M. EMINESCU

OPERA POLITICĂ

VOLUMUL II : **1880—1883**

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ
DE
PROFESOR I. CREȚU

CUGETAREA — GEORGESCU DELAFRAS

M. EMINESCU

OPERA POLITICĂ

M. EMINESCU

OPERA POLITICĂ

VOLUMUL II : **1880—1883**

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ

DE

PROFESOR I. CREȚU

CUGETAREA — GEORGESCU DELAFRAS

BUCUREȘTI IV, STR. POPA NAN No. 21

1168-941

POLITICA GUVERNULUI ROȘU ȘI INTERESELE STRĂINILOR

16 Jan 1880

„Faceți interesele străinilor în paguba țării — aceasta era una din frazele stereotipe pe care partidul astăzi la cârmă o arunca odinioară guvernului conservator, — aceasta era una din armele bogatului arsenal de insinuări, de neadevăruri, de calomnii, cu cari oneștii patrioți de industrie, afișând pe atunci un dor nesecat de interesele țării, combătea pentru răsturnarea partidului conservator și inaugurarea regimului virtuții.

Lupta lor neleală a reușit, și de patru ani de zile țara a putut vedea care dintre cele două partide adversare, ce s'au succedat ca atari la putere, a făcut și face interesele străinilor în paguba țării.

A fost în adevăr un interes mare pentru Rusia a târî armata peste Dunăre „fără zapis, chezășie, nici amanet", a se folosi de ajutorul acestei armate spre a sili pe leul dela Plevna să se dea prins în vizuina sa, și apoi a ne lua Basarabia.

Cine a ajutat pe împăratul Rusiei, cu un zel vrednic de cel mai credincios curtezan al său, să-și îndeplinească aceste interese? Cine a fost acela care, aflând dela prințul Gorciacov încă din Iunie 1877 că Basarabia ne este hotărîtă spre jertfă, și fără a face Camerelor nici o împărtășire despre această nenorocire ce ni se pregătea, a dat totuși peste două luni ordine armatei să treacă Dunărea și să combată alături cu armata împărătească?

Toate acestea le-au făcut oameni cari, pe bună dreptate și din chiar senin, convinși că nu spun adevărul, ne aruncau nouă fraza: „Faceți interesele străinilor în paguba țării".

Finanțiarii partidului dela putere atâta măcar trebueau să știe, că rubla nu are o valoare de patru franci, că această monedă primindu-se la noi pe o valoare mai mare de cât cea adevărată, rublele trebuiau firește să năpădească și să rămâie în țară, și că îndată după retragerea armatei rusești,

găsindu-ne cu piaţa inundată de ruble, trebuia neapărat să reducem cursul lor la adevărata valoare.

Cu toate acestea la intrarea armatei ruseşti în ţară, prin un decret al guvernului, s'a fixat cursul rublei la patru franci. Era în interesul armatei imperiale, şi prin urmare în interesul guvernului ei, şi al tutulor speculanţilor, întreprinzătorilor şi gheşeftarilor evrei, ce urmau pas cu pas acea armată, ca moneda, cu cari ei intrau în ţară, să aibă un curs cât s'ar fi putut mai ridicat, câtă vreme ei se aflau aici.

Prin ridicarea cursului rublelor s'a adus un câştig de câteva milioane străinilor cari le-a lăsat pe pieţele noastre, şi tot atâta pagubă acestor pieţe s'a cauzat prin scăderea, ce devenise neapărată, a acelui curs.

Ilustrul Warszawsky, care trebue să fi tras mult folos din plusul valorii rublelor la noi, a avut trebuinţă de care de rechiziţie. Mult şi-a bătut capul, mult s'a chinuit, până să dea de un alt personaj şi mai ilustru şi să-l convingă a-i da o mână de ajutor. Populaţia română, în vreme de iarnă, a fost dată cu chirie lui Warszawsky, pe cale administrativă de către d. Simion Mihălescu, actual senator liberal-naţional. Românii cu carele şi vitele lor, luaţi de beilic şi de zor din vatră, au fost duşi sub boldul suliţii căzăceşti, până la poalele Balcanilor. Unii au pierit, şi câţi au rămas s'au întors la vatra lor ca vai de ei, fără car, fără vite şi fără putinţă sau speranţă de vr'o îndreptare a soartei lor.

Toate aceste jertfe ale românilor în interesul cui erau făcute? — în interesul dd-lor Warszawski-Mihălescu şi al armatei ruseşti.

Nenorocirile războiului au trecut, şi au venit după dânsele urmările lor: pierderea Basarabiei şi cestiunea israelită. Ale cui interese le-au apărat patrioţi de industrie în cestiunea israelită? Dacă în adunarea naţională opoziţia nu ar fi avut câteva voturi mai multe peste o treime, proiectul guvernului de sigur ar fi trecut. Şi ce era acel proiect? Ale cui interese se făceau printr'însul? Ale ţării sau ale alianţei israelite? La aceste întrebări să răspunză ţara, al cărei sentiment, exprimat cu energie şi din norocire cu eficacitate, atât prin presă cât şi în Adunările de revizuire, a condamnat şi a zădărnicit tendinţele ultra-evreofile ale guvernului.

Astăzi, la ordinea zilei, avem cestiunea pretinsei răscumpărări a căilor ferate. Mai este oare nevoie să vorbim în fond despre această afacere? Mai poate fi cineva atât de naiv, sau atât de nepricepător, încât să nu vază că transacţia asupra căreia se desbate azi în Cameră, spre a o pune în acord cu poruncile primite dela Berlin, este un joc ruinător şi o umilire monstruoasă pentru ţară? Şi în interesul

cui se păgubeşte şi se umileşte Statul român? In interesul străinilor.

Această colosală şi „strălucită afacere", produce însă atâta sgomot şi atâta lumină, încât eclipsează şi acopere alte mai mici şi mai puţin strălucite, dar totuşi îndestul de caracteristice. Astfel, de exemplu „Binele Public" conţine astăzi câteva rânduri în privinţa unei alte daraveri, nu puţin însemnate, dintre un concesionar străin şi statul nostru. E vorba de un d. Ward, căruia i s'a confiscat legal o sumă de 300.000 de franci, acum vr'o câţiva ani — pare-se sub guvernul reacţionarilor — şi care astăzi îşi va recăpăta garanţia confiscată pe motiv de *echitate*. Din rândurile pe cari le reproducem mai jos după „Binele Public" se va vedea ce însemnează acest cuvânt, *echitate*. Sunt interese străine în joc, o putere străină se face apărătoarea acestor interese, şi guvernul naţional-liberal cată să le îndeplinească.

Interesele străinilor dar, şi numai aceste interese sunt, din nenorocire, dezideratul politicei patrioticului guvern. E foarte natural să fie aşa, de vreme ce acei ce conduc partidul dela putere — şi asupra acestui punct vom reveni — nu sunt decât străini, străini prin origină, prin moravuri şi prin educaţie.

Acei ce compun grosul acestei armate de flibustieri politici sunt bugetofagii, cumularzii, gheşeftarii de toată mâna, cari în schimbul foloaselor lor individuale, dau conducătorilor lor o supunere mai mult decât oarbă. Intr'o ţară, unde nu se munceşte decât foarte puţin, unde nu există altă industrie decât bugetul şi gheşefturile publice, şi unde societatea, fără a fi în stare să producă ceva, a contractat toate nevoile societăţilor avute prin producţia lor, neapărat că trebue să se găsească o mulţime de asemenea indivizi nemernici.

Aceia însă cari după metoda şi preceptele lui Machiavelli, s'au pus să organizeze într'o ceată regulată această adunătură, învăţându-i industria şi specula patriotismului, democratismului şi naţionalismului, sunt în cea mai mare parte străini, străini din toate punctele de vedere, precum o vom dovedi în curând.

ŞI CUM VIN CU DRUM DE FIER...

Nenorocitele astea de ţări ale noastre sunt de mult, dar mai cu seamă dela fanarioţi încoace scena unui joc de intrigi internaţionale, cari se ţes, se încâlcesc, dar din nenorocire se iscălesc totdeauna în defavorul lor şi mai cu seamă a elementului românesc din ele.

De se face un drum de fier, el devine calea mare de imigraţiune a tuturor vagabonzilor şi a criminalilor din statele învecinate, căci România a devenit mlaştina de scurgere pentru tot ce e moraliceşte şi economiceşte nesănătos dincolo de graniţe, pentru tot ce fuge de muncă, pentru tot ce se simte urmărit de înrolarea în armată, de poliţie şi de justiţia penală. Astfel, bună oară, toţi criminali din Austro-Ungaria cari se prind din fugă, pe drumul spre România se prind, căci aci e ţara libertăţii, egalităţii, fraternităţii, şi a părintelui acestora, C. A. Rosetti, a cărui nume slăvit va fi de toate veniturile de acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Christ a fost reprezentantul săracului cinstit şi harnic. Antihrist e reprezentantul săracului viclean şi leneş, căci vicleşugul şi lenea, tertipul şi ruşinea de muncă sunt cele două mari semne caracteristice atât ale roşiilor ca colectivitate, exceptând pe puţini, cât şi a elementelor străine pe cari ei mai cu seamă le favorizează.

Am susţinut într'un rând că toate, absolut toate drumurile de fier din ţară îşi încheie socotelele anuale cu pagubă, încât statul — şi când zicem statul, zicem producătorul principal, ţăranul — plăteşte din sudoarea amară a imensei şi cumplit de săracei majorităţi a populaţiunii române, primblările perciunaţilor cetăţeni din Galiţia spre România, transportul mărfurilor proaste cari ucid până şi umbra de meserie şi meşteşug în ţara noastră, reducându-se astfel totalitatea populaţiei noastre, fie din oraşe, fie din sate, la tristul rol de îlot producător de grâu pentru străinătate, o totalitate care ea însăşi nu se hrăneşte cu grâu şi cu mălaiu. E evident şi pe toată scara societăţii se observă că rassa română în genere decade, că ajunge la disselecţiune, la maimuţire.

Aducă-şi cineva aminte de ce erau Bucureştii în zilele lui Vodă Cuza: un oraş românesc. Ce sunt astăzi? Un oraş străin. Nu vorbim de zilele mai vechi ale lui Ghica Vodă în care puternica organizaţie a breslaşilor făcea aproape cu neputinţă pătrunderea unui străin în organismul economic al naţiei, vorbind de-o vreme în care fraza îşi luase deja vânt, de o vreme în care exista deja un ziar ca „Românul“

care învenina ţara în contra Domnului şi pe Domn în contra ţării. Şi totuşi Bucureştii erau încă un oraş creştin şi românesc. Nu vedeai o firmă străină în Lipscani de pildă, astăzi devin rare cele române.

Şi de ce asta ?

Pentrucă din toate s'au făcut politică internaţională.

Singur d. Brătianu a spus-o în senat, că cestiunea drumurilor dumisale de fier se trata fără participarea ţării între Berlin şi Viena. Dar orice cestie, orice fleac de cestie devine în timpul guvernului roşiilor o întrebare de existenţă sau de neexistenţă a ţării.

Şi bieţii Domni din vechime, cari ca Petre cel Şchiop abdicau dela Domnie ca să nu se mărească în zilele lor haraciul Porţii cu o mie sau două de galbeni sau Miron Costin cronicarul, care şi-a pus viaţa la mijloc şi a pierdut-o pentrucă Vodă Cantemir sporise birurile ! Un om care renunţă la Domnie pentru a scăpa ţara de o dare, un altul care-şi dă capul călăului pentru onoarea de a fi protestat contra unui spor de bir ! Şi nu era un desperat ce n'avea ce pierde Miron Costin, căci avea o sută de moşii bine numărate pe faţa pământului Moldovei.

Astăzi... astăzi e cu totul altceva. Astăzi nu mai e cum era în zilele mocanilor celor greoi şi cinstiţi, pe carei-i durea inima de biata ţara asta, isbită din toate părţile de oarde de sute de mii, cari se sfărimau de marginea colţcroasă a ei ca talazurile mării de stânci. Astăzi, dacă vor să vie Tătarii, îi poftim noi înşi-ne, le facem drum de fier ca să călătorească huzurind de bine şi-i primim cu pâne şi cu sare, ca pe Domnii ţării.

Ce prost era de pildă Mateiu-Basarab, care, dacă afla că un străin cumpărase o moşie în ţară, scotea numai decât bani din pungă şi i-o rescumpăra numai decât, pentru ca nu un străin să fie proprietar în ţară.

Astăzi, teoria de „om şi om" e la ordinea zilei şi în America Orientului domnesc ideile civilizaţiei moderne, cărora trebue să le facem concesiuni că de nu — ne şterg de pe faţa pământului.

Ei, au trecut vremile acelea. Ne-am subţiat, ne-am civilizat. In loc de-a merge la biserică, mergem la Caffé-chantant unde ne'ntâlnim cu omenirea din toate unghiurile pământului, scursă la noi ca prin minune. Ba pentru că limba noastră cam veche cu sintaxa ei frumoasă dar grea, cu multele ei locuţiuni, îi cam jena pe prietenii noştri, am dat-o de o parte şi am primit o ciripitură de limbă păsărească cu sintaxa cosmopolită, pe care cineva, dacă ştie niţică franţuzească, o învaţă într'o săptămână de zile. Bietul Varlam, mitropolitul Moldovei şi al Sucevei, care în înţele-

gere cu Domnii de atunci şi cu'n sinod general al bisericei noastre, au întemeiat acea admirabilă unitate, care-a făcut ca limba noastră să fie aceiaşi, una şi nedespărţită în palat, în colibă şi'n toată românimea, şi-ar face cruce creştinul auzind o păsărească pe care poporul, vorbitorul de căpetenie şi păstrul limbei, n'o mai înţelege.

Dar Varlam era un prost. In zilele noastre nici membru la Academie n'ar putea să fie.

Dar să venim iar la vorba noastră. In mai multe rânduri am spus, că dacă toate mărfurile şi toţi călătorii din România s'ar transporta gratis pe cheltuiala visteriei, cu carul şi cu teleguţa, tot statul n'ar cheltui atâta cât plăteşte anuitate pentru drumurile de fier. Atât de neînsemnată este producţia noastră. Cu drumurile de fier ale d-lui Brătianu, las'că transportul e scump pentru marfă şi călător, dar mai plăteşte şi Statul un adaos anual de zeci de milioane. Adică curat negustoria lui Nastratin.

Cu toate acestea credeţi, că roşii au învăţat minte din cazul lui Strousberg şi nu au de gând a mai da asemenea lucrări publice în întreprindere.

Nu mai departe decât în numărul de ieri foaia patrioţilor ne promite un frumos drum de fier spre Chiustenge împreună cu'n măreţ pod peste Dunăre.

Se va întreba cineva: „nu văd patrioţii că toate lucrurile acestea or să ţie bani, nu văd că marea mulţime a contribuabililor îşi vând munca pe ani înainte ca să plătească birurile? Nu văd patrioţii, că trebue să binecuvinteze ceasul în care expiră o seamă de datorii publice, pentru a nu le mai reînoi? Nu văd onor. patrioţii că ceea ce e mai necesar, dacă e la adică, e armarea până în dinţi, nu concesiuni noi de drum de fier şi de poduri pe uscat?

Ba o văd prea bine, dar iarăşi, politica internaţională e pretextul pentru noua eră a concesiilor, care se va inaugura îndată ce se va curăţi cabinetul de elemente eterogene.

Oricare om cu cât de puţină judecată trebue să-şi fi zicând: Nebuni sunt oamenii aceştia de confundă o ţară agricolă c'o producţie prin natura ei mărginită la un maxim oarecare, cu ţări industriale a căror export şi import se sue la miliarde?

Geaba; par'că vorbeşte într'un pustiu! „Trebue — răspunde *Pressa* — a stabili între statul român şi puterile Europei raporturi de amiciţie şi de *interese reciproce*, ca în orice eventualitate să avem în favoarea noastră simpatia şi *sprijinul lor*".

Cu alte cuvinte trebue să rămânem iloţi ca să avem onoarea de a fi prenumeraţi între slugile plecate a tuturor puterilor. Numai cu acest preţ puterile vor ţinea la noi, cum au ţinut la bieţii Turci, Dumnezeu să-i ierte.

Această politică a *Pressei* grozav de subţire, secundată cu multe parafraze liberalo-naţionale de către cei din strada Doamnei, nu intră în capul nostru şi o denunţăm publicului, ca să vază ce ne aşteaptă. Acel pasaj al *Pressei* însemnează ca să ne dăm economiceşte legaţi de mâni şi de picioare ca Egiptenii, pentru ca să ni se permită de a respira.

Noi cari am văzut că purtarea d-lui Brătianu în toate ocaziile se împrumută minunat la o chee oare care — aceea a politicei panslaviste, repetăm: Căile Stroussberg trebuiau votate, coute que coute, pentru transportarea armiei Impărăteşti la marginea Dunării; podul peste Dunăre se va face — coute que coute — pentru a uni slavii de sud cu cei de nord prin locul predilect al migraţiunilor din toţi timpii, pe la vadul lui Isac, prin Scythia minor.

Cu toate întreprinderile d-lui Brătianu se împlinesc pururea două scopuri: 1) se împovărează şi se secătueşte pe de oparte poporul român spre a deveni incapabil de împotrivire, 2) se crează înlesnirile cele mai esenţiale pentru transportul armiilor Impărăteşti.

Iar marele om de stat joacă rolul pe care l-am prezis din capul locului: acela al supapei de siguranţă, acela al omului intereselor apusene.

Ştim foarte bine că aceasta se va numi iarăşi o insinuaţiune, dar, din nenorocire, cheia noastră se potriveşte într'un mod fatal cu toate actele politice ale d-lui Brătianu.

MIJLOACELE MENŢINERII LA GUVERN

Preţioasele descoperiri pe cari le-a făcut renumitul Machiavelli în privirea artei de-a *parveni* la putere şi de-a se menţinea, n'au avut nici când mai dese ilustraţiuni prin realitate decât în zilele guvernelor roşii dela noi. Nu spunem ceva nou cititorilor noştri dacă repetăm că pentru politici roşii de şcoală veche bizantină interesele publice sunt numai pretextul de luptă, foloasele materiale ale puterii, scopul adevărat. Insă a masca acest scop, mai ales când cineva are companioni cam nejenaţi, cari 'şi vâră mâna adânc în sacul mizeriei comune ş'o scot plină în văzul lumii, a masca acest scop cu o frazeologie sonoră, cu pretexte cari să-ţi ia ochii, trebue să fie preocuparea de căpetenie a omului de stat, căci vai de ziua în care poporul ar vedea limpede ce se petrece după culise.

Se ştie, de pildă, că atât bătrânii noştri cât şi conservatorii fac un lucru numai când el e necesar. Trebuia neapărat o şosea, o făceau, era nevoie de o şcoală, o înfiinţau ; c'un cuvânt serviciul public se încărca cu ceea ce era de absolută necesitate şi cu nimic mai mult. Acest mod de-a guverna poate fi foarte sincer şi cinstit ; practic însă de sigur că nu e şi mai ales nu asigura nici parvenirea, nici menţinerea la putere.

Pentru a te menţinea, cată să iei ochii prin mari întreprinderi, prin fapte strălucite. Sub vecinica pretextare a binelui obştesc, cată să ocupi publicul cu planuri mari care să-l ţie necontenit în aşteptarea succesului şi în admiraţie. Iar actele acestea trebue să răsară ca un lanţ, unul dintr'altul, încât să nu se mai întâmple nimic între ele şi să n'aibă oamenii timp de a-şi veni în fire de a lucra contra.

Aşa dar : s'a comis marele act al răscumpărării căilor ferate ? nu lăsa publicul să reflecteze mult asupra acestui act, repede cu alte lucruri şi mai cornorate, care să-i ia ochii din capul locului, pentru ca răscumpărarea să treacă repede şi fără multă vorbă în domeniul faptelor pe jumătate uitate.

Cu ce ni se vor mai lua ochii de către iubiţii noştri guvernanţi ?

Cu drumul de fier spre Dobrogea, cu podul peste Dunăre, cu banca de scompt şi circulaţiune.

Se ştie, că socoteala noastră răzăşească despre marile întreprinderi de transport şi comunicaţiune e cam simplă, însă cu atât mai adevărată. Noi zicem aşa : ia atâta care cât grâu şi oameni ai de transportat la Kiustenge, plăteşte din visterie preţul transportului, şi totuşi acesta va fi de zece ori mai mic decât anuitatea ce-o vei plăti zeci de ani de-a rândul pentru un drum de fier, ce va transporta scump, pentru un pod ce va costa scump. Am dedus din această socoteală, că circulaţie şi transport sunt numai pretexte mărturisite cu mină gravă în public, pe când cauza acestei întreprinderi e gheşeftul în linia întâia, un pod de trecere pentru oştiri împărăteşti în linia a doua şi alte lucruri de-acestea de mare politică europeană.

Se ştie asemenea ideea noastră despre aşa numita „bancă de scompt şi circulaţiune", care nu-i în realitate decât o bancă de bani de hârtie, o tipografie de fiţuici. E un plan vechiu al d-lui Brătianu de-a avea o fabrică de bani de hârtie, pentru a strânge în ladă tot ce e aur şi argint şi a-i da ţării în schimb hârtiuţe frumos tipărite, care, într'un moment dat, să nu fie bune decât de aprins ţigările cu ea.

Care e sensul banilor de hârtie ? Activitatea *industrială* a statelor vechi dă unor obiecte brute : in, bumbac, lemn, piatră, o valoare cu totul neproporţională cu aceea pe care-o

aveau înainte. Din in şi bumbac se fac ţesături, din ţesături haine, din lemn mobile scumpe, din piatră sculpturi, încât se'nţelege de sine că toţi aceşti producători, cari au creat un capital numai prin inteligenţa lor proprie şi c'un material de puţină valoare, ajung la un moment în care nimeni nu e în stare a le cumpăra lucrurile pentrucă n'are bani în ladă de şi îi are în cărţile lui de comerţ. Atunci statul sau banca de scopt şi circulaţiune, bazându-se pe activul din cărţile de comerţ, le împrumută oamenilor un fel de surogat al banului adevărat, în locul valorii un fel de reprezentant al valorii, cu condiţia, că atunci, când activul din carte va fi şi în ladă, ei să înapoiască aceste fituici statului, care în momentul când necesitatea lor încetează, le nimiceşte, iar când necesitatea se iveşte din nou le retipăreşte.

Dar un stat agricol? Poate pământul să producă mai mult decât o sumă anumită de chile de grâne, de o valoare asemenea aproape anumită? Unde e despropoţia între producţie şi mijloacele ei de acoperire pentru ca să fie nevoie de fituice?

Reprezentantele unor valori, cari nu există nici măcar în imaginaţia miniştrilor, aceste fituici ajung într'un moment dat de-a reprezenta falimentul general, dezastrul economiei naţionale.

D. Brătianu urmăreşte într'adevăr o întreprindere mare, pentru care-i trebuesc bani naht şi fiindcă birurile nu se pot spori în infinit, de aceea Dumnealui inventează necesitatea unei „bănci de fituici" pentru a scoate creştinilor toată moneta metalică şi a o înlocui cu hârtie. Acea întreprindere proiectată nu e de loc productivă pentru patrie, dar în înlănţuirea actelor menite de a-l ţinea la putere, e poate cel mai mare.

Această întreprindere, o spunem verde, e *răsboiul*, un nou răsboiu contra cine ştie cui.

Poate dacă am pune în legătură logică podul de peste Dunăre cu „banca de fituici" am putea ghici şi în unire cu cine şi în contra cui. Rugăm pe Dumnezeu să ne ia darul prorociei, să binevoiască a orândui contrariul din câte prevedem noi; dar ne temem ca nu — mergând din rău în mai rău precum se vede — efectul final să fie stergerea României de pe harta Europei. Tot făcându-ne sprincene, ne-om scoate odată ochii.

OPTIMISM

Ca un fel de refugiu de multele inconveniente ale vieţii, Dumnezeu, în înalta sa bunăvoinţă, a dat omului râsul cu toată scara dela zâmbetul ironic până la clocotirea homerică. Când vezi capete, atât de vitreg înzestrate dela natură, încât nu sunt în stare a înţelege cel mai simplu adevăr, capete în care, ca nişte oglinzi rele, totul se reflectă strâmb şi în proporţii pocite, făcându-şi complimente unul altuia şi numindu-se sarea pământului, ai avea cauză de a te întrista şi de a despera de viitorul omenirii, dacă n'ai şti că după o sută de ani de pildă, peste amândouă despărţămintele geniilor *contimporani*, peste balamuc şi puşcărie, va creşte iarbă şi că în amintirea generaţiei viitoare, toate fizionomiile acestea vor fi perit fără de nici o urmă, ca cercurile din faţa unei ape stătătoare.

Garanţia învingerii adevărului şi binelui în lumea aceasta, este moartea. Dacă moartea nu s'ar îndura să ne scape de o generaţie în disselecţiune, care produce atâţia Mihăleşti, Fundeşti, Pătârlăgeni, Costineşti, dacă moartea n'ar pune adevărul la adăpost de onoarea de a fi coexistat alături cu partea criminală şi stupidă a omenirii, niciodată naţiile n'ar fi putut strânge acel capital de adevăruri, care înobilează aspra lor luptă pentru existenţă. E o fericire pentru noi că, prostia şi perversitatea fiind nemuritoare, cel puţin proştii şi perverşii în concreto sunt muritori.

De acolo râsul, ca un voios semn de încredere în zădărnicia acestei privelişti.

La aceste consideraţiuni pe jumătate melancolice, pe jumătate vesele, ne-au condus numărul „Românului" dela 30 Ianuarie în care găsim următoarea frază la adresa roşilor mai tineri.

„Sunteţi tineri aveţi prin urmare puterea de-a lucra";

„Sunteţi *învăţaţi* — aveţi deci inteligenţa şi capacitatea de-a corespunde la însărcinarea ce vi s'a dat de naţiune".

Tinereţea e într'adevăr un defect incurabil, mai cu seamă al inteligenţelor roşii, căci o organografie a radicalilor nu ne-ar arăta în cele mai multe capete ale lor decât numai începuturile embrionare a ceea ce se numeşte creer, însă o desvoltare ipertrofiată a acelor părţi ale capului cari corespund cu şiretlicul şi în fine o lipsă totală a simţului de distingere între lucruri proprie şi lucruri ale altuia.

Dar *învăţaţi* roşii? Asta e ceva cu totul nou. Carada, Fundescu, Costinescu, figurând ca învăţaţi sunt în stare a

face să zâmbiască şi pe omul cel mai deprins cu curiozităţile lumii. Căci într'adevăr e curios ca nişte bieţi oameni, cari abuzează în mod periculos sănătăţii lor, de surogatul pe care natura răutăcioasă le-au dat în loc de creeri, surogat abia suficient pentru a distinge un om de un car cu lemne, incapabil însă de-a înţelege semnificaţiunea vorbelor chiar, ceea ce ni se dovedeşte atât de des prin articolele de fond ale foilor liberale, să mai fie expuşi la primejdia de a fi numiţi învăţaţi.

Intre roşii abia se află câţiva, cari pot fi taxaţi cu epitetul biblic de „fiinţe cuvântătoare", abia câteva excepţii, cari printr'un defect nedescoperit încă al conformaţiunii craniului, sunt ceva mai inteligente, *deşi* roşii. Incolo chiar elementelor liberale inteligente li e ruşine de a fi confundate în acea masă de hidos întunerec, în acea grămădire de perversitate catilinară şi de adâncă, uimitoare nerozie.

Guvernul însuşi face foarte bine că nu întrebuinţează asemenea oameni decât la funcţiunea machinală a votului ; ar fi vai de ţară dacă ar mai şi discuta. Astfel cum ies proiectele de lege din pana şefilor de biurou ai ministeriilor, sunt lucruri mai mult ori mai puţin indigeste, dar nici au pretenţia de a fi altceva decât lucrări, făcute de silă, menite de a nu fi nici înţelese, nici ascultate de poporul românesc. Dar închipuiască-şi cineva că pe aceste canevale de copist s'ar mai broda discursuri roşii şi lucrul ar deveni o adevărată spaimă. De aceea repede se fac, repede se votează proiectele de legi, adesea mai mult într'o singură zi şi obiceiul existenţii, destul de trist prin el însuşi, el cel puţin scutit de platitudinile machinelor votătoare.

De aceea „Românul" sau cel puţin finul D. C A. Rosetti, în loc de a-i consilia pe tinerii şi învăţaţii lui amici la vorbă, sau — ferească Dumnezeu — la lucru, ar face mai bine a le reaminti singura lucrare de care inteligenţe roşii sunt capabile : votarea, votarea fără scrupul, fără considerente, fără frază.

NECONSECVENȚE

Dimitrie Cantemir, Domn Moldovei, unul din oamenii cei mai învățați ai secolului său, în prefața latinească a Cronicei Românilor povestește — cititorul ne va ierta parțiala incertitudine a citatului, de vreme ce nu avem cartea la îndemână — că Romanii, pătrunzând în Rhaetia, vitejii locuitori ai acelei țări le-a luat armele și i-au combătut cu armele lor proprii. Astfel venerabilul cronicar român în asprul său patriotism (cestiune de *creștere,* cum ar zice Pressa) se încumetă a combate pe toți hulitorii neamului său cu propriile lor arme.

Pe un teren și mai priincios decât acela al vechiului cronicar, îmbrăcat în platoșe de fier și mânuind un condeiu de fier în contra dușmanilor neamului său, ne aflăm noi față cu organul marelui om de stat, față cu *Pressa.*

In numărul ei de Joi 7 Februarie, *Pressa* se miră de reintrarea d-lui Epureanu în partidul conservator, adaogă apoi câteva parafrazări a vorbelor d-lui Boerescu despre lipsa de domiciliu a dreptei conservatoare etc., etc. Vorbe ieftine într'adevăr de care nu ne preocupăm într'o țară și într'un secol în care epitetele îmblă ulițele, încât le pot găsi și cei mai târziori la pricepere.

Nu vom face așa dar polemică cu *Pressa,* căci nu ne-am înțelege, mai întâiu pentrucă nu vorbim aceeași limbă. Noi știm românește. *Pressa* nu ; noi căutăm pentru ideile noastre cuvântul cel mai adequat ce se poate.

Pressa găsește arare-ori câte un echivalent francez. Cestiune de creștere sau mai exact, de atavism. Omul a cărui părinți n'a fost români, neam de neamul lor, ar pricepe cu greu adâncimea vorbei țărănești, că oamenii de țară se'nțeleg chiar între străini, cari le știu limba, nu doar dând cuvintelor un înțeles arbitrar, ci punându-le numai într'o ordine sintactică alta decât cea obicinuită și așezând accentul logic pe unele vorbe. Se'nțelege prin acente, căci au dorința de-a se înțelege.

Deci nu pe terenul acestei înțelegeri pe care discută oameni, ce au dorința de a se convinge și îndupleca, vom vorbi cu organul marelui om de stat, ci pe acel neutru al argumentului, absolut valabil pentru persoanele la cari ne adresăm, pe acela al dovezii numite *ad hominem.*

Acum câteva luni, la 15 Maiu 1879, *Pressa* relata alegerea colegiului I pentru senat.

Ce zicea *Pressa* pe atunci ?

Toţi fruntaşii naţiunii, pe cari un sistem fatal îi persecutase cu o furie neauzită, naţiunea-i îmbrăţişează şi-i trimite ca să-i pue faţă'n faţă cu persecutorii lor.

Aceia pe cari partidul *radical* îi declarase de trădători, *naţiunea-i recunoaşte din nou* CA STÂLPI AI SĂI.

Cari erau acei *stâlpi*, acei fruntaşi ?

Pressa-i subliniază în lista aleşilor colegiului întâiu, îi tipăreşte cu cursive, deci iată-i :

Constantin Bosianu
Iancu Strat,
C. Silion.
C. Cornescu
Al. Ştirbei
Vasile Alecsandri
Prinţul Dim. Ghica
Petre Mavrogheni
G. Gr. Cantacuzino
Menelas Germani
G. Giurgea
M. K. Epureanu.
General Manu,
T. Rosetti

Ce mai zice însă *Presa* despre această *opoziţiune* ?

Opoziţiunea, de şi în minoritate, reprezintă *în realitate adevărata expresiune a ţării*, căci numai aleşii opoziţiunii *până la unul* întrunesc calităţile ce trebue să însuşească un reprezentant al ţării în orice împrejurări şi mai ales când se tratează cestiuni importante... Partida radicală, cu o *neînsemnată excepţiune*, nu *este reprezintată* decât de nişte *docile instrumente* ale guvernului, cari strălucesc prin necunoştinţa lor şi prin lipsa de orice titluri meritorii şi cari nu-şi înţeleg într'altfel misiunea decât a face gălăgie la un ordin dat ca să turbure discuţiunea şi să voteze tot felul de *ilegalităţi*.

Tot în acest articol, mai la vale *Pressa* vorbeşte de violarea constituţiei prin recunoaşterea alegerei d-lui Morţun, în locul d-lui Nicu Gane ce avea mandatul de deputat de Suceava şi zice :

...Tot asemnea va putea da afară din Cameră pe toţi deputaţii opoziţiunii şi a-i înlocui, după capricii cu D'AL DE Mărgăriteşti, Dimăncesti, Patârlăgeni, etc.

Dar oare citarea Mărgăriteştilor şi Pătârlăgenilor e izolată în ciclul de articole de fond ale *Presei* ?

Deschidem numărul dela 20 Maiu 1879 şi vedem următoarele asupra partidului roşu.

Afară de vre-o două personalităţi şi de un foarte mic număr de tineri instruiţi dar a căror acţiune asupra direcţiunii afacerilor este *nulă,* partidul care guvernează ţara (cel roşu) nu se compune decât de indivizi ce nu pot decât a-i compromite toate interesele, exercitând în stat cea mai tristă şi pernicioasă influenţă...

Ori cât de audace şi de compact poate fi mândrul şi cu penele fâlfâitoare batalion al Patărlăgenilor şi Manoleştilor din Cameră şi Senat, autoritatea, prestigiul şi talentele, înţelepciunea, tactul şi prevederea politică a atâtor bărbaţi însemnaţi pe cari naţiunea i-a trimis în Parlament, vor şti a ţine în loc şi a paraliza acţiunea funestă a acestor trişti politici.

Aceasta este convicţiunea noastră !

Aceasta trebue să fie convicţiunea naţiunii !

Aferim, ar zice Turcul.

Apoi azi, când D. Boerescu nu mai nemereşte domiciliul partidului conservator pe care-l ştia odinioară foarte bine, noi n'avem dreptate a ne plânge, că adevăratul flagel al nefericitului nostru popor, sunt — advocaţii ? Ceea ce ieri era stâlp al ţării, astăzi n'are domiciliu ? Se potriveşte aceasta ? Se potriveşte ca nuca în perete şi ca sarea'n ochi, ar zice povestea vorbii.

Dar aceasta nu e destul. Rămâne să dovedim tot din *Pressa* că ilustrul partid al Centrului a recunoscut asemenea pe d-nul Epureanu de şef al său.

In No. său de 31 Maiu 1879, *Pressa* scrie asupra alegerii de prezident al Senatului :

Dar cunoscându-se declaraţiunea P. S. Sale (Mitropolitului) pe care unii o comparau cu fabula vulpei, care neputând ajunge la struguri, îi găsea acri, a trebuit ca şi opoziţiunea (deci şi d-nul Boerescu cu ai săi) să pună un alt candidat la prezidenţie şi acest candidat a fost d. M. K. Epureanu.

Tot în acest număr *Pressa* dovedeşte într'un mod exact că majoritatea guvernamentală la acea alegere n'a fost decât de şase voturi, de şi guvernul pusese contracandidat pe d. Bozianu, simpatic tuturor partidelor.

In realitate dosarul nostru ad hominem în privirea *Pressei* e foarte bogat. Dacă nu uzăm de el pe deplin, reticenţele noastre sunt cauzate mai mult de lipsa de timp de a ne ocupa cu neconsecvenţele unor adversari, despre cari nici când n'am avut o opinie mare.

Nouă nu ne inspiră respect decât o inteligenţă superioară, osândită fatalmente de a urma adevărului ori care ar fi caracterul purtătorului ei, sau un caracter superior, osândit asemenea de a fi adevărat ori care ar fi inteligenţa purtătorului lui. Respectăm pe Baco de Verulam, autorul scrierii „Novum Organon" întemeitorul ştiinţei moderne, care cu toate defectele caracterului său, prin mărimea creerului era condamnat a fi un rob al adevărului, respectăm, căci aci putem fi mai acasă, pe fraţii Goleşti, cari cu toată mărginirea intelectuală, aveau caractere statornice şi limpezi. Tot ce e la mijloc, pe jumătate onest, sau pe jumătate inteligent e pentru noi lume problematică, nimic.

„Aurea mediocritas" e pentru noi o oroare in amândouă laturele fiinţei omeneşti, precum era pentru divinul Dante. Acest „element moderator" dacă voiţi, al caracterelor şi inteligenţelor, e locaşul minciunii, al tertipului, al meschinăriei, locaşul acelui advocat pe care scaunul papal îl numia *advocatus diaboli*. Aceştia sunt oamenii născuţi spre a pretexta intenţii bune şi a face fapte rele, oameni ce nu cred ceea ce zic şi nu zic ceea ce cred ; ei nu sunt nici buni, nici răi, ei sunt deadreptul mici, şi existenţa lor în lume este o persiflare a existenţei.

DUPĂ DETRONAREA LUI CUZA...

Astăzi patrusprezece ani era mare mişcare în Bucureşti şi în ţară. O conspiraţie se urzise în contra lui Vodă Cuza, care n'ar fi izbutit nici când dacă o seamă de naturi criminale, care spre ruşinea ţării şi a oştirii, făceau parte din puterea armată, n'ar fi ridicat cu laşitate mâna lor nelegiuită contra Domnului ţării. Mişcarea care purta în fruntea-i stigmatul trădării de Domn, a unuia dintre domnii cei mai patriotici din câţi au fost vre-odată în ţările Dunării române, cată să aibă în caracterul ei întreg sămânţa unor rele şi mai mari.

De atunci am dat zi cu zi şi an cu an îndărăt. Dela ţăran începând pentru care toţi pretextează a se interesa şi care cu tot interesul platonic a ajuns ilot şi la sapă de lemn şi sfârşind cu proprietarii mari, cu negoţul, cu meseriile, toată ţara şi anume elementele româneşti dintr'însa au apucat pe clina unei continue şi repezi înapoieri. Pe când datoria publică

se urca repede dela câteva zeci de milioane la sute de milioane, întrecând astăzi, cu mult jumătatea de miliard, pe atunci drumuri de fier, votate în pripă şi sub dictatul străinilor cari ei în de ei discutau şi puneau la cale cestiunea, după chiar mărturisirea d-lui Brătianu, au sustras muncii naţionale pieţele noastre, încât astăzi am ajuns că până şi obiecte de prima necesitate, precum făina, să se importe din străinătate. Asemenea toate obiectele de îmbrăcăminte ale ţăranului, apoi toate obiectele de manufactură şi industrie câte corespund cu trebuinţele, în mare parte factice, a plebei de postulanţi şi advocaţi — toate se importă azi de peste graniţă.

In loc ca munca să se diversifice, să se împartă din ce în ce mai mult, subvenind o ramură celeilalte, ea din contră se simplifică din ce în ce, din ce în ce s'a redus la cea mai simplă, mai grea, mai brută expresie, la exploatarea directă şi primitivă a pământului, la producerea de grâu şi porumb, care trebue să echivaleze toate necesităţile noastre.

Clase numeroase, cari aveau un drept la muncă şi cari azi sunt lipsite de ea, fiindcă, fideli teoriei „om şi om", le-am pus să concureze cu universul întreg, persistă şi azi în aceeaşi veche orbire, ameţite de fraze liberale-cosmopolite, ca şi când fraza ar fi fost cândva un echivalent al muncii reale şi al câştigului real. O generaţie de oameni, cari abia ştiu citi şi nu ştiu scrie, învăţând câteva fraze banale din gazete s'au gerat în oameni mari şi au luat masca, când de oameni de stat, când de reprezentanţi ai naţiei, când de oameni de litere chiar, şi tot ce ei făceau, fie lungi discursuri insipide şi fără bun simţ, fie literatură plagiată, fie ignoranţă botezată cu porecla de ştiinţă, fie pledoarii pline de sofisme, se traduceau din partea naţiei în plată peşin a tuturor actelor acestora de periclitare a bunului ei simţ şi a existenţei ei. Mai multe generaţii viitoare, şi cea actuală cu de prisos, sunt osândite a plăti cu sudoarea şi munca colosalul capital de palavre şi mistificaţiuni grosolane, câte s'au debitat de către plebea postulanţilor în cei din urmă patrusprezece ani.

Dar lucrurile nu se opresc aci.

Pe când independenţa *reală*, proclamată de Vodă Cuza, în loc de-a costa un ban roşu, adusese din contră, în urma numeroaselor acte de suveranitate înlăuntru, imense foloase materiale şi morale statului : precum secularizarea a o a cincea parte din pământul României, sporirea armatei, împroprietărirea clasei cele mai numeroase şi mai importante a ţării, autonomia bisericii naţionale, paralizarea puterii consulilor, un spornic avânt pe calea culturii intelectuale ; independenţa nominală de astăzi şi seria de acte din care ea a rezultat a costat şase sute de milioane în bani, o provincie

pierdută către Rusia, douăsprezece mii de oameni uciși de florile mărului pe câmpiile Bulgariei, amestecul direct al străinătății în chiar legislațiunea și autonomia internă a țării, iar în spiritul public, în inteligența claselor conducătoare o duplicitate nemaipomenită, o plecare sistematică spre panglicărie și amăgire în sus și în jos. Neadevărul, iată semnul caracteristic al celor din urmă patrusprezece ani.

Străinii vor drumuri de fier — și presa națională încearcă a dovedi în sute de articole că e un interes eminamente național la mijloc.

Străinii voiau răscumpărarea drumurilor de fier — și primul ministru declară că e cestiunea cea mai populară din România.

Străinii voiau emanciparea Evreilor și organe românești s'au aflat care să zică că un popor atât de civilizat și mai cu seamă atât de bogat ca cel românesc are datoria de-a se închina exigențelor secolului.

Străinii voiau răsboiu cu Turcia — de îndată această luptă nefastă se botează „răsboiu al independenței".

Străinii vor voi anexiunea, și se vor găsi și în viitor cete de masalagii cari să alerge ulițele și să strige „trăiască cutare sau cutare formă a peirii României".

Evident e un lucru. Poporul de mult nu mai participă la toate panglicăriile acestea. Recăzut în fatalismul raselor nefericite el a pierdut de mult orice speranță în îndreptarea răului și precum cu răcială a privit proclamarea independenței din partea corpurilor legiuitoare, cu ironie a văzut intrarea triumfală a vitezei noastre armate coincidând cu ziua cessiunii Basarabiei, tot astfel cu răceală și ironie întâmpină și recunoașterea independenței din partea puterilor.

Și ce ar mai aștepta dela viitor, când acesta e pe deplin compromis de către o generație, în care inteligența omenească e la Români reprezentată prin Pătărlăgeni și Serurii.

In fenomenologia frazei advocățești intră de ex. și o independență recunoscută în modul următor:

„Guvernul Majestății Sale *nu ar ști să considere că răspunzând cu totul vederilor, cari au condus Puterile semnatare ale tratatului dela Berlin, nouele dispoziţiuni constituționale* de cari i s'a fost dat cunoștință, și în particular pe acele din cari rezultă, pentru persoanele de rit necreștin, domiciliate în România, neaparținând de alminterea nici unei naționalități străine, necesitatea de a se supune formalităților unei naturalizațiuni individuale".

Ceea ce mai de-a dreptul va să zică:

„Noul art. 7, e în contrazicere cu art. 44 al tractatului dela Berlin". Știm bine că paragrafe din budget vor trebui să acopere și astăzi cheltuielile pentru masalale și masalagii,

ştim bine că banul istovitului contribuabil va pune şi azi în mişcare cheful patrioţilor de industrie şi că măturătorii Bucureştilor nu aşteaptă decât francul, colacul şi ocaua de rachiu pentru a saluta cu entuziasm era independenţei roşie. Dar poporul a primit cu răceală această ştire, ca şi Faust cântecele învierii :

„Aud solia, dar nu cred în ea".

INDEPENDENŢA

Unul din miturile cele mai semnificative din câte a păstrat poporul nostru este următorul : La leagănul unui copil se coborîseră cele trei ursitori, menindu-i una tărie, alta isteţime, a treia mărire lumească. Muma copilului, nemulţumită că i se dăruiseră şi lui bunuri pe cari le-au avut atâţia oameni, rugă pe cele trei zâne ca în deosebi copilului ei să-i hărăzească ceva ce n'a avut încă nici un muritor. Cu 'ntristare-i răspunse una din zâne : „Ca toţi oamenii nici judeci, nici poţi judeca ceea ce ai cerut, dar totuşi îţi împlinesc dorinţa şi dăruiesc copilului tău tinereţă fără îmbătrânire şi vieaţă făr'de moarte". Copilul creştea văzând cu ochii într'o zi cât alţii într'un an şi mânat de instinctul de neîmbătrânire şi de nemurire, sădit în pieptul lui, luă lumea în cap, spre a mântui împărăţiile de peire, omenirea de duşmani. Trecu pe rând când prin pustii, primejduite de zmei puternici, unde nici om, nici turmă nu putea petrece şi ucidea pe acei zmei, deschizând locuri aşezării oamenilor, când prin păduri locuite de fiară, pe cari le nimicea făcând drum vânătorilor şi cărbunarilor, când iar prin împărăţii înflorite şi vechi, prin oraşe puternice şi avute, până ce într'un târziu ajunsese în palatul unei zâne aeriane, unde-l aştepta neîmbătrânirea şi nemurirea.

Aci petrecu trei zile în deplină linişte.

După trei zile, plecând însă la vânat, adormi într'o vale frumoasă în care pietre şi copaci, râuri şi isvoare începură a vorbi cu el şi a-i aduce aminte de casa părinţilor, de locurile părinteşti şi tot amestecul acesta de vorbiri îl fermecă şi-l ademeni atât de mult, încât cum se deşteptă, încălică şi luă drumul spre casă. El adormise în valea „aducerii aminte". Cum eşi din cercul magic al zânei, începu a nu mai cunoaşte lumea. Ajunse într'un loc, unde ştia că e un oraş mare şi nu găsi de cât ruine, pe care păşteau caprele. Intrebă pe

păzitor de nu ştia unde e oraşul cutare, dar acesta răspunse că neam de neamul lui nu pomenise acolo de cât ruine. Trecu mai departe şi — unde fusese acum trei zile un pustiu întins — află un oraş foarte mare. Ba în piaţa oraşului văzu un grup de marmură care-l reprezenta pe el însuşi luptându-se cu un zmeu. El întrebă pe-un orăşan ce însemnează acel grup. Acesta-i răspunse că acum câte-va sute de ani un viteaz, se zice, c'ar fi ucis un zmeu în locurile acestea care erau pustie, şi că de atunci încoace a fost cu putinţă să se aşeze oameni acolo şi să se ridice acel oraş.

— Dar bine, eu sunt acela — zise atunci cavalerul nemuritor.

Lumea ce se strânsese împrejurul lui, râse de dânsul şi-l crezu nebun.

Şi astfel pe ori şi unde trecea, pe ori şi unde vedea înflorire în urma faptelor lui, lumea-şi bătea joc de el, îl lua în râs, nevoind nimeni să-l creadă că el fusese acela, care curăţise codrii de fiară şi pustiurile de monştri. Nu trei zile, cum i se părea lui, sute de ani trecuseră din timpul când el plecase în lume după nemurire.

Cam astfel pate şi geniul neîmbătrânit al istoriei Românilor. Dacă acest geniu ar veni astăzi sub forma lui Mircea-cel-Bătrân şi ar zice: „eu v'am dat independenţa ţării, căci după ce am înfrânt oştirile turceşti, m'am supus împăratului sub condiţii, cari au trebuit să vă păstreze ţara şi naţionalitatea" — mulţi ar lua în râs pe bătrân. Dacă acelaş geniu sub forma lui Cuza Vodă ar zice: „eu v'am dat toate drepturile câte le aveţi astăzi, şi numai datoria publică de şase sute de milioane e meritul vostru de patru-sprezece ani încoace", roşii i-ar răspunde, „că nainte de a se pripăşi un fanariot în strada Doamnei, nu existau asemenea idei". Nu ne-am mira dacă într'una din zile roşii s'ar lăuda că ei au „creat universul", care înainte de partidul naţional-liberal nici nu exista. Şi cu toate acestea e evident, că o ţară care există de 700 de ani aproape, parte independentă, parte pe deplin autonomă în lăuntrul său, nu are să-şi mulţumească existenţa unui partid, care nu e decât de ieri alaltăeri şi că independenţa, departe de a fi meritul actualei generaţii, e suma vieţii noastre istorice, minus ineptiile unui partid compus din oameni ignoranţi şi de rea credinţă, care ne-au dat această sumă ştirbită.

A dovedi această ştirbire nu e greu.

Reproducem mai la vale textul autentic, cel francez, al formulei cu care cele trei mari puteri ne-au recunoscut independenţa.

„Le soussigné Gérant du Consulat général, à Bukarest, a reçu l'ordre d'adresser, au nom du Gouvernement..., à M. le ministre des affaires étrangères de Roumanie la communication suivante :

Le gouvernement de... a été informé, par les soins de l'Agent de S. A. le Prince de Roumanie, de la promulgation sous la date du 25 Octobre 1878 d'une loi votée par la chambre de révision de la principauté, et destinée à mettre le texte de la constitution roumaine en accord avec les stipulations insérées dans l'article 44 du traité de Berlin.

Le gouvernement de... *ne saurait considérer comme répondant entièrement aux vues qui ont dirigé les puissances signataires du traité de Berlin les dispositions constitutionnelles nouvelles dont il lui a été donné connaissance et en particulier celles d'où résulte pour les personnes de rite non-chrétien domiciliées en Roumanie, n'appartenant d'ailleurs à aucune nationalité étrangère, la nécessité de se soumettre aux formalités d'une naturalisation individuelle.*

Toutefois confiant dans la volonté du Gouvernement princier, de se rapprocher de plus en plus, dans l'application de ces dispositions de la pensée libérale dont s'étaient inspirées les puissances, et *prenant acte des assurances formelles qui lui ont été transmises à cet effet*, le Gouvernement de..., afin de donner à la nation roumaine un témoignage de ses sentiments d'amitié, a décidé de reconnaître sans plus de retard la principauté de Roumanie comme état indépendant. En conséquence le Gouvernement de... se déclare prêt à entrer en relations diplomatiques régulières avec le Gouvernement princier.

Le soussigné, en donnant avis à M. le Ministre des affaires étrangères de la résolution adoptée par son Gouvernement, a l'honneur etc., etc.".

Am dori să ştim într'adevăr şi ţara ar avea dreptul de a şti în ce fel de „assurances formelles" s'au transmis puterilor peste litera şi înţelesul art. 7 din constituţie, pentru ca ele, cu toate că nu-l consideră „comme répondant entièrement aux vues qui ont dirigé les puissances signataires du traité de Berlin", să binevoiască totuşi a ne recunoaşte independenţa ?

Dacă nu s'ar ascunde cumva şi în formula aceasta sămânţa de vorbă şi de bocluc pentru viitor !

Deocamdată organul marelui nostru om de stat înregistrează în coloanele sale sub titlul „Impresiunile ziarelor române" toate articolele cari, cu oarecare cheltuială de fraze sărbătoresc era nouei independenţe, ferindu-se cu mare grije de a reproduce şi pe acelea cari fac bilanţul acestei recunoaşteri şi găsesc că e foarte scump plătită.

Cui s'ar mira de răceala cu care tratăm cestiunea aceasta, îi amintim o poveste. Un episcop, cercetându-şi eparhia, ajunse şi la un sat sărac. care l-a primit fără sunet de clopote.

Episcopul se cam supără de aceasta şi-i zise preotului :

— Bine părinte, se poate să mă primeşti aşa fără a trage chiar clopotul ?

— Preasfinţite stăpâne, răspunse bietul preot, sunt o mie ş'o sută de cuvinte pentru a mă desvinovăţi.

— Din mia şi suta ceea de cuvinte, n'ei putea să-mi spui şi mie câteva ?

— Mai întâi de toate, Preasfinţite, biserica noastră nici n'are clopot.

Acest singur cuvânt din o mie ş'o sută era de ajuns. Singur cuvântul, că nimic bun nu poate veni sub auspiciile roşiilor e de ajuns pentru a ne răci faţa cu orice cestiune. Urmarea dovedeşte apoi, că înnăscuta noastră neîncredere contra oricărei demagogii peste tot, contra demagogiei noastre în deosebi, au avut totdeauna dreptate.

STAREA ŢĂRANULUI ROMÂN

De bine de rău, statul român este astăzi independent. Astfel, el se află de acuma rămas, în mijlocul unor elemente străine, fără alt reazim decât propriele lui puteri, şi aci este cazul a zice în privinţă-i vorba cea înţeleaptă a poporului: cum îşi va aşterne aşa se va culca.

Este aşa dar timpul a ne întreba dacă statul român mai poate duce înainte viaţa quasi-anarhică, atât din punctul de vedere politic cât şi din cel social, pe care o duce de atâta vreme. Intr'adevăr, s'ar putea zice că nu există în această ţară nici un fel de ordine în viaţa publică.

Singurul strat social în ţară la noi, care dă producţia cea mare, este populaţia rurală. Care este însă soarta acestei populaţii ? Ţăranul în genere este foarte sărac, pentrucă produce pentru sine foarte puţin, şi astfel, se hrăneşte rău mai mult din cauza lipsei decât din obiceiul frugalităţii ; aşa fiind, populaţia dela ţară descreşte mereu. In starea aceasta economică, ţăranul este dat pe mâna unei administraţii stupide, corupte şi brutale, care, în loc să-i îngrijească de interese, să-l ajute a-şi îmbunătăţi soarta şi să-l ocrotească, îl prigoneşte, îl jefueşte şi-l maltratează.

Şi această populaţie o numim noi cei din oraşe, în genere oameni politici, o numim „talpa casii" ; ce-i drept, ironia noastră se întoarce asupră-ne când ne amintim, că unde nu-i cap, vai de picioare. Se poate prin urmare să mai credem că statului român independent i-ar fi permis să nu se îngrijească

a îmbunătăți cu orice preț starea țăranului? Nu doară că țăranul și-ar mai fi făcând vreo iluzie sau ar mai fi având vreo speranță de îndreptare pe care ar fi s'o datorească solicitudinii stăpânirii; nu doară pentru cuvinte de echitate, justiție sau umanitate, cuvinte foarte la modă, dar cari nu prea au răsunet real în societatea noastră; ci numai pentru cuvinte de interese, atât ale statului în deobște cât și ale claselor dominante în deosebi, aceste clase ar trebui să se gândească numai decât a aduce o îmbunătățire la starea populației rurale.

Instrucția publică generală, răspândirea luminii și culturii în masa poporului, sunt două idei progresive, pe cari călăresc o mulțime de speculanți ai frumoaselor principii, ai teoriilor umanitare. Trebue să fie cineva lipsit cu desăvârșire de bun simț pentru a zice că un popor cu cât este mai luminat cu atât este în mai bună stare, adică-i merg treburile mai bine. Dar ce s'a făcut, ce au făcut acei speculanți ai frumoaselor principii progresiste pentru realizarea lor? Când o lege a venit să întemeieze instrucția generală și să dea chipul cel mai practic pentru răspândirea luminii și culturii, ei au urzit o cabală și au răsturnat legea, spre a răsturna, pentru cuvinte personale, pe ministrul care o prezentase.

Astăzi, ca totdeauna, ei strigă „răspândirea luminii și culturii în masa poporului"; în vremea aceasta însă poporul, dacă ar fi întrebat, le-ar răspunde: „Boeri dumneavoastră, lumina ca lumina, nu zicem că nu-i bună; dar, până una alta, dați-ne mijloace de hrană, scăpați-ne de briciul administrației."

Dac'am fi într'o țară, unde statistica să nu fie tratată ca poezia, drept *une noble inutilité*, ar fi o curioasă statistică de făcut, în statul român, astăzi independent, adică statistica victimelor ilegalității. Cine cunoaște bine viața populației dela țară, afirmă cu siguranță, că nu s'ar găsi în toată țara cinci țărani la sută, cari să nu fi fost măcar odată la trei luni, la termenul birului, victima rapacității și brutalității administrației.

Această stare de lucruri quasi-anarhică, precum am zis, a ajuns să fie considerată de bietul țăran ca o stare normală, și fatalist cum este, el și-a făcut chiar proverbe, cari să reproducă în vremile viitoare icoana vieții ce duce el azi, în statul liberal, a cărui temelie este dânsul. Așa, fiindcă țăranul nu poate avea aface câtuși de puțin cu vreun agent public fără să fie nedreptățit și ciupit în pungă, se mulțumește cu atâta și nu caută a reclama dreptate mai sus, unde din ciupeală în ciupeală s'ar goli foarte degrabă punga toată, care ș'așa nu prea e plină. De aceia zice tot el: „Țăranul nostru cu oamenii stăpânirii e ca oaia, care umblă printre scăeți; în tot scăetele

trebue să lase câte o şuviţă de lână, mai mare ori mai mică, după cum o fi şi scaetele".

Cea dintâi grijă prin urmare a statului independent este, ca lăsând d'o parte orice frază, să caute a aduce cât mai degrabă îmbunătăţiri în administraţie. Mai întâi de toate este de neapărată trebuinţă pentru acest scop „ca agenţii inferiori ai statului să nu mai fie recrutaţi de prin cafenelele oraşelor în virtutea nici unui alt titlu decât că au făcut parte din canalia electorală sau că a fost prigonit de „reacţiune".

Sunt oameni, cărora li s'a dat la discreţie soarta şi dreptatea populaţiei cutărei sau cutărei localităţi, tocmai fiindcă sub guvernul conservator au fost turburători ai ordinei publice sau chiar fiindcă au fost târîţi pe atunci la judecătorul de instrucţie pentru delicte de drept comun. Dela astfel de oameni, cari sunt căpătuiţi tocmai pentru netrebnicia lor, nu se poate aştepta firește să înţelegem cuvintele datorie şi moralitate.

Indreptarea, care se cere însă, nu o poate aştepta un om cu judecată şi cu experienţă dela un guvern al cărui partid, în puterea căruia se reazimă, este în cea mai mare parte a masei lui, compusă tocmai din creaturile despre cari vorbim.

STUDII ASUPRA SITUAȚIEI

I. DESPRE PROGRAM

Un nou program ? va întreba cititorul, devenit neîncrezător prin pompoasele liste de făgăduințe și de vorbe mari, câte au văzut pân'acum lumina zilei. Intr'adevăr nici noi nu suntem tocmai bucuroși de-a alege, pentru o serie de principii sincer expuse, un nume care-a trebuit de voie de nevoie să figureze în fruntea tuturor făgăduințelor câte nu s'au ținut. De mult încă am însemnat asemenea isvoade de fericiri promise și pururea neîmplinite, cu numirea de negustorie de principii, de pretexte invocate pentru a urmări cu totul alte scopuri. Știm asemenea că un viu sentiment de stat, o conștiință întemeiată despre solidaritatea intereselor naționale, cari sunt și trebue să fie armonizabile, nu în opunere unele cu altele, un patriotism luminat și mai presus de tendințe înguste, mai nu are nevoie de-a formula în teze generale lucruri care se 'nțelege de sine la alți oameni și în alte țări.

Din nefericire însă, cată să constatăm că în țara noastră multe lucruri evidente și simple nu se mai înțeleg de sine, încât — ca la noi la nimenea — evidența însăși are nevoie de-a fi comparată, cu miile de căi strâmbe, câte se urmează, pentru a se dovedi că ea este singura linie dreaptă.

Atâtea programe au apărut în țară la noi de patrusprezece ani încoace, emanate ba de la guverne provizorii, ba de la partizi, ba de la personalități politice izolate și atâtea deceptiuni amare au urmat tuturora, în cât orice om cu bun simț trebue să învingă un sentiment de sfială când încearcă a recuceri pentru cuvântul „program" înțelesul lui adevărat de serie de principii mărturisite, împărtășite sincer de mii de cetățeni, realizabile.

Ceea ce se cere dela o profesie de credințe politice, este de sigur înainte de toate, ca ea să corespunză cu simțimintele și aspirațiunile legitime ale țării și să fie adaptată instituțiunilor ei. S'ar putea într'adevăr imagina un sistem de idei

politice, folositoare chiar, cari să nu fie conforme cu sentimentele şi aspiraţiunile ţării, dar în lumea strictei necesităţi un asemenea sistem n'ar fi cu mult mai mult de cât productul unei imaginaţii fecunde. Căci un principiu absolut, netăgăduit de nici un om cu bun simţ este, că o stare de lucruri rezultă în mod strict — cauzal, dintr'o altă stare de lucruri premergătoare şi fiindcă atât în lumea fizică cât şi cea morală *întâmplarea* nu este nimic alta de cât o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel aspiraţiunile şi sentimentele sunt rezultatul neînlăturat al unei desvoltări anterioare a spiritului public, desvoltare ce nici se poate tăgădui, nici înlătura. O profesie de credinţe politice, care ar face abstracţie de linia generală descrisă prin spiritul public, nu s'ar deosebi cu mult de scrierile regelui Iacob al Angliei, de Utopia lui Thomas Morus, de statul ideal al lui Plato, de Contractul social al lui Jean Jacques Rousseau.

Deci stabilind principiul fundamental că orice politică practică nu poate lucra decât cu elementele cari-i sunt date, iar nu cu cele pe cari şi le închipueşte a le avea şi convinşi că idei şi interese fie cât de diverse, sunt şi trebue să fie armonizabile pentru ca statul să fie cu putinţă, nici înţelegem nici avem vre-o încredere în mişcări violente sau extra-legale şi mai puţin încă în conspiraţiuni, deşi aceste din urmă s'au bucurat în trecut de o nejustificată glorie, de laurii pe cari cu uşurinţă-i plăsmuesc gazetele, de aureola pe care cei interesaţi o creează cu aceeaşi uşurinţă cu care cei dezinteresaţi o condamnă.

Tăgăduim că pe calea aceasta se poate realiza un adevărat progres, pe care nu-l vedem şi nu-l aprobăm decât în desvoltarea dreaptă şi continuă a muncii fizice şi intelectuale. Căci cine zice „progres" nu-l poate admite de cât cu legile lui naturale, cu continuitatea lui treptată. A îmbătrâni în mod artificial pe un copil, a răsădi plante fără rădăcină pentru a avea grădina gata în două ceasuri, nu e progres, ci devastare. Precum creşterea unui organism se face încet, prin superpunerea continuă şi perpetuă de nouă materii organice, precum inteligenţa nu creşte şi nu se 'ntăreşte decât prin asimilarea lentă a muncii intelectuale din secolii trecuţi, şi prin întărirea principiului înăscut al judecăţii, precum orice moment al creşterii e o conservare a celor câştigate în trecut şi o adăogire a elementelor, cucerite din nou, astfel, adevăratul progres nu se poate opera decât conservând pe de o parte, adăogând pe de alta: o vie legătură între prezent şi viitor, nu însă o serie de sărituri fără orânduială. Deci progresul adevărat fiind o legătură naturală între trecut şi viitor, se inspiră din tradiţiunile trecutului, înlătură însă inovaţiunile improvizate şi aventurile hazardoase.

Ne putem făli cu drept cuvânt cu probele de vitalitate pe cari le-a dat poporul nostru de cincizeci de ani încoace. E drept că în acest period de ani aceste probe nu sunt repărţite în mod egal, că unii ani se deosibesc prin un mare prisos de putere intelectuală, bine întrebuinţat, alţii din contra prin o risipă puţin justificată a acelor puteri pe căi improductive, totuşi însă sumând la un loc şi mărimile pozitive şi cele negative, găsim prin mijlocul cărărilor laterale, cari s'au pierdut în pustiu, calea generală a unui progres real mai cu seamă pe terenul politic.

Farmecul ce ne ţinuse în întuneric şi înapoiare, nu era atât de imaterial precum şi-ar închipui cineva la prima vedere. El era, din contra, reprezentat prin un sistem de cetăţi turceşti din stânga Dunării, ale căror ameninţătoare brâe de pământ şi piatră trebuiau dărâmate pentru ca să 'nceteze epoca întunericului. După pacea dela Adrianopol s'au dărâmat în sfârşit şi cele din urmă fortificaţii pe care Turcia le avea pe malul stâng al Dunării, şi de-odată cu aceasta se ridicară una câte una piedecele de pân'atunci ale negoţului şi agriculturii şi astfel, începând a se desvolta bogăţiile pământului nostru şi căutându-şi schimbul de produse apusene, am fost puşi în contact cu civilizaţia, cu ideile apusului, cari şi-au făcut drum, s'au răsădit la noi fără nici o greutate, fără nici o împotrivire din parte-ne.

Din capul locului cată să negăm că ar fi existat în ţările noastre o reacţiune în sensul feudal al cuvântului. Din timpul războaielor lui Napoleon I, se ivise în ţările noastre un reflex, la început încă slab, dar nefalşificat al înaltei culturi şi lipsei de prejudiţii a secolului al XVIII-lea, reflex care avea caracterul acelui secol: un raţionalism strălucit şi spiritual, lipsit de cunoştinţe pozitive. Zeiţa raţiunii credea în apus să pună lumea în orânduială numai prin propriul aparat al deducţiunilor logice, ale căror premise nu erau bazate nici pe experienţă, nici pe organizaţia înăscută a statului şi a societăţii, ca obiecte ale naturei. Golul nostru intelectual, setos de civilizaţie, a primit fără control, fără cântărire, idei şi bune şi rele, şi potrivite şi nepotrivite, ba naţiunea întreagă, cu prea puţine excepţii, nu vedea că nici odată o *vorbă* nu poate înlocui o realitate, că nici odată fraza culturii nu e echivalentă cu munca reală a inteligenţei şi mai ales cu întărirea propriei judecăţi, care e cultura adevărată, că nici odată fraza libertăţii nu e echivalentă cu libertatea adevărată, care e facultatea de a dispune de sine însuşi prin muncă şi prin capitalizarea muncii. Nu o utopie, o mie de utopii populau capetele generaţiei trecute, care-şi închipuiau libertatea fără muncă, cultura fără învăţătură, organizaţia modernă fără o desvoltare economică analogă. O serie de fraze ieftene, co-

piate din gazete străine, din scriitori de a doua mână, din discursurile unor politici trăiţi şi crescuţi în alte ţări, a înlocuit şi înlocueşte încă în mare parte silinţa de-a învăţa singuri ; raţionamente străine, răsărite din alte stări de lucruri înlocuiesc exerciţiul propriei judecăţi.

Deci tocmai lipsa unei reacţiuni adevărate, raţionalismul foarte strălucitor, dar şi foarte superficial al epocei trecute, au făcut ca introducerea tuturor formelor nouă de cultură să se întâmple fără controlul, fără elementul moderator al tradiţiilor trecutului. In loc ca un spirit nou de muncă şi de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizaţiei noastre, s'a păstrat din contra incultura şi vechiul spirit bizantin, care a intrat în formele nouă ale civilizaţiei apusene. Nu ceva esenţial, nu îmbunătăţirea calităţii a fost ţinta civilizaţiei române, ci menţinerea tuturor neajunsurilor vechi, îmbrăcate în reforme foarte costisitoare şi cu totul în disproporţie şi cu puterea de producţiune a poporului şi cu cultura lui intelectuală.

Programul publicat în n-rul de eri, asupra căruia vom reveni în deosebite rânduri, a răsărit, din acest viu sentiment al contrazicerii între fond şi forme, care se arată atât de deschis în toate fenomenele vieţii noastre publice.

Chiar dacă epoca formelor goale, care domneşte de douăzeci de ani şi mai bine în ţările noastre, s'ar putea explica, deşi nu justifica, prin cuvântul „epoca de tranziţiune", e evident că sarcinele cu care tranziţiunea ne-a încărcat cu asupra de măsură, ne dictează în mod serios de-a ne întoarce de pe calea greşită, de-a privi în mod mai limpede starea adevărată a ţării, de-a judeca în mod mai limpede necesităţile ei.

O schimbare a opiniei publice în înţeles conservator se poate constata de mai mult timp încoace. Foaea noastră acum doi ani încă a prezis că ţara, prin tristele experimente la care e supusă de domnia frazei, va ajunge până în sfârşit să fie conservatoare. In urma acestei preziceri, îndealtmintrelea lesne de făcut, s'a văzut că însuşi liberalii au fost siliţi să recunoască necesitatea unei legi contra uzurei şi a unei alte legi contra înstrăinării pământurilor ţărăneşti. Aceste legi stau însă în flagrantă contrazicere cu însuşi raţiunea de-a fi a liberalismului, care recunoaşte oricărui cetăţean dreptul absolut de-a dispune de bunurile şi de munca sa după propria şi libera sa chibzuinţă. Iată dar că din haosul de idei liberale-cosmopolite, pentru cari clasele şi statul nu sunt nimic, iar individul totul, răsare ca din senin necesitatea absolută de existenţă a unei clase asigurate de muncitori agricoli. Nu ne îndoim că mai târziu capetele mai clare dintre liberali vor recunoaşte tot atât de mult necesitatea absolută a proprietăţii mari, care este în toate ţările sprijinul cel mai puternic

al neatârnării de caracter, al celei mai înalte forme a libertăţii omeneşti. Nu odată în istorie se va confirma adevărul fabulei lui Meneniu Agrippa.

Incheiem aceste şiruri aducând cetăţenilor aminte, că nu există nici libertate, nici cultură fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea şi cultura, acela se prenumără, fără s'o ştie, între paraziţii societăţii omeneşti, între aceia cari trăesc pe pământ spre blestemul, ruina şi demoralizarea poporului lor.

II. INDEPENDENŢA ROMÂNĂ

In ordinea de idei expuse în n-rul trecut, intră şi aceea a independenţei statului român. Nici aceasta n'a venit ex abrupto, în mod fragmentar ca din senin, ci ca toate tendenţele adevărate, a fost pururea prezentă, şi întunecată numai uneori de nevoile momentului.

Ar fi un act de adâncă ingratitudine către strămoşii noştri, dacă ne-am închipui că cu noi se începe lumea în genere şi România în deosebi, că numai noi am fost capabili a avea instinctul neatârnării, când la dreptul vorbind, n'am făcut decât a mănţinea cu mult mai mult ori mai puţin succes ceea ce ei au câştigat, fie prin sângeroase lupte, fie prin desvoltarea unei isteţii extraordinare, puse amândouă adeseaori în serviciul acestei unice preocupaţiuni, a păstrării neamului şi ţării.

E drept că prezentul cu graiul lui viu, cu ambiţiile şi pretenţiile lui e un advocat foarte elocvent pentru meritele sale, fie reale fie închipuite, faţă cu meritele unui trecut, a cărui gură o astupă pământul. Şi cu toate acestea fost-ar-fi cu putinţă de-a vorbi chiar de neatârnarea statului român, fără a sufla praful aşezat pe tractatele noastre vechi şi de pe cronicele noastre? O ilustrare curioasă a manierei de-a-şi atribui un merit care e în mare parte a trecutului, e că în acelaş timp în care se 'ncheia un tractat de comerţ cu Austria, ca manifestare a neatârnării noastre, d. Mitilineu, înalt funcţionar al ministerului de externe, publica un volum de tractate de alianţă şi de comerţ, încheiate de dinaştii români de înaintea epocei fanarioţilor.

Şi ce străluciţi într'adevăr, ce neasemănat de mari sunt reprezentanţii din trecut ai neatârnării statelor române, faţă cu epoca noastră? Oare Mircea I, în cei 35 de ani, Ştefan

cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor, au avut o altă preocupare decât neatârnarea ţării ?

Mircea I — acest prototip luminos şi al artei războinice şi al celei diplomatice la Români — n'a gândit toată viaţa lui decât la mănţinerea neatârnărei. La 1394 bate pe Baiazid Ilderim în memorabila luptă dela Rovine, păstrată în memoria întregei peninsule balcanice ; la 1395 încheie tractat de alianţă cu Ungaria ; la 1398 bate el singur pe Baiazid lângă Dunăre ; la 1406 îşi întinde mâna în Asia şi scoate pe Musa ca pretendent în contra lui Soliman I, îl susţine cu bani şi arme şi îl face împărat ; la 1412 scoate un alt pretendent, pe Mustafa în contra lui Mahomed I, ba chiar în anul morţii sale 1418 a ajutat cu bani şi arme pe un sectator moametan anume Mahmud Bedreddin, sperând succese politice, din sciziuni religioase între turci.

O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creştine, a luptei directe cu Turcii, a susţinut Ştefan cel Mare.

Din atitudinea acestor doi Domni se explică, cum de ţările noastre au putut să se închine puterei turceşti păstrându-şi cu toate acestea întreaga lor suveranitate înlăuntru şi'n afară, cum s'a putut să se introducă în tractate de supunere proibiţiunea pentru moametani de-a se aşeza în ţară, cum s'a resfrânt până chiar asupra umbrelor de fanarioţi o rază din vechea neatârnare, căci şi aceştia îndrăzneau a se numi Domni *din mila lui Dumnezeu*, deşi erau numiţi şi scoşi prin firman, deşi se ştie că titlul „Dei gratia" nu se cuvine decât numai suveranilor.

E o ciudată ironie a istoriei de a vedea pe un Gheorghe Hangiarlâu de pildă, un cirac al lui Capudan başa din Ţarigrad, îmbrăcându-şi fiinţa paralitică cu titlurile unui Mircea „Dei gratia Woevoda transalpinus, Fogaras et Amlas Dux, Severini Comes, Terrarum Dobrodicii Despotus et Tristri Dominus".

Făcut-au bine sau făcut-au rău cei mai mari doi Domni ai noştri, preferând o supremaţie nominală turcească unei supremaţii reale creştine ? Realitatea a dovedit că era tot ce puteau face mai bine. Toate, dar absolut toate statele dunărene au devenit paşalâcuri, marele regat al Ungariei a fost asemenea paşalâc o sută de ani. Polonia a fost împărţită şi nu mai este azi, pe când vechile noastre tractate iscălite cu litere mari şi băţoase pe piele de viţel, au fost până ieri isvorul neatârnării reale, isvorul din care au decurs actele succesive de emancipare de sub domnia turcească. Tudor se bazează pe ele când cere dela Poartă reîntroducerea Domniei naţionale şi divanurile adhoc, căci n'a găsit alte arme mai puternice înaintea areopagului Europei decât tot pe acestea.

* * *

Aşa dar „independenţa" precum o numim astăzi nu este un „copil găsit" fără căpătâiu şi fără antecedente, ci un prinţ, care dormea, cu sceptrul şi coroana alături. Căzută în desuetudine prin necumpănitele acte ale lui Dimitrie Cantemir şi a generalului de cavalerie Toma Cantacuzin, neatârnarea noastră a fost pururea reală, ca drept pururea în vigoare, ca fapt ştirbit din când în când, nu prin alt drept ci prin excese şi abuzuri de putere ale Turcilor şi dacă ea a fost întunecată curs de o sută de ani prin postomania fanariotă, tradiţia ei şi încercările de a o restitui n'au încetat nici când, iar mai cu seamă secolul nostru a fost bogat în succese pe terenul acesta. Deja „regulamentul organic" ca legiuire unitară pentru amândouă ţările, răsărită chip din iniţiativa rusească dar din libera discutare a parlamentelor de atunci, era un liniament al unirii ţărilor. Aceleaşi tendinţe se ivesc cu mai multă putere în mişcarea dela 1848 şi culminează în 1859 prin alegerea lui Vodă-Cuza. Dorinţa divanurilor adhoc de a alege un principe dintr'o dinastie europeană, nu se putu împlini de o camdată, totuşi a doua zi de încheierea tractatului dela Paris, şi în contra prescripţiunilor lui formale, am ales un singur Domnitor pentru ambele ţări surori, câţiva ani în urmă am realizat unirea, prin conferinţa dela 1864 ; fostul Domn obţinu suveranitatea absolută în legislaţia internă, şi înfine la 1866 obţinurăm şi recunoaşterea unei dinastii ereditare, toate acestea fără nici un sacrificiu, graţie numai încrederii ce am putut inspira marilor puteri şi bunei-voinţe de care ne bucuram din partea lor. Purtat de o mişcare de-a-dreptul entuziastă. Cuza Vodă a devenit el însuşi principalul purtător al politicei exterioare, al politicei neatârnărei, având cea mai credincioasă şi neobosită mână de ajutor în Constantin Negri.

Toate atributele unei neatârnări reale s'au câştigat de către Vodă-Cuza, exceptând firma acestei realităţi. In faptă jurisdicţiunea consulară şi-a pierdut terenul sub domnia lui, secularizarea averilor închinate s'a operat, deşi călugării greci se gerau în supuşi ai puterei suzerane, ai Porţii, s'a înfiinţat o armată relativ numeroasă şi completă, s'a proclamat neatârnarea bisericii naţionale pe baza vechilor drepturi ale mitropoliei Moldovei şi Sucevei, vechii consuli generali deveniră de fapt, deşi nu prin titulatură, miniştri diplomatici, relaţiunile internaţionale ale statului român erau încredinţate unui ministru al afacerilor exterioare în regulă, încât întregului aparat al unei depline suveranităţi interne şi externe nu-i lipsea decât numele propriu, ce părea a lipsi din dicţionarul apusului european.

Guvernele cari au venit în urma anului 1866, n'au prea avut altceva de câştigat decât firma, decât recunoaşterea unei

neatârnări ce existase totdeauna, şi care scădea numai când n'avea cine s'o mânţie, sporea însă sub mâna oricui, care ar fi avut voinţa de-a o restabili.

N'avem nevoie să adăogăm, că departe de a fi un *copil găsit,* neatârnarea României era atât de reală, încât, cu prea puţină politică bună şi fără cheltuiala unui ban roşu, ea se restabilise pe deplin înaintea tractatului dela Berlin care, în loc de-a uşura situaţiunea, recunoscând pur şi simplu un fapt, ce rezulta de sine din căderea împărăţiei turceşti, a îngreuiat-o punându-ne condiţiuni atât de costisitoare.

Nu este nici o îndoială că cumpărătura firmei a costat mult mai mult decât realitatea neatârnării noastre, care nu ne-a costat nimic pe noi, dar cu atât mai mult pe strămoşi. Căci abstracţie făcând dela milioanele de bani, dela miile de oameni căzuţi în bătălie, dela pierderea unei provincii, mai rămâne în paharul destul de amar, băut pân'acum, drojdia *asigurărilor formale* din declararea de recunoaştere, asupra cărora nu ne-au luminat încă iluştrii oameni dela putere.

* * *

In rezumat, politica noastră trecută, în privirea neatârnării se caracterizează în modul următor: Deşi existau în amândouă ţările dinastii: — în Moldova neamul Muşatin, suplantat Dragoşizilor, în Ţara-românească străvechii Basarabi — totuşi Domnia era electivă.- Electivitatea aceasta, lăudată pe cuvinte cu totul greşite de către o seamă din publiciştii noştri, a fost sămânţa nestabilităţii din ţară. Fiii de Domni aveau toţi dreptul de-a fi aleşi, renunţarea unora din ei trebuia răscumpărată, alţii trebuiau înlăturaţi cu arma. Mai periculoase însă decât certurile între fiii legitimi, cari totuşi se mântuiau într'un chip oarecare, erau ambiţiile liniilor nelegitime şi colaterale. După stingerea dinastiilor se începu aceeaşi vânătoare după tron între boierii cei mari.

Acest inconvenient avea, ca toate inconvenientele, şi o compensaţie oarecare în bine. Dacă principii ar fi fost siguri despre ţară, nesiguri numai despre străinătate, ar fi căutat prea cu uşurinţă un reazim continuu într'un singur vecin în contra celorlalţi; interesul dinastic i-ar fi atras cu repejune şi pe de-a pururea în sfera unei singure puteri. Electivitatea însă îi despărţea pe candidaţii de Domnie, întrucât s'atinge de razimul de din afară, în partizanii unei influenţe sau a celeilalte, încât precum nu se putea stabili exclusiv nici o linie domnească, tot astfel nu s'a putut stabili în mod exclusiv nici o influenţă străină. Nu doar că această duplicitate, aceste exerciţii de echilibristică ar fi de atribuit unei deosebite înţelepciuni politice. Inţelepciunea consistă numai în a se folosi

de împrejurări date precum erau. Cele două mari puteri vecine de pe atunci, Polonia şi Ungaria, voiau una întinderea dela Baltică până la Marea Neagră, alta întinderea dela Adriatică tot până la Marea Neagră. E evident că acest scop politic nu se putea împlini decât pe socoteala ţărilor române. Poporul român — boerimea oligarhică în deosebi — devenise regisorul următoarei drame: Când o influenţă reprezentată prin Domnul cutare, ameninţa să prevaleze, boerii îl răsturnau, dând greutate momentană altei influenţe şi vice-versa. Domnii cei siguri despre ţară făceau tot astfel: Mircea contrapunea influenţa polonă celei ungare şi viceversa, Ştefan asemenea.

Dar acest folos, abstracţie făcând dela nesiguranţa lui, era cu totul întrecut de pierderile ce căuta să le sufere ţara prin vecinica nestabilitate din lăuntru şi contra acestui din urmă inconvenient e îndreptată constituţia noastră şi Domnia ereditară. In orice caz însă în Constituţie nu stă scris ca vechea vânătoare după puterea supremă a statului să fie înlocuită prin vânătoarea de funcţii, arenzi ale statului şi hatâruri a postomanilor de toate categoriile, în Constituţie nu stă ca ignoranţa şi ambiţiile nulităţilor, sub pretextul deosebirilor de principii, să vâneze cu înverşunare puterea, în Constituţie nu stă ca succesul acestor oameni să atârne dela amăgirea alegătorilor prin negustorie de fraze şi izvoade de făgăduinţi mincinoase. O organizare care să asigure prin legi atât cultura înaltă a depozitarilor puterii publice, precum şi stabilitatea lor, ar fi fost corelatul natural al domniei ereditare şi e evident până la virgule că o asemenea organizare nici este cu putinţă dacă se ţine seamă de slăbiciunea corpului electoral, dacă se permite falşificarea listelor electorale prin introducerea în ele de proprietari fictivi, dar în realitate postulanţi, majorităţile se formează din funcţionari şi rude de funcţionari, dacă abuzul partidului radical face necesare alte abuzuri, dacă risipa averii publice de către acest partid impune ţării necesitatea de a crea noui biruri, pentru a-şi împlini iscălitura, dată cu atâta uşurinţă de o generaţie de demagogi feneanţi, cu neputinţă de săturat şi înainte de toate grozav de mulţi.

Astfel nestabilitatea de sub domniile elective, în loc de a înceta, s'a generalizat, ba şi-a creat un mediu social în care să poată înflori cu de prisos. La crearea acestui mediu au contribuit toate: şcoalele, în care copiii în loc de idei învaţă papagaliceşte mii de mii de cuvinte, coteriile politice ce primesc şi bun şi rău, numai de-ai lor să fie, uzurparea de reputaţiuni lesne de operat în mijlocul unui popor incult, câştigul fără muncă, deci imoral al nulităţilor cari au impertinenţă îndestulă de a se impune, sistematica lăudare a mediocrită-

ţilor de către camaraderii, glorificarea răului şi absoluta paralizare a celor buni de a putea — prin acest sgomot de iarmaroc, să demasce acest bal mascat de panglicari şi de negustori de vorbe.

Merit ? Există chiar o medalie „Bene-Merenti", conferită de conservatori unui Alecsandri, celui mai însemnat autor în românime, ea se conferă a doua zi de către liberali unui pamfletar, şi nu e de mirare dacă tot pe calea bătută de acest din urmă, un alt pamfletar va solicita-o asemenea.

Toate acestea de sigur că nu reies din spiritul constituţiei noastre.

III. IDEEA STATULUI MONARHIC

Din momentul în care s'a instituit Domnia ereditară în locul celei elective şi s'a pus puterea supremă a statului la adăpost de înverşunatele lupte de partid, s'a pus, în principiu cel puţin, la adăpost de patimile şi de asprimea intereselor momentane şi trecătoare însăşi ideea statului, adică ideea armoniei intereselor naţionale. Asta este în esenţă deosebirea între monarhia constituţională şi republică. In republică domneşte în deosebi interesul individual, în genere interesul de partid. Partidul şi numai partidul alege pe capul statului, el formează voinţa statului în articole de legi, epoca poartă pe deplin caracterul unui grup de interese predomnitoare.

Această stare de lucruri e în aceeaşi proporţie lipsită de pericole, în care există în stat o clasă de mijloc economiceşte puternică şi cultă care să mănţină echilibrul între tendenţele prea înapoiate ale simţului istoric a unui popor, reprezentat în genere prin formele existente ale unei civilizaţii trecute, şi între tendenţele sgomotoase ale trebuinţilor acute ale prezentului, reprezentate prin nevoile claselor de jos. Unde această clasă nu există decât în mod rudimentar sau unde este prea slabă pentru a se împotrivi tendenţelor extreme, republica devine o jucărie a partizilor, o formă de care abuzează şi unii şi alţii în detrimentul vădit al intereselor generale.

Dee-ni-se voie a arăta, că ideea statului, ideea armoniei intereselor, există în realitate, că statul nu este numai suma de indivizi ce coexistă într'un moment dat, că el reprezintă însăşi putinţa de îndreptare a unor rele ce rezultă din instinctele nesocotite ale actualităţii.

Să ne 'nchipuim de ex. că radicalul X, în loc de-a fi născut

în sfera de jos, ar fi fost fiul unei vechi şi bogate familii aristocratice. Acelaş om cu acelaş temperament ar fi reprezentat în locul ideilor radicale, alte idei tot atât de extreme, însă cu totul opuse celor dintâi.

Care din doi ar fi avut acum dreptate, X reacţionarul perfect sau X radicalul ? E clar că nici unul, nici altul. Precum vederile unuia ar fi înrădăcinate în trecut, tot astfel tendenţele celuilalt ar fi o expresie exagerată a nevoilor momentane a claselor de jos, încât acelaş temperament născut, când într'o clasă când într'alta, ar reprezenta de o parte ura şi invidia demagogică pentru tot ce e superior ca avere sau inteligenţă, ar reprezenta de alta dispreţul şi desconsiderarea aspiraţiunilor celor îndreptăţite ale prezentului.

Dar statul nu este nici suma indivizilor coexistenţi. Căci dacă luăm individ cu individ am vedea lesne că marea, incalculabil de marea majoritate a oamenilor s'ar sustrage bucuros, numai de-ar putea, şi dela plata de bir şi dela prestaţiuni şi dela recrutare, încât oricât de recunoscută ar fi necesitatea unui interes general de fiecare în parte, totuşi când e vorba ca el să subvie cu atomul său individual acelei necesităţi, instinctul său intim şi primitiv este de a se sustrage. O curioasă ilustrare a manierei de a privi statul şi societatea ne-au dat-o în toţi timpii Evreii. A se bucura de toate drepturile, dar a se sustrage, de e cu putinţă, dela toate datoriile lor, este deviza lor şi pentru realizarea acestui princip au, ca ne-alte popoare, pururea aptitudinea unei organizări de dosire, de substituire, de ajutor mutual.

A pune dar, acest instrument gingaş al statului, acest reprezentant atât al vieţii istorice, cât şi al armoniei intereselor unei naţii, la discreţia absolută a unui singur partid este periculos, mai cu seamă când elementul ponderator al unei clase de mijloc culte şi avute, e reprezentat numai într'un mod rudimentar.

Noi avem o clasă de mijloc, care — tocmai din cauza lipsei de apărare a muncii ei şi din cauza că pe un teren steril pentru desvoltarea generală, i s'a dat ocazia de a câştiga fără muncă, adică pe acela al funcţionarismului şi al proletariatului condeiului — nu este în stare de a exercita controlul de care vorbim, nu este în stare a fi regulator exclusiv al vieţii publice. Capitaliile cele mari ale acestei clase, consistă în sume colosale de fraze, în cuvinte deşerte ; arta de a şti, sau mai bine de a nu şti scrie şi citi e echivalentă în România cu dreptul de a domni peste munca şi înţelegerea altora.

E bine, e folositor înainte de toate ca sub pretextul şi ficţiunea constituţională, partizile să-şi bată joc de stat în detrimentul intereselor generale, să formuleze copilăreasca lor uşurinţă şi instinctele lor de dezordine în administraţie şi

finanţe în paragrafe de lege, obligatorii chiar pentru cel mai înţelept şi mai bine cumpănit om din România ? Oare Constituţia noastră n'a avut tocmai scopul contrariu de acela, care se împlineşte prin ea, nu este ea din contra o garanţie împotriva tiraniei şi arbitrariului partizilor ?

Când la anul 1866, ţara şi-a dat instituţiunile cari domnesc astăzi, când s'a chemat la cârma ţării un Prinţ străin, nu credem că unica preocupare a ţării a fost aceea de-a pune un capăt rivalităţilor primejdioase din lăuntru, ci o idee de un ordin mai înalt a condus naţiunea în hotărîrea ei. Deja bătrânii noştri, aproape acum cincizeci de ani, concepuseră ideia unirii sub o dinastie ereditară. Intârziată de împrejurări neatârnate de voinţa noastră, îndată ce România dăduse semne de a sa vitalitate şi făcuse să se nască încrederea, că ea în mijlocul statelor ce-o înconjurau, putea să trăiască din propriile ei puteri şi din propria ei conştiinţă naţională, nici stabilirea unei dinastii ereditare, n'a mai întâmpinat nici o rezistenţă şi odată cu recunoaşterea ei, putem zice că din acel moment chiar, şi independenţa statului român în princip a fost deja recunoscută.

Ca probă că acesta a fost sentimentul ţării, putem aminti aci cuvintele rostite de către Preşedintele Constituantei, D. M. Kostaki, în numele ţării în momentul când a prezentat alesului ei pactul fundamental.

In ziua de 10 Maiu când Inălţimea Voastră V'aţi suit pe tronul României, ţara a văzut realizată cea mai vie şi cea mai scumpă a sa dorinţă ; acea zi care a întemeiat pentru ţară începutul unei nouă ere, ţara a salutat-o ca data inaugurării regimului *monarhic*, carele singur poate garanta României *consolidarea* statului şi binefacerile unui guvern *stabil*.

Adunarea, zeloasă pe de o parte de a aşeza principiul monarhic pe baze nestrămutate şi voind, de altă parte, a înconjura acest princip de toate libertăţile compatibile cu ordinea, deplin convinsă că regimul constituţional a devenit pentru România nu numai o condiţiune de existenţă şi de prosperitate, dar totodată şi garanţia cea mai puternică a consolidării Tronului Măriei Tale, s'a grăbit de a vota pactul menit de a ajuta pe deplin acest scop.

Constituţiunea ce am onoare a o prezenta Măriei Tale în numele adunării dă o legitimă satisfacţiune acestor aspiraţiuni ale ţării, consacrând pentru România principiile admise în statele moderne cele mai înaintate pe calea civilizaţiunii.

Plini de speranţă că nouele instituţiuni vor pune capăt suferinţelor unui trecut dureros, Românii, uniţi într'un sentiment unanim de concordie şi de frăţie, vor întrebuinţa silinţele lor cele mai stăruitoare întru a apăra aceste principii şi a da cugetărilor

leale şi generoase ale Măriei Tale concursul lor cel mai sincer şi cel mai devotat.

Călcând pe pământul ţării noastre, aţi spus Românilor c'aţi devenit Român ; astăzi România constituţională Vă răspunde prin organul reprezentanţilor ei, că Măria Ta ai devenit pentru ea simbolul naţionalităţii sale.

Să trăiţi Măria Ta !

Să trăiască România !

După rostirea acestor cuvinte a urmat pronunţarea formulei de jurământ din partea Măriei Sale :

„Jur de a păzi constituţia şi legile poporului român, de a menţinea drepturile lui naţionale şi integritatea teritoriului".

Substituind deci principiul monarhic mult bântuitei Domnii elective, ţara a voit a crea acea instituţiune, care să fie nu numai personificarea statului român, depozitar al tradiţiilor politice ale ţării, ferind-o de fluctuaţiunile momentane ale partizilor, dar în acelaşi timp, înconjurând tronul cu instituţiunile constituţionale, acel regim le-a considerat ca o garanţie de putere pentru tron, ca o garanţie pentru desvoltarea materială şi politică a statului român.

Preocupaţi astăzi înainte de toate mai mult de viitorul ţării decât de interesele de partid, convinşi fiind că noua poziţie ce ne este creată prin tractatul dela Berlin, ne face direct responsabili de urmările noastre, că suntem lipsiţi astăzi de acele garanţii cari ni le prezintă tractatul de Paris şi în momentul de a intra într'o nouă eră politică, vom face în modul cel mai imparţial bilanţul periodei celei din urmă a vieţii noastre politice ca să ne pregătim cu bărbăţie pentru noua eră în care intrăm.

Vom întreba mai întâiu cu mâna pe conştiinţă pe orice bun român, daca crede *într'adevăr* că ţara trebuie să se simtă fericită în situaţia actuală.

Examinând mai întâiu starea noastră politică internaţională, constatăm cu înlesnire că nu numai toate atributele suveranităţii statului au fost câştigate înainte de 1866, ci asemenea că recunoaşterea unei dinastii ereditare era însăşi recunoaşterea suveranităţii reale a ţării — toate acestea fără nici un sacrificiu. Nu rămânea cu mult mai mult de câştigat decât firma deschisă, titulaturile, analoage stării de lucruri, ale agenţiilor diplomatice.

Condiţiile impuse nouă prin tractatul dela Berlin însă, ba chiar *în urma tractatului* pentru obţinerea recunoaşterii firmei independenţei (recunoaştere, pe care chiar organele oficioase ale guvernului o declară drept un act de *simplă formalitate)* condiţiile impuse deci pentru îndeplinirea unei

simple formalităţi ne-au impus sacrificii, din cari unele, pe lângă gravitatea lor, mai constitue şi o isbire directă în autonomia de legislaţie internă de care pururea ne-am bucurat în trecut.

S'ar fi putut aştepta ca în urma sacrificiilor ce ne-am impus prin participarea la războiul oriental, să conservăm măcar simpatia acelei puteri cu care ne-am luptat alături; n'am conservat-o însă nici pe aceea. Am avut şi mai puţin încă simpatia acelor puteri cari au privit cu un ochiu de neîncredere participarea noastră la războiu şi astfel, am putut constata că nici o voce amică nu s'a ridicat în congresul dela Berlin în favorul României şi astăzi încă după doi ani recunoaşterea e problematizată de misterioasele asigurări formale, despre care nu ştim nimic.

Dar mai mult încă.

Am putut constata că, cu ocazia unei simple afaceri comerciale, în privinţa căreia e un adânc mister cum ea a degenerat într'o cestiune internaţională, unele puteri se înţeleseseră între ele ca să exercite o presiune asupra şi în contra statului român. Ce deosebire extremă între aceasta şi secularizarea mânăstirilor închinate — afacere de valori imobile de câteva miliarde — care deşi întâmpinase împotriviri puternice din partea unora dintre puterile subscriitoare ale tractatului din Paris, totuşi autonomia noastră a ştiut atunci a se face îndestul de respectată — prin Cuza Vodă şi Negri — pentru ca să putem învinge acele greutăţi.

Dar dacă bilanţul situaţiei exterioare a statului e atât de nefavorabil epocei dela 1866 încoace, cât de nefavorabil trebue să fie bilanţul afacerilor din lăuntru?

In afară şi Turcia se mănţinea prin acţiunea şi reacţiunea, prin echilibrul intereselor europene; dar înlăuntru stările de lucruri erau şi sunt ne mai pomenite.

IV. FICŢIUNEA PARLAMENTARĂ

Precară este dar poziţiunea internaţională făcută nouă până astăzi şi nu cunoaştem politica de mâni pe care ne-o va aşterne guvernul.

Cât pentru noi, suntem convinşi că numai întărirea instituţiunilor noastre dinlăuntru poate să ne dea consideraţie în afară, suntem convinşi că întreţinând bunele relaţii cu toate

puterile în genere, dar mai ales cu cele limitrofe, conform politicei noastre tradiţionale, ne putem feri de pericolele, la cari ne-ar expune şi pe viitor o politică aventuroasă. Intărirea oricărui stat însă, dar mai cu seamă a unui stat tânăr, atârnă de starea sa de prosperitate internă.

Cu durere trebue să mărturisim că nici odată încă pân' acum nu li s'a înfăţişat generaţiunilor prezente, starea economică a ţării în condiţii mai îngrijitoare decât astăzi.

Una din gravele imputări ce i s'a făcut regimului răsturnat la 11 Februarie 1866 a fost aceea a delapidării averii publice, a impilării contribuabililor. „Dela Vlădică pân'la opincă" — se striga în sânul adunărilor — „ţara e sărăcită, contribuabilul îngenunchiat".

Cu toate acestea — în scurtul period de abia patrusprezece ani — budgetele statului s'au sporit peste îndoit, anuităţile datoriilor publice — dela 4—5 milioane cât erau înainte — s'au urcat la aproape *cincizeci* de milioane.

Dar o contrazicere şi mai recentă şi mai frapantă.

După agitaţia produsă în ţară de mişcarea numită dela Mazar-paşa, când iarăşi ca motiv de agitaţie se invoca, între altele, înlăuntrul ţării şi în afară de ea, gravitatea stării financiare şi când — sub impresiunea momentului — Camera de atunci, fidelă încă angajamentelor luate redusese budgetul la cifra de 87 milioane cu venituri constatate în sumă de 81 milioane, astăzi — după un scurt timp de abia patru ani de zile — se prezintă ţării budgete pentru peste 116 milioane, afară de Dobrogea şi cu veniturile Basarabiei mai puţin, cu alte cuvinte, ca să respectăm precizia matematică a guvernanţilor de azi, un spor de preste *treizeci şi patru la sută într'un period de trei ani şi ceva*, pe când în Franţa — care avusese la 1865 un budget de 2.362.000.000 — nu s'a urcat budgetul pentru anul 1879 decât la cifra de 2 miliarde 980 milioane, adecă în timp de *patrusprezece ani* şi în urma dezastrurilor suferite, un spor de abia 26%.

Negreşit că în raport cu sporirea sarcinilor contribuabililor peste puterea lor a trebuit să se producă secarea forţelor productive ale ţării şi micşorarea avuţiilor particulare. Ca probă necontestabilă arătăm că veniturile domeniilor figurau în budgetul statului,

la 1865 cu suma de 17.244.000
la 1871 cu suma de 20.461.000
la 1880 cu suma de 15.000.000

Rezervându-ne a reveni asupra situaţiunei financiare după un studiu mai amănunţit al tuturor elementelor ei, indicăm deocamdată aceste liniamente generale. In faţa unei asemenea situaţii economice nu mai cutezăm a întreba daca românul se simte fericit de starea prezentă, ci vom întreba daca gu-

vernele şi factorii regimului constituţional se pot crede împăcaţi în conştiinţa lor la adăpostul formelor *exterioare* ale regimului parlamentar.

Mai putem încă întreba daca aceşti contribuabili, în *cunoştinţă de cauză*, au putut consimţi la sporirea atât de disproporţionată a cheltuelelor şi la micşorarea avuţiilor lor proprie.

A da la această întrebare un răspuns afirmativ ar fi de a abuza de ficţiunile constituţionale, a tăgădui că starea de astăzi trebue să ne întristeze pentru prezent şi să ne îngrijească pentru viitor, ar fi să arătăm o crudă nepăsare pentru soarta ţării. A mai găsi că asemenea momente sunt oportune pentru a ne arunca în afaceri financiare, calificate de strălucite, este mai mult decât o culpabilă nepăsare.

Răul fiind constatat şi nimeni, credem, ne mai având curajul de a-l nega, cată înainte de toate să ne dăm seamă de cauzele ce l-au produs.

Căci evident este că regresele în neatârnarea reală a ţării, acoperite poate cu progrese nominale, precum şi regresele vădite pe terenul economic, cată să fie atribuite unui neajuns oarecare, şi acest neajuns trebue să rezulte din neaplicarea unei esenţiale părţi a Constituţiei, e evident că în ruajul constituţional lipseşte un element oarecare de regulare şi control.

Deşi comparaţia statului care e ceva viu şi organic, cu mecanismul unei maşine de vapor bunăoară, rămâne o comparaţie, totuş există analogii reale între mecanismul organic şi cel anorganic. Maşina produce putere şi aplică puterea. Dar puterea produsă e supusă unei iregularităţi atât de mari, încât maşina ar sări în bucăţi sau ar sta locului, dacă n'ar exista un aparat în aparenţă neînsemnat, în realitate de o extremă importanţă, numit regulatorul centrifugal. Când puterea elementară produsă de maşină e prea mare, regulatorul centrifugal prin activitatea sa dă drum prisosului, când maşina ar sta pe loc, el tot prin o mică activitate, economiseşte şi condensează puterea. Se ştie asemenea că n'ar fi cu putinţă mecanismul ceasornicului şi că acesta ar începe prin a merge foarte repede şi ar sfârşi prin a merge foarte încet, dacă ar lipsi coarda regulatoare. In mecanismul corpului omenesc regulatorul e prezentat prin organul inimei.

E evident că o încordare prea mare a patimelor politice, puse în joc paralizează activitatea organului regulator, deci şi activitatea mecanismului întreg, în care fiece parte are rolul său deosebit, deşi acest rol cu toată deosebirea, este în strânsă legătură cu foloasele pe cari le aduce mecanismul ca întreg.

Iregularitatea puterii elementare deci ajungând a învinge întregul mecanism, de sigur că mişcarea acestuia va fi ire-

gulară, fără spor şi folos, păgubitoare chiar, deci fiece parte a mecanismului va fi viciată în mişcarea ei, care trebue să stea în legătură bine determinată de raţiuni de reciprocitate cu celelalte.

Traducând această comparaţie luată din mecanică în termenii vieţii statului, vom vedea lesne că frâul prea lung, ca să nu zicem desfrâul, lăsat partizilor, punerea mecanismului statului la discreţia lor exclusivă, a fost cauza de căpetenie a compromiterii intereselor statului în afară şi 'nlăuntru.

In aparenţă legalitatea cea mai perfectă a domnit, Camerele se convocau regulat la epocele prescrise în constituţiune, mesagele domneşti aşterneau regulat programele diferitelor ministerii — încât s'ar fi părut că prin acele programe *se consacră obligaţiunea reală de-a le urma* — legile, budgetele, concesiunile se votau şi chiar pentru acte săvârşite fără de aprobarea Camerelor, se cerea mai în urmă înregistrarea, ca să nu fie lipsite de sancţiunea parlamentară.

Un lucru lipsea însă.

La actele cele mai importante, atât de caracter economic — financiar, cât şi de caracter politic, lipsea voinţa reală şi sinceră a ţării legale.

Prin constituţiunea noastră, conform acesteia şi cu tradiţiunile parlamentare din alte ţări, miniştrii sunt supuşi la un îndoit control: la acela al ţării legale şi la acela al şefului statului. Greşeala noastră cea mai de căpetenie a fost că diferitele partizi, succedându-se la putere, fiind lăsate faţă în faţă, în înverşunarea luptelor politice le-a fost permis de-a nimici pe adversarii lor şi de-a anihila prin urmare controlul binefăcător al unei opoziţii parlamentare. Dar partizile au făcut mai mult decât atât: ele au înlăturat până şi controlul şefului statului care pus prin constituţiune mai presus de partizi, se bucură de toate acele prerogative constituţionale, care-l pun în poziţiune de-a controla excesele de putere ale miniştrilor săi şi astfel a face posibil şi binefăcător mersul regulat al regimului parlamentar. Ca să ne rezumăm într'un cuvânt vom zice că: cheia bolţii regimului parlamentar consistă în manifestarea liberă a ţării legale ori de câte ori ea este chemată, *în numele şefului statului*, ca să fie consultată.

* * *

Precum am declarat-o în mai multe rânduri, situaţia ţării o considerăm prea gravă, ca să ne preocupăm numai de interesele de partid.

Ne grăbim deci a recunoaşte că din toate alegerile efectuate în această perioadă de 14 ani, cea dintâi alegere din 1866,

urmată îndată după votarea constituțiunii, a fost aceea a cărei sinceritate e mai puțin bănuită.

Și cu câtă recunoștință țara nu-și aduce aminte de binefăcătoarea intervenire a șefului statului, prin o scrisoare deschisă către primul său ministru, prin care arăta Inalta Sa Domnească voință, ca țara să se manifesteze în libertate la alegeri.

Președintele Constituantei a stabilit cu drept cuvânt ca principiu, și astăzi, după o tristă experință, o putem afirma cu mai multă tărie, că dacă regimul constituțional e menit de-a întări Tronul și de-a garanta prosperitatea țării, orice violență ce se comite în contra acelui regim, se comite în paguba prestigiului Tronului și totodată în paguba prosperității țării.

Putem deci afirma că dacă alegerile ce s'au urmat după cele dela 1866, ar fi fost puse și ele toate sub patronagiul și controiul șefului statului, situațiunea noastră ar fi cu totul alta decât cea de astăzi.

Din nenorocire nu mai departe decât alegerile dela 1867, au fost cea dintâi desfidere dată regimului constituțional, iar consequența imediată și vădită a epocei reteveiului și a influenței morale a fost că în proporția în care s'au violat garanțiile constituționale și s'au pus la discreția nesațiului ambițiilor, în acelaș raport s'a compromis și starea economică prin concesia Strusberg și prin cheltuelile nesocotite ale anilor 1867 și 1868.

Precum o zidire, la care se simte vre-o deteriorare, dacă nu vine architectul să oprească ruina prin măsuri luate din capul locului, se deteriorează în proporții din zi în zi mai mari, astfel și regimul parlamentar s'a viciat la noi din zi în zi mai mult, încât miniștrii au ajuns astăzi în poziția de-a putea guverna după placul lor, fără control de jos, fără control de sus.

Nu credem că se poate descrie în cuvinte mai eloquente starea de slăbiciune a alegătorului, pus față în față cu mașina guvernamentală, de cum s'a făcut aceasta deja prin proclamațiunile dela Mazar-Pașa.

In adevăr din capul locului o mare parte din alegătorii noștri, unii lipsiți de indispensabila educație politică, alții sdruncinați în interesele lor prin mărimea impozitelor, alții în fine cu interesele agronomice cele mai vitale la discreția guvernului și adeseori la discreția adversarilor lor, lipsiți apoi de o justiție, care amovibilă fiind, e departe de-a prezenta garanțiile unei puteri judecătorești de sine stătătoare, corolar indispensabil al regimului constituțional, alegătorii corpuri, corpuri sunt supuși arbitrariului de partid.

Dacă vom adăogi pe lângă aceste inconveniente și pe lângă

massa de funcţionari, de care dispunea deja până acum guvernul, şi pe cei creaţi în anii din urmă prin concentrarea în mânile sale a impozitului băuturilor, a monopolului tutunurilor, a administraţiei drumurile de fier, fără a mai face amintire de favorile ce pune la dispoziţiunea prozeliţilor săi (precum arenzi, vânzări de proprietăţi şi întreprinderi operate pe o a cincea parte a teritoriului statului), dacă vom adăoga pe lângă toate acestea, manipularea fără control, augmentabilitatea discreţionară şi neconştiincioasă a unui budget, a cărui cheltueli sporesc în realitate, a cărui venituri se îmflă fără realitate, — atunci nu mai rămâne nici umbră de îndoială că un regim constituţional aplicat în asemenea condiţii e o iluzie şi nimic decât o iluzie, o înşelăciune, o păzire a formelor curat exterioare, o ficţiune, făcută după regula judaică de-a păstra aparenţele şi a compromite cuprinsul, de-a păzi litera, de-a nimici spiritul Constituţiei.

E drept că înşelătorii se înşeală şi ei la rândul lor ; se înşeală miniştrii lipsiţi de orice forţă morală, căci în zadar se făIesc cu acele majorităţi din Cameră, care în realitate nu sunt decât propriile lor creaţiuni, căci — mai presus de ele — simţul public indignat se deşteaptă, conştiinţa cetăţeanului subjugat la alegeri se revoltă, nemulţumirile şi agitaţiunile cresc din zi în zi. Şi astfel guvernele, îmbătate de un triumf mincinos, se izolează de naţiune ; un larg deşert se formează între puterile pozitive şi neliniştite din stat şi între acea negaţiune a adevărului, între acea reprezentaţiune de teatru, care se petrece în guvern. De vreme ce acele corpuri cari sunt la mijloc între masse şi coroană, au devenit o ficţiune, e ca şi când ele n'ar exista... tronul însuşi e din ce în ce mai izolat.

Intre coroană şi popor nu mai e raportul dintre voinţa legitimă şi aspiraţiuni legitime, căci toate organele mediatoare sunt false. Parlamentul o creaţie a ministrului, voinţa alegătorului scoasă prin presiuni morale, promisii, decrete de înaintări şi puneri în funcţiuni, nu mai e decât o voinţă stoarsă în momente de nevoie şi formulată după voinţa ministrului, deci asemenea o creaţie a lui, în fine şcoala generală de corupţiune, preface armata de funcţionari, în loc de servitori ai legii, în armată de complici iresponsabili ai unor şefi necontrolabili, se 'nţelege, de către propriile lor creaturi.

E evident dar, că tot ce e între ţară şi tron devine o ficţiune, o iluzie ministerială. Acea parte de voinţă din fie ce individ, destinată pentru controlul afacerilor statului şi a interesului general, e apucată de mâna funcţionarului administrativ, de decretele de numire, de făgăduinţi amăgitoare, de distincţii nemeritate, de tot ce dispune puterea statului şi e stoarsă şi răstoarsă până ce primeşte forma ce-o voieşte mi-

nistrul. Un sistem întreg de viciare a expresiei acestei voințe s'a inventat și se aplică cu o rară virtuozitate în România, încât atât, pe cât sentimentul de stat se mai poate manifesta, el apucă adeseori drumuri neprescrise de legi.

Orbit trebue să fie acel guvern care nu-și dă seamă de simptomele politice ale acestei stări bolnăvicioase de lucruri.

In toate unghiurile României se formează grupuri de nemulțumiți, cu mersul actual al lucrurilor. Sunt deosebite numirile ce aceste grupuri adoptă; un lucru însă le este comun tuturor: sentimentul de indignare și de exasperare de cele ce se petrec zilnic.

Și această indignare nu e decât prea justificată. Rușine chiar trebue să-i fie unui Român când se pronunță numele obscure ale acelor naturi catilinare, care formulează voința statului său în paragrafe de legi, indignarea cată să simtă când vede creaturi fără principii, fără umbră de cultură, având numai instincte rele, jucând pe reprezentanții voinței suverane a țării.

Nimeni nu întreabă dacă-și țin făgăduințele ce le-au făcut înainte de-a fi aleși; nimeni nu întreabă pe ce cale a fost cu putință ca asemenea oameni să iasă la suprafață, nimeni nu-și dă seama cum această populație flotantă a României, fără legături cu pământul și cu neamul țării, fără identitate de interese cu clasele productive și pozitive ale ei, a putut să devină elementul domnitor în România.

V. DECLASAREA

Am văzut cu înlesnire ce unitate e în caracterul civilizației noastre de azi, cum ea consistă curat în păzirea formelor exterioare ale culturii apusene lipsită de orice cuprins real. S'ar putea zice că aluatul din care se frământă guvernanții noștri e acea categorie de ființe fără avere, știință de carte și consistență de caracter, acei proletari ai condeiului, din care mulți abia știu scrie și citi, acei paraziți cărora nestabilitatea desvoltării noastre interne, defectele instrucției publice și golurile create în ramurile administrației publice, prin introducerea nesocotită a tuturor formelor civilizației străine, le-au dat existență și teren de înmulțire; aluatul e o populație flotantă a cărei patrie întâmplătoare e România și care, re-

petând fraze cosmopolite din gazete străine, susţine cu o caracteristică lipsă de respect pentru tot ce e într'adevăr românesc, că aceste clişeuri stereotipe egalitare, liber schimbiste, liberale şi umanitare, acest bagaj al literaţilor lucrativi de mâna a treia, aceste sforăitoare nimicuri, sunt cultură naţională sau civilizaţie adevărată.

N'are cineva într'adevăr decât să deschiză o teză de licenţă, s'asculte prelecţiuni la universităţi — exceptăm pe cele de matematică — să citească ziare şi broşuri, să citească proiecte şi paraproiecte de legi din Cameră, s'asculte discuţii în adunări şi se vor convinge că o numeroasă, foarte numeroasă clasă de oameni nu-şi întrebuinţează mintea la nimic alta decât la reproducerea de vorbe din cărţi străine, că propria muncă intelectuală se reduce la nimic.

Dacă activitatea lor s'ar mărgini numai la aceasta, ţara ar sămăna numai a casă de nebuni, dar fiindcă miile aceste de vorbe nu sunt resimţite, nu au trecut în suc şi în sânge, nu au avut nici o influenţă educativă asupra lor, ele acoper cu sgomotul lor de moară de palavre o înjosire şi versatilitate de caracter ne mai pomenită decât în timpii cei mai răi ai împărăţiei bizantine.

Ceea ce-i mai frumos e că se prefac a nu te înţelege.

In zadar le-am spune : nu există libertate a alegerilor şi le-am dovedit-o cu acte. Luaţi, le-am zice, listele electorale, ştergeţi pe funcţionari, pe arendaşii statului şi pe rudele acestora, adecă ştergeţi pe toţi a cărora conştiinţă o puteţi stoarce prin tiranie de partid şi nu vă rămâne decât o mică minoritate.

Din aceste mici minorităţi se compune opoziţia şi ea reprezintă partea neatârnată a ţării.

Ei totuşi vor răspunde : „Naţiunea e cu noi, noi suntem naţiunea".

Mai luaţi colegiul al patrulea şi ştergeţi — afară de minime şi extrem de rare excepţii — toate numele deputaţilor aleşi de-a dreptul prin influenţă guvernamentală, ştergeţi dintr'al treilea în acelaşi chip, dintr'al doilea tot astfel şi vedeţi că partea neatinsă de sistemul de corupţie al guvernelor e extrem de mică. Cu bugetul în mână, mai ales când este augmentabil în infinit, ţii majoritatea în mână şi sistemul constituţional, sistemul controlului se reduce la o iluzie copilărească.

E prea adevărat că această conştiinţă individuală, maltratată în toate chipurile şi supusă unei sistematice corupţiuni, face reacţie, tresare mai cu putere, când îi pui cestiunea de moarte şi de viaţă. Astfel cu articolul 44 al tractatului de Berlin, care nu era numai o cestiune de încetăţenire, ci

era de-adreptul declararea României în teritoriu neutru, colonizabil cu toate seminţiile.

Nu putem tăgădui că ţara se cutremura de spaimă la perspectiva deschisă de acel articol, care americaniza pe deplin teritoriul nostru.

Ei bine, cu tot cutremurul, listele falşificate ale alegătorilor au făcut cu putinţă ca opoziţia să n'aibă majoritatea absolută în adunări, deşi această opoziţie nu era exclusivă, căci cuprindea conservatori, fracţionişti, liberali moderaţi, grupul *Binelui public,* ba încă şi... centru : adică stâlpii ţării, precum zicea pe atunci „Pressa".

Şi dacă relevăm acestea faţă cu adversari de sistem şi adversari de ocazie — ne răspund, că majoritatea formală de care se bucură în urma libertăţii presiunilor, nu a libertăţii alegerilor, oricât de viciat ar fi prestigiul ei prin procederile de partid, este în mod exclusiv naţia. O naţie curioasă în multe priviri.

Tot sistemul acesta este atât de vicios încât, din nenorocire numai cestiuni de-a dreptul vitale, cestiuni unde nimicirea existenţei naţionale e evidentă, până în cele mai mici amănunte e în stare să sgudue opinia publică şi încă nici atunci cu destul folos. Când vedem deci că partizile devin un stat în stat, că totul atârnă dela ele, iar statul adevărat, acel al claselor pozitive nu e decât o massă impozabilă şi exploatabilă, atunci întrebăm, dacă nu e o superfluenţă de cutezare, de cinism chiar, de a tăgădui lucruri cari isbesc vederile oricui, lucruri despre cari sunt convinşi şi guvernamentalii în acelaş grad în care suntem convinşi noi, cu singura deosebire că noi le spunem pe faţă, nefiind nici în interesul nici în maniera noastră de-a le ascunde, pe când din contră interesul de căpetenie al adversarilor a fost pururea şi trebue să fie de-a ascunde aceste adevăruri şi de-a ameţi lumea cu fraze sforăitoare despre o libertate în alegeri, care nu există decât atunci cel mult când Coroana o asigură prin propria ei voinţă.

Cât despre aluatul protoplasmatic care formează la noi un stat în stat, aşezat asupra instituţiilor şi poporului, avem puţine de adaos. Trăind din politică şi prin politică şi neavând nici un alt soiu de resurse materiale sau de putinţă de a-şi câştiga existenţa, el e capabil de a falşifica totul, şi liste electorale, şi alegeri, şi forme parlamentare şi idei economice şi ştiinţă, şi literatură. De aceea nu ne mirăm dacă vedem acest proteu al unui universalism incapabil şi ambiţios îmbrăcând toate formele posibile : miniştri, financiari, întreprinzători de lucrări publice (cu capital de palavre) deputaţi, administratori, membri la primărie, soldaţi (cari au luat Griviţa cu gura), actori, totul în fine.

Nimeni nu se va mira dacă-i vom spune că în ţara noastră se află advocaţi profesori de teologie, advocaţi revizori de şcoale şi nu ne-am mira dacă s'ar constitui şi în Sinod pentru a canoniza, adică a trece în rândul sfinţilor, dacă nu pe altcineva cel puţin pe marele mucenic Warsavsky de pildă.

Şi aceasta să fie naţia, naţia noastră modestă, iubitoare de adevăr şi cu minte ?

Aşa dar, când un advocat se face soldat, cu scopul anumit de a se ilustra, când un altul se face prezident de republică — fie chiar numai ploieşteană — când un al treilea joacă pe arheologul, un al patrulea e ales în Academie ca filolog deşi n'a dovedit printr'un singur şir scris, că e specialist în aceasta, când vedem toate astea, ne vom convinge cu durere că golul reformelor trebue să fie cumplit de mare, dacă trebue pentru el atât de mulţi comentatori înaintea forului, ba cu mai multă decepţiune încă ne vom convinge că această imensă sumă de aluat protoplasmatic are, la dreptul vorbind, rolul de a încurca şi întuneca înţălesul legilor, căci vedem că adevăraţii jurisconsulţi ex professo joacă un rol secundar între ei.

Iată dar o nouă clasă dominantă în România, care se distinge prin absoluta ei improductivitate.

Ţăranul, mare sau mic, căci ţărani sunt şi proprietarii mari şi cei mici, pune un fir de grâu în ogor şi scoate zece ; deci el înzeceşte valoarea obiectului ce i s'a dat în mână spre muncă.

Meseriaşul ia o bucată de lemn, de piele, de metal, o supune muncii sale şi scoate obiecte cari au o înzecită, adesea o însutită valoare de cea care o aveau înainte.

Negustorul caută, din mii de pieţe existente, pe aceea unde productele naţionale se pot desface mai cu folos, din miile de preţuri relative el caută preţul absolut al obiectului într'un moment dat. Deci şi el augmentează — nu totdeauna fără pericol pentru alte clase — valoarea producţiunii naţionale.

Vedem că activitatea tuturor claselor pozitive ale societăţii consistă în a augmenta prin munca lor valoarea producţiunii naţionale, în a o înzeci, în a o însuti chiar.

Este aceasta misiunea proletariatului de încurcători de legi, a proletariatului cenuşarilor ?

Din contra. Averi descurcate le încurcă, stări de drept sigure le primejduesc, introduc dezordinea şi turburarea în toate clasele.

Se poate întemeia un stat serios, o organizaţie serioasă pe această clasă de oameni fără soliditate, fără ştiinţă, fără avere, al căror instrument de muncă e o inteligenţă sofistizată, a căror ştiinţă n'ajunge nici măcar la corectitudinea gramaticală a frazei ? De sigur că nu.

Poate că şi ei se pot întrebuinţa în vr'un mod practic, —

dar nu pentru a domina statul, nu pentru a vâna rolul de organizatori. O populaţie flotantă nu poate reprezenta *stabilitatea* instituţiilor, nu poate reprezenta sentimentul înrădăcinat al ideei statului, al armoniei şi solidarităţii intereselor naţionale.

E prea adevărat că ideile noastre sunt adese ori escamotate şi anticipate de către aceşti adversari generis nullius şi că, pentru a se putea gera ei în adevăraţii proprietari ai ideilor noastre, ne taxează de reacţionari cu instincte medievale, adică ne numesc scară la Dumnezeu şi pod peste mare. Toate acestea le fac pe cuvântul că ne numim „conservatori" şi pentru că în cărţi şi în gazete din Franţa şi Germania între conservatorii de acolo există, din cauza unei vechi civilizaţii, o seamă de reprezentanţi ai culturilor şi formelor trecutului.

Cuvintele „conservator" şi „liberal" au însă la noi cu totul alt înţeles şi faţă cu raţionalismul frazelor, gol, insipid, inexact al aşa numiţilor liberali, noi reprezentăm realismul naturii înăscute a statului şi pretindem că formele introduse să nu rămână forme goale, coji pentru a se juca partizile cu ele, ci să aibă cuprins real. Voim a *conserva* libertăţi şi instituţiuni prin realizarea lor, prin aplicarea lor sinceră faţă cu un curent, care le discreditează prin abuz şi prin ducerea la absurd.

TOT DESPRE PROGRAM

N'ar fi greu de polemizat în ziaristică, dacă am avea face cu raţiunea, nu cu voinţa adversarilor noştri. Cine nu poate să înţeleagă, aceluia îi mai putem subveni lipsurile traducând ceea ce voim să-i zicem în termeni mai concreţi, dar pentru cine *voieşte* să nu *înţeleagă*, mijloacele de înduplecare nu sunt argumentele minţii, ci cu totul altele.

In această poziţie ciudată ne aflăm noi faţă cu *Pressa*. E prea adevărat că marele nostru om de stat — dacă se află în opoziţie, iscăleşte asemenea programul nostru, de vreme ce el este astfel încât poate conveni tuturor cari nu sunt roşii, adică tuturor acelora cari pe lângă partid şi interesele acestuia mai admit şi ideia statului, admit îndreptăţirea de existenţă şi de activitate a opoziţiei, admit în fine un control mai sever din partea Coroanei, când desfrâul partizilor, păstrând numai coaja legilor şi goala aparenţă, calcă făgăduinţele făcute naţiei în ajunul alegerilor, fac tocmai contrariul de ceea ce au promis mandanţilor lor şi trec totuşi de reprezentanţi ai voinţei legale a ţării.

C'un cuvânt lucrul ar sta cu totul altfel când marele om de stat ar fi în opoziţie, stă însă pe terenul voinţei de-a nu pricepe, când d-sa se află la guvern.

Cumcă partidul numit „liberal" e un excelent scamator de idei, cumcă pretextează adeseori a voi ceea ce voim noi, cumcă, luând adesea cuvintele noastre, pe cari nu le pricepe, le aplică pe dos şi apoi ne spune c'un aer triumfător: „noi suntem adevăraţii conservatori", e ceva prea cunoscut, şi chiar dacă programul nostru ar fi din cuvânt în cuvânt identic cu acela al partidului liberal tot încă ar exista un partid conservator, pentrucă „nu este aceeaşi când doi *zic* aceeaşi" — non idem est si duo dicunt idem.

Un exemplu. Sunt merite pe cari statul nu e în stare a le răsplăti cu bani. Descoperirea unei planete, cercetări grele istorice, scrieri de ştiinţă şi literatură ca fapte ale spiritului; un curaj extraordinar, o viaţă expusă pentru binele semenilor săi, o generozitate extraordinară ca fapte ale caracterului, nu se pot plăti cu bani. Pentru a distinge pe asemenea

oameni de restul convieţuitorilor lor, statul le conferă semne a căror valoare materială e evident cu totul neînsemnată, a căror valoare socială e mare.

Conservatorii, pornind din acest punct de vedere, conferă un semn de acesta lui Alecsandri, liberalii unui N. T. Orăşanu.

Prin urmare, aceeaş idee, acelaşi lucru e una în mânile unui partid, e contrariu în mânile celuilalt.

Iată ce zice „Presa" despre programul nostru :

Programul acesta este curios : căci vorbeşte de multe şi nu conţine nimic ca drapel al unei partide. Seamănă mai mult cu o prefaţă de editor al unei cărţi de doctrine politice şi economie socială. Cuprinde numai generalităţi abstracte, teoreme sociale, *acceptabile pentru toţi, inofensive către toţi. Oricine îl poate subscrie,* precum şi oricine poate fi în drept a nu-l subscrie. Il poate subscrie oricine se ocupă numai cu doctrinele sociale, cu teoriile constituţionale, *fără să-i pese de cutare ori cutare partid.* Tot aşa va fi în drept a nu-l subscrie acela care voind a face parte dintr'un partid, voeşte a şti care sunt actele ce-i propune acel partid, care este scopul real şi practic ce voeşte a ajunge.

„Fără să-i pese de cutare ori cutare partid" — zice „Presa". Ei bine, tot asta zicem şi noi. Starea cu totul precară politică şi economică a ţării ne face să nu ne gândim de loc la interesele partidului nostru, ci numai la acelea ale ţării ; de aceea programul nostru e acceptabil pentru toţi, oricare-l poate subscrie, după cum mărturiseşte „Pressa" însăşi, pentru că nu voim nimic altceva decât ca regimul constituţional, care azi e o ficţiune, să devină o realitate.

Dar din momentul în care „Pressa" însăşi recunoaşte că programul nostru e acceptabil pentru toţi şi-l poate subscrie oricine fără să-i pese de cutare ori cutare partid, ea nu poate tăgădui că acest program cuprinde numai dorinţe legitime şi justificate, împărtăşite de naţia întreagă, care este şi trebue să fie sătulă de făgăduinţele de-adreptul amăgitoare pe care adversarii noştri le făceau la rândul lor alegătorilor pentru a nu le ţine. Asemenea toate deducerile şi insinuările subţiri ale organului marelui om de stat, sunt căutare de nod în papură.

„Pressa" mai citează un pasagiu din program cu următoarea obiecţiune :

„Ca clasele *de jos* ale societăţii să fie protejate contra exploatatorilor şi contra neprevederei lor."

Dar cari sunt clasele *de jos* şi cari cele *de sus* ? *Archondologia* ştim că nu mai există ; nu înţelegem dar ce legi s'ar face, ce

măsuri speciale s'ar lua, cari să fie numai pentru clasele de jos ; şi de unde s'ar începe ierarchia claselor de sus, cari nu ar mai avea trebuinţă de nici o protecţiune ?

E nepricepere intelectuală — sau e lipsa de voinţă de-a pricepe ?

Dar oare legea tocmelilor agricole nu priveşte o clasă ?

Legea neînstrăinării pământurilor ţărăneşti nu admite clasă ?

O eventuală lege pentru bresle, pentru împuţinarea cărciumilor şi altele n'ar privi clase ale societăţii ?

Clase — nu caste. „Pressa' vorbeşte de clase şi gândeşte la caste. In realitate orice om face parte dintr'o clasă oarecare, liber este însă de-a se ridica dintr'una într'alta prin muncă şi merit.

Inferioritatea sau superioritatea pe scara aceasta nu dovedeşte, se 'nţelege, nimic în privirea folosului sau nefolosului clasei. Se poate prea bine ca plebea să intre în forme superioare, poporul cu instincte bune şi morale să rămână în forme inferioare. Astfel nenumărata clasă a vânătorilor de posturi, a proletarilor condeiului, a advocaţilor fără pricini e *adevărata plebe* în România, nu însă ţăranul sau meseriaşul. Cu toate acestea plebea asta e, ca clasă, superioară celor pozitive de jos, căci clasarea se face după *natura muncii* fiecăruia, după instrumentul cu care-şi câştigă buna stare.

Nu putem îndestul repeta confraţilor noştri sfatul din inimă ca să gândească ceva când scriu, să nu înşire cuvinte a căror înţeles nu-l posed pe deplin. Numai punând ideile politice în raport cu corelatul *naturei organizaţiei economice* a societăţii, ele vor avea un cuprins, un substrat material ; îndealtmintrelea rămân fraze goale, bune de precupeţit de către cei pe care sunetele-i îmbată.

Incă o obiecţiune.

„Pressa", atât de vinovată prin versatilitatea caracterului cu care a batjocorit şi cu care laudă guvernul actual, versatilitate pentru care noi am adus atâtea probe de o irezistibilă comică, ne insinuă şi nouă acelaş defect prin următoarele pasage ce le extragem din două numere consecutive.

Ne vorbeşte programul de pericolul ce ar avea pentru naţiunea noastră ideile de *cosmopolitism.*

In acest punct programul se aseamănă cu acela al d-lui Gr. Sturza.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Dreapta s'a organizat şi formează astăzi două grupuri: unul are ca preşedinte şi şef pe principele Gr. Sturza; altul are ca preşedinte al clubului pe d. M. K. Epureanu. Aceste două părţi ale dreptei *au în fond aceleaşi principii şi idei.* Singura deosebire între aceste două grupuri, — dacă aceasta poate în ori şi ce caz constitui o deosebire — este că unii au fost mai expansivi şi mai precişi, alţii mai în rezervă şi mai vagi. Acordul însă, chiar tacit de ar fi, este perfect între ambele grupuri cari sunt gata a pune în aplicaţiune principiile şi vederile lor identice îndată ce momentul ar fi oportun.

Din aceasta ar rezulta identitatea cu partidul *democratic naţional.*

Toate acestea Presa le deduce pur şi simplu din împrejurarea că noi combatem *Democraţia naţională.*

Dar noi nu combatem pe nici un organ al opoziţiei: nici *Binele Public,* nici *România Liberă,* nici *Steaua României,* nici *Independenţa Română,* c'un cuvânt nici un ziar românesc — exceptăm pe *Ştafeta* şi *Fraternitatea* — nu se poate plânge din parte-ne că le-am fi combătut de multe luni de zile încoace. Nemulţumiri există pe toate terenurile; şi poate că am aflat formula de a le întâmpina pe un teren cu totul egal, căci precum zice „Pressa", teoremele noastre sunt inofensive pentru toţi, sau ca să vorbim în limba noastră ideea statului, ideea armoniei intereselor naţionale ne face să nu ne pese de cutare sau cutare partid. Ceea ce voim deci nu e nici ca partizi să nu existe, nici ca ele să nu se lupte, ci ca lupta lor să nu degenereze în nimicirea unuia prin cellalt, voim ca înlăuntru poporului nostru să nu predomineze instinctele lui Cain.

Mai vorbeşte „Pressa" de articolul nostru dela 11 Fevruarie, de Vodă-Cuza, de lipsa în program a asigurărilor dinastice.

„Pressa" va binevoi, credem, a recunoaşte, că unica tendinţă a acelui articol a fost adevărul istoric şi — suum cuique — atribuirea meritului cui i se cuvine.

Cât despre asigurările dinastice, ni se pare că tocmai acestea nu au afface cu nici un partid. Dinastia, fiind reprezentată prin persoană, ne-am ferit oricând de a atinge câtuşi de puţin persoana M. S. R. şi aceasta nu e cu atât mai puţin permis astăzi, când apăsând asupra lipsei de control din statul nostru, ne-am permis a accentua rolul Coroanei, dar ca organ central al vieţii statului, nici decum însă întrucât ea este purtată de nobilul descendent al dinastiilor Hohenzollern. Persoana M. S. este inviolabilă şi nici când nu ne-am permis — îi desfidem pe cei dela „Pressa" să ne poată dovedi — de a amesteca în discuţie persoana M. Sale.

Asupra marginelor însă în care Coroana are sau nu dreptul

irrenunţabil de a-şi exercita controlul asupra puterilor statului, am discutat într'adevăr, căci aceasta este o cestiune de comentare a constituţiei, precum oricine o poate vedea, şi nu credem ca confraţii dela „Pressa" să ne nege dreptul de a comenta constituţia şi legile, după cum cu bună-credinţă suntem convinşi, că ele caută a fi înţelese.

TRECUTUL PARTIDELOR NOASTRE

Unul din argumentele cele mai obicinuite ale ziarului „Românul", pe care îl repetă de câteva zile necontenit, este că dacă ţara se află în rea stare, vina e a partidului conservator, care a guvernat-o secoli întregi, pe când de-abia vreo cincişase ani a putut să se bucure România de fericita oblăduire a partidului Brătianu. Argumentul este falş în mod istoric şi deducţiunea absurdă. Ce se înţelege întâiu prin partidul conservator şi prin partide în genere? Se înţelege o grupare a unui oarecare număr de oameni politici făcând parte dintr'o adunare legiuitoare, cari se conduc de aceleaşi idei şi cari caută a obţine majoritate în ţară şi în adunare pentru programul lor, spre a putea în numele acelei majorităţi pune în practică teoriile politice.

Prin urmare, pentru ca să existe un *partid politic* trebue mai întâiu într'o ţară o adunare legiuitoare, al doilea trebue ca să fie admis principiul reprezentativ, adică că această adunare să fie adevărat suverană, adică majoritatea ei să aibă dreptul de a indica Coroanei pe şefii săi ca guvern legal şi constituţional al ţării. Când într'o ţară nu există un asemenea regim, se pot afla diferite opiniuni, între cetăţeni, diferite vederi, dar partide în înţelesul constituţional al cuvântului nici că există nici că pot exista. Chiar expresiunile de *dreapta* şi de *stânga*, luate dela locul ce-l ocupă materialiceşte cutare sau cutare grup pe jeţurile unei adunări, dovedesc că n'a putut fi cestiune de partide într'o ţară care nu se bucură de regimul reprezentativ şi parlamentar.

A zice dară, cum zice „Românul", că partidul conservator guvernează de secoli ţara, este a zice un neadevăr istoric, este a se întemeia prea mult pe naivitatea sau pe ignoranţa citi-torilor săi. Astfel pe nedrept „Românul" face responsabil pe partidul conservator de astăzi de tot ce a putut fi rău în trecut.

Dar de ce, pe baza aceluiaşi sistem, acest ziar nu acordă

atunci aceluiaşi partid conservator laude meritate şi pentru ceea ce acel trecut a avut bun ? Şi se vede că acest trecut a avut şi ceva bun, căci cu toate invaziunile seculare ale Leşilor, Ungurilor, Tătarilor, Turcilor, Ruşilor, el a ştiut să păstreze o ţară creştină şi autonomă coborîtorilor săi, la început prin vitejia armelor, şi când România a fost sleită de sânge şi de puteri, prin dibăcie diplomatică şi înţelepciune politică. Partidul conservator n'ar avea în fond de ce să roşească de acel trecut, de acel trecut întreg, fie din timpurile de putere, fie din timpuri de restrişte ; căci, la imputările ce i s'ar face de istoricii pasionaţi şi neinteligenţi, cari judecă nerozeşte pe oamenii trecutului cu ideile şi prejudecăţile timpului în care trăim, el ar putea răspunde : „Apărarea mea este că v'am transmis o ţară în care puteţi astăzi să vorbiţi sus şi tare, să scrieţi şi bune şi rele, şi să insultaţi chiar cenuşa acelora cari v'au lăsat mijlocul de a fi şi a vă zice Români. Insă noi credem că nu cutare sau cutare partid poate fi mândru de acest trecut, ci ţara întreagă ; căci încă odată, a vorbi de partide politice sau în epoca lui Radu Negru, sau în epoca fanarioţilor, sau chiar în epoca Rgulamentului organic, este un curat anahronism.

Dar unde absurditatea se înfrumuseţează şi cu rea credinţă, este când ziarul „Românul", punând tot acest trecut în sarcina partidului conservator, face şi o distincţiune arbitrară, imputându-i numai relele regimelor trecute şi lăsând la o parte tot binele ce trebue să recunoască că a fost şi'n trecut. Cine dar are gloria acestui bine, fiindcă după chiar spusa „Românului", de pe acele timpuri (în acele secole, cum zice) nu exista decât partid conservator ? Oare era pe atunci vreun Brătianu misterios, vreun Rosetti legendar, cărora li s'ar putea atribui victoriile şi gloria unui conservator modest ca Ştefan cel Mare, unui reacţionar împeliţat ca Mihai Viteazul, sau meritele reformei lui Mavrocordat la sfârşitul veacului al 18-lea ?

Să aleagă „Românul". Ori partidul conservator, care a făcut atâtea rele ţării guvernând-o de secoli, caută să-şi atribue şi gloria Ştefanilor şi a Mihailor ; ori partidul conservator fiind pe atunci un secret al viitorului ca şi partidul roşu, această glorie rămâne numai a ţării şi a domniilor ilustre, dar absolute, din trecut. Insă atunci este absurd de a imputa partidului conservator relele guvernelor trecute. Domniile absolute, fie pământene, fie străine, fie prin conspiraţii interne, fie prin intrigi şi tocmeli la Constantinopole, dar toate despotice în sine, la cari în durata lor efemeră toţi caută să se supue, — iată trecutul ţării noastre în liniile sale generale dela Radu Negru până la convenţia dela Paris, care a stabilit la noi pentru prima oară regimul parlamentar, sistemul repre-

zentativ, cu supremaţia majorităţilor, cu miniştri responsabili, cu organizarea partidelor luptând pentru idei câte odată, pentru putere totdeauna. Dela 1859 dar s'a arătat în ţară un partid conservator, un partid roşu. Până atunci de sigur erau idei conservatoare, idei progresiste, idei revoluţionare şi oameni cari le reprezintau mai mult sau mai puţin. Insă aceste idei s'au grupat şi s'au disciplinat numai dela 1860, de când cu convenţia care cel puţin în teorie a admis ca guvernul să fie icoana majorităţii ţării legale şi a invitat diferitele idei de a se formula pentru lupta legală, diferitele individualităţi a se grupa în partid.

Dela acea epocă avem să ne întrebăm care este partidul care a guvernat mai mult ţara şi cui se poate imputa starea socială şi economică, ce dela 1859 şi în special dela 1866, a fost rezultatul sistemului introdus atuncea şi urmat cu câteva sdruncinări şi modificări parţiale de 21 de ani încoace.

In scurta perioadă a convenţiei, dela 59 până la 64, şi înaintea unirii efectuată la 63, partidul liberal n'a fost de loc exclus dela putere; în Moldova au fost ministere liberale sub prezidenţia d-lui Cogălniceanu şi a răposatului Panu; în Muntenia a fost prezident de consiliu d. Ion Ghica, şi o clipă numai d-nii Goleşti, Brătianu şi Rosetti. Scurtă a fost prezenţa acestor din urmă la putere. Domnii Panu, Cogălniceanu şi Ghica erau persoane cari, prin funcţiunile ce ocupaseră mai înainte, aveau nu numai experienţa, dar şi cunoştinţele necesare pentru a li se fi putut confia cârma ţării; pe când zişii liberali de dincoace de Milcov, cari-şi făcuseră educaţia lor politică între conspiratorii cosmopoliţi Mazzini, Blanqui şi Proudhon, în scurtul timp cât au ocupat puterea, au dat probe de incapacitate atât de crasă, încât n'au putut să se menţină la putere mai mult de câteva luni; cu toate că d. Rosetti dedese lui Cuza-Vodă epitetul de *sublim*, se vede că această apreciere n'a fost reciprocă.

In cei 14 ani ai domniei actuale, conservatorii au guvernat vre-o cinci ani, roşii vre-o şase şi ceilalţi trei ani au fost împărţiţi între guverne mixte sau incolore, precum guvernele Ioan Ghica, Dimitrie Ghica, Cogălniceanu, Alexandru Golescu, etc. Un minister curat conservator a fost numai ministerul dela 1871 până la 1876 al d-lui Lascar Catargi.

Am putea număra şi ministerul d-lui Epureanu din 1870 dar fără a aduce aminte că acest minister a ţinut numai zece luni, vom spune numai că având în faţa lui nişte Camere, a căror majoritate îi era contrară, a fost cu totul redus la neputinţă.

Cinci ani dară, a guvernat partidul conservator ţara, din 14 ani ai domniei lui Vodă Carol; restul timpului guvernul a fost în mâinile radicalilor *curaţi*, ca dela 1867 la 1869, ca

dela 1876 la 1880, ceea ce face deja şase ani de domnie, sau în mânile unor ministere intermediare precum Ion Ghica—Al. Golescu, sau Dimitrie Ghica—Cogălniceanu.

Nu vom aduce aminte că sub ministerele radicale s'au grămădit asupra ţării toate sarcinele şi toate angaralele. In treacăt vom aduce aminte concesiunea Strusberg şi Offenheim, împrumutul domenial, contractat pentru a stinge datoria de 40 milioane, moştenire în cea mai mare parte a ministerului Brătianu din 1867 şi 1868 şi celelalte. Acestea au fost sarcinele primei domnii. La a doua împărăţie vom avea să lichidăm: 1) sarcinele războiului de peste Dunăre, 2) hârtia monedă ca de vreo 30 milioane, care şi dânsa este un împrumut deghizat, 3) răscumpărarea căilor ferate cu sarcinele ei cele noui, 4) o datorie flotantă în bonuri de tezaur, a cărei ţifră încă nu se poate preciza, dar care de bună seamă va fi însemnată în faţa deficitului bugetar al anului trecut şi viitor.

Conservatorii au avut totdeauna nenorocirea d'a veni la putere după fapte împlinite, şi, în loc de a guverna după ideile şi principiile lor, şi-au sleit forţele şi inteligenţa ca să remedieze o situaţie compromisă de predecesorii lor, să plătească datorii angajate, să impună dări pentru a umplea goluri făcute de alţii, să facă convenţiuni aproape silite pentru a suplini lipsele şi greşalele unor angajamente deja luate, şi când misiunea lor de reparaţiune era aproape sfârşită, când puteau să întrevază momentul de a aplica nişte principii sănătoase, şi după lichidarea unui oneros trecut să se ocupe de un viitor mai bun, fatalitatea aducea iarăşi la putere pe radicali, cari reîncepeau administraţia lor desmăţată şi risipitoare.

Daca noi ne-am preocupa numai de interesul de partid şi n'am prevedea că dezastrele financiare şi economice ce ameninţă ţara au să cadă mai mult asupra celor nevinovaţi decât asupra celor vinovaţi, am putea sta nepăsători în faţa operii de distrugere a ordinii politice şi economice, întreprinsă şi continuată cu atâta stăruinţă de către puternicii zilei. Situaţia însă e prea gravă ca să nu denunţăm ţării pe aceia cari sunt adevăraţii vinovaţi, şi plini de încredere în simţul deşteptat al tuturor oamenilor de bine, credem că lumina va creşte mereu până ce adevărul se va deosebi de minciună.

IDEILE LIBERALE ŞI CONSERVAREA NAŢIONALITĂŢII NOASTRE

Ne pare bine de câte ori putem constata că discuţia asupra principiilor expuse în programul nostru se face de către amici sau adversari politici, cu bună credinţă şi în acel ton limpede şi franc, pe acel nivel de discuţie pe care „Timpul" l-a inaugurat la apariţiunea sa, dar pe care din cauza spiritului de şicană a unor adversari, ce seamănă mai mult a duşmani, au fost silit să-l părăsească uneori spre marea noastră părere de rău.

„Steaua României" nu ne-a dat până acum ocazie de-a ne plânge de tonul ei şi cultura celor mai mulţi dintre tinerii cari lucrează la acel ziar ne inspiră încrederea că nici pe viitor nu vom avea a ne plânge de el.

Ziarul ieşan ia următorul pasaj din programul nostru pe care-l comentează din punctul său de vedere liberal :

„Şi în adevăr, teorii abstracte de cosmopolitism, importate de aiurea, s'au împrăştiat pe nesimţite şi au slăbit cu încetul simţul conservării naţionale, aşa de vioi şi de puternic altă dată, la Români ; şi aceste idei, vătămătoare chiar în ţările luminate şi puternice de unde s'au luat, au devenit un adevărat pericol pentru naţiunea noastră, şi mică şi slabă.

„De altă parte, dorinţe de progres şi de libertate, nechibzuite, au introdus prea adesea în mecanismul nostru politic fraza goală în locul realităţii."

Iată acum şi comentarea, ce i se face acestui pasaj :

Ideile liberale şi democratice nu sunt idei noui, ele au existat şi au avut fiinţa lor ca idei de Stat şi altă dată. Astfel istoria ne arată în anticitate pe *Greci* şi pe *Romani*. Deosebirea însă între epocele trecute şi cea modernă este, că odinioară ele existau în mod individual la cutare sau cutare popor, pe când ideile absolutiste, ca idei de stat, erau mai universal răspândite. Astăzi, din contră, ideile democratice şi liberale sunt cele admise în mod universal. De aceea vedem pe popoarele care nu le au încă realizate în mecanismul lor de stat, sbuciumându-se spre a le avea.

Aceste idei caracteristice ale epocii şi simţite în mod universal sunt numite în programul d-lui Manolachi-Costachi *„teorii abstracte de cosmopolitism, şi importate de aiurea..."*. Importate de aiurea ? Dară în alt punct acest program invocă : ideile şi tradiţiunile istorice ? Ei bine ! Până la epoca Fanarioţilor, ideia de

stat a fost democratică şi ne este destul să citäm că tronul nu era de drept divin, adică nu era expresiunea unei idei absolute, ci se alegea de boeri şi fruntaşii ţării. Cu alte cuvinte voinţa naţională intra ca factor principal în alcătuirea şi conducerea statului.

Sistemul electiv, care este o manifestare a ideei democratice, exista la noi chiar în timpul pe când aiurea domnia ideia absolută şi pe când Ludovic al XIV-lea zicea: *„L'état c'est moi!"* Sâmburele ideilor democratice ce a existat la noi, istoriceşte, se poate proba d-lui Manolachi Costachi, care în alte puncte invoacă cu atâta căldură tradiţia istorică. Desvoltarea acestui sâmbure, însă, s'a făcut cu succes într'o epocă prielnică ca cea de astăzi universal liberală.

Nu ideia s'a importat de aiurea, ci forma în care s'a întrupat această ideiă; cu atât mai mult că chiar şi această formă este aproape universală.

Nouă ni se pare că onor. noştri confraţi nu stabilesc din capul locului ceea ce înţeleg sub cuvintele: idei liberale şi democratice.

Şi noi suntem liberali în marginile pe cari ni le permite armonia intereselor naţionale şi existenţa Statului român ca individualitate deosebită; şi noi suntem democraţi întrucât ajung a se exprima şi a stăpâni interesele demosului român. Ceea ce nu admitem e ca în socoteala fiinţei noastre naţionale şi a intereselor deosebitelor clase libertatea să fie o libertate de exploatare şi democraţia să fie domnia unei populaţii flotante şi improductive prin sufragiul stors dela aceste clase în contra a chiar intereselor lor bine înţelese. Dee-ni-se voie a ilustra cu exemple teoria aceasta.

Facultatea de-a împrumuta şi de a fi împrumutat cu procente uzurare, facultatea de a-şi bea minţile şi munca în cârciumă, facultatea de a-şi vinde şi parcela pământul, aceea de a-şi vinde munca pe ani înainte, toate acestea sunt de sigur atribute ale deplinei libertăţi individuale, atribute care în unele ţări sunt fără scădere a oricărui cetăţean, în altele nu. Rezultă de aci, că dacă statul ar sta să piară prin uzul acestor libertăţi, el să nu mai aibă dreptul de-a le pune vreo îngrădire?

Alături deci cu libertatea individuală, alături şi deasupra instinctelor unei generaţii întregi chiar, trebue să existe pentru ideea statului, pentru mântirea individualităţii sale naţionale, *putinţa* de a se lupta în contra chiar şi a curenturilor nesocotite ale opiniei publice. Căci opinia publică nu se formează pe alte căi, decât cea individuală. Precum individul poate fi amăgit prin raţionamente cu premise false şi necontrolate, astfel şi opinia publică poate fi produsă în mod arti-

ficial şi viciată prin fraze şi sofisme, cel puţin prin erori de bună credinţă. Astfel chiar „Steaua României" invoacă pentru vechimea ideilor liberale şi democratice Roma şi Grecia. Acest exemplu este numai pe jumătate just.

Roma şi Grecia au fost în timpul înfloririi lor cele mai mari state *oligarhice.*, în acelaşi chip în care erau Veneţia, Olanda, oraşele republice din Italia. Din momentul în care sistemul opus al domniei masselor amăgite au învins sistemul oligarhic, acele state au şovăit pierind între tirania sabiei şi desordinea completă. In vremea lui Pompeiu cel Mare vechile şi înfloritoarele state greceşti deveniseră cuiburi de bandiţi în prada unei destrăbălate demagogii. Asemenea e numai pe jumătate adevărat exemplul adus din istoria noastră. In realitate coroana se moştenea în timpii noştri de glorie înlăuntrul unei singure familii, a celei domneşti. Basarabii au stăpânit în Muntenia în mod exclusiv în cele două ramuri ale lor (Dănuleşti şi Drăculeşti) până la începutul secolului trecut, în Moldova neamul Muşatin se stinge cu soţia lui Alexandru Lăpuşneanu.

Vasăzică iarăşi oligarhie.

Sigur este, că Românii n'au cunoscut în ţările noastre absolutismul, dar tot astfel n'au cunoscut până în zilele noastre nici demagogia. Căci deosebirea între democraţie şi demagogie e tot atât de mare pe cât e între monarhia absolută şi despotism, între Beiul de Tunis sau Şahul Persiei şi Frederic II din Prusia sau Iosif II de Austria. Puterea o aveau şi unii şi alţii, dar cei dintâiu o priveau ca un atribut al individului lor, cei din urmă ca un atribut al funcţiunii lor organice din viaţa statului. Unii zic : „car tel est notre bon plaisir", ceilalţi : „car telle este la raison d'état".

Dar să urmăm cu citatele din „Steaua României" :

...Şi au slăbit cu încetul simţul conservării naţionale, aşa de viu şi de puternic altădată la Români ; să ne ierte d. Manolachi Costachi, dacă şi aici în contra *„formelor seci şi frazelor goale"* vom căuta *„fiinţa adevărului."*

Simţul conservării naţionale, adică conştiinţa naţională din cauza ideilor veninoase liberale şi democratice este aproape stins după acest program.

Să vedem.

Epocei noastre de astăzi, astfel cum o crede d. Manolachi-Costachi să-i opunem alta, unde nu exista de loc veninul acestor idei şi să vedem cum sta cu conştiinţa naţională ?

Poate să aibă dreptate d. Manolachi-Costachi. *O epocă în care a existat cele mai puţine idei de libertate, o epocă de aproape robie, este în istoria noastră epoca fanarioţilor.* Ar urma, după teoria programului conservator, că niciodată simţul conservării

naţionale, adică conştiinţa naţională, n'a fost mai vie ca în acea epocă. Ei! Aşa este? Psichologia unei naţiuni este ca şi a individului. Din contră, atât mersul psichologic cât şi istoria dovedesc că o naţiune cu cât este mai liberă, cu atât şi conştiinţa individualităţii sale devine mai puternică. Cum rămâne dar cu teoria din program?... *„şi aceste idei, vătămătoare chiar în ţările „luminate şi puternice de unde s'au luat, au devenit un adevărat „pericol pentru naţiunea noastră şi mică şi slabă.“*

Poate-se cita vremea Fanarioţilor ca o epocă a desvoltării *statului român*? A fost o epocă de suferinţă a poporului nostru, nu însă o fază de desvoltare a statelor lui care guvernate de Bei, numiţi de Poartă, şi mai rău decât paşalâcurile nu mai păstraseră decât unele urme formale ale vechei lor neatârnări, şi erau tratate ca provincii cucerite. Când ţara nu era liberă, nu putea fi vorba de desvoltarea libertăţilor cetăţeneşti. Am putea cita oare ca desvoltare a statului polon suma de libertăţi publice ce le-ar primi locuitorii sub Ruşi?

Va să zică nu poate fi vorba de Fanarioţi, precum pe de altă parte nu trebue a se confunda libertatea ţării, oricari ar fi organele cari-i formulează voinţa, cu libertăţile cetăţeneşti, adică cu măsura în care fiece cetăţean contribue la formularea voinţei ţării. Un stat absolutist poate fi liber, un stat democratic poate fi dependent, căci n'are face una cu alta.

Confraţii noştri vor înţelege lesne de ce e vorba. Statul nostru nu are altă raţiune de a fi decât aceea că e stat românesc, deci desvoltarea elementului românesc este şi cată să fie ţinta noastră de căpetenie. Oricari ar fi măsurile — fie cât de frumoase şi mari — cari ar împiedica desvoltarea acestui element fie din consideraţia pentru idei importate, fie sub pretextul acestor idei, ele sunt a se privi ca stricăcioase şi contrarii ideei statului *nostru*. Nu ne îndoim că cu lista de fraze a programelor liberale cosmopolite s'ar putea asemenea desvolta câteva milioane de oameni pe suprafaţa acestui teritoriu, dar acesta n'ar mai fi România, ci America sau Belgia Orientului, precum zice uneori „Românul“ când fără s'o ştie, arată ce închipuire hibridă are despre viitorul *naţional* al ţării noastre. Raţiunea de stat ne pare superioară tuturor ambiţiilor nejustificate şi întregului bagaj de fraze cosmopolite cu care publicul nostru este ameţit de douăzeci şi mai bine de ani încoace. Ceea ce voim deci e ca naţia să fie redată ei însăşi, ca clasele ei productive, grupurile ei de interese adevărate şi generale să contribuie la formarea voinţei ţării, adică a legilor ei, nu însă populaţia flotantă de postulanţi şi advocaţi de-a doua şi a treia mână cu reţetele lor pretinse infailibile de fericiri făgăduite şi neîmplinte. Voinţa legală şi sinceră a ţării, o voinţă nestoarsă şi neîndusă

în eroare, iar nu instinctele vânătorilor de funcţii să determine mersul statului. Singura discuţie între noi adversarii sinceri este aşa dar numai asupra marginei până la care ideea statului, ideea armoniei intereselor, are să facă concesii aspiraţiunilor şi ambiţiei individuale. Şi această margine nu este trasă în mod absolut; căci cu cât organizarea unei ţări e mai veche, îmbinată cu tradiţiile, mai puternică, cu atâta arena ambiţiilor poate fi mai largă fără pericol pentru interesele generale.

Ne abţinem de a cita nume într'o discuţie atât de teoretică, deşi am putea ilustra maniera noastră de a privi cu numele a sute de nulităţi cari ajung în statul nostru a fi însărcinate cu gerarea afacerilor celor mai mari şi mai delicate ale ţării, privind slujba ca pe o sinecură sau ca chestie de diurnă, iar esenţa ei ca pe o jucărie. Intrebăm numai dacă statul poate fi pus, fără pericol, la discreţia unor asemenea elemente, cari nu trăiesc decât din falsificarea spiritului instituţiilor noastre şi din amăgirea opiniunei publice.

Recomandăm confraţilor noştri lectura făgăduinţelor dela Mazar-paşa şi-i întrebăm dacă guvernanţii au îndeplinit una singură din acele făgăduinţe; le recomandăm asemenea studiile financiare ale D-lui Dim. Sturza şi-i rugăm să ne arate un punct măcar în care D-sa s'ar fi conformat regulelor ce le stabilea ca absolute şi neînlăturabile pentru finanţele statului şi pentru desvoltarea lui economică, şi credem că atunci se vor convinge, că scopul venirii la putere a elementelor flotante nu este *realizarea ideilor lor*, idei schimbăcioase şi pretextate numai, ci căpătuirea membrilor societăţii americane de exploatare.

Lupta noastră este deci a statului român contra republicei americane şi nu ne îndoim că în combaterea americanismului cosmopolit şi lipsit de cultură vom avea alături chiar pe adversarii cei sinceri.

POLITICA NOASTRĂ EXTERNĂ

E greu pentru o foaie de opoziţie, chiar provocată fiind, să se exprime într'un mod exclusiv în privirea politicei externe. Singurul lucru pe care ne-am permis a-l consilia guvernului e ca să nu lase a se observa, nici prin organele, nici prin atitudinea sa, o înclinare exclusivă către una din puterile mari şi a atinge prin asta susceptibilitatea unei alteia. Susceptibilitatea zicem — căci în alte priviri suntem departe de orice

iluzie. Ţară mică, cu hotare foarte întinse în lung, cu populaţie rară şi cu frontiere cu desăvârşire deschise în spre nord, noi într'adevăr nici înţelegem, nici putem pricepe în ce chip am jigni sentimentul deplinei siguranţe a puternicilor noştri vecini, încât în toate împrejurările n'ar putea fi vorba decât de susceptibilităţi atinse. Dacă voim a păstra ceea ce este al nostru, dacă tonul nostru a fost adeseori urcat când apărăm moşia strămoşească, lucrul e atât de natural pentru statele cele mai mici caşi pentru oamenii cei mai mici, încât cei mari, în plenitudinea puterii şi în sentimentul superiorităţii lor, ar fi putut trece lesne cu vederea neputincioasele ameninţări ale unei naţii mici. Nu zicem că nu trebue să apărăm cu devotament şi energie pământul şi neamul nostru. Da, căci demnitatea morală a celui mic poate fi tot atât de însemnată ca şi a celui mare, iar a se lupta şi a muri pentru bunurile cele mai sfinte inimii omeneşti e tot atât de frumos pentru cel mic ca şi pentru cel mare. Numai, dela pericolul imediat şi vădit până la planuri de politică europeană, până la voinţa de-a fi un factor hotărîtor în echilibrul european, e o deosebire cât cerul de pământ. Prin urmare conştiinţa rolului modest pe care-l are ţara noastră, fie în Europa, fie chiar în politica specială pe care o putere sau alta ar inaugura-o cu oarecare precumpănire în Orient, sentimentul apoi că suntem atât de străini, deci o individualitate cu totul aparte în mijlocul popoarelor şi mari şi puternice cari ne înconjoară, toate acestea ar trebui să se imprime şi'n politica noastră exterioară, pe care am trebui s'o urmăm ca şi strămoşii noştri, cari steteau bine cu toţi şi nu se apărau decât de agresiune directă.

Mai e însă şi un alt inconvenient, combinat cu orice sfaturi pozitive pe care un ziar din opoziţie l-ar da ţării în privirea politicei exterioare. Relaţiile dintre puteri, în aparenţă adeseori atât de clare şi liniştite, ascund în ele rivalităţi, pe cari nu sunt în poziţie a le cunoaşte decât numai persoanele oficiale, asupra cărora ele se fac simţite şi apreciabile ; pe de altă parte în o tensiune aparentă se ascund tot atât de des încercări de reconciliare şi de alianţă, încât înclinări prea pronunţate şi în această privire ne-ar face să fim luaţi cam uşor de acele curente, cari părând un moment a se desbina, nu caută decât calea de-a se împăca, — lucruri cari asemenea nu se pot resimţi şi aprecia decât de personalităţi oficiale.

Un partid în opoziţie însă, care n'are nici un fel de legături cu acele influenţe ale străinătăţii, nu poate avea o idee amănunţită asupra situaţiei politicei exterioare, aşa dar nici elemente destule pentru a judeca în mod definitiv în cestiunea aceasta.

Prin sfaturi pripite şi pozitive în privirea politicei externe,

noi credem că nu s'ar prejudeca numai intenţiile guvernului, căci aceasta ar fi puţin, dar chiar şi interesele ţării.

Cu atât mai mare ne e mirarea, când ne pomenim că se discută asupră-ne nu după cele zise clar de noi, ci după intenţii şi înclinări sau după aversiuni ce ni se atribuesc cu totul gratuit.

Astfel „Democraţia Naţională", ocupându-se de programul publicat de noi în partea lui privitoare la atitudinea ţării noastre faţă cu puterile străine, zice următoarele:

„Partea din conservatori, al căror reprezentant este d. Manolache Costache, se recomandă Palatului prin o mare animozitate contra Rusiei şi o prea plecată supunere la voinţa Austro-Ungariei. Aceasta au probat-o nu numai prin scrieri, dar chiar şi prin fapte."

Suntem datori înainte de toate a face o mică rectificare la ceeace afirmă „Democraţia Naţională", cum că d. Manolache Costache a fost chemat de M. Sa Domnitorul. D. M. Costache *n'a fost chemat* la Palat, ci a crezut de datoria sa de a cere o audienţă, cum este obiceiul, pentru a prezenta omaje Suveranului.

Cât pentru afirmarea că noi am fi manifestat „o mare animozitate contra Rusiei şi o prea plecată supunere la voinţa Austro-Ungariei", n'avem decât a ruga pe confraţii noştri să recitească toate articolele noastre dela publicarea programului încoace, spre a se convinge că noi n'am uitat şi nu putem uita şi partea de recunoştinţă pe care o datorăm Rusiei.

In studiile noastre asupra situaţiei, am amintit că de-abia cu sfărâmarea cetăţilor de pe malul Dunării şi cu liberarea navigaţiei pe acest fluviu, a început a se desvolta agricultura noastră şi s'a pus cu chipul acesta primele temelii ale desvoltării noastre intelectuale, înlesnindu-ni-se mijloacele de a ne pune în legătură cu occidentul.

Asemenea, în articolul publicat de noi în numărul de alaltăieri am indicat linia de conduită pe care o credem tradiţională şi adevărat românească, şi care consistă în a întreţinea relaţiile cele mai bune cu toate puterile şi a nu ne da în afară la o politică exclusivă.

Ca să fim şi mai bine înţeleşi, terminând, reproducem încă odată încheiarea acelui articol:

Să ne amintim epoca în care se zicea că în Grecia există un partid englez, unul francez, altul rusesc, şi că în zadar se căuta partid adequat naţional. Oamenii de stat ai Greciei s'au convins prin experienţă că adevărata politică naţională nu poate fi alta decât aceea care se razimă pe propriile interese ale naţiunii; şi astăzi negreşit există în Grecia partide politice, ca în oricare stat constituţional, însă ele nu mai pot fi calificate de partid englez, francez sau rusesc.

Ar fi regretabil, ar fi o nenorocire chiar pentru noi, dacă, a doua zi după recunoaşterea independenţii noastre, am cădea în greşala ce o comitea odinioară Grecia, în loc să ne inspirăm de politica noastră tradiţională.

In ce constă însă aici tradiţiunea? Ea constă în ceea ce ne impune chiar poziţiunea noastră geografică, de-a evita orice provocare faţă cu puterile noastre vecine, şi d'a întreţine în deobşte cu toate puterile cele mai bune relaţiuni. Prin aspiraţiunile noastre, prin desvoltarea intelectuală ce şi-a dat România de jumătate de secol aproape, ea a căutat să se apropie de civilizaţiunea apuseană; ideile de progres, desvoltarea noastră economică trebuie să fie pururea ţinta noastră pentru a ne întări înlăuntru şi a inspira încredere în afară. Dacă puterile la Berlin nu ne-au garantat neutralitatea, trebue ca noi, prin atitudinea ce vom ţinea-o, să nu ne depărtăm câtuşi de puţin dela o politică înţeleaptă, care să nu se inspire decât de propriile interese româneşti, fiindcă este o probă evidentă, că o asemenea politică este singură bună pentru România, fiindcă pururea am cerut-o, fiindcă am regretat şi regretăm şi astăzi că înaltul areopag european nu ne-a asigurat el însuşi condiţiile de existenţă ce le doream cu toţii pentru statul nostru.

Noi nu putem decât regreta că se văd tendinţe de a angaja ţara în o politică bazată pe apropierea exclusivă către una sau cealaltă din marile puteri, depărtând-o astfel dela linia de conduită, pe care o socotim singura bună, fiind inspirată numai de propriile noastre interese.

RELIGIA

Schimbări mari e menit a vedea timpul nostru. Preoţimea catolică care odinioară avea frânele lumii în mână, a cărei diplomaţie pornea războae şi încheia tractate de pace, al cărei spirit domnia spiritul Europei întregi, e astăzi împinsă la o parte — ba nici măcar desvoltarea nu se concede în măsura în care s'ar permite libera propagare a ideilor socialiste de ex. In adevăr în Francia actuală nu credem că s'ar opune cineva la înfiinţarea unei facultăţi care să propage aşa numitele ştiinţe de stat precum filosofia dreptului, economia politică, administraţia din punct de vedere socialist, nu ne îndoim asemenea că astfel de credinţe ar putea fi profesate de oricine — de străini ca şi indigeni — şi că, cu toate acestea, ar avea

deplină libertate întru propagarea doctrinelor lor, întru creşterea poporului, după cum ar înţelege-o, numai congregaţiunilor catolice li se îngrădeşte aceasta.

Se zice şi cu drept cuvânt, că pentru a scrie istoria unei epoce trebue să fi trecut câteva sute de ani de atunci încoace ; contimporanii sunt cei mai răi istorici.

Această depărtare în timp s'ar putea înlocui însă prea bine prin depărtarea în spaţiu şi prin divergenţa căii urmate pe acest teren. Daca noi nu ne-am prea lua după cultura străină şi am privi-o numai ca un sprijin al germenului propriu de desvoltare, am fi poate apţi, prin împrejurarea că luptele cu clerul nu ne ating, să vedem o seamă de lucruri mai limpede decât apusenii.

Aşa dar când vedem vechea clădire a bisericei catolice atât de aprig combătută în apus, ar fi oare de sfătuit pentru noi de a urma tonul părţilor în litigiu şi de-a spune că cutare ori cutare are dreptate ?

Din nefericire aşa se urmează în jurnalistica noastră. Cu aceiaşi uşurinţă cu care transcriem laudele ideilor moderne din gazetele străine, ne însuşim şi urile cari nu ne privesc câtuşi de puţin, ba vedem citindu-se de către public cu oare care sete, romanele tendenţioase şi de senzaţie, cari fac din Iezuiţi bunăoară sau din alţi călugări catolici reprezentanţii celor mai rele instincte şi a celor mai grozave crime.

In realitate biserica care a voit dominaţiunea asupra spiritelor şi o voeşte încă odată în mod absolut, astăzi s'ar mulţumi cu libertatea care se permite celorlalte confesiuni. Se înţelege că această dominaţiune asupra spiritelor nu putea fi în trecut fără o nuanţă politică, după timp şi după ţară. In Mexic catolicii sunt republicani, în Franţa monarhişti, iar calităţile sau defectele clerului sunt cam în genere acelea ale rasei în mijlocul cărei trăeşte. La spaniolii ce se fanatizează tot atât de uşor pentru republică ca şi pentru monarhie, pentru o idee ca şi pentru alta, şi clerul cată să fie fanatic ; în Italia, deşi scaunul catolicismului, el era cu mult mai tolerant şi mai liber cugetător decât în alte ţări ; deci clerul va purta, poate într'un grad mai pregnant, caracterul îndoit al epocii în care trăeşte şi al rasei căreia îi aparţine. Toleranţa sau netoleranţa, asprimea sau blândeţea lui, va fi aceea ce-l caracterizează pe popor însuşi. Germanii cari sunt de un caracter mai îndărătnic au avut un cler mai neîngăduitor decât Italienii, ba mai mult încă — biserica reformată din Germania, poartă aceeaşi maculă de judecăţi ale ereticilor, arderi de vii a vrăjitoarelor ca şi biserica cea catolică. Atârnă deci de energia cu care un popor îşi însuşeşte o idee, atârnă de calităţile înăscute ale lui, ce formă va lua şi biserica lui. Cu aceeaşi energie cu care republicanii tăiau

în secolul trecut capetele tuturor, cari-şi permiteau a avea alte idei, clerul răsărit din acelaş popor, persecuta odinioară pe aceia, cari nu-i păreau îndestul de catolici. Atâta despre biserică ca instituţie împământenită într'o ţară oarecare.

Cât despre catolicism ca instituţie universală, nu putem tăgădui meritele lui într'adevăr extraordinare pentru cultura omenească.

Pusă în faţa unor rase aspre, abia răsărite din locuinţele lor primitive şi abia aruncate asupra civilizaţiunii antice, pe care au călcat-o în picioare şi au nimicit-o, biserica era singurul punct luminos nu numai pentru cultură în genere, dar chiar pentru libertatea dezvoltării omeneşti.

Intr'un timp de aservire generală, într'un timp în care numai naşterea, deci numai descendenţa din iluştrii luptători fizici, dedea un drept la libertate ; tot ce nu avea fericirea de a fi ucis o sută de duşmani, oricât era inteligent sau energic găsea o cale de înaintare în cler. Şi precum spiritul şi caracterul învinge totdeauna în lume puterea brutală, tot astfel micul David a învins până în fine pe uriaşul Goliat al evului mediu cu tot întunericul şi exclusivismul lui. Caracteristic şi vrednic a se recunoaşte în favoarea catolicismului e tendinţa de-a nu baza creşterea poporului pe idei abstracte, cari să convingă capul, ci pe idei redate intuitiv, cari să îmblânzească inima, de aceea frumoasele arte au fost cele mai puternice arme ale bisericii. Arhitectura, muzica, sculptura şi poezia au fost puse în serviciul bisericii, pentru a da în această sferă curată, neatinsă de nici o suflare impusă, un adăpost sufletului omenesc, atât de bântuit sau de patimi sau de golul lui propriu de urât. Aruncat din nevoe în urât, din urât în nevoe, stări immanente naturii noastre şi cari nu se pot înlătura prin mâna de creer de care dispunem, arta bisericească, care a cultivat în pictură frumosul în culmea perfecţiei, muzica şi arhitectura în genul sublim, a înălţat prin mijloace, lesne de înţeles pentru toţi, sufletul omenesc în decurs de sute de ani, peste nivelul vieţii de rând, nevoilor zilnice. Toate popoarele cari posed înalta civilizaţiune astăzi, dacă nu sunt, au fost măcar mult timp catolice.

Despre învăţământ cată să notăm asemenea că atât cel popular cât şi cel înalt sunt creaţiuni ale acestei biserici. Cum că prin învăţământ biserica a urmărit şi scopurile ei proprii e nu numai adevărat, dar şi foarte natural. Nici n'am înţelege ca o instituţie să înfiinţeze anume şcoli contra sa. Aceasta însă n'a împiedicat ca spiritul pe care ea l-a crescut, să se îndrepteze în contră-i şi s'o renege.

E o istorie veche aceasta că orice formă nouă de cultură e duşmana formei din care s'a născut, că fiica e duşmana

mumei şi povestea biblică a lui Cain, în formula ei nouă de luptă pentru existenţă are loc tot aşa de mult la curenturi intelectuale ca şi la cele materiale.

Lupta e însă departe de a fi mântuită şi învingătorul momentan nu este totdeauna cel definitiv. Religia are în favorul ei reforma gata şi pozitivă, pe când curentul opus n'are nimic gata, nimic format încă. Incercările de speculaţiune metafizică, cari culminează în ipoteze şi sunt tot atât de deosebite ca şi scriitorii lor, sunt departe de a constitui convingeri pozitive pentru milioane de oameni. Prin lupte ca cea de astăzi, prin mai grele încă, a trecut deja biserica : ea a avut însă inteligenţa de a-şi muta punctul de gravitaţie cam tot în ţările, cari aveau mai mare nevoie de ea, încât totdeauna a aflat puteri nouă şi proaspete, pentru a-le opune negaţiunii pure, pe care a întâmpinat-o de atâtea ori în cale.

ROŞII

Adese-ori o lege oare care stă în aer, când toate împrejurările câte o reclamă, există şi e destul ca o picătură să se adaoge la paharul plin pentru ca ea să se voteze de exemplu. Acea picătură, acel caz izolat care-i dă naştere se numia de către cei vechi *occasio legis*. Tot astfel şi un adevăr e câte odată în aer, precum acela al legii gravităţei, care de mult presimţit, a căzut în sânul lui Newton sub forma unui măr şi în mintea lui sub forma unei teorii. Acel măr a fost ocazia descoperirii unui adevăr, mai mare de sigur şi de o importanţă mai universală decât acela pe care noi îl vom expune mai la vale, servindu-ne de o polemică, deja încheiată cu ziarul *Unirea* din Iaşi.

Acest ziar făcuse oare-cari observaţiuni la programul partidului conservator. Din parte-ne am întâmpinat nu numai cu lesnicioasa înlăturare a acelor observaţiuni, ci tot odată cu o scurtă caracterizare a roşilor, din partidul cărora *Unirea*, după a noastră părere fără cuvânt încă, pretinde a fi. Intâmpinarea noastră a primit un răspuns, din care publicăm o parte.

Mirarea noastră este mare, când vedem cu ocazia articolului în cestiune — că tocmai, când „Timpul" caută a păstra faţă cu noi tonul de bună cuviinţă relativă, mulţumindu-se a ne taxa deocamdată de naivi, de tineri ce avem nevoe de primit lecţii

tocmai atunci dă curs liber vocabularului cunoscut şi prea cunoscut pentru a califica pe coreligionarii noştri politici de dincolo de Milcov.

Intrebăm serios pe confraţii noştri dela numitul jurnal, dacă este demn şi onorabil ca să scrie, că sau eşti cetăţean onest şi atunci nu te faci roş, sau eşti un gheşeftar şi atunci nu te faci decât roş ?

„Noi respingem deosebirea ce *deocamdată* „Timpul" caută a stabili — între partidul roşu şi între noi — aceasta este o nouă insultă aruncată gratuit liberalilor.

„Noi am declarat că am intrat în partidul liberal naţional şi orice deosebire chiar şi mai cu seamă în favoarea noastră, o considerăm ca o răutate din partea confraţilor noştri dela „Timpul".

Noi ne servim de partea aceasta de răspuns, nu pentru a-l combate căci — vorba unui lord englez, auzise discursuri cari i-au schimbat sentimentele, nici unul care i-ar schimba votul — dar pentru a expune odată pe larg convingerea formată în decurs de mulţi ani despre roşii şi care nu e bazată pe împrejurarea că împărtăşim alte idei politice, ci ar rămânea aceeaşi chiar atunci când ideile noastre ar fi cu totul opuse celor de faţă.

Răspundem deci scurt că e şi demn şi onorabil de-a constata un adevăr şi tocmai dorinţa de a-l constata ne-a silit să stabilim deosebirea pe care *Unirea* o respinge şi care cu toate aceste rămâne tot atât de intactă ca şi evidenţa, ori-cum am încerca de a o înlătura.

Deja din stilul observaţiilor prime, era lesne de recunoscut că autorii sunt numai pretinşii roşii, căci stilul adevărat roşu nu se află în *puritatea* lui, decât numai în *Românul*, şi chiar aci nu totdeauna, apoi în *Democratul* din Ploieşti, în *Curierul de Galaţi* şi în *Telegraful*.

Obiectiv vorbind, fără a şti câtuşi de puţin nici cine redijează *Unirea*, nici cine sunt pretinşii roşii din Moldova am băgat de seamă că acele observaţii nu pot fi scrise de ceea ce, dincoace de Milcov, se numeşte „roşii", căci stilul acestora se distinge printr'un indisolubil amestec de viclenie şi mărginire. Nici prin minte nu ne-a trecut să voim a îndupleca pe confraţii dela *Unirea* în favorul manierei noastre de a vedea. Cu aceiaşi privire cu care am constata deosebirea între doi actori, chiar când joacă acelaş rol, între doi pictori când zugrăvesc acelaş portret, când simulează şi cred a semăna unul cu altul, am recunoscut din trăsătura de condei că nu avem a face cu ceea ce, în ţara românească, corespunde cu epitetul de „roşu".

„Ex ungue leonem", zice latinul. Naturaliştii moderni reconstruesc după o măsea fosilă forma animalului anti-de-

luvian. Dacă naturaliştii fac aceste reconstrucţiuni pentru secole îndărăt, cu cât mai mult justificat pentru contimporani de a recunoaşte neidentitatea naturelor, chiar când eticheta „naţionale-liberale", e identică. Admitem că grupuri deosebite prin natura oamenilor, pot merge împreună în scop comun, precum alte grupuri, identice prin natura oamenilor, pot fi deosebite în aparenţă, nu în apucături. N'avem ce-i face dacă rezultatele cercetării noastre, vrând nevrând ese în contra teoriei identităţii între domnii dela *Unirea* şi *acei* dela *Telegraful* bunăoară. Dacă am fi observat că confraţii dela *Unirea* sunt de calibrul acelor roşii de cari Ţara Românească e din nefericire plină, de cari Moldova a fost scutită până acum, îi asigurăm că nici nu ne-am fi dat osteneala de a răspunde cu o silabă măcar la observările lor, precum nu polemizăm nici cu *Telegraful* nici cu *Democratul* sau *Curierul* din Galaţi.

Noi întrebăm pe confraţii dela *Unirea* câteva lucruri, la cari nu cerem nici un răspuns, căci facem întrebările numai pentru a le pune *ad oculos* deosebirea ce voim s'o stabilim. Aceste întrebări vor releva caracterul a ceea ce noi numim partid roşu.

Fost-ar fi capabili dumnealor, de-a mâna armata desbrăcată în răsboiu pe timp de iarnă, şi de-a o lăsa să moară de foame pe câmpiile Bulgariei?

Fost-ar fi capabili de a numi „rescumperarea" cestiunea cea mai *populară* din România, la care opoziţie nici că mai încape, în acelaş moment în care ştiau că răscumpărarea e *impusă* din străinătate?

Fost-ar fi capabili d-lor să laude concesia Strusberg cu termenii cei mai strălucitori, când însuşi şeful partidului declară azi în Senat, că era o afacere care — fără ştirea şi peste voia ţării — se pusese la cale între Viena şi Berlin?

Fost-ar fi în stare să declare că descoperirile făcute de d. St. Mihăilescu în Senat, sunt o simplă cestiune de formalitate reglementară, când se ştie de toţi că raportul adus în Senat, în cestiunea aceasta se făcuse cu supresiune de acte, când se ştia că altul a fost raportul adus, altul cel care era să se aducă? Şi cu toate acestea dacă confraţii noştri ar fi văzut starea nedescriptibilă de mizerie şi goliciune atât a oştirii noastre cât şi a oamenilor purtaţi sub suliţi căzăceşti până dincolo de Balcani, ar înţelege înfiorătoarea uşurinţă cu care se trece peste aceste abisuri de corupţiune şi de duplicitate.

Noi înţelegem prea bine ca un guvern să fie slab în afară, când nu reprezintă sute de mii de baionete şi miliarde de producţiune industrială, dar această amăgire sistematică a poporului, această glorificare a unor sarcini impuse, a unor uşurinţe criminale, a unor scabroase cestiuni, ca a unor idea-

luri naţionale, iată ceea ce dovedeşte o duplicitate şi de inimă şi de minte, care n'are seamăn în lume. Aceste calităţi numai româneşti nu sunt. De facto se află între noi, dar avem o sumă de cuvinte etnologice pentru a tăgădui românitatea lor.

După opiniunea noastră, ceea ce e ferment roşu în ţară, sunt acei străini, colonizaţi în secolul trecut, cari n'au avut timpul necesar, sau n'au fost în stare de a-şi adopta caracterul lor moştenit caracterului nostru naţional. Când zicem „Român" fantasma psihologică, care trece pe dinaintea ochilor noştri în acel moment, e un om a cărui semn distinctiv e adevărul. Rău sau bun, Românul e adevărat. Inteligent fără viclenie, rău — dacă e rău — fără făţărnicie ; bun fără slăbiciune ; c'un cuvânt ni se pare că atât calităţile, cât şi defectele românului sunt întregi, neînchircite ; el se arată cum este. N'are o cocoaşe intelectuală sau fizică, ce caută a o ascunde, nu are apucăturile omului slab ; îi lipseşte acel iz de slăbiciune, care precumpăneşte în fenomenele vieţei noastre publice sub forma linsă a bizantinismului şi a expedientelor. Toate figurile acele făţarnice şi rele, viclene fără inteligenţă, toate acele câte ascund o duplicitate în expresie, ceva hibrid, nu încap în cadrul naţiunii „române". Poate deci că acei oameni n'au avut timp să se asimileze, poate apoi ca să fie din rase prea vechi, prea osificate, prea staţionare, pentru ca prin încrucişare să poţi scoate ceva bun din ele.

In ţara noastră, care e pe clina de despărţire între trei lumi deosebite, aceste elemente au existat totdeauna. Cu cât mai vechi însă, cu atât mai asimilate. O luptă între elementul autohton, chiar pentru un timp determinat, se înseamnă prin înflorirea ţării, momentele de învingere a celorlalte elemente se deosebesc prin o repede cădere a tuturor elementelor de înflorire.

Cred oare confraţii dela „Unirea" că pentru Anglia ar fi indiferent dacă ar ajunge elementele celtice la dominaţiune ? Şi există asemenea elemente în Anglia ; ele se deosebesc prin turbulenţa lor deşi vorbesc aceeaşi limbă şi au aceleaşi obiceiuri ca şi Englezii de rasă anglo-saxonă.

Sau nu li se pare ciudat în confederaţia germană rolul Rusiei ai cărei locuitori sunt de origină slavă şi trădează în toate apucăturile lor caracterul autoritar şi aspru al rasei lor, faţă cu Germanii de sud de ex. ; cu instinctele lor, cu îngăduinţa lor înăscută ? Şi cu toate acestea sunt oameni tari şi viteji, robuşti şi inteligenţi ca şi confraţii lor actuali, dar geaba — Germanul fundamental al rasei e altul. Orice s'ar zice dar, la deosebire de rasă cată în ultima linie să reducem şi deosebirea de apucături — de aceea repetăm că

Ungurii inocenţi dela „Unirea“ vor trebui să se aleagă mai la urmă într'un fel şi abia atunci vom putea sorta, cine dintre d-lor se potriveşte între roşii, cine nu.

De admit sau de nu admit rezerva noastră, e pentru noi indiferent. Grecii ar putea să nu admită deosebirea ce-am face între ei şi Albanezi — dar asta nu împiedică ca deosebirea să existe în realitate. Se vede prea bine din tonul nostru că suntem departe de-a spune răutăţi. Amestecul de fapt e atât de intensiv, încât nu se mai poate constata deosebirea, individ după individ. Destul numai că-l constatăm în rezultatele lui intelectuale, căci dacă ideile nu sunt înăscute, în orice cap predispoziţia de a fi sau a nu fi roşu e înăscută. Această predispoziţie înăscută n'o putem constata încă la confraţii dela „Unirea“.

Şi într'adevăr, dacă şi-ar da cineva puţină osteneală chiar, ar constata lesne, că personalităţile marcante ale partidului roşu sunt străini transdanubiani de o imigraţiune relativ nouă. Lucrul merge atât de departe, încât D. Brătianu, care e de proveniență autohtonă, dar şef al partidului, în opinia ţării întregi se izolează şi se exceptează de restul partidului său cu numele de „om cinstit“ al cărui principal defect ar fi că îngădue purtarea coreligionarilor săi politici. Dar putem zice mai mult încă. D. Brătianu se izolează el însuşi de partidul de care uzează şi, după cât ştim, are un dispreţ deşi arare ori pronunţat pentru acei oameni incapabili de a compune un proiect de lege sau de a studia în mod serios o cestiune, din cari se compune partidul său. Sau cred confraţii noştri că vânătoarea cancelarului dela Măgura după oameni solizi, cu inteligenţă serioasă, cu caracter serios, e numai o panglicărie de echilibru? Se înşeală. Această pescuire în deşert înseamnă necesitatea ce are de oameni, chiar când aceştia nu s'ar bucura de încrederea aşa numitei majorităţi, pentru dominarea căreia n'ar avea, se 'nţelege, nevoie de nici o calitate, decât de aceea de a dispune de buget. Reţelele după oameni mai destoinici sunt întinse pretutindenea, în Moldova, între adversarii săi politici cei mai înverşunaţi, între tinerii nehotărîţi încă, precum şi între aceia, cari n'au experienţa lucrurilor.

Intru câtva lucrul este de înţeles. D. Brătianu are un defect, comun Românilor, acela al unei tăinuite, dar cu atât mai adânce ambiţii. Roşul adevărat nu e ambiţios decât după foloasele materiale ale aspiraţiunii sale realizate; D-sa nu. Această ambiţie cu totul exagerată şi în disproporţie cu calităţile sale, l-au făcut să devie mai bine şef al roşiilor decât al doilea într'un şir de oameni. Şi fiindcă nu poate afla instrumente între alţi oameni, n'a mai ales ci a cules dintre aceia, despre cari se zice: „c'a umplut Dumnezeu lumea cu

ce-a putut." Incercarea sa actuală de-a rămânea în rolul său de conducător, dar de-a substitui cantitatea prin calitatea aderenţilor săi, ni se pare zadarnică, — căci partidul de care dispune e dominat cu totul în cestiuni de principii e adevărat, îl domineză însă cu totul când e vorba de foloasele materiale ale adeziunii lor.

REGATUL ŞI TITULATURA DOMNULUI

Bătuţi pe toată linia atât prin evidenţa strivitoare a actelor lor cât şi prin tăria argumentelor adversarilor, confraţii noştri liberali naţionali, cum îşi zic dela războiul franco-german încoace, maimuţărind când pe Francezi, când pe Nemţi, şi atribuindu-şi numirea unor partizi cu un succes oarecare politic, s'au încruntat şi s'au oţerit înlăuntrul sufletului lor, încât caută nod în papură, cum zice Românul, şi fiindcă nu pot răspunde la argumente cu argumente, se agaţă de pretexte, pe cari singuri le inventează, singuri le combat. Caută adică pricina cu lumânarea ca şi *comites missi*, judecătorii pribegi ai vechilor noastre Domnii, ce erau trimişi în lungul şi'n latul ţării să judece procesele dintre oameni şi fiindcă nu găseau nicăiri certe şi gâlceavă, ci pretutindeni bună pace, scornea zurba între creştini ca să le treacă de urât, să aibă ce judeca şi să câştige *bani de ciubote* (precum se numeau pe atunci taxele judecătoreşti) adică plată pentru alergătură.

In mod febril ne caută pricină de vorbă. Astfel în revista dela 21 Mărţişor (2 Prierel) *Românul* vorbind de strălucirile cu cari a fost primit d. Brătianu de către împăraţi şi de către colegii săi, Cancelarii *ăialalţi*, ne insinuă nouă sau opoziţiei întregi, nu mai ştim, că am fi zis despre d. Brătianu ba că vrea să intre în alianţa austro-germană, ba că vrea să ridice România la regat, etc.

Ce am zis noi în privirea aceasta? Am înregistrat toate, absolut toate relaţiile ziarelor *străine* câte ne-au venit sub mână şi am adaos că nu ne place ostentaţia, nici înclinările politice prea accentuate.

De ce am zis-o? Pentru că roata lumii schimbătoare este şi pentrucă ne cunoaştem lungul nasului, pentrucă modestia e haina ce i se cuvine unui popor mic ca al nostru şi pus între împărăţii mari.

Obstentaţiunile cu împărăţiile cele mari sunt bune? Nu, zicem noi, pentrucă Impăraţii, Dumnezeu să-i ţie mulţi şi feri-

ciţi ani, ei se ceartă, ei se împacă, iar noi ţinând parte când unuia când altuia, ne discreditărm când la unul când la altul şi când o fi pe împăcate sunt în stare să ne privească ca pe un fel de obiect de compensaţie. Tocmai d. Brătianu are un caz foarte recent în vieaţa sa politică, vorba congresului dela Berlin. Tur-vur se certau împărăţiile, de gândeai c'o să se prăpădească lumea ; şi, când colo, ce aruncară în gura lupului ? Basarabia. Geaba n'am vrut războiu, — ori geaba l-am fi vrut, tot pe pielea noastră s'au împăcat lucrurile ; pe-a noastră şi pe a turcului, sărmanul, care-a plătit şi cui n'a fost dator para frântă. Austria i-a luat Bosnia şi Herţegovina, Anglia Cyprul, Italia şi Franţa s'au ales cu câte ceva în Egipet ş. a. m. d.

De aceea nu ne spună „Românul" ba de glorie naţională, ba că bine s'au bătut oştirea noastră, ba că naţiunea în sus, ba că naţiunea în jos... Ce-a ieşit de acolo ? Pierdere materială, pierdere de oameni, ştirbire de ţară, rău. Bine s'au bătut Românii, rea politică au avut şi de-i fi viteaz cât şapte, geaba eşti dacă nu-i minte şi înţelegere la conducători, ci fumuri deşarte.

Ne aducem aminte de-o satiră românească din 1821 care zice :

„Bine isbuteam în toate, daca turcul n'ar fi fost
Vrednic numai în răsboae, da'n diplomatică prost."

Tonul tragi-comic din epistoliile marelui prooroc din strada Doamnei nu mai impresionează pe nimeni şi în zădar aruncaţi praf în ochii lumii, căci rău staţi înlăuntru pentrucă sunteţi risipitori şi nesinceri, rău în afară.

Intr'adevăr, o depeşă din Londra, sosită alaltăeri după amiazi, ne anunţă victoria partidului liberal. „Standard" zice deja că regimul tory cată să se considere ca trecut ; „Times" deseamnă pe lord Granville, pe marchizul Hartington şeful partidului liberal, şi pe d. Gladstone ca eventualii însărcinaţi cu formarea noului cabinet. Acţiile anglo-franco-ruseşti se urcă ; cele germano-austriace scad. Liberalii noştri, cari laudă atât de mult pe liberalii cei din Franţa, i-ar dori pe cei englezi în gura Gheenei, pentrucă victoria lor preschimbă gloriile culese de d. Brătianu în acte de imprudenţă politică.

N'avem nevoe să zicem că nouă toate acestea ne sunt indiferente. Nici n'avem interese în Asia centrală, nici voim război cu unii sau cu alţii, suntem plini de un egal respect pentru toate aceste naţii mari cari au avut fericirea de a se desvolta în linie dreaptă pe pământul lor, războindu-se din când în când, niciodată pe deplin subjugate, naţii cu o cultură veche în urma lor, dela cari avem multe de învăţat şi în cer-

turile cărora nici nu ni se cade să ne amestecăm. Certe-se ei în de ei, căci ştiu pentru ce, căci interese a zeci de milioane de oameni colidează, dar cu noi să fie toţi prieteni, vorba lui Miron Costin spusă Vizirului turcesc : Iţi place logofete, că luăm Ţara căzăcească ?" — „Place Excelenţă, şi să dea Dumnezeu să vă 'ntindeţi împărăţia peste toată lumea, numai peste ţara noastră, nu."

Acum să venim la ridicarea la rangul de regat.

Opinia noastră este — (spre mare mirare) — identică cu a „Românului". Intr'adevăr, nu numai că aceste titluri sunt exclusiv de dreptul naţiunilor de a şi le da ele înşile, hanat, taicunat, patriarchie chiar. Nimeni, absolut nimeni nu ne-ar opri dela aceasta.

Domnii noştri cei vechi erau neatârnaţi cu totul, suverani în puterea cuvântului. Incheiau tratate de comerţ, de alianţă ofensivă şi defensivă, dar simţeau în modestia lor că un titlu mare ar căta să corespunză cu mai multă putere, de aceea se'ntitulau modest : „Voievozi" adică duci de oaste.

E drept că în acelaş timp Straţimir dela Vidin se'ntitula „Ţari Blăgaramii", adecă împărat Bulgarilor, ceea ce nu oprea ca Voevozii noştri să fie politiceşte şi îndealtmintrelea mai ceva decât împărăţia bulgărească din ţinutul Vidinului.

Aşa dar evident că liberi suntem de-a pune orice titlu am voi statului nostru, precum e evident că o asemenea schimbare e pentru noi indiferentă.

Se poate însă ca în străinătate să se dea cu totul altă importanţă acestor epitete de origine apuseană cari au acolo altă raţiune istorică.

Dacă guvernul actual afectează însă o indiferenţă atât de mare asupra acestei schimbări de etichetă, întrebăm ce însemnătate să dăm proclamării regatului care s'a făcut deja de către d. Dim. Brătianu în ziua de 10 Maiu 1877, când în calitatea sa de prezident al Senatului s'a adresat M. Sale Domnului cu următorul discurs cu ocazia aniversării a unsprezecea a suirii pe tron :

„Până aci, în acea zi mare, suvenirile şi aspiraţiunile noastre singure erau mângâierea sufletelor noastre ; astăzi, o vedeţi Măria Voastră, toate *animele debordă* de bucurie... Când v'aţi suit pe tron, v'am promis *animele* noastre şi Măria Voastră ne-aţi promis *că veţi face minuni* cu poporul român. Astăzi am reînodat firul de trei secole rupt al vieţii noastre de naţiune de sine stătătoare şi de *antegardă* a civilizaţiunii în *oriente*...

„Şi Senatul Măria Ta, este cuprins de grijile şi de speranţele, cari frământă şi gâdilă anima Măriei Tale. Dacă vârsta noastră şi *experienţa ce dă vârsta* (vorbă să fie) nu ne permit *elanurile* sublime cari fac eroismul junimii, eroismul nostru

este *sângele rece;* sângele rece nu este nepăsarea ; el este *resemnaţiunea conştiinţei de a nu recula* înaintea nici unui sacrificiu..."

„*Cutează! cutează, cutează* fiu al lui Friderich cel Mare, al lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul..."

„Europa, împreună cu noi, cu veneraţiune şi cu amoare va saluta în Măria Ta *pe marele Rege al Romaniei.*"

Din literă în literă stau lucrurile acestea într'un act oficial tipărit în „Monitorul" din anul 1877 Nr. 106 pag. 3145.

Adecă, între noi vorbind şi cu tot dinadinsul, nu s'ar cădea ca un prezident de Senat, un ministru plenipotenţiar să fie, de nu altceva, cel puţin om serios ?

Apoi animele cari debordă, grijile cari gâdilă anima, resemnaţiunea conştiinţei de-a nu recula, între noi fie zis, vorbe de om serios sunt ?

Dac'ar fi fost vara, pe vremea căldurilor celor mari, tot am mai înţelege, dar deja la 10 Mai, când e încă răcoare...?

MARTIRIUL LUCRATIV

Există o seamă de spirite, cari nu se sfiesc de a susţine cum că lumea e ingrată, că oamenii nu recunosc nici când meritul adevărat, ba asemenea aserţiuni culminează până şi în inexactităţile de fapt precum că Hristos ar fi fost răstignit, că Galilei era să fie pus pe foc ş. a. m. d.

Toate acestea sunt pure invenţiuni. Martiriul şi lupta pentru principii sunt meserii tot atât de lucrative ca oricare alta şi dacă cineva câştigă cu tăbăcăria mii de galbeni, de ce n'ar câştiga şi prin meşteşugul de-a fi fost totdeauna cu naţiunea şi în contra reacţiunii ?

Astfel în şedinţa de Duminică seara, între orele 10 şi 11, puţin înaintea misteriosului miez al nopţii, Camera, după propunerea d-lui Giani, a votat d-lui X neînsemnatul capital de 150.000 franci, plătibili îndată, plus o recompensă de 1000 lei pe lună. Octavian August a pus pe Senatul Romei să voteze, puţin înaintea morţei sale, o recompensă naţională lui Isus Hristos de 432.000 sesterţi pentru pretinsele sale merite de democrat umanitar şi liberal.

Ni s'a probat — e prea adevărat — că peste Olt au murit oameni de foame în vremile acestea, e adevărat asemenea că nu mai de parte decât Sâmbătă s'a votat un nou împrumut de 25.000.000 şi s'a anunţat oficial existenţa unei datorii

flotante de 64.000.000, a cărei adevărată sumă o ştie numai Dumnezeu. Ce strică toate acestea? Ce este o jumătate de milion de lei vechi? Nimic. Atârnă de abilitatea detentorului acestui capital, plătibil îndată, ca să înoiască jumătatea de milion şi după cum martiriul e lucrativ, nu ne îndoim că aceasta se va întâmpla cât mai curând.

Lord Beaconsfield se desparte de prezidenţia ministerului Engliterei şi nimeni nu se gândeşte a-i vota o recompensă naţională; Gladstone a guvernat şi va guverna încă acea ţară veche şi nimeni nu s'a gândit a-i vota doi bani măcar, necum sute de mii de franci. Dar aceasta se întâmplă în Englitera, nu la noi. Englezii sunt sgârciţi şi săraci, noi generoşi şi bogaţi, iată deosebirea.

E drept că poporul nostru e bântuit de foamete. Lasă-l să moară, căci expiră în conştiinţa că libertatea, egalitatea şi fraternitatea au fost răsplătite în fondatorul lor cu apanagiu şi pensie reversibilă.

Pe această cale e bine şi demn de o naţiune ca a noastră ca să mai afecteze câteva sume în bugetul anului 1881 pentru diverse recompense naţionale, a căror listă ne-am permite a o prezenta respectos onorabilei Adunări legiuitoare începpând-o cu cucernicul Warszawski.

Ar fi şi păcat altfel.

Pe când armata noastră murea de foame şi ger în câmpiile Bulgariei, pe când stoluri de corbi roteau deasupra ei, lăsându-se pe pământ spre a muşca din carnea omenească, liberalii noştri beau şampanie cu mironosiţele dela *caffé chantant* pentru gloria şi reuşita armatei române.

Cine să plătească cheltuiala? Patria se înţelege.

Pe când Basarabia se rupea dela sânul ţării şi oamenii, cu lacrămi amare îşi luau rămas bun dela patria lor străveche pentru a nu mai auzi graiul strămoşilor lor şi pentru a veşteji în umbra străinătăţii, pe atuncea asemenea liberalii puneau să intre oştirea în triumf în Bucureşti şi beau în sănătatea gloriei naţionale.

Cine plăteşte cheltuiala? Patria, se înţelege.

Dar oare biurourile patente de împământenire nu merită recompense? Daţi mereu înainte, căci mare, glorioasă, fericită România va fi! Daţi mereu înainte, căci nu marmură rece şi metal nesimţitor dăm noi, oamenii secolului al nouăsprezecele, martirilor libertăţii; din contra bani peşin, reversibili. Au aflat James Walt puterea aburului, Galilei heliocentrismul, Newton legea gravităţii...? Nebuni şi nemernici cari-şi puneau viaţa şi silinţele întru luminarea ingratei omeniri. Noi am aflat adevăratul articol de industrie universală: martiriul lucrativ. Noi, prima naţiune în Orient şi în Univers, răsplătim adevăratele merite.

Dacă cineva, treizeci de ani de-a rândul, a calomniat în modul cel mai ponegritor tot ce a fost mai generos şi mai dezinteresat în această ţară, îi votăm recompensă naţională.

Dacă cineva, între clase muncitoare, econoame şi cu bun simţ, cari trăiau liniştite lângă olaltă a vârât zădărnicia, ura şi neagra invidie — îi dăm pensie reversibilă.

Dacă cineva treizeci de ani de-a rândul şi-a bătut joc de limba noastră străveche, de obiceiele noastre străvechi, de natura noastră dreaptă şi îngăduitoare — îi votăm apanagiu.

Dar a murit un Eliad în mizerie, un Bolintineanu în spital, un Negri în uitare şi sărăcie, respingând cu desgust, nu recompense, ci ceea ce i se cuvenea, dar a rămas copii orfani şi văduve în urma celor căzuţi în războiu, dar o cărare nu duce la mormântul unui Mihai Vodă sau unui Matei Basarab, dar toţi oamenii, cari au avut dragoste adâncă pentru acest popor, zac în ţărână vitregă sub uitarea unei generaţii şi mai vitrege? Ce ne pasă nouă? Martiriul lucrativ să trăiască! Să trăiască aceia cari cu ovreii au fost ovrei, cu Strusberg nemţi, cu Ignatief ortodocşi, cu Gambetta francezi, cu Orsini carbonari! Să trăiască liberalii cosmopoliţi de tagma martiriului lucrativ, să trăiască recompensa naţională şi sfântul budget.

Va să zică acesta e înţelesul luptelor noastre politice? Ne-am luminat în sfârşit. Din acelaş budget, perceput cu greu asupra unei populaţii de bieţi proletari agricoli, din acelaş budget care înjumătăţeşte pânea săracului şi a copiilor lui, se ia şi răsplata virtuţilor civice?

Nu tăgăduim că România a intrat într'o epocă în adevăr glorioasă. Nu s'a întâmplat încă nicăeri ca un om să fie recompensat pentrucă sub auspiciile lui s'au vărsat în deşert sângele cel mai generos al poporului, pentrucă sub a lui auspicii s'au pierdut o provincie.

Dar în România şi aceasta e cu putinţă.

Luminile civilizaţiei bizantine au pătruns atât de adânc în noi, încât privim lumea ca ceva supus unei ordine pur mecanice de lucruri, unde nici inteligenţă, nici merit, nici caracter nu mai valorează nimic şi unde oarba întâmplare domneşte, distribuind... cununi? Nu cununi; bani peşin, reversibili pentru arta de a calomnia şi de a amăgi.

Ne felicităm pentru epoca nouă în care intră România independentă şi... vivat sequens!

Mai sunt martiri lucrativi de recompensat.

Ba, la dreptul vorbind, nu trebue să-i fim încă mulţumitori d-lui C. A. Rosetti? Nu este Camera a sa, nu este ea compusă din oameni cari s'au îmbogăţit pe urmele sale prin arenzi, întreprinderi, exploatări în regie, misiuni pentru rescumpărare de drum de fer, păsuieli şi o mulţime de alte

favori ? Nu este bugetul de 110.000.000 al său şi nu dispune după libera sa voinţă de el în favorul oricui voieşte ? Apoi în asemenea poziţie fiind, e puţin încă ceea ce se acordă d-lui C. A. Rosetti ; căci ar fi putut să ceară omul şi două milioane dela oamenii, cari-i datoresc atât de mult şi subsistă prin d-sa şi i-ar fi acordat cu amândouă mâinele, mai ales când nu e dintr'al lor, ci din *res nullius,* din averea ţării ?

Mulţumindu-i dar într'adevăr şi cu toată seriositatea că n'a luat mai mult încă, căci putea, constatăm numai că pretinsul control de jos, reprezentat prin Cameră, a încetat cu totul şi procedarea în votarea atât a budgetelor cât şi a acestei recompense, ne dovedeşte că acest control nici măcar *pro forma,* de ochii lumii nu mai există.

Ce ne mai rămâne de sperat din partea controlului de sus?

ABDICAREA D-LUI C. A. ROSETTI

In propunerea sa, d. Giani a amintit un vot al Camerei din 1868, considerându-l ca ceva care ar fi stabilit un drept câştigat pentru d. C. A. Rosetti.

Curiozitatea de a cunoaşte natura Camerii dela 1868, nu e decât prea justificată şi într'adevăr deschizând „Monitorul" de atunci întâmpinăm în primele luni ale anului deja — în Martie — câteva scene pe care nu le putem califica altfel decât de înaltă prestidigitaţiune, precum nu ni le-ar fi făcut mai bine nici Bosco, nici Robert Haudin, nici Epstein, cu mica deosebire că aceste piese de prestidigitaţiune, făcute fiind de un funcţionar sau de un particular, ar cădea sub prescripţiunile art. 123—126 din Codicele penal, pe când făcute de Cameră... ar fi rămas a se aprecia de factorii constituţionali.

Locul prestidigitaţiei e ca şi azi dealul Mitropoliei.

Personajele : D. C. A. Rosetti, de profesie prezident de Cameră, actualmente reversibil ; I. C. Brătianu, ministru mai cu seamă special în finanţe şi lucrări publice, dar nu mai puţin apt la războiu, instrucţiune, interne şi externe ; Vinterhalder, al doilea redactor la „Românul", de profesie mucenic, actualmente rentier. Corurile tot cele de astăzi, însă c'o nuanţă bulgărească mai pronunţată.

Un *Deus ex machina* ar mai trebui, care apărând la sfârşit în focul bengalic al entuziasmului patriotic să binecuvinteze sceneria.

In scena 1, se urcă d. Mehedinţeanu, raportorul comisiei bugetare, la tribună şi dă citire unui raport din care extragem următoarele :

După expunerea d-lui ministru de finanţe (I. C. Brătianu) asupra bugetului general de venituri şi cheltueli pentru exerciţiul anului 1868, veniturile, ordinare şi extraordinare sunt evaluate la suma de lei noi : 76.092.535 şi cheltuelile la suma de lei noi 75,202,051, de unde rezultă un excedent de venituri de lei noi 890.484...

Cu toate acestea comisiunea, *„în înţelegere cu d. ministru de finanţe (I. C. Brătianu)"*, au făcut modificaţiuni şi reducţiuni foarte însemnate.

Reducţiunea făcută la veniturile ordinare şi extraordinare este de lei 8.379.951.98 bani, cari scăzându-se din suma de lei 76.092.535, bani 34, propuse de guvern, rezultă că pentru exerciţiul anului 1868 veniturile ordinare şi extraordinare ale statului sunt evaluate la suma de lei noi 67.712.583, bani 32.

In ceea ce priveşte cheltuelile :

Considerând că, deoarece veniturile s'au redus la cifra de lei noi 67.712.583, bani 32, *cheltuelile nu pot sub nici un motiv întrece această sumă ;*

Considerând că dacă s'ar primi budgetele cheltuelilor astfel cum s'a prezintat de diferitele ministerii, ar rezulta *„un deficit"* de lei 8.379.951, bani 98.

Pentru aceste motive comisiunea dv. **în unanimitate,** decide ca pentru exerciţiul anului 1868 *cheltuelile generale ale statului să fie făcute în limitele veniturilor evaluate* la suma de lei noi 67.712.583, bani 32.

Aceste sume se reparţesc precum urmează, etc.

Aci urmează o repartiţie exactă pe diferitele ministerii după analogia anului trecut 1867.

Scena a doua. După un interval de o oră în care se primeşte budgetul tale-quale şi se discută asupra cestiunii virimentelor, trei coriști introduc în mâna prezidentului o jucărie de surprindere în forma unui amendament, în care se zice următoarele :

1) Cheltuelile generale ale statului pe anul 1868 la deosebitele ministere *vor fi în cifra anului 1867.* **Iară escedentele** cifrei sporite la veniturile anului 1868 în suma de 14.608.686 lei noi va servi la noile servicii ale deosebitelor ministerii şi mai cu osebire la serviciile ministeriilor de resbel şi lucrări publice.

De unde a eşit, într'o oră de discuţie asupra virimentelor, un excedent de 15 milioane la venituri, o ştie numai unul Dumnezeu. Dar prestidigitaţiunea s'a făcut şi vuetele monotone ale corului „Inchiderea discuţiei ! „La vot ! la vot !", se primeşte cu 67 voturi contra 3, o lege budgetară al cărei corp

sta în plină contrazicere cu amendamentul, se primeşte *implicite* existenţa unui excedent de 15 milioane, tăgăduit de budget însuşi, de comisia budgetară în unanimitate, de raportul comisiei, de ministrul de finanţe chiar, excedent care nu s'a mai discutat în secţiuni, nu s'a primit de ele şi, prin natura sa, era în flagrantă contrazicere cu legea comptabilităţii statului.

Scena a treia. D. I. C. Brătianu împreună cu colegul d-sale Anton I. Arion contrasemnează legea amendată şi o supun semnăturii şefului statului, de unde apare peste trei zile „regulată" gata în Monitor.

Ceea ce isbeşte ochii oricui în acel budget este regularitatea fenomenală a cifrelor dela venituri.

Rămăşiţe 3.333.333 lei, 33 parale ; imprimate 22.222 lei, 22 parale ; tutunul 4.444.444 lei, 44 parale ; subvenţiuni 2.522.222 lei, 22 parale ; taxe, spirtoase etc. 4.555.555 lei, 55 parale.

Astfel, cu puţină cheltuială de fantazie, înşirând aceeaşi ţifră de 8, 9 ori după olaltă, se poate face un minunat budget geometriceşte exact, matematiceşte e altă cestiune.

Iată ce cameră a fost aceea care la 1868 a votat d-lui Rosetti recompensă, o Cameră care ziua în amiază mare comite escamotări de cifre şi acum aprobă reducţiuni de 8 milioane, peste un ceas admitea ca din senin excedente de 15 milioane.

Acesta e un fals mărturisit în acte publice, căci un budget e un act public.

Piesa e foarte simplă. Nici o complicaţie, nici un conflict, pace şi armonioasă linişte domneşte în tot cursul desfăşurării ei.

Dar ce tristă morală rezultă din acest tablou liniştit de moravuri, tristă mai ales pentru cele ce se petrec astăzi ?

Mai întâiu, după legea comptabilităţii nu se poate cheltui un ban fără fonduri anume însemnate. Ei bine, acea Cameră a mărturisit întâiu că n'are fonduri şi nu mai mult decât peste o oră ea autorizează o cheltuială de 15.000.000 fără nici un fond corespunzător.

Apoi e un articol în constituţiune care prevede dreptul Coroanei de-a trage pe miniştri la răspundere Nimic mai uşor decât ca un ministru să surprinză buna credinţă a şefului Statului. Odată ce fapte atât de scandaloase, fapte de prestidigitaţiune parlamentară, cari întrec toate scamatoriile lui Bosco, se produc la lumina zilei, şi când regimul parlamentar este menit, nu numai pentru a garanta drepturile şi averea cetăţeanului, dar şi pentru a servi ca o şcoală de educaţiune, întrebăm în faţa unor asemenea enormităţi, nu izbucneşte sufletul cel mai blând chiar, nu se revoltă conştiinţa umană, conştiinţa adevărului în faţa unor falsificări atât de

neruşinate, îmbrăcate spre mai mare batjocură în hainele formelor constituţionale ?

Dar în starea în care a ajuns România azi, e o naivitate ca cineva să mai pretinză dela guvernanţii noştri respectul de sineşi. Răspunderea ? O ironie. Din contra, răsplată patriotică pentru risipa banilor publici, răsplată patriotică pentru falsificarea regimului constituţional, răsplată patriotică pentru suprinderea bunei credinţe a Domnitorului.

Mucenicul Vinterhalder, graţie complezenţei sale în afacerea Strousberg, trăieşte din rentele sale dela Paris. Acum şi unui alt mucenic, d-lui C. A. Rosetti, i se acordă o rentă reprezentând un capital de peste o jumătate de milion.

E sărac d. Rosetti, are nevoie de sprijinul naţiei.

Când acum 3, 4 ani lumea se mira de unde săracul de Rosetti găseşte bani pentru a trăi la Paris, pentru a-şi ţine copiii în Italia, ni se răspundea : Veniţi la redacţia „Românului" şi vedeţi cât aduce negustoria de principii.

Şi într'adevăr negustoria de principii liberalo-democratice-cosmopolite aducea, după condicele administraţiei, un venit net d-lui C. A. Rosetti de 30.000 franci pe an.

Apoi, dee-ni-se voie, e bună negustoria ! Oare o naţie care-i dă d-lui C. A. Rosetti în fiece an net 30.000 franci pentru că-i recomandă pe Stroussberg, pentru că-i recomandă să intre'n războiu de florile mărului, pentru că-i laudă şi-i recomandă pe modestul Costinescu, financiar cu 4 clase primare în capăt, care cu toate acestea tratează rescumpărarea drumurilor de fier, o naţie care-i dă d-lui C. A. Rosetti 30.000 franci pentrucă numeşte rescumpărarea „cestiunea cea mai populară" *ştiind că e impusă de din afară,* o rescumpărare ce se putea face cu preţul jumătate şi la care fie-ce acţie câştigă 40%, *pe cari statul îi pierde,* o asemenea naţie nu-l plăteşte îndestul de bine pentru arta de a o amăgi şi mai trebue să-i voteze apanaj şi pensie ?

Dar pensie ca pensie. La mulţi s'a dat — unde s'a dus mia ducă-se şi suta — încă unul căruia degeaba i se votează.

Insă un capital de 150.000 franci pe baza... a ce ? A unui vot dat prin panglicărie ca cel de sus, neadmis de Senat, neiscălit de Domn, a unui vot orb, care n'a fost nici când lege şi care acum se împrospătează ca o lege rămasă în desuetudine ?

Dar s'a mai auzit aceasta undeva ? Inţelegem ca să se reîmprospăteze un *drept câştigat,* dar un vot nul al unei Camere ca cea cu surprinderea excedentelor de sus să se privească ca un drept câştigat şi rămas în desuetudine numai ?

Dacă e vorba că negustoria de principii şi prăvălia de fraze produce o rentă oarecare, destulă au adus prăvălia „Românului". Publicul apreciază, îi place marfa, o plăteşte cu mărun-

ţişul. 20 bani „Gogoaşa patriotică“ ; dar statul ? Ce are a face statul cu toate acestea ?

Ce are a face ţăranul care nu ştie citi şi asupra căruia frazeologia d-lui C. A. Rosetti nu s'a reflectat decât sub forma de războiu, podvadă, bir, Warszawski şi foamete, ce are a face el cu martiriul lucrativ ?

Ce are a face cu d. C. A. Rosetti omul care vede în d-sa ceea ce şi este în adevăr, un demagog de soiul cel mai rău, care au inventat ramurile vieţei publice ?

Dar dacă este vre-o libertate preţioasă, e aceea a conştiinţei. Ei bine, omul care simte în adâncul conştiinţei sale că tot ce a spus d. C. A. Rosetti în viaţă-i, a fost rău şi pernicios, să mai şi plătească contribuţie directă pentru îmbogăţirea Rabinului unei secte ale cărei „aşa numite“ principii le detestează ? Inţelegem ca negustorii, a căror staroste, cam fără ştirea lui Dumnezeu. a fost d. C. A. Rosetti, să pună mână dela mână, fiecine cu cât l-o ajunge şi să-l înzestreze, înţelegem ca aceste persoane onorabile, fără viclenie cât firul de muştar, să mai crează şi acum că d. C. A. Rosetti e sărac, deşi a dovedit că măcinişul de palavre-i aduce 3000 de galbeni pe an — adică cât o moşie mare, — să-i mai dea şi azi un milion dacă vor. Gustul dumnealor şi cestiune de apreciere. La aşa cultură generală, aşa om ; la aşa Turc aşa pistol. Dar statul impersonal, egal pentru toţi, pentru liberal ca şi pentru reacţionar, să-i dea o jumătate de milion de franci, reprezentaţi prin rentă reversibilă ?

D. Brătianu, tare şi mare, dispune de soarta României, şi pe când acestea se petrec în Parlament, bietul popor zace în suferinţa şi împilarea, ce i le aduc violenţa şi corupţia.

O zicem cu întristare : suntem departe de acea monarhie occidentală care-am visat-o la 1866.

VIOLENŢA STILULUI

In numărul nostru de Vineri, 25 Aprilie, ne-am permis a reproduce din „Indépendance belge“ o corespondenţă cu data 13 Aprilie stil nou. tratând despre un eveniment ce se petrecuse înainte de 25 de zile, cu noutăţi învechite sau pripite, corespondenţă a cărei însemnătate nu consistă de loc în indicaţiunile materiale ce le făcea, al căror adevărat decurs publicul îl cunoştea din zilnica citire a gazetelor, ci în aprecierile pe cari le făcea corespondentul. Un en-tête, cum se zice în

limbajul gazetarilor, de 4 1/2 linii, singura lucrare proprie, pentru care redacţia *Timpului* poate fi răspunzătoare, zice următoarele: „Asupra lucrurilor ce se petrec la noi „L'Independance belge" primeşte amănunte cari de sigur vor spori stima de care ne bucurăm în străinătate."

Atâta-i tot. O uşoară ironie, îndreptăţită de sigur în ţara minunilor, ca să nu zicem a Costineştilor şi Pătărlăgenilor sau a d'al de Dimanci etc., precum obicinuiau a zice confraţii dela „Pressa" pe când erau în opoziţie. Dee-ni-se voie a releva în treacăt un lucru. Roşii — sau, ca să-i numim cum vor, „partida liberală" n'are oameni; de câte ori îi trebuesc, cată să 'ntinză mâna într'altă parte. Nimeni nu zice d'alde Boerescu, d'alde Cogălniceanu, d'alde Vernescu — toţi însă în ţara aceasta zic Fundeştii, Pătărlăgenii, pentru a arăta că *nomen eorum legio*, că nu se deosibesc prin nimic de mulţimea muritorilor, nici prin talent, nici prin ştiinţă, nici prin avere, c'un cuvânt prn niciunul din elementele cari-l fac pe om propriu de a lua asupră-şi responsabilitatea intereselor generale. N'avem ce-i face, aşa este. Ne pare rău şi pentru partidul roşu — sau liberal cum îşi zice, ne pare rău mai cu seamă pentru ţară căci cultură, talent, avere, mărime de caracter, sunt lucruri esenţiale cari trebuesc să fie reprezintate în măsură mare într'un partid politic. Când „Românul" încerca şi el să-şi bată joc de partidul conservator, cita pe Temelie Trancă sau pe popa Tache. Ei bine, aceşti doi cetăţeni n'au fost nici deputaţi, nici miniştri, nici membri în consiliul comunal măcar, sub conservatori; dar câţi de teapa şi înălţimea lor culturală vedem astăzi în parlamentul liberal! *Nomen legio.*

Nu zicem că n'ar fi şi în partida liberală bărbaţi cu stofă, de nu de oameni mari de stat, dar cel puţin de oarecare seriozitate politică. Dar sunt puţini, extrem de puţini şi la aceasta sistemul e de vină. Cine face din d-nii Carada şi Costinescu oameni de stat, însărcinaţi a trata afaceri de sute de milioane, pierde în mod absolut dreptul de-a apela la oameni de-o autoritate oarecare. Aceşti doi d-ni pot fi cum poftesc, buni sau răi, inteligenţi sau nu; împrejurarea că nu pot dovedi nici un fel de studii, făcute regulat în vre-o şcoală din lume, apoi aceea că pân'acum n'au avut — haide, fie — ocazia de a-şi manifesta adâncimea calităţilor înăscute, toate acestea-i fac în ochii publicului mare, dar mai mult încă a publicului mic, de oameni cunoscători, cu o cultură temeinică, să joace un rol problematic. Apoi numai cu fraza că sunt *expresiunea naţiunii* nu se 'ncălzeşte nimenea. Intr'o societate veche am fi putut aştepta ca asemenea domni să-şi cunoască prin ei înşii puţinătatea lor, la noi, din contră, serii întregi de asemenea domni primejduesc citirea „Monitorului" căci de-o-

dată te pomenești că sunt însărcinați cu cine știe ce afaceri diplomatice, financiare, tehnice, etc.

Noi regretăm de multe ori — o spunem sincer — de-a fi prea aspri cu adversarii noștri politici, căci adevărul vorbind, nu ei sunt de vină, ci sistemul, această lipsă absolută de control, această atârnare a tuturor intereselor țării de voința personală a unui vizir, pospăit cu forme constituționale, al căror cuprins e falsificat. Sistemul vițios le dă vânt și n'avem decât a deplânge neperfecțiunea naturii omenești, care se lasă a fi amăgită de forme goale și care crede că dacă i-a căzut în sân, printr'un sistem vicios, o însărcinare mare, domnul respectiv e totodată un om mare. Suntem noi oare de vină dacă *adevărul curat*, spus net, e deja o injurie? Ne propunem câte odată a fi foarte urbani — ce folos? Adevărul simplu, descoperirea simplă a neștiinței și a mărginirii multora din partidul dela putere, este deja o atingere. Cauza e simplă. Nu sunt oamenii la locul lor, nu *sunt* ceeace *reprezintă*. Compararea toată, și ceeace reprezintă, demnități înnalte ale statului, excitează deja râsul și ironia cititorilor, încât o vină din partea noastră, o intenție de-a ponegri, nu există de fel.

Aceste adevăruri le-am expus în toate chipurile; — mai subțire, mai de-a dreptul, mai în teorii abstracte, mai în figuri intuitive. Geaba. Inscripția de pe un templu antic „cunoaște-te pe tine însuți" rămâne un problem nedeslegat pentru imensa majoritate a spiritelor omenești.

Așa dar ironia din partea noastră e îndreptățită, împărtășită de public, și nu ni se poate imputa.

Acestea le spunem față cu imputările ce le face *Românul* violenței stilului nostru. Înțelegem politeța cu d. D. Brătianu de ex., n'o înțelegem până la acelaș grad cu Gianii, Costineștii sau Gheorghienii partidului. Nulitățile trebuesc descurajate dela viața publică; ele trebue să știe, că nu se pot amesteca nepedepsite în lucruri ce nici sunt în stare să le priceapă.

Dar să venim la articolul din „Indépendance belge". Din acel en-tête de 4 1/2 linii cicero mare se vede lesne că nu luăm de loc responsabilitatea pentru exactitatea din punct în virgulă a corespondenței; zicem numai, că acest ziar primește amănunte care-l privesc „du reste", dar cari de sigur vor spori stima de care ne bucurăm în străinătate.

Ziarul belgian e, precum se știe, foarte răspândit și se bucură de mare credit.

De acea reproducere se servește „Resboiul" și apoi „Românul"; acest din urmă, într'un articol lung de 5 1/2 coale, atribue „Timpului" tot ce zice „Independența Belgică".

A atribui cuiva ceea ce el n'a zis, pentru a-l combate, este

însă o sofismă veche, cunoscută şi trecută conştiincios în Topica lui Aristotel. De împărtăşim sau nu opiniile corespondentului belgian e treaba noastră ; în orice caz însă, dacă suntem combătuţi, voim să fim pe baza celor zise de noi, iar nu în temeiul celor reproduse din ziare străine.

In acel articol se cuprind laude la adresa unora, pe care noi nu le semnăm, cu toate acestea le-am reprodus. Noi am reprodus din ziarul *Fremdenblatt* laude la adresa d-lui Brătianu, din „Republique Francaise" laude la adresa d-lui C. A. Rosetti. Nimeni nu va crede că nouă ne-ar fi venit cândva în gând de a împărtăşi laudele adresate acestui din urmă domn mai cu seamă. Noi reproducem din ziare streine tot ce se atinge de ţară şi ne vine sub mână, bine fie sau rău fie ; nu doar pentrucă am recunoaşte vre-o valoare intrinsecă acestor producţiuni efemere, ci pentru că ştim că în apusul Europei opinia publică e o putere cu care trebue să socotim, de care avem a ne teme uneori.

Ca „Răsboiul" să ne atribue nouă cuprinsul unor reproducţiuni din foi europene, e poate explicabil. „Răsboiul" e un ziar de întreprindere, nu de partid, şi dacă sub rubrica „Bibani" poate aduce vre-o picanterie, o aduce fără multă jenă. Cine se interesează se convinge de contrariu, cine nu, nu. Dar ca „Românul", organ de partid, să urmeze aceeaşi cale nu se justifică nici măcar prin principiul concurenţei negustoreşti şi nu vedem în această substituţie decât un act de rea credinţă.

Cu asemenea acte suntem îndealtmintrelea deprinşi din partea onor. confraţi. şi poate dacă n'am mai întâmpina astfel de manopere incorecte, ni s'ar turbura dulcele obiceiu al existenţei.

PARTIDUL CONSTITUŢIONAL

De când datează exportul nostru de grâne, de atunci importul de fraze. S'ar putea zice că România a preschimbat păturile adânci şi binecuvântate de Dumnezeu alte ţărânei sale pe vorbe deşerte, pe teorii de gazetă. pe subţiri apucături advocăţeşti ş. a. m.d., căci spiritele cele bune, ce mai sunt în viaţă, le datorim unei epoce cu mult anterioare celei actuale.

Intre aceste fraze deşerte, fără nici un corelat real, căreia i-am consacrat atâtea critice, e şi aceea inventată de „Românul" şi afiliaţii săi, că dreapta conservatoare din România ar

fi *reacţionară*, frază care s'a repetat de atâtea ori în viaţa noastră politică, încât conform proverbului latinesc „calumniare audacter semper aliquid haeret", mulţi o repetă fără să-şi fi dat vre-odinioară seama de înţelesul cuvântului ce-l întrebuinţează, fără a se întreba cel puţin dacă o reacţie, în sensul apusean al cuvântului, singurul adevărat, e măcar cu putinţă în România.

Care sunt oare actele reacţionare ale dreptei conservatoare?

La unirea ţărilor, la alegerea unui Domn, au luat parte cu votul şi cu fapta conservatorii actuali, precum se poate constata din discuţiile adunărilor *ad-hoc*.

Secularizarea averilor închinate se propune şi se obţine cu unanimitate de voturi de către un actual conservator.

Oborirea privilegiilor, egalitatea civilă şi instrucţiunea populară se datoresc conservatorilor.

Constituţia liberală de astăzi se propune de un guvern în majoritate conservator, se admite de către o adunare în majoritate conservatoare, prezidată de M. K. Epureanu.

In privirea aceasta nu există absolut nici un precedent, care i-ar da cuiva ocazia de-a susţinea că dreapta a fost cândva reacţionară. Dreapta a voit şi a realizat introducerea libertăţilor publice şi a mecanismului constituţional în ţară, într'o măsură mult mai mare de cum au făcut-o vreodată liberalii.

Dar pân'aci, şi nu mai departe.

Republica dela Ploeşti într'adevăr n'a proclamat-o dreapta, pe Domn nu l-a ameninţat cu asasinarea sau cu detronarea, cu un cuvânt ea s'a mărginit la păstrarea, la conservarea instituţiilor actuale, nu a încercat însă nici a le falsifica, nici a le înlătura, nici în fine a le distruge.

O reacţie există în Franţa. Toate partidele monarhice de acolo, unele voind dreptul divin, altele apelul napoleonian, toate într'un gând de-a răsturna constituţia actuală a statului francez şi de-a readuce instituţiuni din domeniul trecutului, sunt într'un chip oarecare reacţionare.

Dar ce voeşte dreapta la noi?

Avem vre-un candidat la domnie, voim măcar reintroducerea regulamentului organic? Până şi copiii ştiu că asemenea imputări nu cutează nimeni a ni le face, nici adversarii noştri politici. Ştiind însă aceştia că termenul „reacţionar" e odios în unele părţi ale Europei, fac *sport* cu această poreclă, atribuind-o nouă. Dacă noi zicem despre liberali că sunt radicali, avem dovezi la mână: avem „Republica Română" redijată de însuşi Pontifex Maximus al partidului, d. C. A. Rosetti, avem ediţia duodez a acelei republice la fericiţii Ploeşti.

Dar noi reacţionari? De unde şi până unde?

E vre-un Ioan sau Caliman Asan, vre-un Bogdan Muşatin, vre-un Vladislav Basarab ai cărora crainici şi curteni să fim;

apărăm privilegii şi constituţii vechi ; voim suprimarea libertăţilor publice, a egalităţii cetăţenilor ?

Nimic din toate acestea.

Ceea ce voim azi, precum am voit-o pururea : este *conservarea intactă* a acestei constituţii, însă bine înţeles *intactă*, căci e propusă de un guvern în majoritate conservator, votată de o adunare în majoritate conservatoare.

Prin *intact* înţelegem însă ca toţi factorii constituţionali să-şi îndeplinească misiunea ce li se atribue pentru a nu se confunda responsabilitatea lor. Camera să fie Cameră, să nu se amestice în atribuţiunile puterii judecătoreşti şi a acelei executive ; puterea executivă să nu ocolească responsabilitatea ce-i incumbă prin voturi servile ; alegătorul să nu fie stânjenit de a-şi exercita dreptul lui printr'un sistem de presiuni morale şi materiale, de ameninţări şi promisiuni de funcţii şi favori.

Dacă însă, dela alegător începând, tot constituţionalismul se mărgineşte la păzirea exterioară de formalităţi goale, pe când în fond tot spiritul constituţiei e falsificat, toate garanţiile ei înlăturate, atunci nu mai poate fi vorba de guvern parlamentar. Atunci avem a face c'o societate organizată de exploataţie, care intimidează ţara prin manopere machiavellice, şi în contra ei dreapta constituţională e în apărare. Ea apără instituţiile actuale şi libertăţile publice.

Dreapta se poate numi cu drept cuvânt *partidul constituţional ;* lupta ei e îndreptată contra partidului anticonstituţional, radical, care falsifică şi spiritul şi litera instituţiilor actuale, ducându-le *ad absurdum* şi inspirând naţiunii neîncredere în eficacitatea lor.

Singurele analogii ce se pot cita între dreapta noastră şi alte drepte apusene e poate cu partidul conservatorilor republicani din Franţa şi cu partidul constituţional din Italia. Faţă cu tendinţele unui Clémenceau şi a altora, republicanii conservatori apără constituţia actuală a Franţei, instituţiile ei actuale.

Intrebuinţarea aceasta de porecle deşerte e indealtmintrelea o sofismă comună şi veche ca lumea, şi precum lesne se vede, e ceea ce se numeşte în logică o *petitio principii*. In loc de a dovedi o teză, în cazul nostru în loc de a dovedi prin fapte că dreapta voieşte trecutul, de unde apoi ar rezulta în adevăr că e reacţionară, se aleg în discuţie din capul locului numiri, adecă vorbe, care cuprind în sine deja concluziunea şi din a căror analiză lexicală să rezulte ceea ce mai întâi ar fi trebuit, după toată bunacuviinţă, să se dovedească. Nepărtinitorul zice „cult" sau „religie", amicul cauzei zice „pietate" sau „beatitudine Dumnezeiască", adversarul zice „bigoterie", „superstiţie". Nepărtinitorul zice „preot", d. Sihleanu zice

„pochi". Astfel, cei ce discută, trădează, prin chiar alegerea termenilor, intenţia pe care o au.

E într'adevăr trist ca nişte apucături sofistice, atât de vechi şi atât de cunoscute fiecăruia, încât dela întâia vedere sar în ochi, să poată avea o influenţă oarecare asupra convingerii oamenilor.

Astfel însă stă şi cu dreapta conservatoare. Cei nepărtinitori o vor numi „partid constituţional", adversarii de rea credinţă vor continua a ne numi reacţionari, ferindu-se însă s'o probeze aceasta.

Am avut speranţa — vană poate — că în era nouă ce ni s'a creat prin tractatul dela Berlin, copilăriile şi poreclirile din trecut vor înceta.

Deşi presa guvernamentală nu încetează nici azi, cu toate că adese ori a ţinut seamă de argumentaţia noastră, de-a întrebuinţa termeni improprii în discuţie, ceea ce noi nu facem ori cât de aspri ar fi termenii noştri, ne-a rămas a ne măguli cel puţin cu realitatea lucrurilor, cu numărul dispărând al foilor oficioase, căci mai puţin decât una nu poate fi.

Afară de „Românul", nu mai e într'adevăr nici un organ radical care să poată fi luat în mână măcar, necum citit. Specia presei radicale de respântii, nu mai e reprezentată asemenea decât într'un singur organ, pe care nu-l mai citeşte nimenea. Cât despre *Pressa* centrului sau centrul *Pressei*, ne credem dispensaţi, după probele vesele ce le-am dat despre consequenţa cu care este condus acest organ, de-a mai insista asupra lipsei de gravitate a acestei alianţe de ocazie d'alde Dimanci, Pătărlăgeni, etc., precum se exprimau odinioară confraţii noştri.

Astfel, *calomnia* că dreapta e reacţionară şi-a trăit şi ea traiul, şi-a avut şi ea epoca de înflorire sau mai bine de rodire, căci calomnia e criptogamă şi învechindu-se pe terenul inundat de lumina mare a adevărului, se usucă şi dispare ca toate criptogamele ce rodesc la întuneric şi în umbră.

Deşi nu sperăm din partea confraţilor dela „Românul" că vor recunoaşte pe faţă eroarea lor, fie voluntară fie involuntară, dar una ştim: că în contra evidenţei lupta e absurdă şi ridiculă ca şi acea a celebrului erou dela Mancha.

Absurzi sunt oamenii adeseori, ridicoli însă nu vor să fie nici când, şi teama de ridicol, pe care confraţii trebue s'o fi având, ne deschide perspectiva de-a vedea dispărând, din dicţionarul nostru politic cuvântul *reacţionar*, căruia-i lipseşte orice temeiu istoric, precum nu are nici o îndreptăţire socială.

PARTIDUL ROŞU

Nu fără durere am citit cele cinci enciclice ale d-lui C. A. Rosetti, şeful partidului roşu din România. Să nu fie oare dureros a vedea o viaţă întreagă de om scurgându-se întru a inventa pretexte pentru a se deosebi pe sine de ceilalţi şi a îndeplini — cu sau fără voie — contrariul de ceea ce pretextă că voieşte?

Cu acte autentice în mână se poate dovedi că nimic, absolut nimic din reformele introduse dela Unire, nu se datoreşte nici d-sale exclusiv, nici partidului pe care-l conduce. S'ar putea proba, asemenea cu acte autentice, că nici când roşii n'au venit la putere prin propriele lor forţe, ci totdeauna sub o firmă străină. Odată era Kreţulescu, altădată M. Epureanu, totdeauna însă ei s'au introdus sub auspiciile şi protecţia unui om de Stat străin de partidul lor, pentru a-l înlătura mai pe urmă, a dizolva adunările cărora îşi datorau venirea la putere şi a alege, cu toate mijloacele nelegitime, altele, din partea cărora să fie siguri, stăpâni absoluţi, necontrolaţi de nimenea.

Şi se poate oare să fie altul?

Din ce consistă, într'adevăr, partidul? Poate nega cineva că cei mai mulţi din aceşti onorabili patrioţi sunt fără avere, fără cultură, fără inteligenţă naturală măcar? Nu. Arate-ni-se, în adevăr, un învăţat în şirul roşilor, un autor însemnat în orice ramură, un economist, un jurisconsult? Nu e nici unul. Dacă le trebue un financiar, aleargă la d. Dim. Sturdza, care i-a combătut cu cea mai mare asprime, pentru ca, redevenind ministru, să-i laude şi căruia majoritatea roşie îi dă totdeauna voturi de neîncredere, de cari d-sale nu prea îi pasă, dovedindu-se că ei nu-l privesc ca făcând parte dintrei ei. In genere, cum se arată vreo dificultate politică, sunt siliţi a apela la câte un om străin de partid, de care uzează şi abuzează, pentru a-l arunca apoi deoparte, dacă n'a ştiut a-i prinde cu ceva la mână, cu acte compromiţătoare sau cu greşeli comise, pe cari să ameninţe a le destăinui.

In zădar vom căuta o raţiune suficientă stărei aceştia. Singura raţiune e incapacitatea fundamentală a roşilor. Intr'adevăr, nu se va găsi ţară în lume, în care nişte bieţi creştini ca Serurie, Fundescu, Costinescu şi alţii să însemneze ceva. Prin ce să însemneze? Prin avere? N'au. Prin învăţătură? N'au. Prin iubire de muncă. Asemenea nu. Prin inteligenţă înăscută măcar? Nici prin aceasta.

Ce le lipseşte dar? Totul, afară de număr şi un organizator.

Numărul îl aveau, organizator au aflat în d. C. A. Rosetti.

Astfel, lupta acestei masse de nulităţi în viaţa statului, nu era, ca în alte ţări, o luptă între grupuri sociale cu interese bine definite, ci stăruinţa unor straturi catilinare fără o meserie hotărîtă, fără talent, fără avere, pentru pânea de toate zilele, ce le-o poate procura, bugetul, în socoteala tuturor claselor pozitive ale societăţii întregi. Acesta e *punctum saliens*, cheia infinitei şi nefastei lupte sistematice, introdusă de roşii în viaţa publică a ţării.

Parlamentul englez, reprezentaţiunea naţională a poporului celui mai liber, se va vedea că e compus tot din oameni cu stări, câştigate în Indii, în Australia, sau moştenite dela părinţi. Pentru ambiţia de a fi aleşi, oamenii cheltuiesc acolo milioane şi nu capătă în schimb nimic material, cel mult onoarea de a putea vorbi, c'un ecou oarecare de pe tribună.

E la noi tot astfel?

Fiecare deputat roşu aproape, este ba primar plătit din casa cutării comune, ba şef de gardă plătit, ba avocat al statului, ba al comunei, ba al judeţului, ba ţine moşii de ale statului în arendă, ba furnizează lemne pentru şcoli, ba a întreprins pavarea cutărui oraş; c'un cuvânt, fiecare din ei a ştiut să-şi prefacă votul de deputat într'o resursă, care stă în directă legătură cu punga contribuabililor.

In ce consistă dar meritele partidului, preconizate de d. C. A. Rosetti?

In principii?

Dar de ce nu e atât de bun a spune care anume e principiul acela, pe care d-sa şi ai d-sale l-au introdus în legislaţiunea ţării?

Unirea? Adunarea ad-hoc din Moldova a votat-o, compusă în cea mai mare parte din conservatorii actuali, o adunare, în care nici nu existau partizi, de vreme ce toate se votau aproape cu unanimitate. Tot acea adunare a stabilit toate principiile constituţiei actuale, programul ei întreg a trecut în legislaţiunea noastră.

Era d. C. A. Rosetti, sau ai săi, membri în adunarea ad-hoc din Moldova?

Nu. Au zis *da* la ceea ce se făcea dincolo şi atâta e tot.

S'a lepădat de privilegii şi a luat patentă de negustor, zice.

Negustor de vorbe goale, iată ce s'a făcut din capul locului şi până astăzi.

Cari sunt însă rezultatele practice, pipăite. materiale, ale democraţiei d-lui Rosetti în România?

Lăsăm să vorbească în locu-ne răposatul Strat, care era economist şi cunoştea lucrurile *ex professo*:

Nu mai există ţară pe lume, în care, în un period de timp de 20 de ani, să se fi sporit cheltuelile Statului, şi prin urmare impozitele, în proporţiunea în care s'au sporit la noi. In curs de 20 de ani au sporit dela 28 milioane la 118 şi prin urmare şi impozitul care se cere contribuabililor, în proporţiune. Apoi, cum s'a făcut acea minune? Cum s'a făcut acea datorie de 600 milioane? D-voastră cari aţi îmbătrânit toţi prin Camere, ştiţi că, în fiecare dată veneau d-nii miniştri, şi cereau câte o creaţiune nouă, şi la fiecare cerere demonstrau că într'adevăr trebue să se satisfacă cererea, pentrucă aşa reclamă poziţiunea nouă a ţărei, şi apoi venea câte un deputat, sau senator entuziast şi ne zicea: Faceţi această cheltuială şi vom face reduceri aiurea. Venea cu o cestiune a armatei, şi zicea: să dăm, fiindcă trebue, şi se dedea, apoi pentru instrucţia publică se zicea: daţi pentru instrucţia publică, căci acolo nu se încape economie şi trebue să se dea. Venea şi se cerea pentru justiţie; se zicea: trebue să dăm. Se da. Pentru administraţie, pentru lucrări publice, pentru recompense naţionale, pentru misiuni, pentru tot în fine ni se zicea: daţi, căci aşa se face în Franţa şi în Belgia şi nu mai ştim unde. Vedeţi că nu e o lege care să nu se susţie, sau de ministru de interne, sau de ministru de răsboiu fiind pentru armată, sau de alt ministru competinte, tot cu asemenea argumente, şi regulat la fiecare lege vine cineva şi zice: „Faceţi aceasta că e urgent şi absolut indispensabil, şi vom tăia de aiurea".

Regula dar este ca la fiecare lege să ni se spună: votaţi-o pe aceasta şi vom tăia de aiurea; dar acel *aiurea* de 20 de ani nu-l mai vedem nicăiri. Ni se mai zice că este lucru democratic să facem ceea ce ne cere guvernul; pentrucă trebue ca să aşternem lefile aşa, încât să poată numi guvernul la asemenea posturi şi democraţi cari nu au nici o para avere. Ce ciudat lucru mai este şi cu democraţia în ţara noastră! Când este vorba de impozite, democraţia le desfiinţează pe toate: şi patenta, şi monopolul tutunurilor şi licenţa, numai în numele democraţiei, şi cele ce mai rămân le pun asupra clasei producătoare, care mai are ceva. Când este vorba de budget, apoi tot acea democraţie vedem că se aruncă cu un avânt ardinte asupra bugetului fiindcă are trebuinţă de bani ca să trăiască bine. Ar trebui să ne lămurim odată asupra lucrului acestuia: „Democraţie la impozite ca să le „desfiinţeze, şi boer mare la buget, aceste două lucruri nu merg „împreună". De este vorba să fim democraţi, apoi atunci dece nu luăm de exemplu democraţia care este astăzi în Sviţera, ci, îndată ce e vorba de leafă, ne facem ultramonarhici şi aristocraţi?

Iată din nenorocire, ţinta democraţiei române.

Ce ajută dar toate pretextările de principii naţionale ori liberale, ce ajută negustoria zilnică cu vorbe, daca trăsătura generală a caracterului partidului roşu e identică cu aceea a lui Nae Postuleanu : de-a fi roată la carul Statului ?

Intrebatu-s'a unul singur dintre acei patrioţi, dacă munca sa echivalează lefile pe care le ia dela contribuabili ?

De sigur că nu.

Insuşi d. C. A. Rosetti, cel cu patenta de negustor dela 1844, îşi sfârşeşte cariera negustoriei de principii prin a fi pensionar al Statului, la umbra aceluiaşi buget la care aspiră toată suflarea patriotică !

Nu cunoaştem om de Stat dintre conservatori, care să se fi amestecat în politică, fără a-şi pierde o parte însemnată din averea sa. Arate-ni-se însă dintre roşii unul, care să se fi deranjat prin politică ?

Din contră. Toţi au făcut averi, unii mai mari, alţii mai mici.

Aceasta este, aşadar, deosebirea cea mare.

Celelalte deosebiri pe cari d. C. A. Rosetti caută să le stabilească c'un aier atât de patetic, sunt pentru istoric ca şi pentru economist, cu totul irelevante. Oamenii nu se deosebesc atât prin ceea ce zic, cât prin ceea ce fac !

Noi ştim atâta, că rezultatul democraţiei d-lui C. A. Rosetti e încărcarea unui biet stat agricol c'o foarte mare datorie publică, iar coarda impozabilităţii e atât de întinsă, în cât nu se mai poate întinde fără a se rupe. Caracterul epocei liberale a României e identic cu acela al epocei fanariote : o exploatare neomenoasă a poporului, fără a i se da nimic în schimb pentru sacrificiile ce le aduce Statului.

ESCAMOTAREA ELECTORALĂ

„Pressa" se bucură atât de mult de pretinsele victorii ale guvernului în alegerile judeţene, încă ne contagiază aproape şi pe noi, de nu cu bucuria, cel puţin cu veselia ce-o produce asupra altuia un om care se bucură pentr'o ficţiune, pentru un lucru care nu-l atinge de loc.

In trecăt pomenim că organul marelui om de stat ne imputase o purtare contrazicătoare, că adecă ne-am fi prefăcut a nu da importanţă politică acestor alegeri, şi cu toate acestea le-am dat-o.

E inexact. Am spus şi repetat, că nu dăm *noi* importanţă politică alegerilor, dar le va da guvernul şi partidul guvernamental, ceea ce s'a şi întâmplat. Cele nouă enciclice ale d-lui C. A. Rosetti, candidatura în colegiul I de Ilfov a prinţului Dimitrie Ghica, alesul în Senat al acestui colegiu şi preşedintele majorităţii roşie din corpul ponderator, — toate acestea dovedesc, că toate coardele au fost întinse, că partidul dominant le-a dat aceeaşi importanţă ca şi alegerilor pentru parlament.

Dar de ce *Pressa* ar fi având cauze de-a se bucura, mărturisim că nu înţelegem.

Importanţa fuziunii aşa numitului „Centru" cu partidul guvernamental consistă din două fapte: intrarea d-lui Boerescu în ministeriu şi prezidenţia prinţului Dimitrie Ghica în Senat.

Asupra politicei exterioare a d-lui Vasile Boerescu alegătorii n'au fost cheamţi a se pronunţa; asupra prezidenţiei prinţului în Senat da. Acelaş colegiu care l-a ales în Senat, pentru a face opoziţie guvernului, i-au refuzat acum voturile pentru c'a dat mâna cu guvernul. Să nu se uite totodată că colegiul I de Ilfov e cel mai important din toată ţara. Precum organizaţia noastră e atât de centralizată, încât capitala atrage toate averile precum şi marea majoritate a persoanelor de-o importanţă oare care în sânul ei, e evident că alesul colegiului I de Ilfov e alesul ţării întregi în puterea cuvântului. Ţara întreagă, prin mijlocul a tot ce ea are mai avut şi mai important, desaprobă trecerea prinţului Dimitrie Ghica în şirurile guvernamentalilor.

Dacă aceasta e o cauză de bucurie pentru organul favorit al prinţului Dimitrie Ghica, n'avem de zis nimic. E o bucurie atât de platonică, atât de senină, încât nu vedem nici un inconvenient dacă vom împărtăşi-o şi noi se 'nţelege, cu totul din alt punct de vedere. Efectul artistic al apoteozei n'a reuşit, încă cuvintele pentru cari ne convine acest *desaveu*, dat prinţului Dimitrie Ghica, nu au aface de loc cu ceea ce l-ar fi bucurat pe un Michel-Angelo de exemplu. Ar fi fost prea frumos, pentru prezent şi posteritate, a vedea întrunite în acelaş foc bengal al izbândei electorale, figura prinţului Dimitrie Ghica alături cu cele mai mult decât celebre a d-lor N. Fleva, Filitis, Arghiropulos.

Dar asta-i soarta lucrurilor frumoase pe pământ, de pier fără de urmă.

Nu atât de naive sunt bucuriile *Românului*. Aceşti onorabili inspiratori ai Monitorului oficios al partidului roşu, dar oficial al academiei de ştiinţe prestidigitative a Văcăreştilor, sunt departe de-a nu vedea discreditul ce-l aruncă asupra loc insuccesul alegerilor colegiului I în 22 de judeţe, de

aceea cu acea rară artă, de cari au dat dovezi în atâtea rânduri, escamotează 17 din ele — precum au escamotat odinioară Basarabia — şi reduc victoria opoziţiei la 5 judeţe.

In realitate, dacă am prezis succes în alegeri pentru guvern, am făcut-o ştiind cum ele se operează în colegiul III şi în minciuna subprefecturială a colegiului IV, nu însă pentru colegiul I, care cu toate monstruozităţile a tot puterniciei guvernului cinic al Mihăleştilor de toate categoriile, reprezentat ca'n Râmnicul Vâlcei, prin adevăraţi bandiţi, tot şi-a exprimat neîncrederea în guvern pe cât a putut ; pe alocurea pe deplin, în cele mai multe judeţe cel puţin în parte.

„Românul" uită se vede că alegătorii au foarte multe cauze de-a avea încredere în guvern şi în partidul roşu, uită cum mucenicul Mihălescu a ridicat în Senat un *colţ al vălului de pe scabroasa afacere* şi cum majoritatea roşie a trecut la ordinea zilei ca peste o afacere de regulament ? Colţul vălului, cestiune de regulament, afacere de familie între majoritate şi minoritate.

Un miros acut de puşcărie a înconjurat atunci pe acel partid roşu, care s'a îmbogăţit din precupeţire de carne şi sânge omenesc ; o prăpastie de turpitudini, de mituire, de martiriu al poporului de jos, de nerušinare şi bestialitate a *plebei* guvernante s'a deschis atunci înaintea ochilor — era umbra scarboasei afaceri de pe care s'a ridicat colţul vălului pentru a se trece la ordinea zilei.

„Românul" uită că convenţia ruso-română, încheiată de d. Brătianu, nu prevedea garantarea integrităţii teritoriului, uită destăinuirea d-lui Cogălniceanu din cameră asupra cestiunii Basarabiei, uită ajutorul fără zapis şi chezăşie, uită jocul de bursă cu acţiile drumului de fier, uită tăinuitele opt milioane, împrumutate dela Ruşi, uită actul de provocaţiune, intenţionat, dela Arab Tabia ; toate acestea naţia le-a uitat ; ea are încredere în reversibilul şi onorabilii săi colegi, de sigur !

Vivant sequentes. Trăiască gunoiul şi pierde vară a ulitelor Parisului, trăiască comuna română sub urmaşii dinastiei, care stă în atâtea simpatice legături cu dinastia Rochefort din Franţa şi cu Radu Anghel din România. Trăiască cavalerii de industrie a căror îmbogăţire în timpul războiului e un secret public şi cari merită cu toţi a avea în blazoanele lor şi împrejurul cinstitelor gâturi, marele cordon al ordinului sfintei Cânepe, în calitate de samsari de sânge şi carne de om !

Da ! Naţia a uitat tot sângele ce l-aţi lăsat corpului ei moleşit, după cum omenirea a uitat legenda lui Cain şi n'aşteaptă decât ocazia pentru a vă da la toţi, la toţi fără deosebire, pensii reversibile.

CLASA AVOCAȚILOR

Intre advocații din Austria se manifestă de curând o tendință de reformă reacționară de o mare importanță.

Intr'adevăr în Austria, înaintea erei constituționale, ba chiar până acum doisprezece ani, până la 1868, advocații erau numiți direct de ministerul de justiție. Se 'nțelege că numirea era legată de însemnate condițiuni. Dreptul în Austria e un studiu greu, examenele sunt numeroase și stricte; și, pe când tinerii eșiți din universități găseau lesne primire atât în justiție, cât și în administrație unde după o scurtă praxă gratuită se numiau judecători, aceia dintre tineri cari ar fi voit a se consacra praxei de advocat, erau obligați d'a fi atașați ani mulți în biuroul unui advocat recunoscut, și abia după un timp îndelungat, ajungeau în fine a se stabili în mod definitiv și de capul lor, în urma însă a unei numiri din partea ministerului justiției, cea din urmă măsură de precauțiune contra abuzurilor, din nefericire atât de dese, cari se pot întâmpla în exercițiul acestei profesiuni.

Curentul ideilor liberale a sfărâmat toate aceste bariere, advocatura a devenit liberă și supusă aceluiași principiu a concurenței ilimitate, la care sunt supuse cele mai multe ramuri de muncă omenească.

Dar și aci s'a dovedit că ideea unei absolute libertăți individuale, dar mai cu seamă ideea concurenței limitate, aplicată la sfere, cari prin natura lor n'o suportă, n'aduce decât rău. Perspectiva unui câștig lesnicios a atras o mulțime de lume tânără în acele sale a vechilor universități, în cari se stabileau distingerile subțiri între paragraf și paragraf, ba chiar între cuvânt și cuvânt, advocații fără de pricini se înmulțiră peste măsură, deci se vede că începură a căuta pricinile la luminare, începură după cum au dovedit mai multe cazuri, a se ocupa cu transacțiuni de-a dreptul maloneste; sărăcia, sarcina familiilor, grijile vieții făcură ca o parte a clasei, căreia-i e încredințată tocmai apărarea justiției, să alunece pe căi contrarie justiției. Prin mulțimea concurenților pe acest teren, câștigul, departe de-a mai fi lesnicios, devine greu și încep să alunece pe căi ilicite.

Nu trebue a se uita că în genere activitatea aceasta de vecinic comentator a unor texte pozitive, deprinde inteligența cu sofisme. A apăra azi un lucru, pe care mâine îl vei combate — în alt caz se'nțelege — a apăra o cauză nedreaptă simțind bine că este nedreaptă, a-și răzima adesea dreptatea pe mancuri de formă, nu pe instinctul înăscut al justiției,

iată poate în majoritatea cazurilor clina periculoasă în care se mişcă inteligenţa individului în această carieră. Dar dacă acest pericol e în chiar ocupaţiunea aceasta, cu cât se măreşte el când se combină cu nevoia, căci nevoia e sofistul cel mai mare de pe pământ. La alte profesiuni excesele nevoii peste marginile legilor sunt oprite prin teama unei puteri nedefinite bine, prin teama de urmările unei legi, necunoscute în amănunţimile lor, prin frica de pedepse. De odată însă cu cunoştinţa legilor penale, advocatul are cunoştinţa deplină, caz cu caz, a tuturor pericolelor ce l-ar ameninţa din partea justiţiei, în caz de abatere. Astfel el are putinţa de-a le călca, ocolindu-le, păzind formele şi nu cuprinsul legilor, căci justiţia formală este ceea ce se caută în tribunale. Deci, neputinţa de-a se hrăni în mod onest, conduce la acte incorecte moraliceşte, cari, făcute însă cu paza formală a legilor, scapă de mâna justiţiei omeneşti.

In interesul tuturor este de sigur existenţa unei clase de advocaţi; ea este un membru neapărat în organismul justiţiei.

Dar pentru ca această clasă să poată fi onestă, de caracter, cultă, pentru ca, înainte de toate să n'aibe nevoe nici de-a apăra cauze injuste, nici de-a aluneca pe căi de-a dreptul imorale, trebue ca existenţa ei să fie pe deplin asigurată.

Care este acum mijlocul la care gândeşte baroul din Austria, pentru a asigura necoruptibilitatea şi cultura clasei?

E acelaş de care se bucură farmaciile. Fiindcă materiile chimice ce se cer pentru confecţionarea medicamentelor, trebue să fie de calitatea cea mai bună posibilă, pentrucă aci nu poate fi vorba de înlocuirea materiei cerute prin surogate sau prin materie de calitate mai proastă, deci principiul concurenţei nu încape în mod nelimitat pe acest teren, de aceea s'a stabilit cu drept cuvânt, că într'un oraş oare-care nu pot sta alături decât cutare ori cutare număr de farmacii.

Existenţa farmacistului fiind asigurată, câştigul mic sau mare, însă suficient în orice caz, fiind sigur, el nu va fi silit să dea lucruri false în locul celor adevărate pentru a susţine concurenţa altora. Deci există un număr fix de farmacii.

Tot astfel advocaţii din Austria cer, ca guvernul să fixeze pentru fiece oraş un număr hotărît de advocaţi şi numai în limitele unui asemenea număr să se poată înmulţi clasa apărătorilor dreptului. Având existenţa asigurată, înlăturându-se pericolul unui proletariat de advocaţi şi existând încolo depline garanţii pentru cultura suficientă a fiecăruia, nu vor mai exista nici relele, la care a dus înmulţirea acestei clase.

Acest curent al opiniei publice în Austria e foarte instruc-

tiv pentru noi, căci, afară de Ungaria poate nu credem să mai existe o țară în lume, care să fie atât de bântuită de ambițiile explicabile, însă nejustificate, de dorințele de câștig ilicit a unui numeros proletariat advocățesc, ca România. Această clasă mai cu seamă s'a înmulțit atât de tare, încât de nevoe solicită până și catedre la școale teologice, așa că nu ni se pare departe momentul în care vor solicita dreptul de-a se face — pentru o leafă oare care — egumeni de mânăstire și episcopi.

„Numerus clausus" număr închis, determinat, iată numele acelei măsuri legiferate, pe care o cer oamenii în Austria.

La noi în țară, unde cel din urmă absolvent al facultății de Pisa se simte chemat a deveni deputat și ministru, unde tocmai partea cea rea, cea slabă, proletariatul advocățesc a pus mâna pe parlament și pe guvern, prefăcând statul în proprietatea unei societăți de exploatație, nu credem că s'ar putea ivi vr'o dată dela sine cererea unui „numerus clausus".

Grație d-lor Rosetti-Brătianu, tot ce e putred în societatea română are pururea putința de-a pune mâna pe cârma statului și grație acestei putințe, numărul celor ce pretextează a-și fi făcut o misiune din apărarea justiției, în loc de-a scădea promite a se înmulți pe zi ce merge. Sute de tineri emigrează în fiece an în străinătate, prin facultăți oculte, pentru a se întoarce având drept știință deprinderea de-a încurca texte clare și de-a face din alb negru și din negru alb. Pe de altă parte morala nu tocmai temeinică a unei societăți, cuprinse de frigurile transițiunii, formează în România o anume atmosferă în care cavalerii de industrie și negustorii de vorbe goale pot face treburi.

Poate să vie și timpul în care să-i fie rușine societății române de-a se lăsa condusă de un proletariat al condeiului, care din întunecarea adevărului își face o meserie, dar acel timp nu ni se pare aproape. Un popor care îngădue crime fățișe ca scabroasa afacere, care în orice altă țară ar fi condus la demonstrații sgomotoase, un popor care îngădue ca un Senat să spele, printr'un vot de trecere la ordinea zilei, afaceri numite scabroase de către chiar acel ce era implicat în ele, un asemenea popor va purta încă mult timp jugul frazei și al exploatării, impus de un proletariat fără nici o importanță civilizatorie.

INVĂȚĂMÂNTUL CLASIC

După ce solicitudinea guvernanților noștri au dat rezultatele cele mai frumoase pe toate terenurile ; după ce de ex. bugetul cheltuelelor statului s'a suit în patru ani de guvernare roșie cu 30 de procente și mai bine, pe când la condeiele veniturilor se observă o îmbucurătoare scădere, ceea ce dovedește că clasele contribuabililor huzuresc de bine într'atâta încât nu mai vor să plătească dări ; după ce c'un cuvânt țara promite a deveni în adevăr fericită, ca acel cioban din versurile d-lui C. A. Rosetti, căruia cămașa îi părea un lux nepermis beatitudinei sale ; după atâtea și atâtea isbânzi, fie'n cestiunea rectificării granițelor în minus, fie'n cestiunea israelită ori a drumurilor de fier, ori a Arab-Tabiei, vedem că a sosit și vremea învățământului public, care pare a se afla în fericita poziție de-a fi atras asupra-și binevoitoarele priviri ale organului mult învățatului și prin multe academii trecutului d. Costinescu. De sigur nici o foae nu e mai competentă în materie de învățământ decât acea dirijată de-un bărbat al națiunii, împodobit cu atâta învățătură și cu atâtea daruri firești, ne mai numărând darul cel cu deosebire prețuit de confratele Carada, ce formează baza operațiunilor sale mercantile.

Astfel punându-se la cale trebușoara Băncei Naționale, se vede c'a mai rămas nepusă la cale și la regulă cestiunea băncilor școalei, și asupra acestei materii se întinde ziarul guvernamental, bazându-se pe studiile d-lui A. D. Xenopol asupra învățământului, publicate în „Steaua României".

Daca suntem așa cum suntem, școalele de grecește și latinește ne-au prăpădit. Învățământ real, iată mântuirea.

Nu există mai mari prieteni ai învățământului real decât tocmai noi. In nenumărate rânduri am vorbit despre inconvenientul social al proletariatului condeiului, în nenumărate rânduri am arătat că, dela școala primară începând și sfârșind cu universitățile, institutele noastre nu produc decât sute de exemplare ale logofătului Coate-goale, care primejduiește mersul bazat în esență pe muncă și pe producțiune, a oricărei societăți omenești...

Ce fericire pentru noi, când vedem acuma ideile noastre împărtășite cu multă bună-voință de un organ atât de... ne lipsește într'adevăr calificativul pentru a însemna cu destulă pregnanță pe aprigul apărător al cestiunilor celor mai populare.

Această fericire de a-și vedea în sfârșit recunoscute ideile, nu ne oprește însă de a releva oarecare lucruri, cari vor

arăta că ideia noastră, adoptată cu atâta generozitate de aprigii odinioară adversari ai proectului de lege propus de d. Maiorescu, ca ministru al învăţăturilor, are mai multe rădăcini şi nu se bazează numai pe insuficienţa şcoalelor de greceşte şi latineşte.

Inainte de toate, greceasca şi latineasca să fie de vină că societatea noastră merge rău? Milioane de spirite tinere s'au adăpat la isvorul fecund al antichităţii clasice, fără ca să se fi ivit vre-un pericol pentru desvoltarea lor ulterioară; din contra. Cată dar să fie o cauză mai adâncă, pentru care greceasca şi latineasca să fi avut tocmai în România rezultate fatale. Şcoale de latineşte au produs în Franţa pe un Voltaire, la noi pe d. A. Sihleanu. Cerem iertare ilustrului fost vice-prezident al Camerei roşie, că-l citărn alături cu un om atât de „insignifiant" ca francezul mai sus pomenit, dar superioritatea hotărîtoare a d-lui Sihleanu în modele de stil, precum şi cercetările sale, cu drept cuvânt faimoase, asupra lui Cincinat şi a pochilor, ne impunea dela sine această probă a superiorităţii culturei române asupra celei franceze bunăoară, ne mai vorbind de cea nemţească care nu merită nici o consideraţie în alăturare cu a noastră.

Cultura clasică are calitatea determinantă de-a *creşte*, ea este în esenţă educativă, şi iată ceea ce-a lipsit şcoalelor noastre pân'acuma şi le va lipsi încă mult timp înainte. A învăţa vocabule latine pe din afară, fără a fi pătruns de acel adânc spirit de adevăr, de pregnanţă şi de frumuseţe a antichităţei clasice, a învăţa regule gramaticale fără a fi pătruns acea simetrie intelectuală a cugetării antice, este o muncă zadarnică, e literă fără înţeles. Fixat odată pentru totdeauna, ne mai putându-se schimba, căci aparţine unor timpi de mult încheiaţi, spiritul antichităţii e regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi isvorul simţului istoric.

Dar o dovadă netedă pentru influenţa educativă a antichităţii e fără îndoială faptul că tocmai statele acelea, cari au cultivat-o mai mult, sunt cele mai înaintate, că redeşteptarea culturii în genere se datoreşte studiului acestuia, că fără el n'ar exista în genere o cultură a cătării. Sau într'adevăr s'ar putea suplanta Salust. prin Rochefort, scrisorile lui Cicero, prin telegramele de condoleanţă ale d-lor Mircea, Vintilă şi Horia? Noi credem că, cu toată actualitatea producţiunilor geniale ale acestui sănătos şi matur prezent, el încă nu are acea formă pe deapururea determinantă, precum o are antichitatea.

Nici latineasca, nici greceasca, nu sunt în ele însile de vină la relele ce li se atribue. Privite ca cunoştinţe, ele într'adevăr nu dau decât profesorilor pânea de toate zilele; dar nici nu

este aceasta menirea lor. Important este ca spiritul de adevăr, ce domneşte în cultura fixată prin ele, să stăpânească în societate, şi de aceea înţelegem ca studiul lor să fie mărginit la clasele acelea ale societăţii, cari determinează spiritul public : la învăţaţii de profesie, la jurisconsulţi, la cler ; dar în aceste ramure cunoştinţa trebue să fie deplină. Celelalte clase se pot într'adevăr dispensa de cunoştinţa antichităţii, — căci desvoltarea limbei naţionale, stăpânită fiind din sferele superioare de acelaş spirit de adevăr şi bine pe pe care-l are antichitatea, va fi un instrument destul de bun pentru desvoltarea inteligenţei lor. Ceeace nu ne convine aşa dar în maniera d'a vedea a organului guvernamental, este confundarea acetor sfere deosebite, este amestecul învăţământului clasic cu cel real. Sferele trebuesc despărţite odată pentru totdeauna, precum se desparte facultatea de medicină de cea de drept. De sigur trebuesc împuţinate liceele, de sigur trebuesc şcoli reale. Dar numai nu confuzie şi amestec între sfere cu totul deosebite ale activităţii inteligenţei. Scopul practic al învăţământului real e câştigul, e aplicarea cunoştinţelor pentru a câştiga. Scopul învăţământului clasic nu este acesta. Din contră, se presupune totdeauna că învăţământul clasic aduce foloase societăţei, cari nu stau în absolut nici o proporţie cu câştigul individului. Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui nici când. A judeca un proces de milioane, e poate o muncă tot atât de uşoară ca şi a judeca unul de o sută de lei, dar cestiunea e de a-l judeca drept şi pe unul şi pe altul.

Precum gimnastica desvoltă toate puterile musculare şi dă corpului o atitudine de putere şi tinereţe, tot astfel pururea tânăra şi senina antichitate dă o atitudine analogă spiritului şi caracterului omenesc. Dar, pentru ca această gimnastică morală să se resimtă în caracterul şi în spiritul public, trebue ca să existe clase întregi de oameni, cari s'o exercite imediat, şi anume clasele acelea, cari nu sunt avizate la muncă materială. Atunci gimnastica aceasta se va resimţi, vrând, nevrând, şi asupra celorlalte clase pozitive.

Dar avut-am noi oare licee ?

Cine nu ştie că, pentru a fi profesor de liceu după incalificabila noastră lege a instrucţiei, nu se cerea decât absolvirea liceului însuşi şi depunerea unui concurs ca vai de capul lui. Oare latineasca şi greceasca sunt de vină că o generaţie întreagă de ignoranţi — exceptăm profesorii cu studii academice — umple catedrele liceale şi gimnaziale, predându-şi neştiinţa lor drept ştiinţă, că nişte somnoroşi fără vocaţiune se pun pe carte până ce pot trece vr'un concurs, şi după aceea leagă cartea de grad, nu mai citesc abso-

lut nimic şi dictează numai an cu an acelaş caet vechiu şi unsuros, unor urechi nouă ? Latineasca şi greceasca e de vină dacă postulanţi de rând, ce nu ştiu citi şi scrie, ocupă funcţii în organismul instrucţiei publice ? Latineasca e de vină dacă un reteveist cu patru clase primare, agent electoral de soiul birtaşului Purcel, e şef al diviziei instrucţiei în România ?

La acestea nu e de vină senina antichitate, ci desvoltarea demagogică a societăţii noastre. Până ce nu va înceta aceasta, prevedem că orice şcoli s'or face — cât de speciale — ele nu vor putea aduce nici o îndreptare într'o societate în care meritul e în poziţie de a fi judecat de Fundeşti, Costineşti sau Serurii ! Şi oare nu vedem această tendenţă nefericită la aceia chiar cari au urmat cursuri de ştiinţe exacte ? Medicii români... caută funcţii, cei eşiţi din şcoale de arte, de meserii, de tehnică, toţi, toţi aleargă după funcţiuni, salariate de stat, de comune, de judeţe !

Dar dacă în adevăr şcoalele noastre de latineşte şi greceşte ar fi fost bune, ce n'am vedea astăzi în România ? Am vedea cel puţin ştiinţele istorice înflorind, am avea eruditi. Ei bine, ştiinţa, câtă se face la noi, se face de ruşine, de ochii lumii oare-cum, şi de către bărbaţi cari între noi fie zis, nici n'au studiat vr'o dată în şcoalele româneşti, cel puţin nu în cele din România. D. Cipariu, care ştie de sigur bine latineasca sa, n'a studiat în şcoalele noastre, Cihac asemenea nu, c'un cuvânt nici unul din învăţăţii sau literatorii mai însemnaţi, cari îndealmintrelea se pot număra pe cele zece degete, siguri că ar rămânea câteva de prisos.

Să nu atribuim dar exclusiv împrejurării, că se pretextează prin şcoli a se învăţa latineşte şi greceşte, relele cari răsar din desvoltarea demagogică a societăţii, din ignoranţa noastră şi din lipsa de voinţă de a pune capăt unor monstruozităţi incompatibile cu secolul în care trăim. O ţară, a cărei instrucţie se dirigează de către indivizi cu câte patru clase primare, o ţară a cărei jurnalism şi legislaţiune e reprezentată tot prin asemenea genii, nu poate înainta, din cauza spiritului de minciună, care pluteşte asupra tuturor raporturilor, nu însă din cauza că latineasca sau greceasca i-ar fi punând piedeci !...

ŢARA OFILIŢILOR ŞI PARFUMAŢILOR CARAGHIOŞI

Românul, în numărul său de astăzi, cuprinde un lung articol polemic, adresat nouă ca răspuns la acel sfat cu totul binevoitor, pe care-l dădusem guvernului: de-a nu arăta înclinaţiuni pronunţate pentru nici una din puterile mari, ci de-a menaja în mod egal susceptibilităţile lor, pentrucă în mod egal avem necesitate de bunăvoinţa lor.

Polemica e presărată de-o mulţime de insinuaţiuni. Ba că e trist că organe ce se pretind româneşti manifestă bucurie şi speranţă că ministerile vor urma a se schimba după capriţiile şi cuviinţele ingerinţelor de afară, ba că d-lor nu vorbeau aşa când erau în opoziţie, ba că despreţuim ţara, ba că am reprodus, spre a sprijini ideile noastre, un articol din „Le Nord", ba că conservatorii aşteaptă toate dela străini, şi alte multe.

O spunem drept, că nici când nu ne-am fi aşteptat ca *Românul* să scrie un şir la adresa noastră, fără o grămadă de sofisme, de rea credinţă. Numiţi odată Austro-maghiari de către aceiaşi oameni cari au în ministerul de externe pe d .V. Boerescu, principalul austro-maghiar din fostul guvern conservator, nu ne-am mira să ne vedem acuzaţi că am împărtăşi simpatiile d-lui Nicolae Creţulescu, un recent coleg al d-lui Brătianu, cunoscut prin broşura sa asupra Basarabiei. *Românul* cutează chiar a spune că *Timpul* stă în relaţiuni cu „Le Nord", cu organul cancelariei ruseşti, deşi ziarul guvernamental ştie bine că, foarte blând vorbind, această acuzare gratuită e cel puţin o infamie.

Faţă cu cititorul nostru n'avem într'adevăr nevoie de nici un fel de explicare de ce reproducem sau nu articole din „Le Nord", precum n'avem nevoie a-i explica de ce datăm foaea noastră după calendarul iulian. Calendarul iulian, îndreptat fiind de Iuliu Cesar, e — rezervă făcând de greşala de calcul aglomerată pân'acum într'o întârziere de 12 zile — în esenţa lui exact, deşi întreg sistemul ştiinţific pe care se bazează e fals. Sistemul astronomic al anticităţii admite ca centru al lumii pământul, împrejurul căruia se învârteşte universul întreg. Bazat cu toate acestea pe observaţiuni făcute asupra aşa numitei mişcări aparente a astrelor, calculele lui cronologice erau exacte. Tot astfel, neavând a face nici în clin nici în mânecă cu „Le Nord", n'am văzut şi nu vedem nici un inconvenient de a reproduce articole privitoare la ţara noastră dintr'un jurnal, cu care încolo nu avem

nici un fel de comunitate de idei. Mediul străin, prin care trec acele relatări privitoare la țara noastră, ne e cu totul indiferent, precum, cu tot calendarul iulian, ne e indiferent astăzi, după Galilei și Copernic, sistemul geocentrist al lui Ptolomeu. Articolul respectiv din „Le Nord" nu este decât prea adevărat. D. Brătianu nu e în stare a-și completa cabinetul și caută miniștrii cu lumânarea. E asemenea adevărat că politica sa exterioară, pronunțată în înclinațiuni manifeste când într'o parte când într'alta, l-a stricat cu unele puteri, fără a-l aranja prea bine cu altele, căci, precum am spus-o, de dragul ochilor frumoși ai d-lui C. A. Rosetti nici una din puteri nu va comite copilăria de a-și încorda relațiile sale, — dovadă soluțiunea cestiunii Arab-Tabiei, care, cu tot prietenșugul stabilit, este o soluțiune nimic mai puțin decât mulțumitoare.

Îi trebuesc *Românului* dovezi pentru purtarea aceasta a d-lui Brătianu? Am dovedit, într'alt rând, că, fără consultarea țării, d. Brătianu a încheiat, fără știrea și după spatele ministrului de externe, convenția russo-română; am dovedit asemenea, că'n originalul convenției, stabilit punct cu punct de către d-sa și reprezentantul Rusiei, nu există de loc „garantarea integrității actuale"; am dovedit că aceste cuvinte au fost adăogate între 3—4 Aprilie de către d. Cogălniceanu; am dovedit că cererea de retrocesiune s'a repetat la Ploești de către Prințul Gorciacov; am dovedit că *Românul*, fiind în stare a ști acea cerere, ne persifla că cerem zapis și chezășie; am dovedit, în fine, că știind cererea Rusiei, d. Brătianu a pus armata română la dispoziția comandantului imperial fără a cere din nou garantarea *anume* a posesiunii Basarabiei. Oare asta nu însemnează a merge în plin în apele polticei balcanice a *unei* singure puteri?

Dar ce să mai dovedim?

La congresul din Berlin, d. Brătianu n'a avut nici curajul de-a se opune, nici pe acela de a-și sacrifica popularitatea, de-a trage toate foloasele cel puțin dintr'o nenorocire ce nu se putea înlătura. A jucat pe sentimentalul, după ce comisese atâtea greșeli. A sacrifica zeci de mii de vieți ai copiilor României pentru interese streine, i s'a părut ușor; a-și sacrifica însă a sa popularitate pentru interesele țării, asta i s'a părut foarte greu. Nu! Pentru a-și păstra nimbul popularității, d-lui nu s'a sfiit de-a o lua pe mânecă cu cestiunea israelită, *Românul* nu s'a sfiit a propune categoriile, nu s'a sfiit a numi răscumpărarea cestiunea cea mai populară, in același timp în care d. Brătianu spunea în Senat că e o cestiune *impusă din afară*.

Și tot acești oameni, cari au făcut serviciile cele mai ieftine Rusiei, tot compania Warszawsky-Mihălescu, nu se sfiește a ne

imputa reproducerea unui articol adevărat din „Le Nord“ !

Dacă dar am dedus că d. Brătianu va cădea prin poltica sa exterioară, nu prin ingerinţe, ci prin imposibilitatea de-a se mişca în afară, şi dacă am zis că „cât despre ţară, ar putea sta mult şi bine la putere“, noi n'am făcut nimic alt decât a spune un adevăr.

„Ce dispreţ, ce desgust e'n aceste cuvinte !“ zice *Românul*.

Nici una, nici alta. E adevărul şi nimic mai mult. E un adevăr trist, dureros pentru noi şi pentru orice român cugetător, dar aşa este. Aceeaşi ţară, care-a produs pe un Mircea Basarab sau pe un Ştefan, aceeaşi ţară, în care a căzut capul lui Grigorie Ghica pentru a apăra un petec de pământ, a produs în secolul nostru pe-un d. Brătianu, care ţinea mai mult la opinia ce-ar avea-o despre el un Serurie sau un Pătărlăgeanu, decât la interesele ţării sale. Dacă constatăm mizerabilitatea acestei plebe de ingnoranţi pretenţioşi, de oameni al căror patriotism consistă a trăi din bugetul patriei, atunci despreţuim ţara, se înţelege.

Ştie oare „Românul“ ce l-ar fi aşteptat pe guvernul roşu, după unul singur din actele pe cari le-a comis, într'o ţară populară c'o rasă mai puţin desgustată de mizeria vieţii sale publice decât a noastră ?

L-ar fi aşteptat transportul gratis din lumea popularităţii pe cealaltă lume. Cestiunea Basarabiei, astfel cum s'a petrecut, scabroasa afacere cocoloşită de Senat, categoriile, cestiunea cea mai populară impusă de străinătate, goliciunea şi mizeria armatei noastre degerate în câmpiile Bulgariei, toate aceste ş'ar fi găsit soluţiunea de către ţară în noduri ţepene de fuior de cânepă, dacă în locul îngăduitoarei şi scepticei rase române am fi avut anglosaxoni sau francezi pe pământul nostru.

Dar aşa ?

Poporul nostru agricol nu ia nici o parte la viaţa politică ; alegătorii ceilalţi, — am putea-o dovedi aceasta comparând listele electorale cu listele funcţionarilor de tot soiul — sunt în majoritate slujbaşi ai statului, sau atârnă de stat cu vr'un interes oare-care ; d. Brătianu exploatează această împrejurare prin renumita sa influenţă morală, şi — o minunea minunelor şi meşteşug al scamatoriei ! — guvernul are majoritatea în parlament !

E trist, că o ţară, al cărei trecut e atât de bogat în caractere, care a produs atâţia eroi ,atâţia oameni vrednici, a ajuns prin demagogie la aşa hal ; dar, astfel stând împrejurările, „Românul“ ne va da voie să facem şi să menţinem deosebirea între ţara lui Ştefan şi a lui Mircea, din a cărei sâmbure născător a răsărit un codru de lanuri, şi între ţara ofiliţilor şi parfumaţilor caraghioşi cari se felicită prin Paris

cu comunarzii şi-şi petrec zilele dormind şi nopţile prin Bal-Mabille. Nu e deosebire de ţară şi ţară, ci de generaţie şi generaţe ; şi, dacă n'am avea speranţă că poporul românesc îşi va veni în fire şi va începe a distinge minciuna şi golul demagogiei de adevăr şi de ideea serioasă a unui stat bine organizat, am arunca condeiul pustiei, lăsând ca opinia publică să se formeze prin benemerentele Nichipercea.

Noi sfătuim pe confraţii dela „Românul", în chiar interesul lor, de-a se abţine dela un singur lucru faţă cu noi, dela lecţiile de patriotism. Orice altă lecţie o primim râzând din partea D-lor, dar lecţii de patriotism dela aşa obraze sunt o insultă pentru noi.

Aceiaşi oameni sau pretinşi conservatori, cari, după *Românul*, „se sprijinesc pe impunerile de dinafară şi speră numai într'însele", sunt aceea cărora ţările române datoresc existenţa dela 1300 şi până azi. Ni se pare că acest talent de-a *conserva* e totuşi întrucâtva superior celui dovedit de d. Brătianu prin rectificările de graniţă în minus !...

INVĂŢĂMÂNTUL DEMOCRATIC

Lumea asta ar mai trece ea, dacă toate păsurile şi toate nenorocirile ţi s'ar întâmpla încai *sans phrase*. Dacă ţi se 'ntâmplă fericirea de-a muri, ea e unită cu neplăcerea că unuia din pretinşii amici îi va veni mâncărime de limbă şi-ţi va ţinea la căpătâiu un discurs cât toate zilele ; dacă te loveşte vre-o nenorocire, părerile de rău ale cunoscuţilor, după cari în genere se ascunde părerea de bine, îţi mai îngreuiază încă sarcina vieţii. Nu a fost lipsit de isteţie muritorul acela care, pentru întâia dată, a observat că soarta nu este numai rea, ci şi răutăcioasă : că ea n'aduce numai suferinţe, ci te ironizează totdeodată într'un chip oarecare pe când ţi le dă.

Astfel s'a constatat de către chiar organele guvernului că învăţământul merge foarte rău. Numărul celora cari, în anul acesta au fost în stare a depune bacalaureatul, e minim ; ministerul a trebuit să revoace o măsură asupra corigenţilor de teamă de-a nu despopula clasele superioare ; în patru ani de guvernare roşie, s'au închis peste *nouă sute* de şcoale rurale, iar de-asupra tuturora este a se deplânge ignoranţa deplină a personalului didactic, de vreme ce există institutori, ba profesori de universitate chiar cari nu ştiu scrie corect şi,

cu toate acestea... d. Haşdeu, d. Vasile Boerescu având a ţinea discursurile funebre ale unui învăţământ în asemenea condiţii, au găsit că minunate progrese am făcut, că grozav ne-am luminat.

Ba mai mult încă.

„Românul" găseşte că „mari sunt progresele făcute în învăţământul public în epoca de regenerare în care am intrat la 1848. Invăţământul, pe atunci privilegiul câtorva, astăzi este la dispoziţiunea oricui în oraşe şi, întru câtva, răspândit şi în sate".

Se 'nţelege. Şcoalele rurale, înfiinţate de bătrânul Grigorie Ghica din Ţara Românească, erau pe atunci privilegiul câtorva.

Foaia „Invăţătorul satului" care a început a eşi la Octombrie 1843, redijată de Petru Poenaru în colaborare cu Aristia şi alţii, foaie care se ocupă numai cu şcoala sătească şi e mult mai bine scrisă decât gazetele de azi, se datoreşte epocei de regenerare dela 1848 încoace. Nu ne-am mira dacă cele dintâi şcoale româneşti datorite Mariei Teresiei şi lui Iosif II, s'ar atribui asemenea fericitei inspiraţiuni a d-lui C. A. Rosetti, şi dacă ni s'ar spune că Şincai, Petru Maior şi Lazăr au început cariera lor prin a fi ciraci la redacţia „Românului", asemenea d-lor Carada şi Costinescu.

D. Haşdeu, în discursul făcut cu ocazia distribuirii premielor a împărţit cultura şcolară a Românilor în trei faze: teocratică, aristocratică şi... democratică, din care aceasta din urmă se datoreşte în Moldova lui Asaki şi Săulescu, în ţara românească lui Lazăr şi Heliade. O împărţire frumoasă, dar care spune prea puţin. Cum că în mânăstiri se învăţa mai mult ori mai puţină carte e prea adevărat, însă această cultură numită teocratică, era tot odată şi... democratică. De vreme ce orice creştin fără deosebire de rang, putea să înveţe carte în mânăstiri, de se făcea sau nu călugăr, şcoala nu era monopolul clerului. Cât despre cultura aristocratică, ea asemenea nu merită un nume atât de pompos. In toţi timpii clasele mai avute au făcut abstracţie dela şcoalele publice, preferând instrucţia privată ca una ce garantează creşterea mai bună a copiilor.

Nu ne vom sfii a zice, că înaintea învăţământului public şi gratuit, accesibil pentru toţi, nu exista în genere învăţământ, iar acest învăţământ public nu se datoreşte iniţiativei Românilor. Iniţiativa s'a luat mai întâiu dincolo de Carpaţi, mai cu seamă sub Maria Teresia şi Iosif II. Lazăr însuşi era un product al epocei iosefine, ca şi profesorii pe cari Asaki i-a adus la şcoala din Socola. Avem înaintea noastră caietele de studiu legate la un loc, ale unui fiu de ţăran, care învăţa la

Socola în anul 1810. Din acestea se vede lămurit influenţa şcoalelor latineşti ale apusului.

Aceste caiete încep cu gramatica românească, apoi urmează retorica, logica, morala, exegeza psalmilor, istoria biblică, catehismul creştinesc, în fine istoria generală. Iniţiativei curţii din Viena i se datoreşte aşa dar învăţământul democratic atât dincolo de Carpaţi cât şi dincoace, iar dacă „Românul" doreşte numaidecât o epocă de regenerare, în care am intrat şi dela care „mari sunt progresele făcute", atunci nu citeze anul 1848, care n'are pentru şcoală nici o semnificare, ci *Regulamentul organic* pentru întemeierea învăţământului şi epoca lui Cuza Vodă, pentru înmulţirea şcoalelor, o înmulţire fără tranziţie, făcută din nenorocire, în detrimentul calităţii lor.

Ca principiu general, cată să admitem că învăţământul, pre cât a câştigat în extensiune, pe atât a pierdut în intensitate. E nemai pomenit, dar din nenorocire adevărat, că la acest popor care — când e vorba de cultură — cată să-l luăm ca întreg, nu există nici ştiinţă, nici literatură. Cataloagele librarilor sunt pline de tipărituri, făcute cu scopul lucrativ de-a le desface în şcoală, cărţile de ştiinţă sau literatură se tipăresc în cererea unui premiu academic, ştiinţa şi literatura cătă se face la noi, se face numai cu paguba de timp şi bani a acelora ce se ocupă cu ea, dacă nu sunt oameni cu apucături destul de dibace, de-a da operelor lor un relief pe care nu-l merită şi de a le lăsa să fie plătite direct sau indirect din... budgetul statului.

Nu mai vorbim despre efectele sociale ale învăţământului nostru. Ele sunt de-a dreptul dezastruoase. Arta atât de răspândită a înşirărei negramaticale de vorbe pe hârtie, deschide celui ce-o posedă toate căile de înaintare în viaţa publică, începând dela scriitorul sătesc şi sfârşind cu consiliarii tronului. Astfel activitatea intelectuală a generaţiei actuale pare a se mistui în singura direcţie a câştigului fără muncă pe acele mii de cărări ale influenţei morale, pe cari le deschide atotputernica demagogie, în socoteala însă şi cu paguba poporului. O imensă plebe de aspiranţi la funcţiuni, iată ce a scos la lumină învăţământul democratic.

CLASA PATRIOŢILOR

Oricât de multe laude şi-ar aduce partidul guvernant prin foile sale proprii, relele cari bântue ţara sunt atât de generale, încât mărturisite în mod oficial precum au fost, ele dovedesc că e peste putinţă ca cu un sistem ca cel de faţă, ţara să nu dea îndărăt şi să nu ajungă la istovirea puterilor sale.

E dovedit că bugetul cheltuelilor statului s'a urcat în patru ani cu 30 la sută. Această urcare stă însă în vre-un raport cu înmulţirea producţiunii, cu îmbunătăţirea culturei agricole, cu înmulţirea numărului muncitorilor măcar? Nu. Producţiunea e aceeaşi, sau mai mică, cultura agricolă se face azi în acelaş chip ca acum două sute de ani, numărul muncitorilor agricoli scade şi cu tot regresul acesta pe toate terenurile, bugetul cheltuelilor statului se urcă cu peste 30 la sută.

E dovedit asemenea că balanţa comercială e nefavorabilă. Toată munca ţării nu ajunge să acopere exigenţele oraşelor; se importă mai mult valori de peste graniţă, de cum se exportă.

Deşi pare că balanţa comercială n'ar sta în legătură cu viaţa politică a unei ţări, totuşi s'ar înşela acela care ar tăgădui cu totul nexul cauzal între orice fenomen economic pe deoparte şi între sistemul de idei ce stăpâneşte o ţară. Venind roşii la putere, se înmulţesc funcţiunile, se măresc lefurile patrioţilor, — dovadă sporul cu 30 la sută al bugetului cheltuelilor şi sporirea analogă a oricărui buget comunal şi judeţean. Oriunde există buget public, fie 'n comună, fie în judeţ, în stat, la spitaluri, resursele sunt strânse cu mâna de fier a patriotismului subliniat, toţi patrioţii se 'nţolesc. E însă evident că un patriot înţolit e exigent, că devine consumator de articole de lux din străinătate. Inchipuiască-şi acum cineva câteva mii de patrioţi, deveniţi boeri mari prin favorurile ce şi le acordă singuri şi va putea calcula aproximativ milioanele ce cată să iasă din ţară pentru a face pe patrioţi să semene a scoşi din cutie. Când vin d-nii Rosetti-Brătianu la putere, se creiază o nouă clasă consumatoare, care cade ca locusta asupra ţării: clasa patrioţilor. Atunci din paracliseri se fac deputaţi, din stâlpi de cafenele oameni mari. Precum importul şi consumaţia se măreşte în timpul unei invazii, tot astfel, când vine invazia roşie în viaţa publică, când mii de oameni noui încep a trăi din iubirea ce o au pentru bugetul patriei, consumaţia de lucruri importate

cată să se mărească, importul cată să se urce şi să întreacă chiar exportul. E prea adevărat că, dacă clasele rămân aceleaşi, o schimbare de guvern nu poate avea influenţă asupra balanţei comerciale. Dar la noi, venirea roşilor la putere e totdeauna egală cu o declasare generală. Clasele avute şi inteligente sunt înlăturate dela controlul afacerilor publice şi dela partea ce li se cuvine în conducerea statului şi, în locul lor, se substitue o clasă nouă, care voeşte să trăiască bine şi să se îmbogăţească în socoteala statului: clasa patrioţilor.

Pentru a face parte din această clasă, nu se cere nimic, ba încă cu cât e mai mare minusul, cu atât mai mare patriot eşti. Dacă de ex. un patriot a 'nvăţat ceva, e suspect în ochii coreligionarilor săi politici; dar cu cât va şti mai puţin, cu atât va avea mai mult, cu atât mai mare patriot este, încât ultima expresie a celui mai înalt patriotism e Serurie de ex. Boierimea spontanee a mii de Serurii şi Pătărlăgeni înmulţeşte clasa consumatoare, însuteşte apetiturile oricărui membru al marelui partid, iată dar secretul sporirii cu asupra de măsură a importului de articole de lux.

E dovedit asemenea că şcoalele rurale scad. In patru ani de guvernare roşie au scăzut cu nouă sute şi mai bine, adică cu 30 la sută. Se vede oarecare legătură între sporirea bugetului cheltuelilor cu 30 la sută şi scăderea şcoalelor cu 30 la sută. Se 'nţelege. Ce trebue să 'nveţe mojicul carte! Dacă patrioţii nu ştiu carte, începând dela miniştri şi generali, apoi ţăranul să ştie gramatică şi aritmetică, să-l întreacă pe d. Dim. Brătianu sau pe generalul Cernat? Nu se poate una ca asta. Unde ar rămânea atunci ierarhia între badea Ion şi un ministru plenipotenţiar la Constantinopole, sau un general? Să sperăm deci că, progresând în minus ca în aceşti patru ani, peste alţi câţiva ani nu vor mai exista de loc şcoale rurale.

Mai e constatat că mortalitatea populaţiunilor e foarte mare. Oraşele dau îndărăt, satele stagnează, sărăcia populaţiunilor *române* din ţară e din ce în ce mai mare. Singura clasă înfloritoare e cea a patrioţilor.

Iată dar starea fericită de lucruri, lăudată de organele guvernului: bugetul cheltuelilor statului se urcă, mortalitatea se urcă, dar scad veniturile, scade exportul, scade populaţia, scad şcoalele, populaţia emigrează chiar în Bulgaria, ş'apoi să mai zici că ţara nu merge bine?

Iată lucruri pozitive, cari caracterizează sistemul de guvernământ, căci, zice Goethe, „dacă cifrele nu guvernă lumea, ele arată cel puţin cum ea este guvernată.“

EDUCAŢIE ŞI INVĂŢĂMÂNT

Nu ştim cum să ne explicăm împrejurarea că, de câtva timp încoace, apar în foaia oficioasă propuneri cari primejduesc învăţământul. Mai deunăzi era vorba de învăţământul clasic, pe care iluştrii confraţi voiau a-l vedea amestecat cu cel real. Rezultatul fericit al acestui amestec ar fi că elevii n'ar şti nici obiectele unuia, nici ale celuilalt, precum azi, în timpul programelor încărcate, n'ajung să ştie nimic cum se cade. O rup pe franţuzeşte, nemţeşte, italieneşte, dar nu ştiu a-şi scrie şi vorbi limba lor proprie ; învaţă din carte organografia plantelor şi nu ştiu deosebi o plantă criptogamă de una fanerogamă, un burete de o floare. De mirare nu e, căci nici profesorii lor n'o ştiu uneori. Astfel — ex omnibus aliquid, ex toto nihil — apucând din toate câte ceva, dar neştiind nimic în fond, supunându-şi memoria la învăţarea pe de rost a mii de mii de cuvinte neînţelese, elevul român se distinge cu drept cuvânt prin lipsa de interes pentru învăţătură. De unde să-şi aibă un asemenea interes, când profesorii nu-l au în cele mai multe cazuri, de unde să aibă iubire pentru obiect, când aşa numita datorie ce şi-o împlinesc învăţătorii cu el consistă în minimul posibil de lecţii predate, când, afară de rare excepţiuni, mai toţi sunt lipsiţi de acea sete de a afla înşişi adevărul, care caracterizează pe oamenii de ştiinţă ? Astfel la noi, ca la nealţii, se 'nvaţă carte, nu pentru ea însăşi, cu acea vioiciune de concepţie, cu acel entuziasm care se află la tinerimea şi în corpul didactic al altor ţări, ci pentru a trece cât se poate de repede prin toate clasele, a face tot atât de repede şi superficial dreptul la vre-o facultate ocultă şi a intra cât mai curând într'un post. Pentru a mai scurta din calea liceului, s'au întemeiat şcoli private de aportare, în cari elevii se deprind a aduce răspunsurile la cestiunile de bacalaureat. A explica cum toate acestea nu pot avea de rezultat decât tâmpirea inteligenţei, a explica de ce dela o şcoală se cer „nu multe, ci mult", „non multa, sed multum", de ce temeinicia celor ştiute şi pătrunderea de ele e mai preferabilă unei nemistuite mulţimi de cuvinte ar însemna, în fine, a scrie un întreg tratat de psihologie, ceea ce deocamdată n'avem de gând. Caracterul însă al unei şcoli bune e ca elevul să înveţe în ea mai mult decât i se predă, mai mult decât ştie însuşi profesorul. Odată interesul inteligenţei trezit pentru obiecte, odată simţirile şi judecata deprinse la observaţie, elevul ajunge prin proprie gândire la rezultatele cari nu stau în carte. Dar să lăsăm

aceasta ; destul că şcoala n'ar trebui să fie o magazie de cunoştinţe străine, ci o gimnastică a întregei individualităţi a omului ; elevul, nu un hamal care-şi încarcă memoria cu saci de coji ale unor idei străine, sub cari geme, ci un om care-şi exercită toate puterile proprii ale inteligenţei, întărindu-şi aparatul intelectual, precum un gimnast îşi împuterniceşte până 'n gradul cel mai mare aparatul fizic, fie 'n vigoare, fie 'n îndemânare. Aci vorbim se 'nţelege, de învăţământul educativ din şcoalele primare şi secundare, nu de universităţi. La cele dintâi metodul de predare e lucrul de căpetenie ; la universităţi metodul e indiferent, căci aci se cere ştiinţă şi numai ştiinţă. Şi aci va rămânea o mare deosebire între profesorul spiritual care ştie să-şi intereseze auditorul pentru asyriologie de ex., pe când altul nu va fi capabil de a-i interesa nici pentru frumoasele litere ; dar totuşi esenţa universităţii rămâne ştiinţa, abstracţie făcând de orice alt scop ; pe când esenţa celorlalte şcoli e creşterea.

Dar să venim la noul atentat al foii oficioase asupra învăţământului.

Nu s'ar putea — după părerea „Românului" — ca în loc de cartea de cetire, care cuprinde „poezii şi istorioare morale", să se pună în mâna elevilor un tractat popular de agronomie ? De ce nu ? Şi unul de cismărie şi de rotărie, dar nu va mai fi carte de citire. Datu-şi-a organul guvernamental cândva seamă de ceea ce este o carte de citire pentru clasele primare, o carte în care se cuprind descrieri ale ţării proprii, istorisiri din trecutul ei, caracterizarea personajelor mari ale poporului, bucăţi de literatură populară şi de arte ? O carte de citire nu e numai o enciclopedie naţională ; ci dacă e bună şi cu îngrijire lucrată, precum au început a se lucra, ea revarsă în mii de capete aceleaşi cunoştinţe, fără de nici o silă, căci nu se 'nvaţă pe de rost ; ea inspiră la zeci de mii de cetăţeni viitori aceeaşi iubire pentru trecutul şi brazda pământului lor ; ea preface, după o justă observaţie, o masă de indivizi, ce se 'ntâmplă a trăi pe aceeaşi bucată de pământ, într'un popor ce menţine o ţară. Tendinţa generală în şcoalele apusene e de-a înlocui toate cărţile speciale de studiu din şcoalele primare prin cartea de citire, căci aceasta din urmă dă deplină libertate în privirea metodului. Cărţi speciale cată să cuprinză definiţii stricte, abstracte ; cartea de citire e prin natura ei descriptivă. Se descriu toate în ea, deci se văd toate cu ochii minţii. A preface o carte neapărată educaţiunii tinerimii, neapărată pentru cultura limbii materne, pentru istoria şi geografia ţării, pentru variile cunoştinţe ce trebue să le aibă un om, într'o carte specială de agronomie, e o adevărată orbire. Să nu se uite că această carte de citire nu se 'nvaţă pe de rost, că secretul compunerii

ei e de a fi interesant scrisă, conformă cu nivelul de înţelegere al copiilor, şi că ea îi creşte şi instrueşte pe aceştia în mod liber, fără a-i obosi.

Prin varietatea materiilor, ea dă libertate elevului de a fi atras cu deosebire de-o seamă din ele : unul va citi cu plăcere articole de ştiinţă naturală, altul pe cele istorice, un al treilea pe cele geografice ; pentru fie-ce predispoziţie intelectuală înnăscută e câte ceva în ea.

Noi nu zicem prin asta că nu trebue să se 'nveţe agronomie. O carte bine şi înţeles scrisă asupra materiilor agronomice e de neapărată necesitate pentru şcoalele rurale ; dar pentru aceasta nu trebue a se sacrifica scopul educaţiunii naţionale, pe care-l urmăreşte cartea de citire şi pe care în ţările apusului l-a şi ajuns.

POLEMICA CU „STEAUA ROMÂNIEI"

Observasem cu oarecare mirare, că „Steaua României" din Iaşi, organul grupului liberalilor moderaţi, de unde până mai deunăzi făcuse o aprigă opoziţie regimului roşu, atât de aprigă încât tonul nu putea fi mai înalt, nici cuvintele mai vehemente, începu deodată, nu a slăbi coarda, dar a se ocupa, cu o rară grijă de amănunte, de manevrele oştirii germane şi de perspectivele unui război ruso-chinez. Deşi suntem departe de a contesta importanţa unui personagiu atât de însemnat ca Abdur-Rahman, viitorul emir al Afganistanului, sau gravitatea conflictului de graniţă între Rusia şi împărăţia mijlocului, deşi inima noastră nu este cu totul împietrită faţă cu tendinţele de progres ale Japonezilor, totuşi grija exclusivă pe care confraţii din Iaşi păreau a o fi conceput pentru ţări cât se poate de depărtate, când binele e atât de aproape, era un problem psihologic demn de luat aminte. Intâiu ni se păru că, după tonul atât de amar cu care organul ieşean criticase actele guvernului Brătianu, căuta un refugiu în zone mai depărtate, presupuse mai fericite. Astfel Bullaţiu, un amic al seninului Horaţiu, sătul de imperialismul din Roma, căuta mângâiere în Chio, în Samosul cel elegant, în Sardes cetatea lui Croesu, în Smyrna şi Colophon, până ce ajunsese a se înfunda în neînsemnatul orăşel Lebedos.

Lebedul ? ştii tu ce e ? răspunzi, mai puţin decât Gabii.
Sau orăşelul Fidenii, şi totuşi aicea viaţa-mi

Voiu s'o petrec, uitat de-ai mei, uitându-i pe dânşii,
Şi privind de departe, pe ţărm, pe Neptun turburatul.

Crezând pe amicii noştri ajunşi în starea expatriatului de bună voie Bullaţiu, crezându-i lehămetiţi de ceea ce se petrece în ţară şi setoşi de noui orizonturi, era să răspundem cu sfatul lui Horaţiu :

Grijile noastre pier prin minte şi 'nţelepciune.
Nu prin vr'un loc ce răsare domnind peste apele mării.
Cerul deasupra-l schimbi, nu inima marea trecând-o.

Era să răspundem cu acest sfat... când...

Când de odată ne-am adus aminte de un fenomem analog din ziaristica română. „Pressa", amica noastră bine cunoscută. manifestase într'un rând o iubire la început cam vagă, apoi din ce în ce mai pronunţată pentru Afganistan, pentru Sir Ali şi alte ilustre personaje din ţări cu o cultură mai izolată, într'un moment în care era la ordinea zilei cestiunea israelită, *a răscumpărării drumurilor de fier, ş. a. m. d.* Mărturisim sincer că de atunci încoace iubirile platonice a 'nceput a deveni cam suspecte pentru noi, am început a le privi ca o mască, care ascunde inclinaţiuni ilicite sau imorale. Şi într'adevăr, puţin după asta, de unde, pân'acum un an, oamenii roşiilor erau nişte ambiţioşi incapabili, trădători de patrie, oameni de uliţă, d'alde Pătărlăgeni şi Mărgăriteşti, de odată — o minune — deveniră dulcii Pătărlăgeni, mari patrioţi, iar conservatorii deveniră : reacţie, demagogie reacţionară, opoziţie înveninată, oarbă şi pătimaşă, ba nu ne-am mira să ni se citeze chiar popa Tache, om de electorală încredere a prinţului Dim. Ghica sau.. afacerea Crawley, pe care tot onorabilul Centru o cunoaşte mult, cu mult mai de aproape decât noi ceştia conservatorii.

Iată dar seria fenomenologică a spiritului omenesc.

Intâiu : opoziţie crâncenă contra guvernului.

Apoi : China, Afganistan, Sir-Ali, Abubekir.

In fine, portofoliu, prietenul Serurie, reacţiune desnădăjduită.

Astfel vedem că filozoficul număr trei se repetă şi aci, spre edificarea celor ce cred în Trinitatea a toată existenţa din Univers.

Tot această serie o observăm la „Steaua României".

Dela opoziţie crâncenă contra guvernului, trecând prin Afganistan, a ajuns în stadiul ultim al combaterii reacţiunei. Aceasta se întâmplă în numărul de Miercuri 9 Iuliu 1880.

Ce ne zice deci nouă „Steaua României" ?

Ne face o mărturisire preţioasă, pe care toţi Românii ar trebui s'o înscrie în inima lor.

„Dacă ne vom uita la starea partidelor în ţară, vedem, dela Dorohoiu până la Mehedinţi, *un singur partid conservator,* cu un singur program şi chiar cu un singur şef, formând dar o singură unitate".

Aşa este. Unul este partidul conservator, cum una este ţara, una constituţia liberală dată de acelaşi partid conservator, precum tot ce s'a făcut şi se va face vre-o dată pentru unirea neamului românesc, de către partidul conservator se va face.

Dar, alături cu această mărturisire, ni se afirmă de către onorabilii confraţi, că adevăratele tendinţe ale programului nostru sunt „tendinţe reacţionare", că declarăm războiu tuturor instituţiilor liberale, că atunci când inamicul se arată la porţile cetăţii, cu o hotărîre atât de puternică de-a extermina tot ce este înlăuntru, cea dintâi datorie a celor dinlăuntru este de-a înceta orice neînţelegere, de-a aviza în comun la mijloacele de apărare.

„Când aşa zisul partid conservator spune ţării pe faţă că sfărâmarea instituţiilor ei liberale este principiul său de acţiune, toate nuanţele liberale trebuesc întrunite spre a face mai mare puterea de rezistenţă la lovirile *desnădăjduite* ce se pregătesc din partea „aşa zişilor conservatori", căci acest nume e luat mai mult ca o pavăză spre a ascunde trupul *reacţionar.*

„Tot ce este liberal să opună o rezistenţă care să sdrobească campania desnădăjduită a conservatorilor contra instituţiilor de astăzi. Numai astfel uniţi vom face ca această nouă furtună ce conservatorii voesc să ridice în sens *reacţionar, să fie cea din urmă suflare a lor.*"

Bravo! Nu e rău, pentru început. Şcoala „Românului" n'a fost fără folos pentru onorabilii confraţi.

Noi constatăm numai ceea ce oricine poate vedea, că e cu mult mai desnădăjduit saltul mortal al onorabililor confraţi decât atitudinea noastră arareori polemică, în genere calmă şi din când în când ironică.

Desperarea trebuie căutată cu totul într'altă parte decât într'aceea a partidului conservator. Atunci când vom fi desnădăjduiţi, crează-ne confraţii noştri, vom avea alte lucruri, mai bune poate de făcut, decât aceia de a polemiza cu gazetele guvernamentale.

Dar să vorbim franc. Toate tendinţele câte ni le atribue „Steaua României" sunt o pură invenţie, pe care ne-ar plăcea s'o atribuim căldurii excesive şi lipsei de băi de apă rece, care domneşte la Iaşi. Instituţiile liberale — precum o ştiu bine confraţii — sunt în cea mai mare parte opera actualilor

conservatori. Principiile toate ale constituţiei actuale sunt cuprinse în programul adunării ad-hoc din Moldova, compusă din conservatorii actuali şi dacă este vreo deosebire între noi şi radicali, e că noi cerem *realitatea* acestor instituţii, nu pretextarea lor, nu guvernul personal al d-lui Brătianu, nu păstrarea exterioară numai a formelor regimului parlamentar. Cine poate pretinde că d. Serurie sau Carada vor controla într'adevăr pe d. Brătianu, se 'nşeală, la dreptul vorbind, cu o uşurinţă neiertată pentru o vârstă superioară celei copilăreşti. Oricând d. Brătianu a avut în faţă un adevărat parlament, l-a dizolvat. A dizolvat Senatul căruia-i datora puterea, pentru a încheia fără consultarea lui, concesia Strusberg ; a dizolvat alt Senat, căruia asemenea îi datora puterea, pentru a încheia convenţia ruso-română. D. Brătianu nu cere control din partea partidului său, ci supunere oarbă. Cum că posibilitatea existenţei unui partid ca cel roşu, cată a se atribui unor vicii a chiar instituţiunilor noastre, n'o poate tăgădui nimeni ; dar de sigur că dela recunoaşterea acestor vicii până la reacţiune e o mare deosebire, nu de cale, ci de esenţă. Confraţii dela „Steaua României" sunt cu mult mai culţi decât cenuşerii dela „Românul" sau dela „Telegraful" şi ştiu foarte bine ce este reacţiune, precum trebue să fi ştiind că reacţiunea în sensul politic al cuvântului nici este cu putinţă în România, pentru că-i lipsesc neapăratele elemente istorice. Lipseşte dinastia detronată, lipseşte amintirea chiar a instituţiilor feudale, a lipsit totd'auna aristocraţia prin naştere, lipseşte inegalitatea de drept, c'un cuvânt lipseşte totul pentru ca o reacţiune să fie cu putinţă măcar.

De aceea am fi aşteptat că, dacă confraţii cari până acum îşi au oferit alianţa tuturor partidelor şi grupurilor din ţară, începând cu conservatorii şi sfârşind cu roşii, dacă vor să treacă în tabăra d-lui Brătianu, lucru de care ştim c'o să le pară rău mai târziu, s'o facă aceasta cel puţin în mod demn, nu reîncălzind acele neadevăruri răsuflate, pe cari de-un timp încoace nici „Românul" nu le mai întrebuinţează, lăsându-le cu totul la dispoziţia celor dela „Telegraful" şi dela „Democratul" din Ploeşti.

Adevărata explicare însă a înclinaţiei către tabăra Seruriilor şi a Pătărlăgenilor ni se pare nouă eşecul suferit de grupul liberalilor moderaţi în alegerile judeţene. Nevoind a primi condiţiile, puse de conservatorii din Iaşi, nici unul din liberalii moderaţi n'au fost aleşi în consiliul judeţean.

Hinc illae lacrimae.

Lucrare la 15 Iulie 1880.

SFIDARE

„Monitorul" de ieri cuprinde o listă lungă de oameni decoraţi cu diferite grade ale Stelei României, iar decretul privitor la aceasta e contra-semnat de D. V. Boerescu. Intre aceştia găsim nume ca Fundescu, Costinescu, Pandraf ş. a.

Pân'acuma incalte era goana după interese materiale, după câştig fără muncă, care dedea pricină de vorbă asupra patrioţilor. Dacă un om cu patru clase primare şi un curs de violoncel ca D. Costinescu e pentru ţara românească îndestul de învăţat spre a redige „Românul", a fi deputat, director de bancă, ba poate ministru, de sigur nu dumnealui e de vină. Oamenii astfel pot fi de vină că n'au învăţat nimic, dar societatea e şi mai vinovată dacă, în loc de împărţitori de gazete sau alergători de barieră, iese din ei directori de bancă şi demnitari ai statului. Dacă d. Fundescu a uitat misterele bucătăriei pentru a scrie gazete şi din strănepot al vechilor Faraoni s'a modernizat în strănepot al lui Traian, făcându-se şi reprezentant al naţiei... celei româneşti din păcate, de sigur nu domnia-sa e de vină, ci acea naţie care îngădue ca oameni fără ştiinţă de carte şi mărginiţi din fire să pretinză a o lumina, a-i dirige bănci, a-i face chiar legi. Dacă, în loc de frigare şi violoncel, iluştrii concetăţeni mânuesc pana sau pun la cale afaceri de milioane, de sigur că naţia e înjosită în ochii lumii şi ai ei proprii, că cel mai adânc desgust trebue să roază orice suflet onest faţă c'o asemenea stare de lucruri. Dar la urma urmelor câţi oameni fără de merit nu ajung, prin acea ironică întâmplare ce pare a stăpâni universul, acolo unde nu li se cuvine? Oamenii, cu morala lor şi cu ideile lor de merit şi de demerit, au ajuns a face deosebiri între cap şi cap, între inimă şi inimă; pentru natură e indiferent atomul ce ajunge a face parte din vârful copacului sau din rădăcina lui. E apoi natural ca o societate coruptă să se mândrească cu ranele sale, să descopere bubele ignoranţei şi a perversităţii de caracter şi să arate lumii imposibilitatea existenţei sale. Inţelegem ca într'o societate atât de plină de iubire de adevăr şi de moralitate cum e a noastră, delegaţi, aleşi de subprefecţi, să-l aleagă pe D. Fundescu deputat şi votator cu procuri false, pe D. Costinescu director de bancă, înţelegem chiar ca D. Câmpineanu să se numească pe sine însuşi guvernator al băncii, de vreme ce acest lucru stetea în mâna sa, căci semnătura Domnească de întărire nu se capătă cu aşa greutate. Asemenea înţelegem ca, ori unde e câştig fără muncă la mijloc, roşii să alerge după el. Dar ce

au a face distincţiunile, fără valoare materială, ale statului cu toate acestea ?

Intr'adevăr există nebuni în ţară care cu toată corupţiunea domnitoare, cu tot virusul demagogic care purifică România, totuşi o iubesc pentru gloria ei trecută, pentru chiar suferinţele ei pline de amărăciune, o iubesc pentrucă e muma lor, oricum ar fi. Aceşti oameni au fost în război, mulţi au murit acolo de foame şi frig, mulţi de gloanţe, mulţi au fost răniţi. Unora dintre aceştia li s'a atârnat acest semn al Stelei României de piept, ca singură şi curată răsplătire a sacrificiilor lor.

Ei bine, să le fie ruşine de azi înainte acestor oameni de a mai purta acest semn ?

Numai un om, ridicat atât de de... sus ca actualul ministru de externe, care pare a nu avea nici idee măcar despre valoarea morală a unor asemenea distincţii, a putut să le risipească aşa, amestecând nume oneste şi cunoscute cu nume oculte sau prea cunoscute din alte cauze ; numai unui om cu atâtea... tradiţii, în al cărui piept e înrădăcinată ura contra oricărui merit adevărat şi a oricărui sacrificiu dezinteresat, i-a putut veni ideea de-a depreţia până într'atâta aceste semne, încât să le confere, în ochii acestei dezonorate ţări, unor Costineşti şi Fundeşti. Dar nu le ajunge că dispun de avutul ţării, mai vor şi onoarea ei ?

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, onorabili Costineşti şi Fundeşti, la ce vă trebuesc tinichelele acestea pe piept ? Ştiţi ce e onoarea ? Nimic. Un om moare în război şi după ce s'alege praful de dânsul, se zice că moşteneşte onoare. Un altul descopere că nu soarele se 'nvârteşte împrejurul pământului, ci pământul împrejurul soarelui, şi-şi bate capul viaţa lui întreagă cu asemenea copilării, şi răsplata lui ? Onoarea. Sunt într'adevăr o seamă de oameni curioşi în lume, cărora le albeşte capul de grija altora, de grija poporului, a ţării lor ş. a. m. d. Pentru acest soi de nebuni s'au inventat aceste tinichele, nu pentru d-voastră, oameni practici şi cuminţi, cari ştiţi să scoateţi din capitalul intelectual al unui abecedar cele mai mari procente, precum : deputăţie, directorat de bancă, directorat la domenii etc. D-voastră, cari nu cunoaşteţi nici deşertăciunea sacrificiului, nici aceea a meritului şi cari, în taină, râdeţi de ele între pahare, numindu-i pe cei ce le au, traşi pe sfoară şi nerozi, al căror număr nu se mântue, de ce le disputaţi până şi aceste tinichele, cari nici se beau, nici se mănâncă, nici cântă cuplete franţuzeşti, nici joacă balet ; nişte semne făcute pentru acea tagmă de nerozi cari trăesc sau mor pentru... idei ? Ştim că dispreţuiţi ţara, că dispreţuiţi acest popor blând şi moale, care vă îngădue să vă jucaţi cu soarta lui... dar la ce să-i şi arătaţi prea pe faţă

acest dispreţ, atârnându-vă de piept chiar semnele lui de onoare, semne cari nu v'aduc nici un folos... real ?

Mulţumim d-lui Boerescu pentru această lecţie ce-o dă ţării întregi. Că nu sufere de exces de iubire de ţară, am ştiut-o totdeauna ; dar că dispreţueşte într'atâta pe acest popor încât să decoreze pe un Costinescu ori pe un Fundescu cu semnele lui de distincţie, asta, o mărturisim, n'am ştiut-o încă. Ba, îl credeam chiar mai prudent pe d. ministru de externe ; nu-l credeam în stare a desfide până la aşa grad opinia publică.

REACŢIUNEA

Programul nostru zicea : „Teorii abstracte de cosmopolitism, importate de-aiurea, s'au împrăştiat pe nesimţite şi au slăbit cu încetul simţul conservării naţionale, aşa de vioiu şi de puternic odată la Români ; şi aceste idei, vătămătoare chiar în ţările luminate şi puternice de unde s'au luat, au devenit un adevărat pericol pentru naţiunea noastră.

De altă parte, dorinţe de progres şi de libertate, nechibzuite, au introdus prea des în *mecanismul nostru politic* fraza goală în locul realităţii".

Nu credem ca cititorul să mai ceară probe pentru evidenţă. Inecarea cu străini a tuturor ramurilor vieţii noastre economice, reducerea Românului în ţara sa proprie la rolul de simplu salahor agricol, căderea repede a tuturor meseriilor, stingerea industriei casnice şi înlocuirea ei prin producte industriale străine, lipsa absolută a unei legi de incolat, ceea ce permite ca gunoaiele societăţilor vecine din câteşi patru unghiurile lumii să s'aşeze la noi, prefacerea în fine a acestor elemente în elemente politice, cari au umplut funcţiile statului şi se strecoară în reprezentaţiunea naţională, toate acestea dovedesc că ţara noastră nu mai e vechea Românie, ci e o Americă orientală deschisă tuturor imigraţiunilor, al căror principiu e „Ubi bene ibi patria" şi teoria de „om şi om".

Pe de altă parte, dorinţa de progres şi de libertate a introdus fraza goală în locul realităţii în mecanismul nostru politic.

Adecă — în constituţiune, adaugă „Steaua României".

Acest adaus este al ei, pentru a altera terenul discuţiei. Constituţiunea nu este un mecanism, ci un text de lege, bun dacă se aplică bine, rău dacă se aplică rău. Acest text nevinovat nu are de loc a-şi imputa dacă sub masca lui se desfă-

şură influenţa imorală, dacă în numele lui se înscriu în listele colegiului I şi II alegători frauduloşi, dacă tot în numele lui o societate de exploatare a pus mâna pe statul român, uzurpând numele de partid politic.

Dar nu este acesta sâmburul discuţiei cu „Steaua României". Pentru ca discuţia să nu devie o simplă ceartă de cuvinte, o logomachie, pentru ca să nu se ignoreze tocmai noţiunea fundamentală de care e vorba, ne întrebăm: ce e reacţiune?

O expresie împrumutată din mecanică, însemnând acţiunea negativă produsă prin una pozitivă. In politică însă cuvântul „reacţiune" s'a întrebuinţat întâiu la 1789, ca sinonim al contrarevoluţiunii, al unei acţiuni contrare revoluţiunei franceze.

Cuvintele au înţelesul lor. Dacă acum le dăm un înţeles, acum un altul, nici o discuţie nu e cu putinţă.

Aşa dar, care este accepţiunea — singură adevărată — a cuvântului, ca să nu se facă vorbă zadarnică?

Odată contra acţiune. In acest înţeles orice opoziţie e o reacţiune şi'n această ordine de idei, opoziţia făcută de „Steaua României" până mai ieri, ori de „Pressa" e asemenea reacţiune.

Altă dată însă, reacţiune înseamnă asemenea o contra acţiune, însă în sensul *restabilirii unei stări de lucruri, care a existat odată.* Contele Chambord voieşte regalitatea de drept divin precum ea a existat odată; ceea ce el voieşte a avut odinioară trup, a fost concret. Centrul din Germania, voieşte restabilirea unor legi cari au existat odată şi au fost desfiinţate.

Acest soiu de reacţiune ni se impută nouă, şi aceasta zicem că e o scornitură din partea organelor guvernamentale. Ceea ce voim noi: realitatea în locul frazelor, controlul real al actelor guvernului în locul simulacrului de control, responsabilitatea adevărată în locul ascunderii după clapişti irresponsabili, — toate acestea ar fi un progres pe lângă ceea ce se întâmplă astăzi, nu o reacţiune.

Iată dar accepţiunea politică a cuvântului:

Tendenţa de a reîntroduce o formă de guvernământ care-a existat odată: regalitatea de drept divin, imperiu, ş. a. m. d.

Dar, orice tendenţă de reformă, chiar aceea care răsare cu necesitate din relele actualităţii, nu poate fi numită reacţie. decât în sensul mecanic, nu în cel politic al cuvântului.

Dar la ce atâta discuţie? Se 'nţelege că „Steaua României", până acuma în opoziţie, trebuia să caute un pretext, pentru trecerea nejustificată în rândul guvernamentalilor. Dacă pretextul ar fi *cauza adevărată,* atunci această trecere ar fi trebuit să se opereze încă de acum câţiva ani, căci totdeauna

a existat acest partid, pretins desnădăjduit, al conservatorilor. Aşa dar nu existenţa partidului conservator e cauza adevărată că ni se caută acum nod în papură, ci alta. Pretinsa cauză nu este decât un pretext. Ceea ce am fi dorit însă, e ca confraţii dela „Steaua României" să-şi dea cel puţin silinţa de-a descoperi un pretext mai plauzibil decât cel inventat de geniile dela „Românul" sau dela „Telegraful". Asta-i tot. Ne făcusem iluzia că putem aştepta mai mult de la tineri, la cari presupuneam mai multă iubire de adevăr.

Aţi fost contra guvernului, sunteţi acum pentru el.

Constatăm inconsequenţa şi ne mărginim la aceasta.

Dreptul de-a ne mira l-am pierdut de mult în România. Intr'o ţară în care un om cu patru clase primare şi peste aceasta din fire mărginit, e redactor de ziar, deputat, director de bancă naţională, special într'ale drumului de fier şi curând ministru de finanţe, într'o ţară în care mucenicul Simeon e un om căruia nu i se poate imputa nimic, unde procurele falşe ca şi falşele cărţi de alegător joacă rolul de căpetenie pentru înaintarea oamenilor, unde merit, ştiinţă, caracter nu sunt nimic, tripotajul, pişicherlâcul şi hatârul tot, în o asemenea ţară, omul e redus a constata istoriceşte ceea ce se 'ntâmplă, a se indigna din când în când, a râde mai adese ori, dar a se mira de ceva nu mai are dreptul.

Puţine avem de zis, ca concluziune la o polemică cu mult prea lungă pentru obiectul ei.

Ţara care, prin aplicarea instituţiilor ei, încurajează ignoranţa, neconsecvenţa, lipsa de caracter, ba le decorează chiar, dovedeşte că e în descompunere deplină. Dovadă despre această descompunere este imigrarea continuă de elemente străine, care n'a fost nici când mai mare decât sub sistemul actual de guvernământ. Deşi aceste imigraţiuni reprezintă prisosul, nu tocmai clasic în virtuţi şi inteligenţă, al popoarelor învecinate, totuşi, acest prisos, ori cum ar fi el, e superior plebei superioare indigene. Pe spatele nefericitului popor românesc, apatic de suferinţe şi ameţit de fraze, se formează un popor nou de venetici, de-o naţionalitate nehotărîtă încă, o nouă rassă americană, în ochii căreia vechiul popor al lui Mircea Basarab dispare şi emigrează. Promotorul acestui americanism e partidul roşu, care are pretenţia de-a se numi *naţional*. Noi nu ne îndoim că şi din acest aluat, în care Costineştii şi Serurii joacă un rol atât de mare, se poate forma ceva ; dar ceea ce se va forma nu va fi de sigur nici popor românesc, nici stat românesc.

Din punct de vedere istoric, ori cine se asociază cu roşii, dacă nu trădează pământul ţării, trădează însă poporul ţării. Mulţi, nu contestăm, cei mai mulţi poate o fac fără s'o ştie ;

vai de aceia însă cari, având putinţă de-a vedea clar, o fac cu bună ştiinţă !

Inaintea negrei străinătăţi, care împânzeşte ţara, cad codrii noştri seculari şi, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, descreşterea populaţiei îndeplineşte apoi restul : stârpirea fizică a neamului românesc.

E deci... iubirea de adevăr din partea feluriţilor noştri adversari politici de-a nu mai vedea altă cauză de rele în ţară, decât reacţiunea.

Şi cu toate acestea ar trebui să ştie toţi că dac'am fi închipuiţi şi dacă n'am şti bine că nu există nici putinţa unei adevărate reacţiuni în ţară, am trebui să fim măguliţi de acest epitet.

A readuce în ţară acea repede creştere, începută în secolul al XIII-lea, în care poporul românesc făcea să dispară dinaintea puterii sale de viaţă triburile tătare şi slave, ce cutreerau pământul acesta, a readuce vulturescul avânt al Basarabilor, starea de bogăţie din vremea lui Petru Rareş ori a lui Mateiu Basarab, a le putea readuce ar fi merit şi, a fi reacţionar ar fi identic cu a fi sporitor neamului ţării.

Dar nici putinţa nu există pentru un asemenea partid. Izvorul întăritor al istoriei naţionale, iubirea de limbă, de datini şi de popor sunt înlocuite la tinerime şi ceilalţi prin romane franţuzeşti şi cântăreţe pribege ale cafenelelor străinătăţii. Un aer bolnăvicios de corupţie, de frivolitate, de câştig fără muncă a cuprins plebea noastră roşie şi infectează chiar sfera ce rămăsese neatinsă de acest spirit. A crede că o reacţie puternică, în sensul naţional şi istoric al cuvântului, ar mai fi cu putinţă la noi în ţară, ar însemna a se face jertfa unei deşerte iluzii.

Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea ţărânei, ci iubirea trecutului. Fără cultul trecutului nu există iubire de ţară. Azi e constatat că, din momentul în care împăraţii au început a înlocui prin oameni noi pe senatorii Romei, în care tradiţiile şi cultul trecutului se uitaseră, Roma a mers spre repede cădere. Cazul Romei nu numai că nu e izolat, dar nu sufere nici excepţie măcar !..

CONSERVATORII ŞI LIBERTĂŢILE

„Calumniare audacter, semper aliquid haeret.“ De douăzeci şi patru de ani conservatorii n'au dat decât dovezi că sprijină din inimă orice instituţie liberală, care ar asigura progresul, afară de exploatarea naţiei de către ignoranţi şi perverşi, de douăzeci şi patru de ani pe de altă parte „Românul“, cu toate dovezile de contrariu, îşi atribue sie şi partidului său introducerea reformelor liberale şi ne taxează de reacţionari. Publicul mare, căruia nu i se definesc exact cuvintele, ajunge astfel a crede că nu are în faţă-i mai mari amici ai progresului decât pe roşii, pe când tocmai contrariul e adevărat.

Conservatorii au comis într'adevăr o greşală. In acest sfert de secol trecut, ei au crezut că purtarea lor francă, mărturisirea adevăratelor lor principii în Parlament, ar fi de ajuns pentru a invalida calomnia unor adversari cari administrau zilnic prin foaia lor publicului cuvenita doză de minciună, de ignoranţă, de otravă socială. Ei au fost destul de optimişti de a crede că cel ce-şi primejdueşte mintea şi inima, citind organe roşii, se simte totodată dator de a controla zisele foaei prin cele ce se rosteau şi se cotau în Parlament. Ei nu aveau idee, se vede, că legea fizică a inerţiei îşi are analogia sa, în lumea morală, în lenea intelectuală a cititorilor de gazete şi, că oamenii se măgulesc a fi gândit singuri şi a se fi convins, când ei n'au fost decât amăgiţi pe neştiute de către nişte şarlatani politici.

Au afirmat că instituţiile liberale de azi sunt în cea mai mare parte opera partidului conservator.

„Românul“ o contestă.

Cel ce afirmă cată să probeze.

Deci vom proba.

Se ştie că în Moldova nu există roşii. Liberalii de acolo s'au numit fracţionişti şi au fost aproape totdeauna în opoziţie. Principiile lor politice se 'ntemeiază pe doctrinele răposatului Simeon Bărnuţ, iar acestea din urmă au drept izvor o adunare eclectică de principii din dreptul roman şi din doctrinele etice ale filozofiei germane. La dreptul vorbind nu au a face nici în clin, nici în mânecă cu roşii din Ţara Românească, căci toată seria de principii e atât de deosebită de a roşiilor, pre cât e de departe Blajul de Cayenne. Afară de aceea în timpul în care reforma constituţională s'a aşternut pe hârtie, fracţiunea mai nu exista ; ea s'a format cu mult mai târziu. Principiile toate însă ale constituţiei ac-

tuale au fost votate *în unanimitate* de adunarea ad-hoc din Moldova şi au devenit programul întregei desvoltări a statului român.

Să luăm dar pe rând voturile acelei adunări, hotărîtoare pentru întreaga desvoltare ulterioară.

In şedinţa dela 7 Octombrie se votează :

1. Autonomia principatelor în cuprinderea vechilor capitulaţii dela 1393, 1480 şi 1634.
2. Unirea principatelor într'un singur stat sub nume de *România.*
3. Prinţ străin cu moştenirea tronului, ales dintr'o dinastie domnitoare a Europei şi ai cărui moştenitori să fie crescuţi în religia ţării.
4. Neutralitatea pământului principatelor.
5. Puterea legiuitoare, încredinţată unei obşteşti adunări, în care să fie reprezentate *toate* interesele naţiei.

In şedinţa dela 25 Octombrie, acelaş an, se votează :

6. Religia domnitoare în România este religia ortodoxă a răsăritului. Exerciţiul celorlalte culturi recunoscute este liber, însă cu restricţia prevăzută în capitulaţie.

In şedinţa dela 29 Octombrie :

7. Privilegiile de clase vor fi desfiinţate în România.
8. Egalitatea tuturor românilor înaintea legii.
9. Aşezarea dreaptă şi generală a contribuţiilor în proporţie cu averea fiecăruia fără deosebire.
10. Impunerea tuturor la conscripţie militară.
11. Accesibilitatea pentru toţi românii la funcţiile statului.

In şedinţa dela 31 Octombrie :

12. Respectul domiciliului şi al libertăţii individuale.
13. Supunerea fiecăruia la judecătorii prevăzuţi prin legi.
14. Comisii sau tribunale excepţionale nu se vor înfiinţa în nici un caz.

In şedinţa dela 4 Noembrie :

15. Recunoaşterea neatârnării bisericii ortodoxe a Răsăritului din Principatele-Unite de orice Chiriarhie, păstrându-se însă unitatea credinţei cu biserica ecumenică a răsăritului în privinţa dogmelor.
16. Infiinţarea unei autorităţi sinodale centrale pentru treburile duhovniceşti, canonice şi disciplinare, unde va fi reprezentată şi preoţimea de mir a fiecărei eparhii.
17. Nici odinioară şi nici într'un chip mitropoliţii sau episcopii ţării nu vor putea fi aleşi dintre străini sau dintre împământeniţi.

In şedinţa dela 6 Noembrie :

18. Puterea executivă şi legiuitoare să fie despărţită în România.

19. Străinii petrecători în principate să fie supuşi jurisdicţiei ţării fără intervenţia consulatelor.

In şedinţa dela 9 Noembrie :

20. Puterile garante să recunoască vechiul şi neprescriptibilul drept al Principatelor-Unite de a-şi regula ele singure relaţiile lor comerciale cu alte staturi.

In şedinţa dela 18 Noembrie :

21. Deplina neatârnare a părţii judecătoreşti de putere(a) curat administrativă.

22. Inamovibilitatea judecătorilor. Modul se va hotărî prin o lege votată de adunarea legiuitoare viitoare.

In şedinţa dela 20 Noembrie :

23. Responsabilitatea miniştrilor înaintea adunării generale.

24. O lege specială, votată de adunare în cea dintâiu sesiune, va statornici tribunalul însărcinat cu judecarea miniştrilor, puşi în acuzaţie de adunare.

25. Miniştrii osândiţi în nici într'un caz nu vor putea fi iertaţi de şeful statului.

Ş. a. m. d.

Şi cine erau raportorii adunării acesteia pentru propunerile votate, cine oratorii şi apărătorii reformei constituţionale a României ?

Vază-se buletinul adunării : Lascăr Catargiu, Epureanu. Petru Mavrogheni, Anastasie Panu (n'a fost nici când roşu), Dimitrie Ralet, Vasile Sturdza, Constantin Hurmuzache.

Toate hotărîrile acestea se luau, precum am mai spus-o, cu *unanimitate* de voturi, căci nu existau partizi în Moldova.

Să vedem acum din cine se compunea acea adunare ? Din Fundeşti ? Pătârlăgeni şi Costineşti ?

Iată-i citaţi, pe rând, pe toţi mirenii: *Vornicul* Costache Rolla, *Vornicul* Dimitrie Miclescu, *Clucerul* Bădărău, d. Dănilă Bălan, *Vornicul* Anastasie Panu Aga Anast. Fătu, Spătarul Cozadini, Maior Malinescu, *Vornicul* Mihail Cogălniceanu, Aga Iancu Docan, Pitarul Gheorghe Masian, D. Dumitru Savin, Postelnicul Costachi Vârnav, *Vornicul* Dimitrie Rallet, Spătarul Neculai Cananău, Clucerul Ştefan Călin, Simeon a Stancei, *Vornicul* Sevastian Cananău, Aga Alecu Forăscu, Costachi Morţun, Toader sin Pavel, Postelnicul Dim. Grigoriu, *Vornicul* Grigore Balş, Postelnicul Mihaiu Jora, Comisul Vas. Zahari. Cost sin Vasile Ostahi, Aga Dim. Gheorghiad, Logofătul Gheorghieş Sturza, Logofătul Constantin

Sturza, *Vornicul Constantin Hurmuzache,* D. Ion Levârda, Aga Grigorie Vârnav, Aga Cost. Roset, Spătarul Dinu Cracte, d. Ion a Babei, comisul Petre Brăiescu, *Vornicul Iord. Pruncu,* Pitarul Chirilă Ciocârlie, d. Ioan Roată, d. Gheorghe Ilie, *Vornicul Vasile Sturdza,* Postelnicul Alecu Tiriachiu, Serdarul Ion Hrisanti, Vasile Balais, Spătarul Const. Iacovachi, *Vornicul Lascăr Catargiu,* Postelnicul Ioan Fotea, Postelnicul Gheorghe Vârlan, Răducanu Sava, *Vornicul Const. Negri, Maiorul Alecu Cuza, Vornicul Grigorie Şuţu, Vornicul Manolachi Costaki,* Medelnicerul Vasile Nicolau, d. Vasile Stan, Aga Manolache Costin, Spătarul Nic. Carpa, Spătarul Sandu Miclescu, Nobilul Const. Sturza, d. Ioniţă Olariul, d. Ioniţă Ghidionescu, *Vornicul Petre Mavrogheni, Vornicul Nicu Catargiu,* Slugerul Nic. Bosie, Pandele Croitoru, Colonelul Nic. Iamandi, Dimitrie Vasiliev Romov, Lazăr Galiardi, *Vornicul Ioan Cantacuzino,* Aga Grigorie Costachi, Constantin Stiun, Timofti Sacalov, Logofătul Alecu Balş.

Iată o adunare compusă din privilegiaţi, din boieri, condusă de Vornici, care abrogă privilegiile, proclamă unirea României, egalitatea cetăţenească, despărţirea puterilor publice, responsabilitatea ministerială, inviolabilitatea domiciliului şi a persoanei, libertatea conştiinţei, ş. a. m. d., adică toată zestrea constituţională a apusului, bine înţelegându-se, fără preţiosul concurs al Costineştilor, Fundeştilor, Pătărlăgenilor, adică fără tagma patrioţilor roşii.

Apoi aceştia *reacţionari* sunt ?

Dar constituţia actuală nu s'a votat de o adunare, al cărei prezident, deci reprezentant al majorităţii, era D. Epureanu?

Ceea ce nu stă însă în acele voturi ale adunării ad-hoc, e : ca oameni cu patru clase să fie redactori de gazetă şi directori de drum de fier, ca jucători de cărţi de profesie să fie deputaţi, ca *scabroase afaceri* să se facă muşama, ca teşghetari să ia în primire lucrări publice, ca Fundeşti şi Pandravi să fie numiţi cavaleri ai Stelei României, ca să se ia împrumut milioane de franci dela un stat vecin fără a-i trece în socoteli, ca să se urce în trei ani cheltuelile statului cu 34 la sută, ca să se treacă Dunărea cu războiu fără zapis şi chezăşie ş. a. m. d.

Iată lucruri pe cari nu le-a votat adunarea ad-hoc şi cari nu stau nici in constituţia actuală. Lupta, aşa dar, nu e între principii, ci între pretextarea mincinoasă de principii cu care s'acopăr turpitudinile unei demagogii corupte şi între realitatea instituţiilor liberale pe care le cere ţara şi noi.

Oare o mai cuteza „Românul" a nega conservatorilor paternitatea instituţiilor liberale şi după aceste citate ? O mai cuteza să vie cu poveşti dela Anadan Babadan, precum că d.

C. A. Rosetti ar fi făcut parte din ceata lui Tudor Vladimirescu pe când nu era încă pe lume?

Cât e de atunci? Douăzeci şi trei de ani, adecă tot cam atâta e de când spune „Românul" zilnic neadevărul c'ar fi existând reacţie în ţară.

Există într'adevăr o luptă şi n'o tăgăduim. O luptă între ideea unui stat cu instituţii liberale şi solid organizat şi între o demagogie, lacomă de câştig fără muncă, care a azurpat numele de partid politic, făr'a fi decât o societate de neomenească exploataţie a poporului românesc.

TEORIA STATULUI NATURAL ŞI A CELUI ARTIFICIAL

In N-rul de ieri am arătat, destul de limpede credem, că întreaga desvoltare, întreaga reformă constituţională a ţărilor române e cuprinsă punct cu punct în formularea hotărîtă de principii a adunării ad-hoc din Moldova.

Dar de ce în Moldova şi nu aiurea? Explicarea e lesne de dat. Pe tronul Moldovei stătuse un Domn, Grigorie Ghica, de-o curăţie de caracter şi de-o iubire de patrie, care cu greu îşi va găsi seamăn în istoria noastră. Tot ce pământul Daciei avea mai luminat, a fost strâns de el împrejurul tronului, toată generaţia aceea care reprezenta ideile nouă sub domnia lui Vodă Sturza, a fost ridicată alăturea cu el. Dacă ar fi trăit, de sigur ar fi fost ales Domn ţărilor unite.

Dar pe de altă parte nu trebue să uităm că vechea stare de lucruri feudală era de mult desfiinţată, fie prin legiuiri anterioare, fie prin regulament. Era natural dar ca şi balastul de forme care mai rămăsese, lipsite de spiritul vechiu, să se arunce în apă.

Intr'adevăr desvoltarea istorică a ţărilor româneşti suferise o grea şi nevindecată întrerupere prin epoca de o sută de ani a Domniilor străine. Se poate zice că de atunci încoace avem un popor nou înaintea noastră care şi-a reînceput viaţa, încheiată în timpul de înflorire a lui Mateiu Basarab. Să nu crează cineva că există vre-o comparaţie cât de slabă măcar între epoca lui Mateiu Basarab şi cea de astăzi. Sunt de atunci două sute cincizeci de ani aproape. Inchipuiască-şi cineva că acum două sute cincizeci de ani budgetul Ţării Româneşti fără Moldova era de 7.000.000 de galbeni, aceasta într'un timp în care aurul american nu inundase Euroupa; că

armata Ţării Româneşti era de 150.000 de oameni, ceea ce amândouă ţările abia ar putea ridica astăzi. Cu toate acestea populaţia Ţării Româneşti nu era mai mare de două milioane. Ei bine, în acel timp imperiul germanic întreg n'ar fi putut ridica o oaste mai numeroasă ; abia marea armă a Spaniei era egală prin număr.

De aci înainte şirul e cu totul întrerupt. Domnia străină a început cu desfiinţarea treptată a oştirii, în urmă a venit despoierea tuturor claselor societăţii, scăderea repede a populaţiei, care în secolul trecut nu mai ajungea nici la un milion. Sentimentul de drept şi datinele vechi dispărând, se simte necesitate de-a stabili norme scrise pentru viaţa oamenilor. Sub Domniile străine se tipăresc adevăraţi codici în locul legiuirilor bisericeşti de mai nainte. Precum corupţia îmbătrâneşte pe individ, astfel putrejunea bizantină a îmbătrânit înainte de vreme pe poporul românesc. Intr'adevăr, acum două sute de ani aflăm o mulţime de caractere ale evului mediu : aflăm pe juraţi în cestii civile, ceva cu totul medieval, gratuitatea serviciilor publice, o jurisdicţiune limitată a proprietarilor mari pe pământurile lor ; dar caracterul esenţial al feudalităţii e natura proprietăţii, lipsa proprietăţii de mijloc şi acelei mici. Proprietatea răzăşască nu era mică, din contra, mare. Era o moşie mare care se dăduse nu unui individ, ci unui neam. Posesiunea acestui teritoriu se subîmpărţea din timp în timp după numărul membrilor neamului. Cea mare se păstra indiviză şi pentru a nu se micşora puterea politică a familiei, se moştenea în cele mai multe cazuri de către unul singur, mulţumindu-se ceilalţi copii cu câte-o zestre în bani sau în avere mobiliară. Din documente se văd resturi de inalienabilitate, şi o îngreuiare foarte mare a cumpărării. Pentru a se vinde o moşie, trebuiau consultaţi toţi membrii familiei, precum şi toţi megieşii. Dacă unul din membrii familiei ar fi lipsit din ţară, dreptul lui de a răscumpăra moşia nu se prescria în zece ani.

Dispărând sistemul feudal sau mai drept zicând semifeudal, ce mai rămânea alt decât formele curat exterioare ale regimului vechiu, titlurile ?

In realitate sistemul feudal e un sistem al libertăţii celei mai mari, al descentralizării, al autonomiei comunale, al neatârnării claselor ; oamenii nu erau egali şi tocmai pentru aceasta erau liberi. Cu cât oamenii se egalizează, cu atâta devin mai puţin liberi. Proprietăţile mari împărţindu-se şi subîmpărţindu-se, schimbându-şi originea prin cumpărătură cu bani, era evident că drepturile vechi de jurisdicţie deveneau o vexare a unei mâni de oameni pe un petec de pământ, pe care statul nu putea s'o mai recunoască.

In teorie generală cată dar să spunem că esenţa sistemu-

lui vechiu încetase cu domniile străine, că sub acestea s'a stins statul natural pentru a face loc celui artficial.

Pe când în societatea veche toate clasele steteau în raporturi atât de bine însemnate, precum stau diferitele organe într'un corp, fiindu-şi unul altuia de ajutor reciproc şi necontestându-şi unul altuia funcţionarea, în societatea nouă acea armonie naturală încetează şi cată a se introduce una artificială, prin legi scrise. Organele unui om sănătos funcţionează în mod regulat fără ca el să ştie anatomie sau fiziologie ; ba el n'are nici nevoie de-a avea scris pe hârtie cum îi bate inima şi cum circulează sângele. Abia cel bolnav simte trebuinţa de a-şi consulta organizaţiunea sa, de-a consulta texturi scrise despre modul cum e făcut şi cum ar trebui să subvină naturii sale, ca să nu moară. Pessima respublica, plurimae leges. Cu cât e mai rău statul, cu cât e mai abătut dela natura lui, cu atâta mai multe legi trebuesc.

Lipsa aproape absolută de legi scrise în evul mediu ne dovedeşte o stare de deplină sănătate a statului. El n'avea nevoie de reţete scrise de avocaţi pentru a trăi.

Aşa dar ceea ce-a făcut progres în România nu e libertatea, nu e principiul autonomiei locale, nu e funcţionarea liberă a părţilor pentru prosperitatea întregului, ci egalitatea şi omnipotenţa statului. Statul e atât de omnipotent în România, încât totul atârnă de centru, până şi numirea unui primar de comună rurală. Spune-ni-se daca în timpul vechiu se mai întâmpla ca un consiliu comunal, vornicul şi paznicii, soltuzul şi părgarii să fie în bătaia decretelor ministeriale de dizolvare şi de numire ? Când însă statul a devenit omnipotent, e firesc şi cată să cerem realitatea principiului *Monarhiei* constituţionale. Căci dându-se omnipotenţa aceasta ca jucărie în mâna unui partid, fără ca Domnul să-şi exercite controlul asupra lui, atunci se 'ntâmplă lucruri ca concesia Stroussberg, împrumuturi de milioane netrecute în socoteli, ca cele 8 milioane ale Rusiei, ridicarea cheltuelilor bugetare cu 34 la sută, decorarea cu medalii şi ordine a lui Nichipercea şi a egalilor săi, numirea unor avocaţi de mâna a doua în directorate unde se cer vaste cunoştinţi tehnice şi mecanice, spoliarea tezaurului public prin crearea de lefuri fabuloase în folosul patrioţilor de meserie, cu'n cuvânt statul omnipotent devine o jucărie în mâna demagogilor, iar poporul se sbate fără putere, jumulit şi exploatat într'un mod neomenos de cătră o tagmă de oameni, fără merit, fără ştiinţă, fără caracter, fără patrie chiar.

MOLDOVA ŞI IDEILE LIBERALE

Intr'unul din numerele trecute am dovedit cu acte *gospod*, precum se zicea mai nainte, că întreaga reformă constituţioanală a României, punct cu punct, a fost votată de către adunarea mumă din Moldova, numită divan ad-hoc, şi că acele puncte a devenit programa întregei desvoltări ulterioare a statului român. Am dovedit asemenea, prin citarea numelor tuturor, că erau aproape toţi privilegiaţi iar susţiitorii prin graiu şi înscris a reformei constituţionale erau toţi... *Vornici*, adică, după vreme, boieri mari. La propunerile de reformă liberală găsim nedespărţiţi iscăliţi pe vornicii : Lascar Catargiu, Manolaki Kostaki, Petre Mavrogheni, Anastasie Panu, Dimitrie Ralet, Vasile Sturza, Constantin Hurmuzache. Aceste propuneri se votau aproape totdeauna cu unanimitate ; toată opoziţia *reacţionară* e reprezentată printr'un singur boer, logofătul Alecu Balş. De aci rezultă însă mai multe adevăruri ce nimeni nu le poate tăgădui :

1. Această adunare nu era împărţită în partizi.
2. Adunarea, compusă aproape exclusiv din privilegiaţi, din boeri, era o adunare *liberală*.
3. Conservatorii de astăzi, fiind căpeteniile acelei adunări, conducătorii ei, sunt nu numai liberali, dar introducătorii tuturor reformelor liberale.

De aci urmează cu o consequenţă naturală tot mersul ulterior. Constituţia actuală se elaborează la 1866 sub un guvern, în care conservatorii formau majoritatea ; constituanta în fine e prezidată de d. Epureanu.

„Românul", văzându-se înfundat, se sbate ca'n gura şarpelui şi nu ştie ce să răspunză la toate acestea.

Ia să vedem câteva specimene de răspuns :

Afirmarea că în Moldova nu există liberali, e contrarie adevărului istoric.

Pardon. Nici noi n'am zis că nu există liberali în Moldova ci că nu există *roşii*. Distinguendum est. Sub liberali înţelegem pe aceia cari vor *realitatea* sistemului parlamentar, sub roşii însă înţelegem acea demagogie flămândă şi pretinsă liberală, care în opoziţie fiind, înjură pe Vodă şi pe miniştri, iar băgaţi odată la stăpân sunt cei mai târâtori, cele mai servile instrumente. Stâlpi de cafenele ai Bucureştilor, vânzători de bilete a cântăreţelor dela Ionescu, directori de bancă şi şefi la divizia instrucţiei publice cu patru clase primare, advocaţi de mâna a doua, deveniţi directori de drum de fier, iată roşii. Această masă neagră de nulităţi invidioase

care se simte insultată prin existența oricărei inteligențe superioare, oricărui caracter superior, — aceștia sunt roșii. Partid care începând dela D. C. A. Rosetti, cereau funcții dela ministrul Catargiu, unii pentru ei, alții pentru rudele lor, partid pe care-l desființezi din momentul, în care ai umplut gura partizanilor cu câte un oscior.

Noi n'am negat existența liberalismului în Moldova, ci existența roșiilor pe care o negăm și acuma. In realitate acele câteva exemplare de roșii din Moldova se pot număra pe degete: D-nii Docan și Hasnaș la Dorohoi, roșii de *sport*, foarte deosebiți de Costineștii și Fundeștii de aici, D. Gusti din Iași, roșu din puținătate de înțelegere, generalul Lecca, roșu din cauza complicității la o crimă militară; p'ici pe colo mai sunt și roșii din interes, ca d-nii Gheorghian și Herșcu Goldner; aci se mărginește tot partidul în Moldova. O mai repetăm — nu oricine voește, poate deveni roșu. Mulți ar fi voit poate să devie, mulți s'alătură de acest partid, dar geaba, nu merge. Pentru aceasta se cer anume defecte înăscute.

Dar iată și dovada „Românului" despre existența roșiilor în Moldova:

Cine nu-și aduce într'adevăr aminte de luptele înverșunate între *„generațiile noui"* și între foștii privilegiați? Cine nu știe cu câtă ardoare-și apărau acești din urmă privilegiile, scutirile de orice sarcine, calificau cu dispreț cu *„duelgii* și *bonjuriști* pe *tinerii"* ce combăteau acele privilegii, îi trimiteau surghiun la mânăstiri și dau asalte, sub comanda vorniculuı Grigore Mihai Sturza caselor, unde acești *„liberali"* își țineau întrunirile?

Am subtras cuvintele: generațiuni noi, duelgii, bonjuriști, tineri, liberali.

Tocmai aceștia sunt conservatorii actuali; aceștia erau sub Mihai Sturza și Grigorie Ghica, generațiunile noi, duelgii, bonjuriști, liberali tineri, căci și d-nii Epureanu, Alecsandri, Anastasie Panu, Costache Negri, Petre Mavrogheni și Lascar Catargiu au fost odată tineri.

E adevărat că în divanul ad-hoc al Moldovei au fost câțiva privilegiați...

Câțiva! Aproape toți erau privilegiați și numai câțiva țărani și negustori nu erau în asemenea condiții.

... e asemenea adevărat că acel divan a exprimat oarecare dorințe liberale.

Oarecari! Acel divan a exprimat *numai* și multe dorințe liberale, le-a formulat categoric și astăzi ele sunt înscrise în constituție.

Dar ce mai zice în sfârșit „Românul"?

Privilegiații erau *siliți* să nu mai susție privilegiile, cari

erau înmormântate de popor prin revoluţiunea dela 1848. ... aşa zişii conservatori au primit constituţia pentrucă nu le era cu putinţă să facă altfel.

Ei, aci ne-au înfundat, aci nu mai avem încotro. Aşa este : erau siliţi, nu le era cu putinţă să facă altfel.

Dar de *cine* erau siliţi, rogu-vă ? Nu cumva de d-voastră ? Ştiut este că sunteţi oameni foarte curajoşi... după bătălie ori la cafea şi că — ferească Dumnezeu — sunteţi în stare să proclamaţi republica la Ploeşti. Păcat numai că acest zor, această silă mare, piere faţă c'o companie de dorobanţi. Vitejii ca cele din noaptea de 11 Februarie sunteţi într'adevăr în stare să faceţi, dar a sili pe cineva prin curajul atitudinei d-voastră, nu sunteţi în stare, pentrucă, pe lângă celelalte defecte, aveţi şi pe acela al laşităţii.

Aşa dar nu mai încurcaţi lumea cu vorbe. Dovedit din fir în păr este că conservatorii sunt aceia cari au introdus reformele liberale în ţară siliţi da, dar de bunul lor simţ şi de inima lor. Nu anul 1848 le-a luat privilegiile, ci altcineva cu mult anterior : fanarioţii. Ne întemeiem aci pe-o autoritate pe care „Românul" de sigur nu va cuteza a o combate, pe a lui Nicolae Bălcescu :

Privilegiul scutirii complete la Români nu-l aveau decât robii. Dela boier până la moşnean, dela mănăstire, preot, până la oştean, toţi luau parte la contribuţiunile statului. Cu toate că dela început boierii nu primiau lefi pentru slujbele lor, cu toate că ei erau îndatoraţi să facă o parte însemnată în armată şi să meargă la răsboi cu cheltuiala lor, dar tot plăteau dăjdiile cele mai însemnate. Astfel ei au plătit în tot anul haraciul, ploconul bairamului, banii calului şi oieritul la trei ani. Visteria făcea chibzuire după starea fiecăruia cât se cuvine să plătească. Constantin Mavrocordat, la 1741, prin actul reformei *„desfiinţând multe drepturi ale boierilor îi scuti de tot de dajdii"*. (N. Bălcescu. Puterea armată pag. 24 et sq).

Bălcescu citează şase hrisoave consecutive, cari *desfiinţau drepturi poltice*, câteşi şase din timpul Domniei străine.

Armata şi aristocraţia, iată cele două mâni puternice ale vestiţilor şi marilor Domni din veacul nostru de aur.

Astăzi avem armată, dar nu mai avem aristocraţie, afară doar dacă nu vom lua la serios pe cavalerii de industrie ori pe novicii decoraţi cu „Steaua României".

Ceeace este însă o societate fără aristocraţie ne-o spune celebrul Tocqueville :

In toate societăţile din lume tocmai acelea vor scăpa mai cu greu de guvernul absolut, în care aristocraţie nu mai este sau nu mai poate fi ; nicăiri despotismul nu va produce efecte mai stricăcioase decât în societăţile lipsite de aristo-

craţie, pentrucă nici un alt soi de guvernământ, ca cel despotic, nu favorizează desvoltarea tuturor viciilor, la cari sunt supuse în deosebi aceste societăţi, împingându-le tocmai spre partea, în care ele înclinau deja, urmând unei porniri naturale.

Oamenii ne mai fiind legaţi unii de alţii prin nici o legătură de caste, de clase, de corporaţiuni, de familii, nu sunt decât prea înclinaţi de a nu se ocupa decât de interesele lor particulare totdeauna gata de a nu se avea în vedere decât pe sine însuşi şi a se retrage într'un individualism, în care orice virtute publică este înăbuşită.

In acest soi de societăţi, unde nimic nu e fix, fie-cine se simte impus fără curmare de teama de a se coborî sau de ardoarea de a se sui, şi fiindcă *banul*, în timpul în care devenit principalul semn care clasează şi distinge pe oameni între ei, a câştigat o mobilitate singulară, trecând fară curmare din mână în mână, transformând condiţia indivizilor, ridicând sau înjosind familiile, nu există mai nimenea care să nu fie obligat de a-şi da o silinţă desperată şi continuă pentru a-l păstra sau a-l câştiga. Dorinţa de a se îmbogăţi *cu orice preţ*, gustul afacerilor, iubirea câştigului, căutarea bunului trai şi a plăcerilor materiale sunt acolo pasiunile cele comune. Aceste pasiuni se răspândesc în toate clasele, pătrund până şi într'acele cărora le-a fost pân'acum cele mai străine şi vor ajunge a enerva şi a degrada naţia întreagă, dacă nimic nu le va împedeca. Deci e esenţa despotismului de a le favoriza şi de a le întinde. Aceste pasiuni slăbitoare îi vin în ajutor; ele abat şi ocupă imaginaţia oamenilor departe de afacerile publice şi-i fac să tremure la ideea numai a unei revoluţii.

Numai despotismul le poate da secretul şi umbra cari pun cupiditatea la adăpost şi permit câştiguri neoneste, înfruntând dezonarea. Fără despotism, ele ar fi fost puternice; cu el, ele domnesc. (Alexis de Tocqueville. L'ancien régime et la revolution).

Cine nu vede în aceste şiruri icoana fideală a societăţii noastre lipsite de aristocraţie, democratice în adevăr, dar supuse despotismului unui om ca d-l Brătianu, despotism pospăit cu fraze liberale, cu păzirea formelor exterioare? Presque tous les princes qui ont détruit la liberté, on tenté d'abord d'en maintenir les formes: cela c'est vu depuis Auguste jusqu'à nos jours — zice tot scriitorul de mai sus.

FENOMENELE ECONOMICE ŞI PRINCIPIILE DE GUVERNARE

Nu avem din nefericire, un serviciu statistic atât de exact precum îl au mai cu seamă ţările acelea care au posedat o monarhie democratică autoritară şi au tradiţii biurocratice. Cu toate acestea, pre câtă statistică există, ea nu ne arată decât regres în toate privirile, o scădere din ce în ce mai pronunţată, fie în proporţia dintre export şi import, fie'n numărul şcoalelor rurale, fie'n numărul populaţiei române din oraşe. Deşi deci acest excelent instrument de observaţie, această metodă de cercetare a fenomenelor vieţii publice, e îndestul de imperfectă la noi, din cauza lipsei elementelor necesare şi a datelor exacte, cu toată imperfecţiunea lui, rezultatele apărute numai în conture sub ochii observatorului, sunt atât de triste, în cât dovedesc, fără alte consideraţii chiar, necesitatea unei schimbări de sistem, a unei schimbări în întreaga noastră manieră de-a vedea.

Sub guvernele conservatoare, de bine de rău, balanţa comercială a ţării prezenta un excedent, mic sau mare, după cum anul era, din mila cerului, bun sau rău. De când guvernează roşii, această balanţă e'n deficit. De şi administraţia unei ţări şi măsura în care ea intervine pentru limpezirea mişcării bunurilor, e politică curată, încât toată seria de fenomene economice cuprinde între factorii ei constitutivi şi sitemul politic după care o ţară e guvernată, totuşi, cu ocazia observaţiilor noastre asupra balanţei defavorabile din timpul roşiilor, ne-am pomenit c'o întâmpinare din partea *Pressei*, care numea comparaţia noastră absurdă. Precum confraţii nu ştiu în genere valoarea vorbelor întrebuinţate, tot astfel nu ştiu nici ce este *absurd*. O idee poate fi greşită, fiindu-i premisele greşite, pentru asta însă nu trebue să fie absurdă. Absurd e cel ce se contrazice pe sine însuşi, care de ex. susţine azi că e conservator, mâine iar că e roşu ; acum că roşii sunt nişte demagogi, acum iar că sunt patrioţi luminaţi, ş. a. m. d.

Dar să revenim la balanţă.

Pressa zice că nici bunătatea recoltelor, nici căutarea lor în pieţe nu se poate atribui unui guvern, ori care ar fi el. Deci conchide că, dacă balanţa comercială a fost bună sub conservatori, guvernul n'avea nici un merit întru aceasta, şi dacă ea s'a constatat foarte rea şi îngrijitoare în anii trecuţi, guvernului nu i se poate imputa nimic. Iată adevărul adevărat, etc.

Cititorul inteligent va observa numai decât confuzia pe

care-o face *Pressa*. Noi n'am zis şi nici ne-a venit în minte a zice că bunătatea recoltelor sau căutarea lor în pieţele europene se poate atribui unui guvern. Bunătatea recoltelor atârnă dela Dumnezeu, căutarea în pieţe dela micimea concurenţei ruseşti şi americane, *producţiunea* însă a unei bune recolte, apoi proporţia între producţiunea generală şi consumaţiunea generală, nu sunt atât de neatârnate de sistemul de idei care guvernă un popor, precum s'ar crede la prima vedere.

Răspundem *anticipando* cu cuvântul lui Göthe: „Dacă cifrele nu guvernă lumea, ele arată cel puţin cum este guvernată". In realitate, după observaţii atât de des făcute, balanţa comercială, ca şi toată seria de fenomene economice şi sociale, stau în strânsă legătură cu principiile dominante, fie economice, fie politice.

Care este deci cauza balanţei comerciale defavorabile, bine înţelegându-se că, toate puterile fiind încordate, exportul de grâne şi producte brute s'a mărit, numai că şi importul s'a sporit cu mult mai mult, de-l întrece cu zeci de milioane?

Cauza e cea mărturisită de „Românul": Se consumă mai mult decât se produce.

De ce însă se consumă mai mult?

Pentrucă întregi straturi de naturi catilinare, de ignoranţi, de academiciani ai şcoalelor primare, de unde trăiau până ieri ca vai de ei, participă azi la atotputernicia guvernamentală şi exploatează ţara după plac. Dovadă e urcarea bugetului cheltuelilor cu 30 la sută, dovadă încordarea extremă a imposibilităţilor poporului, dovadă mizeria din sate şi mortalitatea din oraşe, dovadă — Mihălescu.

Căci cestiunea nu este daca s'a înmulţit producţiunea; ea trebue să se înmulţească cu sporirea consumării. Cestiunea socială, adâncă, şi dureroasă pentru orice inimă deosebită de-a mucenicului Simeon e dacă s'au înmulţit *numărul producătorilor* şi puterea lor de producţiune. Acesta nu s'au înmulţit. Din contra, asupra aceluiaşi număr de producători s'a aşezat o nouă pătură foarte mare de consumatori, pe atât de exigenţi, pe cât sunt de corupţi, şi pentru a da acestora lucruri de cari s'ar putea priva, rafinerii, prisoase se chinueşte un popor întreg până la istovirea întreprinderilor sale. Acesta e marele secret al sărăciei: înmulţirea unor clase de consumatori, care nu compensează prin nimic munca producătorilor care-i susţine.

Sărăcia şi sclavia nu sunt decât două cuvinte pentru acelaş lucru. Esenţa lor este că puterile unui om se'ntrebuinţează, în mare parte, nu pentru el însuşi, ci pentru alţii, din care rezultă apoi, parte supra încărcarea lui cu muncă, parte o îndestulare insuficientă a trebuinţelor sale proprii. Căci

natura, sgârcită cum este de felul ei, nu i-a dat omului decât atâtea puteri câte-i trebue de-a se susţinea pe el însuşi şi pe ai săi fără multă sforţare: un mare prisos de puteri nu i-a dat. Când sarcina comună a întreţinerii fizice a unui popor se ia după umerii unei părţi prea mari a lui, cealaltă parte se'ncarcă cu asupra de măsură şi e mizeră. Cu cât mai mult însă se agravează proporţia aceasta, când clasa descărcată nu are trebuinţă, ca călugării, numai de întreţinerea existenţii fizice, ci de-o mulţime de obiecte de lux, de rafinerii pe care nu le poate produce, de munca altor popoare, plătită cu munca poporului propriu.

Intr'adevăr, există într'un stat normal, guvernat omeneşte, o compensare pentru sacrificiile poporului de jos. Partea descărcată de munca fizică a societăţii îşi pierde puterea musculară (iritabilitatea), dar câştigă înmiit de mult prin sporirea puterii nervoase (sensibilitate, inteligenţă). Arte şi ştiinţe sunt copile ale luxului, dar sunt o compensaţiune. Invenţiile technologice în toate ramurile vieţii cer azi, în fabrici şi manufacturi, de mii de ori mai multă muncă decât mânile tuturor acelora cari nu lucrează fizic, a tuturor învăţaţilor la un loc. Spunând puterea unui sclav orb, care nu se revoltă, a naturii, munca fizică a omului devine din ce în ce mai uşoară. Dar avem noi arte şi ştiinţe? E pătura aceia consumatoare de nulităţi o clasă de oameni de ştiinţă, cari să compenseze munca connaţionalilor lor din care trăiesc?

Precum ştim, nu.

Iată dar adevărata cauză a balanţei defavorabile: înmulţirea cu asupra de măsură atât a clasei consumatoare, cât şi a necesităţilor ei. Când un guvern are însă drept sistem de-a ridica de pe uliţe mii de nulităţi şi a le inspira trebuinţe pe cari nu le avuseseră nici când; când se despopulează cafenelele, pentru a se popula bugetul; când ignoranţa, pervesitatea şi lenea sunt titluri de recomandaţie pentru a face carieră pe miile de căi cari atârnă direct sau indirect de stat, — atunci într'adevăr se descarcă de sarcina întreţinerii fizice straturi de oameni cari nu meritau să fie descărcate, şi se încarcă cu asupra de măsură restul poporului.

Dacă producătorul nostru, ţăranul, ar primi în schimb cunoştinţele necesare pentru a-şi economisi munca braţelor şi a produce mai mult lucru cu mai puţină muncă atunci ar exista o compensaţie. Dar el munceşte — în acelaş mod primitiv şi greu ca şi strămoşii săi, insutindu-i-se sarcinele publice.

Ce lumină i se dă în schimb? In timpul ministerului Catargiu erau 2.812 şcoli rurale cu 75.484 şcolari; astăzi, sub guvernul părintesc al roşiilor, sunt numai 1910 şcoli. Deci,

în patru ani de guvernare roşie, s'au pustiit 902 şcoli rurale şi vor scădea şi mai mult.

Pressa dar poate vedea foarte bine, din cele de mai sus, că bunătatea recoltelor fiind aceiaşi şi căutarea lor în piete tot atât de mare, un popor poate merge economiceşte şi altmintrelea la sleire, prin sistemul de idei care-l stăpâneşte. Căci în viaţa unui stat ideile predominatoare sunt o crudă realitate

---

REACŢIUNEA NOASTRĂ

Incă de pe când ne căutau ceartă confraţii dela „Steaua României", fiindcă momentan le venise la'ndemână de-a ne numi reacţionari, am spus că orice discuţie e zadarnică, e goală logomachie, daca evită a ne spune ce înţeleg dumnealor prin „reacţie", ce mâncare e aceea despre care fac atâta vorbă. Tot astfel face şi „Românul", şi alte foi, cu cari însă nu discutăm nici odată, căci ar fi cu totul de prisos. Ar însemna să intre omul într'o turmă de căţei de florile mărului.

Aşa dar, ce este reacţia ?

In fizică se numeşte astfel legea, demonstrată de Newton, privitor la contra-acţiunea trezită prin o acţiune ; în politică însă s'a numit astfel : 1) contrarevoluţia, proiectată în Franţa în veacul trecut ; 2) tendinţa de-a *reintroduce o formă de guvernământ care-a existat odată.*

Care-i acea formă de guvernământ care-a existat odată şi pe care conservatorii vor s'o reintroducă ?

Tăcere absolută din partea patrioţilor, semn că de când sunt nu s'au gândit măcar în treacăt la înţelesul acestei vorbe, pe care o bat mereu ca apa 'n piuă.

Am dovedit din fir în păr că toate, dar toate reformele liberale, sunt introduse în ţară de partidul conservator. Ni se răspunde c'am fost siliţi la aceasta.

De cine ?

De Europa.

De opinia publică.

De 1848.

Intr'adevăr, aceiaşi conservatori cutreeraseră Europa, scriseseră broşuri şi scoseseră gazete prin cari au arătat lumii ceea ce ne trebue, în câ adunarea *adhoc* a primit un program, ale cărui principii membrii ei, unioniştii, conservatorii de astăzi, ştiuseră a le răspândi.

De opinia publică ? Dar opinia publică consista pe atunci tocmai din ei.

De patruzeci şi opt ?

Deocamdată relevăm un lucru.

Conservatorii actuali au fost în cea mai mare parte revoluţionari la 1848. In Moldova vedem pe d-nii Epureanu, Alecsandri, Cantacuzino şi o mulţime de privilegiaţi, ba chiar *numai* privilegiaţi amestecaţi în revoluţie ; dincoace vedem pe mitropolitul, pe d-nii Christian Tell, pe Eliad, pe Bolliac ş. a., liberali într'adevăr, dar toţi respingând cu indignare onoarea de-a fi porecliţi confraţi ai d-lui C. A. Rosetti şi ai roşiilor. Acestea le zicem, nu pentru că revoluţia dela 1848 ar fi avut cel mai mic efect asupra poprului românesc, ci pentru ca s'arătăm că, daca acea revoluţie ar fi avut importanţa pe care i-o atribue „Românul", conservatorii actuali au format de sigur nouă din zece părţi din promotorii ei.

Dar adevărul istoric al mişcării dela 1848 e în realitate cu mult mai meschin şi mai trist.

Tinerimea de atunci hrănise mari idealuri naţionale în inima ei, cari au fost însă reduse la rolul de-a fi o piatră de şah în mâinile unei puteri vecine. Rusia avea nevoie de un pretext spre a intra în principate şi de aci în Ardeal şi Ungaria. De aceea s'a făcut acea mişcare, subţire pusă la cale, în contra ordinei existente şi în contra Rusiei. Până astăzi stă bănuiala că d. C. A. Rosetti n'a fost la 1848 decât un agent rusesc, care s'a amestecat în revoluţie pentru a o trăda. Aceasta a crezut-o Bălcescu, a crezut-o Eliade, o cred încă mulţi contimporani.

Aşa dar, lăsaţi-o mai bine încurcată cu anul 1848, căci în toate cazurile e o probă mai mult în contra roşiilor, şi învăţaţi mai bine carte, citiţi hrisoave şi cronici, ca să vedeţi de când a încetat în România până şi putinţa unei reacţiuni. Ea a încetat cu dinastiile române, cu drepturile *politice* ale boierimii vechi. Ceiace-i mai rămăsese acesteia, nu erau privilegii adevărat nobilitare, nu era dreptul de-a se acoperi înaintea capului statului şi a-i spune „cu paharul îndeseşte, dar cu birul mai răreşte" ci erau nişte biete drepturi private, fără nici o însemnare pentru viaţa statului. Şi dacă onorabilii confraţi ar răsfoi şi mai mult documentele, ar vedea că acele supreme drepturi *politice* (nu scutiri de dări, plăteau în vremea veche boierii ca oricare altul) acele drepturi depuse în mâna unei aristocraţii istorice, erau adevărul, erau religia strămbunilor noştri. Atunci vor înţelege cum, alături cu Domneasca cetate a Sucevei, înfloreau, înlăuntrul aceluiaşi stat, republicele Vrancii, Câmpulungului şi Sorocii ; atunci vor înţelege cum acea părintească inegalitate, întemeiată pe tradiţii lega om de om c'o vârtoşie morală atât de

mare, încât ţările noastre, atât de mici, puteau să pună sute de mii de oaste în câmpul de bătaie şi, bine înţălegându-se, sute de mii care mergeau nu recrutaţi, ci de bunăvoie, de dragul ţării şi al libertăţii lor.

Şi dacă vor confraţii să vază azi încă ce tare e un popor feudal cu totul, oricât de mic ar fi, n'au decât să se uite la Albania şi la Muntenegru, unde sistemul a rămas intact. Nu ştim zău, dacă demogagii noştri de vanilie, care umplu cafenelele, ar ieşi de bună voie ca Albanejii, când patria ar fi în pericol.

Aşa dar recunoaşteţi că nu ştiţi ce e feudalismul şi că, fără să voiţi, ne faceţi cel mai mare compliment, când ne numiţi reacţionari, un compliment, pe care nu-l primim însă, pentrucă nu-l meritäm.

Dar ce e mai ciudat în toate răspunsurile confraţilor dela „Românul", e vecinica confundare a libertăţii cu egalitatea drepturilor politice. De câte ori organul nostru va vorbi pentru mănţinerea inegalităţii strict constituţionale a drepturilor *politice*, nu private, de atâtea ori suntem numiţi reacţionari.

Nici prin gând nu le trece onorabililor confraţi că, cerând sufrajul universal, sau apropiarea de el, cer despotismul.

Dar cu ce-a venit Napoleon III pe tron? Cu sufrajul universal. Cum îşi alege d-l de Bismarck Reichstagul pe care-l struneşte cum vrea? Cu sufraj universal. Dar prin ce e Grecia actuală absolut neputincioasă, înlăuntru şi'n afară? Prin sufraj universal.

Noi nu suntem, bine înţeles, contra sufrajului universal, dar numai acolo unde se potriveşte, adecă unde alegătorul are deplină şi exactă cunoştinţă despre interesul public în cestiune. Înţelegem ca o comună rurală să-şi voteze cu sufrajul universal un drum ce-i trebue sau să-şi aşeze o dare comunală, — lucru pe care-l pricepe oricine dintre oameni, şi care se făceau la noi chiar acum 25 de ani. Dar interese mari, pe cari abia cea mai ageră minte le poate cântări, să se decidă prin mulţimea voturilor lui Stan şi Bran? Nici când. Cred într'adevăr confraţii că Ştefan-Vodă chema pe ţăranii republicei din Vrancea ca să se consulte cu ei despre războiu sau pace, despre tratate de comerţ sau altele? Noi înţelegem ca în cismărie să fie consultaţi cismarii, în interese comunale mebrii comunei. Dar este şi politica generală a unei ţări un lucru atât de uşor în cât s'o poată judeca ori şi cine după cum îl taie capul? Destul de rău am ajuns daca *banul* clasează pe oameni în ţara noastră, în loc de-a fi clasaţi prin moştenire de bunuri immobiliare; vor confraţii să ajungă şi mai jos?

Dar geaba vorbim cu oameni cari par a nu poseda nici

elemente de istorie, nici de drept public, şi cari nu ştiu nici ce-i libertate, nici ce-i egalitate. Libertatea adevărată e un sentiment aproape religios. Daca nu se'ntâmpla ca, printre căutătorii de aur, jucători de cărţi, beţivi şi hoţi, să se colonizeze în Statele-Unite o ceată de puritani, cari emigraseră din patria lor, nu de mizerie, ci de sentiment religios, s'alegea praful de Statele-Unite, precum s'alege de Mexic şi de alte state din Sud. Dar cum pricepeau acei oameni libertatea ?

S'ascultăm pe judecătorul american Winthrop, care vorbea acum două secole :

„Să nu ne'nşelăm asupra înţelesului neatârnării noastre. Există într'adevăr un soiu de libertate *coruptă,* a cărei întrebuinţare e comună oamenilor şi animalelor şi care consistă în *a face tot ce ne place.* Această libertate e duşmană oricărei autorităţi ; ea urăşte fără răbdare toate regulele ; cu ea devenim *inferiori nouă înşine ;* ea e duşmana adevărului şi a păcii ; Dumnezeu a crezut însuşi de cuviinţă de-a se ridica contra ei. Dar există o libertate civilă şi morală care află tărie în unire şi a cărei protegere e misiunea puterii : e libertatea *de-a face fără teamă tot ce e drept şi bun.* Această sfântă libertate trebue s'o apărăm contra tuturor întâmplărilor şi să expunem, de e necesar, viaţa noastră pentru ea".

Tot acest adânc sentiment, aproape religios, a dat naştere statelor române. Se ştie că dinastiile, nobilimea istorică şi ţăranii noştri liberi au venit unii din Ardeal, alţii din Maramureş, — nu de nevoie materială, ci din cauze religioase. Pentru a mia oară se dovedeşte că spiritul religios, de sigur unul şi acelaş cu iubirea nestrămutată de adevăr, e acela care formează împărăţii şi regate şi ridică repede popoarele. Cine are însă iubire de adevăr, acela nu numai merită, dar şi este totdeauna liber şi acela va admite şi inegalitatea stabilită de natura organică a statului ca garanţia cea mai puternică a chiar libertăţii sale. Căci, pe când iubirea de libertate e cel mai nobil instinct al omului, acela al egalităţii are rădăcina lui în invidie şi în slăbiciune.

„Există într'adevăr — zice Toqueville — o patimă bărbată şi legitimă pentru egalitate, care împinge pe oameni de-a voi să fie toţi tari şi stimaţi. Această patimă cearcă a ridica pe cei mai mici la rangul celor mari. Dar se găseşte asemenea în inima omenească un gust *depravat pentru egalitate,* care împinge pe cei slabi de a voi s'atingă nivelul celor tari, şi care face pe oameni de-a prefera egalitatea în servitute inegalităţii în libertate".

Şi aceasta e patima de căpetenie a roşiilor noştri.

Dar a învățat unul numai abecedarul? Egalitate. Și ca din senin e egal cu economiștii și financiarii și devine director de bancă. Dar are picioarele strâmbe, e cocoșat și n'a fost nici când soldat? Egalitate! Și deodată e maior în gardă. Dar în viață-i n'a făcut studii tehnice și nu știe a deosebi un vagon de un coteț? Egalitate! Și deodată e de-o seamă cu Lesseps și se face director de drum de fier! Dar e un biet licențiat în drept de mâna a doua ori a treia? Egalitate! Și de-odată-l vedem, ba ministru de externe, ba la finanțe, ba la justiție, ba guvernator de bancă. Celui care nu înțelege nimic din toate astea, lucrurile i se par ușoare; dar cine știe cât de puțină istorie, acela vede că toate astea nu pot duce decât la pieire.

Auzi politică făcută de Fundescu și Costinescu? Dar urmărit-au vr'o dată să vază cum se coc marile acte politice? Știu ei, de ex., de când a 'nceput să se'nchege războiul din 1870? Din timpul lui Richelieu. Știu ei de când s'a zămislit scoaterea Austriei din Imperiul Germanic? Din vremea lui Francisc I, regele Franței. Știu ei de când Germania aspiră a anexa Olanda? Din secolul trecut abia, și se vor scurge poate încă o sută de ani, până ce deodată cu anexarea acestei țări Germanii să aibă putere maritimă. Dar oare în țările noastre n'avem exemplul unei consequențe politice ruseşti și austriace de două sute de ani și mai bine? Și toate raporturile astea, toate tendințele urmărite cu încordare de generații întregi ale unor popoare mari, le înțelege, le judecă, le pune la cale — cine? D. Pătărlăgeanu atotștiutorul și democrația română. Nici nu sunt în stare să vază că sunt jucării în mâna unor puteri străine și că de spaima uneia cad în ghiarele alteia. Totul e să-și facă trebușoarele și — après eux le déluge!

CE NE LIPSEȘTE IN MOMENTE GRELE

Nu încape îndoială că soluțiunea dată de tractul de Berlin cestiunii orientale, va mai fi izvorul multor încurcături și chiar a unei conflagrațiuni generale. De odată cu căderea conservatorilor din Anglia și cu venirea la putere a liberalilor, orizontul a'nceput a se'ntuneca. D. Gladstone se distinge printr'un fel de zel religios, prin patimă în politică. Cunoscător al ebraicei și al talmudului, era un timp în care cu texte ebraice combătea emanciparea israeliților din Anglia.

Cu aceiaşi patimă reprezintă azi principiul, că peninsula Balcanică nu este a nimărui altuia decât a popoarelor de pe ea, că amestecul sau înaintarea Austro-Ungariei mai cu seamă trebue împiedecat, că, în fine, domnia turcească trebue să înceteze. Mărturisim că ne e greu de-a distinge în purtarea învăţatului şi frumosului om de stat englez fanatismul religios de planuri politice, destul numai că cu tot dezastrul din Afganistan, cu tot bilul de dezaprobare ce l-a primit cabinetul în cestiunea agrară-irlandeză în camera lorzilor, cu toată ruşinea scrisorii smulse de contele Karoly, D. Gladstone încurajează o politică de acţiune în cestiunea orientului şi că, în urma acestei atitudini, puterile s'au grupat în două tabere, cari numai bine nu par a-şi voi una alteia. Abia se risipi conferinţa suplimentară din Berlin, în care s'a hotărît cel mai deplin acord între puteri, şi văzurăm că în Bulgaria începură a trece ofiţeri şi soldaţi, precum şi muniţiuni din Rusia, pentru pregătirea aceluiaşi soi de războiu neoficial, care s'a mai purtat în Serbia ; din Germania pe de altă parte începură a veni, pentru sprijinirea unei contra-acţiuni asemenea neoficiale, ofiţeri superiori şi funcţionari administrativi Germani, a căror comunicaţie cu Sultanul se face, prin mijlocirea d-lui de Drygalski, fost militar prusian, azi adjutant al Sultanului şi om de încredere al Porţii.

In Franţa se fac serbări militare şi revistă de flotă, D. Gambeta reaminteşte Alsasul şi Lotaringia, foile reproduc un discurs din 1871 al fostului dictator, în care se vorbeşte de recâştigarea provinciilor în timpul unei generaţii cel mult ; în Austria se face o splendidă serbare a trăgătorilor la ţintă, pe jumătate ostăşească ; iar Rusia concentrează lângă graniţa Galiţiană şi la Bender trupe. In acest din urmă loc se pretinde c'ar fi concentraţi deja 45.000 de oameni.

Intr'adevăr redeschiderea cestiunii orientului pare aproape şi aceasta în condiţii cât se poate de rele pentru noi. Germania ar fi neutralizată în acţiunea ei de către Franţa, pururi doritoare de răzbunare ; Austro-Ungaria ar fi paralizată prin gingaşele ei interese de pe Adriatica şi prin proiectele asupra Salonicului, de către Italia ; Rusia ar rămânea deci din nou stăpână pe sorţii Orientului.

Pe noi nu ne turbură atât amestecul nostru, poate neînlăturat, în învălmăşagul general, şi mai puţin ne turbură încă soarta patrioţilor cari mai prin reversibilitate, plătită înainte, mai prin directorate de bancă şi de drum de fier, îşi pregătesc bani albi pentru zile negre, spre a sbura în toate părţile la cea întâi bătaie de tun ; dar ceea ce ne doare în adevăr, e că, prin corupţia guvernanţilor noştri se sleieşte atât de mult puterile poporului precum şi încrederea ce-ar trebui s'o aibă în autoritatea patriei sale, în cât în momentul suprem

ce se poate ivi de azi până mâine, el n'ar mai avea destulă tărie de-a cădea cel puţin cu onoare în lunga şi amara sa luptă pentru existenţă. Dacă suferinţa cea mai grea, mizeria şi cotropirea de copitele unor armate barbare, ar fi un merit în ochii cerului şi un titlu la viaţă, desigur că poporul nostru şi l-ar fi câştigat de sute de ori în această existenţă chinuită pe care a dus-o pe pământ. Daca ni s'ar da cel puţin posibilitatea de-a cădea cu onoare, luptând pentru noi şi numai pentru noi, nu ca instrumentele unei politici străine, nu ca figuri de şah în mâna unor jucători străini! Tocmai când par a se arunca sorţii asupra noastră ca asupra cămăşii lui Hristos, în asemenea momente grele ţara e total lipsită de reprezentanţii ei naturali, de tot ce ea are mai de caracter, mai onest, mai inteligent.

În locurile ce li se cuvin — cel puţin în asemenea momente — acestora şi numai acestora, se resfaţă o plebe uricioasă ca şi corbii ce rotesc asupra unui om murind. Cum e înăscut în aceste naturi catilinare, în aceste inimi pline de minciună şi venin, instinctul de corb şi de cucuvae, de se plantează tocmai atunci asupra unei naţii când ea e în momente de grea cumpănă?

Cu un semn de discordie ivit între actorii de căpetenie ai unei viitoare conflagraţiuni, cată să privim şi incidentul foarte semnificativ al cestiunii Dunărene. Cititorul nu va pretinde dela noi, ca să emitem vr'o părere în privinţa acestui disentiment, ivit în comisia Dunăreană, căci o părere ar însemna un consiliu, care intrat odată pe mâinile presei guvernamentale, ar fi tălmăcit şi răstălmăcit în toate chipurile; ba s'ar preface poate că-l urmează, s'ar preface că sunt de o opinie cu noi, pentru a ajunge la rezultate tocmai contrarii de cele dorite în interesul ţării. In toate cestiunile internaţionale o spunem drept, ne mulţumim dacă actele guvernanţilor de azi nu sunt de-a dreptul acte dé înaltă trădare, abstracţie făcând dela toate celelalte defecte ale lor, precum mărginirea intelectuală, slăbiciunea de caracter, lipsa unui adânc şi adevărat patriotism şi altele.

Nici când ţara noastră n'a avut mai puţini amici în afară, care să ţină la ea într'un chip câtuşi de puţin dezinteresat şi dintr'un punct de vedere ceva mai superior, ca în momentele de faţă. De ni se oferă onoarea prezidenţiei în comisia de supraveghere a executării reglementelor navigaţiei pe Dunăre, aceasta se face cu condiţia de-a fi pururea în minoritate; de ni se oferă sprijin, ni se dă cu condiţia de-a renunţa cu totul la neatârnarea noastră în cestiunea navigaţiei. Intre Scila şi Charibde, între stâncă şi stâncă, vasul statului român e condus de nişte cârmaci, cari nu

gândesc la cârmă, ci la aşezarea în siguranţă a ceea ce-ar putea pune ei de-o parte în caz de naufragiu.

Tot în înlănţuirea evenimentelor, expuse mai sus, stă şi sosirea Impăratului Germaniei la Ischl unde a fost primit de Impăratul Austriei, şi unde au venit şi cei doi principi Dunăreni. Fără îndoială că prezenţa acestora din urmă în locul de întrunire al suveranilor Austriei şi Germaniei, cată să aibă un fond politic oarecare.

Ne-am întreba numai ce înseamnă această prezenţă fără un singur ministru, constituţional-responsabil! Pregăteşte-se poate o nouă ediţie a vizitei d-lui Brătianu la Livadia, unde s'a pus la dispoziţia unei puteri străine România, dată pe mâna cucernicului Simeon, fără ştirea parlamentului, fără consultarea ţării? Nu ştim şi ni se face negru pe dinaintea ochilor când gândim la ceea ce ar putea să iasă pentru noi dintr'o nouă ieşire din neutralitate, din nouă aventuri.

Toată politica aceasta a d-lui Brătanu, a unui om înfumurat şi deşert, care nu e'n stare să vadă că nici când nu putem nici păstra, nici câştiga nimic prin alianţe cu vecinii, e controlată ca din partea ţării, dragă Doamne, de Fundeşti şi Pătărlăgeni. Toată înţelepciunea politică a strămoşilor noştri s'a dus pe apa Sâmbetei de când secta demagogiei lucrative guvernează România, o sectă care a ajuns până la gradul de-a tocmi străini cu simbrie, ca să ne înjure în ţara noastră proprie. Şi cu toate acestea ţara noastră, în neutralitate şi în defensivă, ar fi neînvinsă cu toată slăbiciunea la care am ajuns. Dar nu! Ea trebuie încurcată, sau cu soarta uneia care să încheie pace în numele nostru, sau cu a altuia, care să declare războiu tot în numele nostru.

De-ar veni asupra noastră numai ceace-i scris prin fatalitate, n'ar fi nimic; am sta sau am cădea cu credinţa în suflet şi din cenuşa noastră ar răsări viitoarul. Dar nici asta nu ne e dat, căci fatalitatea este între noi înşine, e în acei oameni cari au isbutit a constitui din gunoaiele societăţii române un partid politic şi o putere în stat, care au isbutit a băga veninul discordiei în naţie tocmai în momentul, în care ea ar avea mai multă nevoie de trezvie şi de unire, de claritate în conducere şi de caractere nestrămutate.

MANOLACHE KOSTAKI EPUREANU

Duminică, la 7 (19) Septembrie, la 3 ore după amiază-zi a încetat din viaţă

Manolache Kostaki Epureanu

Greu bolnav, plecase din ţară la Viena şi de acolo la Wiesbaden, unde părea a se îndrepta. Intors din Viena, pentrucă temperatura fusese aspră la băile recomandate, fu trimis de medici la Schlangenbad din Nassau, unde, învins de boală şi de o timpurie bătrâneţe, şi-a dat obştescul sfârşit.

O timpurie bătrâneţe în adevăr! Abia de 56 de ani, Manolache Kostaki avea arătarea unui om cu mult mai bătrân. Coborâtor dintr'o familie istorică a Moldovei şi moştenind o avere mare, însă încurcată prin împărţeli şi datorii, el a fost viaţa întreagă pe de-o parte bântuit de grija de-a păstra averea strămoşilor ca razim al influenţei politice, pe de altă parte amestecat ca factor de căpetenie în toate mişcările politice ale patriei sale. Studiind în Heidelberg, în timpul în care „Juna Germanie" îşi stabilea idealele ei politice, ca curent opus stării monarhiei absolute, ce domnea în Europa în urma sfintei alianţe, M. K. Epureanu păstrase, din studiile sale în ştiinţele politice şi juridice, idealul constituţionalismului englez, bazat pe libertatea de a face ceea ce e bine şi just, pe spiritul adevărului şi al muncei. Credinţa sa fundamentală era că un Stat numai atunci poate înflori când destinele sale sunt conduse de partea aceea a naţiei, care e neatârnată prin avere şi prin cultură şi că orice Stat e osândit la o retrogradare sigură, când începe pe mâna oamenilor, cari-şi fac din politică o meserie de câştig, un mijloc de îmbogăţire ori de bun traiu. Avem înainte-ne o foae eşită de sub dictatul său propriu şi iscălită de el, în care arată care trebue să fie ţinta partidului conservator. *„Intărirea instituţiilor, concordia între fiii aceleiaşi ţări, asigurarea proprietăţii şi a muncii, înlăturarea elementelor parazite, cari, sub o formă sau sub alta, nu trăiesc decât din averea sau din munca celorlalţi;* aceasta trebue să fie mai ales ţinta oricărui partid conservator, ba mai mult, a oricărui partid serios, oricare ar fi denumirea sa".

Ca orator, Epureanu era strălucit. Ore întregi fermeca auditoriul, îmbrăcând adevărurile cele mai crude în forma nevinovată a unui umor atât de contagios, încât cei mai mari adversari politici ai săi, departe de a fi jigniţi de acele valuri de fină ironie, de acele scânteeri ademenitoare ale

unui spirit atât de cultivat, atât de elegant şi de o amabilitate personală covârşitoare, îl ascultau cu adâncă plăcere. Nu fraze mari şi patetice, cum le obicinuesc oratorii populari, cu argumente şi un spirit de fermăcătoare conversaţie: iată arta în care era maestru. Epureanu era un orator cu totul modern. Dar îndărătul acestui farmec al graiului se ascundea o inimă rănită de starea tristă a patriei lui, căci el a fost cel dintâiu, poate, care nu s'a lăsat nicicând orbit de frazeologia goală a politicilor de industrie, nici de aparenţele unui progres în forme, pe când în fond poporul dădea îndărăt pe toate căile.

Începându-şi cariera politică prin participarea la revoluţia din 1848, el a fost una din podoabele curţii lui Grigorie Ghica Vodă, amic şi consilier în cele bune al lui Vodă Cuza, prezident al constituantei din 1866, prezident de consiliu sub Vodă Carol. O învăţătură vastă, un spirit de o libertate genială, o onestitate superioară până şi umbrei vreunei îndoieli, un nume vechiu înrădăcinat în tradiţiile unui curat patriotism şi cu toate nesfârşitele necazuri ale vieţei sale, totdeauna vesel, amabil, îndatoritor, oricât de obosit, de bolnav sau de supărat ar fi fost: astfel era omul, făcut pentru a împăca urele şi prevenţiunile dintre oameni.

Astăzi, acea bogăţie de spirit, de sentiment, de amabilitate nu mai e decât o mână de pământ. Nu numai partidul conservator, ţara întreagă sufere o grea pierdere, căci în crearea unor asemnea oameni natura e extrem de avară. Atins de maiestatea morţii, înaintea căreia împăratul şi ostaşul sunt deopotrivă, nu se va afla mână care să se ridice pentru vreo învinuire înaintea strălucitoarei amintiri pe care acest muritor o lasă pe pământ. Deci, uşoară îi va fi ţărâna şi amintirea neumbrită de aripa uitărei!

CINE DĂ LECŢII DE URBANITATE!?

„Românul", după ce parafrazează pentru a suta oară cu vorbe de clacă, rolul ce-l are opoziţia în toate ţările, ajunge a vorbi şi de opoziţia din ţara noastră.

„Partida liberală voieşte a face pe deplin educaţiunea politică a ţării... Din contra, organele opoziţiunii de toate nuanţele înfăţişează desgustătoarea privelişte a unei ne mai pomenite lipse de urbanitate, a unei lupte îndârjite, în care expresiunile cele mai triviale se înlănţuesc unele cu altele, etc.".

Va să zică : lecţii de stil şi urbanitate !
Să fim urbani, dar cu cine ?
Cu aceiaşi oameni cari azi, fiind la putere, ne dau lecţii, pe când ieri, în opoziţie, insultau tot şi toate, începând dela capul Statului.
Acum cinci ani, pe când patrioţii erau în opoziţie, ce fel de educaţiune politică dedeau dumnealor ţării ?
Deschidem n-rul „Românului" dela 12 Ianuarie 1874, şi aflăm în el următorul prim-Bucureşti :

Anunţarăm şi noi, după denunţările ziarului „Democratul" din Ploieşti, că, mulţămită *tăcerii curtenitoare* a ziarelor, tăcere determinată şi *de-o mai bună opiniune decât cea stabilită astăzi asupra aplecărilor unor înalte persoane, s'a suprimat în fine, din averea spitalelor, frumosul şi avutul munte Piatra-Arsă...*
Comunicatul (privitor la această afacere) fu nefericit din capul locului ; el *suferi* două publicaţiuni în *Monitor ;* în prima nu figurau subsemnăturile d-lor efori ; se vede că aceasta nemulţumi foarte pe *oarecine,* căci a doua zi comunicatul reapăru în *Monitor* împreună cu subsemnăturile d-lor efori, care declarau că d-nia lor au rugat pe Domnitor să ia Piatra-Arsă, că d-nealor au făcut totul, fără ca Domnitorul să ceară sau să refuze ceva, că în fine Piatra-Arsă *căzuse numai ca o năpaste în averea Domnitorului.*
Este, negreşit, foarte cavaleresc o asemenea urmare, de-a lua astfel răspunderea Seniorului său. Că se mai găsesc şi astăzi asemnea cavaleri, aceasta nu este de mirare, exemplele cavalereşti fiind molipsitoare ; *că se mai găsesc însă asemeni Seniori,* aceasta este ciudat, *exemplul neavând absolut nici un farmec..* .
Şi ce mai rezultă din ultimul comunicat ? Rezultă că eforia a solicitat în mai multe rânduri dela M. Sa Domnitorul să binevoiască a lua sub patronajul său stabilimentul dela Sinaia, şi că acel patronaj nu s'a putut dobândi decât cu preţul a 1000 pogoane din Piatra-Arsă.
Desinteresată şi filantropică patronare !
Mai rezultă încă ceva. Rezultă că colonelul Creţulescu n'a primit, pentru 2,270 pogoane, din cari 1.233 pădure, decât 46.046 lei, adecă câte 20 lei pogonul de pădure sau munte.
Incă — un gheşeft !
Daca eforia n'a pierdut nimic din această afacere a Pietrei-Arse, în tot cazul rău a fost *ars* răposatul colonel Creţulescu !"

Precum văd şi orbii, Domnul este acuzat, în şirele de mai sus, de-a fi făcut un gheşeft în detrimentul unei fondaţiuni publice sau în detrimentul averii unui om ce murise. Tot

Domnul era numit pe atunci agent al d-lui de Bismarck, etc. Aceasta în organul principal al opoziţiei de atunci, căci Nichipercea şi confratele lui dela *Telegraful* dedeau epitete şi mai graţioase Suveranului României. Dar, pe când presa roşie făcea educaţia politică a ţării cu atâta urbanitate, cu expresii atât de alese pe când vorbea de Domn, ce mai educaţie va fi dat când vorbea de alţi muritori de-a doua mână? Nu-i sfătuim pe cititori să deschidă colecţia „Românului" din 1875 şi 1876. Dar daca există vr'un Toma necredinciosul, care să nu-şi poată închipui decât văzând cu ochii adâncul degradării stilistice şi morale a acestei tagme de demagogi, îi spunem să caute n-rul „Românului" dela 13 August 1875 pag. 3, unde el va vedea că într'adevăr nu există înjurătură cât de scârboasă în limba ronânească, pe care onorabilii şi urbanii patrioţi să n'o fi trecut în gazeta d-lor. Noi mărturisim că nu putem comite necuviinţa de-a reproduce cele ce stau acolo.

Şi aceşti oameni fac educaţia politică a poporului!

Dar ce mai zice „Românul"?

Cei din opoziţie să caute a lumina naţiunea asupra datoriilor ei în noua fază în care a intrat, asupra muncii ce trebue să-şi dea pentru a dobândi şi independenţa *economică* pe lângă cea politică.

Aceste lecţii le dăm noi de mult. Cea dintâi datorie a naţiunii, dacă vrea să se întremeze, şi economiceşte şi moraliceşte e s'arunce pătura de paraziţi de deasupră-i în gunoiul din care a ieşit; să nu aleagă directori de bancă din absolvenţi a patru clase primare, să nu aleagă senator pe autorul mărturisitei scabroase afaceri, să nu facă directori de drum de fier din cărciocari de mâna a treia, c'un cuvânt să nu creeze, prin încurajarea stupidităţii şa obrăzniciei, o clasă de consumatori improductivi ai sudorii frunţii ei. Curăţită de pătura de paraziţi, naţia îşi va veni în fire. E drept că bugetul celor două cinstite academii dela Văcăreşti şi dela Mărcuţa s'ar cam încărca; dar, în orice caz, patrioţii căpătuiţi în aceste două institute nu vor mai costa naţia câte 24 şi 36 mii de franci de obraz pe an, ci mai ieftior, mai adequat cu meritele şi capacitatea multora dintre reversibilii şi mucenicii patrioţi.

Cât despre specioasele cercetări economice ale *Românului*, ierte-ni-se vorba, dar n'am ajuns în doaga redactorilor acelei gazete, de-a ignora abecedarul economiei politice şi de-a face cu toate astea lecţii de politică comercială d-lui baron de Haymerle.

Abecedarul economicei politice zice însă:

Industrie fără protecţie nu se poate înfiinţa.

Protecţie fără putere politică a statului nu se putea exercita.

Puterea politică nu se poate câştiga decât prin o desvoltare normală şi sănătoasă a poporului, deci organizând statul simplu şi în conformitate cu necesităţile lui simple, ieftine, conform cu munca lui ieftină, solid şi statornic, conform cu natura proprietăţii ş'a muncii lui.

Cu sărituri pseudo-civilizatorii, cu crearea de locuri mari în cari să intre panglicari mici, cu forme goale în locul fondului, cu vorbe late în loc de ştiinţă şi raţionament, cu Costineştii ca surogat pentru Colbert, nu se regenerează şi nu se'ntăreşte o naţie.

Cestiunea economică la noi nu e numai o cestiune a mişcării bunurilor; ea e mai adâncă: e socială şi morală. Pentru rezolvarea ei ar trebui un moment de înălţarea inimilor, la care să contribue clasele în adevăr educative ale societăţii, preotul, dascălul, legiuitorul penal, ba chiar psihiatrul.

Căci dacă avem nevoie de ceva e înainte de toate de-a uri neadevărul, ignoranţa lustrită, cupiditatea demagogilor, suficienţa nulităţilor. Trebue să se înfrângă odată conspiraţia, pe care tot ce e mărginit şi ambiţios, sărac şi leneş, stupid şi invidios, au plăsmuit-o prin instinct contra caracterului drept al poporului nostru, în contra bunului său simţ, în contra muncii sale.

Nu ni se zică că şi între roşii sunt patrioţi şi oameni de caracter. Sistemul lor de guvern şi maniera lor de-a vedea sunt o crimă în contra ţării. Cine, după falimentul deplin al politicei lor interne şi externe, sau nu vede, sau se preface a nu vedea rezultatele, e mărginit, sau de rea credinţă. Cu cel mărginit nu există dispută pentru că nu e'n stare a te pricepe; cu cel de rea credinţă asemenea nu e dispută, pentrucă nu voieşte să te priceapă „Stat pro ratione voluntas".

„Românul" deci ar face bine să-şi păstreze lecţiile de urbanitate pentru sine, când va fi în opoziţie, căci va avea mare nevoie de ele, mai ales când bine meritatul Orăşanu nu va mai avea slujbă. Atunci nici cenuşa morţilor nu va rămânea neturburată de urbanitatea recunoscută şi medaliată a scrierilor aşa zise umoristice ale acestui curios geniu. Cât despre noi îndeosebi şi de opoziţie în genere, ştim foarte bine cu cine avem a fi politicoşi şi cu cine nu; şi, dacă Goleştii şi alţi amăgiţi de felul lor n'au avut a întâmpina din parte-ne nici umbră de bănuială, ori care ar fi fost ideile lor politice, nu vom fi tot astfel faţă cu tagma, pentru care ideile sunt un pretext de spoliare şi un mijloc de bun traiu, faţă cu sistemul demagogic, care din politică face o speculă, din sufragiul claselor amăgite o scară de înaintare în economia, nu politică, ci privată, a membrilor societăţii de exploataţie !...

AMESTECUL STRĂIN

Nu încurajăm fantaziile politice de cari, din nenorocire, sufere atât de mult generaţia dominantă din România şi pe cari poporul nostru liniştit şi cu mult bun simţ, nu le împărtăşeşte. De regulă mişcările politice din ţările dunărene se compun, precum am spus-o adeseori, din două elemente deosebite, din masa nemulţumirilor din lăuntru cari există latente în orice ţară din lume, sunt însă la noi de o vehemenţă extraordinară fiindcă pentru o mulţime de lume patriotică parvenirea la putere e o cestiune de îmbogăţire şi de bun traiu, pentru unii o cestiune de existenţă zilnică chiar, dar al doilea element, cel hotărît periculos, e drojdia politicei străine care face să fermenteze massa nemulţumirilor din lăuntru.

Idealul nostru ar fi ca guvernul din ţară să se urce şi să cază prin opinia publică din ţară, fără amestecul acelui element de fermentaţie străină. Deaceea, ori cât de rea ar fi politica exterioară a unui guvern, ne-am impus în privire-i o rezervă prudentă şi n'am combătut decât temperamentul cu care a fost condusă ; pentru politica interioară critica era cu atât mai uşoară, cu cât reformele pripite pe toate terenurile a trebuit să creeze o atmosferă coruptă şi o organizaţie nespus de scumpă pentru viaţa simplă şi ieftină a unui popor agricol. Superioritatea vechei organizaţii istorice asupra celei nouă era ieftinătatea ei. Dovadă că această superioritate era reală, e sporirea continuă şi repede a populaţiei sub domniile anterioare unirii, era inavuţirea continuă a elementului românesc din oraşe, înmulţirea regulată, însă nu prea repede, a clasei culte de mijloc ; pe când, în urma reformelor primite, populaţia scade, elementul românesc din oraşe dă îndărăt, învins de imigraţiunea străină, iar clasa cultă de mijloc, mult mai numeroasă, a devenit un adevărat proletariat de postulanţi, care primejdueşte şi stabilitatea guvernelor şi existenţa ţării.

In acest proletariat, din nenorocire, guvernele străine care au interese în Orient vor găsi totdjeauna un manipul gata a se pune la dispoziţia lor. Noi nu acuzăm acele guverne. Ele se folosesc de cine pot şi iau pe cine li se oferă. Pe de altă parte, cu dreptatea istorică pe care-o aplicăm tuturor, nu vom zice nici măcar că aceşti proletari sunt de-adreptul trădători. Le lipseşte însă facultatea de-a distinge între interesele lor şi interesele ţării, iar massa celor nemulţumiţi e totdeauna în pericol de-a confunda chiar aceste două serii de interese. Nu vom greşi însă dacă vom susţine că pentru mulţi din oamenii

politici de acest soiu venirea la putere nu e un mijloc pentru realizarea unui scop, a unui program, ci scopul însuşi, urmărit cu orice mijloace, cu cele mai rele chiar. Cei care privesc venirea la putere numai ca pe un mijloc pentru realizarea ideilor lor politice, sunt adeseori amăgiţi de către tagma celor abili.

Aceste reflecţii nu ni le inspiră numai schimbările de ministeriu dela noi, ci şi acele din ţările balcanice. Precum ştim, ministeriul din Serbia a căzut în urma neînţelegerilor cu Austria, dar nu ne îndoim că şi cel grecesc va fi căzut asemenea în urma unor influenţe oculte.

Dar tagma patrioţilor reversibili are o îndoită misiune de îndeplinit în politica ei. Cea dintâi e venirea cu orice preţ la putere, a doua *menţinerea* cu orice preţ.

Din aceste două laturi ale activităţii patriotice, cea de-a doua e, dacă se poate, mai periculoasă încă decât cea dintâi. Nu e nici un mijloc îndestul de rău care să nu se'ntrebuinţeze pentru menţinerea în permanenţă a unui guvern rău. Jucăria vecinică cu personalităţi parlamentare, schimbarea lor caleidoscopică la diferitele resorturi ale administraţiei publice, care umblă astfel în ştirea lui Dumnezeu, e încă răul cel mai mic. Răul cel mare e că aceste personalităţi vin şi se retrag fără nici o cauză parlamentară, ca nişte unelte ale capriţiilor şefului. Mai periculoasă e schimbarea întregului program cu care guvernul venise la putere. In locul economiilor promise, ne pomenim c'o urcare cu 34 la sută a bugetului cheltuelilor, cu cheltueli nesocotite în toate ramurile ; în locul unor bugete în adevăr echilibrate, marea făgăduinţă a patrioţilor, ne pomenim că sume de milioane ca cea luată dela Rusia, nu se văd trecute nicăiri între venituri sau cheltueli ; în loc de claritate în gestiune, ştim că există datorii ascunse, un deficit ascuns, un chaos pospăit cu vorbe şi asigurări patriotice. In loc de-a se'nputina funcţiile, înmulţirea lor, prin luarea în regie a drumurilor de fier şi a tutunului, a devenit un sistem de guvernământ.

Din expedient în expedient nu ştim zău unde vor ajunge patrioţii pentru a se mai ţine la putere. Marele expedient vor fi poate din nou aventurile.

Si la 1868 faimoasa concesie Strousberg şi o ne mai pomenită dezordine în finanţe mâna pe cabinetul Brătianu la căutarea marelui expedient care să arunce praf în ochii lumii.

„Deutsche Rundschau" publică un memoriu secret al guvernului rusesc din 15 Ianuarie 1869, căruia se'nţelege că nu trebue să-i uităm originea, de vreme ce pe atunci marele expedient al d-lui Brătianu consista în a pune în mişcare cestiunea orientală.

Asupra politicei contelui Beust în România memoriul se exprimă astfel:

„In primele paisprezece zile ale lunei Noemvrie (1868) cabinetul din Viena își alesese România drept arenă a politicei sale iritate și iritatorii. Precum se constată deja în memoriul dela 10 Noemvrie, contele Beust a istovit toate încercările de-a desvălui înaintea cabinetelor occidentale pretinsele agitații ale Prusei și ale Rusiei în Moldo-Valahia. Intr'un discurs ținut înaintea comisiei militare a Reichstagului, cancelariul c. r. a încercat a dovedi necesitatea de-a se ridica efectivul armatei austriace la 800.000 de oameni și a motivat urcarea cu pericolul „arsenalului românesc"; o colecție ulterioară de documente oficiale cuprindea cele mai grele învinovățiri contra ministrului Brătianu. Aceste agitații, întărite prin continua lucrare a opiniei publice, nu rămaseră fără efect. In Paris ca și în Londra, dar mai cu seamă în Constantinopol oamenii începură să se neliniștească și să vorbească de necesitatea unei represiuni în România. Cabinetul din Berlin știu să întâmpine cu abilitate intriga aceasta sfătuindu-l pe principele Carol să concedieze ministeriul Brătianu și să-și îndoiască moderația și conciliațiunea față cu Poarta".

Asupra marelui expedient, plănuit pentru a acoperi ruina financiară, cabinetul Brătianu a căzut atunci Vremile de astăzi par însă mai proprii pentru încurajarea marilor expediente patriotice și nu știm dacă mai există vre un cabinet care să sfătuiască moderația și conciliațiunea. Țara, dacă ar avea libertatea de-a se exprima, ar fi concediat de mult pe d-l Brătianu. Dar țara e legată prin miile și zecile de mii de funcții nouă cari au prefăcut poporul românesc într'un popor de slujbași și expedientele celelalte s'au înfundat atât de rău, încât ne temem de cel mare.

CRITICA NOASTRĂ ȘI SUSCEPTIBILITĂȚILE „PRESSEI"

C'o suficiență vrednică de generația atotștiutoare a advocaților din zilele noastre, „Pressa" a publicat un șir de scrisori „de omni re scibili et de quibusdam aliis", adecă multe și mărunte, despre câte 'n cer și pe pământ, despre Dumnezeu, biserică, școli de meserii, curte de casație, admisibilitate în

funcţiuni, linguistică şi ortografie, credit agricol, procedură, academie, portărei, etc., etc., toate acestea amestecate una cu alta, ca vai de capul lor, încât citindu-le nu mai ştiai pe ce lume eşti.

Ne-am permis a contesta cel puţin lipsa de folos a unei lucrări fără unitate de vederi, fără plan, scrisă se vede mai mult de florile mărului, decât pentru vre-un rezultat a cătării.

Dar ne-am găsit oamenii.

Ştiţi de ce am vorbit atât de cavalièrement despre studiile „Pressei"? N'ar crede cineva, dar aşa e cum zice organul d-lui Boerescu. De invidie am vorbit rău. De spaimă pentrucă ne temem, ca nu cumva „prin lucrările serioase de cari guvernul a început să se ocupe în privinţa îmbunătăţirilor interioare, să ajungă a se perpetua la putere, binemeritând dela ţară, astfel încât să piarză orice speranţă cei dela „Timpul".

Aşa e, onorabili, confraţi, aţi ghicit-o. Frică ne e că ne veţi apuca pe dinainte, ne veţi lua apa dela moară, vorba ceea; şi ne supărăm ca Alexandru Machedon pe Filip, că tot biruia şi nu-i lăsa nimic de făcut. Dar o fi ori n'o fi aşa, păcatele noastre, nu de sentimentele ce ne inspiră e vorba, ci de studiile „Pressei".

Ne-am aşteptat să vedem o *critică serioasă* a lucrării noastre, zice „Pressa".

— Aida de! Cerem mai mult decât ne poate da, aşteptăm un lucru cu neputinţă pentru simandicoşii noştri adversari.

Ce modestie, ce modestie!

Dar oare nu găsesc onor. confraţi că întrebarea cea mai naturală ce-ar fi trebuit să şi-o puie, e dacă lucrarea d-lor *suportă* o critică serioasă?

Ia să luăm câteva pasaje numai din acele vestite scrisori ca să vedem de ce critică sunt susceptibile.

Eu cred, d-le redactor, că, precum marele moralist şi censor Catone termina discursurile sale din senatul Romei cu memorabilele cuvinte: Caeterum censeo *delenda est Cartago*" tot asemenea oratorii şi publiciştii noştri sunt datori a lucra fără pregetare ca să strivească funcţionarismul". (Cf. scrisoarea a VIII-a).

Intr'adevăr memorabile cuvinte a rostit Marcus Porcius Cato (Major), pronumit Censorius, în senatul Romei.

Dar ceea ce-i mai memorabil e că un autor latin, care a scris „Origines" şi „De re rustica", să nu ştie latineşte, ba să nu ştie nici măcar cum se scrie numele unui stat, de veacuri inamic al Romei.

Apoi bătrânul Marcus Porcius Cato trebuia să ştie că, după verbele sentiendi şi declarandi (din care face parte şi *censeo*),

urmează acuzativul cu infinitiv şi că oraşul în cestie se scrie cu *th* (Carthago sau Karthago). Fraza deci pe care ar fi trebuit s'o rostească acel bătrân om de stat, ar fi sunat: „iterum censeo *Carthaginem esse delendam*", sau, mai puţin corect, cu „*ut*". Dar fiindcă onor. confraţi dela „Pressa" ne-au dat mai alaltăieri a înţelege c'am trebui să învăţăm istoria, de sigur d-nealor ştiu vorbele autentice ale bătrânului bucher, carele n'ajunsese, cu tot autorlîcul lui, să-şi ştie măcar limba maternă bine.

Dar să mai vedem încă probe de cunoştinţe.

„Românii în genere au chiar azi deprinderile străbunilor lor de acum *două mii de ani:* iubesc arma şi toga şi ţăranii se dedau agriculturii (ca acum două mii de ani). (Cf. scrisoarea a II-a).

E destul, nu ca cineva să-şi cunoască ţara, ci să fi îmbătrânit în ea, pentru a şti că poporul nostru a fost până mai alaltăieri un popor păstoresc, că agricultura nu datează, propriu vorbind, decât dela regulament încoace. Dar se 'nţelege, de vreme ce Romanii sunt strămoşii noştri, cată să fi fost şi noi popor agricol.

Dar să lăsăm aceste semne de profundă ştiinţă despre lucruri elementare şi să citim după întâmplare, câteva mari idei de reformă, propuse de autorul scrisorilor din „Pressa".

In câteva oraşe mari populate, unul din gimnazii să se schimbe în şcoală de aplicaţiune cu ateliere pentru diverse meserii. In Bucureşti să se înfiinţeze zece ateliere care se vor întreţine, ca şi cele din districte, *din produsul obiectelor fabricate de şcolarii de ambe sexe.*

La noi în ţară maeştrii cei buni abia pot concura cu manufactura şi fabricatele străine, introduse graţie liber-schimbismului, şi copiii cari învaţă abia o meserie şi strică zece piei până să nimerească o cismă, vor întreţine ateliere cu produsul obiectelor fabricate de ei? Ce ingenioasă idee!

Alta.

Institutorii şcoalelor primare de districte vor preda şcolarilor săteni *cari se destină la cariera de învăţător în comună,* noţiuni elementare de agronomie, iar aplicaţiunile acestei ştiinţe se vor face într'o mică fermă model aproape de capitala districtului.

Inainte de-a se aplica această reformă salutară, ar trebui să se înfiinţeze un institut central de zodiaşi şi de prooroci, din care să recrutăm pe institutorii din oraşe. Căci aceia trebue să ştie la ce anume carieră se destină copii de 5-6 ani ce le vin pe mână şi să-i pună de-oparte pe cei ce se destină la cariera de învăţător în comună. Onor. confrate uită cu totul că, pentru scopul formării învăţătorilor sătesti,

există şcoli normale, în cari se predau noţiuni de agronomie, dar se predau, se vede, cu acelaş folos, cu care vestitul Cato Censorius a 'nvăţat latineşte.

Alta.

Să se 'nfiinţeze la fiecare judecătorie de ocol câte-o mică casă de împrumutat, având *drept capital banii adunaţi din excedentele bugetare comunale.*

Iată judecătoriile de ocol devenite institute de credit, şi încă cu ce? Cu excedentele bugetare comunale.

Apoi nu mai e Ghica bătrânul or Ştirbei Domn în Ţara-Românească, onorabili confraţi! In statul care cheltueşte regulat mai mult decât are, care percepe regulat mai mult decât poate produce poporul, acolo comuna, nu numai că n'are excedente bugetare, dar rămâne ani întregi datoare cu rămăşiţe şi-şi echilibrează bugetul cu datorii. Statul în care pot exista excedente bugetare, nu e acela în care d'alde Costineşti şi Mihăleşti pot umbla cu mânile 'n şolduri, ci cu totul altul. Intr'un stat cu excedente bugetare, onorabililor, Cato Censorius ştie latineşte, precum fiecare-şi ştie teapa. E drept că un asemenea regim e ceea ce ziceţi dv. în scrisoarea VIII-a, din secolii „mediani" care „nu permitea unui om să exercite un comerciu sau o industrie decât după împlinirea unor condiţiuni grele şi învingerea unor dificultăţi nenumărate", un sistem pe care, după cum mărturisiţi, îl detestaţi. Şi se 'nţelege că trebue să-l detestaţi. Acel sistem asigura înaintarea meritului, dar *numai* a meritului, pe când d-v. credeţi că v'ar opri „talentul sau geniul de a se produce şi a-şi lua sborul lor natural". Acest talent sau geniu se exercită apoi în sbor natural asupra tuturor lucrurilor, şi în deosebi asupra acuzativului cu infinitiv şi a lui Cato Censorius.

Dar..., se 'nţelege, noi vorbim din invidie astfel. „Pressa' are dreptate; studiile ei sunt susceptibile de-o critică serioasă şi numai noi, adversarii simandicoşi, nu suntem în stare a i-o face.

ION BRĂTIANU ŞI... PRINCIPELE DE BISMARCK

E clar că un stat care cheltueşte pentru pretinse necesităţi politice mai mult decât poate suporta producţia poporului, va ajunge pas cu pas la o sărăcie, pospăită cu vorbe, dar din ce în ce mai simţitoare prin trebuinţele miilor de indivizi, pe cari un sistem fals i-a ridicat deasupra, prefăcându-i în exploatatori ai averii publice.

Un sistem de guvernământ se schimbă pentru a se realiza îmbunătăţiri. Când însă disproporţia între capitalul cheltuit şi binele realizat e atât de mare ca la noi, sistemul însuşi cată să fie vicios, nepotrivit cu ţara şi cu stadiul de desvoltare economică şi intelectuală a poporului. Sute de mii s'au cheltuit dela începutul reformelor pentru a face din oameni fără nici o specialitate, fără talent şi fără învăţătură bărbaţi de stat, pentru a-i face, prin haine doar, prezentabili înaintea lumii, precând ar fi fost mai simplu de-a face cislă între vechile clase privilegiate spre a înţoli golănimea liberală. Ar fi fost o cheltuială mult mai mică şi rezultatul ar fi fost acelaş. Şi aceasta pe toate terenurile. Pretutindeni, în administraţie, în finanţe, în universităţi, la academie, în corpurile selfgovernment, pe jeţurile de miniştri, nu întâlnim, în mare majoritate decât iarăşi şi iarăşi acele fatale fizionomii nespecializate, aceeaşi protoplasmă de postulanţi, de reputaţii uzurpate, care se grămădeşte înainte în toate şi care tratează c'o egală suficienţă toate ramurile administraţiei publice.

Ş'apoi ne plângem că lucrurile nu merg bine. Dar cum să meargă ? Nu vedem pe prototipul acestei grozave suficienţe, pe d. Ioan Brătianu, care — între noi vorbind — nu ştie a scrie gramatical nici o limbă şi n'a învăţat niciodată ceva, perindând toate resorturile posibile ? Nu-l vedem ba ministru de interne, ba de război, ba de finanţe, ba de lucrări publice ; nepricepându-se la nici una şi încurcând ţele tuturor ?

De ce ?

Pentru că şi principele de Bismarck face aşa. Dar principele de Bismarck e un bun economist, dar are la îndemâna lui o sumă de oameni luminaţi şi speciali, dar, cu tot geniul său înăscut, are învăţătură, are chiar stil. Dacă n'ar fi fost cancelar al Germaniei, ar fi fost de sigur un celebru scriitor. Scrisorile sale arată o superioritate de gândire, o 'nlesnire de pătrundere a celor mai grele cestiuni, eleganţă şi spirit de sarcasm, care dovedesc până şi în mucul condeiului pe omul mare. Compară acum pe acesta cu celebrul tip de melodramă al cancelarului dela Dâmboviţa, care nu ştie compune o scri-

soare a cătării, nu pricepe nici o cestiune decât pe jumătate şi care n'are decât astuţie, o calitate comună celor ce se tem de propriul lor neant, compară, zic, aceste două mărimi şi fă concluzia.

Nu-i vorba, după sfânt şi tămâia. D. Brătianu e monogramul partidului său. Precum se 'nlănţuesc literile unui nume într'un monogram, astfel sunt cuprinse într'o indisolubilă unitate în acest Cavour al noului Bizanţ, ignoranţa, suficienţa şi înnăscuta astuţie a nulităţilor. Precând un om mare aserveşte în adevăr toate principiile câte agită clasele unei societăţi, unui mare plan politic, servindu-se de clericali, când sentimentul religios al poporului său cată să fie pus în mişcare, de nobilime, când simţul istoric al naţiei cată să dea naştere unei nouă formaţiuni, de liberalism, atunci când forme moştenite se opun realizării unei idei şi trebuesc înveninate prin liberalismul cosmopolit ; pe când aşa dar un om mare zideşte dărâmând, ca natura, agentul Dumnezeirii, vedem pe acest Cavour, sleind toate sentimentele generoase ale unei naţii pentru a-şi cocoţa şi menţine individualitatea la putere, agitând cestiuni naţionale, când ele erau mai nerealizabile decât oricând şi astupându-le gura, când există perspective de realizare ; spunând neadevărul oricând şi neavând nici o ţintă politică clară. O ţintă are în adevăr, una singură care merită relevată : a perpetua rămânerea la putere a unei clase de paraziţi sociali, de oameni fără ştiinţă de carte şi fără caracter, slugi ai oricărui guvern şi ai oricărui sistem, dar duşmani meritului şi adevărului sub orice sistem şi sub orice guvern. E neauzit, dar aşa este. A fost cineva separatist ? îşi află locul printre roşii ; a fost conservator, dar a avut ambiţii disproporţionate cu inteligenţa sa ? Partidul roşu îi deschide braţele. A comis scabroase afaceri ? Partidul roşu le acopere şi-l canonizează.

Tinerimii i se dau zilnic din partea oamenilor, cari reprezintă autoritatea statului din culme până la baze, următoarele regule de purtare : Conspiră contra şefului statului şi proclamă-i răsturnarea şi vei ajunge... om mare. Aibi o deosebită dexteritate de-a despoia lumea şi vei ajunge... cel puţin prefect. Intră cu patru clase primare corector la „Românul" şi învaţă a calomnia şi vei ajunge... director de bancă.

Dar aceasta e în gradul cel mai mare imoral ? Nu face nimic. Dar un stat merge spre sigură disoluţiune pe calea aceasta ? Nu face nimic. După noi potopul. Ce ne pasă de soarta generaţiilor viitoare, ce de soarta celei actuale ? Trăim de pe o zi pe alta, aruncăm praf în ochii lumii, ba cu negustorie de vorbe, ba pretextând reforme, şi încolo... o mai îngriji şi Cel de sus de trebuinţele reale ale poporului.

ADEVĂRUL DOARE

Adevărul doare. Lecţia cartagineză pe care ne-am permis a o da onorabililor adversari dela „Pressa", i-a făcut să-şi piarză minţile şi să vorbească în bobote. Patru coloane şi jumătate de injurii în contra ardelenilor sunt răspunsul ce se dă la observaţiile noastre.

Eroarea cu Carthago a fost un *lapsus calami,* adică l-a luat pe autorul scrierilor condeiul pe dinainte.

Autorul scrisorilor din „Pressa" ştia foarte bine, precum ne declară, că atunci trebuia să ne unim cu forma numită : *acusativum cum infinitivum.*

Oare *acusativum cum infinitivum* tot un *lapsus* este ?

Limba latină e ca o femeie frumoasă, dar cam crudă, onorabili confraţi, faţă cu lasciva bătrâneţe care-ar voi să abuzeze de ea. Prin simple injurii, adresate ardelenilor, genul substantivelor latineşti nu se schimbă, nici prepoziţia *cum* nu 'ncetează a cere ablativul, c'un cuvânt *accusativus cum infinitivo* nu devine aşa de lesne *acusativum cum infinitivum.*

Dar să lăsăm astea. Inţelegem ca cineva care nu ştie a scrie bine româneşte, să fie silit a se exprima în această limbă.. Dar cine focu-l mai îndeamnă pe autorul scrisorilor de-a face citate latineşti, când nu le ştie ? Deşertăciunea ? Iată ce pate deşertăciunea când simulează a şti ceea ce nu ştie. .

Dar momente de adevărată petrecere ne-au cauzat injuriile asupra ardelenilor, petrecere la care nu ne putem opri a-l face părtaş pe publicul cititor.

Iată într'adevăr câteva pasagii din „Pressa" care nu vor lipsi a face efectul cuvenit.

„Timpul" începe revista sa de Luni cu o frază care atinge cu ironie pe avocaţii din ţară, calificându-i suficienţi şi atot ştiutori. *Ne prindem că mâna care a scris aceste vorbe este a unui avocat care a trecut „rigurosum" la Blaj !* Dacă sunt unii înfumuraţi care cred că ştiu multă carte, apoi sunt negreşit drăguţii noştri „inteligenţi de peste Carpaţi" ; daca se află în lume avocaţi fără cauze, sunt „de bună seamă" cei mai mulţi dintre dânşii veniţi în mijlocul nostru.

Aceşti oameni au părăsit Transilvania în mâinile Ungurilor, au dezertat postul de onoare unde trebuiau să lupte pentru conservarea şi desvoltarea naţionalităţii române, pentru ca să vie la noi, unde au fost primiţi cu braţele deschise, şi să petreacă o viaţă dulce şi plăcută, câştigând părăluţe, dar uitând nevoile patriei ! Ce au făcut şi ce fac, în adevăr,

aceşti confraţi în sânul nostru ca să lupte contra cotropirei maghiare? Nimic.

Generaţiunea de azi venită de peste munţi nu s'a însemnat decât prin Maioreşti şi Lauriani, cari ne-au scălâmbat limba prin pedantismul lor, şi au încurajat năpădirea în ţară a compatrioţilor lor, cari cum am zis, uitară interesele patriei numai pentru satisfacerea nevoilor lor private. Pericolul cel mai mare ameninţă existenţa naţională a Transilvaniei prin aplicarea nouii legi a Instrucţiunii, şi confraţii noştri, veniţi aci de peste Carpaţi, nu fac nici o lucrare, nu scriu o singură linie prin ziare în favoarea intereselor Transilvaniei: Pedanţi şi anoşti, ei ne fac gâlceavă de vorbe ca nişte şcolari de gimnaz.

Am avut ocazia, domnule redactor, mergând astă-vară la băi, de a convorbi cu bărbaţi eminenţi din Transilvania şi a auzi plângerile lor fundate contra confraţilor lor de aci. Ne facem organul lor, expuindu-le în aceste coloane, şi sperăm că adversarii noştri dela „Timpul" le vor înţelege şi părăsi pedantismul lor ca să se apuce serios de muncă şi să răspundă la aşteptarea patriei!

„Pressa" ar pierde prinsoarea, pentrucă scriitorul revistei din „Timpul" nici e advocat, nici a dorit vreodată să fie. Dar ce ridicole devin toate declamaţiile acestea ale „Pressei" faţă cu declararea limpede ce facem, că autorul articolelor din „Timpul" nici e ardelean, nici neam de neamul lui n'a fost ardelean? Ce gratuite sunt toate gingăşiile adresate Maioreştilor şi Laurianilor, precum şi bietului liceu din Blaj, faţă cu adevărul net că adversarul „Pressei", e născut în România, din părinţi născuţi asemenea în România, Români get-beget cum ar zice Turcul? Nu se face „Pressa" ridicolă c'un asemenea quiproquo?

Dar vom explica noi acest fenomen.

E destul ca cineva să scrie româneşte, aşa cum scriau strămoşii noştri, cumpănit şi cu rost, pentru ca în ochii venitùrilor liberale şi semiliberale, în ochii lepădăturilor orientului european să treacă de strein. Am ajuns în adevăr în această Americă dunăreană ca tocmai Românii să fie trataţi ca străini, să se simtă străini în ţara lor proprie. Toate capetele unor rase degenerate cari s'au grămădit în oraşele României, toate craniile cu câte cinci dramuri de creer, fără seriozitate şi adâncime, toţi microcefalii şi toate stârpiturile peninsulei balcanice apar în acest bal mascat sub formă de reputaţii uzurpate, de mari oameni fără ştiinţă de carte; toată această plebe s'a constituit în stăpâna poporului românesc. Libertate, egalitate, fraternitate! Ce e mai frumos în lume decât ca tot ce se scurge în România, ca într'o mlaştină, să fie liber ca noi, egal cu noi, frate cu noi? Şi pe când această plebe

se 'nmulţeşte pe zi ce merge, neamul nobil şi drept, care cutremura odinioară pământul la un semn al lui Mircea Basarab, sărăceşte, scade şi moare.

Dar oare pasajele de mai sus din „Pressa" nu sunt o dovadă mai mult de această stare de lucruri ? Vin sute de mii de Evrei în ţară şi-i vom găsi pe membrii centrului pledând pentru a li se acorda drepturi, ba ne prindem că patrioţii de soiul acesta n'ar fi nici contra colonizării cu străini precum în genere, în loc de-a opri, favorizează americanizarea României.

Dar dacă o mână de Români vine pe acest colţ de pământ, singurul ce-a mai rămas liber din marea noastră patrie, atunci lucrul se schimbă.

Intr'adevăr, de câtă mizerie sufletească cată să fie capabil un om care, neavând dreptate într'o discuţie, în loc de-a o recunoaşte acesta precum i se cuvine unui gentlemen, aruncă injurii asupra unei părţi a poporului românesc, ridiculizând... ce ? greutăţile cu cari acesta se luptă pentru păstrarea limbii şi a naţionalităţii lui.

O ultimă observaţie. Deşi de astă dată onor. confrate dela „Pressa" se ceartă cu căciula sa proprie şi maltratează pe ardeleanul scornit de imaginaţia sa, totuşi intenţia de-a ne adresa invective personale e destul de evidentă pentru a ne face să declarăm că în cazuri de recidivă din partea organului centrului vom fi siliţi a recurge la mijloace mai energice de represiune în contra unor asemenea meschinării.

RĂSTURNAREA NOŢIUNILOR

„L'Indépendance Roumaine" discută poziţia d-lor Conta şi Tereachiu în cabinetul Brătianu. Aceşti doi domni fac parte din aşa numitul partid liberal independent, puţin numeros, compus din câţiva avocaţi şi profesori tineri ; întru cât priveşte trecutul lor politic, s'au deslipit unii de partidul conservator, alţii de fracţiune.

Liberalii independenţi făceau opoziţie crâncenă guvernului pe toate terenurile ; „Steaua României" îmbogăţeşte dicţionarul presei din opoziţie cu multe locuţiuni fericite pentru a însemna activitatea acelui partid extrem de periculos care ne guvernă. Natura partidului roşu se împrumută lesne oricărei pene ce are înclinaţie de caracterizare. Sutele de oa-

meni fără profesie hotărîtă din care e recrutat partidul, convenţia lesne stabilită între ei pentru a acoperi şi a face muşama actele fiecăruia, trecutul lor pătat prin conspiraţie, prin concesii frauduloase ca cea dată lui Stroussberg şi pusă în execuţiune înainte de a se fi votat la Senat, prezentul lor şi mai scandalos, în fine principiul lor de existenţă de a înlătura dela cârmă fie locală fie centrală a vieţii publice orice merit şi de a cocoţa în funcţiile cele mai înalte nulităţi ale partidului, toate acestea la un loc constitue acea lume pe dos care face ca vorbele dicţionarului să aibă pentru ţara noastră un înţeles contrariu de cele pe cari le au în alte ţări.

Astfel începând cu însuşi numele unităţii noastre etnice, vom vedea că „Românul" e organul unui partid compus din Bosnagi, Cariagdii, Pişca, Carada, Giani, Chiriţopol ş. a., „patriot" înseamnă a nu fi avut nici o patrie hotărîtă şi a fi adoptată din întâmplare cea românească, „onest" va să zică a acoperi cu un văl scabroasele afaceri ; „natura catonică" va să zică vitejie nocturnă ca la 11 Fevruarie ; „binele ţării" înseamnă urcarea cheltuelilor statului cu 34 la sută în patru ani şi căpătuirea în slujbe a toată suflarea patriotică ; „artist" va să zică diletant fără talent în pictură, muzică, comedie, arhitectură, a căror tablouri, executare falşă, construcţie centrifugală se plătesc din bugetul statului ; „învăţat" înseamnă a avea patru clase primare şi a fi numit în noaptea de 11 Fevruarie, fără concurs, profesor de universitate — (Cernătescu) — sau a fi absolvat şcoala de felcerie la Ţarigrad şi a fi profesor de facultate la Bucureşti (Bosnagi ş. a. m. d.).

Această răsturnare cu sus 'n jos a tuturor noţiunilor unui lexicon, această ironizare sistematică a toată concepţia omenească prin realitatea partidului roşu, prezenta de sigur multă materie de persiflaj atât „Stelei României" cât şi oricărui om cu bun simţ, chiar şi roşu de ar fi fost. Sunt o sumă de roşii care râd din toată inima de propriul lor partid şi care, de nevoie şi pentru interese, fac o mutră serioasă când marele pontifice aruncă'n lume frazele sale apocaliptice.

Care a fost însă mirarea noastră când „Steaua României" fu apucată de toanele „Presei" şi, tăcând despre cele dinlăuntru, începu să cutreere Afganistanul. Dar misterul se explică repede : d-nii Conta şi Teriachiu intrară în minister. Deocamdată „Steaua României" mai urmează interesantele ei studii entologice, dar ele ascund o ruptură adâncă. Nu mai există partid liberal-independent. Cei numiţi în slujbe înclinară a deveni roşii, cei ce nu vor să primească slujbe şi cer concesii în materii de principii, s'au grupat deoparte şi fac o opoziţie, deocamdată pasivă.

Din momentul însă în care partidul liberal-independent sau

nu mai există, sau e contrariu guvernului, din momentul ce, prin intrarea celor doi d-ni în cabinetul Brătianu, nu se mai pot *echilibra nemulţumirile* din Moldova, ce însemnătate parlamentară mai au miniştrii, numiţi în timpul vacanţelor corpurilor legiuitoare? Nici una, evident. Lipsa de însemnătate parlamentară nu va întârzia a se manifesta şi poate să fim în curând în plăcuta poziţie de-a înregistra o configuraţie caleidoscopică curat roşie şi de-a ne bucura zilnic şi în toate resorturile de acele încercări stilistice şi oratorice de literatură a circularelor, pentru cari d. Tache Giani a creat pân'acum celebre, dar cu atât mai confuze modeluri.

ATENTATUL IMPOTRIVA D-LUI BRĂTIANU

I

E un semn de statornicia principiilor şi instinctelor noastre conservatoare, dacă atentatul, îndreptat în contra d-lui I. Brătianu ne-a indignat mai mult şi mai adânc decât pe chiar amicii săi politici. Adversari ai ideei că prin crime e cu putinţă a se îndrepta ceva în sânul unei societăţi, înfierând asemenea odioase tentative, ori în ce timp şi 'n orice loc s'ar întâmpla ele, suntem siguri că răul la care dau naştere e pururea mai mare decât răul pe care pretind a voi să-l înlăture. Maniera noastră de-a vedea cuprinde în sine condamnarea atentatelor, întărită prin amărăciunea că omorul lui Barbu Catargiu a rămas nepedepsit, că asupra d-lui Lascar Catargiu, om atât de drept şi de sincer, s'a ridicat asemenea braţul îndrăzneţ al unui atentator.

Dar dacă maniera noastră de-a vedea implică condamnarea atentatelor, dacă atmosfera principiilor conservatoare le exclude, n'o putem susţine aceasta şi despre principiile la cari s'a închinat grupul roşu din ţara noastră.

Precum nu e minune dacă Robespierre cade prin teoriile şi nedreptăţile aceleiaşi revoluţii, căreia-i dedese naştere, tot astfel nu e minune dacă un roşu, un luptător în alegeri, ridică mâna sa asupra capului partidului său propriu.

D. Brătianu e unul din cei mai populari oameni de stat ai României. Dar a devenit popular, nu prin ceea ce-a făcut pentru binele public, ci prin ceea ce-a făgăduit pe când era în opoziţie, făgăduinţi pe cari nu le-a împlinit nici când. D. Brătianu a devenit asemenea un om ilustru, prin miile de ga-

zete care-i trâmbiţau numele său alăturea cu nenorocirile noastre. Şi dacă d. Brătianu nu e atât de ilustru ca Erostrat, nu d-sa e de vină la aceasta, ci numai împrejurarea că opera strămoşilor noştri, vechea Românie, distrusă în favorul ideilor cosmopolite, nu era o zidire de-o văzută frumuseţe, ca templul Dianei din Efes. Era o zidire ideală a cărei risipă n'o putea simţi şi deplânge decât cel ce avea în inimă multă iubire de patrie şi o pietate aproape religioasă pentru spiritul drept şi eroic al trecutului nostru.

Popularitatea ce consistă în exploatarea idealelor de progres e periculoasă, pentru că nu se bazează ca cea adevărată, pe binele pozitiv ce l-ai făcut unui popor, ci pe binele ce promiţi a i-l face de acum înainte, pe care-l promiţi chiar atunci când ştii că este irealizabil.

Dar popularitatea d-lui Brătianu mai are şi o altă origine. Deşi e dureros a o discuta, totuşi vom face-o, nu numai pentru binele ţării, dar pentru binele d-lui Brătianu însuşi. Trebue să se ştie că un om care-a fost obiectul unui atentat, chiar de-ar fi adversar, devine simpatic părţii binecuvântătoare a ţării şi asigurăm că şirurile de mai jos, chiar de-ar părea recriminaţiuni, nu sunt în esenţa lor imputări adresate adversarului, ci argumente, adresate omului cugetător în contra manierei de-a vedea, pe care-o are el şi partidul său.

Vom lua aceste argumente, precum partidul roşu le prezintă în curgerea vremii.

La 1848 s'a făcut asemenea o tragere la sorţi, ca cea indicată de Pietraru. Era vorba a se trage la sorţi asasinul lui Vodă Bibescu. Dac'am întreba cine-a prezidat la acel act, d. C. A. Rosetti şi-ar pleca ochii.

Fiind în Franţa, d. Brătianu ia parte la tentativele dela Opera comică şi pe la Ipodrom cari aveau de scop uciderea împăratului Napoleon III. Numai amabilităţii împăratului şi împrejurării că poliţia a considerat acea tentativă ca pe-o scenă melodramatică de operă bufă, d. Brătianu are a mulţumi că n'a fost pedepsit mai aspru pentru participarea sa.

La 1870 „Românul" scria despre Domn că e un pion din şah în mânele unui jucător dibaciu cum e d. de Bismarck.

„Şi'această *supremă trădare* se va săvârşi oare cu concursul unui guvern, compus de Români ?!! Şi *agintele supus* al d-lui de Bismarck va găsi oare în România, Români destul de denaturaţi cu cari să execute acest suprem ordin al stăpânului său ?

Aci Vodă e numai un agent al cărui stăpân e d. de Bismarck şi carele, împreună cu Români denaturaţi, săvârşeşte o trădare în contra ţării."

Nu e decât natural dacă acelaşi partid al cărui şef e d. Ion

Brătianu, i-a trimis la 1877 Domnitorului, printr'un actual ministru plenipotenţiar, sfatul tăios „de-a scuti ţara de-o crimă".

Tot la 1876 s'a săvârşit asupra d-lui Lascar Catargiu un atentat. „Românul" dedea seamă de acest fapt cu jumătate gură părând aproape a justifica ceea ce se întâmplase.

Vedem asemenea în Paris pe fiii d-lui C. A. Rosetti intitulându-se „revoluţionarii români" şi felicitându-se cu d-l Rochefort Henri, cu deportatul Rochefort, cu acela care are la redacţia sa numai puşcăriaşi, după propria sa afirmare.

Dar câte se vor mai fi întâmplat pe care nu le ştim, pe care nu le putem proba cu acte autentice? E pentru noi sigur că din partea partidului azi la putere, s'au tocmit un om însărcinat să asasineze pe d. Cogălniceanu. Acelui om nu i-a lipsit voinţa, ci numai curajul de a-şi împlini fapta.

Orice tentativă criminală are însă două elemente; întâiul e înclinaţie naturală a acelui criminal, elementul vinei sale proprii pe care o expiază prin pedeapsă.

Dar al doilea element sunt motivele determinante, sunt acele justificări pe care logica patimei sale le scoate din fundul sufletului. Acea legitimare pe care însuşi Satan ar găsi-o pentru a se arăta alb din negru ce este.

Din acest punct de vedere judecat, vom vedea că sistemul de guvernământ al d-lui Brătianu şi al partidului a creiat atmosfera în care asemenea fapte sunt posibile, în care autorii lor găsesc o legitimare a scopurilor lor.

Când un om, ce, după propria sa mărturisire, soldat fiind, a luat parte la răsturnarea Domnitorului la Ploeşti, devine sub d. Brătianu, adjutant Domnesc, ataşat ca un om de încredere pe lângă Suveranul pe care a voit să-l răstoarne, d. Brătianu va promite tuturor rebelilor libertatea de-a concluide că impunitatea unui atentat la siguranţa statului şi a formei de guvernământ e, sub domnia sa, un titlu de recomandaţie pentru a-i înainta pe scara erarhiei sociale.

Când d-l Brătianu nu se sfieşte a recomanda pe un om ca d. Costinescu, ca unicul bun pentru a ocupa o înaltă demnitate în stat, pe un om de o elementară ignoranţă, e evident că d-sa a ridicat neştiinţa la rangul de titlu de recomandaţie. Orice ignorant, ambiţios, îi poate cere d-lui Brătianu o laudă egală.

Când, în chiar Camera roşie, unii membri ai partidului guvernant, oameni poate simpli, dar cinstiţi, se 'ntreabă cu mirare de unde amicii apropiaţi ai d-lui Brătianu sau protejaţii de aproape ai d-lui C. A. Rosetti cari până alaltăieri n'aveau nimic, au astăzi, după câţiva ani de guvernare, averi mari, e evident că, în sistemul de guvernământ al d-lui Bră-

tianu, chiar necorectitudinea în afaceri materiale, ca să nu zicem malonestitatea, e un titlu de merit.

Când, în şedinţa dela 25 Fevruarie a. c., d. Simion Mihălescu „ridică numai un mic colţ al vălului care acopere scabroasa afacere", iar afacerea e canonizată prin trecerea la ordinea zilei, d. Brătianu va concede că această canonizare e tocmai atmosfera necesară, plină de electricitatea crimei.

Crede oare serios d. Brătianu şi partizanii săi că ridicând impunitatea înaltei trădări, ignoranţa, ameninţările de asasinat la rangul de titluri de merit, a putut-o face aceasta fără o adâncă primejduire a spiritului public? Crede d. Brătianu că nu se vor găsi oameni cari să ia la serios principiile pe cari d-sa le-a practicat la Ipodrom, la Opera-comică, la 1848, la 1876, şi care să-şi zică în sine-şi că atentatul e o virtute, precum înalta trădare e un merit?

Astfel teoriile roşii îşi dau roadele lor naturale.

Dacă deplângem şi condamnăm atentatul, o facem, pe lângă sentimentul general de oameni şi de creştini, şi dintr'un punct de vedere propriu nouă şi numai nouă, proprii ideilor conservatoare.

Din punctul de vedere cosmopolit şi roşu, d. Brătianu nu culege, din nefericire, decât ceea ce a semănat din nou în ţara noastră dreaptă şi veche. Stârpindu-i-se prin idei importante din câteşipatru unghiurile lumii, idealul ei religios şi naţional, nimicindu-i-se poate viitorul ei material, vechea Românie — acum o Americă dunăreană — a devenit o mlaştină de scurgere nu numai pentru prisosul moralicește-bolnav al populaţiunilor europene, ci inteligenţa naţională a devenit o mlaştină de scurgere pentru ideile nesănătoase din Apus.

Cu drept cuvânt dar, un ziar din provincie exclamă la înregistrarea odioasei fapte: „Ale tale dintru ale tale Brătiene!"

II

Există, se vede, între radicalii din România un fel de dicţionar secret de locuţiuni, de parole ce au valoarea unor ordine de zi, cari ne rămân necunoscute nouă profanilor precum: „Veghiaţi! ora a sosit!! şi altele de acestea.

O foaie din Focşani, „Luptătorul", dând seamă despre atentatul încercat asupra d-lui Brătianu, încheie cu cuvintele: „Ale tale dintru ale tale, frate Brătiene!" Fost-ar-fi potrivite cu ceea ce se petrecuse, avut-ar-fi aceste cuvinte alt farmec asupră-ne, nu ştim, destul că la încheiarea unui articol în care condamnam fapta, cercam însă a explica cum instinctele rele, înclinările criminale ale oamenilor găsesc în precedeu-

tele, create de principiile şi apucăturile roşiilor, o atmosferă ce le prieşte, pusesem şi noi cuvintele, rămase în minte-ne la citirea ziarului din provincie, „Ale tale dintru ale tale".

Nici prin vis nu ne trecea că, din întâmplare, puseserăm mâna pe una din acele locuţiuni mistice, din acele devize ale partidului roşu de cari ascultă orbeşte toată suflarea patriotică, că noi, neconsacraţi în misterele organizaţiei internaţionale ale societăţii de exploatare, atinsesem cu vârful condeiului un triangul cabalistic din marea carte secretă a partidului.

Odată atinsă, această formulă a început să geamă sub pana d-lui C. A. Rosetti, d-sa s'a ţinut obligat să ne dea o explicare pe larg a acestor vorbe şi a făcut-o în cinci articole consecutive ale *Românului,* în acel stil oncţios şi apocaliptic, care-i e propriu.

Iată ce însemnează această nefericită cabală, după explicarea „Românului".

Cuvintele „Ale tale dintru ale tale", zise asupra unui asasinat şi aruncate victimei asasinatului, cuprind însăşi *legitimarea crimei.*

A zice unui om asupra căruia s'a făcut o încercare de asasinat „ale tale dintru ale tale" este a-i zice *„ai meritat a fi asasinat".*

Toţi asasinii zic victimelor lor „ale tale dintru ale tale"; mai cu seamă în asasinatele politice aceasta este o *regulă* fără excepţiune.

E foarte trist că organul de căpetenie al partidului conservator a adoptat această *deviză a asasinilor...*

Depinde de partida conservatoare de a proba ţării, printr'o desaprobare categorică, că nu în numele ei „Timpul" a adoptat această deviză. Nouă ni se pare că principiile conservatoare ar reclama această regulare, căci altfel ar putea să intre în societatea noastră un *virus dizolvător* care să nu cruţe pe membrii partidei conservatoare mai mult de cât pe membrii partidei liberale; şi la fiece lovitură de cuţit sau de pistol, ar răsuna deviza, adoptată de organul partidului conservator: „Ale tale dintru ale tale".

A zice „ale tale dintru ale tale" unui bărbat politic în urma unei încercări de asasinat... este în adevăr *culmea neomeniei.*

Iată dar ce însemnează acest fatal cuvânt, asupra adâncimii înţelesului căruia d. C. A. Rosetti a trebuit să ne lămurească.

„Ale tale dintre ale tale" însemnează:

Legitimarea crimei;

Judecata: „ai meritat să fii asasinat",

In regulă fără excepţie aceasta e deviza asasinilor;

Un virus dizolvător ;
Culmea neomeniei.

Poate fi sigur d. C. A. Rosetti că nu-i suntem decât mulţumitori pentru această explicaţie. Am suportat cinci articole de insinuaţiuni nemeritate până acum, până să ni se explice marele cuvânt cabalistic al religiei revoluţionarilor. Deodată ni s'a luminat dinaintea ochilor, deodată am simţit că atinsesem triangul mistic al conspiratorilor, deodată ne-am adus aminte că acest fatal *„ale tale dintru ale tale"* a mai fost întrebuinţat într'o ocazie analoagă de către chiar explicatorul ei actual.

In adevăr, în Ianuarie 1876, un om anume Paraschivescu, care nu putuse justifica întrebuinţarea unei sume, îndealtmintrelea de tot neînsemnate, din fondurile poliţieneşti şi care n'o putuse restitui, a fost depărtat din funcţie. Ministrul prezident de pe atunci, d. Lascar Catargiu, refuzând în mod constant a-l mai numi în vre-o funcţie, dar ştiindu-l în mare mizerie, îl ajuta din când în când cu câte-o mică sumă. Din cauza refuzului de-a-l pune în funcţie, acest om a comis un atentat asupra ministrului prezident.

Iată însă ce scrie „Românul" dela 15 Ianuarie 1876 asupra acestui atentat :

Oricât de reprobabil este faptul, dacă vreodată cuvintele *Ale tale dintru ale tale* şi-au găsit o *exactă* aplicare, este acum la adresa primului ministru.

Cum cutează „Monitorul" a spune că acest funcţionar a delapidat, când delapidatorul n'a fost dat judecăţii, astfel ca să nu mai aibă cuvânt de-a cere slujbă, nici îndrăzneală de-a mai călca pragul primului ministru ? Deci *ale tale dintru ale tale.*

D. Catargiu a înlăturat juraţii ; a dat pe delapidatori la tribunale ; pentru ce dar îi ocroteşte ? *Ale tale dintru ale tale...*

...şi dacă l-a primit şi s'a servit de dânsul, pentru ce în urmă l-a dat afară ? *Ale tale dintru ale tale...*

...Insuşi primul ministru este bătut de propriul său agent poliţienesc : *ale tale dintru ale tale.*

...iată-te acum bătut de tocmai acei pe care-i plăteai : *ale tale dintru ale tale...*

Va să zică această vorbă mistică, pe care noi am împrumutat-o unui ziar din provincie, „Românul" a aruncat-o într'un singur articol de *şapte ori* la adresa d-lui Lascar Catargiu. Când şi cui ? După un atentat, victimei atentatului.

Va să zică de şapte ori, cu deplină cunoştinţă a înţelesului ce-l au acele vorbe, „Românul" a pronunţat legitimarea crimei, de şapte ori a fost în culmea neomeniei, de şapte ori

într'un singur articol a rostit deviza asasinilor şi a aruncat un virus dizolvător în societate.

Hotărît, e ceva din soarta tragică a regelui Oedipus în purtarea roşiilor. In Teba, în cetatea ce cu o sută de porţi, trăia acest nefericit rege care, fără s'o ştie, ucisese pe părintele său şi se cununase cu mamă-sa. Aflând dela oracolul din Delfi că ţara e bântuită de ciumă din cauza acestei crime ne mai pomenite, pe al cărei autor nu-l ştia, a pronunţat cu mare furie o osândă energică asupra autorului... asupra sa însuşi. Astfel îi vezi pe roşii căzând într'o adâncă furie când îşi condamnă vorbele şi faptele lor proprii. Sunt momente de taină în viaţa oamenilor, când ei se sperie de ei înşii, când descoper pe demonul relelor în ei şi-l blestemă orbeşte, neştiind că lovesc cu această extremă cruzime în pieptul lor propriu.

Nu, liniştească-se „Românul" ; nu primim deviza asasinilor, nu legitimăm, nu justificăm nici când crimele. E o lege constantă a spiritului omenesc, legea cauzalităţii, care sileşte pe orice inteligenţă de-a explica ceea ce se întâmplă. Dar dela o explicare curat cauzală, până la scuză, până la legitimare, până la justificare, care implică un act de aprobare din partea simţului nostru de dreptate şi a conştiinţei noastre, e o deosebire cât cerul de pământ.

E în adevăr vrednică de mirare analogia cazului .

Paraschivescu era bănuit de delapidare, Pietraru a delapidat în adevăr. Deosebirea e numai că d. Lascar Catargiu n'a voit să-l numească în funcţie pe cel dintâiu, d. Brătianu l-a numit pe cel din urmă funcţionar în resortul său.

Cu toate acestea, ce deosebire între tonul nostru şi acela al „Românului" de atunci, care se va vedea şi mai bine dintr'alt articol al acestei foi, pe care-l vom comunica mâine.

Cu tot tonul necuviincios de atunci al „Românului" am crezut că nu e demn de pana noastră de-a repeta acea necuviinţă. Ne doare însă soarta ţării, ne doare această anarhie de idei, această viciare a simţului public prin fraze apocaliptice, ne doare mizeria intelectuală şi morală din ţară şi de aceea am fost siliţi, nu de-a diminua cu greutatea unui fir de muştar măcar responsabilitatea făptuitorului, ci de-a arăta de ce instinctele rele, în loc de-a se manifesta ca altă dată în crime de rând, alunecă azi pe clina cea mai periculoasă din toate, pe clina atentatelor contra siguranţei statului.

Iată de ce am relevat antecedentele d-lui Brătianu şi ale partidului său. Am declarat-o anume că nu recriminaţiuni, nu imputări facem, dar ne adresăm omului cugetător, patriotului, care ştie a pune interesele ţării sale mai presus de ambiţia proprie şi de interesele amicilor săi politici. Condiţiile

de existenţă ale ţării noastre au devenit, dela aşa numita independenţă încoace, atât de gingaşe încât nu mai e permis nici partidului roşu chiar odiosul lux al libertinajului de idei şi de procedimente.

Dacă vom lua lista revoluţionarilor dela Ploeşti, vom observa că aproape toţi sunt azi în funcţii şi demnităţi ale statului. Ştim foarte bine că Domnul poate ierta asemenea lucruri, că statul are până la un grad facultatea de-a nu pedepsi rebeliunile cu toată asprimea cuvenită. Dar dela *iertare* până la *recompensare* e mare deosebire. Ei bine, afară de nefericitul Comiano, încăput sub deplina greutate a justiţiei militare, toţi ceilalţi sunt favoriţi ai guvernului, sunt oameni mari. De ce oare Comiano — care trebue să fie tot atât de *nevinovat*, ca şi complicii săi, — n'a fost înaintat în rang, nu e în graţia d-lui Brătianu, pe când alţii, pentru fapte identice, ba mai grave chiar, sunt recompensaţi ?

Toate acestea nu se fac într'un stat ce pretinde că aspiră la civilizaţie, nu se fac dacă nu voim să demoralizăm conştiinţa publică şi să-i inspirăm acea sceptică nepăsare, care-i face pe oameni incapabili de-a distinge bine de rău şi drept de nedrept.

MARILE DECEPŢIUNI ALE SUVERANULUI

I

Am discutat ieri cu nepărtinire efectele dezastruoase pe care principiile profesate de partidul d-lui Brătianu au trebuit să le aibă asupra spiritului public ; am arătat atmosfera încărcată de electricitate care s'a creat prin demoralizarea conştiinţelor, prin necredinţa în merit, în adevăr, în muncă, pe care sistemul liberalismului roşu a trebuit să-l înrădăcineze în inimi.

Dar numai asupra conştiinţei poporului s'a exercitat trista influenţă a ideilor partidului roşu ?

Ce sentiment cată să se fi înrădăcinat în inima Domnitorului faţă cu acea categorie de oameni cari ieri îl ameninţau şi-l batjocureau, azi îl linguşesc ?

Din câte am scris noi, adesea a vorbit patima politică, adese ori am discutat cu amărăciune, nu tăgăduim, rolul de regulator pe care ar trebui să-l joace Coroana în luptele noastre politice. Dar în mijlocul acestei discuţii, sâmburele unei negre îndoieli încolţea în adâncul inimei noastre. Ce respect,

ce iubire mai poate avea Suveranul nostru pentru un popor, unde imunitatea rebeliunii, a libertinajului penelor şi gurilor sunt merite, sunt titluri de recomandaţie, sunt chiar substanţa, pe care se întemeiază un partid atât de numeros ca cel roşu ?

Un grup de oameni care abia proclamaseră la Ploeşti răsturnarea formei de guvernământ şi a dinastiei, se recomandă — peste câţiva ani — Coroanei spre punere în funcţiuni şi condeiul răbdător al suveranului iscăleşte.

Un ilustru academician descrie, sub pseudonimul Erdman de Hahn, persoana Domnitorului ca pe principala cauză a tuturor nenorocirilor noastre, ba o descrie ca fiind în conivenţă cu gheşeftarul Stroussberg şi cu prinţişorii coţcari. La venirea ministerului liberal, Domnul îşi rezervă anume ca pseudonimul de mai sus să nu fie colegul d-lui Brătianu, iar acesta izbuteşte totuşi a-l introduce. Condeiul răbdător iscăleşte decretul de numire. Acelaşi academician scoate din arsenalul istoriei şi a vastelor sale cunoştinţe, o armă pe cât se poate de periculoasă, teoria că, în caz de necesitate, uciderea regilor e permisă, ilustrul teoretician nu se sfieşte a fi astăzi ultradinastic.

Un scriitor de pasquiluri, pe cât de nesărate pe atât de meschine şi veninoase, îndreptate însă contra familiei Domneşti, e propus să fie recompensat cu singura medalie cu care la noi se recunosc merite literare şi ştiinţifice. Condeiul răbdător recunoaşte că în adevăr acele pasquiluri constitue un merit literar.

Un altul zice că „un abis e între tron şi ţară". Abisul încetează de'ndată ce se umple c'un portofoliu ministerial.

Dar i se mai prezintă şi alte lucruri vederii suveranului.

Un om e implicat într'o mare afacere pe cât se poate de scandaloasă, care se denunţă. Acest om e mănţinut în funcţie ; dirijează însuşi cercetările făcute în contra sa ; partidul ţine morţiş a-l reabilita, alegându-l în Senat. Aci el însuşi denunţă că *există* această scabroasă afacere, dar majoritatea roşie a maturului corp trece la ordinea zilei, lăsând să recază colţul vălului ce se ridicase.

Când vedem pe suveran înregistrând, de sigur nu cu nepăsare, toate lucrurile acestea, ne vine a întreba ce soluţiune să dăm problemului psihologic al acestei nesfârşite îngăduinţi.

Noi am discutat rolul de regulator al vieţii politice, pe care-l exercită coroana pretutindenea şi am ajuns la concluzia că, „un suveran nu poate, fără paguba ţării şi fără viciarea spiritului public, să renunţe la prerogativele sale". In orice caz, dacă pentru tăria unui decret de numire, înaintare, decorare, se cere semnătura şefului statului, acesta e în drept de-a

o refuza, de-a opune legitimul său veto unei propuneri incorecte sau imorale a ministrului său.

Dar aci vine întrebarea dacă faţă c'un spirit public adânc viciat, faţă c'o societate unde rebeliunea, ignoranţa, spiritul de gaşcă sunt merite, Domnul mai e în stare de a-şi exercita rolul său bine făcător în viaţa constituţională ; dacă maleabilitatea caracterelor roşii nu i-a inspirat sentimentul, că acel corectiv al controlului său ar fi o zădărnicie, dacă în fine n'a renunţat de-a spera roade mai bune dela generaţia actuală. Un principe, la poarta memoriei căruia bat atâţia muritori, e din natură predispus a nu prea crede protestaţiile interesate ale oamenilor, dar ce preţ va mai pune pe caracterul unui om care, printr'un simplu decret, devine, din antidinastic dinastic, din republican monarhist, din liberal autoritar, din rebel credincios, din pasquilant, umilit primitor al medaliei Bene-merenti ?

Influenţa manierei de-a vedea a roşilor s'a reflectat aşa dar cu aceleaşi rele urmări şi asupra poporului şi asupra suveranului.

Dacă ni s'ar cere formula, după care se manifestă activitatea suveranului în urma marilor decepţiuni ce i le-a pregătit partidul roşu, am zice că M. S. Regală visează în adevăr la consolidarea dinastiei şi a viitorului ţării, însă nu pe aceeaşi linie cu tendinţele actualităţii, ci pe-o linie paralelă. Inmulţirea armatei, asigurarea succesiunii la tron, o sporire continuă a puterii casei sale proprii şi o continuă zădărnicire a tendinţelor revoluţionare a partidului roşu, prin faptul că, ajungând la putere, acest partid se renegă, se desminte, face contrarul de ceea ce zisese, iată elementele care ne fac a admite că există o deosebire între viitorul, pe care Domnul l-o fi sperând pentru *ţara,* menită a fi moştenirea dinastiei sale, şi între viitorul *poporului* care locueşte în această ţară.

II

Dacă polemica noastră cu „Românul" n'ar fi avut altă ţintă decât de-a face pe cititori să'nţeleagă cine are cuvânt, cine nu, nu i-am fi acordat proporţiile pe cari i le dăm. Cititorii ştiu bine că suntem gura adevărului ; iar dacă avem graiul aspru, asprimea aceasta o considerăm ca un corectiv în contra vicierii spiritului public. In deosebi pentru justificarea noastră n'am avea nevoie decât de-a cita cazurile pe cari le-a enumerat în urmă „Gazeta generală" din Augsburg, şi de-a scrie câte un *curriculm vitae* pentru d-nii Câmpineanu, pseu-

donimul Iordache Vulpescu, general Leca, etc. pentru a fi dispensaţi de orice polemică cu organul guvernului.

Lucrurile acestea fiind cunoscute de toţi şi nerezultând din ele decât adevărul, că viciarea spiritului public porneşte exclusiv dela roşii dela întemeiarea partidului până astăzi, am repeta numai ceea ce se ştie, precum călugării repetă pururea, lăsând să lunece boabele metaniei, aceiaşi rugăciune uniformă.

Cu totul alta este ţinta noastră. Am dori în deosebi ca d. Brătianu în loc de-a lăsa pe prietenii săi dela „Românul" a combate evidenţa în zeci de numere de-arândul, ca şi când evidenţa ar putea fi combătută cu succes, să gândească ca om de stat că lucrurile nu mai pot merge astfel. Acum o generaţie sau două Caradalele şi Costineştii, Serurii şi Pătărlăgenii, puteau trece, de bine de rău, de oameni politici. Azi nu mai merge. Domnii aceştia se pot supăra pentrucă le vorbim atât de verde, ne pare chiar nouă rău că trebue să atingem atâtea susceptibilităţi, dar n'avem ce face, din generaţia trecută s'au ales ce s'au putut alege: aproape toţi fruntaşii partidelor aparţin epocii dela 1848. Cotul cu care măsurăm însă utilităţile e azi mai mare; a întrebuinţa oamenii, mijloacele şi procedimentele din trecut înseamnă a crea un pericol permanent pentru viitorul ţării şi naţionalităţii noastre.

Reproducem încă odată câteva cuvinte din articolul „Gazetei generale" din Augsburg pentru a lămuri şi mai bine punctul nostru de vedere:

Înţelesul politicei principelui ar fi de-a apropia de curte elementele duşmane dinastiei şi de-a le împăca prin favori mărinimoase, pentru ca pe viitor să nu mai formeze un pericol pentru monarhie.

Poate că în adevăr politica aceasta are *vederi largi şi e prudentă*.....

Poate da, dar poate nu. Poate că aceştia sunt nişte oameni, cari au dovedit că pot trece peste consideraţii cu totul altele decât cele ale cuviinţei şi ale gratitudinii; se poate ca generaţia cea tânără de români care *creşte văzând exemplele de încurajarea unor fapte*, să fie un teren prea înfoiat pentru rădăcinile arborului genealogic al principelui domnitor.

Noi înclinăm a crede că în adevăr politica aceasta are vederi largi şi e prudentă.

Domnul a văzut atâtea în ţara aceasta. El a văzut cum din toţi aceia cari sunt certaţi cu cerul şi cu ei înşii, din toţi aceia pe cari conştiinţa propriei lor nimicnicii îi fierbe şi-i mustră, s'a format un numeros partid, carele, sub pretextul luptei pentru libertăţile publice, vânează funcţii publice. Lipsiţi de religie şi de iubire de patrie, fără instinct

pentru adevăr, fără știință și fără spirit de muncă, unii din ei au fost fructul unor școli, înființate în pripă, pentru dirigerea cărora nu se ceruse nici cunoștințe, nici moralitate, alții număraseră pietrele de pe bulevardele apusului, întorcându-se îndărăt cu trebuințe mari, cu totul în disproporție cu pretinsa lor știință, cu pretinsele lor merite și cu mijloacele unei țări sărace.

Domnul a putut constata și mai mult ; că spiritul public însuși pierduse capacitatea de-a distinge binele de rău. Bun și patriotic se numea adesea un act de rebeliune ; trădare se numea o faptă patriotică. Cine cu sângerândă durere de inimă ar fi'ncercat a pune stavilă acestei sistematice corumperi a singurului organ, prin care omul se distinge de animal, a spiritului, era tratat ca trădător al libertăților publice, ca reacționar, ca ciocoiu, ca vândut streinilor chiar.

Față c'o asemenea priveliște în care virtutea se consideră de unii ca o nerozie, se taxează de alții ca o crimă, în care inteligența și știința, privite ca lucruri de prisos, sunt expuse invidiei nulităților și batjocurii caracterelor ușoare, în care cuminție se numește arta de-a parveni sau de-a trăi fără compensație din munca altora, spiritul cel mai onest ajunge în momentul fatal de cumpănă în care înclină a crede că în asemenea vreme și'n așa generație, însușirile *rele* ale oamenilor sunt titluri de recomandație.

E o atmosferă febrilă în țară, în care până și spiritele cele mai liniștite se simt gonite parecă din urmă de un demon nevăzut, demonul câștigului fără muncă, demonul american al prădării neomenoase, începând cu istovirea pământului și stârpirea secularilor noștri codri și sfârșind cu tratamentul barbar și fără cruțare al populațiilor. Legăturile aproape părintești care existau înainte între clase, iubirea aproape filială pe cari populațiunile o aveau pentru capii lor naturali, autoritatea religiei, autoritatea tronului, sfințenia și buna credință în daraveri au încetat toate la suflarea veninoasă, venită din tavernele apusului în cari se consumă viețile înrăutățite de amărăciune ale desmoșteniților de pe acest pământ. Inainte, nu mai departe decât acum douăzeci de ani, noțiunea și vorba „proletar" era străină acestei țări ; astăzi, de vom enumera sute de nume cunoscute, vom vedea că avem cel mai nefericit, mai turbulent, mai periculos proletariat, acel intelectual.

Dar această stare de lucruri e în curând prefăcută în sistem, sistem de organizație, de guvernământ. Pe de o parte libertate, mare libertate pentruca cei nemulțumiți să poată răsturna cu ușurință orice guvern, pe de alta centralizare, extremă centralizare care să facă a atârna miile și iarăși

miile de izvoraşe ale bugetelor şi ale averii publice de victoria, pretinsă politică, din centru.

Faţă dar cu această lume în care corupţia, ignoranţa, vicleşugul sunt aproape condiţii de existenţă, faţă c'o lume în care miniştri nu au sfiala de-a cruţa pe Domn de decrete de numire în cari figurau oameni vinovaţi de înaltă trădare şi pasquilanţi de cea mai rea specie, ce-i rămânea Domnitorului de făcut decât... să iscălească ? Noi credem că oricâtă iubire ar avea pentru patria sa adoptivă, o nuanţă de ironie şi de despreţ a oamenilor a trebuit să răsară în privirea nobilului şi cavalerescului suveran, de câte ori iscălea asemenea decrete, fiecare din ele o frunză veştedă de toamnă, o iluzie pierdută, o existenţă morală nimicită c'o trăsură de condeiu.

Carol Ingăduitorul e departe de-a fi atât de puţin fin, precum le place unora a crede. El posedă acea mare memorie de figuri şi nume, care se găseşte ca o trăsură caracteristică şi moştenită la membrii familiilor suverane, şi memoria aceasta e unită aproape totdeauna cu o repede pătrundere a caracterelor omneşti.

In faţa unei ţări sărace, plină de un proletariat nesăţios care şi-a creiat o organizaţie numai bună pentru a urca repede şi fără control treptele sociale, în faţa plebei permanente, dela care nu se cere nici ştiinţă, nici merit, în faţa acestui abis c'un cuvânt, Carol Ingăduitorul are satisfacerea de-a vedea rupându-se unul câte unul toţi ghimpii ce erau îndreptaţi odinioară in contra tronului, are satisfacţia de-a duce c'o trăsătură de condeiu *ad absurdum* abisul Câmpineanu, literatura Orăşanului, istoriografia baronului de Hahn, broşurele lui Iordache Vulpescu ; toate, toate se frâng prin decrete de punere în slujbă.

Dar un lucru nu trebue uitat : exemplul ce se dă tinerei generaţii şi preţul pe care ţara-l plăteşte. Toate aceste victorii ale ironiei se fac din mijloacele ţării. Ţara e rău administrată în toate ramurile pentrucă trebuesc hrănite nulităţile rebele, abstracţie făcând de celelalte resurse nelegiuite pe cari ştiu a şi le crea acei oameni a căror impunitate e asigurată prin politica de partid.

Iată la ce trebue să cugete d. Brătianu. Domnitorul are mare justificare, că naţiunea românească nu se'ncheie cu generaţia actuală. Lui Carol II nu va mai îndrăsni nimeni să-i prezinte decretele pe care le subseamnă Carol I. Dar d. Brătianu nu are această justificare ; raţiunea sa de-a fi, patria sa e numai prezentul, pe când patria dinastiei e întreg viitorul Ţării româneşti. In acest prezent numai o politică în adevăr de stat, bună pentru toţi, nu numai pentru partizanii săi şi de-asupra urelor elementelor meschine ce-l încunjură, e limanul de scăpare al tuturor.

RECAPITULĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Nedeprinşi a face fraze, am dat seama despre adunarea ţinută de membrii clubului conservator şi de delegaţii din judeţe, cu tonul neted al unei relaţiuni obiective, căci importanţa lucrului în sine nici nu scade, nici se adaogă prin articole apocaliptice, precum le obicinuesc confraţii dela „Românul". Dumnealor par a se mira de aceasta ; ar fi aşteptat toate minuţiozităţile unui raporter, dar asemenea draperie, oricât de interesantă ar fi în colo, ni se pare nouă de puţină însemnătate.

Indealtmintrelea „Românul" recunoaşte că sincer a procedat partida conservatoare, căci faptele ei ş'ale capului ei fiind bine cunoscute, nici o amăgire nu mai poate fi.

Nu ştim cui avem să mulţumim această rară mărturisire a organului guvernamental, pe care s'ar fi cuvenit s'o facă în totdeauna, fiind în totdeauna conformă cu adevărul. Sincer am procedat pururea, am avut sinceritatea calităţilor şi defectelor noastre, ceea ce în genere e o datorie, şi numai în generaţia actuală, în care-şi dispută aproape deosebirea între bine şi rău, adevăr şi neadevăr, a început a deveni un merit.

Dar daca faptele noastre, după mărturisirea „Românului", au calitatea de-a fi bine cunoscute, şi cele bune şi cele rele, încât nici o amăgire nu poate fi, dacă se ştie ce-am făcut, am dori să se ştie tot atât de bine ceea ce n'am făcut, şi acest merit negativ îl pretindem cu atât mai mult pentru noi, cu cât, conform teoriei pozitivistului Buckle, meritul unui guvern consistă în mare parte în ceea ce el *nu* face. Din multele ce nu le-am făcut, citäm câteva numai. De pildă nu noi am dat concesia Stroussberg, nu noi am aplicat-o fără votul Senatului şi fără a fi devenit lege ; nu noi am format bande bulgare, nici am călătorit la Livadia, nici am intrat în răsboiu fără zapis şi chezăşie ; nu noi am lăsat să cază colţul vălului pe scabroasele afaceri a cărăturilor făcute până dincolo de Balcani ; nu noi am răscumpărat drumurile de fier, plătind 60% pe hârtii ce făceau numai 20%. nu noi ne-am îmbogăţit din afacerea aceasta ca cinstitele Caradale de toată mâna, nici ne-am creat noi vr'odată lefuri de 30—40 de mii de franci ca aceleaşi Caradale, Costineşti, Stăteşti ş. a. ; nu noi am făcut la Ploeşti cinstita republică, nici n'am fost puşi în slujbă pentru acest merit, nici am scris poezii asupra „şarlei", nici am luat medalia bene-merenti, nici n'am scris broşură despre „Spionul prusian", nici am numit pe M. Sa agent al d-lui Bismarck, nici am felicitat ca

„revoluționari români" pe Rochefort, nici am scris panegirice lui Blanqui ; n'am introdus rubla pe patru franci, n'am propus categorii de împământenire, n'am făcut din advocați directori de drum de fier, nici din Caradale directori de bancă, n'am numit pe Pietraru funcționar la ministerul de finanțe, nici pe Sihleanu prezident al comisiei financiare, c'un cuvânt n'am căutat nici când a deplasa ilustrațiunile academiei dela Mărcuța și dela Văcărești, punându-le în demnități ale statului, n'am ridicat în patru ani bugetul cheltuelilor ordinare cu 34% ș. a. m. d.

Iartă-ne Dumnezeule, dar toate acestea nu le-am făcut !

Dar ce serios susține „Românul" că ne-a învățat să înghănăm „cuvintele *de* patrie, *de* libertate" (le mot *de* patrie) ? In orice caz onorabililor, românește nu ne-ați învățat. E adevărat că pe atunci când Vasile Voevod Lupul scria că „cel ce-și va vicleni moșia mai rău decât ucigașii de părinți să se certe", patria se chiama încă moșie, ca dovadă oare-cum c'o avem dela moși strămoși. Poate d-lor C. A. Rosetti, Cariagdi, Giani, Carada le-o fi trebuit un cuvânt nou, pentru a însemna cu el ceea ce nu avusese neam de neamul lor și ceea ce au aflat abia pe pământul nostru. Asemenea e cu putință că, asemănând starea ce-o petrecuseră la Țarigrad cu starea de libertate în care ne-au găsit pe noi, să fi avut trebuință ca din senin și de noțiunea libertății, dar acestea ar fi lucruri foarte supărăcioase pentru părintele demagogiei pseudo-române, de aceea nu mai insistăm asupra lor.

Iată însă ce ne mai spune „Românul".

S'a făcut resbelul.

După treisute de ani de dezarmare, de robie și de rușine, națiunea română își redobândi cu arma în mână gloria străbună.

Acest mare act aduse firește independența statului român.

Darul proorociei nu-l are la noi decât d. C. A. Rosetti. Dar nu e tot astfel cu cunoștința celor trecute. In realitate epoca de dezarmare nu e tocmai atât de veche cum admite „Românul". Matei Basarab avea încă 150.000 de oameni armați, mai mult adecă decât poate da azi România întreagă, și de atunci sunt douăsutepatruzeci de ani. Dela bătălia dela Zărnești în care Constantin Basarab Brâncoveanu a bătut oștirea austriacă de sub generalul Haissler, sunt chiar numai 190 de ani. E prea adevărat însă că imediat după Constantin Vodă vine epoca d-lor C. A. Rosetti, Cariagdi, Bosnagi, etc. și aceea în adevăr a fost pentru noi românii o epocă de dezarmare, de robie și de rușine și a ținut 120 de ani până ce i-a pus capăt Domnul Tudor.

Dar ce mai zice „Românul" despre *resbel* ?

Acest mare act aduse firește independența statului român.

Firește, da ! Firește, așa ar fi trebuit să fie. Dar onorabilii confrați uită că, după ce Turcii ne declaraseră liberi și de capul nostru prin tractatul dela San-Stefano, Europa ne-a pus condiții pentru a ne recunoaște independența. Onorabilii confrați par a avea o memorie foarte scurtă când uită că cuvântul de patrie, pe care ne-au învățat a-l îngâna, a fost rectificat în minus c'o provincie și că pe lângă patrioții Cariagdi, Giani, Carada avem azi pe patrioții Herșcu, Leibu, Șmil și alții, a căror origine traco-romană e tot atât de puțin dubie ca și aceea a d-lui C. A. Rosetti.

Dar ceea ce ni se pare mai ciudat e imputarea ce ni se face că „spunem curat că Regele României trebue să sugrume libertatea".

Această enormitate se spune citându-se un pasaj din „Timpul", pe care-l dăm în forma în care l-a reprodus „Românul".

„Dacă *ni s'ar cere formula,* după care se manifestă activitatea suveranului în urma marilor decepțiuni ce i le-a pregătit partidul roșu, am zice că M. S. Regală visează în adevăr la consolidarea dinastiei și a viitorului țării, însă *nu pe aceeași linie cu tendințele actualității, ci pe o linie paralelă ?) Inmulțirea armatei, asigurarea succesiunii la tron, o sporire continuă a puterii casei sale proprii,* și o continuă zădărnicire a tendințelor revoluționare ale partidului roșu, prin faptul că, ajungând la putere, acest partid se reneagă, se desminte, face contrarul de ceea ce zisese, *iacă elementele cari ne fac a admite că există o deosebire între viitorul, pe care Domnul l-o fi sperând pentru țara, menită a fi moștenirea dinastiei sale și între viitorul poporului care locuește în această țară*".

Ce fini sunteți hai ? Și ne-ați înțeles pe deplin ?

Daca știam că cititorii noștri sunt tot atât de cuminți ca Costineștii și Caradalele, am fi vorbit mult mai limpede, dar poate mai puțin politicos. Dar fiindcă vorbim acum pentru Caradale, vom explica formula după care nouă ni se pare a se manifesta activitatea suveranului, c'un citat din Macchiavelli, după care credem că veți înțelege și d-voastră ce-am voit să zicem.

„E de observat, zice profundul scriitor italian, că *ura* se poate produce și prin fapte *bune.* Un principe care vrea să se ție pe tron nu trebue să facă fapte *bune,* căci dacă masa poporului său sau a armatei sale *sau cei de cari are trebuință pentru a se menține sunt stricați, el trebue să urmeze înclinările lor și să-i mulțumească, lucru pentru care faptele cele mai onorabile sunt adesea pernicioase*".

Cine, pentru a se mănţinea, crede a avea nevoie de Caradale, Costineşti, Mihăleşti, ş. a. oricât de corupţi ori de ignoranţi ar fi ei, trebue să le facă cheful, chiar dac'ar şti că asupra acestui chef piere un popor întreg. Dar când e convins că asemenea oameni pot constitui un guvern, atunci pierde desigur orice speranţă în viitorul poporului său, fără să 'nţelege de-a pierde perspectiva că urmaşii săi vor guverna aceeaşi *expresie geografică*, populată cu *n'importe* cine.

Prin numiri ca ale d-lui Candiano, prin medaliarea d-lui Orăşanu, prin punerile în slujbă a republicanilor dela Ploieşti, se strică un popor şi mai mult de cum ar fi, iar un popor stricat piere. Ceea ce am zis noi prin formula de mai sus, nu e aşa dar un sfat, cum crede „Românul", ci o imputare că Domnul cugetă în adevăr la mănţinerea geografică a ţării, dar îngădue coruperea sistematică a fiinţei etnologice, a poporului. Când nulităţile se distrag dela ocupaţiunile lor pentru a se face demnitari ai statului, se naşte în societatea întreagă tendinţa câştigului fără merit şi fără muncă, a câştigului prin participarea la conspiraţii de ex., şi astfel, ciocoindu-se mulţimea nenumărată a Costineştilor şi Caradalelor, nu mai are cine munci în ţara asta, se nasc goluri pe cari le umple străinii.

De aci vine că immigraţia, dela câteva sute de indivizi, precum era sub domniile vechi, au ajuns azi la 20.000 pe an. In fiece an un oraş întreg de străini se colonizează în ţara noastră. Aceste oraşe în migraţiune vor forma pe supuşii fideli ai lui Carol II, pe expresia geografică a României actuale. Şi acei oameni vor fi mai învăţaţi decât Costineştii, şi mai cinstiţi decât Mihăleştii, numai una nu vor mai fi... români.

Acuma veţi fi înţelegând şi d-voastră, credem, de ce-am zis că, daca Domnul e convins de corupţiunea oamenilor cu care se servă, face neapărat o distincţiune între viitorul ţării, menit a fi moştenirea dinastiei sale, şi viitorul poporului ce locueşte în această ţară.

Cine crede că un popor e atât de corupt, în cât să privească cu indiferenţă numirea unui domn Candiano ca adjutant domnesc, medaliarea unui domn Orăşanu, numirea unui Leca la Ministerul de Răsboiu, om vinovat odată c'a trădat pe suveranul său fiind soldat, vinovat de-a doua oară că l-a trădat fiind de strajă, acela nu poate decât să fi pierdut orice speranţă în viitorul acelui popor şi să fi visând cel mult la mănţinerea expresiei geografice pe harta Europei, nu însă la existenţa unităţii etnologice care-o locueşte.

Noi nu tăgăduim Domnului dreptul de-a *ierta* trecutul a o seamă din supuşii săi ; numai nu trebue să *uite* acel trecut şi mai cu seamă nu trebue să-l *recompenseze*.

PATOLOGIA SOCIETĂȚII NOASTRE

In situațiunea politică și în condițiunea civilă ce s'a croit familiei române prin noile legi, se simte de toți o stare de siluire și o anomalie, cu toată organizațiunea savantă a instituțiunilor, în toate raporturile sociale tradiționale în cât am ajuns să nu credem în nimic stabil. Putem zice că nu este un singur om serios între noi, fie martor fie autor în revoluțiunile ce ne-au agitat și ne agită de treizeci de ani, care să creadă în stabilitatea stării de lucruri în care ne aflăm ; nu este om care să nu se întrebe, când o să se sfârșească această operă interminabilă de schimbări care divizează din ce în ce mai mult societatea noastră în tabere ostile.

Nu ne adresăm aci la oameni cari găsesc un motiv de optimism în satisfacerea apetitului lor și ambițiunilor lor personale. Această clasă de oameni nu este făcută nici să simță, nici să înțeleagă condițiunile superioare de existență și de traiu pentru o societate, și nici este în stare a da cel mai mic ajutor pentru consolidarea societății. Vorbim pentru oamenii cari sunt preocupați de condițiunile de existență, de prosperitate a societății și cari se îngrijesc de soarta țării oricare ar fi credințele lor, fie conservatori, fie, precum s'au numit, liberali.

Ceea ce simțim noi, în privința stării de lucruri de astăzi, nu ni se pare să fie o impresiune personală și trecătoare. Mai multe simptome, între care limbagiul provocator și aspru al jurnalelor guvernamentale, ne fac să credem că situațiunea noastră politică și socială persistă a sta în stadiul revoluționar. Spiritele sunt coprinse de neîncredere și nu se pot împăca cu ideea că lucrurile pot merge așa precum merg astăzi. O reacțiune deja a început a se manifesta, de și cam slabă, în contra mișcării repezi și violente cu care s'a accentuat opoziționea coaliționii din 1876 și, după cum credem noi, această reacțiune are să urmeze în mod irezistibil, de și treptat.

Ca să poată fi însă eficace reacțiunea contra spiritului revoluționar, trebue ca cu toții să ne dăm seamă de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedecă redobândirea echilibrului pierdut și să le combatem cu curaj și stăruință.

Moravurile publice, spiritul public la noi au luat o direcțiune foarte periculoasă și partidul care ne guvernă de patru ani de zile, a contribuit foarte mult a le altera. Dintr'un principiu tutelar, principiul egalității înaintea legii, s'a făcut o armă de răsboiu între clase ; toate condițiunile sociale s'au făcut o armă de răsboiu între clase ; toate condițiunile so-

ciale s'au surpat şi s'au amestecat într'un fel de promiscuitate ; tradiţiunile ţării s'au uitat cu totul ; o clasă nouă guvernantă s'au ridicat fără tradiţiuni şi fără autoritate, încât ţara cea mare, temeiul şi baza naţionalităţii noastre, nu-şi găseşte conştiinţa raporturilor politice cu cei ce-o guvernă ; drepturile politice nu mai sunt răsplata unui şir de servicii pe datini, ci un instrument de ambiţiune, de îndestulare a intereselor particulare. In locul sentimentului public dezinteresat, avem pasiuni politice, în loc de opiniuni, avem rivalităţi de ambiţii. Toleranţa pentru toate interesele cele mai vulgare şi cele mai de jos, este morala ce distinge astăzi lumea politică la noi. Este adevărat că nu cruţăm a invoca numele patriei şi numele libertăţii. dar aceasta ca o ipocrizie mai mult şi ca înlesnire pentru îndestularea intereselor private.

Ca dovadă a acestei stări de lucruri, a acestei tendinţe morale, şi ca rezultat, avem distribuirea funcţiunilor publice, a oficiilor şi întreprinderilor de tot felul. Nici odată în ţara noastră nu s'a văzut clasa guvernantă mai prosperă, mai gras retribuită şi mai îngrăşată ca clasa guvernantă de astăzi, răsărită din pământ, fără să ne putem da seamă cum, pe când generalitatea oamenilor de muncă suferă de strimtorare.

Noi privim această stare de lucruri ca o degradare, ca o depravaţie a moravurilor publice care, deşi profită unor indivizi, nu poate profita nici chiar partidului politic ce se bucură de putere. Cu un contigent politic astfel educat ţara nu poate aştepta destinuri strălucite, nici poate spera un guvern tare şi solid care să întemeieze instituţiunile, şi prin ele să dea acţiunii noastre exterioare tăria de care avem nevoie. Alterarea moravurilor publice este o cauză de degradare a moravurilor private, şi consequenţa neapărată este că caracterul naţional se strică şi puterea statului slăbeşte. Un stat unde funcţiunile publice se exploatează de-o gloată de oameni cari nu produc nimic, ci numai consumă resursele bugetare, se condamnă singur a fi neputincios şi sterp.

Noi avem trebuinţă mai mult decât altădată şi decât oricare alt stat congener din peninsula balcanică să stabilim un guvern naţional, serios şi tare, să ne punem în poziţiune de-a putea exercita o acţiune decisivă în politica orientală. Cu deprinderile însă de gonaci de posturi, cu desordinea morală ce întreţin în societatea noastră credincioşii şi neofiţii partidului zis liberal, nu se poate aştepta nici soliditate în guvern, nici pace şi linişte în societate, nici putere în relaţiunile noastre internaţionale.

A fost lesne pentru partidul zis liberal să dărâme, fiindcă a găsit tărâmul pregătit de chiar clasa guvernantă veche, care

s'a muncit în curs de douăzeci de ani, la adăpostul instituţiunilor reprezentative ale Regulamentului organic, să paralizeze şi anuleze politica puterii suzerană şi protectrice ce ne ţineau în lanţ. Dar ceea ce este greu, ca în orice operă omenească, este de-a clădi şi a întemeia instituţiuni solide, de-a forma caracterul naţional.

Nici caracterul naţional însă nu se întemeiază prin moravuri publice cari iau de principiu îndestularea apetiturilor ; nici instituţiunile prin vorbe deşarte de egalitate şi libertate. Până acum partidul liberal n'a dat mesei poporului decât vorbe deşarte ca instituţiuni şi spectacolul depravaţiunii moravurilor ca bold de caracter naţional şi toată doctrina sa politică este să trateze pe poporul românesc ca pe un venetic, fără tradiţiuni şi fără istorie, proclamând că toate printr'însul s'au făcut, câte s'a făcut ; pentrucă dânsul este la putere, şi puterea sa este semnul şi simbolul sacru al naţionalităţii româneşti.

Este adevărat că guvernul în aceşti din urmă ani, mai mult decât în oricare altă epocă, a dobândit drepturi mai însemnate, o influenţă mai mare, prerogative mai considerabile ; dar cu cât i-a crescut mai mult puterea, cu atât a scăzut în proporţiune exerciţiul libertăţii din cauza procedărilor sale administrative, din cauza amăgirilor la care a supus toate poftele şi toate pasiunile rele, contribuind astfel a slăbi coarda pasiunilor celor bune în toate inimile. Oamenii cu sentimente nobile şi dezinteresate cari au luat parte la mişcările dela 1848 şi 1859 sunt în drept astăzi, după câte văd, să întrebe pe corifeii partidului guvernamental de astăzi : Ce aţi făcut cu iluziunile şi cu speranţele ţării din acei ani ? Nu este meşteşugire ca să nu se fi întrebuinţat spre a preface drepturile puterii în instrumente de interes privat în interesul recruţilor partidului.

O asemenea politică nu poate ameliora moravurile publice, ca una ce se adresează la pasiuni rele, la slăbiciuni, la interesul şi la viţiurile celor chemaţi. Dacă nu se va opri în drum şi nu se va schimba, ea are să facă multe victime chiar în partid. Câte scandaluri n'a produs deja pe cari presa independentă le-a semnalat ? Şi n'ar fi nimic dacă efectele ei s'ar mărgini la câteva individualităţi fără greutate şi fără valoare. Răul cel mare şi simţitor este că atinge inima ţării, moralitatea publică.

TRECUTUL ŞI PREZENTUL

Celelalte negustorii mai sunt cum sunt. Dar plăteşti mai mult decât face obiectul cumpărat? Nu face nimic. Te înveţi minte şi altădată deschizi ochii'n patru ca să vezi pe ce-ţi dai banul. Negustoria de vorbe şi prăvăliile de principii sunt cele mai rele din toate, căci eşti în pagubă chiar de ţi se oferă *gratis* fructele talentului Costineştilor şi Caradalelor. Geaba invalidezi de zece ori argumentele aduse de onorabilele capacităţi dela „Românul", geaba arăţi din fir în păr că ceea ce spun dumnealor sunt basme, cari n'au nici măcar farmecul de-a fi interesante ca cele dintr'o mie şi una de nopţi ale frumoasei Şeherazade; ele devin zilnic ca şi când nimenea nu le-ar fi relevat, şi toate acestea pentruce? Pentrucă publicul român, ca orice public din lume, trăieşte în prezent şi puţini, prea puţini se interesează de trecutul ţării lor, ca să ştie cum au stat lucrurile acum douăzeci, treizeci de ani. Astfel oricine în ţara noastră căruia i-a 'nălbit barba, poate spune câte'n lună şi'n soare despre pretinsele sale merite şi prea puţini se vor găsi cari să-i controleze vorbele. „Românul" ca organ, d-nii Brătianu şi Rosetti ca oameni politici au contractat obiceiul de-a aşterne în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima şi, făcând meseria aceasta de precupeţi de vorbe mari zeci de ani de-a rândul, au ajuns să crează poate ei înşii ceea ce spun. Noi nu ne-am mira — am mai spus-o şi altă dată — dacă roşii ar pretinde într'o bună dimineaţă că ei au creiat universul şi că D-zeu a avut un rol cu totul secundar la treaba aceasta, cam acela pe care l-ar putea avea Carada de pildă la restabilirea equilibrului european. Dar până a fi creat universul, Caradalele şi Serurii au creat ţara, care nu exista 'nainte, au creat naţionalitatea românească, care asemenea 'naintea domniilor sale nu a existat, a creat tot c'un cuvânt ce se ţine de neamul românesc.

Ce era lumea 'naintea domnilor liberali?

„Românul" de Sâmbătă, 3 Ianuarie o spune:

> Ţara era împărţită **în două:**
> exploatatori şi exploataţi
> stăpâni şi robi
> boieri şi români.

Singur boierul era om, el se năştea privilegiat, trăia şi murea privilegiat, având numai drepturi fără datorii.

Boierul nu plătea bir; boierul nu mergea la oaste.

Noi nu suntem dintre acei cari laudă trecutul în mod necondiţionat. Dar să vedem cum era acel trecut ?

Sigur e că populaţia se înmulţea pe atunci în mod regulat, astăzi ea descreşte.

Ţăranul se hrănea mai bine şi muncea mai puţin. Azi munceşte mai mult şi se hrăneşte rău. Din regimul rău de azi rezultă apoi frigurile palustre, pelagra, anghina difterică şi alte epidemii, cari pe atunci erau aproape necunoscute.

Dar care era administraţia acestei ţări de exploataţi, dată pe mâna exploatatorilor boieri ?

Să vedem de ex. cum se administra averea publică la anul 1855 sub Barbu Vodă Ştirbei.

La 1 Ianuarie 1855 se constată :

La casa mitropoliei un excedent de	3.188.325
La casa mănăstirilor	5.805.824
La miliţii	940.389
Beneficiul soldaţilor	1.819.150
Aşezăminte de binefacere	668.483
Grădini publice	312.272
Poduri şi şosele	8.475.902
Dorobanţi şi grăniceri	1.428.264
Spitaluri	1.950.233
Instrucţia publică	1.586.609
Şcoli comunale, de agricultură şi de meserii .	1.942.723
Totalul excedentelor	28.121.234

Va să zică la bugete minime un excedent anual de 28 milioane de lei vechi, numai din administraţiile autonome ale institutelor.

Bugetul statului era în 1856 următorul :

Venituri :	25.394.095
Cheltueli :	20.398.766
Excedent :	4.995.329

Va să zică însuşi bugetul neînsemnat al statului prezenta un excedent anual de 5 milioane de lei vechi : a cincea parte a veniturilor trecea la economii. Şi bugetul veniturilor întregii Ţării româneşti era pe atuncea de $8^1/_2$ milioane de franci şi nici aceia nu se cheltuia toţi.

Dacă acel guvern al exploatatorilor cari nu plăteau nici un bir, erau rău, ne veţi da voie să constatăm, că era şi foarte ieftin, că nu-l costa aproape nimic pe poporul românesc. Pe lângă cele 120 de milioane de franci pe cari le

cheltuiţi D-voastră anual, bugetul boierilor exploatatori de $8^1/_2$ milioane era o jucărie. Vedeţi dar foarte bine că acei boieri cari se năşteau privilegiaţi, trăiau şi mureau privilegiaţi, având numai drepturi fără datorii, acei boieri şi aveau şi ei partea lor bună, căci tezaurul public mai nu se resimţea de existenţa lor.

Dar dacă am face socoteala Caradalelor, Stăteştilor, Costineştilor şi a patrioţilor de toată mâna cari s'au născut cu alt privilegiu mai odios, cu acela de-a răscumpăra drumuri de fier şi a fabrica bani de hârtie şi cari din nimic au făcut averi, (nu s'au născut cu ele, cum ziceţi D-voastră) oare tot la acest rezultat am ajunge ?

Azi o singură Carada şi un singur Costinescu ia din spinarea poporului românesc de zece, de douăzeci de ori cât lua un boier mare de pe atunci şi pentru ce ? Pentrucă cumpără în numele statului cu 60% hârtii depreciate cari fac 18%, pentrucă propun împământenirea străinilor pe categorii, pentru c'au făcut negustorie de vorbe treizeci de ani încoace.

Aşa dar $8^1/_2$ milioane lua guvernul aşa numit al boierilor, dela exploatatul popor ; în Moldova cam tot pe atâta, deci luând maximul ajungem la 17 milioane de franci pentru România întreagă. De impozitele acestea statul putea să facă o întrebuinţare bună sau una rea ; bună când restitue publicului servicii echivalente cu valoarea pe care acesta o dă ; rea, când risipeşte această valoare fără a-i restitui nimic.

Ce servicii i se dădeau populaţiunii în schimb pentru aceste 17 milioane ? Nu erau tribunale, nu era o administraţie mai bună decât cea actuală, nu erau şcoli în cari patrioţii actuali învăţau ceea ce ştiu azi, nu era poliţie ? Ce nu era din atributele esenţiale ale statului ? Se jefuiau oamenii pe uliţă, se spărgeau prăvăliile, se făceau atentate ? Nu. Cu acele mijloace minime se întreţineau serviciile publice ieftine cum se cuvine unui popor sărac, compus în maxima lui parte din cultivatori agricoli şi din mici manufacturieri. Cu vremea ar fi venit toate pe o cale mai bună, căci nu trebue să uităm că domnia naţională era tânără şi venise imediat după o epocă tot liberă ca cea de astăzi, după epoca fanarioţilor. Şi fanarioţii, ca şi roşii actuali, nu cunoşteau alţi adversari în ţara asta, decât pe boieri. An cu an şi domnie după domnie n'aveau altă grije decât a ştirbi din drepturile politice ale boierilor.

Exploatatori şi exploataţi ? Stăpâni şi robi ? Boieri şi români ? Concedeţi că dacă ar fi voit chiar să exploateze, după cele de mai sus nu se prea pricepea la aceasta ; dac'ar fi voit să stăpâneascsă, nu s'ar fi desbrăcat de buna lor voie de drepturile lor, şi dac'ar fi voit să nu fie români, n'ar fi putut să fie altceva decât români. Ceea ce e ciudat şi parado-

xal în discuţia noastră, e că tocmai acei boieri nu puteau fi alt decât români chiar de-ar fi voit să nu mai fie, pe când roşii vor în ruptul-capului să fie români, ca şi ovreii, şi în mare parte nu pot deveni. Cu toată parada de românism a d-lui C. A. Rosetti, totdeauna-i atârnă din buzunar petecul roşu al demagogiei cosmopolite al apologiştilor lui Blanqui şi dacă scarpini suprafaţa Caradalelor de toată mâna, dai de un caracter pervers şi viclean, de-o minte înclinată spre sofism şi pangligărie, dai de fanariot cu eticheta română, de ceva cu totul străin intelectului nostru naţional şi caracterului nostru naţional, de-o fiinţă lipsită de pudoare şi de omenie.

Dar boierii au avut şi ei relele lor? De sigur le-au avut, ca orice oameni din lume. Cea mai mare vină însă faţă cu ţara şi cu naţionalitatea lor, precum şi faţă cu ei înşişi, a fost că v'a crezut pe d-voastră. Din momentul în care de buna lor voie s'au desbrăcat de drepturile politice pe cari cu durere de ţară le întrebuinţau, de atunci a început era datoriilor publice, a drumurilor Stroussberg, a exploatării neomenoase a ţării şi a locuitorilor ei. Şi această mare şi incalificabilă vină, de-a vă fi crezut pe d-voastră, de-a fi crezut că din oameni fără tradiţii hotărîte, fără patrie hotărîtă şi fără naţionalitate hotărîtă poate ieşi ceva a cătării, această vină au expiat-o pe deplin: deaceea boieri nu mai există.

Dar d-voastră care luaţi pentru stat de zece ori pe-atâta pe cât lua boierii, restituiţi sub altă formă lefile ce vi se dau? Ţăranul care avea zece oi, are azi o sută? Cel care avea o pereche de boi are azi zece? Cel ce exploata zece pogoane, exploatează azi o sută? Nu. Din contra — numărul obiectelor trebuitoare populaţiunii rurale, averea populaţiunii rurale scad pe zi ce merge tot mai mult. Da se'mbogăţeşte în adevăr clasa Caradalelor, Stăteştilor şi Costineştilor, o clasă cu totul improductivă, care n'a 'nvăţat nimic, n'au muncit nimic, şi n'a avut nimic şi care a ajuns stăpână pe cei ce au învăţat, pe cei ce au, pe cei ce muncesc? Exploatatori boierii? Dar întreg partidul roşu nu e decât o companie de exploatare. Şi cu ce mijloace, şi cu ce preţ? Cu preţul sărăciei claselor pozitive şi-a demoralizării generaţiei tinere.

BOERII DE ODINIOARĂ

Are haz „Românul".

Pe cât timp d. C. A. Rosetti se mărgineşte a-şi arunca în lume logosurile apocaliptice, sau d. Costinescu apărarea celei mai populare cestiuni, a răscumpărării, lucrul era mai puţin glumeţ; ba fondul discuţiunii: îmbogăţirea patrioţilor prin pensii reversibile şi prin speculă la Bursă asupra hârtiilor ce făceau 18 şi aveau a se cumpăra cu 60 la sută, fondul zicem, era chiar foarte trist şi desgustător.

Acum însă „Românul" face istorie şi istorie naţională.

E tocmai ca şi când Offenbach ar scrie mitologie greacă, şi d-ra Louis Michel „Vieţile Sfinţilor".

Iată dar ce ne zice „Românul":

Uşor este a zice: d-nii Brătianu şi Rosetti aştearnă în socoteala trecutului tot ce le doreşte inima. Dar pentru a putea zice aceasta ar trebui ca protivnicii noştri să nu se declare drept coborâtori şi apărători ai acelora cari, făcând toate relele, au înegrit pe toţi cei cari se încercau de a face binele în contra lor.

Partita naţională există de când există ţara şi de atunci ea se luptă împotriva boierilor reacţionari şi antinaţionali, partitei care s'a fost pus, cum ziserăm adesea *punctul de razim al pârghiei sale afară de naţiune;* partită care n'a avut alte arme decât intriga înăuntru şi în afară, răsvrătirilor, denunţările la străini şi omorul.

Cunoscută e de toţi anarhia ce domnia în ţară după moartea lui Mircea I şi lupta îngrozitoare ce se deschise între boieri împărţiţi în două tabere, *aceia care cereau stabilirea feudalismului* şi aceia *cari susţineau emanciparea ţăranului.*

Aceşti din urmă (cari susţineau emanciparea ţăranului) isbutiră şi puseră pe tron pe Vlad Dracul care lăsă domnia fiului său Vlad al V... Boieri'l numesc Vlad Ţepeş, Vlad cel cumplit şi-l înfăţişază lumii ca un monstru.

Pentru ce dar? Fiindcă acest Domn, a cărui memorie trebue reabilitată în faţa naţiunii, a pus în ţeapă pe boieri, *cei mişei şi trădători,* a făcut *noi* boieri, dând dregătorie ostaşilor pentru fapte vitejeşti ceia ce supără foarte mult pe *boierii cei antinaţionali,* — şi pentru că-i fu milă de soarta norodului.

Până astăzi Vlad Ţepeş rămâne pentru toate spiritele *superficiale,* după mărturisirile *boierilor* un călău, un monstru, un duşman al neamului său.

Nemulţumiţi de Vlad Ţepeş, boierii *reacţionari* trec în partea Turcilor... partida acestor boeri pune pe tron pe un favorit al Turcilor. Ce nume-i dă istoria? Radu cel Frumos.

Pentru ce ?

Pentru că-i fu milă de aceşti boeri şi se arătă cumplit pentru popor, *întărind privilegiile şi sporind birurile* reînfiinţând şi cele desfiinţate.

Pentrucă se uni cu Turcii în contra lui Ştefan cel Mare.

Pentrucă dete ţara în mânile Turcilor şi primi să plătească un tribut anual de 20.000 galbeni.

Pentru c'a dăruit Giurgiu Sultanului...

Vlad Ţepeş se urcă iarăşi pe tronul Munteniei... Ce fac acei boeri ? Fug la Turci, le vând ţara, pun de ucid pe Vlad...

Ce nume poartă în istoria noastră acela pe care boeri'l pun cu ajutorul Turcilor pe tronul Munteniei, acel fiu denaturat care primeşte o coroană scăldată în sângele tatălui său etc. etc.

Istoria'l numeşte Radu cel Mare.

Mare în adevăr căci dela dânsul începe *decadenţa ţării româneşti.*

Boerii sunt mulţumiţi : Radu le-a mărit privilegiile.

Unde foc a citit venerabilul redactor al „Românului" toate poveştile acestea ? sau şi le închipueşte singur îşi bagă degetul în gură şi le inventează ?

Dar să admitem pentru un moment că aceste lucruri ar fi scrise undeva, să admitem aşa dar :

Că o partidă naţională există din timpul lui Mircea cel Mare ;

Că ea susţinea emanciparea ţăranului ;

Că şef de partid era Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş.

Iar pe de altă parte exista un partid reacţionar, care se răzima pe străini şi voia întărirea privilegiilor.

Să întrebăm aşa dar istoria cine era acel Vlad Dracul, şeful partidului naţional-liberal de pe atunci ?

Mircea I a domnit dela 1387—1419, adecă treizeci şi doi de ani. In timpul său casa Lancaster a ajuns pe tronul Angliei, au trăit Ioan Huss şi Ieronim din Praga, au primit burggravul Friedrich de Nürnberg marchionatul Brandenburg (s'a 'ntemeiat actuala casă imperială a Germaniei) ; s'au lăţit puterea Turcilor în Europa : o vedem peste tot foarte turburată şi politiceşte şi bisericeşte, căci tot atunci au fost conciliul dela Constanţa, în zilele lui erau războiele între Franţa şi Anglia, trei împăraţi îşi disputau sceptrul Germaniei şi trei papi scaunul Sfântului Petru, atunci trăia Tamerlan şi Baiazid-Fulgerul, c'un cuvânt şi Asia şi Europa erau în foc.

Mircea avea un fiu din flori, un bastard, anume Vlad, naţionalul liberal al „Românului".

Tată-său fiind pe tron încă şi anume fiind aliat al Europei întregi şi ocupat cu pregătirile bătăliei dela Nicopole, Vlad, fiul naţional-liberal, nu găseşte atunci un lucru mai bun de

făcut, decât să închine ţara Poloniei printr'un Chrisov datat din Argeş, 22 Mai 1396.

Tată-său întors acasă pune mâna pe el, şi-l trimite la Buda, la Regele Ungariei.

Tânărul naţional-liberal, fuge de acolo şi intră în garda împăratului bizantin unde face intrigi contra bătrânului său părinte. Mai târziu îl aflăm la curtea împăratului turcesc din Adrianopole, unde se ocupă cu aceeaşi treabă.

Va să zică boerii din partidul naţional cari voiau emanciparea ţăranului, au isbutit a-l pune pe acest Vlad-Dracu, ca şef de partid, pe tron ? Iar boerii *reacţionari cari voiau privilegii,* ţineau la linia legitimă a Basarabilor ?

Dar ceia ce-i mai ciudat în toate acestea e aiurarea desăvârşită în privinţa motivelor cari se substitue oamenilor de pe atunci pentru faptele lor.

Naţionali şi reacţionari ? Democraţi şi boeri ?

Cearta care se naşte în urma lui Mircea, e o ceartă dinastică. Mircea avuse un frate care a domnit înaintea lui, Dan I, un fiu legitim Mihail, şi un fiu nelegitim, Vlad Dracul. După moarte-i veni imediat fiul său Mihail. După acesta care trebue să fi fost şi el bătrân, veni Dan II fiul fratelui lui Mircea, Dan I. După Dan I veni în sfârşit fiul nelegitim, Vlad Dracul.

Deci între urmaşii lui Dan I şi urmaşii lui Vlad Dracul se'ncinse acea luptă dinastică, care împărţi ţara în Dănuleşti şi Drăculeşti, căutând unii razim la Turci, alţii la Unguri, *toţi în afară.*

Dar Radul cel frumos a declarat războiu lui Ştefan cel Mare ?

Dar Vlad Ţepeş nu i-a declarat ? N'a avut Ştefan cel Mare a se bate tot atât cu Ţepeluş, ca şi cu Radu cel Frumos ? Şi cu cine a intrat Ţepeş în Moldova ? Cu Turci şi cu Tătari, cu neamuri străine.

Dar cine era acei boeri reacţionari despre cari vorbeşte „Românul" ? Unde sunt documentele din care să se vază tendinţele lor reacţionare, unde sunt privilegiile lor întărite de Radu cel Frumos, sau de Radu cel Mare ?

Toate acestea sunt mofturi, sunt scornituri gratuite în socoteala unei istorii abia cunoscute, în care luptele dinastice jucau, din nefericire, cel mai mare rol în viaţa tuturor popoarelor. Căci nu numai la noi era aşa, ci'n toată Europa. Minunea consistă tocmai într'asta că, într'un timp în care Europa toată se bătea în capete, noi am avut norocirea de-a avea dup'olaltă odată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ştefan cel Mare. Acest din urmă era fiul de suflet al lui Mircea ; el copilărise la Curtea de Argeş şi la Târgovişte, el avea aceiaşi tendinţă de a uni creştinătatea în contra

Semi-lunei ; c'un cuvânt avea o idee, superioară individualităţii sale. Ceilalţi toţi sunt contagiaţi de spiritul ambiţios al veacului lor.

Dar cât de falşe e toată înfăţişarea „Românului" cu boerii lui reacţionari şi liberali din vremea aceea, se vede de-acolo că tocmai documentele lui Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş conţin numirea a mulţime de boeri cu rangurile lor, pe când în documentele anterioare ale lui Mircea, vedem vr'o 5—6 nume de botez, neavând însemnată alăturea nici o demnitate de curte, ba'n unele chrisoave nu figurează chiar nici un nume de boer. Se pare dar că demnităţile de curte au luat naştere, după model bizantin, în urma morţii lui Mircea. Tocmai sub Vlad Dracul găsim logofeţi, spătari, stolnici, paharnici, comişi etc. Se'nţelege. Vodă trăise la curtea polonă, la cea ungurească, la cea bizantină, la cea turcească, la toate pe rând, pe când bătrânul Mircea nu fusese nicăiri din ţară afară, decât odată la Braşov, la încheirea unui tratat de alianţă cu regele Ungariei.

Dar a numi pe Vlad Ţepeş, emancipatorul poporului, naţional-liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori naţionalilor liberali, d-lor Giani, Cariagdi, Carada, Pişca, C. A. Rosetti, tot români de cea mai veche origine, un Vlad Ţepeş, căci i-ar lecui pentru totdeauna şi de prieteşugul cu Rochefort şi de multe alte suferinţe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V.

Dar ce glume sunt aceastea din partea „Românului" ?

Dela Radu cel Mare datează de ex. decadenţa ţării. Serios e asta ? Radu era un om pacinic după mărturisirea tuturor: a împăcat pe Turci cu Ungurii, s'a împăcat cu Moldova, a înfiinţat două episcopii, a chemat pe sf. Nifon în ţară, e predecesorul lui Neagoe Basarab, iubitorul de arte, şi în fine predecesorul înţeleptului Matei Basarab. Dar poate că zilele lui Matei Basarab, considerate de toţi ca zile de înflorire, să fie în ochii „Românului" o epocă de decadenţă ? Mai ştii ?

Şi iată cum scrie „Românul" istoria în secolul nostru, al pozitivismului, în care fiece teorie trebue să fie întemeiată pe date exacte şi incontestabile !

Pentru ce ?

Pentru a dovedi că strămoşii d-lor Giani, Cariagdi, Carada erau amicii politici ai lui Vlad Ţepeş. Nu se potriveşte. Veţi găsi între boierii lui Vlad V. Ţepeş pe-un Dragomir al lui Manea Udrişte, veţi găsi pe-un Vintilă Florescul, dar de Caradale nici urmă.

MIHAI VITEAZUL ŞI MATEI BASARAB IN OCHII LIBERALILOR

Erodot al „Românului" continuă cu autopsia istoriei naţionale şi se 'nţelege că orice Domn bun întâlneşte în cale, e reacţionar, e turcofil, iar oricare taie capetele boierilor e naţional şi liberal.

Presimţisem că şi Mihai Viteazul şi Matei Basarab vor fi trecuţi în registru negru, iar Mihnea cel Rău şi Mircea Ciobanul, descendenţii armaşului Dracea, vor fi schimbaţi în martiri ai libertăţii poporului.

Dela moartea lui Neagoe Basarab până la Mihaiu Bravul — zice „Românul" — sunt aproape opt-zeci de ani şi vedem că douăzeci de Domni s'au pus pe tron şi pe rând s'au scos. Insă în mijlocul acestei anarhii, *lanţul privilegiilor se rupe, poporul începe să răsufle.*

Atunci vine Mihai, căruia posteritatea i-a dat numele de Viteaz. Insă Mihaiu vine prin *boierii cei răi,* are nevoie de ei, se supune dar lor.

Mihaiu iscăleşte acel aşezământ care robeşte definitiv pe ţărani.

Ştie modernul Erodot în ce stare a găsit Mihaiu Vodă ţara, după ce se rupsese lanţul privilegiilor şi poporul începuse să răsufle ?

Despopulată.

Plângerea lui permanentă în corespondenţa cu Poarta ori cu Curtea din Praga, e că are ţară, dar nu are popor. *Glebae adscriptio,* legarea de pământ a locuitorului, e o măsură legislativă care s'a luat în toate ţările pe rând după cum o dictau împrejurările. Un popor, bântuit din toate părţile de neamuri străine, e în continuă migraţiune cu tot ce are, pe pământul patriei şi dincolo de marginile acestui pământ.

Mihai Vodă a luat dar o măsură pentru a fixa populaţia şesurilor, ba a aşezat chiar colonii. Un Domn, avizat a se lupta cu toată lumea, deci a avea o oaste, trebue să fixeze în loc poporul pe care-şi întemeia şi bugetul şi armata. Aceasta este explicarea adscripţiunii la noi, tot acest înţeles îl are edictul lui Ivan cel Cumplit. Rusia ar fi rămas un ocean de triburi în vecinică migraţiune fără edictul care le-a fixat pe toate pe pământul cui s'o găsi. Tot aşa ar fi rămas şesul Ţării Româneşti.

Un studiu asupra originilor proprietăţii imobiliare în ţările române ar arăta clar ce raporturi trebuiau neapărat să se nască între proprietarul mare şi sătean în vremea aceea.

Cea dintâi proprietate e a statului.

Acum o sută de ani, la 1782, guvernul austriac a făcut divanului Moldovei douăzeci şi şase de întrebări juridice.

Răspunsurile Divanului sunt clare:

Tot locul ţării dintru început *loc Domnesc* au fost... Toate moşiile ce se stăpânesc din vremile vechi şi mai pe urmă, de luminaţi Domni sunt date danii cu chrisoave Domneşti după slujba şi cinstea fiecăruia pe cât au voit Domnul.

Din ideea aceasta decurge apoi proprietatea răzeşească sau a moşnenilor.

Un document al lui Vlad Ţepeş ne arată cum se întemeia această proprietate: „deci dat-am lor şi Domnia mea ca să le fie moşie de nimenea atinsă dupre zisa Domniei mele; lor, şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor; *şi oricui din ei se va întâmpla moarte moşia să nu se vânză, ci să treacă la cei rămaşi*".

Proprietatea inalienabilă şi în devălmăşie e răzăşia veche. „Moşiile răzăşeşti s'au împărţit şi se împart şi acum pe câţi răzeşi sunt şi se cuvine fiecăruia partea sa" zice un răspuns al Divanului.

Proprietatea mare se datoreşte unei alte ordine de lucruri. Pământurile Domneşti pustii se dăruiau cu dreptul de-a le *coloniza*. Acest drept nu era atât de simplu precum s'ar crede. Oricine scăpa pe-o asemenea *Slobozie* (libertate) — sunt 43 de sate care poartă acest nume — era iertat de orice crimă, chiar de cele capitale, exceptând înalta trădare. Se'nţelege că cine s'aşeza într'un asemenea loc, n'o putea face decât cu condiţiunile ce i le punea proprietarul. Pe asemenea locuri pustii dăruite se colonizau (cu de-a sila) prizonierii de războiu şi Domnii vechi dăruiesc adesea câte-o sumă de familii de tătari, cari, după numele de botez citate, se vede că erau deja creştinate.

E o eroare capitală de-a confunda toate populaţiile ţării de pe atunci sub numele de „popor" în opoziţie cu boierii. Erau populaţii etnograficeşte superpuse şi suntem convinşi că în deosebi elementul românesc au fost, dacă nu dominant, de sigur pe deplin liber. Că se vor fi născut stări cronice de nedreptate, dar aceasta s'au întâmplat mai ales sub domniile străine.

Celula constitutivă a vechilor sate române este republica ţărănească, precum s'au păstrat mult timp la Câmpu-Lung (în Bucovina) şi la Vrancea, o republică eminamente aristocratică.

A veni în lumea aceasta, unde gloria unuia era gloria comunei întregi, proprietatea era a neamului cu istoria şi cu

tradiţiile lui, nu a individului, şi a pune măsura egalităţii moderne, măsura prezentului, în care temeiul inegalităţii nu este nici inteligenţa, nici vitejia, nici caracterul, ci *banul*, banul cosmopolit pe oricare cale ar fi el câştigat, a măsura trecutul cu banul e un sacrilegiu faţă cu istoria naţională.

E evident că Mihai Vodă nu putea vorbi în edictul său despre răzăşi, despre elemente statornice. El a fixat pe proprietăţi. elementele bănuite, flotante ale unei ţări căzute în dezordine deplină prin invaziunile Tătarilor şi Turcilor, şi a adus orânduială unde era chaos. Alt înţeles nu poate avea *glebae adscriptio*, legarea de pământ. Sub fanarioţi acest raport a degenerat în robie. Cu atât mai rău, dar istoria noastră nu cunoaşte român rob şi nu putem admite ca epoca fanarioţilor să facă parte din istoria statului şi dreptului public în România. Domnii aceştia nu erau aleşi de boieri, armată şi popor, naţia nu era legată prin jurământ către Domnii fanarioţi, ei erau numiţi ca guvernatori de către Turci, autoritatea lor e uzurpată, e pân'în sâmburele ei ilegitimă şi oricine a ridicat braţul în contra lor a făcut o faptă bună şi lăudabilă.

Despre Matei Basarab „Românul" zice următoarele :

Nu putem să pierdem din vedere că reîntoarcerea la vechile datini nu înseamnă altceva decât întoarcerea la aşezământul lui Mihai, fapt care se dovedeşte prin citirea legilor lui Matei Basarab, legi cu totul *reacţionare*, cum am zice astăzi... Reformele reacţionare ale lui Matei Basarab şi nepomenita împilare a lui Constantin Basarab împinseră pe popor la desperare şi la răscoală. Dorobanţii şi călăraşii — iar nu Seimenii — se scoală în contra tiranilor ţării.

Iată dar până şi Matei Basarab deveni tiran al ţării.

„Românul" ne dă elemente pentru a judeca acea tiranie.

Sub Fanarioţi, la 1740, erau numai 147.000 familii în ţară.

La 1745 numai 70.000 familii.

La 1756 numai 35.000 familii.

Ştie modernul Erodot câte familii erau sub Matei Basarab ?

400.000 ceea ce corespunde c'o populaţie de 2 milioane şi mai bine. Bugetul ţării era de 700.000 de galbeni, ceea ce ar fi în moneta de azi, $8\frac{1}{2}$ milioane de franci, sumă fabuloasă pentru timpul Fanarioţilor ; oştirea era de 100.000 până la 150.000 de oameni. Paul din Aleppo, martor ocular, spune că ţara e foarte des populată, populaţiune imensă.

Dela două milioane, populaţia scade sub Fanarioţi la 175.000 suflete.

După opinia „Românului" boierii sunt de vină şi la căderea lui Constantin Brâncoveanu, şi anume boierii cei reac-

ţionari. Până şi copiii ştiu cauza căderii domniei române, numai modernul Erodot nu. Cauza e că, Dimitrie Cantemir a încheiat cu Petru cel Mare fatalul tratat de alianţă dela Lusk şi că spătarul Toma Cantacuzin, în contra voinţei Domnului său, a trecut cu călărimea în partea Ruşilor, a împresurat Brăila ce era cetate turcească, şi a luat-o cu asalt. Brâncoveanu, spăimântat de fapta lui Toma Cantacuzin, se retrage la Târgovişte şi se declară neutru. Petru cel Mare voieşte să spargă capul trimisului lui Vodă, lucru dela care-l împiedecă Cantemir.

Nu tăgăduim complicitatea Cantacuzinilor la moartea tragică a Domnului, dar complicitatea boierilor în genere o negăm. Vodă era din nenorocire la Bucureşti nu la Târgovişte. Un corp de armată turcească stetea la Giurgiu gata să treacă totul sub sabie. Mustafa-Aga le declară boierilor că sunt responsabili pentru Brâncoveanu, iar pe negustori îi făcu responsabili pentru boieri.

Cantacuzineştii şi-au expiat greu complicitatea lor. E adevărat că urmară pe tron pentru prea puţin timp, dar plătiră cu capetele ambiţia lor. De origine din Franţa, rămaşi în urma cruciatelor în Constantinopol unde-au ajuns la cele mai înalte demnităţi, reduşi sub Turci la treapta de negustori, Cantacuzineştii au pribegit de timpuriu în „România". Incuscrindu-se cu familia străveche a Basarabilor, au adus pieirea acesteia şi pieirea ţării. Mâna lui Dumnezeu e grea. Basarabii — şi Dănuleştii şi Drăculeştii — au avut parte de binefacerea comună a tuturor neamurilor ostenite de bântuirile neîndurate ale istoriei, s'au stins. Dar acei cari i-au dărâmat au avut nefericirea de-a vedea neam după neam înjosirea politică şi morală a unei vechi şi glorioase ţări.

Şi oare nu înjosire este, când mânile unor nevrednici tulbură până şi cenuşa unui sfânt cum era Matei Basarab ?

Cu ochii lui Paul din Aleppo îl vedem pe bătrânul Domn jucându-se cu copiii de pe stradă şi aruncându-le bani din balconul curţii din Târgovişte, cu aceiaşi ochi îl vedem întins în sala cea mare a palatului cu faţa bătrână descoperită şi cu ochii închişi, îmbrăcat în haine regale cu nasturii de aur şi blăniţe de samur, iar dela cap până la picioare un giulgiu subţire de mătase albă c'o mare cruce de aur. Patriarhul Antiohiei — un arab — citea rugăciunile mortuare sub lumina făcliilor mari de ceară. Om care nu ştiuse altă limbă decât cea românească, om de-o nepilduită vitejie personală şi de-un nepilduit patriotism.

Căci iată cuvinte iscălite, ba rostite poate de el :

„Se întâmplă de stătură mitropoliţi şi Domnitori ţării oa-
„meni *străini* nouă, nu cu legea sfântă, ci cu *neamul*, cu *limba*

„și *năravurile cele rele*, adică greci ; cari după ce nu se îndu-
„rară nici se leneviră *a pune jos obiceiurile cele bune, bă-
„trâne ale țării* pentru care stricăciune a obiceiurilor curând
„le fu a aduce și țara la risipire desăvârșită și la pustiire...
„De care lucru bine venise vremea cuvântului lui David, sfânt
„Prooroc și împărat, a-l zicere și noi cu puțintel mai schim-
„bându-l : Doamne veniră străinii în moșia noastră și-și
„spurcară mâinile lor cu mite și îndrăsniră a vinde și a căr-
„ciumări sfintele tale și a goni pe *moșneni*, și în trudele și
„ostenelele lor a băga pe *străini*..."

Dar Matei ura de moarte pe Greci și Muscali ! Dar nici n'a vrut să primească pe ambasadorul Moscului, strigând : „Să nu-i văd fața !"

Matei Basarab era sfânt și de aceia avea darul clar-vederii. Poate că, în noaptea viitorului, ochii sufletului său, a sufletului celui mai românesc care a existat vreodată, au întrevăzut caricaturi ca d'alde Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, ba a întrevăzut poate și... politica, și alianțele lor.

CONSERVATORII DE AZI ȘI CEI DE IERI

„Românul" nu încetează a repeta analiza articolului din „Deutsche-Revue", și nu noi îl vom împiedeca dela aceasta dacă-i face plăcere. Daca ipoteza acelui studiu luminos se va realiza vreodată, daca — precum susțineau două articole din ziarul parizian „Le Temps" — vom fi sau nu siliți a ne pronunța într'un moment dat pentru sfera de putere a unuia din marii noștri vecini, iată o cestiune care se poate prezenta conștiinței oricărui om politic și, supusă odată aparatului gândirii, se 'nțelege că trebue să culmineze sau într'o afirmare sau într'o negare sau, în fine, în renunțarea sceptică de a da de pe acuma soluțiune unei cestiuni, la care motivele pro și contra și-ar ține cumpăna.

Dacă ne-am închipui națiunea întreagă concentrată oarecum într'un singur om, într'o singură conștiință individuală, am vedea că în momentele actuale acea conștiință ar fi nedeterminată și turbure.

Să admitem bunăoară că azi ar trăi Mircea I, având asupra lui toată răspunderea situației și toată onoarea succesului, daca succes ar fi, și că ar fi a doua zi după fatala bătălie dela

Nicopole : Domnul ar căuta calea grea şi spinoasă pentru a-şi mănţine neatârnarea ţării sale.

Inghesuit între trei mari puteri, contrarii ele 'ntre ele, Ungaria, Polonia şi Turcia, expusă fără apărare veleităţilor de predominare a câtor trele, veleităţi nu numai nedrepte, dar excluzându-se una pe alta, am vedea pe Domn ţinând cu geloasă temere la o neatârnare atât de bântuită din toate părţile, l-am vedea urmând un sistem de şovăire, propriu situaţiei precarie, şi încercând să pară partizan a câtor trei vecini în acelaş timp, pentru a câştiga bunăvoinţa şi încrederea a tustrei. Acest sistem al contrapunerii reciproce şi al neutralizării celor trei rivali putea să prezerve până la un grad oarecare ţara de absorbirea de către unul din vecini, putea s'o ţină deasupra apei oarecum, ca să nu se cufunde, dar asupra Domnului arunca fără îndoială umbra unei politici de făţărnicie şi duplicitate şi-l expunea la smerire din partea aceluia dintre rivali care se simţea amăgit.

Sarcina de-a reprezenta singur un popor întreg nu mai cade azi deasupra nimăruia, nici măcar asupra Domnului, de vreme ce răspunderea politicei exterioare li se cuvine asemenea consilierilor după vremuri pe cari-i dă ruajul parlamentar. In parantez fie zis : împrejurarea aceasta e un mare bine pentru timpul de faţă, căci generaţia actuală nu prea pare a cuprinde în nici o parte a ei acel metal rar, din care natura se 'ndură a turna uneori figuri ca aceea a lui Mircea I.

Intelectul naţional nu este aşa dar reprezentat, ca 'n cazul de mai sus, printr'un singur om ; starea de nehotărîre şi de şovăire în care ne aflăm e reprezentată tocmai prin opinii, opuse una alteia, şi cari se neutralizează, fără a da loc unei înclinaţii determinate.

Aci se 'nţelege că e vorba de înclinaţii, dictate de raţionament, nu de cele răsărite din simpatii, căci, precum am zis-o de atâtea ori, nu credem că, de dragul ochilor noştri celor frumoşi, cineva în Europa să pună în mişcare o baionetă sau să dea un ban.

Ceea ce voim să zicem e dar, că o opinie publică care nu e purtată de-un singur curent, nu se poate nici manifesta într'un singur chip şi că, până ce momentul hotărîtor cu necesităţile lui fatale, cu puterea lui de constrângere nu se va însărcina a abate într'un singur curent spiritul public, nu putem susţine că cutare ori cutare e opinia hotărîtă a ţării şi că ne erigem cu toţii în reprezentanţii ei. In politică se întâmplă adesea ori ceea ce se părea mai cu neputinţă ; în lupta de interese, ca şi în norocul războaielor, intervin atâtea elemente neprevăzute, datorite întâmplării, erorilor de calcul, nestatorniciei împrejurărilor, încât nici un plan hotărît de

mai nainte nu credem că e adaptabil oricărui moment al viitorului.

De aceea însă nu voim să discutăm teza de predilecţie ce ne-o atribue prin generalizare ziarul guvernamental şi ne restrângem de-ocamdată la rolul de-a ne apăra de lecţiile de patriotism pe cari ni le dau onor. confraţi din strada Doamnei.

Iată conservatorii de acum ca şi conservatorii trecuţi — zice „Românul" — când cu fes, când cu işlic, când cazaci, când usari, dar români niciodată şi cu nici un preţ.

Iată ceea ce nu-i adevărat. Români totdeauna, oricare ar fi politica noastră. Dacă s'a opus fesului chivăra şi chiverei fesul, a fost pentru a scăpa pe rând de amândouă şi dacă s'a opus o putere celeilalte, a fost pentru a le neutraliza pe amândouă.

Să nu se uite că acestui sistem de contrapunere reciprocă o ţară săracă, fără armată, înghesuită până ieri între trei vecini puternici, îşi datorea autonomia ei, garantată la urmă de toată Europa, şi că acea autonomie avea baze cu mult mai sigure decât neatârnarea actuală. Se 'nţelege că spiritul ce anima acest sistem de şovăire era pururea conservarea ţării şi a naţionalităţii şi, chiar dacă sistemul s'ar schimba într'altul mai pronunţat, tot de-un asemenea spirit o să fie animat şi acesta.

Ar fi bine deci ca să înceteze asemenea acuzări. Existenţa reală a ţării, succesele dobândite în politica exterioară, progresele realizate în lăuntru pas cu pas dela căderea Fanarioţilor încoace, sunt o dovadă vie, simţită şi pipăită de toţi în contra acuzărilor nedemne ce se aruncă oamenilor trecutului.

Dacă ridicăm mănuşa pentru un trecut încheiat acum douăzeci şi cinci de ani, n'o facem pentrucă ar fi existând vr'o solidaritate între partidul conservator de azi şi între boierii de mai nainte. Nu suntem continuatorii boierilor şi chiar dacă am voi, n'am putea s'o fim, iar de-am putea n'am voi. Dacă a existat *de facto* o aristocraţie română întemeiată pe un drept public cert, ea a încetat de-a exista deodată cu anul 1700, deodată cu căderea Domniei naţionale. Nici recunoaştem, nici putem recunoaşte epocei fanarioţilor dreptul suveran de-a conferi titluri şi demnităţi, precum nu le-am fi recunoscut-o Turcilor a căror mandatari în ţară erau Fanarioţii. De-aci se explică repedea cădere a prerogativelor politice în secolul nostru, pentrucă asemenea prerogative trebue să răsară dintr'un drept public determinat, iar acest drept public a murit la 1700 şi exercitarea lui din partea străinilor

se considera ca o uzurpaţiune, viciată până în simburul ei, de ilegitimitate.

Nu se mai opună deci termenii de popor şi boieri, căci cel din urmă termen nu însemnează azi nimic, de vreme ce nu mai există nici boerie, nici boeri. Precum nu se poate vorbi de monoteişti fără Dumnezeu, de şcoli fără dascăli şi fără elevi, tot aşa nu poate fi vorba de boieri, fără instituţia militară-aristocratică a boeriei. Cu raţiunea ei de-a fi a trebuit să dispară şi instituţia şi cu totul alţii sunt termenii opuşi astăzi.

Liberalismul dela noi însemnează astăzi domnia prin masse amăgite şi reamăgite căci „mundus vult decipi ergo decipiatur" e parola de guvernământ a roşilor. Lumea vrea să fie amăgită, s'o amăgim dar, îşi zic confraţii şi au pentru aceasta o magazie de fraze cari de cari mai ieftine.

Conservatori sunt şi rămân aceia cari, faţă cu tendenţa de-a pune puterea publică exclusiv în mânile masselor, admit ca existând pentru sine o idee a statului, a ordinei sociale, a statorniciei dreptului şi adevărului ; conservatori sunt cei cari admit că guvernământ nu se poate fără garanţii de ştiinţă şi integritate şi că votul şi numai votul concetăţenilor nu-l face pe om nici mai cuminte, nici mai onest, nici mai muncitor de cum a fost. Iată deosebirea esenţială între egalitarismul, botezat fără cuvânt liberalism, şi între un sistem conservator, care fără a exclude pe cineva dela viaţa publică, nu admite totuşi înaintarea decât pentru merit şi integritate.

ROMÂNIA... AMERICĂ DUNĂREANĂ

Mai alaltăieri „Pressa" ne-a spus cu acel ton care'n muzică se chiamă „misterioso" că, dacă d. Boierescu a hotărît să se sacrifice, retrăgându-şi demisia şi suportând mai departe sarcina de ministru de externe, aceasta a fost pentru a abate de pe creştetul ţării un mare pericol.

Ne-am pus mâna pe inimă şi ne-am întrebat ce pericol poate fi acesta ? Totodată ne-am adus aminte că, şi în Cameră, s'a ivit un deputat foarte sperios şi îngrijit de viitorul poate al ţării, poate al spinării proprii, care a cerut dela Adunare un credit de 300.000 lei pentru menţinerea ordinei publice. Acest deputat e d. Stolojan Bolnav nu e după cât ştim, doctorii nu i-au prescris medicamente calmante ; trebue deci să se fi întâmplat ceva care să dea naştere teme-

rilor îndoite a d-lui Stolojan pe de o parte, ale d-lui ministru pe de alta.

Să se fi înfundat meseria lucrativă a patriotismului? Poporul Capitalei să nu mai fi voind a suporta sarcinile ce i se impun şi să amenințe pe patrioți în genere, precum prinsese a amenința pe patriotul Rămniceanu în deosebi în localul primăriei? Lucrul ar fi nou în analele țării, căci neînțeles ar rămânea cum să se poată revoluție în timpul când Caradalele şi Serurii sunt în plină putere, cum să se poată mişcare, când cei care au meseria de-a înscena mişcări se află tocmai în pita lui Vodă, ca şoarecele fabulei lui Alexandrescu în caşcavalul de Parma.

Dacă am considera lipsa de inteligență şi onestitate politică, americanismul fără conştiință şi fără scrupul, goana după cumul şi diurne, creațiunea de lefuri colosale adhoc pentru patrioți violoncelişti, c'un cuvânt corupția plebei de sus şi suferințele poporului de jos, care plăteşte din sudoarea lui toate zădărniciile şi viciile celor ce-l stăpânesc, am crede în adevăr că cererea d-lui Stolojan, temerea ministrului de externe, sunt îndreptățite. Dacă neamul nostru ar fi energic şi viguros ca fericita rasă anglo-saxonă din Statele-Unite, Maiestatea Sa Poporul ar fi creat de mult pentru ilustrațiile liberalismului patriot ordinul Sfintei Cânepe, cu toate gradele, dar mai cu seamă s'ar fi împărțit cu oarecare profunzime marele Cordon, tot la locuri largi şi de mare publicitate, în piețe. Mulți dintre patrioți ar figura ca statue *în persoană* şi nici de un piedestal aparte n'ar avea nevoie, căci sistemul de-a acorda cetățenilor emeritați nemurirea e nou, e sistemul statuilor pendinte, imitație după grădinile pendinte ale Semiramidei. Şi oare nu sunt patrioții adevărate grădini de virtuți, care merită păstrate cât se poate de sus?

Dar noi nu suntem rasă anglo-saxonă.

La noi, după ce cineva s'a învoit cu Warszawsky să puie țara sub biciul cazacului, ca s'o mâie dinainte până dincolo de Balcani pe un ger, de crăpau lemnele şi pietrele, în caz de-a se descoperi lucrul, e însărcinat el însuşi să conducă cercetările în contra sa, apoi e ales senator, trece în funcții şi mai bine plătite şi stropeşte cu noroiul trăsurii sale pe acei pe cari i-a despoiat. Caracterul poporului nostru este atât de blând, încât el pare făcut anume pentru ca cei virtuoşi să domnească peste el, ca de obiceiu. El nu se indignează de nimic, nici de afacerea Stroussberg, nici de îmbogățirea peste noapte a patrioților după răscumpărare, nici de goliciunea şi de mizeria în care-a trăit oastea noastră pe câmpul de război, nici de coincidența intrării triumfale cu cedarea Basarabiei, nici de Landau-Constantinescu, nici de Mihălescu, Warszawsky, c'un cuvânt de nimic.

Prea e fricos d. Stolojan. Nu se teamă de nimic. Dinastia Cariagdi poate pune taxe peste taxe pe populaţia mahalalelor pentru ca să facă cât se poate de plăcută viaţa străinilor în Bucureşti, pe zi ce merge mai mulţi, guvernul poate îndoi şi întrei dările, niţică gură se va face, dar încolo nimic. Pentru ca poporul să-şi fi păstrat puterea lui de reacţiune în contra epocei turpitudinilor, s'ar fi căzut să nu avem epoca de aur a fanarioţilor, în care Giani, Cariagdi, Carada şi C. A. Rosetti în linie suitoare s'au îngrijit a stârpi din rădăcini sentimentul de demnitate naţională. Atunci s'au pregătit spiritul public de astăzi, atunci s'au creat terenul pentru activitatea lui Giani, Cariagdi, Carada în linie coborîtoare precum şi pentru frumoasele manipulaţiuni ale M. Sale, regelui drumului de fier, Dr. Stroussberg.

Bietul Tudor şi cinstitele Domnii de boieri mari cari au urmat după el, reacţiunea în contra fanarioţilor n'a durat decât 30-40 de ani, timp prea scurt, pentru ca, prin părinteasca oblăduire cum se zicea şi prin bugetele cu baierele pungii legate cu şapte noduri, să poată îndrepta o ţară a cărei inimă era stricată. Fanarul dela noi a trebuit să renască mai puternic în vlăstarele, rămase în pământul ţării, în fiii şi nepoţii de Caradale până'ntr'al şaptelea neam. Strămoşii au mâncat aguridă şi nouă ni se strepezesc dinţii.

De aceea n'avea grijă, onorabilă tagmă! Starostele tău, starostele celui mai lucrativ meşteşug din ţară, meşteşugul patriotismului reversibil, e tare şi mare, va rămânea tare şi mare; căci pentru maniera sa de-a vedea, pentru maniera sa şi-a lor săi de-a manipula cu degetele, şi-a creat America dunăreană ce se mai numeşte încă în ironie România. Facem acum parte din concertul european, ne numărăm între obrazele subţiri care se ţin cu cheltuială. Papa Stroussberg a îngrijit să ne facă cunoscuţi la toată lumea, ba a îngrijit să facă din ţara noastră un loc de *rendez-vous* pentru tot ce globul lui Galilei are mai inteligent, mai virtuos, mai solid. Cum să nu mergem aşa dar bine în predmetul celor politiceşti şi în toate predmetele?

Ş'apoi cine să se revolte? Meseriaşul, strunit în gardă de Serurie, săteanul pentru care întreaga organizaţie a statului a îngrijit ca să n'aibă cu ce-şi ţine zilele de azi pe mâine? De sigur nu. Regalitatea absolută a intereselor străine asupra ţărilor noastre e pe deplin asigurată; orice reacţie e cu neputinţă. Câţiva franci şi câteva masalale împărţite la primărie, vor produce oricând simpatiile necesare unui guvern atât de onest şi vor închide gura nemulţumiţilor.

Trei sute de mii de lei cere d. Stolojan? E mult, prea mult.

Trei mii sunt de ajuns, numai să se întrebuinţeze bine, anume pentru a pune fitil entuziasmului de mult comprimat al unui popor fericit şi acest entuziasm se ştie că se aprinde, ca şi Kalium, pus în contact cu udătura.

ŢARA LEGALĂ

In numărul său de azi „Românul" hărţuindu-se cu opiniile opoziţiei, nu se sfieşte a formula următoarea dilemă :

Concluziunile dar a acestor fapte nu pot fi decât una din două :
Una : majoritatea naţiunii afirmă că toate acuzările opiziţiunii au fost şi sunt pe deplin neadevărate.
Alta : majoritatea naţiunii, susţinând un guvern sau Parlament compus din bărbaţi iniorinţi, hoţi şi trădători, dovedeşte că *ea însă'şi este pe deplin coruptă.*
In cazul de'ntâiu naţiunea a declarat şi declară de calomnii acuzările opiziţiunii şi le respinge.
In cazul d'aldoilea, dacă opiziţiunea declară că naţiunea este atât de coruptă, ai cui sunt membrii opoziţiunii ? Şi dacă ei declară că mama lor este coruptă, ce respect mai poate găsi la străini o asemenea mamă cu nişte asemenea fii ?

Noi credem din parte-ne că dilema aceasta s'ar putea formula numai în cazul, când în adevăr naţiunea ar fi totdeauna stăpână pe voinţa ei, când ar putea-o emite clar şi statornic, fără să mai rămâie vre-o îndoială asupra intenţiilor ei ; dar mai ales atunci s'ar putea stabili, când guvernul n'ar dispune de mijloace pentru a falsifica opinia ţării şi pentru a-i stoarce voturile. Inainte de a pune deci o asemenea dilemă, ziarul guvernamental ar trebui să izoleze pe cale logică elementele ce dau tonul vieţii publice, factorii reali ai mişcării politice şi să cerceteze mai de-aproape teascul care se aplică asupra acestor elemente.

Se ştie înainte de toate că adevărata naţiune, patru din cinci părţi ale poporului nostru, nu ia parte la viaţa publică, a cărei sarcină le poartă însă mai greu decât oricine altul. Aceste patru din cinci părţi sunt sătenii cari în adevăr n'au nimic comun cu d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, nici măcar originea, necum interesele sau altceva.

Deasupra acestui element, cel mai numeros şi mai nefericit tot odată, există ţara legală sau ceea ce „Românul" botează

cu numele de „națiune", iar paralel cu țara legală există elemente parazite cari și-au făcut din politică o meserie foarte lucrativă. Aceste elemente parazite, lipsite de merit, de avere, de știință, sunt strâns legate între ele prin comunitatea nulității lor, invidia îi unește contra oricărui merit adevărat, sărăcia îi strunește și-i ține uniți contra țării legale, care se svârcolește neputincioasă sub torturile teascului electoral. Miile de funcții administrative și sutele de funcții judecătorești, toate amovibile, sunt puse în mișcare într'un singur scop, pentru a stoarce voturile țării legale. Se înțelege că fiece alegător își are interesele sale materiale. De fiecare din aceste interese atârnă câte un fir al mașinei administrative. De-o zice alegătorul nu, curentul electric al mașinei isbește în acel interes și-i ucide sâmburele vital, de-o zice da, își poate vedea în liniște de treabă. Nu putem aștepta însă dela oameni — și oameni suntem toți — ca pentru un interes general, care nu poate fi priceput decât prin reflecție, să-și pună zilnic în pericol existența lor și a copiilor lor, ca aceia cari n'au nimic de pierdut. Abia o avere foarte întemeiată, care nu poate atârna în nici un chip de iubirea sau ura administrației, îl face pe om capabil, în România, de-a se opune fățiș guvernului. Dar acei cari, într'un chip ori într'altul, cată să muncească pentru a se ține deasupra apei, nu-și vor creia de buna lor voie piedeci zilnic intereselor lor, piedeci personificate în subprefecți viționși, maiori cocoșați de gardă civică și alți monștri din regnul organic al celor ce n'au nimic de pierdut și totul de câștigat.

Ar mai rămânea o cale pentru ca țara să svârle cât colo pe patrioții cari o guvernează : o mișcare violentă. Dar aceasta ar constitui totdeauna un pericol internațional și țara legală e prea patriotică pentru a apuca o asemenea cale. Când elementele roșii sunt în opoziție, atunci altceva. Dar bată războiul la ușă, dar vie peirea a doua zi, puțin le pasă patrioților de meserie. Din contra, se pune în înțelegere cu străinătatea ca să răstoarne guvernul, căci când dumnealor nu sunt la putere, orice mijloc de a parveni e bun, chiar amenințări de asasinare, adresate capului statului.

Iată dar cum o națiune necoruptă chiar poate avea un guvern și un parlament compus de bărbați „iniorinți, hoți și trădători", cum grăiește „Românul" și „gura păcătosului adevăr grăiește".

SPRE DISOLUȚIE ȘI ANARHIE

Pe când discutăm în Capitală cestiuni de politică generală sau teza, pusă de d. C. A. Rosetti în „Românul" dacă guvern și parlament sunt compuse din bărbați corupți și „inferiori", țara în părțile ei constitutive merge spre disoluție și anarhie. Și'n adevăr nici că se poate altfel. Precum rolul meseriașului e de-a produce obiecte de utilitate, tot astfel rolul administrației e o lucrare concretă, de valoare, ca oricare alta. Administrația înlătură, prin puterea care i-o dă autoritatea statului, piedecele cari se opun desvoltării economice și intelectuale a unei țări. Această operă e foarte diversă. Ici piedeca se prezintă sub forma lipsei de cultură și o școală bună ar înlătura-o ; colo se prezintă sub forma unui râu de munte care rupe poduri și strică drumurile ; regularea în albie ar însemna înlăturarea ce se opune comunicației ; dincolo piedeca desvoltării se arată sub forma decadenței morale ; un preot bun și pătruns de datoria lui ar fi de trebuință. E o muncă zilnică și de secoli aceasta, care încetează abia atunci când un popor a ajuns la o desvoltare atât de înaltă, încât să nu mai aibă nevoie de-o autoritate pronunțată a statului și să-și vază în fiece punct singur de interesele lui.

La noi ? Se aleg patrioți cari n'au cu ce trăi și care în viață-le au făcut cele patru clase primare, învingând cruzimile abecedarului, și se populează cu ei subprefecturile, primăriile și prefecturile și tot mai avem pretenția de-a administra ? O asemenea administrație e mai rea decât nici una. Inainte cel puțin nu exista această ramură a activității statului ; individ și comunități erau avizate a înlătura singure pe cât puteau piedecele ce se opuneau desvoltării simple a unui popor pe jumătate agricol, pe jumătate păstoresc. Dar administrația actuală cu elementele din care e compusă, constitue ea însăși o piedecă permanentă a desvoltării noastre, cu atât mai mare, cu cât, în loc de-a moraliza, corupe.

Pentru a se vedea in ce stare sunt județele noastre, extragem din „Expunerea situațiunii" lor pe anul 1879 următoarele pasaje din raportul prefectului de Bacău, d. A. Vidrașcu :

In privința mersului intrucțiunii din comunele urbane, nu voi avea nimic de obiectat, căci profesorii și institutorii respectivi nu lipsesc a-și face datoria ; cu toate acestea, conduita în societate și disciplina a câțiva profesori lasă mult de dorit ; este însă de sperat că această mică minoritate de profesori se va convinge cu timpul, că dânșii sunt chemați nu numai pentru a instrui tinerimea, dar și pentru a o educa și prin conduita lor morală și nepri-

hănită, a le servi de exemplu şi emulaţiune pentru viaţa lor cetăţenească în viitor.

Nu tot astfel voi putea zice pentru comunele rurale. Aci în multe părţi, excepţiune de Răcăciuni, Moineşti, Tamaşi, Oneşti, Valea-Rea, etc., şcoalele sunt numai o sinecură, căci învăţătorii sau din lipsa tacticei, sau din lipsa practicei, sau din neglijenţa şi a puţinului control ce au, mai totdeauna nu ţin clasă, şcoalele sunt depopulate, şi astfel copiii rămân pierzându-şi timpul zadarnic. La aceste defecte sunt tot atât de culpabile şi autorităţile comunale cari nu îngrijesc de şcoală şi cari nu aplică cu rigoare legea învăţământului în ceea ce priveşte competenţa lor.

. . . . . .

Subsemnatul, iubind totdeuna adevărul, nu mă sfiesc a vă spune că moşiile judeţului sunt rău exploatate prin viţioase şi nesigure arendări, care nu plătesc câştiurile la timp, dau loc la procese şi fac ca aceste moşii să fie, pot zice, neproductive. Hotarele sunt încălcate de vecini ; reprezentaţiunea judeţului pân'acum n'au urmărit reintegrarea posesiunii sau reînoirea hotarelor încălcate prin hotărnicii judecătoreşti, pădurile au fost brăcuite, şi ori de câte ori judeţul a pus vr'o moşie în administraţie de regie, rezultatul gestiunii a fost aproape nul, precum s'a întâmplat la moşia Chetrişu. In ceea ce priveşte imobilele urbane, iarăşi trebuie să mărturisim, cu părere de rău, că arest judeţean nu avem, numeroşii arestaţi se pedepsesc inuman in atenansele deteriorate ale tribunalului ; cazarme nu avem, călăraşii stau cu caii şi amătura lor în ploaie, în ograda prefecturii având comanda escadronului numai cancelaria în atenansele prefecturii, fostele bucătării deteriorate ale repausatului Panait Docan. Grădinile de lux sunt desgrădite, arborii stricaţi în cea mai mare parte, dar zidurile localurilor principale ale diferitelor cancelarii crăpate, acoperişurile găurite, putrezind de ploaie, mobilierul de concelarie asemenea insuficient şi d'abia întreţinut ; frumosul teren din mijlocul oraşului care este dat cu chirie fictivă, adecă mai mult de geaba, comunei de Bacău, pentru cazarma pompierilor, şi pe care edificiul ce era pe acel loc este ruinat cu desăvârşire, nu produce nimic pentru judeţ, care a dat 2000 galbeni pe acel loc, când l-a cumpărat, în scop de-a construi pe el un palat administrativ.

Cu toate aceste observaţii compturile şi bugetele anilor trecuţi şi vedeţi ce sume enorme s'au cheltuit în reparaţiuni şi pentru mobiliere de cancelarii.

. . . . . .

La 1864, când s'a aplicat legea rurală, locuitorii posedau numai boi de jug 22.428. Acest număr de vite a scăzut foarte, locuitorii nu au în posesiunea lor nici jumătate din vitele ce au avut la

1864 şi, cugetând, mai multe idei se prezintă spiritului, pentru a descoperi de unde provine această însemnată scădere a avutului lor. Prima cauză este negreşit înfiinţarea căilor ferate care a ridicat locuitorilor beneficiul important ce trăgeau din cărăuşie. Apoi uşurinţa cu care o mare parte din locuitori au privit împroprietărirea lor, înmulţirea cârciumilor şi lipsa de credit şi de capital.

Locuitorii produc foarte puţin ogoarele lor sunt rău cultivate şi mulţi dintre dânşii au înstrăinat pământurile ce li s'au dat de-abia acum 15 ani.

Fiziceşte vorbind, populaţiunile dela ţară au fost şi sunt bântuite de boale contagioase. Angina difterică a distrus o mare parte a generaţiunii viitoare. Moraliceşte vorbind, ele nu au făcut nici un progres în cultură ; mulţi din ei nu au idee de morală ; unii muncesc, dar produsul muncii lor îl consumă la cârciumă şi se reîntorc iarăşi la muncă, când necesitatea sau autoritatea-i forţează. Aceştia sunt încă cei mai cum se cade. Alţii petrec timpul lor cu furturi şi desfrânări ; cârciuma este pentru ei azilul ce nu-l părăsesc, şi mulţi din cârciumari sunt gazdele lor. Căsătoria nu este respectată ; clerul dela ţară se află în o mare parte pe o scară de cultură foarte inferioară ; sărmanii copii mici nu ascultă decât vorbe rele, sudălmi şi bătăi se aplică asupra lor şi a mamelor lor ; bărbaţii se bat foarte des între dânşii ; bătăile lor sunt foarte violente, ca la nişte adevăraţi sălbateci europeni ; se rănesc grav, adeseori se ucid. Această generaţiune neomenoasă, ruşinea unui stat civilizat, aceşti oameni perverşi şi fertili în crime, delicte şi contravenţiuni de tot soiul, se ruinează prin mişelii şi rea viaţă.

Nu trebue să generalizăm aceste fapte pentru a şti că toată ţara stă tot astfel. Datele statistice, pe cât există, ne dovedesc că din momentul ce regele Stroussberg cu prietenul său Brătianu a început a avea influenţă asupra vieţii publice din România, s'au produs o serie de rele, de-o necontestată generalitate.

Se observă o scădere generală a populaţiei rurale care se urcă în raport direct cu creşterea demoralizării, a ireligiozităţii şi cu întinderea viciilor. Dar această descreştere, pentru a avea loc, e natural legată cu degenerarea fizică a rasei române.

Se observă în acelaş grad o descreştere a numărului instrumentelor de muncă, a numărului vitelor. Pe de-o parte exigenţele economice ale unui stat, pretins civilizat, cresc zilnic şi pretind o muncă din ce în ce mai întinsă pentru a fi acoperite, pe de alta, prin degenerarea fizică a rasei muncitorului şi prin pieirea instrumentelor sale de muncă, se înlătură însuşi posibilitatea muncii.

Paralel cu aceste două rele generale, cari crează goluri din ce în ce mai mari, observăm că punctele de fruntarii se deschid pentru a face loc roiurilor de străini cari vin spre a suplanta un popor ce piere prin inepţia fiilor lui. Douăzeci de mii pe fiece an! Un oraş întreg!

Dar cui îi merge bine în împrejurările acestea, sunt patrioţii, Cariagdiii, Caradalele, Costineştii, oameni fără patrie hotărîtă, străini care în generaţia a doua primesc cu braţele deschise pe străinii ce ne vin în generaţia întâia.

La ce stare în adevăr au căzut poporul nostru dela 1866 încoace? Un prefect răspunde: la starea de sălbateci într'o ţară europeană. Şi drept vorbind nu mai e de recunoscut. Gospodăria lui de altă dată, oricât de simplă, îşi avea ramificările ei. Alături cu munca câmpului, îşi avea industria lui de casă care îl ocupa iarna împreună cu toată familia; frumoasele datini strămoşeşti, statornice ca şi caracterul şi limba, înlocuiau până la oarecare grad civilizaţia ce lipsea. Astăzi acele datini s'au stins în mare parte, iar în loc a rămas golul sufletesc, mai amar şi mai greu de suportat decât chiar sărăcia. Ne având nimic de sperat dela aliaţii străinilor, pe cari nu-i mai pricepe, poporul nostru se abrutizează prin băuturi şi e cuprins de fatalismul raselor condamnate la nefericire.

Inainte, mereu înainte Americă a Orientului! E drept că dinaintea vaporului regelui Stroussberg pier codri şi se stinge un neam întreg... dar ce vă pasă vouă de aceasta?

După voi potopul!

ELECTIVITATEA MAGISTRATURII

Atât ne mai lipsea, electivitatea judecătorilor.

De-o seamă de timp observasem în ziarele guvernamentale apărând ideea, ciudată pentru starea noastră de lucruri, că, precum Caradalele şi Serurii se aleg spre a face acele legi de-o încăpătoare înţelepciune de cari suntem guvernaţi de ne merg petecele, tot aşa s'ar putea alege şi judecătorii, de vreme ce în America tot aleşi sunt.

Şi 'ntr'adevăr d. C. A. Rosetti, proorocul partidului, a scris o serie de articole la gazetă în care vorbea despre „iustiţie", iar ieri Camera a fost surprinsă de cuvintele semnificative ale prezidentului care a apelat la iniţiativa ei pentru a face un proiect de lege în acest sens. Tânărul ministru al „iustiţiei", Excelenţa sa d. Tache Giani, om foarte serios şi mai cu

seamă foarte mintios precum se ştie, s'a asociat numaidecât la această generoasă idee. Ba pentru a pregăti un asemenea proiect e vorba de-a se alege o comisie mixtă, compusă din senatori şi deputaţi, ai căror membri (ceea ce e mai important) să fie remuneraţi cu una mie franci pe lună. Ceea ce e atingător în lumea aceasta e partea zimbitoare a patriotismului.

E prea adevărat că constituţia prevede anume cazurile în care adunările sau membrii amânduror adunările se pot întruni, şi că un proiect de lege privitor la organizarea magistraturii nu intră de loc în cadrul cazurilor prevăzute de ea. Dar de! prea e ademenitor lucrul. O asemenea comisie mixtă ar fi un fel de *convent naţional,* idee revoluţionară, frumoasă deci, şi încă un convent ai cărui membri ar fi retribuiţi cu una mie Caroli de argint pe lună, idee şi mai bună, căci e folositoare, şi astfel simţul patriotic ar fi întrunit şi aci cele două calităţi principale ale lucrurilor, frumosul cu folositorul, *utile cum dulci.*

Electivitatea magistraturii! Dar mai este ea cu putinţă în vremea noastră, în împrejurările de azi, în starea în care ne aflăm?

Popoarele îşi au vrâstele lor deosebite şi ceea ce se potriveşte într'o vrâstă, nu le mai prinde într'alta. Electivitatea judecătorilor datează dintr'un timp în care morală şi lege erau unul şi acelaşi lucru, în care legea religioasă şi civilă era una şi aceeaşi. Până azi se zice „legea creştină" căci ceea ce prescriau dogmele era totodată legea civilă şi penală. Din amestecul de regule morale şi de obiceiuri ale pământului, cunoscute de toţi, necontestate de nimeni, admise fără a fi fost vreodată sancţionate de cineva şi neavând altă sancţiune decât aceea a deprinderii seculare, răsare apoi acel drept viu al poporului, pe care oricine era în stare a-l aplica, şi numai în cazuri unde se contesta, nu dreptul, ci exactitatea faptelor, părţile se supuneau hotărîrii egalilor lor. Mai este dreptul în starea aceasta? Din contra, el şi-a aruncat coaja lui morală de altă dată, lăsând-o cu totul religiei şi creşterii; el este o *ştiinţă,* care regulează raporturile ce, din punct de vedere moral, nu sunt nici bune, nici rele, cari sunt moralmente indiferente. Dreptul nu mai e cunoscut, nu mai poate fi cunoscut de toată lumea. Raporturile juridice sunt astăzi atât de multiple, atât de deosebite de simplitatea de odinioară a transacţiunilor între populaţiuni primitive, încât cel ce aplică principiile lui trebue să fie un om învăţat, trebue să se fi ros prin şcoli înalte, să fie învăţat mai multă carte decât onor. Costinescu bună-oară. Negustorie de principii se poate fără carte, căci nu e greu a citi zilnic câte o gazetă şi a învăţa din ea panglicăria politică; dar a fi judecător, e cu totul

altceva. Acolo gazetele n'ajută la nimic. Acolo Gajus şi Justinian, institute şi pandecte, cată să-ţi ia albeaţa de pe la ochi ca să ştii a distinge raporturile în adevăr juridice de restul infinit de alte raporturi ce mai există în lume.

Din momentul ce un drept *se codifică*, a încetat epoca naivă a electivităţii judecătorilor ; căci codificarea e un semn cum că cunoştinţa obiceiurilor pământului şi statornicia aplicării lor au dispărut din conştiinţa poporului, că părţile au început a contesta însăşi esenţa juridică a datinilor. Când încep a se naşte „câte bordeie atâtea obiceie", trebue să existe o normă obiectivă, neschimbată, pentru regularea raporturilor dintre oameni, şi aceasta-i colecţia de legi scrise, imutabile, cari nu se pot modifica decât prin o anume manifestare a voinţei naţionale.

Dar noi, la cari nu mai e vorba nici de obiceiul pământului, ba nici măcar de codificarea lui ? La noi, unde d. Boerescu cu mai mulţi elevi dela drept, cari nu ştiau nici bine franţuzeşte, ne-a croit codul pe de-a 'ntregul din cel francez, spre a fi cât se poate de neînţeles pentru popor şi cât se poate de lucrativ pentru advocaţi ?

Dreptul aşa cum se prezintă la noi nu numai că e o ştiinţă, dar mai mult încă e o ştiinţă *străină* care trebue învăţată dela străini. Imbătrâniţi *ex officio* şi pe cale artificială, nici un pas îndărăt nu mai poate reda tinereţa etnologică, tinereţa ca popor. Cu vremea, peste o sută două de ani, am fi ajuns, în adevăr propăşind, ca tot ce e organic, încet, la o civilizaţie a noastră proprie tot atât de înaltă ca şi aceea a altor popoare. Dar ne-am scontat tinereţa, am voit să fim civilizaţi, adecă bătrâni, înainte de vreme. Şi timpul scontează în adevăr, dar cel mai cămătar dintre toţi scontatorii e tocmai timpul. El poate da unui copil plăcerile bărbatului, dar cu ce preţ ? Cu acela de a-l nimici la jumătatea vieţii ce trebuia s'o trăiască, cu scurtare de zile.

In starea în care ne aflăm, numirea judecătorilor după o anume lege, care să cuprinză în ea garanţii de ştiinţă şi de probitate, e singurul mijloc pentru a pune interesele justiţiabililor la adăpost de pericolele ce le ameninţă din partea unei plebe de cârciocari, a unui proletariat al condeiului, mai numeros la noi şi mai înrăutăţit decât ori unde în lume. Electivitatea judecătorilor într'un popor în care se plimbă cu mânile în şolduri Mihăleşti, Costineşti şi Caradale e o absurditate.

TITULATURA VECHILOR NOŞTRI DOMNI

D. Vernescu a interpelat Vineri pe d. prezident al Consiliului asupra sgomotului ce preocupă opinia publică, că în curând ori mai târziu, ar fi să se proclame regatul.

D-sa a adaos:

Noi suntem astăzi stat independent, ne numim România şi, din minutul ce suntem recunoscuţi de puteri ca stat independent, *Regat* suntem.

D. Brătianu, prezidentul consiliului de miniştri, a răspuns:

Eu credeam că onor. d. Vernescu era preocupat de un sentiment care este *general în toată ţara*, adecă de acela de-a se da României *titlul care i se cuvine.*

Onor. d. Vernescu vine însă şi ridică o cestiune constituţională, dacă trebue să se facă această modificare.

Constituţiunea noastră zice *Domn;* Domnul poate să fie şi *împărat.*

D. Vernescu. Domnul nostru a purtat şi poartă numele de Măria Ta, *Maiestate;* prin urmare un titlu din limbele străine ar schimba situaţiunea lui.

D. Brătianu. Nu cred că ţara a putut vr'o dată să se îndoiască că n'ar putea să dea Domnitorului orice titlu va fi: *rege, împărat* sau *... orice va voi.*

Noi credem că atât d. interpelator cât şi d. Brătianu se înşeală, cu sau fără voie, asupra termenilor acestora cari au istoria lor şi înţelesul bine definit, ce nu se poate modifica prin bunul plac al zilei de azi.

Constituţiunea noastră zice Domn. Domnul poate să fie şi împărat, adaugă prezidentul consiliului.

Dar oare nu se zice tot astfel *Domnul* Costinescu, *domnul* Carada? Urmează de aci că Domnul poate fi şi speculant de acţii Stroussberg ori teşghetar la Măgura? Evident că nu. *Domnul* Carada cu vocativul „Domnule" e „Monsieur"; aceiaşi vorbă cu vocativul „Doamne" e „Seigneur".

Acum să vedem cum traduceau Domnii noştri vechi acest titlu în limbi străine.

Intr'un chrisov a lui Mircea dela 1390, el se numeşte „Mare Voevod".

In chrisovul, datat din Suceava 1407 octomvrie 8, dat de Alexandru cel Bun oraşului Lemberg, Domnul se numeşte „Voevod" al ţărei Moldovei.

In alt chrisov latinesc din Argeş 1409, Mircea-şi zice : „voivoda Transalpinus, dux de Fogaras et de Omlas".

Titlul latin a lui Mircea din anul 1390 este *Woewoda* Transalpini Fogaras et Omlas *Dux,* Severini *Comes,* Terrarum Dobrodicii *Despotus* et Tristri *Dominus.*

Aşa dar Domn nu e, ca titlu de drept public, nici sinonim cu „Dominus" măcar. Din dicţionarul lui Miklosich constatăm că cuvântul Voievod e compus din două, din *voi* (bellum, războiu) şi verbul *voditi* (ducere), deci înseamnă conducător în războiu, belli dux, Herzog, „Duc" iar Mircea se numeşte „Grand Duc".

„Măria Ta" asemenea nu însemnează „Maiestate".

Mare (magnus) ar da „magnitudo", mai mare (majus) dă abia „majestas". Termenul acesta care se atribue astăzi la oameni singulari, se întrebuinţează faţă cu statul şi poporul Roman ; *crimen majestatis* însemnează la Cicero atingerile aduse onoarei poporului Roman ; *majestate minuere* însemna a jigni demnitatea republicii.

Citatele noastre sunt dintr'o epocă în care ţările erau independente şi, nu numai relativ, dar absolut mai puternice decât astăzi. Suntem siguri că acum cinci sute de ani ceea ce este „popor românesc" stătea în toate privirile mai bine decât acei pe cari d. Vidraşcu, prefectul de Bacău, îi numeşte azi „sălbateci într'o ţară europeană" şi „o adevărată ruşine a unui stat civilizat". Aceşti sălbateci, această ruşine a civilizaţiei, aceşti oameni mai căzuţi, mai vicioşi, mai săraci decât în timpul vechilor fanarioţi, e maiestatea poporului român sub noii fanarioţi. Ei bine, dela reînceperea domniei naţionale, dela Ion Sandu Sturza şi dela Ghica încoace, lepădăturile Orientului şi ale Occidentului nu s'au putut ridica ; geniul acestei ţări îi ţinea în turpitudinea şi în întunericul ce li se cuvine. Acum au luat vânt ; acum Caradalele de toată mâna sunt în floare şi aceste Caradale vor... regatul.

D. Brătianu zice că ţara poate să dea orice titlu vrea ...rege, împărat sau... *orice va voi.*

Orice va voi : Papă, Dumnezeu chiar.

Se 'nţelege. De oarece li se permite a cumpăra cu 60 la sută hârtiile Stroussberg ce făceau 20 la sută, de vreme ce li se permite a se îmbogăţi peste noapte din risipa banului public, creindu-şi rente de milionari pentru sinecurele lor, de vreme ce li se permite Cariagdiilor şi Caradalelor să ocupe câte 5, 6, 10 funcţii chiar şi de oarece ţara d-lui Brătianu consistă din Carada, plus Costinescu, plus 4 clase primare, de ce nu l-ar proclama chiar de Dumnezeu pe acela care li îngăduе să-şi împartă viaţa acestui popor ca cămaşa lui Hristos, *după* ce l-au ameninţat cu asasinatul şi *post rempublicam Ploiestensem* ?

Aceasta nu e decât firesc: mână pe mână spală şi amândouă obrazul. O mână e Mihălescu-Warszawsky, alta Brătianu-Stroussberg, pe de-o parte manipulaţia groasă, pe de alta cea subţire.

Feţele subţiri se ţin cu cheltuială. Vor veni deci câteva milioane de apanaje sau câteva domenii deale statului şi lucrul va merge strună.

Indealmintrelea e chiar bine să se schimbe odată şi titulaturi şi tot... Dacă e vorba de prăpastie între trecut şi viitor, prăpastie să fie!

De ce urmaşii dacă-i vom mai avea, să fie în pericol de-a confunda, după identitatea numirilor şi titulaturilor, vechile noastre epoce gospodăreşti şi spornice, cu epoca în care Caradalele şi Cariagdii au găsit raţiunea de-a fi? De ce epoca Mihălescu-Stroussberg şi a lui Mateiu Basarab să aibă aceleaşi titulaturi? Jos vechiul nume românesc al unei instituţii române, sus regalitatea Palestinei şi a Greco-Bulgariei!

Pentru onoarea trecutului trebue să ne pară bine, că se trage în sfârşit o mare linie de hotărnicie între Basarabi şi Muşatini pe de-o parte şi între elementele determinante ale epocei Stroussberg-Brătianu pe de alta.

Dar populaţiile sărăcesc şi mor?

Dar datoriile statului se urcă în fie ce an fără nici o compensaţie pentru oamenii ce le poartă sarcina?

Dar nu există un ochiu care să controleze, o mână care să oprească nelegiuirile?

Dar imoralitatea şi tâmpirea creşte de nu ne mai cunoaştem poporul de acum 50 de ani?

Ce fac toate astea? Loteriile din Hamburg să trăiască, cămătarii şi... tichia de mărgăritar!

POLITICA ROŞILOR

„Românul" ne somează să-i spunem o sumă de lucruri. Ce politică exterioară avem? Ce gândim în cestiunea Dunării, în cestiunea războiului greco-turcesc, dacă ne convine programul, stabilit în articolul publicat de d. Maiorescu publicat în „Deutsche Revue", cari sunt membrii cei mai însemnaţi ai partidei, dacă d-nii Carp, Cantacuzino, Al. Lahovari şi Maiorescu fac ori nu fac parte din partidul conservator, etc.

Aceste declarări — zice foaia guvernamentală — sunt cu atât mai cerute cu cât la noi au fost mai totdeauna trei partide:

una care se inspira de politica Austriei ;
alta de politica Rusiei ;
alta de politica națională.

Acum avem partida d-lui Maiorescu care s'a declarat că face parte din cea dintâiu ;
pe a d-lui Grigore Sturza din cea de a doua.
și pe cea cu *„politica națională"* (Cariagdi, Pherechydis, Giani, C. A. Rosetti, Carada, etc.), care din fericire a crescut împreună cu înmulțirea străinilor în țară, și se mărește pe toată ziua prin jidani și Bulgari.

De aci urmează că Românii fac politică străină, — rusească ori nemțească ; iar Cariagdi și Carada politica națională. Fiul lui Mihai Vodă Sturza e vândut Rusiei se'nțelege ; Carada însă are un caracter prea stoic pentru a fi accesibil la farmecul rublei ; Maiorescu, fiul ardeleanului Ion Maiorescu din Bucerdea face politică nemțească, iar d. C. A. Rosetti al cărui părinte nu știa românește, carele în tinerețe se ocupa cu traducerea de poezii neogrecești („Astfel îți este sexul, nu e vina ta") și care e atât de puțin romanizat, în cât nici organul gurii nu e adaptat climei noastre și fonologiei române, ci ne pronunță limba cepeleag, ca orice grec, d. C. A. Rosetti face politică națională se'nțelege.

Acum cheme-ve cum v'o chema numai de-ați fi oameni de treabă.

Ia s'o descurcăm odată desghețat și românește. De ce Caradalele și Cariagdi au fost și au trebuit să fie liberali și egalitari în țara aceasta ? Pentrucă nu erau Români. Pentrucă inima lor de străin, fără tradiții hotărîte, fără patrie fără națională hotărîtă, nu putea să sufere acei stejari de seculi, pe acei boieri mari, stâlpi ai țării, cum se numeau, neîndoiți de furtună, cu toate vijeliile vremurilor, plecându-se uneori bătăilor neînduratului Dumnezeu, nefrângându-se nici odată. Aceasta este istoria fanarioților, a căror misiune era de-a desrădăcina și corupe pe boieri ; aceasta a fost misiunea voastră și ați îndeplinit-o. Inzecit, însutit de mari greutăți publice trebue să suporte poporul românesc nedându-i-se nimic în schimb, pentrucă în locul boierilor mari ați venit voi. Și fiindcă Costinescu n'are moșie, ia venitul unei moșii mari dela patrie, fiindcă Carada n'are moșie, ia rentă de moșier dela patrie, fiindcă Stătescu n'are moșie, patria trebue să-i creeze veniturile de boier mare.

Este acesta înțelesul d-voastră economic și social, onorabile Caradale cu politica națională, da ori ba ? Dacă este, ce ne umblați cu întrebări de politică exterioară, ce Dunăre, ce regat, ce politică rusească ori nemțească ? La Mazar pașa jurați în numele Turcului... Suntem Turci, Turci în puterea cuvântului, țipa d. C. A. Rosetti la gazetă și când colo... ce

să vezi! Iese frumuşel cu capul pe tipsie înaintea împăratului rusesc, oferindu-i pâne şi sare. Părintele d-sale n'a ştiut desigur să-i spună, că pâne şi sare nu se cade a se oferi decât Domnului legiuit al ţării, zicându-i-se oare-cum „din pânea şi sarea *Ta* mâncăm Doamne, în zilele Măriei-Tale, ale Tale dintru ale Tale"! o străveche rămăşiţă din principiul juridic că „dintru început tot pământul ţării Domnesc au fost", o amintire din veacul de aur când o legătură strânsă de credinţă şi de drept unea pe cel mai mare din ţara aceasta cu cel mai mic.

Aşa dar ce mai la deal, la vale? Iancu Negură v'a definit pentru de-a pururea: „In opoziţie conspiraţi cu ţara în contra tronului, la putere fiind, conspiraţi cu străinii în contra ţării. Aceasta vă este politica naţională".

Şi acum, când o jumătate a universului stă să s'arunce asupra celeilalte, d-voastră nobili confraţi, aţi opri pe cutare ori cutare să nu-şi aibă ideile lui asupra unei conflagraţii europene? Voyons!

Prinţul Grigorie Sturza, uite, nu vrea directorat de bancă ori de drum de fier. Nici prin gând nu-i trece. Dar i-o fi trecut prin gând de sigur întrebarea: e bine, ca atunci când mijlocul, sudul şi întreg nordestul Europei e plin de slavi, să rezistăm cu oare cari sorţi de reuşită valurilor acestui ocean de ginţi? Şi va fi răspuns: Nu e bine. Se ştie totuşi că din capul locului am declinat solidaritatea cu programul de politică exterioară a prinţului.

D. Maiorescu iar ştie că în anume timpuri civilizaţia apusului a fost destul de puternică pentru a învinge curenturile aproape fatale şi constante de cuceriri ce vin din răsărit şi crede că acest curent va fi învins... de astădată se'nţelege... prin o civilizaţie relativ mai tânără care mai are încă idealuri, prin armele şi inteligenţa germană.

Ori unul ori altul poate să se'nşele. Sunt ipoteze care se pun în vederea unor evenimente, ascunse în sânul viitorului, cari poate nu se vor întâmpla nici când. Rezultă însă de aci că un partid, mai ales când nu e la putere şi nu cunoaşte *de visu* oarecum configurarea puterilor europene, să stabilească un program *absolut*, în ciuda evenimentelor, în ciuda şanselor pentru ori contra, în ciuda diplomaţiei europene?

Vorba ceea: Dă-ţi popo pintenii şi bate iapa cu călcâile.

Şi aceşti pinteni sunt rezerva pe care şi-o impune partidul conservator ca atare în faţa cestiunilor exterioare.

In calculul algebric al cărui rezultat căutat e neatârnarea ţării şi desrobirea neamului românesc de sub influenţele străine, în calculul politicii naţionale intră, onorabililor, mulţi termeni cunoscuţi şi necunoscuţi. A calcula în vânt,

a făgădui în vânt, a semăna vânt precum faceţi d-voastră, fiind în opoziţie, numai pentru ca s'ajungeţi, ca şoarecele lui Gr. Alexandrescu, în caşcavalul de Parma a bugetului, e treaba d-voastră. Cătaţi-vă de treabă pe cât timp puteţi şi nu ne mai întrebaţi unde e buricul pământului.

VREMEA STRĂMOŞILOR NOŞTRI

Intre legendele noastre naţionale e una (în colecţia Ispirescu) de străveche origine desigur şi de o mare adâncime. Un om primeşte dela ursite privilegiul „vieţii fără moarte şi tinereţii fără îmbătrânire". Acesta trece pe lângă un oraş şi întreabă un târgoveţ ce culegea mere într'o grădină, de când stă oraşul acela ?

— „De când lumea" răspunse omul culegând mai departe. Peste cinci sute de ani omul pururea tânăr trece iar prin acel loc, dar de oraş nici urmă. Un cioban singur îşi păştea oile, cântând din fluer. „De când s'a risipit oraşul de aci ?" întreabă el. — Ce oraş ? i se răspunse. N'a fost niciodată, tot câmp limpede, bun de păşune a fost aci. — Intr'alt rând omul pururea tânăr găsi aci un codru mare şi un cărbunar tăind lemne. — De când e codrul ? întrebă. — Da cine-l mai ţine minte de cându-i ? răspunse cărbunarul. Şi însfârşit peste alte cinci sute de ani omul pururea tânăr regăsi iar un oraş mare. In piaţă larmă, trâmbiţe, tobe, steaguri, veselie. — „De când e oraşul, întrebă el, unde-i pădurea, unde păstorul cu fluerul ? — Dar cine să-i răspunză la toate întrebările acestea ? Fie-cine în piaţă era preocupat de trebile lui proprii, de sine însuşi, de ceea ce se petrecea împrejurul lui.

Omul pururea tânăr, când trecuse pe lângă acel oraş, făptuise multe lucruri bune. Ciobanului îi răpeau Tătarii din turmă şi el a alungat Tătarii ; cărbunarului îi urlau lupii pe lângă casă, el a stârpit lupăriile, şi'n adevăr într'o piaţă a noului oraş el a văzut o statuă călare c'o alebardă în mână şi s'a recunoscut pe sine în acea statuă. — Eu sunt acela zise el mulţimii de'mprejurul lui, dar toţi râseră de el şi nu-l credeau. La arhiva primăriei stătea scris că fapta reprezentată prin statuă se petrecuse cu multe sute de ani înainte. — Dar eu sunt acela, zise el. Nu ţineţi voi minte că acum cinci sute de ani mă chema Dragomir şi mă pusese Mircea Vodă singur în pustietatea aceasta plină de păduri, în mica cetăţue a

Dâmboviţii de ţineam piept Tătarilor pe Ialomiţa ? Şi acuma gasesc un oraş de două sute de mii de oameni ?

Dar cine să creadă că el e geniul neamului românesc, pururea având în minte trecutul întreg şi de aceea neuimindu-se de ceea ce vede acum ? Ba, în mulţimea cea mare iată că se găsi un moşneguţ cu faţa vicleană, cu ochii bulbucaţi şi cam cepeleag la vorbă, care începu ceartă cu omul pururea tânăr, zicând : „Ce vorbeşti tu ? De când sunt eu există toate câte le vezi. Inainte de mine nu erau decât *boiari* şi *rumâni*. Luminează-te şi vei fi, voieşte şi vei putea. Eu am creat ţara aceasta, înainte de mine nu era nimic". Omul pururea tânăr râse, îi dete cu tifla moşneagului şi se făcu nevăzut.

Când ne uităm cu binoclu, ne pare scena foarte aproape, când îl întoarcem ea ne pare foarte departe. Dac'am întoarce binoclul istoric spre anul 1654 la încoronarea lui Constantin Basarab, fiul lui Radu Şerban, am vedea tot piesa de azi, jucată în alte costume ; am vedea pe uliţe mese cu câte un grămătic şi la ele cei 100.000 de dorobanţi şi seimeni depunându-şi jurământul asupra formulei :

„Juraţi pe această sfântă Evanghelie şi pe această cinstită cruce că veţi fi cu Constantin Vodă un suflet şi un sfat, ascultându-l şi ajutându-l fără viclenie, atât în iveală cât şi în taină ; neascunzând de el nici un lucru ce trebue să-i fie cunoscut în tot cursul vieţii sale şi în tot cursul vieţii voastre, şi nu veţi fi trădători către el, nici veţi lucra împotriva lui". Iar ei punând mâinile pe Evanghelie şi pe cruce, ziceau : da ! Ţăranii aruncau în calea Măriei Sale spice de grâu, flori albe şi ramuri verzi, mere, lămâi, năramze şi capete de berbeci, sau îi închinau miei şi căprioare sălbatice.

Iar cât despre cheful ce s'o fi făcut pe vremea aceea, nici vorbă. Chiar Neagoe Vodă, om mai mult sfânt decât răsboinic, zice în sfaturile către fiul său Teodosie :

„De ţi-e voia să dăruieşti pe cineva, îl dăruieşti *dimineaţa* la trezvie, cu cuvinte dulci, daca ţi-e voia să-ţi mulţumească cel ce i-ai dat darul şi să-ţi sărute şi mâna. Iar daca ţi-e voia să te mânii sau să urgiseşti pe cineva sau să-l judeci, iar dimineaţa la trezvie îl judecă cu toţi boierii tăi şi-i ia seama. Cum îl va ajunge judecata aşa-i fă. Căci daca şezi la masă, nu este legea să judeci nici să dăruieşti ; ci are masa obiceiul său de veselie, să se veselească toate oştile tale de tine... Să le dai să bea din destul şi cât vor vrea, şi tu încă să bei, ci cu măsură, ca să poată birui mintea ta pre vin, iar să nu biruiască vinul pre minte, şi să cunoască mintea ta pre minţile slugilor tale, iar să nu cunoască mintea slugilor pre mintea ta ; şi de-ţi va greşi vr'o slugă tu-i îngădue, pentrucă... tu l-ai îmbătat".

Aşa se trăia pe la anul 1520.

Dar să privim coroana că de ea va fi vorba poate.

Ea e acoperită cu pietre scumpe şi mărgăritare. In partea ce vine pe frunte, deasupra e crucea formată din cinci pietre scumpe, sub cruce în email Duhul Sfânt, sub Duhul Sfânt tot în email Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, în stânga ţinând globul pământului. In rând cu Dumnezeu tatăl de jur împrejur chipurile strămoşilor şi între ele mici sceptre, sub aceste chipuri, un rând de cheruvimi (capete şi aripi) şi sub acest rând pietre scumpe mari formând marginea de'mprejurul coroanei.

Capul ce stă sub această coroană e mare, fruntea largă, ochii mari, pe jumătate închişi, căutătura tristă şi întoarsă oarecum în sine însuşi, sprincenile lungi, nasul fin, faţa lungăreaţă şi palidă, barba mică şi neagră în furculiţă, părul capului lung acoperind spatele şi umerele.

E Ştefan cel Mare, zugrăvit la anul 1456. Pe pept îi atârnă un lanţ scump care se'ncheie într'un engolpion de aur.

Dar daca vremea, acest vecinic regizor, a scos din nou piesa din arhivă şi ne-o reprezintă astăzi cu costume schimbate şi cu alţi actori, oare omul pururea tânăr, geniul neamului românesc, a venit asemenea între noi ?

Oare n'am uitat cumva că iubirea de patrie nu e iubirea brazdei, a ţărânei, ci a trecutului ?

CANCELAR ŞI MINIŞTRI FĂRĂ PORTOFOLIU

Habemus papam. Cu ocazia desbaterii budgetului consiliului de miniştri, d. N. Fleva, marele om, a propus însfârşit înfiinţarea unui cancelar pe malurile Dâmboviţei care să fie totodată prezident al consiliului de miniştri. Am cam vorbit pân'acum, mai mult în bătae de joc, despre Bismarck sau Cavour al României ; ni s'a făcut pe plac, îl avem. Constituaţia o datorim, după mărturisirea d-lui C. A. Rosetti, unei nopţi de insomnie a ilustrului Carada (ce minunată trebue să fie o ţară a cărei lege fundamentală e iscodită de Carada ?) pe cancelar îl datorim unei fericite inspiraţii a d-lui Fleva, om cunoscător întru ale trebuinţelor vechei Ţări Româneşti, care ştie ce va să zică cancelar în trecutul nostru istoric, mai ales dela descălecatul ciorilor încoace.

Infiinţarea cancelarului se datoreşte următorului proiect de lege :

Art. 1. Preşedintele Consiliului de miniştri poate fi mini-

stru *fără portofoliu.* Onorariul său în asemenea caz va fi ca şi al celorlalţi miniştri.

Onorariul şi cheltuelile de reprezentare se vor hotărî prin legea budgetară.

Art. 2 Atribuţiunile şi răspunderea ministrului preşedinte rămâne astfel cum sunt regulate şi pân'acum de legi şi uzurile constituţionale.

Ce minunată e instituţia Flevilor pe lumea aceasta! Bietul d. de Bismarck a trebuit să bată pe Austriaci, să unească Germania de Nord, să bată pe Francezi, să unească toată Germania, păstrând cu toate acestea cele mai însemnate din formaţiunile ei monarhice, a fost silit apoi de a crea organe comune tutulor guvernelor Germaniei, Reichstag, Consiliul federal, cancelaria Imperiului, şi a trebuit în fine ca el să devină şeful acelei cancelarii a împăratului german, nu a regelui Prusiei, o cancelarie încărcată cu lucrări de politică exterioară şi dela care porneşte iniţiativa tuturor legilor ce au să se aplice în imperiul întreg, şi totuşi abia... cancelar s'a făcut. D. Brătianu şi-a început cariera prin a da milioane lui Strousberg, nu a lua miliarde dela Franceji, prin a pierde o provincie, nu a câştiga Alsasul, Lorena, Hanovera, Şlesvigul, etc., şi d. Brătianu... tot cancelar se alege, ca şi d. de Bismarck.

Ministru fără protofoliu? Se vede că nu prea ştiu d-nii din Cameră, precum nici d. Boerescu, ce însemnează un ministru fără portofoliu. Sistemul unor asemenea miniştri s'au adoptat mai cu seamă în Austro-Ungaria, când este vorba sau a se crea o lege prin care să se emancipeze întrucâtva de sub rasa dominantă o naţionalitate, sau când o ţară primeşte înlăuntrul unităţii monarhiei, un regim mai favorabil şi oarecum excepţional. Astfel există în Ungaria un ministru fără portofoliu pentru Croaţia, care în consiliul de miniştri unguri reprezintă interesele unei naţionalităţi slave şi a unei ţări autonome ce are 'n dieta ei un propriu organ de legislaţiune. In Austria era un ministru fără portofoliu pentru Galiţia, reprezentând într'un Cabinet, ce constitue predominaţiunea rasei germane, interesele şi drepturile speciale ale naţionalităţii polone. In urmă s'a numit un ceh ministru fără portofoliu. Când e vorba ca Coroana sau guvernul imperiului să se înţeleagă cu una anume dintre naţionalităţi, fie cehii, fii polonii, fie românii, un om de încredere al acelei naţionalităţi e numit ministru fără portofoliu. Un asemenea ministru are totd'auna o misiune specială, dictată de împrejurări.

Ce treabă o să aibă cancelarul nostru fără portofoliu? Să ducă muştele la apă?

Dar mai ştii?

D-nii Cariagdi, Giani, Fleva, Pherekidis, Calinderoglu, Carada, C. A. Rosetti şi Bosnagi-ekim formează poate în România o naţionalitate deosebită, care sub orice ministeriu românesc, are nevoe de un permanent ministru fără portofoliu. Până azi am avut tot ministerii de resort. De azi înainte vom avea unul, care'n momentul când nu va tăia bondarilor frunze, se va ocupa în special cu toate cestiile lucrative: cu interesele lui Strousberg, cu răscumpărările, cu împământenirea *en masse* a Ovreilor, cu colonizarea ţării cu nemţi, cu sporirea lefurilor şi cu alte lucruri şi plăcute şi folositoare.

Noi, poporul românesc de plugari, păstori şi prisăcari, am fi avut într'adevăr nevoe de un ministeriu al nostru special: de un ministeriu al agriculturii şi domeniilor. Am fi avut nevoe în fiece judeţ de prăsilă de cai şi cornute, de o îngrijire şi exploatare sistematică a pădurilor, de învăţământ agricol şi tehnic, de ridicarea din întunerec a adevăratului şi singurului popor românesc, a ţăranului. Cine vrea să cunoască natura poporului nostru ar trebui să se uite în ţara turcească. Greci, Bulgari, Sârbi, toate naţionalităţile se simţeau maltratate de Turci; singuri Românii petreceau minunat pe pământul Turcului, şi fugeau acolo de fericirile Rusiei, ale României şi ale Austro-Ungariei. De ce? Pentrucă Turcul n'avea guvern, n'avea cod, n'avea advocaţi şi Românului nu-i trebue acest lux. Dar găsea condiţii materiale de existenţă, găsea păşune pentru vite şi loc de arătură. Dacă pe lângă acestea îşi mai putea dura o biserică şi o şcoală primară, să aibă popă bun, dascăl bun şi câţiva moşnegi cinstiţi să-l judece după obiceiele lui vechi şi drepte, exigenţele lui publice se încheiau.

Dar d-nii Fleva, Cariagdi, Carada sunt alt soiu de români. Lor le trebue un Cancellarius, un archigrammorateus... cam agrammatos. Din fericire, cancellarius însemnează în latineşte şi archigrămătic, dar şi... îngrăşat în colivie. In acest din urmă înţeles, cancellarius se va potrivi poate!

CINE DETERMINĂ SOARTA ROMÂNIEI ?

Adevărul doare. Pe la 3 Martie, pe când nu era vorba de proclamarea regatului, pe când d. Brătianu răspundea evasiv d-lui Vernescu, am crezut de cuviinţă a rectifica unele erori ale primului ministru, care neştiind ce va să zică Domn, precum nu ştie nici ce e Cancelar, căci în genere foarte puţine ştie archigrămăticul nostru, am dovedit şi am putea dovedi încă că *Domn* cu vocativul „Doamne", atribuit şefului statului român, nu'nseamnă nici împărat, nici rege, ci Mare Duce.

La acestea „Românul" zice :

Este sau nu evidente că dacă ceva poate opri pe puterile *străine* de-a recunoaşte regatul aceste cuvinte ş'analize ale partidei conservatoare erau făcute de-a înlesni *străinilor* pretextele de-a se opune...

Şi ca să îndemne şi mai bine la rezistenţă pe *străini etc.*

Mărturisim şi noi că pentru *străini* am vorbit, dar nu pentru străinii din apus, ci pentru pretinşii români şi patrioţi de meserie dela noi. De aceea am şi pomenit de Palestina şi Greco-Bulgaria.

Adeseori am enunţat în coloanele noastre un adevăr dureros, pe care l-am constatat din lipsa de pietate ce o au patrioţii pentru trecut, adevărul că *rasa determinantă* a sorţii acestei ţări nu mai este cea românească, ci sunt străinii romanizaţi de ieri-alaltăieri.

Ori cine înţelege ce însemnează *rasă*. E adevărat că d-nii Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, Pherechydis sunt, politiceşte vorbind, români, naţionalitatea lor politică e cea românească ; însă ferească Dumnezeu sfântul ca să-i confundăm vreodată cu acel neam de oameni, cu acel tip etnic, care revărsându-se deoparte din Maramureş, de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române în secolul al XIII şi al XIV-lea şi care, prin caracterul lui înnăscut au determinat soarta acestor ţări dela 1200 şi până la 1700. N'am avea decât să punem pe micul Giani alături c'un mocan dela Săcele, dela Vatra Dornei, dela Breaza ori dela Câmpulung, pentru ca orice om cu minte să râză ţiindu-se cu mâinile de inimă de colosala deosebire de rasă.

Un mocan din ţinutul Sucevei ori a Câmpulungului are de patru ori mai mulţi creeri, deci şi mai multă minte decât mica excelenţă a lui musiu Tache, care, comparat cu ceea ce

numim noi rasă română e, între noi vorbind, o speţă de caricatură.

Dar se va zice: d-nii Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti sunt romanizaţi. O mare fericire pentru neamul românesc nu este aceasta, dar în orice caz a fost o datorie pentru ei de-a se adapta ţării care i-au ocrotit şi i-au hrănit, au făcut din ei ceea ce sunt astăzi. Din împlinirea acestei datorii suntem departe de-a le face un merit. A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special pentru d-nii Cariagdi şi Carada, ci o datorie pentru orice cetăţean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care este moştenirea exclusivă şi istorică a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înţelege de sine şi nu despre el este vorba.

Nici noi nu contestăm că această serie de domni vorbeşte româneşte; ceea ce contestăm însă este că s'ar fi asimilat caracterul lor cu caracterul neamului românesc. Ştim foarte bine că acest adevăr o să fie neplăcut pentru mulţi onor. liberali, dar el trebue spus odată să li se ia gustul de-a mai pretinde monopolul naţionalismului şi românismului.

Există multe indicii atât în numirile localităţilor şi râurilor, precum şi în alte împrejurări, care denotă o unitate a neamului românesc, *preexistentă* formaţiunii statelor noastre. In adevăr, pe când găsim în Ţara-românească Argeşul, găsim tocmai în Nordul Daciei un părău numit Argestrul care se varsă din stânga în Bistriţa, râu ce isvorăşte din Maramureş. Pe când în Ţara-românească aflăm Câmpulungul ca ţinut şi descălecătoare, aflăm în Bucovina în creerul munţilor un Câmpu-lung tot ca ţinut şi descălecătoare. Inainte sau abia după formarea statelor române vedem românii de sub coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, jus olachale sau Olachorum; o cerere analoagă fac Moldovenii ce pribegise în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Şi aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost acest drept consuetudinar, în carele ei ţineau cu sfinţenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n'a fost scris nici odată; era atât de viu în conştiinţa poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noştri Domni n'au găsit de cuviinţă să-l codifice. In fine unitatea actuală a limbii vorbite, de şi e în parte un merit special al epocei lui Mateiu Basarab, dovedeşte totuşi că şi în această privire erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericeşti, cari înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeaşi; numai termenii, materialul de vorbe diferea pe ici pe colo. O unitate atât de pronunţată a limbei dovedeşte însă o unitate de origini etnice. E indiferentă cestiunea dacă elemen-

tele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice şi latine sau latine şi ilirice, destul numai că, din al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea avarilor în Tracia (a. 579) oastea condusă de Martin şi Comenţiol e compusă din din oameni ce vorbesc româneşte. Tot acest neam apare mai târziu în Dacia, iar asupra originei lui se ceartă până azi învăţaţii. Sigur e că de şi au multe elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Cuvântul pentru care nu sunt şi nu pot fi slavi este linguistic. Legile după care cuvintele latine s'au prefăcut în cuvinte româneşti şi-au sfârşit de mult evoluţiunea lor ; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone, limba lor era formată de secole deja, încât, deşi cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s'au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, excepţie făcând de vreo patru sau cinci vocabule cari privesc păstoria.

E pentru noi incontestabil că un popor care sute de ani n'a avut nevoie de drept scris, deşi au avut epoce de bogăţie şi de glorie, au fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat. Etnograful Hoffman scrie în secolul trecut că desvoltarea craniului la rasa română e admirabilă, că sunt cranii cari merită a fi în fruntea civilizaţiei. Desigur că Hoffman n'a avut nefericirea de-a vedea căpăţânele de mac de pe umerii d-nilor C. A. Rosetti şi Giani sau buturuga bulgărească de pe umerii cuviosului Simion. In sfârşit Virchow, naturalist celebru, dă craniului albanez rangul întâiu între toate craniile de rasă din vechiul imperiu al răsăritului şi cel albanez e identic cu cel al rasei române, cu al mocanilor noştri de azi.

E poate indiferent pentru politicianii noştri ce anume rasă determină soarta acestui popor ; ba sunt mulţi oameni cărora le e indiferent ce oameni vor locui pe acest pământ : greci, nemţi, bulgari, numai expresia geografico-politică a ţării să fie aceeaşi. Pentru aceştia de ex. e indiferentă încetăţenirea Evreilor sau colonizarea ţării cu nemţi. Dar pentru istorie nu e indiferent. Istoricul va trebui să constate că există o luptă, fără conştiinţă poate, fără claritate de vederi, dar o luptă de rasă între elementele autohtone ale ţării şi între cele scurse după vremuri în mlaştina gospodăriei turceşti. In oraşele de şes ale Ţării româneşti au imigrat de peste Dunăre rase intelectual sterpe, fizic degenerate. Ele au viciat spiritul public, au viciat instituţii şi limbă pentrucă vrâsta lor etnică e prea înaintată ca să se poată asimila, sau pentru ca să fie capabile a concepe cu toată tinereţea organică a simţirii şi a caracterului o idee generoasă sau un adevăr. Nu e deloc de mirare că, pe când regenerarea naţională pornea în veacul al XVII-lea din Târgovişte spre Ardeal, în secolul al XIX-lea ea pornea din Ardeal spre Bucureşti. Jupân

Bucur — fie-i ţărâna uşoară! — era fără îndoială mocan, dar prin strunga prin care treceau odată oile lui, au trecut mai târziu alte soiuri de dobitoace.

Dar să lăsăm pe vechii Fanarioţi deoparte. Nu al lor e meritul c'au domnit în Ţara românească ci a lui Baiazid Fulgerul şi al lui Mahomed II. Nu există tip de mizerie de caracter şi de inteligenţă ca împărăţia bizantină, din momentul în care restul de suflare română l-a părăsit, încă Babilonia şi Asiria, chiar mica Palestină au avut o mai mare influenţă asupra civilizaţiunii decât împărăţia răsăritului, devenită grecească. Prin ei înşii n'ar fi ajuns nici odată la vr'un rol în România, dar au ajuns în calitate de ciraci şi de slugi ai Turcului

Să venim la noii Fanarioţi. Nimiciţi politiceşte de mişcarea atât de neînsemnată a lui Tudor şi a o mână de boieri moldoveni şi munteni, ei s'au romanizat repede, repede.

Se ştie că copiii rachitici cari au nevoie de var pentru formarea oaselor, mănâncă varul de pe pereţi prin instinct, neştiind pentru ce. Tot astfel rasa etnicrahitică a noilor Fanarioţi a'nceput să mănânce la românism. C. A. Rosetti, Carada scot o gazetă căreia îi pun numele de „Românul", oarecum exclusivul român, românul cu monopol. Acest „Român" e scris într'o limbă săracă, c'un dicţionăraş de cel mult una mie vorbe cu totul cosmopolite precum „ingerinţă, existinţă, giurisprudinţă, iniorinţă etc." .

Iată dece întâmpinăm cu neîncredere orice înoitură, pornită de la aceşti oameni de ieri de alaltăieri, cari n'au simţ istoric, nu cunosc trecutul ţării, nu sunt capabili a înţelege spiritul şi înclinaţiunile adevăratului popor românesc şi al căror patriotism se măsoară cu lefuri, cumul, diurne, pensii reversibile, sinecure etc., Acesta e îndealmintrelea un secret public în România şi nu suntem noi singuri, cărora să le fie ruşine în adâncul sufletului, când se află că până şi constituţia, legea fundamentală şi de drept public a ţării, s'au croit de către doi neoromâni (Carada şi C. A. Rosetti) cari s'au întrolucat într'o noapte pentru a determina soarta României.

INVIEREA

Şi iarăşi bat la poartă cu degetele moi florile primăverii şi unde acum cinci sute de ani turmele lui Bucur ciobanul se pierdeau în orizontul şesului, astăzi mii de grădini contrastează în tânără verdeaţă cu zidurile albe şi acoperemintele strălucite ale caselor şi cu turnurile bisericilor ; iar duiosul ritm al clopotelor ne vesteşte vechea şi trista legendă că astăzi încă Hristos e în mormânt, că mâine se va înălţa din giulgiu alb ca floarea de crin, ridicându-şi fruntea sa radioasă.

Tristă şi mângâietoare legendă ! Iată două mii de ani aproape de când ea au ridicat popoare din întunerec, le-au constituit pe principiul iubirii aproapelui, două mii de ani de când biografia fiului lui Dumnezeu e cartea după care se creşte omenirea. Invăţăturile lui Budha, viaţa lui Socrat şi principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului La-o-tse, de şi asemănătoare cu învăţămintele creştinismului, n'au avut atâta influenţă, n'au ridicat atât pe om ca evanghelia, această simplă şi populară biografie a blândului Nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale şi fizice, şi nu pentru el, pentru binele şi mântuirea altora. Şi un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie şi dispreţ de semenii lui ; şi Socrat a băut paharul de venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuţii civice a anticităţii. Nu nepăsare, nu dispreţ : suferinţa şi amărăciunea întreagă a morţii au pătruns inima mielului simţitor şi în momentele supreme, au încolţit iubirea în inima lui şi şi-au încheiat viaţa pământească cerând dela tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenţii umane, acel sâmbure de adevăr care disolvă adânca disarmonie şi asprimea luptei pentru existenţă ce bântue natura întreagă.

E uşoară credinţa că prin precepte teoretice de morală, prin ştiinţă oarecum, omul se poate face mai bun. Omul trebue să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecţiune după care să-şi modeleze caracterul şi faptele. Precum arta modernă îşi datoreşte renaşterea modelelor antice, astfel creşterea prototipului omului moral, Isus Hristos. După el încearcă creştinul a-şi modela viaţa sa proprie, încearcă combătând instinctele şi pornirile pământeşti din sine. Chiar dacă desvoltarea cunoştinţelor naturale se îndreaptă adeseori sub forma filosofemelor materialiste în contra părţilor dogmatice a scripturii, chiar dacă în clasele mai culte solu-

ţiuni filosofice a problemei existenţei iau loc soluţiunii pe care o dă biblia, caracterele crescute sub influenţa biografiei lui Hristos, şi cari s'au încercat a se modela după al lui, rămân creştine.

Dacă vorbim de această împrejurare e pentru a arăta că nu în cultura excesivă a minţii consistă misiunea şcoalelor — excepţie făcând de cele înalte — ci în creşterea caracterului. De acolo rezultă importanţa biografiei lui Hristos pentru inimele unei omeniri vecinic renăscânde. Pentru a se îmbogăţi, pentru a-şi îmbunătăţi starea materială, pentru a uşura lupta pentru existenţă, dând mii de ajutoare muncii braţului, oamenii au nevoie de mii de cunoştinţe exacte. Pentru a fi buni, pentru a se respecta unii pe alţii şi a-şi veni unul altuia în ajutor, au nevoie de religie.

De aci răsare însă şi marea deosebire între vechiul stat păgân şi statul creştin. Statul ca produs al naturii e supus aceloraşi legi mecanice, prezintă acelaş complex de lupte pentru existenţă individuală şi colectivă ca şi natura. Menirea monarhiei creştine e a modera asprimea legilor inerente statului prin apărarea celui slab de exploatarea celui puternic, şi în fine prin compensaţie. Dacă există puternici ei cată să compenseze prin o activitate bine făcătoare puterea ce-o au asupra altora. De-aceea pentru înaintarea în viaţa politică cată să se ceară sau o mare inteligenţă sau un mare caracter, care să compenseze munca societăţii ce-i susţine. Acesta ar fi idealul monarhiei creştine şi ar fi misiunea bisericei de-a stăpâni acest sentiment şi'n clasele de sus şi'n cele de jos. Dacă sâmburul vecinicului adevăr semănat în lume de Nazarineanul răstignit, a căutat să se îmbrace în formele frumoase ale bisericii, dacă aceasta a dat o mare noblеţă artelor luându-le în serviciul ei, asupra formelor religioase, asupra datinei frumoase nu trebue uitat fondul, nu trebue uitat că orice bun de care ne bucurăm în lume e în mare parte fapta altora şi că posesiunea lui trebue răscumpărată printr'un echivalent de muncă. De aceea e de datoria claselor superioare de-a strânge cât de multă cultură pentru a uşura munca celor de jos, pentru a le lumina şi a le conduce spre binele lor moral şi material.

Suferinţele de moarte ale dascălului şi modelului nostru nu ni se cer decât în momente excepţionale, nu se cer decât dela eroi şi dela martiri. Dar întru cât ne permite imperfecţiunea naturii omeneşti, fiecine trebue să caute a compensa prin muncă şi prin sacrificiu bunurile de cari se bucură. Atunci numai Domnul va petrece în mijlocul nostru, precum adese ori cu bucurie au petrecut în mijlocul puternicilor şi religioşilor noştri străbuni.

ERĂ NOUĂ ?

A aştepta să culegi altceva dintr'un pământ decât ceea ce a fost semănat în el, ar fi o copilărie. Ni se vorbeşte de o eră nouă, ni se vorbeşte mai cu seamă de o epocă a neatârnării depline ca rezultat al politicei exterioare, de dispariţiunea vechilor deosebiri de clasă, de desrobirea ţăranului ş. a. ca rezultat al politicei din lăuntru şi aceste mari schimbări se susţine că s'ar fi făcut în adevăr, că s'ar fi înplântat oarecum aceste rădăcini în pământul dreptului public român, că trăim într'o lume hotărîtor nouă, într'o eră liberală. Noi aflăm din contra că, ori ce săpătură am face, dăm de aceleaşi rădăcini vechi, care formau corupţiunea în trecut şi că, asemenea cuvintelor din dicţionarul nostru modern, multe nume s'au schimbat, esenţa însă a rămas aceeaşi.

Se ştie de ex. că în trecut, deci în veacul al optsprezecelea şi într'o parte a veacului al şaptesprezecelea, arareori înainte, domnia, adică stăpânirea Ţării româneşti se cumpăra prin peşcheşuri plătite Turcilor sau prin augmentarea tributului. Astăzi stăpânirea constituţională nu mai e în chestie, dar cea reală este reprezentată prin ministeriu. Azi nu se mai dau peşcheşuri se va zice ; nu mai plătim tribut. Ce puţin cunoscător de esenţa lucrurilor ar fi cel ce ar susţine-a asta ? Dar ce era peşcheşul pe lângă rescumpărarea, dar ce era tributul pe lângă enorma anuitate plătită pentru concesiune Stroussberg ? Tributul se plăteşte şi azi ; el e cu mult mai oneros decât în trecut, numai se plăteşte unei puteri mult mai mari de cum era Turcul.

Cât despre starea din lăuntru, toată lumea ştie că organizarea actuală a muncii agricole e o formă mult mai oneroasă şi mai vexatoare a clăcii vechi, mai ales în Moldova dar şi în mare parte a Ţării româneşti, cu toată egalitatea, biciul subprefectului joacă şi azi pe spatele ţăranului ca'n vremea regulamentului.

Astfel, oricare ar fi formele în care se îmbracă viaţa publică şi orice numiri s'ar da acelor forme, substratul lor organic este acelaşi ca şi în trecut. A-l boteza din nou pe un om nu va să zică al schimba ; a pune numele de regim democratic unei oligarhii vechi, nu va să zică a schimba starea de lucruri. Singura schimbare, nu de esenţă, o aflăm numai în înmulţirea oligarhiilor şi în răutăţirea lor. Deja regulamentul organic a făcut din ciocoii vechilor boieri o pătură nouă de oligarhi, constituţia a făcut din progenitura foarte numeroasă a acestora o pătură oligarhică şi mai mare. Pentru aceşti oameni există statul român. Ei îl stăpânesc

şi-l exploatează ; despre o ridicare a stării de cultură a poporului, despre îmbunătăţirea existenţii lui morale ori materiale nu e nici vorba. Casa ţăranului e durată astăzi ca acum 500 de ani, plugul lui e acelaşi ca sub Mircea Vodă, pe când plugăria era o ocupaţie secundară şi păstoria cea dintâiu. Iar deosebirile câte sunt, sunt toate în rău. Pe lângă sărăcie se adaogă o degenerare din ce în ce mai simţită a rasei şi mână'n mână cu aceasta merge creşterea mortalităţii şi scăderea naşterilor.

Revoluţia socială, inaugurată la 1848, s'a petrecut înlăuntru şi în folosul claselor dirigente ale societăţii noastre americane. Nu emanciparea poporului se cerea de către patrioţi, ci egalitatea lui Carada şi Cariagdi cu boierii mari ai ţării ; nu condiţii de înaintare a poporului a voit cineva, ci dreptul cenuşerului de visterie de-a ajunge ministru. La o organizare sănătoasă a naţiei n'a gândit nimenea şi când vedem cu ce elemente avem aface, putem zice că nici nu se va gândi nimenea.

PENTRU CE S'A RETRAS D. BRĂTIANU ?

Pentru ce s'a retras d. Brătianu dela putere ?

Iacă întrebarea pe care şi-o face toată lumea şi la care ar trebui să se dea un răspuns lămurit.

Partidul liberal, de când e la putere, ne-a dedat în adevăr cu spectacolul unor miniştri care ies la lumină şi intră iarăşi în umbră fără ca nimeni să ştie pentru ce au venit nici pentru ce s'au dus.

Acest sistem, natural sub guvernele despotice, în care ministerul nu are să dea seama de purtarea lui decât suveranului, este absurd într'o ţară liberă în care guvernul este adus la putere şi răsturnat de opinia publică şi în care prin urmare cetăţenii trebue să ştie limpede pentru ce se face, ca să poată judeca pe fiecare om politic.

Ori cât de absurd este acest sistem, el s'a urmat fără curmare dela căderea guvernului conservator în ciuda bunului simţ şi a cerinţelor constituţionale şi fiindcă, cum zice poetul, răul se face lege, lumea se deprinsese de-a vedea pe nişte oameni, porocliţi miniştri intrând în cabinet şi ieşind, palide arătări fără acţiune şi fără voinţă.

Dar în sfârşit toţi aceştia nu aveau nici o însemnătate, erau pioane cu care juca d-l Brătianu singur ; jucătorul

însuşi, acela ce le da mişcarea şi voinţa rămânea acelaşi ca să răspunză de toate.

Iacă însă că se duce acum însuşi d. Brătianu !

Nici acum nu vom afla pentru ce ?

Se schimbă însuşi capul cabinetului, persoana care reprezintă guvernul şi partidul întreg şi lumea şi opinia publică, la care se tot face apel, nu va şti lămurit care este cauza acestei schimbări ?

„Românul" a simţit că este aici o cestiune de demnitate pentru partidul liberal şi în general şi pentru d. Brătianu în parte, a simţit că el mai ales, organul partidului liberal, e dator să răspunză la această întrebare.

Şi de aceia numărul din ajunul Paştilor începe cu întrebarea cu care începem şi noi : Pentru ce s'a retras d. Brătianu ?

In loc însă de-a răspunde în trei cuvinte la această întrebare, în loc de-a spune lămurit ţării într'un mod onest şi leal, adevărata cauză care l-a silit pe d. Brătianu a se retrage, d. C. A. Rosetti — bănuim că d-sa a scris — aşterne un articol lung pe patru coloane, plin de contradicţiuni în care grămădeşte vorbe peste vorbe, fraze peste fraze, laudă pe d. Brătianu, laudă partidul liberal, atacă opoziţia şi arată ca cauză a retragerii d-lui I. Brătianu toate cauzele pentru care un ministru se poate retrage dela putere şi altele la cari nimeni nu s'a putut gândi vreodată.

Rugăm pe cititorii noştri să citească acel articol : vor vedea un om care caută să ascunză adevărul şi înşiră verzi şi uscate numai ca să întunece cestiunea ce pretinde a lumina.

Şi mai întâiu declară că nu ştie nici el nimica !

Se poate aceasta ?

D-nii Rosetti şi Brătianu de aproape 40 ani lucrează împreună ; au format, precum se zice, un singur suflet în două trupuri până într'atâta încât cel mai mare publicist al nostru, răp. Cesar Boliac, i-a numit pe amândoi cu un singur nume, d. Rosetti-Brătianu.

Din două lucruri unul :

Ori dd. Rosetti şi Brătianu stau în aceiaşi armonie în care au stat toată viaţa, şi atunci „Românul" nu spune adevărul când spune că nu ştie ;

Sau în adevăr nu ştie şi atunci se vede că s'a rupt vechea legătură dintre d-lor, s'au despărţit !

S'a auzit în adevăr în public de mai multe ori că d. Brătianu ar fi impacient de a scăpa de jugul greu pe care d. Rosetti i-l impune prin numeroşii partizani ce are în Cameră şi care constituesc partea stricată a partidului liberal.

Şi nu odată d. Brătianu însuşi s'a plâns cu amărăciune, în

adunările particulare ale partidului, de cât este silit să facă şi să sufere contra conştiinţei sale.

Şi-a şi manifestat voinţa sa de a scăpa de mulţi cari-l sugrumă şi-l dezonorează.

Să fie aceasta cauza pentru care s'a retras d. Brătianu şi cauza pentru care ziarul „Românul" nu ştie de ce s'a retras ?

Noi nu putem crede una ca aceasta până nu ni s'ar declara lucrul de cei interesaţi.

„Românul" însă departe de a declara ceva aşa ne spune cu totul altceva.

După ce declară că nu ştie nimic apoi ne îndeamnă să cugetăm singuri şi vom ghici.

Şi vrând să dea exemplu cum se cugetă, înoadă o mulţime de fapte fără logică a căror consecinţe sunt :

Ba că este desgustat.

Ba că este amărît de imoralităţi, şi afară din guvern, va avea mai multă putere pentru a le învinge.

Ba că va fi fost o presiune din afară.

In ceea ce priveşte această din urmă cauză, „Românul" după ce o aminteşte, o respinge ca neadevărată.

Şi adevărul este că străinii ar fi prea exigenţi dacă n'ar fi mulţumiţi de d. Brătianu.

Nu le-a dat oare tot ce-au cerut ?

Nu a dat Rusiei Basarabia ; Germaniei, răscumpărarea drumurilor de fier ; Austriei Arab-Tabia ; tuturor, împământenirea Evreilor ?

Nu, nu ! Străinii nu pot să nu iubească pe d. Brătianu, căci nici odată nu vor găsi în această ţară un guvern aşa de slugarnic, aşa de gata a le îndeplini toate dorinţele.

Dar d. Brătianu este obosit, ne zice „Românul" şi are nevoie de repaos !

E lesne de înţeles că asemeni raţionamente nu pot decât să rătăcească inteligenţa şi să ascundă adevărul.

Această afirmare ne aduce aminte vorba unui episcop care întreba supărat pe egumenul unei mânăstiri de ce nu s'au tras clopotele când a intrat în mânăstire.

„Pentru douăsprezece cuvinte, Prea Sfinţite, răspunde egumenul dregându-şi glasul ca să le înşire : „mai întâiu n'avem clopote..."

„Destul, întrerupe episcopul, nu mai spune pe celelalte."

Aşa vom zice şi noi „Românului" !

Dacă în adevăr d. Brătianu este obosit şi are nevoie de repaus, la ce nevoie de atâtea raţionamente trase de păr ? Aceasta este destul pentru a explica retragerea sa !

Dar se vede că nu e aceasta cauza retragerii, de oarece „Românul" caută alte cauze.

Să fie oare d. Brătianu desgustat ?

Desgustat, de ce ?

Ca d. Catargiu, chemat la guvern în momentul în care M. Sa se hotărăşte să abdice, în care finanţele noastre erau înecate de o datorie flotantă colosală, creată de partidul liberal şi de o anuitate de 20 milioane pentru care nu exista nici o resursă, în care viitorul era ameninţat prin falimentul lui Stroussberg, ca d. Catargiu, care a venit, a aşezat dinastia şi constituţiunea, a regula afacerea Stroussberg, a plăti datoriile şi a regula finanţele, să fi fost desgustat văzând ingratitudinea în toate părţile şi să lase să-i cază din mână frânele guvernului, aceasta se înţelege.

Ca d. general Florescu, organizatorul şi părintele armatei române, chemat la guvern ca să împace urele pe nedrept aţâţate, să se fi desgustat văzându-se lipsit de concursul acelora dela cari avea mai mult drept de a-l cere, se înţelege iarăşi.

Dar d. Brătianu, care, graţie atitudinei patriotice a partidului conservator a putut să străbată atâtea împrejurări grele fără pericol pentru ţară, d. Brătianu să fie desgustat !

Incă odată, de ce ?

Ni se spune încă că d-l Brătianu e amărît de imoralitate şi crede că, afară de guvern va avea mai multă putere a o zdrobi.

Dar de a cui imoralitate s'a scârbit d. Brătianu ?

De a opoziţiunii ?

Nu, fără îndoială ; căci opoziţiunea este aşa de mică, graţie influenţei morale din alegeri, încât nu poate să-i facă nici un rău.

Dacă în adevăr d. Brătianu este amărît de imoralitate, fără îndoială de imoralitatea alor săi este amărât, şi dacă imoralitatea l-a silit să iasă din guvern, imoralitatea partidului liberal l-a scos din guvern !

Iacă singura din toate cauzele de retragere pre cari le înşiră „Românul" care poate fi în adevăr o cauză a retragerii d-lui I. C. Brătianu. Este adevărat că imoralitatea este mare în acel partid şi singura noastră mirare este că nu s'a scârbit mai mult de imoralitatea partidului său.

De mult am spus că aşa numitul partid liberal nu este în cea mai mare parte decât o adunătură de toţi oamenii cari-şi fac din politică o meserie şi un mijloc de câştig ; de mult am probat că mai toţi oamenii imorali pun masca liberalismului, numai ca să-şi ascunză micşorimea lor şi să exploateze ţara din nenorocire prea credulă.

Unul a fost vătaf de ţigani, în vremea lui, acum nu-l mai bagă nimeni în seamă ; se face deci liberal şi ajunge om important în ţară.

Altul şi-a mâncat în desfrânări averea lăsată de părinţi, a

doua zi este liberal şi cheltuieşte mai mult decât cheltuia pre când avea stare!

Iacă un tânăr care a trecut prin şcoale fără a învăţa nimic; dorinţa lui de a ajunge este tot atât de mare pre cât mijloacele lui intelectuale sunt mici. Poţi să fii sigur că îndată se va face liberal şi va ajunge la cele mai înalte poziţii.

Altul vine de peste graniţă sărac şi setos de a se îmbogăţi, este venetic: se face iute liberal şi în câţiva ani este om cu stare.

Aşa se recrutează partidul liberal. Este vre-unul în acel partid care, pre lângă integritatea caracterului, să aibe iubire de ţară?

Iacă un spectacol în adevăr desgustător şi care poate umplea de amărăciune o inimă onestă!

Înţelegem ca d. I. C. Brătianu să se fi retras din această cauză.

Înţelegem ca acest om să-şi fi zis într'o zi: „Gloria militară, independenţa, regatul sunt vorbe şi fum; realitatea, trista realitate este că am dat ţara pradă la o haită de lupi!"

Şi dacă aceasta este cauza retragerii d-lui Brătianu, îl felicităm că s'a hotărît în fine să nu mai acopere cu autoritatea sa atâtea turpitudini ce se fac în numele liberalismului.

Iacă găsirăm după revelaţiunile „Românului" una din cauzele retragerii d-lui Brătianu. Să cugetăm încă şi, conduşi de aceleaşi revelaţiuni, să vedem dacă mai este şi alta.

II

„Cugetaţi", ne zice ziarul „Românul" şi veţi afla adevărata cauză a retragerii d-lui Brătianu".

Şi, în numărul de Vineri, urmând acest consiliu şi conducându-ne de destăinuirile acestui ziar, am găsit că una din cauzele pentru cari d. Brătianu s'a retras este imoralitatea partidului liberal; căuta în zadar în acest partid oameni politici şi nu găsea decât oameni de afaceri.

Şi această concluziune la care am ajuns noi, este confirmată de d. Brătianu însuşi!

Chiar eri „Binele public" reproduce cel din urmă discurs ce ar fi pronunţat d. Brătianu în sala Herdan. După rezumatul dat de acest ziar, d. Brătianu ar fi zis:

„Am transijat cu conştiinţa mea pentru că aveam în vedere un scop mare, independinţa ţării!"

Rău a făcut d. Brătianu de a transijat cu conştiinţa sa; rău a crezut că numai cu oamenii corupţi se poate face inde-

pendența. Dacă ar fi avut mai multă încredere în țara sa, dacă n'ar fi fost orbit de spiritul de partid, ar fi văzut lesne că independența se poate face mai temeinică cu oameni onești și cu adevărați oameni politici. Și dacă d-sa nu putea să o facă decât cu ajutorul imoralității, trebuia să aibă patriotismul de-a lăsa altora această glorie!

Dar oricum ar fi, rămâne dovedit că astăzi cel puțin, nu mai există nici un pretext pentru ca țara să mai sufere dominațiunea acestui partid care, prin imoralitatea sa, a gonit din minister chiar pe capul său, pe îndelung-răbdătorul d. Brătianu!

Iacă ce mărturisește d. Brătianu în cuvântarea sa cea din urmă și oarecum în testamentul ministerului din 1876!

Dar din această cuvântare mai răsare încă o idee!

„Lupta contra privilegiilor s'a terminat, zice d. Brătianu; trebuie acum să organizăm țara și, pentru aceasta, trebue să facem apel la oamenii cei mai onești și mai capabili din toate partidele".

Și aci vom răspunde d-lui Brătianu că a recunoscut prea târziu un adevăr care este de mult știut de toți.

Lupta contra privilegiurilor în adevăr s'a terminat de mult în această țară: ea s'a terminat din ziua în care divanurile ad-hoc al Moldovii și al Țării Românești, compus în mare majoritate de privilegiați, au proclamat egalitatea politică; din ziua în care privilegiații din Moldova mai întâiu, Catargiu, Cuza, Mavrogheni, Manolachi-Costachi s'au lepădat de privilegii pentru binele țării!

Și, dacă de atunci se mai vorbește de privilegii, aceasta n'a fost și nu este decât o armă de partid, puțin leală; un mijloc de a înșela buna credință a mulțimii, mijloc care cu cât e mai absurd cu atât are mai multă trecere.

De atunci însă singurul privilegiu care a rămas în picioare este acela al capacității și intregrității.

Și contra acestui privilegiu, să fie bine știut, îndreptează partidul liberal toate atacurile sale.

Este o adevărată mângâere pentru noi, cari, cu multe sacrificii, susținem această luptă contra calomniei și invidiei unora, contra orbirii altora, contra indiferenței celor mai mulți, să vedem că, în sfârșit, d. Brătianu însuși deschide ochii și vede că lupta în cazul celor mișei și incapabili, în contra celor onești cari singuri sunt capabili să dea o organizare serioasă a țării...

Iacă fără îndoială cea de-a doua cauză și, de sigur, cea mai însemnată a retragerii d-lui Brătianu.

Onorat cu încrederea țării, onorat cu încrederea M. S. Regelui, atotputernic, este cu neputință ca acest om să nu se fi întrebat într'o zi la ce capăt va ajunge pe drumul pe care

a apucat, este cu neputinţă să nu fi aruncat cu desgust imnurile ce-i cântau oamenii de afaceri din strada Doamnei, şi să nu se fi întrebat ce face el pentru consolidarea societăţii româneşti, o biată insulă roasă de valurile străinismului.

Şi atunci dacă în adevăr este în sufletul lui o scânteie de iubire pentru această ţară, a trebuit de o parte să vază cum elementul românesc sărăceşte şi dispare!

Şi de altă parte a trebuit să zărească abisul de imoralitate în care partidul liberal precipita societatea noastră; cum caracterele se corup pe zi ce merge, cum vorba sforăitoare şi fraza goală ia locul ideilor salvatoare de care este însetată ţara, cum oamenii politici se recrutează din ce în ce mai mult din cafenele, iar nu din cabinete de studii, şi să se convingă în sfârşit că aceste nenorociri sunt consecinţe fatale ale ideilor cosmopolite şi ale partidului liberal.

Şi atunci, cătând o îndreptare la atâtea rele, şi uitându-se împrejurul său, a văzut alături pe oamenii corupţi contra cărora ar fi trebuit să lupte, şi în faţă pe bărbaţii oneşti cu cari ar putea lupta!

De bună seamă, fiind învestit atâta timp cu o putere fără control, a trebuit să simţă o răspundere fără margini şi cunoscând din ce în ce mai bine şi oamenii şi lucrurile, să se convingă că în adevăr liberalismul partidului său nu este decât demagogia cosmopolită a Franţei care omoară societatea pe care o infectează.

Pentru că din punctul de vedere politic, aceste idei au de efect de-a face să triumfe în general cel incapabil contra celui capabil, cel corupt contra celui onest, cel ce caută a-şi face trebile contra celui ce vrea binele ţării, precum deunăzi d. Epureanu contra d-lui Lahovari.

Ei, din punctul de vedere economic, aceste idei, de cele mai multe ori, ridică pe cel înşelător deasupra celui onest, pe cel fără suflet şi fără ruşine deasupra celui blând şi cu frica lui Dumnezeu; şi în totdeauna pe străin contra Românului.

D-l Brătianu a pronunţat mai deunăzi în Cameră un lung şi frumos discurs în care arăta ce-a făcut el pentru ţară şi, în punctul culminant al acestui discurs, zicea cu mândrie: „Am găsit un popor de sclavi ai boierilor privilegiaţi şi am făcut dintr'însul un popor de oameni liberi şi de eroi!“

Adevărul este că a scos pe ţărani de sub ocrotirea, de sub autoritatea părintească a proprietarilor de moşii şi i-a predat fără apărare în prada celor mai abili dintre dânşii, în Ţara Românească, şi în prada evreilor, în Moldova.

Şi a scos pe meseriaşi şi pe comercianţi de subt protecţiunea celor avuţi şi i-a predat fără apărare concurenţii fără frâu şi fără cruţare ce li se face de străini!

Pentru că nu a lăsat unora şi altora timpul de-a deveni oameni liberi prin învăţătură şi prin muncă!

Iacă răspunsul ce a trebuit să-şi dea d. Brătianu când s'a întrebat ce-a făcut pentru această ţară, nu în mediul corupt şi sgomotos al majorităţii sale, ci în tăcerea senină a conştiinţei sale şi faţă în faţă cu Dumnezeu!

Şi atunci a simţit că organizarea care s'a dat ţării este greşită.

Şi, în lungile convorbiri pe care a trebuit să le aibă cu d. Carp, pe care de trei ori l-a chemat la minister după cum a declarat-o de curând în Cameră, s'a convins că, dacă mai este o scăpare pentru această ţară şi pentru viitorul neamului românesc, această scăpare este în organizarea ţării după ideile partidului conservator.

Şi numai aşa a putut să strige: lupta contra privilegiaţilor s'a terminat! Ţara are nevoie de organizare! Trebue să chemăm oameni din toate partidele pentru că în partidul liberal sunt oameni corupţi!

Este cu neputinţă să spuie cineva mai lămurit că ideile partidului său sunt pierzătoare şi că numai partidul conservator are idei sănătoase şi oameni capabili de-a da ţării organizarea de care are trebuinţă!

Aceste fiind cauzele retragerii d-lui I. Brătianu, înţelegem bine încurcătura ziarului „Românul" care simte trebuinţa să învălue cu laude neauzite majoritatea isbită de moarte de d. Brătianu, cum să acopere cu flori un cadavru.

Înţelegem bine ameţeala în care se găsesc susţiitorii corupţiunii şi ai imoralităţii cari declarau în ajunul Paştilor că pricep retragerea d. Brătianu, dar n'o aprobă şi a doua zi de Paşte celebrează această retragere ca un act mare şi patriotic.

Dar, în faţa declaraţiunilor d-lui Brătianu, nimeni nu mai înţelege nici îşi poate explica ce caută în capul guvernului d. D. Brătianu.

Cum? D. I. Brătianu declară că partidul său este corupt, că cu ideile lui nu mai poate merge înainte, că ţara are nevoie de o organizare conservatoare şi întăreşte aceste declaraţiuni cu retragerea din minister, şi acestei majorităţi astfel înfierate de două ori ca incapabilă şi imorală, acestei majorităţi i se dă dreptul de a impune guvernul şi de a merge mai departe!

Şi se găseşte un om, destul de lipsit de demnitate, ca să primească puterea din mâni aşa de întinate!

Ce?

Va fi permis ca o majoritate de exploatatori să numească guvernul şi ca guvernul să aducă o majoritatea de exploatatori?

Va fi permis unei majorităţi să domine ţara prin corupţiune şi prin corupţiune să se perpetueze la putere?

Şi nu este nimeni în drept să puie capăt unui cerc vițios care sugrumă o ţară întreagă?

Este timpul, cel puţin acum în urma retragerii astfel motivate a d-lui I. Brătianu, ca M. S. Regele să-şi aducă aminte de prerogativele Sale constituţionale şi să uzeze de dânsele în interesul moralităţii publice, în interesul conservării statului şi al tronului M. Sale!

III

Abstracţie făcând dela alte cauze ce vor fi fost de natură a provoca retragerea d-lui Ion Brătianu, vom persista asupra acelei uneia, pe care am stabilit-o în numerele din urmă după chiar mărturisirea d-lui Brătianu şi după aceea a „Românului"; „imoralitatea majorităţii", pe care d-sa crede a o putea combate mai bine, pe banca de deputat fiind.

Atâta timp ni s'a zis, că opoziţia calomniază; că impută mucenicilor de diferite categorii din amândouă adunările fapte pe cari ei nu le-au îndeplinit niciodată; că foile opoziţiei scornesc neadevăruri în seama onor. patrioţi. In sfârşit vine ziua în care d. Brătianu însuşi declară în faţa lumei: „Foile opoziţiei au dreptate, majoritatea partidului roşu e atât de coruptă încât nu mai pot guverna cu ea; ea e înecată în afaceri scabroase pe cari sunt silit să le îngăduesc ca ministru pentru a fi sigur de voturile ei pe cari mi le-a refuzat în momentele cele mai grave chiar. Sunt desgustat de această situaţie falsă, nu mai pot guverna cu un partid, ale cărui voturi trebue să le cumpăr prin concesii ce desonorează guvernul; mă retrag pe banca de deputat, de unde voiu putea combate mai cu energie şi mai cu succes relele aplecări ale oamenilor, al căror concurs am fost silit a-l cumpăra în vederea unor interese generale de o gravitate mai mare".

D. Brătianu a avut nevoie de nulităţi cari să se poarte după comandă. Aceste nulităţi fără trecut, fără tradiţii, unele chiar fără patrie ori naţionalitate hotărîtă, au părut la început a primi rolul ingrat de-a ridica mâna la orice va zice guvernul.

Cată să ştie cineva cum au fost recrutate aceste nulităţi de prin ungherele indecenţei publice. Ici vedem pe unul care, după ce şi-a bătut averea la tălpi, a ajuns a scrie cuplete pentru păsările călătoare ale cafenelelor şi a vinde bilete pentru ele în oraşe de provincie; un altul, cântăreţ

de biserică, îşi udase glasul său frumos cu atâta socratică statornicie, încât începuse să sune a clopot dogit spre marea scandalizare a enoriei, a trebuit deci să-şi schimbe cariera ; un al treilea îşi făcuse din jocul de cărţi o profesie, în fine îmbrăţişaseră profesiuni care se feresc şi mai mult de lumina publicităţii. Americani desăvârşiţi, oameni trecuţi şi prin ciur şi prin sită, personalităţi imposibile în orice partid politic, cari pierduseră orice speranţă şi orice credinţă, se grupară împrejurul stindardului roşu şi d. Brătianu îi reabilită, le dete ţara pe mână. Trebue să asiste cineva la o şedinţă a Camerei, să simţă tonul de ironie şi de dispreţ cu care d. C. A. Rosetti struneşte menajeria, pentru a înţelege de ce soiu sunt legăturile între partid şi sefi. Dar dacă nulităţile primiră la început a juca rolul de votatori pentru o modestă diurnă care reprezintă o îmbunătăţire a sorţii lor, curând exigenţele lor deveniră mult mai mari. Oamenii începură a se muta de prin mahalale la centru, a se însura, a se întemeia pe umerii ţării. Adunătura de ieri se aristocratizează, contractă repede deprinderi de jeunesse dorée a Parisului şi viaţa maimuţată după Occident e scumpă în Bucureşti. Se născu deci foarte curând un raport juridic nou între d. Brătianu şi partizanii săi. Do ut des, zicea fiecare ; dau votul dacă îmi dai cutare lucru. Acest cutare lucru e foarte deosebit. Unii cerea câte trei patru funcţii pe lângă postul de deputat, alţii întreprinderi, alţii moşii de ale statului cu supoziţia păsuelii, până ce în fine guvernul central scăpă cu totul frânele din mână, încât azi toate numirile în funcţiuni se fac, nu după titlu ori merit, ci după cum ordonă deputaţii, cari la rândul lor atârnă de comitete de politiciani de profesie, formate în fiece centru de judeţ. Aceste comitete îşi împart toate în familie. Ele crează din banii judeţelor burse pentru copiii patrioţilor, trimişi în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde, ele decid a se face drumuri judeţene pe unde patrioţii au câte un petec de moşie, încât toată munca publică, fie sub formă de contribuţie, fie sub cea de prestaţiune, se scurge direct ori indirect în buzunarul unui patriot. Partidul roşu a devenit o companie de exploatare, care se înţelege că nu suferă ca altcineva să se mai bage în ea. Chiar dacă cineva ar da concursul politic guvernului, el nu devine prin asta părtaş la foloasele materiale ale companiei. Şi ministrul — vorbim aci de cel mai onest ministru, care el însuşi nu primeşte o parte a câştigurilor — ministrul stă cu condeiul în mână, condamnat a iscăli cu de-a sila toate turpitudinile acestea şi a le acoperi cu responsabilitatea lui.

Va să zică aceste elemente i-au făcut d-lui Brătianu guvernarea imposibilă, ele l-au amărît, l-au desgustat, l-au făcut să se retragă, pentru a le supraveghea ?

Dar oare acesta e mijlocul cel mai energic spre a le neutraliza acţiunea? Supraveghiarea d-lui Brătianu e oare o garanţie în deajuns că ele vor deveni altfel de cum sunt? Permită-ni-se a ne îndoi, mai cu seamă pentrucă vedem că în această luptă cel învins a ieşit d-l Brătianu. Dacă retragerea d-lui Brătianu ar fi însemnat o victorie, am fi văzut venind în locu-i elemente favorabile acelor vederi politice pe cari d-sa le-a contractat în timpul din urmă, când, după expresia „Românului", s'a îndoit un moment asupra talismanului de mântuire a ideilor liberale. Noi vedem însă tocmai contrariul; vedem accentuându-se politica de partid a majorităţii faţă cu modestele d-sale încercări de politică de stat, că compania de care d-sa s'a lepădat cu amărăciune e departe de-a voi să-i îngăduie rolul de cancelar. „Sau cu noi sau cu nimeni altul", iată deviza companiei. Geaba „Românul" vine cu fraze bisericoase à la Cromwell să 'ntunece adevărul situaţiei. S'a stricat tovărăşia; partidul roşu a primit o gravă lovitură din partea şefului ei, care a discreditat-o, arătând cât de scump a trebuit să-i plătească companiei voturile trebuitoare politicei sale. Ţara pusă în posibilitatea de-a judeca, le va da a doua lovitură, după care sperăm că tovărăşia Mihălescu-Carada nu va mai fi cu putinţă în România.

MAJORITATEA ROŞIE

Ceea ce li se pare curios patrioţilor e ca adunarea să fie dizolvată după atâtea fapte meritorii pe cari le-a comis. Iată ceea ce foaia oficioasă nu înţelege de loc. Auzi dizolvată? O Cameră ai cărei membri s'au îmbogăţit cu ocazia răscumpărării, o Cameră în care există tainice birouri de împământenire, unde cu bani peşin fiece israelit de treabă poate câştiga onoarea şi avantajele cetăţeniei române, fără a fi îndeplinit condiţiile înscrise în constituţie? Auzi, dizolvată, o Cameră care, fără rezistenţa opoziţiei întrunite, era să împământenească propunerea Costinescu cu toate urmările şi categoriile ei? Se poate ca ţara să uite atâta merit, să uite că patrioţii o iubesc atât, încât fiecare din ei ia câte trei, patru, ba zece funcţii chiar pe umerile lor de Ercul, şi aceasta... purtând şi greutatea lefurilor, pe lângă acea a funcţiilor? Se poate să uite ţara cum patrioţii şi-au creat retribuţiuni de câte 24, 30, 40 de mii de franci, ba la tutunuri, ba la drumuri de fier, ba la bancă şi să voiască dizolvarea unui parlament,

nu! unei grădini de parlament, grădină model, zoologică, unde toate apetiturile organice sunt reprezentate, începând cu nestinsa sete de profir a republicanilor dela Ploești și încheind cu virtutea jocului de bursă pentru titluri 6 la sută?

Ce bine bună-oară s'a purtat Camera actuală în cestiunea Evreilor!

Trebue s'o credem; „Românul" o zice:

Absurditatea că majoritatea ar fi voit împământenirea în masă sau chiar pe categorii este vădită; dacă ea ar fi voit în adevăr aceasta, *ar fi făcut-o de oarece era majoritate.*

Auzi d-ta! Va să zică era majoritate și putea face orice poftea. Da, în adevăr, era majoritate de revizuire, nu două treimi. Aci e aci, onorabililor. Dacă roșii ar fi avut două treimi în adunări, nu categoriile, întreg paragraful tratatului dela Berlin trecea în constituție. D-nii redactori ai Românului cată să-și aducă aminte că d. Lascar Catargiu a spus în Senat, verde: „Țara nu vrea să dea nimic, formulați propunerea dv.". Era o tocmeală lungă între țara care nu voia să dea nimic și între majoritatea roșie (simplă, nu de două treimi) care voia să dea totul. Nu propunerea majorității, cunoscută sub numele de categoriile Costinescu au fost admise de adunări, ci pentru a se avea unanimitate, s'au stors dela opoziție minimul posibil, împământenirea personală pe baza unor condiții înscrise în constituție. Numai minimul posibil, formulat de deputați opoziționali din Iași, au putut întruni majoritatea necesară. Cu simpla majoritate roșie, Camera era constituțional incapabilă de-a da vre-o hotărîre; ar fi trebuit deci dizolvată din nou. O asemenea disoluțiune a adunării de revizuire ar fi însemnat căderea roșiilor dela guvern. Iată ceea ce trebue să cugete onor. redactori ai „Românului", dumnealor cari au propus categoriile. Astfel opoziția singură au fost la înălțimea ei; ea a renunțat de-a face din cestiune o cestiune ministerială; ea a susținut guvernul spre a dovedi că față chiar cu guvernul cel mai dispus de-a face serviciile străinătății, țara tot are mijlocul de-a nu acorda nimic, că n'a ajuns ca acela care de frică se sinucide. Crémieux să fi fost prim ministru, pe Crémieux l-am fi mănținut pentru a-i fi dovedit lui și stăpânilor lui că nu poate face nimic.

In orice caz opoziția n'a câștigat nimic din toată afacerea. Dar oare tot astfel stă cu roșii? La moment s'au înțeles cu străinii pentru a pune preț pe răscumpărarea din care au câștigat acționarii străini și patrioții, improvizați acționari peste noapte. Să citâm oare averile făcute peste noapte de foștii miniștri, de deputați, de gazetari roșii? Și cum numea „Românul" cestiunea rescumpărării? Cea mai *populară* cestiune din România, și îndrăznea a o spune aceasta în același

moment în care d. Brătianu declara în Senat că răscumpărarea era impusă de din afară, tot astfel precum Stroussberg fusese odinioară impus dela Berlin şi Viena.

Ce patriotism şi ce înţelepciune, ce sacrificiu a fost la mijloc? Aţi ştiut că dacă veţi rezolva cestiunea israelită în modul cel mai favorabil cu putinţă pentru străinătate, veţi rămânea la putere şi veţi avea foloasele rescumpărării.

Aşa s'a şi întâmplat. Aţi stors dela ţară cât aţi putut stoarce pentru Evrei şi aţi deschis apoi triumfători era rescumpărării, încurcată până azi. Pe de o parte deci aţi fost siliţi a nu da decât minimum posibil pentru a nu fi trimişi acasă pentru incapacitate constituţională de a rezolva cestiunea israelită; de de alta, odată rezolvată, v'aţi cumpărat rămânerea la putere pentru câţiva ani prin cestiunea căilor ferate. De ce vă zicem oare noii fanarioţi? Pentru că cumpăraţi puterea prin tribut mascat, plătit când uneia când alteia dintre puterile străine.

ADEVĂRATA ARISTOCRAŢIE

A discuta cu ignoranţa şi cu reaua credinţă e o foarte spinoasă misiune.

In unul din numerele trecute am emis o teorie, naturalistă oarecum, asupra esenţei unora din aşa numitele acte mari ale patrioţilor. Am arătat de exemplu că revoluţia socială la noi a pornit de sus şi n'a însemnat decât o înmulţire a oligarhilor vechi, de rasă, prin elemente de o extremă incertitudine de origine, provenienţă şi merit.

„Românul" polemizează cu noi apropos de aceasta.

Aristocraţia adevărată, după a noastră părere, are un mare şi esenţial rol în viaţa unui popor. Dar pentru a fi adevărată îi trebue anume condiţii de existenţă, şi mai cu seamă trei, fără de cari ea cată a fi privită ca uzurpaţiune. Se cere să fie istorică, puţin numeroasă, în posesiune de mari bunuri imobiliare.

Sub „istorică" înţelegem că trebue să fi răsărit din dreptul public propriu al unui popor şi câştigată prin merite pentru el. E preferabil ca aceste merite să se datorească caracterului mai mult decât inteligenţii. Căci un caracter drept, viteaz şi generos se moşteneşte şi e o mare calitate politică, pe când inteligenţa se poate recruta din tot ce produce mai bun o generaţie, ea e aliata naturală a acestor caractere, dar

din nefericire nu se moşteneşte cu atâta siguranţă. Apoi aristocraţia trebue să fie puţin numeroasă pentru ca alături cu ea să aibă loc meritele personale din orice generaţie ; în fine trebue să fie în posesiune de mari bunuri imobiliare, pentru că asemenea bunuri nu sunt supuse pericolului pierderii, îl fac pe om neatârnat de jocul banului şi-l pun în legătură cu brazda şi cu populaţia istorică a ţării.

D'aia croitoria şi ceasornicăria sunt meşteşuguri ce corespund cu anume bresle de oameni, şi politica generală a unui stat, modul de a asigura tuturor cetăţenilor măsura cea mai mare de bună stare şi de linişte, e un meşteşug, care corespunde c'o breaslă. De aci vom vedea că statele c'o oligarhie avută şi puţin numeroasă au avut un traiu lung şi strălucit pe pământ. O mână de patriciani au făcut din Roma o împărăţie universală, şi tot o mână de patriciani au condus soarta rasei engleze, care 'n două sute de ani au ajuns a fi cea mai răspândită, mai puternică şi mai avută din rasele europene.

Cumcă tot ce e organic e menit morţii, e sigur ; deci şi statele şi formaţiunile etnice. Cestiunea e în ce condiţii un stat trăeşte mult şi în ce condiţii boleşte şi cade repede. De câte ori vom deschide istoria, vom vedea însă că statele scad şi mor sau prin demagogie, sau prin despotism, şi că existenţa normală şi regulată, asigurarea celei mai mari libertăţi de desvoltare, oligarhia celor drepţi prin caracter, sprijiniţi de cei înzestraţi cu minte.

Nici când, dar absolut nici când n'a existat rivalitate între aristocraţia de naştere şi aristocraţia intelectuală ; dar amândouă acestea au aflat adesea un duşman în aristocraţia averii mobiliare, a banului. Posesiunea acestuia se datoreşte unei mişcări universale, cosmopolite a bunurilor ; întâmplarea şi adeseori calităţi rele favorizează câştigarea lui ; oamenii pe care-i ridică n'au nevoie de nici una din laturile cari dau mărimi fiinţei omeneşti, nici de caracter, nici de inteligenţă.

La Români în deosebi observăm cea mai mare putere politică şi relativ cea mai mare avere în timpii oligarhiei, în timpul dinaştilor munteni şi moldoveni. Indată ce ridicarea pe scara socială nu se mai datoreşte caracterului, ci altor aptitudini, statele încep să dea îndărăt, până ce în fine cad cu totul sub domnia turcească, reprezentată prin fanarioţi. In timpul de cădere vedem domnia cumpărându-se cu bani, cu tribut şi peşcheş, şi tot în timp de cădere, conchidem, partidul roşu cumpără puterea dela străini prin concesia Strousberg, tot în timp de cădere se cumpără stăpânirea politică în ţară, dându-se 60 la sută pe hârtii ce nu făceau decât 20 la sută.

„Românul" zice :

Aşa dar pentru aceşti pretinşi boieri a mă răscumpăra din *robie* (Stroussberg) este mai rău decât a plăti mereu ca *rob*.

E robie Stroussberg ? Asta voiam s'o ştim şi noi din gura „Românului". Actul de robie a fost convenit de d. Brătianu cu călcarea constituţiei, fără votul corpurilor legiuitoare şi pus în lucrare în contra unui vot formal al Senatului.

„Românul" înciudat de adevărurile aspre ce le spunem partidului său, are naivitatea de a da dreptei conservatoare pe ilustrul Crawley ca revers al ilustrului Stroussberg. Foaia oficioasă binevoeşte a uita că atât guvernul, cât şi dreapta Camerei au fost contra lui Crawley şi că concesia se datoreşte unor elemente, cari au stat mai târziu alături în guvern cu d. Brătianu sub nume de centralişti sau de liberali. Nu învinovăţim aci pe cei amăgiţi, între cari sunt mulţi oameni onorabili, dar „Românul" ştie foarte bine că amăgitorii adevăraţi au fost excluşi din Camera conservatoare, sub alt pretext poate, dar ştiind toată lumea pentru ce.

Dar fiindcă e vorba de efectele declasării generale şi a ridicării cafenelelor în adunări, rezumate toate sub numirea de sistem liberal, vom arăta pe scurt efectele acestui sistem.

Domnii dela „Românul" ne spun că poporul sub sistemul vechiu era robit, sărac, la discreţia oricui. Noi o negăm aceasta ; dar în sfârşit să admitem că aşa ar fi fost. Să vedem ce lumini revarsă statistica acelei robii.

Locuitorii erau în ţară :

la 1844 3 şi jumătate milioane ;

la 1854 4 milioane.

la 1859 4 şi jumătate milioane.

La 1859 mureau 57 la sută de născuţi ; la 1878 mor 101,7/10 la sută de născuţi.

Iată dar un popor robit care sporea repede sub reacţiunea împilătoare, şi care scade repede sub domnia unei înfiorătoare mortalităţi, dar sub regimul *îngăduitor* al libertăţii.

Ciudată pare să fie robia neamului românesc.

Care să fie însă cauza acestei scăderi ?

Noi credem că următoarea : Boierii erau mai puţini, erau avuţi, nu costau aproape nimic din munca publică, dovadă ridicolele bugete ale domniilor naţionale. Liberali şi patrioţi de meserie, cari trăesc dela ţară, sunt câtă frunză şi iarbă, plus milionul de străini, imigrat pe căile ferate Stroussberg, cari împreună cu declasaţii societăţii române formează clasele consumatoare faţă cu singurul producător, ţăranul. Sunteţi scumpi împreună cu prietenii d-voastră cu tot, onorabili patrioţi !

O mai crudă ironizare a întregului sistem al declasării de cât aceste câteva cifre, nu se mai poate.

„Noua Românie liberă şi independentă, noul regat făptuit

prin eroismul Românilor" are un mic cusur. Mănâncă Români şi naşte străini şi patrioţi de meserie.

„Românul" zice că roşii au guvernat puţin în ţară. E foarte adevărat, dar oare ce fac roşii într'o zi, poate cineva desface într'o sută de ani? Un nebun aruncă o piatră, zice proverbul, şi o sută de 'nţelepţi nu pot s'o scoată. Regele Strousberg se votează într'o zi dar ţine nouăzeci de ani; cărăturile Warszawsky au ţinut câteva luni, dar urmările epizotiei se resimt şi acum; o babă nebună a adus ciuma în Vetlianca, dar a pus Europa întreagă în mişcare. Şi dacă aţi lucra numai după instinctele d-voastre, dacă n'ar mai pune natura şi împrejurările piedeci, nu cinci ani, cinci luni v'ar fi de ajuns pentru ca praful să s'aleagă de ţara aceasta.

DESVOLTAREA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

I

Să discutăm cu „Românul" lucruri elementare pentru orice cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau a fiziologiei Statului? Ar fi o misiune de două ori ingrată, întâiu pentrucă oamenii cu cari discutăm, fie oricât de deşteptĭ, nu vor găsi în reminiscenţele celor patru clase primare şi a unui curs de violoncel elemente îndestule pentru a ne înţelege, apoi pentrucă, coborîndu-ne noi chiar la nivelul lor intelectual şi copilărindu-ne mintea ca s'o punem pe o treaptă egală cu a lor, totuşi n'ar voi să înţeleagă, pentrucă nu e în interesul lor să înţeleagă.

Intr'o discuţie cu totul teoretică spusesem, de exemplu, că aristocraţia adevărată are un rol esenţial în viaţa unui Stat. Aceasta am spus-o bazaţi pe cele mai strălucite exemple din istorie. Avem Roma, Anglia actuală, republica Veneţiei, Olanda ş. a.

Din această teorie susţinută în genere, „Românul" ne atribue în *specie*, că pentru România voim domnia unei oligarhii aristocratice, deşi tot organul ilustrului Costinescu are imprudenţa de-a cita condiţiile ce le credem noi neapărate pentru existenţa unei aristocraţii adevărate. Se cere a fi *istorică* am zis noi. Poate însă exista o aristocraţie istorică într'o ţară în care, cu indignare şi ruşine trebue s'o spunem, un străin ca tatăl d-lui C. A. Rosetti a fost asemenea boier? După

epoca vechilor fanarioţi, a Caradalelor, Gianiilor, Cariagdiilor din generaţia întâia, nu mai poate exista aristocraţia istorică, în generaţia a doua. Odată ce virusul personificat prin lepădăturile orientului, lipsite de iubire de adevăr şi de curaj a intrat în organismul viu al unui popor, nu mai poate fi vorba de aristocraţie istorică. Ea rămâne un ideal de invidiat, pe care puţine popoare l-au ajuns în toată curăţia lui şi dela care alte popoare a căror viaţă a fost coruptă prin demagogie sau prin despotism cată să renunţe pentru secole înainte, dacă nu pentru totdeauna.

Există în adevăr familii istorice în ţară ; numele lor e format în genere după numele vreunui munte din Carpaţi.

Dar sub domnia unui regim de ereditate, care avea în vedere împărţirea averilor, în cursul timpului ele n'au putut păstra nici o avere destul de mare, nici o influenţă politică covârşitoare pentru a fi ceea ce baronii au fost pentru Anglia, patricianii pentru Roma sau pentru Veneţia. De aceea am repetat-o de atâtea ori, că reacţie în sensul adevărat al cuvântului, reacţie ca încercare a unei reconstrucţiuni istorice, anterioare fanariotismului, nu mai e cu putinţă în România şi nu suntem utopişti pentru a cere ceea ce n'ar fi cu putinţă nici pentru Dumnezeu din ceruri.

Dar, adevărate naturi de spioni şi de agenţi provocatori precum sunt roşii de regulă a căror experienţe şi apucături poliţieneşti sunt explicabile prin trecutul lor misterios, ei extrag bucăţele din articole ce n'au a face unul cu altul şi formează apoi un act formal de acuzaţie în contra noastră. Astfel pasajul privitor la aristocraţie, ca element de desvoltare istoric, se pune alături cu consideraţiunile ce le facem asupra manifestului principelui Bulgariei. E evident că n'are a face. Bulgaria nu are, nu poate avea aristocraţie, precum n'o poate avea Serbia. După bătălia din Câmpul Mierlei, într'o robie de cinci sute de ani aproape sub domnia egalizatoare a unei rase străine, care ea însăşi n'are aristocraţie şi care totdeauna a fost domnită de despotismul obicinuit în statele orientului asiatic, Bulgarii şi Serbii n'au putut păstra o instituţie proprie popoarelor celor mai libere şi epocelor celor mai libere. Prin urmare cu totul altul este rolul monarhului în Bulgaria, cu totul alte condiţii de organizare socială cere un Stat fără trecut şi unul care are trecutul lui istoric. Ar fi absurd din parte-ne a pretinde ca Statele-Unite ale Americei să fie conduse de-o aristocraţie istorică, când ea nu s'a putut nici naşte pe pământ american ; ar fi absurd a pretinde chiar pentru împărăţia Braziliei şi pentru orice Stat, născut în urma acelei primăveri etnice, care se numeşte evul-mediu.

Nici pentru ţara noastră n'am gândit vre-odată a propune

un sistem, care să învieze veacul al XVII-lea, epoca lui Mateiu Basarab.

Cu toate acestea, oricine va voi să definească marele mister al existenţei, va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului şi păstrarea formelor. Forme vechi dar spirit pururea nouă Astfel vedem cu Anglia, care stă în toate celea, în fruntea civilizaţiei, păstrează şi astăzi vechile sale forme istorice, pururea reîmprospătate de spiritul modern, de munca modernă. De aceea o şi vedem rămâind ca granitul, măreaţă şi sigură în valurile adâncelor mişcări sociale, de cari statele continentale se cutremură. Un stat mare şi puternic ca Rusia, dar absolutist, se cutremură din temelii de o mişcare socială, tot astfel Germania, tot astfel republicana şi egalitara Franţă. Ba şi membrii internaţionalei la noi, ajunşi aci miniştri şi membri la curtea de casaţie, sunt siliţi, a vota o lege în contra străinilor socialişti de vreme ce indigenii socialişti ocupă funcţii înalte. Ei bine, în Anglia sunt organele centrale ale Internaţionalei roşii, trăieşte Marx. generalisimul partidului şi, nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta.

Cu acelaşi sistem oligarhic vedem Roma devenind un imperiu, vedem Veneţia, un oraş, devenind putere, adesea de rangul întâiu, în curs de o mie şi mai bine de ani.

Dar se înţelege că nici prin gând nu ne trece a admite că aristocraţia istorică, substratul oligarhiei, se poate improviza şi că putem scoate din pământ oasele Basarabilor spre a le da o nouă viaţă.

Cu totul e rolul monarhiei în ţara noastră.

E îndeajuns dacă sub ea se asigură înaintarea meritului şi a muncei şi dacă acestea se pun la adăpost de escamotarea din partea Caradalelor şi Costineştilor ; e destul atâta şi pentru atâta numai se cere o reorganizare socială. Acestea două nu sunt asigurate în desvoltarea lor. Vedem pe cucernicul Simeon, ce merită o chilie la mănăstirea Ocnei, decorat cu *Steaua României,* senator şi om mare ; vedem cavaleri de industrie îmbogăţindu-se peste noapte din răscumpărarea drumurilor de fier ; vedem oameni prinşi în rebeliune făţişă, devenind adjutanţi Domneşti ; vedem pe alţii vânând prin cotituri sub masca patriotismului posturi la casaţie ori la drumul de fier ; c'un cuvânt, nici merit nici muncă nu sunt considerate, iar ignoranţa, felonia politică, vicleşugul comun devin titluri de recomandaţie pentru înaintare în Statul român. Şi toţi acei paraziţi sociali, toată secta asta de spioni şi cavaleri de industrie, acest *odium generis humani* cum i-ar zice Tacit, costă mult, foarte mult. Sarcinele de întreţinere ale politicianilor dela noi, diminuează pânea de toate zilele a poporului de jos, care ca rasă, ca inteligenţă, ca inimă este

superior păturii de parveniţi şi de scursături din câteşi patru unghiurile lumii, cari s'au aşezat deasupra lui din secolul trecut începând.

Acest problem social ar fi trebuit să-i fie cunoscut Regelui la venirea sa în ţară ; s'ar fi căzut să cunoască că nu oamenii, legaţi de sute de ani de soarta acestui pământ şi a acestui popor, pot fi inamicii lui, ci cei scurşi de eri, de alaltăeri cari uzurpaseră pentru ei privilegiul de a fi ei singur români, nefiind români şi singurii patrioţi, neavând o patrie hotărîtă. Şi când Epureanu a dat consiliul său M. Sale, l-a dat după îndemnul a o sumă de deputaţi, cari ameninţau a nu voi să treacă Milcovul, dacă e vorba ca samsarii din porturi şi declasaţii cafenelelor din Bucureşti să determine şi pe viitor soarta acestei ţări.

II

A generaliza o aserţiune, susţinută numai în parte, e o sofismă din cele mai comune. E adevărat că sofismele sunt atât de dese în gazete, încât nu mai merită ca cineva să releveze erorile, parte intenţionate, parte neintenţionate, câte obvin în ele. Un cod al şiretlicului gazetăresc, al apucăturilor sofistice a acestei bresle de negustori de vorbe, scris popular pentru înţelegerea fiecărui, ar merita în adevăr acel nume pe care călugării îl dădeau în evul mediu logicei lui Aristotel : *medicamentum mentis.*

In unul din numerile trecute vorbisem de schimbările din Bulgaria şi găsisem că manifestul tânărului principe de Battenberg, avea, abstracţie făcând de orice alte motive, un sâmbure sănătos.

In adevăr, orice Stat are nevoie de o seamă de condiţii indispensabile, pentru ca să poată exista de pe o zi pe alta. La statele cu trecut istoric sau cari şi-au avut în curs de sute de ani obiceile lor juridice şi administrative, lucrul merge dela sine. Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic. E un adevăr acesta, atât de general, aplicabil tuturor formaţiunilor de Stat încât se va vedea că Statele în cari există şi mai multă justiţie şi mai multă libertate cetăţenească, sunt acelea unde obiceiul vechiu, datina ţine loc legilor scrise, unde acea datină nici a fost codificată vre-odinioară. Cu totul altfel în Bulgaria. Lipsită din veacul al XIV-lea de o autonomie oricât de restrânsă, trecută prin focul şi sabia cuceritorilor osmani, dreptul public şi cel privat, tradiţie şi datină au fost îngropate sub ruinele Cetăţii de spini, împreună cu dinastia Şişmanizilor din Bdyn,

încât mişcarea de emancipare a popoarelor orientale i-au găsit egalizaţi cu sabia păgână, care tăiase orice cap răsărea deasupra puţin înţelegătoarei mulţimi.

Problema a fost şi este cu totul alta decât în România, ale cărei părţi constitutive aveau trecutul şi tradiţiile lor stabilite dela începutul secolului al XIII-lea şi până la 1700. Alte condiţii de existenţă ca Stat are deci a propune Alexandru Bulgariei sale ca să existe în mod normal ; altele cu totul îşi imagina Epureanu pentru România. Epureanu era liberal şi liberal sincer. Admirator şi cunoscător al instituţiilor liberale engleze, el recunoscuse adevărul că garanţia duratei şi trainicei desvoltări a unui stat cu instituţiile lui cu tot, e împăcarea formelor tradiţionale de existenţă cu cuprinsul lor nou, cu desvoltarea nouă. Astfel stejarul, oricât de mic ar fi la început, un vlăstar răsărit din pământ, are acelaşi caracter, aceeaşi formă ca uriaşul secular care a dat naştere unui codru de stejari, care a asimilat cu esenţa şi a absorbit în formele sale pături din ce în ce mai adânci ale suprafeţei pământului.

A imputa lui Epureanu c'ar fi propus loviri de stat sau feudalism este neadevărat pe de o parte, absurd pe de alta faţă c'un om care a fost prezident de consiliu într'un cabinet din care făcea parte şi d. Ioan Brătianu. Dar fiindcă constituţia se numeşte pact între ţară şi dinastie, dacă ilustrul Carada, improvizat în tribun al poporului, pretindea că opera unei singure nopţi de insomnie, copiată de pe texte străine, cuprinde condiţiile ce ţara le pune dinastiei, dinastia având înainte-i un viitor de sute de ani, avea din parte-şi dreptul să pună asemenea condiţii bine cumpănite, pentru ca din acordarea reciprocă a condiţiilor să rezulte legea fundamentală a Statului. Aceasta nu s'a făcut şi nici nu se mai poate face. Deci numai în marginile constituţiei actuale se pot crea acele legi organice, cari să asigure autoritatea Coroanei pe de-o parte, pe de alta desvoltarea morală şi economică a ceea ce noi numim elementul istoric, autohton al ţării faţă cu păturile neistorice ale unei recente şi din ce în ce mai mari imigraţiuni. Dacă în adevăr ţara n'ar fi compusă decât din acei eleganţi picpocheţi înmănuşaţi, scoşi ca din cutie, cari formează elita partidului roşu, din acei oameni cu patru clase primare şi exigenţe aristocratice, din gheşeftari, nagaica eventuală a unui Ehrenrot român ar avea efecte moralizatoare. Dar, contrariu aserţiunii d-lui Dimitrie Brătianu, ţara consistă în cea mai mare parte din oameni cinstiţi, cari n'au nevoie decât ca munca adevărată şi rezultatele ei să fie asigurate prin o administraţie onestă şi prin o justiţie nepărtinitoare, oameni ce ar trebui sustraşi de sub sistemul de corupţie electorală şi administrativă a partidului roşu.

Generalizarea celor zise de noi despre Bulgaria asupra României, e deci o sofismă a foii oficioase, pe care o respingem.

Al doilea cap de acuzaţie pe care ni-l face „Românul" e aserţiunea noastră că soluţiunea cestiunii Dunării nu poate fi *favorabilă* decât sau *vederilor Austriei*, sau celor ale Rusiei.

„După sincerii reacţionari întrupaţi cu sincerii liberali chestiunea Dunării cu nici un preţ nu se poate rezolva decât *dându-se totul* sau Austriei sau Rusiei (.Românul" dela 20 Mai).

Favorabilă vederilor, zicem noi.

Dându-se totul, zice „Românul".

Deosebirea e mare. Admiţând că *înlăturarea oricării rivalităţi între aceste două puteri pe malurile Dunării de jos ar fi soluţiunea cea mai favorabilă ţării, deci nedându-se nimic*, nici unuia, nici altuia, totuşi soluţiunea aceasta ar fi favorabilă vederilor aceluia dintre puternicii vecini, care nu are interese comerciale pe Dunăre.

Dar domnii dela „Românul" sunt deprinşi *a da totul* şi nu-şi pot explica că ceea ce e defavorabil adversarului meu e favorabil vederilor mele, chiar dacă n'aş avea un folos direct de acolo.

CLASELE SUPERIOARE

Nu vom discuta cu „Românul" principii fundamentale de politică, de vreme ce deosebirea punctelor de vedere e foarte mare şi întreaga manieră de a privi stat şi societate, ne sunt deosebite. „Românul" şi liberalii în genere îşi închipuesc că statul e rezultatul unui contrast sinalagmatic a unei convenţiuni stabilite între cetăţenii lui. Noi credem, din contră, că el e un product al naturii, că asemenea unui copac din pădure îşi are fazele sale de desvoltare, asemenea oricărui organism, îşi are evoluţiunea sa. Făcând paralèle între istoria deosebitelor state antice şi moderne ne-am convins că popoarele acelea au avut prilejul de-a imprima universului întreg caracterul lor, armele şi inteligenţa lor, signatura lor, cari s'au desvoltat în mod firesc ferite şi de demagogie şi de despotism şi că forma cea mai normală şi mai sănătoasă a desvoltării unei societăţi omeneşti este oligarhia.

Machiaveli însuşi, acest adânc cunoscător al naturii ome-

neşti în părţile ei rele ca şi în cele bune, dacă aprobă *ad usum Delphini* sau mai bine în interesul unităţii Italiei, despotismul casei de Borgia, pe de altă parte recunoaşte oligarhiei o putere de rezistenţă contra agenţilor descompunerii, pe care n'o are nici o altă formă. Un monarh poate fi foarte puternic dar isbit cu toată puterea şi bătut într'un punct, împărăţia se clatină. Statul demagogic e prea dominat de mici interese zilnice şi personale, el e condamnat de-a fi slab înlăuntru şi'n afară şi dacă prin puterea inerţiei, a obiceiului contractat de sute de ani el continuă a merge câtva timp oarecum dela sine, vine o zi în care el nu rezistă descompunerii. Mărimile lui improvizate şi fără tradiţii, meschine, interesate, ambiţioase n'au întru nimic a specula interesele publice, a trăda chiar patria lor între mâni străine. Intre oligarhi se va găsi un trădător sau doi, dar ei vor fi totdeauna neutralizaţi şi zdrobiţi de clasa lor proprie, care nu va îngădui ca, prin ajutor străin, unul dintre ei să se ridice asupra tuturor.

Noi nu zicem aci că poporul trebue exclus dela dirigerea afacerilor lui. Din contră, nici când libertăţile publice nu sunt mai vii, mai puternic simţite, practicate cu mai mult interes de binele comun către toţi cetăţenii decât tocmai sub oligarhie. Dovadă viaţa din comiţiile Romei, viaţa politică, sobră în orice punct, în comună şi în comitat în Anglia. Dar sunt cestiuni de politică generală, de războiu sau pace, de întinse şi mari reforme sociale, a căror realizare determină epoce întregi ale istoriei, cari nu sunt, nu pot fi puse la cale în comiţii, de omul ocupat cu munca zilnică şi cu interesele zilnice.

In state demagogice se formează, pentru rezolvarea acestor cestiuni, o clasă de politiciani, de patrioţi de meserie, fără trecut, fără tradiţii, cari fac din politică o speculă, un mijloc de traiu ; în statul oligarhic există o clasă de oameni, cari *ab antiquo* are sarcina de-a împăca formele trecutului cu exigenţele viitorului, asigurând statului continuitatea de desvoltare, ferindu-l de sărituri şi de întreprinderi aventuroase şi în lăuntru şi în afară. In Senatul Romei putem urmări modul în care se creau legile romane. Străbunul propunea reforma, bunul o susţinea în acelaşi Senat, tatăl întrunea deja o mare minoritate, abia fiul o vedea realizată. Trei generaţii treceau până să se voteze o reformă care apoi intra în adevăr *in succum et sanguinem*. La noi lucrurile se traduc din franţuzeşte într'o noapte şi sunt votate a doua zi cu drumul de fier. De aceea tâmpirea cu care ele se votează, de aceea lipsa de încredere în eficacitatea lor, de aceea multe legi sunt născute moarte. Despre o viaţă şi evoluţiune proprie ideilor ce se legiuesc nu poate fi nici vorbă.

Noi nu zicem că statul român e menit a ajunge vreodată acest ideal. Statele moderne nu se mai desvoltă, din nefericire, în linie dreaptă, ci prin cotituri, adesea prin concesii, renunțând la maniera lor de-a fi, la signatura existenței lor. Sunt cristalizațiuni imperfecte, pe lângă câteva cristale perfecte pe cari le prezintă istoria. Asta e chiar deosebirea între națiii mici, fără simț istoric și națiile mari c'un profund simț istoric și c'un mare viitor.

Despre *refacerea* unei oligarhii istorice pe care ne-o atribue „Românul", nu poate fi nici vorbă.

Inamici ai frazei și ai oricărei formațiuni factice și improvizate noi vedem foarte bine, mai bine decât „Românul" poate, imposibilitatea unei asemenea refaceri și e un act de rea credință de-a ne atribui că voim ceea ce noi înșine *știm* că este cu neputință.

Cu toate acestea urmările domniei declasaților sunt evidente. Populația și tocmai populația producătoare, scade dela 1864 încoace în proporții înspăimântătoare, dar ceea ce e mai trist sunt cauzele acestei scăderi, cauze adânci economice și sociale cari fac ca însuși sâmburul națiunalității, *rassa* să degenereze. S'a observat de către medicii de regimente că statura oamenilor scade, că aptitudinele lor fizice și morale degenerează și această din urmă împrejurare e mai tristă decât toate celelalte. Nu mai e nevoie a adăoga că aceste rezultate sunt a se atribui și sărăciei și urmărilor ei morale, decăderea vieții de familie, viciilor. Un prefect roșu, d. Vidrașcu, a descris aceste stări de lucruri în colori crude, dar adevărate din nenorocire. Nu noi singuri o zicem aceasta, sunt roșii cari o zic. D. Aurelian constată că facem drumuri de fier, școli, etc., dar că în acelaș moment sunt suplantați de străinii ce imigrează, că suntem ca omul care muncește pentru străini de vreme ce el sau nu va avea copii, sau copiii lui se vor stinge. Dacă „Românul" crede că moartea, peirea fizică a neamului românesc, nu este o ironizare amară a sistemului de pân'acum, să-i fie de bine. Noi credem însă, că un sistem care, oricât s'ar îmbogăți patrioții, are de rezultat moartea reală a unei națiii, e tot ce se poate mai rău și mai ucigaș ca sistem.

Dar care e originea comună a acestor rele? Declasarea, zicem noi, înmulțirea peste măsură a oamenilor ce trăesc din munca aceleiași sume de producători. In alte țări clasele superioare compensează prin munca lor intelectuală, munca materială a celor de jos. Intrebăm dacă cele patru clase primare și cursul de violoncel a d-lui Costinescu compensează zecile de mii de franci ce acest consumator le ia pe an evident din cunca altora? Inaintarea pe scara societății române nu este dar datorită meritului, științei, activității; ci un

leneş ignorant care învârteşte şurupuri patriotice, ajunge prin intrigă şi neadevăr ori unde pofteşte.

Aceşti oameni declasaţi sunt tot odată instrumentele cele mai bune, pentru că sunt cele mai coruptibile cu cari se servesc străinii pentru a exploata ţara, populaţiile ei autohtone.

Iată nervul răului în contra căruia nu ajută nici proclamarea independenţei, nici coroana de oţel a regelui, nici ridicarea creditului visteriei, bazat pe cunoştinţa că statul român are bunuri imobiliare de câteva miliarde de înstrăinat, nici frazele patriotice.

Voiţi bani cu 3 la sută? Vindeţi moşiile statului la companii străine şi-i veţi avea. Aceasta nu va dovedi însă că din sine însuşi poporul românesc se desvoltă, că el însuşi se bucură în plenitudine de măreaţa moştenire pe care i-au lăsat-o harnicii şi vitejii lui strămoşi.

PARTEA DECORATIVĂ A VIEŢII PUBLICE

Era un obiceiu înainte ca Domnul, în ajunul de a se urca pe tron, să se închiză în zidurile unei vechi mânăstiri şi să treacă într'o reflecţie de zile întregi în revistă trecutul ţării şi al strămoşilor, ca faţă cu sgomotul asurzitor al actualităţii să-şi deschiză urechea sufletească în linişte şi în tăcere legendei trecutului. Există încă în manuscris o carte românească numită „Ceasornicul Domnilor“; care cuprinde în mai multe volume atât înfăţişări din viaţa trecutului, cât şi norme de virtute şi înţelepciune. Era grea în adevăr sarcina unui Domn în zilele vechi care împreuna în el adeseori toată răspunderea şi toată suveranitatea naţională, şi ei erau prea buni creştini şi prea buni potrioţi pentru ca mărimea misiunii lor pe pământ să nu le atingă sufletul într'un chip dureros.

Astăzi naţiunile şi-au reluat suveranitatea, *demosul* cu clasele lui diferite, cu grupurile lui de interese determină viaţa publică; suveranul e mai mult un regulator al mecanismului statului, un suprem element de control.

Demosul este însă adeseori un suveran nestatornic inexperient, lesne crezător; preocupaţiuni zilnice şi absorbirea vieţii lui într'un vecinic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de-a-i distrage atenţia prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate, prin expediente factice,

îl fac adesea impropriu de a gândi mai adânc asupra unei cestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare şi surd pentru adevăr. De aceea e bine daca ochii sobri, cari disting măreţia înscenării de însuşi fondul piesei ce se joacă, îi atrag atenţia asupra acestui din urmă, pe când simţurile lui sunt uimite de partea decorativă a vieţii publice.

Daca dar, în ajunul frumoasei serbări de încoronare, lăsăm tonul polemic de o parte, totuşi lucrurile ce ne vin în minte nu este partea decorativă cu care se încheie era dela 1859 şi până astăzi, ci fondul acestei ere.

„Nu trebue să ne scape din vedere, zice d. Aurelian în scrierea „Ţara noastră", că dela 1859, adecă de când am intrat într'o eră nouă politică şi socială, cheltuelile şi veniturile s'au ridicat într'un mod foarte simţitor ; în adevăr veniturile statului erau de 29.388.512 lei în anul 1859, iar în anul 1876 se urcaseră la 90.354.614 lei, prin urmare se *întreiseră*. Cheltuelile în 1859 se suiau la 29.911.844 ,iar în 1876 ajunseseră la suma de 110.423.904 lei, adecă se *împătriseră*. — In acelaş interval datoria statului s'a sporit cu *„una sută şasezeci şi şase de ori"* ; şi'n adevăr în 1859 statul datorea 2.820.117 lei, iar în 1876 suma datorită se suie la 468.677.730".

Astăzi datoria publică e şi mai mare, cheltuelile şi mai mari. Acestea au crescut în cei din urmă cinci ani cu 34 la sută.

Cifrele au avantajul de a prezenta scheletul unei situaţiuni. Ori cât de seducătoare ar fi hainele ce se aruncă asupra lui, cu ori câte vorbe mari am înbrobodi adevărul, în faţa unui schelet de cifre ni se ia albeaţa de pe ochi şi vedem că partea decorativă ascunde foarte rău ruina societăţii române.

Dacă am considera lanţul de cauze, cari preced sau lucrează paralel cu acest trist rezultat final, tabloul nostru ar primi colorile triste ale descreşterii populaţiei din cauza mizeriei şi demoralizării, ale stingerii meseriilor indigene şi suplantării lor prin produse străine, a decăderii calităţilor fizice şi intelectuale ale rasei române chiar. Pe de altă parte am trebui să arătăm cum ţara noastră străveche nu mai e patrie ci un otel mare, în care un milion de străini din câteşipatru unghiurile lumii îşi dă *rendez-vous*.

Iată ceea ce, în faţa marelui aparat al proclamării independenţei şi a tuturor succeselor formale cu care se împăunează oamenii dirigenţi, ne strânge inima cu adevărată durere.

Am voi în adevăr ca serbarea ce se pregăteşte să trezească în inima oamenilor noştri de stat sentimentul adevărului, ca o pornire mai generoasă să pătrunză inima lor,

ca să se convingă că numai partea decorativă a vieţii publice nu e suficientă pentru a pune capăt suferinţelor reale ale unui popor. O dorim aceasta, fără a o spera. Tonul ce-l ţin foile guvernamentale, credinţa oarbă căreia vor să-i dea naştere, că ţara merge foarte bine în toate, ne face din contra a crede, că nici când nepăsarea pentru binele comun şi pentru soarta populaţiunilor producătoare a acestei ţări nu a fost mai mare.

Nu invidiem pe nimenea pentru succele lui diplomatice şi politice, buni-bucuroşi le acordăm oamenilor dela putere închipuirea mare ce şi-or fi făcând despre ei înşii în asemenea zile. Crează-se mari, crează-se genii politice menite a determina sorţile Europei ; dar prin tămâia ce şi-o aprind ei singuri împreună cu mulţimea lesne crezătoare, aibă şi adevărul partea lui, o parte mică, neînsemnată, nebăgată în seamă de sgomotul muzicei şi de lumina făcliilor, de strigătele de bucurie, dar o parte esenţială şi salutară. Adesea manifestările intensive de bucurie lasă în suflete un gol neînţeles, momente în care omul îşi simte izolarea şi nimicnicia. In acele momente, adevărul bată cu degetul la poarta conştiinţelor, ce au răspunderea stării de lucruri şi arăte-le calea adevăratei mântuiri.

PATRIA ADEVĂRATĂ

The Times şi *Timpul*, iată tema cea mai nouă asupra căreia d. C. A. Rosetti îşi scrie armoniile sale politice. *Românul* reproduce pasaje din ziarul nostru, apoi din cel englez şi la urmă ne descăleşte că aşa să scriem şi noi dacă avem iubire de ţară. Fără îndoială stima ce ziarul englez zice c'am fi câştigat-o pentru noi înşine, preţul cel mare ce el îl pune pe ceea ce România a câştigat din războiu sunt cestiuni de apreciaţie asupra cărora e liber oricine de-a se rosti cum doreşte, şi de sigur recunoaştem că ziarul englez e departe de-a vedea cu ochii *noştri*. Tot astfel omonimul nostru îşi poate face, alături sau în afară de istoria dreptului public din ţările dunărene, idei foarte deosebite asupra semnificărei titulaturii de „Domn", asupra superiorităţii titulului de rege. Poate că corespondentul ziarului citat e bun prieten cu d. C. A. Rosetti, poate că petrecând serile împreună la câte-o ţigară de Havana şi la o vorbă bună, pasărea străină, atinsă de farmecul străinătăţii, de seninul cerului nostru, de latura

pitorească a vegetaţiunii pe de-o parte, şi a caracterului etnic de altă parte, confundă apatia noastră cu mulţumirea de sine, vegetarea de pe o zi pe alta cu puternica linişte a unui popor fericit. Nu vom discuta deci cu cele scrise în foi engleze ; noi ştim ce ştim şi partea decorativă a vieţii noastre nu ne face a uita un moment relele adânci de cari suferim. Alaiul istoric şi de bresle care şi-au făcut trecerea solemnă pe dinaintea regelui, nu ne-a uimit nici atât ca să uităm că, nu mai departe decât sub Vodă Ştirbei, tot acest alaiu era compus din patruzeci şi cinci de bresle cu steagurile şi corporaţiile lor şi că din aceste 45 de ramuri de activitate onestă n'au rămas azi decât 5—6. Dar s'au înmulţit introducătorii similarelor străine, evreii cu cele douăzeci de societăţi ale lor de ajutor reciproc, de solidaritate economică, cu organizarea lor de stat în stat pe pământul ţării.

De vom întreba ce s'au făcut acele mii de braţe cari se mişcau acum 25 de ani într'un mod folositor şi onorabil pentru ele şi pentru ţară, şcoala dela Manchester ne va răspunde c'a avut loc o deplasare a muncii, că ele se ocupă azi cu altceva. Cu altceva ? Cu nimic nu se ocupă ; căci ori ce-ar produce veştejeşte sub suflarea concurenţei străine. Trebuinţele noastre au devenit altele, tot ce popor şi clase superioare poartă pe ele, e introdus din străinătate ; suntem reduşi la munca agricolă, la salahoria de câmp.

Sau munceşti, duci numai laturea 'ntunecoasă a vieţii de ţăran sau cultivator mare ; sau eşti patriot de meserie, postulant, om mare cu patru clase elementare şi c'un curs de violoncel şi consumi numai, te bucuri de partea de soare a vieţii, adăpostit de eterna lesniciune de a îmbăta o naţie parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late şi cu apă rece.

Pentru patru din cinci părţi ale locuitorilor acestei ţări, ea este patrie în sensul adevărat al cuvântului ; pentru o a cincea parte, pentru milionul de străini şi pentru patrioţii de meserie, ea este un otel şi un otel confortabil. Nu e deci de mirare dacă unul din chelnerii acestui otel, d. C. A. Rosetti, îşi laudă tot aranjamentul, făcut în favorul mosafirilor lui, şi dacă aceşti mosafiri găsesc că totul merge de minune.

Pe noi însă cari nu considerăm nici viaţa ca un tren de plăcere, nici ţara ca lucrul nimănuia, nici poporul făcut numai pentru a munci spre a putea cumpăra cu grâul produs de el, luxul declasaţilor şi trebuinţele oamenilor cu patru clase primare şi cu exigenţe aristocratice, pentru noi e dureros a vedea cum ni se ia cel din urmă ban fără nici o compensare, fără a ni se da în schimb nici administraţie naţională, nici justiţie a cătării, nici instrucţie solidă, nici arte, nici ştiinţe. Pentru noi e dureros să plătim diletantismul politic, diplomatic, literar al reputaţiilor usurpate ale demago-

giei noastre, cu banii cari bine întrebuinţaţi, ar fi'n stare a înzeci şi a însuti cunoştinţele noastre şi puterea noastră de producţiune.

Nu suntem noi aceia cari să ne jucăm de-a reacţiunea, să ne bazăm în argumentarea noastră pe dogmele dreptului divin, pe ficţiuni istorice, pe umbra cugetată a unor stări de lucruri anterioare. Fii ai secolului al nouăsprezecelea, nu ne simţim îndreptăţiţi în cercetările noastre decât la două lucruri: a cita fapte exacte şi a le da formulă generală.

E deci exact că populaţia autohtonă a ţării creştea uimitor de repede dela 1844, până la 1859, că încă la 1859 numărul naşterilor era aproape îndoit ca al deceselor. E exact asemenea că de atunci datează epoca unirii şi a revoluţiei sociale din România, a declasării generale cum zicem noi; e tot atât de exact că dela 1866 încoace populaţia scade mereu, că azi am ajuns la descreştere absolută, că în 1878 erau 101, 7/10 decese la suta de naşteri. Şi trebue a se lua bine seama că străinii se'nmulţesc şi scăderea e reprezentată numai prin elementul românesc.

Câtă mizerie guvernamentală, câtă corupţie, cât cinism trebue să fie în clasele dirigente ale unei naţii, cari cred a putea minţi buna stare, înflorirea, civilizaţia în faţa umbrei din ce în ce mai mari a morţii fizice a poporului român? Ce suflet de chelner al Americei dunărene trebue să aibă cineva, ca să-şi închiză ochii faţă cu rele patente, cu mizerii strigătoare la cer? Şi să nu se zică că nu erau oameni cari nu prevăzuseră aceasta. Le prevedea Barbu Catargiu, le prevedea Marţian. Unul a murit asasinat, pentru că reprezenta tradiţia în partea ei cea sănătoasă faţă cu înoiturile descreerate; altul a murit pentru a nu vedea înstrăinându-se parte cu parte bunul şi toate puterile vitale ale moştenirii istorice a poporului nostru.

Meritul consistă în execedentul valorii producţiunii peste consumaţiune.

Se va zice că am făcut mari progrese. Să presupunem aceasta fără a o admite. Aceste progrese sunt lipsite de orice merit, căci au costat mult mai mult decât a produs, ba costă însăşi viaţa fizică a populaţiunilor.

Simulacre, forme goale ale culturii străine fără nici un fel de fond, beşici de săpun, cari plesnind nimeni n'ar simţi lipsa lor decât bugetofagii, iată progresul făcut! Nici instrumentele de muncă agricolă nu s'au îmbunătăţit, nici meseriile vechi nu s'au perfecţionat, nici meseriaşii nu s'au înmulţit, nici din şcoli nu ies oameni practici şi capabili a se hrăni fără ajutorul bugetului, nici clerul n'a înaintat pentru a substitui *convingerea* morală şi religioasă vechei şi naivei *credinţe* dogmatice, nici literatura nu e superioară celei dela

1850 ci din contra inferioară, nici vr'un progres se vede în activitatea ştiinţifică. Plagiatori de texte străine, fără sentiment de demnitate, iată cine ocupă catedrele universitare, destinate iubirii dezinteresate de adevăr, setei de ştiinţă.

Dar acesta-i otelul patrioţilor de meserie şi a străinilor, privit cu ochii noştri. Patria adevărată, patria lui Mateiu Basarab e săracă şi ignorantă. Dacă macar sănătatea ei fizică şi morală n'ar fi adânc atinsă de corupţia păturilor de populaţie străină şi semi străină, aşezate deasupră-i.

ADEVĂR SAU COMEDIE ?

E comedie ? E adevăr ? Iată întrebarea ce şi-o pune toată lumea în faţa evenimentelor parlamentare. D. Dumitru Brătianu este el sincer în alocuţiunile lui, crede în adevăr că e cu putinţă de-a corige pe roşii prin discursuri energice, aruncate din când în când în public, sau e o păpuşă cu un resort foarte simplu pe care roşii şi-l pun în cap pentru a-l lua peste picior şi a-şi bate joc de un om bătrân ?

Discursul scurt şi caracteristic cu care d. Dumitru Brătianu şi-a inaugurat suirea pe scaunul presidenţial al Adunării deputaţilor, merită a fi relevat din acest îndoit punct de vedere.

Facă cerul ca noue furtuni să nu se mai ridice, ca să mă asvârle făr'a fi putut face nici bine, nici rău, şi de pe această stâncă, cu strigătul : *Nu mai merge.*

Mai mult nu pot să vă zic : *mi-e teamă să nu-mi scape vre un cuvânt, care slabi cum suntem, să mai adaoge la slăbiciunea noastră.*

Evident că aci e vorba de slăbiciunea partidului roşu, a cărui rămânere la putere sau cădere atârnă de un cuvânt, pe care cei cunoscători de taine ar putea să-l scape, căci d. Dumitru Brătianu urmează astfel :

Pentru aceleaşi motive (pentru a nu adăoga slăbiciunca) n'am anunţat eu însumi corpurilor legiuitoare demisiunea ministeriului ce am prezidat ; căci mi se spusese că *eram ameninţat de un vot de blam* şi mi-a fost teamă că, în aprinderea de care aşi fi putut fi cuprins, *să apuc înainte şi să deviu eu acuzatorul.*

Va să zică d. Dumitru Brătianu, departe de a fi meritat vreun vot de blam, părere ce-o împărtăşim şi noi de vreme

ce nu ştim nici pentru ce a venit, nici pentru ce s'a dus, daca apuca înainte, ar fi devenit acuzatorul majorităţii. Se ştie că acuzarea sa în esenţă este că nu mai există oameni onești în ţară şi în parlament, că hoţii merită puşcăria, precupeţii intereselor publice carantina.

Să nu ne facem iluziuni, continuă bătrânul politician, situaţia este foarte gravă, pericolul este mare şi este cu atât mai mare că el vine dela noi înşine, dela *reprezentaţiunea naţională.*

Aşa dar această adunare a pus ţara într'o situaţie foarte gravă, într'un mare pericol. Fără a cunoaşte acest pericol, lăsăm tot pe vorbitor să-l caracterizeze :

....faceţi pe Europa să crează, că marile fapte ce am săvârşit nu sunt decât un joc al norocului, şi că îndată ce-am devenit stăpâni pe destinele noastre, am arătat că nu suntem decât un *putrigaiu* care se macină şi se preface el însuşi în ţărână.

...Căderea noastră va fi ireparabilă, va fi o cădere ruşinoasă.

Am vorbit atât de mult de partidul roşu şi de individualităţile cari-l compun, încât mărturisim că uneori simţim că ne-a sleit dicţionarul şi nu mai aflăm expresii, cari să'nsemneze într'un chip nou corupţiunea adâncă care s'a 'nrădăcinat în acest partid. Osteneşte în adevăr cineva descriind tot aceleaşi naturi californiane cari consideră avutul public şi interesele ţării ca pe o mină bună de exploatat.

Cu totul alta e consideraţia ce ni se impune acum. Ne mai mirându-ne de-a vedea reîmprospătându-se regimul Mihălescu-Warszawsky cu toate atrocităţile lui, cum nu ne-am mira daca am vedea puşcăria devenind parlament şi parlamentul puşcărie, aşteptăm o îndreptare, nu dela admoniţiunile şi plângerile d-lui D. Brătianu, ci dela natura lucrurilor. Nu e în natura lucrurilor ca un sistem în care specula intereselor publice e principiu de guvernământ, să se poată perpetua. Putregaiul de care vorbeşte prezidentul camerei, se macină în adevăr şi se preface singur în ţărână. E o iluzie a crede că ceea ce e putred, pe deplin putred, se mai poate sanifica. De aceea, auzind că mucenicul afacerilor Warszawsky a redevenit director la interne sub reversibilul domn C. A. Rosetti, am avut cuvânt a zice că acest guvern, pretins nou, e putrificat de mult în toate părţile lui şi nu ne-am mirat văzând pe fratele ministrului prezident confirmând zisele noastre dela înălţimea fotoliului de prezident al adunării.

Altăceva ne preocupă. D. Dumitru Brătianu vorbeşte de o

situaţie grea creată ţării, de un mare pericol în care ea pluteşte, cu atât mai mare cu cât el vine dela... *reprezentaţiunea naţională.*

Care este acest pericol? Poate crede cineva că putregaiele, că hoţii maturi pentru puşcărie şi speculanţii buni de carantină pot schimba situaţia gravă şi pot abate pericolul cel mare, ce ne ameninţă? De sigur nu.

Daca d. Dumitru Brătianu este în adevăr ceea ce se pretinde, daca „caută drept înainte şi este astfel făcut că nimeni, nimic nu-l poate schimba" atunci e de datoria sa să vorbească, să spună în ce consistă acea situaţie grea, acel pericol.

Altmintrelea nu suntem deloc dispuşi de a-l lua la serios. E adevărat că partidul său propriu şi-a bătut joc de el, chiemându-l din Constantinopol spre a-l pune în frunte şi ameninţându-l apoi, fără nici o cauză parlamentară, cu un vot de blam, pe care d-sa l-a evitat, e prea adevărat că d-sa i-a ameninţat cu puşcăria şi carantina, dar toate acestea n'ar ridica evenimentelor caracterul lor comic. Permită-ne a rămânea în terminologia sa proprie şi a-i spune că protestaţiunile sale de moralitate, cari nu sunt destul de puternice pentru a-l face să vorbească, seamănă mult cu purtarea bisericoasă şi actele de caritate ale unei „gazde de hoţi" carele, cu tot dispreţul ce-l afectează pentru protejaţii săi, nu se ruşinează de-a se pune în fruntea lor şi de-a-i acoperi cu vaza sa politică.

De astădată să nu ni se zică că exagerăm. Epitetele cu cari se gratifică roşii în familie, titlurile de hoţi, speculanţi ai intereselor publice, putrigaiu, cu cari se onorează între ei, dau de sigur drept unei foi opoziţionale de a le întrebuinţa asemenea şi justifică întrebuinţarea lor în trecut.

Vorba e că, daca aceste adevăruri se zic odată, ele să nu fie zise fără nici un folos şi fără un rezultat binefăcător.

PROGRESUL MORTALITĂŢII POPORULUI ROMÂN

Cabinetul No. 40, venind la putere, a declarat prin gura şefilor lui că nu are nevoie de nici un program, căci acesta e cunoscut de mult, dela Anadan-Babadan cum ar zice povestea vorbei. Pricepem foarte bine ca şefii partidului roşu să se sfiască a veni c'un program căci unul asemenea, daca nu consistă din fraze banale şi din generalităţi deşerte, obligă pe cei ce-l pun înainte la un sistem politic şi un sistem e tot-

deauna contrariu politicei de expediente şi de gheşefturi, proprie partidului apetiturilor. Punctul comun care-i uneşte pe roşiii, nervul comun de viaţă, nu sunt principiile, pe cari nici le au, nici le-a expus vreodată, ci apetiturile. Din momentul în care se găseşte un obiect comun acestor apetituri, un folos bănesc oare care ce se poate împărţi, roşii sunt idisolubili ; îndată ce obiectele se împuţinează sau dispar, începe iar dihonia între patrioţi.

După atâtea svârcoliri cari datează dela deschiderea parlamentului, vedem deodată că la finele sesiunii se votează mari şi importante proiecte cu iuţeala drumului de fier. Ambiţioşii de ieri au redevenit simpli votatori ; „sus băieţi, jos băieţi !“ Iată parola zilei. De ce asta ? Pentrucă e grasă coada sesiunii, pentru că Cernavoda-Chistenge cu diferenţa de opt milioane e la mijloc, iar cointeresatul la aceste afaceri, onor. C. A. Rosetti e ministru de interne, ceea ce ne-ar fi făcut a aştepta ca cumnatu-său să fie la lucrări publice. Dar nu se poate pentru că nu e român. Nici d. C. A. Rosetti nu e român, dar e din nefericire cetăţean român, calitate ce în mânile unui strein fin şi panglicar din natură devine un izvor de câştiguri reversibile şi nereversibile. Calitatea de cetăţean e suficientă în ţara noastră pentru ca mucenicul să aibă dreptul a mâna pe ţărani dincolo de Balcani sub sulița căzăcească, e suficientă pentru a face din Pişca, Giani şi Carada oameni de stat.

In momentul în care un interes material îi înregimentează pe patrioţi sub drapelul „hidoasei pocituri“ şi când toată politica şi tot parlamentarismul consistă în machinală ridicare de mâni, „Românul“ ne spune că d-lor au puterea dela *naţiune* şi dela încrederea suveranului şi că nu trebue s'o părăsească decât atunci când naţiunea şi suveranul le vor refuza încrederea.

Fără îndoială. Increderea formală a suveranului a avut-o D-l Brătianu şi atunci când a introdus pe Stroussberg şi, din acest punct de vedere, cată să admirăm chiar acea superfluenţă de încredere care se revarsă până şi asupra prezidentului republicei dela Ploeşti, asupra onor. Nichipercea şi desigur că, tot în virtutea acestei încrederi, onor. mucenic Mihailescu e director al ministerului de interne.

Cât despre naţiune, daca sub ea înţelegem milionul de Caradale şi de alţi străini de ieri de alaltăieri, cari s'au superpus poporului românesc, fără îndoială că d. C. A. Rosetti se bucură de încrederea lor, de vreme ce le face treburile. Adevăratul popor românesc a devenit însă o turmă exploatată şi dată în prada morţii fizice, de multele şi variile fericiri care a năpustit asupră-i.

Tocmai avem înainte-ne raportul general pe anul 1880, pre-

zentat de dr. Flaişten în numele cons. de igienă a oraşului Iaşi, din care constatăm următoarele:

In cursul anului 1880:

s'au născut creştini	1165;	israeliţi	1488
au murit creştini	1676;	israeliţi	1059
	— 511;		+ 429

avem dar la creştini un *minus* de 511, la israeliţi un *plus* de 429 indivizi.

Progresul repede al mortalităţii între români e un semn de bunătatea sitemului liberal, o dovadă de excelenţa regimului economic şi politic sub care trăeşte poporul românesc în zilele lui Carol-Ingăduitorul.

Aci în adevăr nu sunt nici frazele retorice ale d-lui Grădişteanu, nici finele interpretaţiuni constituţionale despre încrederea suveranului şi a naţiunii, ce ni se dau zilnic de către cele patru clase primare, care inspiră articolele de fond ale „Românului", e un popor care moare de fericirea de-a fi guvernat de demagogie.

Fără îndoială că regatul-bizantino-judaic C. A. Rosetti-Herşcu Goldner poate să aibă un mare viitor la gurile Dunării, dar acel viitor nu este al poporului românesc. Politica de concesii, înstrăinare, răscumpărări şi datorii îşi arată roadele ei în ţifre statistice, ce nu au pereche în nici o ţară din lume, a cărei „prosperitate economică este vădită" cum zice oficiosul nostru.

E vorba că „sistemele trec, popoarele rămân". Iată contrariul, căci, ca la noi la nimenea. La noi poporul trece şi sistemul patriotismului de industrie rămâne.

II

E cumplită starea de lucruri în Moldova, atât de rău în cât colorile cele mai negre nu sunt în stare să redea întunerecul tabloului economic pe care-l prezintă jumătatea cea mai generoasă a României. In Ţara românească roşii sunt străini denaţionalizaţi, deci de bine de rău această jumătate a ţării, chiar votând sub influenţele unui guvern roşu, susţinut de străini, totuşi află, de nu o reprezentaţiune adevărată, dar un surogat de reprezentaţiune, răzătura de coaje de ştejar în loc de făină. In Moldova, care are un caracter naţional mult mai puţin asimilant şi mai rezistent decât partea de din-

coace de Milcov, populaţia e lăsată la discreţia unei administraţiuni fără nume care e în buzunarele jidanilor, asemenea ministeriului de resboiu. Acea jumătate a ţării se sbate sub egemonia uliţii Bucureştilor aliată cu jidanii, prezentând aproape ultimele convulsiuni ale unui corp, care moare. Puţinele colţuri de selfgovernment care a putut a se alege în mod liber, strigă prin ţifre şi din gură că starea lucrurilor e nesuferită.

Astfel în studiul statistic asupra mişcării populaţiunii din oraşul şi judeţul Iaşi pe deceniul 1870—1879, de N. A. Alexandrini, secretarul consiliului judeţean, citim următoarele :

In aceşti zece ani oraşul Iaşi prezintă datele de mai la vale.

s'au născut români	10,329 ;	israeliţi	17,446
au murit români	15,952 ;	israeliţi	12,294
	— 5,623 ;		+ 5,152

In Târgul Frumos :

s'au născut români	798 ;	israeliţi	698
au murit români	1,219 ;	israeliţi	662
	— 421 ;		+ 36

In judeţ :

s'au născut români	31,669 ;	israeliţi	2,359
au murit români	30,868 ;	israeliţi	1,220
	+ 801 ;		+ 1,139

Aceste puţine date sunt strigătoare la ceruri.

Vedem că în oraşul Iaşi au murit în zece ani 5.700 de români mai mult decât s'au născut şi s'au născut 5,200 de străini mai mulţi de cum au murit. In locul oricărui român care se stinge se naşte un străin. In judeţ, căci prin sate sunt mai puţini străini, românii au crescut la o mortalitate de 31.000 abia cu 800 inşi ; străinii la o mortalitate de douăzeci şi şase de ori mai mică, la 1,200 abia, s'au sporit cu 1,139.

Ce abis de lipsă şi de mizerie trebue să fi ascunzând aceste cifre îşi poate imagina numai acela care cunoaşte valoarea cifrelor statistice, care ştie că o asemenea descreştere a unui popor pe un teritoriu fertil şi mare, cată a se atribui degenerării fizice a rasei şi unei mizerii artificiale, produse prin supraîncărcarea poporului cu greutăţi pe care nu e'n stare a le duce.

Se ştie că cea mai esenţială deosebire între liberalii din Moldova şi roşii de aici e mai cu seamă aceasta, că cei dintâiu caută să scape Moldova de sub grozava asuprire a străinilor, pe când roşii de aici fraternizează cu străinii şi le cedează punct cu punct, începând cu drepturile cetăţeneşti şi sfârşind cu toate întreprinderile. De aci liberalii din Moldova ar renunţa bucuros la orice vederi politice formale, numai existenţa naţională a ţării să fie asigurată şi a-şi da mâna cu oricine ar avea în vedere un guvern naţional, exclusiv poate, dar în sfârşit odată naţional. Tot din cauza aceasta liberalismul cosmopolit al roşiilor nu poate prinde rădăcini dincolo de Milcov.

Daca relele economice de azi vor merge crescând, Moldova e în pericolul de a deveni prada celei dintâiu puteri străine, care i-ar garanta populaţiei măcar viaţa fizică în contra lipitorilor care o sug şi o degradează.

Ce face guvernul, ce d. C. A. Rosetti? In loc de-a da tot concursul posibil elementelor cari se opun înstrăinării ţării, d-sa instigă formarea unui partid roşu în Moldova compus din jidani, cari prin modificarea art. 7, devin alegători în colegiul I şi al II.

Uneltele pentru această definitivă vânzare de ţară şi naţionalitate sunt acei cari, pentru funcţii, sapă consiliul general al judeţului Iaşi şi consiliul comunal de acolo, căci din Iaşi e vorba ca să pornească şi iudaizarea cea politică a ţării, după iudaizarea ei economică. Pentru aceasta se întreţine o vie corespondenţă între d-nii C. A. Rosetti şi ciracii lui Herşcu Goldner, d. Ghoerghian şi alţi *ejusdem farinae*, având de scop a discredita cele două consilii, care-şi permit a atrage atenţia ţării asupra mizeriei guvernului central asupra lipsei de sprijin ce-o întâmpină Moldova la toate trebuinţele ei legitime.

Pe când aci, în dealul mitropoliei, se votează proiecte şi răsproiecte de rescumpărări şi de construiri de drum de fier, cari vor urca în curând capitalul datoriei publice la un miliard, populaţia românească piere văzând cu ochii şi e suplantată prin *odium generis humani*, prin tot ce e mai imund din scursăturile străinătăţii la noi. Se deşertează Rusia şi se curăţă, se deşertează Austria şi se curăţă de elementele ei bolnave, pentru a da pe viitor cetăţenii roşii ai Moldovei, pe patrioţii de meserie ai d-lui C. A. Rosetti.

Cele douăzeci de steaguri jidoveşti din cortejul istoric al încoronării, seamănă mult cu steagurile unei armate de invazie, intrate înlăuntrul unei cetăţi, ale cărei chei istorice a fost vândute de un trădător. E consecvent şi în natura lucrurilor ca spre răsplată acesta să fie şi reversibil şi ministru de interne.

SOCIALISMUL FRAŢILOR NĂDEJDE

Fraţii Nădejde au fost condamnaţi de un juriu compus de profesori de universitate, unul la destituire, celalt la suspendare din funcţie pentru propagarea de idei socialiste în tinerimea dela Iaşi. Ei publică o broşură de apărare, prin care se 'ncearcă a justifica ideile socialiste în genere şi a dovedi că vina ce li se impută nu cade sub dispoziţiile penale ale nici unei legi în vigoare.

Socialismul, având de temă mizeria claselor de jos şi exploatarea lor din partea capitalului, se 'nţelege că trebue să cerce a dărâma baza societăţii actuale, proprietatea moştenită.

Broşura pleacă din punctul de vedere că, producţiunea insutindu-se prin invenţiile pe terenul mecanicei ale secolului nostru, starea materială a lucrătorului ar trebui să fie însutit mai bună, pe când din contră e cu mult mai rea decât în secolii trecuţi, că e mai rea în secolul libertăţii şi egalităţii, decât în timp de reacţiune. De aci se deduce că neapărat lucrătorul este exploatat de cineva şi că exploatarea cată a se atribui organizării actuale, bazate pe capital şi pe proprietate.

Se 'nţelege că această justificare se întemeiază pe o sofismă uşor de descoperit. Existenţa capitalului şi a proprietăţii n'a micşorat nici când numărul firelor de grâu produse, a obiectelor a căror menire este consumaţiunea, încât disproporţia ce există între exigenţe şi obiectele de consumaţiune e mult mai de grabă disproporţia descoperită de Malthus, decât o alta iscodită de socialişti. Capitalul din parte-şi e din natura lui menit de-a fi împărţit în lefi pentru muncă şi daca munca e eftenă şi capitalul scump, ar fi o dovadă numai că braţele ce se oferă sunt prea multe în raport cu capitalul existent, cu posibilitatea de-a le retribui.

Nouă ni se pare că adevărata cauză a mizeriei e cu totul altundeva ; că ea e în caracterul întregei desvoltări liberale, începute în secolul trecut, că-şi are temeiul în organizarea raţionalistă în locul vechei organizări mai naturale. La noi în deosebi răul e prea patent pentru a nu se vedea de oricine. Sunt aci mii şi mii de oameni cari nu compensează prin nimic munca societăţii ce-i susţine, cari în schimbul a patru clase primare sau a codului Boerescu, învăţat pe dinafară, iau dela naţie, în puterea organizării lor în societate de exploatare, zeci de mii de franci ca retribuţiuni anuale. Trebuinţele aristocratice ale plebei ignorante, ale plebei liberale, intelectual sterpe şi moraliceşte decăzute, iată ceea ce apasă asupra poporului. Această presiune nu ar exercita-o

nici capitalul moştenit, nici cel câştigat, prin muncă proprie. Acesta e, din contra, totdeauna la dispoziţia muncitorului, căci daca n'ar fi, ar rămânea improductiv.

Daca socialiştii români ar face bine să cerceteze sub câte sute de forme bugetare, fie ale comunei, ale judeţului, ale statului, se escamotează şi cel din urmă ban, câştigat de omul din popor prin muncă, pentru a hrăni cu el clasa de postulanţi şi de ambiţioşi de rând cari trăesc din fondul mizeriei comune, fără nici o compensaţie pentru aproapele lor, atunci s'ar convinge că răul la noi este cu totul de altă natură

In mod natural nici n'ar putea exista socialism la noi. Populaţia e chiar mică pentru teritoriul nostru fertil şi cestiunea socială începe prin a fi o cestiune agrară, o cestiune de disproporţie între numărul chilometrilor pătraţi ai ţării şi numărul locuitorilor. Procesul acestor din urmă fiind avizat la munca industrială, aceasta avizată la schimb pe productele agricole ale altor ţări, se 'nţelege că munca industrială va fi supusă legilor unei concurenţe universale, că nefiind destul de eftină sau neaflând vânzare, acel prisos de populaţie va căta să sufere sau să emigreze.

La noi mizeria e produsă în mod artificial, prin introducerea unei organizaţii şi a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de desvoltare economică a ţării, organizaţie care costă prea scump şi nu produce nimic. Socialismul nu se justifică dar la noi prin nimic şi ca evoluţiune de idei nu-i decât aceeaşi jucărie cu abstracţii străine pe cari şi-au permis-o predecesorii d-nilor Nădejde: C. A. Rosetti, Serurie, Pătărlăgeanu ş. a.

Fraţii Nădejde nu l-au înţeles pe confratele lor d. Conta. Au luat-o la serios cu socialismul şi au păţit-o. Trebuiau să-l propage modest ş mai mult de catedră, pentru a fi aleşi deputaţi; apoi ar fi ajuns miniştri, apoi membri la curtea de casaţie şi... cestiunea socială înceta de-a exista şi pentru d-lor şi pentru ţară. Iee-şi de model pe părintele liberalismului român, d. C. A. Rosetti. Pe la 1850 scotea gazeta întitulată „Republica rumenă", o publicaţiune nu... rumenă, ci roşcovană rău. Azi e reversibil omul, e monarhist şi regalist, un adevărat tip de convertire. Un altul proclamă republica la Ploeşti şi azi e adjutant al Regelui. Altul ameninţa în aceeaşi republică că va tăia capete de zahăr nemţesc cu sabia şi azi e mai mare peste cei ce taie nu zahăr, ci sare, e cămăraş la saline.

Nu aşa se face treabă. Iată, le recomandăm părinteşte ce să facă: In Iaşi e în formaţiune partidul Herşcu Goldner-Gheorghian. Inscriindu-se între corifeii liberalismului, publice articole în liberalul (israelit), adreseze în fiece săptămână depeşi către d. C. A. Rosetti, pună-şi candidatura de

deputat şi... parte vor avea din cumpărătura liniei Cernavoda-Chiustenge. Acesta e lucrul de căpetenie.

E drept că în apărarea lor fraţii Nădejde dovedesc, că fostul ministru Conta a ţinut prelecţiuni socialiste şi ateiste la facultate, că profesorii cari i-a condamnat chiar sunt unii, cari au propovăduit ei înşii principiile pentru cari condamnă pe alţii. Ei şi ?

Cred d-lor că în plebea de postulanţi şi ambiţioşi cari furnică în România, e unul măcar pentru care ideile să fie mai mult decât un pretext, pentru care ţinta adevărată să nu fie banul, câştigat fără muncă ? Daca cred sunt în eroare, şi e mai mult eroarea aceasta pe care-o ispăşesc prin condamnarea lor, decât erorile în contra fundamentelor existenţii societăţii, ce formează religia lor politică.

VĂLUL TURPITUDINILOR

„Românul" mustră opoziţiunea şi pe noi în parte fiindcă am luat în râs circulara d-lui ministru de interne, relativă la legea de înaintare şi admisibilitate în funcţiunile administrative. Aci ne-am adus aminte de povaţa lui Beaumarchais. Ne-am grăbit să râdem ca să nu plângem. Pretenţia „Românului" de-a fi discutat serios o administraţiune în capul căreia se găseşte Simeon Mihălescu, şi a cărei flori sunt cunoscute sub numele de Simuleşti, Chiriţeşti, Obedeni, Poteci, etc., este din toate cutezanţele organului guvernamental cea mai cinică şi cea mai îndrăzneaţă. Sunt şase ani de când cu regimul brătienesc. Nici inexperienţa, nici buna credinţă nu mai pot fi invocate ca scuze pentru a menţine o astfel de stare de lucruri.

Denunţările au fost atât de numeroase, atât de precise, încât chiar d. I. Brătianu a crezut un moment că trebue să se despărţească de un Simeon Mihălescu şi l-a dat în păstrare d-lui D. Ghica până la venirea unor timpi mai buni.

Aceste timpuri au sosit. Trebuia în adevăr grosimea de obraz a d-lui C. A. Rosetti, spre a pune iarăşi în capul administraţiunii ţării pe un om care în alte ţări ar face cea mai distinsă podoabă a unui stabiliment penitenciar. Scrisorile lui Warszawski autentice, legalizate şi chiar fotografiate pentru orice om cu bun simţ şi cu bună credinţă, n'au lăsat o umbră de îndoială asupra culpabilităţii acestui stâlp al ortalei.

Un partid nu poate fi totdeauna făcut responsabil de o crimă a unuia din partizanii săi.

Insă când în faţa evidenţii, în loc de a tăia un membru cangrenat, acel partid se scoală întreg pentru apărarea vinovatului, când îndrăzneala apologiştilor creşte cu mărimea crimelor, atunci ţara nu poate privi decât cu scârbă, o asemenea adunătură.

Numai partid nu se mai poate numi, ci bandă de sceleraţi care desfide morala, se foloseşte de piroteala naţiunii şi de nepomenita indiferenţă morală a celui care ar avea drept sfântă datorie a ocroti pe cei slabi şi a înfricoşa pe cei răi.

Simeon Mihălescu, în pisma opiniunii care l-a acuzat cu atâta temeiu, a fost încărcat cu onoruri, mai cu seamă de când era să fie înecat de infamii. I s'a făcut un simulacru de instrucţiune fără a fi suspendat un moment din capul celui mai important directorat (sau mai bine zis minister, căci sub acest regim dânsul a fost adevăratul ministru de interne). Nenorociţii tineri însărcinaţi cu această instrucţiune erau pe fiecare zi ameninţaţi în termeni puţin deghizaţi în „Românul". Ei păreau înaintea lui Mihălescu acuzaţi, dânsul judecătorul. Şi într'adevăr de dânsul atârna cariera şi poate pâinea lor. După această spălătură juridică, Mihălescu voi să aibă şi un certificat dela onorabilii săi colegi. Un Pişca, hoţul cunoscut de păduri din Teleorman, se însărcină cu murdara treabă de a-l curăţi în Senat. Un raport de cumătru, citit înaintea unor slugi guvernamentale, fu de ajuns. De atunci criminalului spălat de complicii săi nu i s'a mai cruţat nici o onoare. Pe rând, senator, comandor al „Stelei României", director la Eforia spitalelor, director la Ministerul de interne, înfruntă opinia publică, se bucură de banii adunaţi din sudoarea şi sângele nenorociţilor pe care i-a trecut în Bulgaria în toiul iernei ca pe nişte vite de jug, şi acest exemplu strălucit de imoralitate nepedepsită şi triumfătoare corupe mai mult junimea unei naţiuni decât tot ce cineva şi-ar închipui. Dar cei care tolerează asemenea lucruri ? Ce nume merită ? Ce cauze-i îndeamnă ? Slăbiciune ? Incapacitate ? Indiferinţă ? Egoism ? Complicitate ? Să tragem vălul asupra acestor turpitudini ! Ceea ce însă pune vârful acestor fapte, este că criminalii prinşi cu mâna în sac nu se mulţumesc de a se bucura în pace de fructul faptelor lor, de a-şi lua regulat cupoanele dela cauzele publice, de a-şi atârna de gât stelele şi coroanele, de a parada la mesele şi la balurile dela palat, de-a fi puternici şi bogaţi, de-a fi stăpânii ţării şi favoriţii regimului. Nu, toate acestea nu le ajung. In loc de a se face uitaţi şi de a uita, mai ies în vileag şi în gura mare înjură pe oamenii cinstiţi.

A ! asta este prea mult, domnilor dela „Românul" !

CULTURA ROȘILOR

Are haz „Românul" cu lecțiile de cuviință și seriozitate pe cari le dă pressei opoziției și nouă în deosebi. Indeamnă „ca pressa opozițiunii să se silească a se ridica la înălțimea ce trebue să aibă niște organe serioase de publicitate" și aceasta nu se poate face decât într'un mod: „a se respecta pe sine începând prin a respecta pe alții, etc., a întrebuința un limbaj demn fără insulte, fără trivialități".

Să crează cineva ochilor săi citind aceste șiruri, că sunt scrise în foaia actualmente guvernamentală ?! E oare aceeași foaie. care numea pe Domn un agent al Prusiei, un *pion* în mânile d-lui de Bismarck ? Aceeași foaie care zicea că s'a vârât cuțitul în pântecele României de către supremul trădător (în parantez vorbind, d. Boerescu, colegul de ieri al d-lui Brătianu) ? E aceeași foaie care la rândul ei istovise tot dicționarul injuriilor la adresa partidului conservator ?

Ei bine, aceeași ? Și de ce să nu fie aceeași ? Din pamfletistul Nichipercea a ieșit binemeritatul și medaliatul N. T. Orășanu ; din „Românul", a cărui hrană zilnică a fost calomnia și injuria, a ieșit un organ *high-life*, înmănușat, care ne ține de rău că discutăm în mod viu cu guvernul roșu și nu ne mulțumim cu terenul filosofiei de stat și a teoriilor politice generale.

Dar să admitem că necuviințele „Românului" nu îndreptățesc pe nimenea la repetarea lor, că, cu toate erorile d-lui C. A. Rosetti, pe când nu era încă reversibil, acestea nu ne îndreptățesc pe noi a le comite asemenea, că, pentru a ne respecta cată să respectăm pe alții.

Foarte bine ; admitem teza, *transeat major* cum ziceau logicienii.

Dar din această teză generală urmează oare că trebue să respectăm ceea ce este absolut irespectabil ? Că elucubrațiunile celor patru clase primare și ale cursului de violoncel cari redijează „Românul" trebuesc luate ca lucruri sacrosancte sau serioase ? Constatăm mai nainte de toate că nimeni n'a tăgăduit că redactorul „Românului" are numai patru clase ca învățătură și că nici d. C. A. Rosetti, vechiul redactor, n'a avut mai mult.

Nițică franțuzească învățată dela vr'un *coiffeur* sau dela vr'o guvernantă, rătăcită prin București, cetirea de romanuri rele și de scrieri beletristice asupra Statului, iată cultura oamenilor ce pretind a voi să discute cu noi probleme serioase de stat și dela cari am putea jura că n'am auzit nici când un contra-argument serios la vre-una din întâmpinările

noastre. Sofisme câte vreți. Panglicării retorice, generalizări de ceea ce s'a susținut în parte, strâmbări a tezelor ce s'a stabilit în genere, întortocheri de cuvinte, jucării cu înțelesul îndoit, pe care-l poate avea o expresie lexicală, d'astea câte vreți. Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem*, dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr.

Și de ce? Pentrucă nu sunt capabili de a pricepe adevărul. Din articolele ziarului guvernamental ar putea extrage cineva un sistem întreg de falșificare a judecății de sofistică.

Și de ce sunt incapabili de a pricepe adevărul? Pentrucă scopul lor nu a fost niciodată de a-l căuta. Jurnalistica în mânile roșilor a fost un mijloc de traiu, un mijloc de a parveni, de a câștiga, nu de-a spune adevărul. Dar unde interesul dictează, acolo nu mai există adevăr: *stat pro ratione voluntas*, voința i se substitue argumentului și cu apetiturile nu se discută. De geaba i-am spune onor. Costinescu: Nu te face gazetar ori director de bancă, pentrucă nu știi carte! Cu toate că-și recunoaște cusurul, se va face, căci câștigul material îl chiamă. Geaba i-am spus onor. Stătescu: Nu te face director de drum de fier, nu te băga la treaba din care nu te pricepi nici cât e negru sub unghie! Se va face, căci apetitul după zecile de mii de franci îi gâdilă cerul gurii.

Cu apetiturile nu se discută. Când sunt nelegitime, când nu sunt bazate pe muncă, pe cunoștințe, ele trebuesc condamnate în toată goliciunea lor. Atât ar mai trebui, să discuți pictură c'un orb, muzică c'un surd, filosofie morală cu Scarvuli.

Și 'n adevăr, ce personaje profund respectabile ni se prezintă? Dacă acești oameni n'ar avea minte sau cultură, precum n'o au, treacă meargă. Nu cultura-l face pe om cinstit și se află în cel din urmă țăran de munte mai multă noblețe de inimă, mai mult caracter, mai mult simț de dreptate, decât în Flevii și în Caradalele lustruite și aristocratizate.

De-ar avea caracter!

Dar oare caracter este a scoate *Republica română*, a face parte viața toată din societățile republicane internaționale și a încheia cariera prin a declara că regalitatea este încoronarea vieții unui republican? Respectabil este bătrânul Garibaldi. Republican a fost, republican a rămas. Și slavă Domnului, dinastia de Savoia și meritele ei pentru unitatea Italiei ar fi motive morale mai puternice de convertire politică, decât... *o pensie reversibilă*. Când era republican, d. X cerea pomană dela piață; acuma, ca pomanagiu al bugetului, e mare dinastic. Și în același timp, fiii săi, ce trăesc din pomana pensiei dată de monarhia ereditară, beau la Paris în sănătatea republicei române în cafeneaua *Procope*, plătind

cu banii cari poartă capul regelui pe avers şi sunt din visteria regelui.

Iată oamenii respectabili cu cari discutăm, oameni cari n'au respectat nici credinţele lor proprii şi cari sunt gata a le vinde pe o pensie ori pe o slujbă. A se respecta pe sine, onorabililor, nu va să zică de loc a discuta politica serioasă de Stat, cu absolvenţi ai claselor primare şi matematici ca Nastratin Hogea.

„In loc de a lucra ca, întru cât priveşte relaţiunile internaţionale *Românii să se înfăţişeze străinilor totdeauna uniţi*, ziarele opoziţiunei propagă desbinarea", continuă „Românul"

> ...hidoasa pocitură
> Ce-au semănat în ţară invidie şi ură

ne spune că noi semănăm desbinarea. Dar existat-a desbinare înaintea roşiilor? Nu s'au ridicat toţi ca un om de câte ori era un interes al ţării la mijloc? Dar cine a semănat ura şi desbinarea dacă nu „Românul" în curs de douăzeci de ani?

Şi aceasta ne-o spune cine? Omul, care în mijlocul unui războiu, n'a găsit alt de zis maselor adunate sub fereastra sa, decât că mai există o Plevnă, ce trebue luată... Plevna internă a reacţiunei.

Ei, Plevna reacţiunei e ţara întreagă. Plevna pe care vrea s'o ia Herşcu Goldner împreună cu Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, este acest popor românesc, îngenunchiat şi exploatat de gunoaele pământului întreg. In contra acestei Plevne vă organizaţi, punând şef al statului major pe complicele lui Warszawski, această Plevnă o scăpaţi, nimicindu-i spiritul, încurajând malonestitatea şi canaileria de caracter; şi, când vedem apatia în care a căzut ţara, fatalismul ce-l domină pe acest popor nobil, dar adânc îngenunchiat, teamă ne e că ora acestei glorioase şi străvechi Plevne a sunat şi că cenuşa lui Mateiu Basarab, care a blestemat neam de neamul vostru până într'a şaptea spiţă, va dormi sub ţărâna cucerită, în pământ străin.

„Ca Românii să se înfăţişeze străinilor uniţi?"

Dar sunteţi voi Români? Dar cunoaşteţi voi poporul? Sunteţi în stare a pricepe geniul şi înclinările lui? Ştiţi voi româneşte măcar? Păsărească d-lui C. A. Rosetti e limbă? Obiceele de cocote şi de picpocheţi sunt datine strămoşeşti? Cărţile ce le scrieţi, legile ce le croiţi, gândirea şi inima voastră, complexiunea voastră fizică şi morală, răsărit-au din sâmburii de stejar, ce împodobesc mormântul lui Ştefan cel Sfânt? Dela Seina, din Bizanţiu, din lupanare şi din spelunci v'aţi cules apucăturile politice şi morale; nu din istoria

şi din natura poporului nostru. De aceea aţi fost ca virusul în organismul viu al naţiei; de aceea corpul material al naţiei moare şi se putrifică, pentru aceea, voi, paraziţi, nu vă puteţi aclimatiza, pentrucă voi, etnic şi moralicește, sunteţi străini cu totul de substanţa din care e compus neamul românesc.

Ne e ruşine că aţi uzurpat numele de Român, ruşine că strămoşii sunt condamnaţi a purta acelaşi nume, cu care vă drapaţi corupţia şi mizeria de caracter.

CONDAMNAREA ORGANIZĂRII NOASTRE SOCIALE

Economiştii observă cu drept cuvânt că însuşi sistemele religioase, oricât de vechi şi de bine întemeiate pe natura morală a oamenilor suferă modificări, ba se sting chiar şi sunt înlocuite prin altele în urma unei mari decadenţe economice, care e totdeauna însoţită sau urmată de o mare decadenţă morală.

Am arătat în numărul trecut că populaţia română din Iaşi scade în urma neopritei imigraţiuni de elemente străine. Tot acelaş lucru e adevărat pentru populaţia română din Bucureşti, pentru cea din Galaţi, ba chiar pentru o comună pe jumătate rurală, cum e Târgul-Frumos.

Mortalitatea înspăimântătoare a rasei române şi înmulţirea celor străini într'o ţară îmbelşugată şi c'o populaţie relativ rară cuprinde în sine condamnarea unui sistem de guvern, condamnarea întregului aparat administrativ, dela cap începând până la infimii funcţionari, în fine condamnarea organizării sociale.

Am dovedit asemenea în mai multe rânduri cu materialul mărginit statistic de care dispunem, că sub sistemul vechiu — până la 1864 — populaţia istorică a acestor ţări creşte repede; că dela gonirea Domniei fanariote din ţară şi pân' la reformele sociale din 1864 populaţia a ajuns numărul pe care-l avea în timpul de fericită memorie a lui Mateiu Basarab. Aceasta foarte repede.

Suntem departe de a lăuda inferioritatea condiţiei sociale a ţăranului în timpul „Regulamentului", departe de a dori ca starea veche de lucruri să se mai reîntoarcă în ceea ce priveşte inconvenientele ei. Dar întru cât priveşte desvoltarea normală, naturală a poporului, întru cât priveşte proporţia suportabilă între greutăţile ce el purta şi bună starea

ce rezulta ca beneficiu din acele greutăți, orbi am trebui să fim și nedrepți către părinții noștri, daca n'am constata că acea stare era mult, cu mult mai bună pentru poporul de jos decât cea actuală.

Departe suntem de-a ne face *laudatores temporis acti*. Defectul principal al organizării vechi era, că nu ținea seamă în destul de clasa de mijloc ; dar țăranul și proprietarul mare se aflau amândoi bine și fiind într'un contact perpetuu între ei, ajunsese a avea o mare tragere de inimă pentru olaltă. Putem zice că și boierul vechiu era țărănos, și țăranul vechiu avea un fel de mândrie boierească în el.

De când însă cu emigrațiunea în străinătate, cu contractarea de obiceiuri străine și costisitoare, de când cu absenteismul la care sunt supuse în mod egal toate clasele dirigente la noi, începând cu părinții bisericii și sfârșind cu Caradalele, raportul vechiu a trebuit să se strice.

Constituția noastră, punând greutatea ei, pe o clasă de mijloc parte străină, parte neexistentă au dat loc la o declasare generală din cele mai dezastroase.

Nu mai există o altă deosebire între oameni, decât cea pe care o stabilește *banul* oricum ar fi câștigat.

Astfel un biet gazetar, care știe, în calitate de confident al miniștrilor, că drumurile de fier or să se răscumpere, joacă la bursă și... devine milionar. Ei bine, a devenit aristocrat în România. Nimeni nu'ntreabă cum și-a făcut banii. Prin muncă ? Prin o inteligentă exploatare a unei ramure de industrie ? Nimic din toate astea. A făcut politică și, prin politică, a devenit bogat. Un altul își exploatează calitatea de ministru pentru a juca la bursă, ba unii au câștigat, jucând cu banii visteriei chiar. A-și da orbește votul guvernului, pentru a se folosi bănește de secretele oficiale, de punga statului chiar, e în cel mai mare grad malonest, dar toți o fac fără jenă. Și massa ? Massa populațiunilor din oraș invidiază încă pe fericiții, cari prin mijloace maloneste ajung, fără cheltuială de spirit sau muncă, la avere și vază.

Dar dela cine câștigă ei ? Căci acest traiu a unei generații de feneanți trebue neapărat să se traducă într'un punct oarecare în... muncă. Hârtiile cumpărate de stat dela compania Stroussberg, se contau cu 20 la sută. Dumnealor le-a plătit cu 60 la sută. Cine plătește diferența de 40 la sută ? Producătorul care plătește anuitatea, țăranul.

Dar numărul producătorilor, instrumentele lor, suma puterilor lor fizice este aceeași ca în anul 1850. Se știe metodul prin care s'a aservit țăranii mult mai rău de cum era în timpul clăcii. Statul le-a cerut într'o bună dimineață o dare înzecită de ceea ce-o plăteau înainte. Pentru a o plăti trebuiau să se împrumute. Dar nimeni nu le dădea bani

decât pe muncă, calculând-o pe preţuri de batjocură, pe preţuri zilnice din care un lucrător nu se poate hrăni. Astfel ţăranul a fost dat pe mâna unei înspăimântătoare uzure. Pururea dator, pururea scos la muncă *manu militari*, el vedea traduse toate trebuinţele lui în muncă foarte rău plătită. Am cunoscut patrioţi (întreacăt fie zis, cei mai cruzi şi mai lacomi proprietari sau arendaşi sunt pururea din partidul roşu, tocmai pentrucă sunt parveniţi şi n'au nici o legătură cu pământul şi populaţiunile) am cunoscut zicem patrioţi cari luau *ierbărit* pentru găini dela ţărani, ierbărit calculat în bani şi tradus în muncă. Am cunoscut liberali cari pentru păşunea *unei* oi cereau fruptul dela patru oi. Economiceşte absurd, dar aceste pretenţii absurde se traduceau în cerere de bani, cerere de bani în prestaţiuni calculate pe preţuri de batjocură. Şi cu toate acestea e o ţară asta, care are un Rege, are legi civile şi penale, are — administraţie se zice. Astfel poporul incult, dar în colo sănătos şi foarte inteligent, e dat în prada tuturor acelora care ştiau a înşira două slove pe hârtie şi-l încurcau în paragrafii unui *drept formal*, copiat dela popoarele civilizate şi la redigerea căruia alte trebuinţe, alt neam de oameni, alte condiţii economice prezidaseră.

Capitalul, cel puţin cel mobiliar, avea înainte un caracter istoric tradiţional şi personal. Legăturile între boieri şi ţărani erau istorice, tradiţionale, personale. E nenatural a admite ca oameni de aceiaşi rasă cari neam de neamul lor trăiseră şi lucraseră împreună, să nu aibă un sentiment de cruţare şi de omenie între ei. Boierul cel mai avar, cel mai lacom de avere n'ar fi îngăduit să i se exploateze ţăranii din partea slugilor lui.

Astăzi capitalul e impersonal. O moşie străveche începe pe mâna unui patriot, în genere străin de origine, care caută să scoaţă lapte din piatră. Puţin îi pasă de soarta lucrătorului, puţin de biserică ori de şcoală. Omul e pentru el, nu un compatriot, nu un conaţional, nu ostaş sau cetăţean ; e un instrument de muncă, o viaţă trebuitoare pentru un timp mărginit, până ce o vinde sau o arendă altuia moşia. Rău hrănit, rău îmbrăcat, având locuinţă rea, maiestatea poporului român, norodul, cum zicea Mateiu Basarab, naţia a ajuns în stare mai rea decât sub fanarioţi, a ajuns la sapă de lemn.

Care e cauza tuturor relelor acestora ? Declasarea, nepotrivirea organizaţiei sociale cu starea economică şi cu stadiul de cultură a poporului. I se ia, i se tot ia, şi *lui* nu i se dă nimic în schimb. Pripa cu care s'au introdus reformele, netemeinicia lor, libertatea dată miilor de Caradale de-a trăi fără muncă din exploatarea claselor producătoare, lefuri şi sinecure, întreprinderi fără capăt de lucrări costisitoare fără nici un folos direct pentru masse, sutele de vagoane făcute

pentru a introduce în ţară mii de consumatori străini împreună cu mărfurile lor, c'un cuvânt lipsa de sentiment de rasă, lipsa de solidaritate între popor şi clasele dirigente, recrutate din Cariagdii şi Basmangii, lipsa de simţ istoric şi naţional ne-au adus unde suntem şi au prefăcut o ţară veche cu trecutul ei cinstit, cu datinele ei oneste, într'un han de oaspeţi străini, în care toată organizaţia s'a făcut în favorul străinilor şi pentru a le face traiul cât de neted şi de moale în ţara nimărui, căci numai ca firmă mai e a noastră.

Noi nu suntem contra îmbogăţirii celor ce vin şi se aşează în ţară. Cu timpul vor deveni poate cetăţeni buni ai acestui stat. Dar ca de dragul lor să ucidem oamenii noştri proprii, ca de dragul luxului, desfătărilor, înlesnirilor de traiu să compromitem existenţa fizică şi morală a rasei române. iată ceea ce e neauzit şi neînţeles.

Poporul nostru e pe calea de a ajunge ca *fellah* din Egipt. Totul e străin acolo afară de mizerie. Numai ea e naţională, e egipteană.

De aceea o repetăm : „Moldova (şi Ţara românească peste „25 ani) e'n pericol de a deveni prada celei întâie puteri „străine, care ar garanta populaţiunii măcar viaţa fizică în „contra lipitorilor cari o sug şi o degradează."

„Românul", ca toţi aceia cari luptă cu fraza şi firma patriotică, contra convingerii noastre patriotice, ne zice să n'avem teamă. Asta nu se va întâmpla. Nu e vorba de teama noastră ; e vorba de realitate şi de adevăr. Nici un popor pe lume nu e obligat a fi pururea jertfa oamenilor ei proprii, jertfa Caradalelor pe cari au avut nenorocirea de a-i asimila. De acolo se explică de ce populaţiunile Asiei, cu tot trecutul lor şi cu toată mândria naţională, au salutat un liberator în Alexandru al Macedoniei ; de acolo se explică de ce Napoleon I a fost la început salutat ca un liberator în multe state ale Germaniei. Popoare condamnate la nefericire precum pare a fi al nostru, ajung a renunţa la individualitatea lor, ajung la dorinţa de-a scăpa ele de ele însile. Nu noi le zicem acestea. Scrieri cosmopolite şi nihiliste eşite din pene române. încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie şi naţionalitate sunt mofturi şi că apăsaţii de pe faţa întregului pământ sunt fraţi şi aliaţi naturali în contra formaţiunilor istorice actuale.

CREDITUL MOBILIAR

I

Proiectându-se înfiinţarea unei bănci în companie numită „Credit mobiliar", avem în România spectacolul comic de-a vedea foile invocând când naţionalitatea, când patria, când libertatea, pentru a recomanda publicului întreprinderea aceasta.

Intre fondatorii acestei bănci întâmpinăm în adevăr o sumă de nume cunoscute, începând cu inevitabilul prinţ Dimitrie Ghica şi sfârşind cu onor. redactor al „Românului" pe care ne-am obişnuit a-l vedea participând la toate afacerile de-o lucrativitate oare-care.

Publicul văzând pe de-o parte o companie de nume atât de cunoscute, pe de alta sgomotul produs prin ziare, înclină a crede că e vorba d'un institut de aceiaşi utilitate ca „Banca naţională" sau „Creditul fonciar" bună oară, pe când în realitate bancheri străini cu alaiul de nume româneşti, menite a-i populariza, vor să neguţeze pe picior mare la bursa viitoare din Bucureşti, înfiinţând ceea ce se numeşte o *Haute banque par compagnie.*

Aşa dar, ca să punem odată capăt acestei inclarităţi şi vârtejului de speranţe, vom spune că există două soiuri de operaţii de bancă : operaţii de comerţ şi operaţi de *speculă.*

Operaţiile de comerţ pe care le face orice bancher din piaţă şi „Banca naţională" asemenea, sânt : primirea în depozit de capitale dela particulari şi plasarea lor în titluri clasate c'un venit sigur ; virimente, adică trecerea unei sume dela creditul unui client la creditul altui client ; scontare de bilete la ordin şi de poliţe ; încasarea sau plata poliţelor din locuri depărtate ; arbitragiul, adică cumpărarea poliţelor de pe pieţele unde au cursul mic, pentru a plăti cu ele datoriile pieţei proprii ; conturi curente, adică înregistrarea tuturor fondurilor primite dela un negustor precum şi a cheltuelilor făcute în numele lui ş. a.

Pentru oricine e evident că bancherul comercial e un om de încredere ce trebuie să-şi fi cunoscând clienţii şi clienţii

pe el şi că afacerile sunt în cea mai mare parte pe deplin sigure.

„Banca naţională" în fine, cu tot numele specios, nu e decât o bancă comercială, care uneşte cu operaţiile ordinare pe aceea de emisiune a unor bilete, plătibile *a vista* şi la purtător. Ea nu dă credit decât la puţine case pe poliţe cu mai multe semnături de o incontestabilă solvabilitate şi trase asupra unor afaceri *deja consumate*.

La „Creditul fonciar" baza creditului acordat e un imbold ipotecat, garantat prin solidaritatea tuturor proprietarilor ; la „Bancă" baza creditului acordat e averea existentă a negustorului, plus afacerea consumată deja, de ex. : o vânzare de grâu, plus îndosarea mai multor semnături solvabile. Valoarea intrinsecă, reală a titlurilor e cunoscută, venitul lor e sigur, titlurile se numesc clasate ; preţul lor fără de neînsemnate oscilaţiuni se regulează prin *venitul ce ele produc*. Atât institutele de credit ipotecar, cât şi cele de credit comercial au deci o bază materială cu desăvârşire solidă.

La un credit mobiliar lucrul nu este astfel ; cel puţin n'a fost nicăeri după cât vedem din istoria creditului mobiliar din Franţa, din Scoţia şi din alte părţi.

Vom încerca să dăm o schiţă istorică a celui dintâiu institut de soiul acesta, stabilit în Franţa prin decretul dela 18 Noembrie 1852 cu numele de „Société générale du crédit mobilier", fondată c'un capital de 60 milioane şi având la nevoie facultatea de a emite obligaţiuni de 600 milioane. Fondată de fraţii Pereire, nume ce-l aflăm şi între fondatorii actualei societăţi, ea a fost prototipul celorlalte, cărora impulsul agiotajului le-a dat naştere în Spania, Germania, Austria şi Elveţia. Iată operaţiile ce le făcea conform statutelor :

1) Subscripţiune şi cumpărare de titluri ale statului — va să zică emisiune de titluri — precum şi de acţii şi obligaţiuni ale diferitelor întreprinderi industriale sau de credit ale societăţilor anonime, de căi ferate, canaluri, mine şi alte lucrări publice cari (sau există sau) se vor *fonda în viitor*.

Să analizăm această operaţie.

Statul escrie un împrumut. Creditul mobiliar se 'nsărcinează să-l plaseze. Institutul are destule mijloace ca să producă o mişcare artificială la bursă ; pune douăzeci de agenţi cari să caute a cumpăra titlul şi numai patru cari să-l vânză. Capitalistul e răpit de acest vârtej artificial ; el nu înţelege că aceeaşi bancă cumpără şi vinde totodată şi după ce titlurile sunt plasate c'un câştig mare, e cu totul indiferent pentru bancă dacă ele sunt bune sau rele, productive sau improductive.

Se aude că 'n munţii Buzăului s'ar afla aur. Se formează o societate anonimă pe acţiuni pentru exploatarea minei şi

creditul mobiliar se însărcinează să le plaseze. Creditul produce *hausse* la bursă, le vinde bine, şi acum rămâne ca acţionarul cel din urmă să vază dacă există sau nu aur la Buzău. Poate să nu fi existând de loc.

Să se ţină bine minte. Creditul mobiliar se ocupă nu cu întreprinderi cari există, ci cu cele ce se vor fonda de acum înainte, a căror productivitate e cu totul necunoscută. Speculează pe speranţa acestei productivităţi. Dacă se întâmplă însă să cumpere titluri a unor întreprinderi existente, preocupaţiunea Creditului nu va fi de loc valoarea intrinsecă a lor. Din contră, acţiuni industriale, vechi, clasate, a căror valoare e cunoscută, nu dau loc la operaţii de bursă. Cu cât titlul e mai sigur, cu atât speculaţia se depărtează de el: îl părăseşte pentru acţiile unei întreprinderi nouă, pe nesiguranţa valorii cărora se câştigă mai mult. Creditul mobiliar urmează deci regula pe care o urmează orice om ce are bani disponibili şi vrea să opereze cu ei *par comptant*. Alege o hârtie *discreditată*, pentru ca mai târziu când se suie cursul, s'o vânză. Deci Creditul mobiliar poate cumpăra titluri rele, improductive, cu preţuri scăzute, poate să producă în mod artificial o *hausse* la bursă, să le desfacă pe preţuri urcate şi să-şi spele mânile în apa nevinovăţiei ca Pilat din Pont.

Afară de asta creditul era îndreptăţit de-a mai face următoarele operaţiuni:

„2) Emisiunea de obligaţiuni proprii pentru o sumă egală cu cea plasată în subscripţiuni şi cumpărări.

„3) Vânzarea sau amanetarea tuturor efectelor, acţiunilor şi obligaţiunilor câştigate şi schimbarea lor pe alte hârtii de valoare.

„4) Propunerea, cesiunea şi executarea de *împrumuturi şi întreprinderi de lucrări publice de tot soiul.*

„5) Imprumuturi Lombard pe amanet de acţii sau obligaţiuni, credit contocurent.

„6) Primirea de depozite în contocurent.

„7) Incasso în contul societăţilor de mai sus numite, plata cupoanelor lor de dobânzi şi dividende şi alte mandate.

„8) Instituirea unei case de depuneri pentru toate titlurile acestor întreprinderi."

Alte afaceri erau oprite şi anume banca nu putea face specule pe timp la bursă, nici specule pe premii.

Dar afaceri de *report* li erau permise, deşi acestea constitue o speculă de bursă, care forma o însemnată parte a transacţiunilor creditului mobiliar.

Aşa dar afacerile Creditului mobiliar sânt operaţii de *Haute-Finance* şi de speculă de bursă. [1])

1) Max Wirth, — Bankwesen, pag. 546 et sq.

In anul întâi creditul mobiliar francez n'a făcut decât afaceri pe cari le fac toate casele mari de bancă. In acel an a dat din asemenea afaceri un venit net de 7.582.722.

In al doilea an a *creat* trei întreprinderi: „Société des immeubles de la rue de Rivoli", „Société maritime", „Société de chemins de fer autrichiens". Beneficiile treceau peste zece milioane.

In anul al treilea societatea era în apogeul ei; întreprinderi varii i-au adus un beneficiu de 3.870.776 fr.

Dar chiar în acest an dările de seamă ale societăţii *începură a deveni obscure şi mai puţin amănunţite.* La 1860 se declară o pagubă de 7.933.136 fr.; iar la 1867 fondatorii societăţii cari o administraseră în mod dictatorial, *se retraseră.* In adunarea acţionarilor dela 30 Noembrie 1867, succesorii lor mărturisiră că pagubele se ridicau la... 47.542.000 franci. Societatea a trebuit să lichideze.

Ce s'a găsit în bilanţ?

Că societatea creditului mobiliar era creditoarea companiei imobiliare pentru 80 de milioane şi că aceasta din urmă, în cărcată de maidane şi case ce nu le putea nici vinde, nici închiria, nu era în stare a plăti nimic.

„Totodată cată să recunoaştem — zice Courcelle-Sencuil în „Traité des opérations de banque" că răul ar fi fost şi mai „mare dacă s'ar fi emis pentru 600 milioane sau pentru un „miliard două sute de milioane, obligaţiuni de ale societăţii, „precum ne putem teme câţiva ani (lucru pe care l-a refuzat „guvernul) sau dacă societatea ar fi parvenit a pune în servi„ciul său o bancă de circulaţie. S'ar fi ajuns la o catastrofă „cel puţin egală cu a lui „Lard".

Iată dar ce este „creditul mobiliar". O încercare de-a monopoliza toate întreprinderile din ţară: împrumuturi, construcţii, lucrări publice, fie ele oricât de hazardate. Odată titlurile desfăcute prin manipulaţii de bursă, treaba acţionarilor dacă ele produc ceva sau nu.

Din parte-ne se 'nţelege că nu putem opri pe nimenea de a-şi întrebuinţa capitalul cum poftește. Dar orice capital nu se poate întrebuinţa decât în anume moduri: sau în exploatare, servind a plăti pentru muncă, sau plasat în împrumuturi ipotecare, sau în negoţ ajutând schimbul de mărfuri, sau în fine... în speculă.

Pentru milionari, pentru Rotschild şi Pereire, specula e cea mai rentabilă, pentrucă ei o *domină;* pentru capitalistul mic e de recomandat plasarea în titlurile unor întreprinderi, nu viitoare, ci deja existente, al căror produs e ştiut, al căror venit e sigur.

Aşa dar liber e oricine de-a specula Capitalul său ; legile o permit. Dar sigur este că prin speculă averea tuturor nu câştigă nimic. Ea câştigă prin producţie, prin negoţ, nu prin joc de bursă.

Precum zece oameni muncesc împrejurul unei mese de joc de cărţi ziua şi noaptea fără ca suta de galbeni ce o au toţi împreună să se'nmulţească sau să scază, ci trece din mâna celui naiv în mâna celui abil — o deplasare a aceleiaşi averi — aşa e aci. Milionarul abil care dominează bursa şi mişcările ei, care, când vinde acţii de Panama, produce *hausse*, iar când cumpără acţii ale Băncii naţionale, produce *baisse*, va încasa diferenţele dela publicul întreg, ba va atrage din ce în ce mai multe capitaluri din provincie, detrăgându-le agriculturii, comerţului solid şi întreprinderilor solide şi aruncându-le în vârtejul unor întreprinderi nouă, cu viitor necunoscut şi c'o producţiune nulă poate.

Ceea ce am dori e ca piesa să nu facă dintr'un institut a cărui esenţă e specula, producerea de *hausse* şi *baisse* la bursă fără privire la valoarea intrinsecă a titlurilor speculate, un institut naţional, menit a ridica comerţul, industria şi agricultura.

Nu voim de loc să discreditäm societatea. Nu-i cunoaştem încă statutele, nu ştim ce anume operaţii va face. Poate chiar că ceea ce este a se fonda la noi să fi având cu totul caracterul unei bănci comerciale. Ceea ce constatăm este că : societăţile câte s'au format sub acest titlu pân'acum, au fost societăţi de acţionari, al căror capital a fost în esenţă întrebuinţat la specule de bursă asupra unor titluri neclasate încă, bazate pe întreprinderi viitoare, cu un produs incert ; titluri al căror preţ de bursă se regula, *nu prin venitul ce produc*, ci pe speranţa unui venit, sau şi mai rău, pe speranţa că ele se vor urca pân'la ultimo, indiferent dacă valoarea lor intrinsecă reprezintă ceva sau nu.

Facultatea pe care o bancă ca aceasta, „haute banque", o are întru a urca un titlu ori-cât lipsit de valoare intrinsecă, până ce-l vinde şi a scădea un titlu oricât de solid până ce-l cumpără ; facultatea de a urca cursul tuturor efectelor ei de portofoliu când face bilanţul, pentru a împărţi dividende fictive, luate din capitalul primitiv ; în fine puterea de a detrage capitalul celor lesne crezători din întreprinderi productive şi a-l abate la întreprinderi hazardate, toate acestea nu ne permit să ne felicităm tocmai mult de înfiinţarea ei. Dar pentru a ne prejudeca, mărturisim că din cele scrise până acum nu putem decât presupune statutele. Dacă operaţiile indicate în ele vor fi identice sau analoage cu cele din statutele „Societăţii generale de credit mobiliar" din Franţa, nu

va mai fi îndoială că noua bancă e prematură pentru ţara noastră şi de un folos foarte discutabil chiar pentru ţările acelea, în cari practica şi uzanţele creditului sunt mai cunoscute decât la noi.

II

Semnul caracteristic al tuturor acestor institute este speculaţiunea.

Pentru speculaţiune însă societăţile *anonime* pe acţii nu sunt potrivite. Societăţile anonime speculante aduc pagube atât *proprietarilor*, adică *acţionarilor, cât şi publicului.* Ne mărginim la următoarele argumente esenţiale:

I. Afacerile de speculaţiune cer după natura lor, o mare experienţă de afaceri, o extraordinară repeziciune de concepţie şi de deciziune. Corespunzând în genere pe cale telegrafică pentru a încheia asupra a milioane, neavând adesea decât un minut de reflecţie, societatea nu poate merge bine. Directorii cari ar poseda asemenea calităţi, nu se găsesc, pentrucă asemenea oameni preferă a-şi face afacerile lor proprii. Dar, dacă se găsesc şi li se dă puterea discreţionară cerută, atunci societăţile sunt în pericol *directorul său să proceadă cu prea mare cutezanţă sau să exploateze situaţia în folosul său propriu, lăsând numai şansele rele pe seama societăţii. Aceasta a dovedit-o procesul acţionarilor Creditului mobiliar, intentat consilierilor de administraţie, cari au fost condamnaţi în prima instanţă la plata a 60 milioane franci.*

Consilierii de administraţie ai creditului mobiliar *au câştigat averi imense, pe când societatea mergea spre faliment.*

Ani întregi se făceau către finitul anului tot soiul de manopere de bursă şi jurnalistice. (In sferele bursei se susţinea că faimoasa ştire tătărască despre luarea Sevastopolului fusese comandată de creditul mobiliar).

Aceste manopere *aveau de scop de a ridica cât se poate de mult cursul efectelor din cari consistă portofoliul Creditului mobiliar. Bilanţul se încheea dar cu cursurile cele mai urcate şi se împărţea o dividendă mare care în realitate absorbia o parte a capitalului acţiunilor; căci dacă s'ar fi făcut bilanţul câteva săptămâni mai târziu, după ce cursurile scăzuseră la nivelul lor natural, ar fi rezultat un deficit al capitalului primitiv.*

Fiindcă aceste institute se fondaseră pentru motive de *agiotagiu* adică, fiindcă subscripţiunile nu se făcuseră din capul locului decât cu intenţia, *de-a urca cât se poate de sus acţiile nouă şi de a le vinde cu agio,* proprietarii aceia ai acţiilor cari

rămâneau cu ele la urmă, erau *totdeauna în pagubă.* Acţiile celor mai multe institute de credit stau sub *pari;* acele ale creditului mobiliar, nominal de 500 franci, urcate odată până la 1300 franci şi mai sus, au scăzut dela 1869 la 162 franci.

2. Institutele acestea nu sunt stricăcioase numai proprietarilor, ci şi *publicului.* Faptul că unii speculanţi precum Rotschild, Pereire şi alţii au câştigat multe milioane cu operaţii financiare, a orbit publicul într'atâta, că se lăsa ademenit de făgăduinţa de a ajunge, pe calea puterii financiare colective, la aceeaşi ţintă. Făgăduinţa unor dividende mari se primi cu credinţă după exemplul evident al oamenilor din *Haute-France.* Aşa dar nu numai că s'a subscris capitalul primitiv al unei mulţimi de institute de credit, ci s'au primit de bună voie şi obligaţiile lor. Institutele de credit, la început în perplexitate ce să'nceapă cu capitalul, — căci o bancă are nevoie de timp pentru desvoltarea ei, ca orice altă afacere — nu s'au mulţumit numai cu a cumpăra efecte de bursă, ci participară la o mulţime de întreprinderi nouă pentru exploatarea de mine, fabrici şi alte stabilimente industriale, şi nu arare ori *se cumpărau afaceri vechi cari nu rentau ca bază a societăţii acţionarilor.* Căci un timp oare-care era de sine înţeles *între speculanţi că întreprinderi bune le exploatează cineva singur pe seama sa, iar cele rele se lasă unor societăţi de acţionari,* întrebuinţându-se fraza comună, „că numai exploatarea în mare are perspectivă sigură de succes". Astfel detrăgând capitalul ramurilor de industrie deja existente şi îndreptându-l spre o plasare mai puţin rentabilă, pentrucă e nouă, au căşunat o mişcare neeconomică a capitalului, care trebuia să perturbe atât strângerea de capitaluri cât şi câştigul lucrătorului.

Ca dovadă uimitoare de exactitatea deplină a descrierii economistului german că esenţa unei asemenea întreprinderi este specula, servă procedimentele dela noi.

Creditul mobiliar nu există încă. Statutele lui sunt necunoscute, n'au fost tipărite încă; nici un decret al Regelui n'au autorizat existenţa societăţii.

Ministerul comerţului şi lucrărilor publice dela noi e abia în stadiul de-a se informa dacă persoanele fondatorilor sunt onorabile şi dacă instituţia poate fi în folosul comerţului.

Ei bine — deja se speculează acţiile *nexistente* ale unei societăţi *neexistente.*

Va să zică oamenii cari au banii lor plasaţi în înscrisuri ipotecare, în efecte ale statului român, tot efecte sigure, vând aceste efecte sigure spre a cumpăra acţiile *neexistente* ale unei societăţi *neexistente!* Nimeni nu ştie nici ce va face societatea viitoare, nici ce soi de întreprindere va încuraja — totul e cuprins în haosul viitorului. Dar tocmai

pentrucă nimic nu e sigur, tocmai pentrucă nesiguranța absolută dă loc la speranțe exagerate, specula a și pus mâna pe *ficțiune* și o vinde drept bani buni. E cu totul indiferentă pentru speculatori valoarea intrinsecă a viitoarelor titluri. Ei știu că la orice nouă emisie, patronată de nume cunoscute, se naște *hausse* în piață și cestiunea principală e de a vinde până e hausse. Deci, precum vede ori-cine, ei nici nu au titlurile în mână. Mai mult! N'au nici banii necesari pentru a le cumpăra, adică n'au nimic, nici bani, nici efecte, și cu toate astea câștigă bani.

Rugăm pe ori-cine să aprecieze aceste împrejurări și să-și facă o judecată despre natura lor.

CREDITUL MOBILIAR ȘI JOCUL DE BURSĂ

III

Tratând materii financiare într'un ziar cotidian, avem două greutăți de întâmpinat.

Una rezultă din subtilitatea materiei. Jocul de bursă, cu toate halucinațiile lui, ar cere un spațiu mai întins decât coloanele unei foi. Mai ales că în lumea speculei intră tot ce o societate omenească are mai nesănătos, ruinat, pospăit, începând cu culisele teatrului și sfârșind cu culisele bursei.

Toată lumea-și aduce aminte de afacerea Stroussberg; de acei Duci și Conți sileziani cari treceau drept fondatori ai societății, ale cărei acții le emiteau o *haute banque*... papa Stroussberg.

Plasat-au acei oameni fondurile lor disponibile în acții Stroussberg? Ce să plaseze când n'aveau nimic? Dar au plătit poate primul vărsământ și au jucat asupra diferenței, pe prime până la eliberarea integrală a acției sau și mai rău, au căpătat un număr de acții *gratis* pentru iscălitura pusă sub documentul primitiv al fondațiunii.

Dând Dumnezeu s'avem și noi bursă în țară, vom avea ocazia de a descoperi manoperile încâlcite ale agiotagiului și a le descrie așa încât oricine să le priceapă.

Așa dar, cum am zis, subtilitatea materiei e o greutate. Pe puține coloane trebuie să spunem mult într'o formă nu prea concisă căci s'ar îngreuia înțelegerea.

A doua greutate e recapitularea continuă. Fiecare număr

de gazetă e o scriere de sine stătătoare, încât cetitorul trebuie să înţeleagă tot ce-i spui, făr'a pretinde dela el ca să-ţi fi cetit şi numărul trecut.

Aşa dar recapitulăm zicând: operaţiile de bancă se deosebesc esenţial în operaţii *comerciale* şi de *speculă*.

Cele comerciale sunt: negoţ de aur şi argint, schimb de bani, depozite, virimente, arbitraje cambiale, scont, conturi curente, emisiune de bilete la purtător, împrumuturi ipotecare, comisiuni.

Cari sunt operaţiile de *speculă*? In esenţă foarte unilaterale: cumpărare de acţii sau de titluri *en gros* şi specularea lor la bursă *en detail*. Acesta este cercul de activitate al marilor bănci (Rotschild, Bleichröder, Pereire) acesta e în fine cercul de activitate al *creditului mobiliar*.

Dar o bancă comercială nu cumpără acţii şi titluri?

Nu.

Ea le ia în comision, de crede că sunt bune şi trebuie să se încredinţeze dacă sunt bune, pentrucă cei dintâi cărora le va vinde titluri, sunt clienţii ei proprii, negustori şi capitalişti cu cari are a face de 30—40 ani şi mai bine, sunt aceia cari formează sfera creditului unui bancher comercial. Dar în comision le ia.

Pentru un mic comision plătit de „Societatea acţionarilor", pentru altul şi mai mic plătit de clienţi, bancherul comercial desface acţii bune ale unei întreprinderi industriale cu preţul lor normal, fără speculă, fără agiotaj. In cât le-a primit, le dă.

Câştigul poate fi mare, numai dacă afacerea e mare; în colo e foarte normal, precum şi plasarea e normală. Numai capitaluri disponibile i se pun la'ndemână întreprinderii. Nu-şi vinde nimeni moşia ca să cumpere acţii.

Altfel e banca de speculaţie, altfel creditul mobiliar.

Aceste cumpără toate acţiile unei întreprinderi (en gros). Indiferent dacă întreprinderea e bună ori rea. Apoi le revinde în detail prin speculaţie, beneficiind *totdeauna* de diferenţe.

Ne va întreba cineva cum se face speculaţia.

Ne vom încerca s'o descriem.

Să presupunem că e a se construi un drum de fier dela Bucureşti la Cernavoda care costă 50 de milioane, împărţiţi în 100.000 de acţii a câte 500 franci, de plătit în patru termene.

Va să zică titlul provizoriu pentru întâiul vărsământ costă 125 franci, total: 12 mil. 500.000 pe care *Haute banque* îi varsă, cumpărând astfel totalitatea titlurilor provizorii.

De'ndată ce titlurile promit a se emite, oricare ar fi valoarea intrinsecă, ele sunt sigure de o *hausse*. De ce?

Numai şi numai pentrucă toţi speculanţii de profesie ştiu că pe cât banca de speculaţiune emite, titlurile se vor urca.

Această *hausse* este atât de bine de prevăzut, încât, în vederea ei se naşte un fel de cerşetorie de o speţă cu totul modernă, necunoscută în timpii reacţiunii.

După textul actului de fondaţiune acţionarii au să verse echivalentul hârtiei lor în patru termene. Toate acţiunile li-a luat *creditul mobiliar.*

Numaidecât creditul sau sindicatul ei de capitalişti e asaltat cu cereri ; oameni din societatea bună, dame din lumea mare, diplomaţi, balerine, judecători, săbiuţe politice vin a solicita cu multă umilinţă la uşa bancherului, care 20, care 60, care 100 de titluri provizorii.

Bancherul de comerţ are şi el amicii lui : negustori engrosişti, proprietari mari, meseriaşi însemnaţi, arendaşi bogaţi, tot oameni cari-şi învârtesc capitalul în sudoarea frunţii, cu munca.

Dar iată amicii unei *haute-banque. „Le monde"* cum s'ar zice franţuzeşte şi „le demi monde".

Şi credeţi că refuză „Innalta bancă" de-a le da acestor oameni acţii ?

Ferit-a sfântul.

Nu-i vorbă, să plaseze serios nu vrea nici unul. Nici n'au fondurile cuviincioase pentru a câştiga proprietatea *integrală* a acţiunilor pe cari le solicită.

Dar toţi ştiu că aceste acţii ce vor cota în *hausse* la bursă, din ziua întâia chiar, că speculatorii se vor arunca ca lupii asupra lor, rupându-se care de care să plătească o primă de 50, 100, 500 de franci chiar ; că vor cumpăra, până ce ţine vârtejul, cu 150, cu 200, cu 600 franci chiar un titlu provizoriu, care a costat... cât ?

125 franci *al pari.*

Dar cum va produce creditul mobiliar acest vârtej ?

Va împărţi titluri provizorii : 250.000 (nominal la plata integrală 1 milion) unor persoane a căror aprobare şi vorbă sunt folositoare succesului afacerii, dar cari n'au nici atâta capital, încât să-şi poată păstra chiar timp scurt acţiile. Asta e prima categorie, alaiul fără parale.

250.000, la persoane, asemenea în condiţii sociale înalte, dar destul de bogate pentru a conserva titlurile : alaiul cu parale.

250.000 la speculanţi de rând şi culisieri. Caracuda.

Preste tot 750.000 franci împărţiţi în 6000 titluri provizorii din care fiecare dă dreptul la achiziţia ulterioară a unui titlu definitiv de 500.

Câte-şi trele soiurile de oameni, lume mare, jumătate lume şi culise, de orice categorie s'ar ţinea, diplomat sau galopin,

balerină sau adiutant Domnesc, gazetar sau cinstit episcop, aşteaptă, prevede, dar mai cu seamă prezice *hausse* asupra acţiunilor. Toată puterea intereselor lor îi face să vrea *hausse*.

Sub asemenea auspicii se deschide bursa. Capitalistul serios şade la un colţ. Il cam tentează sgomotul. Ar vrea şi n'ar prea vrea.

Dar ceea ce am numit noi alaiul fără parale nu-şi poate păstra titlurile. Cei 150, 300, 450 franci ce i-a pus fiecare din sărăcimea înaltă în titluri, devin simţitori prin lipsa lor! Ei vor să-şi realizeze hârtiile.

Titlurile se oferă la bursă.

Ce face banca de speculaţie sau creditul mobiliar? Le lasă să se vânză pe orice preţ? Nu.

Le cumpără ea singură cu primă.

Plăteşte 10, 20, 30 la sută primă. Nimica toată la 250.000.

Vânzătorii sunt încântaţi de-a fi realizat un beneficiu ş'o spun în gura mare cu păreri de rău că n'au putut aştepta încă câteva zile pentru a vinde c'un curs şi mai ridicat.

Dar au vândut sau au conservat acţiile lor? Puţin importă. Vorbele lor sunt folositoare creditului afacerii şi atrag capitalurile.

Dacă capitaliştii tot se mai sfiesc de-a cumpăra noua valoare, există un mijloc în genere infailibil de a-i atrage: acela de a face să-i joace pe dinaintea ochilor o mare mişcare de afaceri.

Dacă capitalistul vede vânzându-se succesiv la bursă douăzeci de mii de acţii ale creditului mobiliar, sau patronate de el, c'un preţ care oscilează uneori, dar în linie generală se tot urcă mereu, de fier să fie şi tot se ispiteşte să cumpere. Şi'ntr'adevăr, îşi zice el, un titlu de 125, care se vinde azi cu 150 nu va face mâni 160, poimâni 170? Mai ştii? 165 tot o fi făcând dacă se vinde cu preţul acesta, dacă căutarea lui e egală cu oferta, ba chiar superioară, dacă beneficii considerabile au fost realizate de o mulţime de persoane onorabile şi de consideraţie, cari au cumpărat, revândut şi şters diferenţele.

Sărmanul de el!

El nu ştie că *Creditul mobiliar* însuşi a vândut şi a cumpărat înaintea ochilor lui; că acest vârtej de afaceri a fost jucat anume pentru el ca să-i ia ochii şi să-l atragă cu bănişorii lui, strânşi unul câte unul şi cu greutate.

Dar cine o ştie asta? Nimeni.

Cei abili se cam îndoiesc ei, dar la urmă ce le pasă. Dacă ştiu taina, câştigă şi ei asupra diferenţelor şi pace bună. Dar chiar cei abili nu sânt siguri. Pentru-că, când agenţii de schimb merg în fiece dimineaţă să ia ordine dela Credi-

tul mobiliar sau dela *Haute banque*, li se dă la unul sau doi din ei *ordin de a vinde* (ofertă puţină) şi la 40 sau 50 *ordin de a cumpăra* (căutare multă). Dar nici un agent de schimb nu ştie ordinele date confraţilor lui, nici ştie de către cine i-au fost date.

Legea, reglementele, obiceiul şi mai mult decât orice interesul lor propriu, îi face pe toţi foarte discreţi.

Astfel se petrec lucrurile.

In măsura în care capitalişti serioşi cumpără titlurile urcate prin această comedie, Creditul mobiliar augmentează ordinele de vânzare sau diminuează ordinele de cumpărare, după curs, nu zi cu zi, ci sfert de ceas cu sfert de ceas, până ce toate titlurile sau cea mai mare parte a lor sunt plasate.

Să admitem acum că în decursul acestei operaţii prima s'a ridicat numai cu 30 la sută. La fiecare titlu provizoriu ar fi un câştig de 37,50, adică titlul provizoriu de 125 s'ar vinde cu 162,50, lucru nu tocmai de mirare când am văzut titlurile primului vărsământ al Băncii naţionale vânzându-se cu 500.

Ştim dela început însă că 6000 titluri au fost împărţite *al pari* la alaiuri. Va să zică „Creditul mobiliar" a speculat numai 94.000.

Dela 94.000 câte 37,50 premiu e în total 3.525.000.

Dar a cheltuit spre acest scop :

1.	Prima de 10% plătită subscriitorilor din înalta sărăcime . . .	25.000	
2.	Curtaj (samsarlâc)	305.000	
3.	Gazetarii, administraţia, perderile .	144.500	475.000
			3.050.000

Adică un câştig de 3 milioane, învârtind un capital de 12 milioane şi jumătate în curs de două trei săptămâni.

Dacă însă banca ar fi plătit integral emisiunea toată şi ar fi emis titlul cu 500, *al pari*, câştigul era de patru ori pe atât de mare, era de 12.200.000 învârtind un capital de 50.000.000 câteva săptămâni.

Precum se vede din cele de mai sus, asemenea operaţii de bursă nu se pot face de bancherii de comerţ. Numai o *haute banque* cu zeci de milioane capital disponibil sau numai o soicetate de acţionari, al cărei capital se'ntrebuinţează la agiotaj, poate întreprinde a urca şi a scădea titlurile după voinţă. Pentru a înlătura contramina, adică a împiedeca operaţiunile în sens invers al altor case puternice, cari ar zădărnici şi *hausse* şi *baisse* a bancherului sau a creditului mobiliar, casele acestea se atrag asemenea cu o parte aliquotă, la câştig, ceea ce se chiamă a le primi în *sindicat*. Toate ope-

raţiile acestea sunt independente de caracterul oamenilor. Bărbaţii cei mai onorabili cari ar lua parte la cumpărarea *en gros* şi speculaţiunea *en detail* de titluri nouă, nu se pot purta altfel decât cum le dictează natura întreprinderii lor. Ceea ce e rău e natura însăşi a operaţiunilor de *Haute banque* şi de credit mobiliar, nu oamenii ce le fac.

Ne rezervăm pentru altă dată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi, precum şi crizele comerciale cărora le dau naştere, mai cu seamă pe o piaţă de efecte, relativ nouă, inexperientă, ademenită cu atât mai lesne de lăcomia câştigului.

PĂTURA SUPERPUSĂ

I

„Românul" a contractat năravul de-a ne atribui articole pe cari nu noi le-am scris, ci le-am reprodus din alte ziare, şi de-a polemiza apoi cu *Timpul* combătând ca ale noastre, idei pe cari le împărtăşim poate numai în parte sau cu oarecari rezerve. Astfel se'ntâmplă şi în numărul de Sâmbătă, în care vedem că polemizează cu noi pe temeiul unui articol reprodus din „Poşta" privitor la antagonismul dintre Moldoveni şi Munteni.

Nu doar că ne-ar părea rău de-a fi scris acel articol pe care l-am reprodus. Ceea ce însă nu e al nostru, nu e, şi e o apucătură de rea credinţă de-a ne atribui în total şi direct idei pe cari nu le împărtăşim decât în parte sau indirect şi cari au nevoie sau de-o rectificare, sau de tranziţia printr'un nou punct de vedere.

Noi, de ex., avem în privinţa aşa numitului antagonism dintre Moldoveni şi Munteni o părere proprie, bazată pe observaţiuni etnologice, care modifică esenţial maniera de-a privi cestiunea.

Nu există, după a noastră părere, nici o deosebire între *rassa* română din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului şi a ţării ungureşti. E absolut aceeaşi rasă, cu absolut aceleaşi înclinări şi aptitudini.

Dar în Bucureşti şi în oraşele de pe marginea Dunării s'a ivit un element etnic cu totul nou şi hibrid care ne-a furnizat generaţia actuală de guvernanţi. Acestea sunt rămăşiţele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu şi Ypsilant şi resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminţie nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C. A. Rosetti, Phyrekydis, Serurie, ş. al. Toată spuma asta de fanarioţi novisimi, cari s'au pripăşit în ţară de 50—60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluţiune, demagogia României.

Fizic şi intelectual stârpituri, neavând nici tradiţii, nici patrie, nici naţionalitate hotărîtă, le vedem punându-se la

discreţia străinilor şi votându-l când pe Stroussberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliindu-se în Moldova cu evreii, ca să paralizeze lupta de emancipare naţională de acolo. Aprinşi de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice şi autohtone ale acestei ţări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici intereselor, nici naturii ei.

Aceste elemente sunt cu mult mai numeroase în Ţara românească decât în Moldova, dar şi aici ele se află mai cu seamă în centrele şesului, nu prin oraşele dela munte, nici prin ţinuturile de acolo. Pe aceste producte de baltă Moldovenii le confundă apoi cu populaţia istorică a Ţării româneşti, precum se află în sate în genere şi în deosebi la Câmpu-lung, la Târgovişte, la Târgu-Jiului, ş. a. m. d. Acestor producte de baltă moldovenii le zic din eroare munteni, căci nu sunt munteni.

Aşa dar : *distinguendum est.*

Ceea ce sunt pentru Moldova evreii, sunt pentru Ţara românească aceste venitùri cari, prin identitatea religiei, au ştiut să se strecure printre Români, să-i amăgească şi să ajungă a-i stăpâni ; şi pentru ca lucrul să le succeadă şi mai bine, au precupeţit tocmai instinctele noastre naţionale.

Vedem bunăoară pe un C. A. Rosetti, un grec, şi pe Carada, un alt grec, înfiinţând o gazetă.

Ce nume-i dau ?

„Românul“.

Ei cari n'au fost români neam de neamul lor.

De-aceea e destul ca aceşti oameni să lipsească dela guvern fie oricine altul, şi numai de cât nu se mai simte nici o deosebire între Român şi Român. Dar cum o fi Carada, Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti, Pherekydis, ş. a. Românul de ori unde începe a se simţi străin în ţara lui proprie şi, precum zice „Poşta“, guvernul i se pare tot atât de străin ca cel unguresc Ardelenilor, ca cel muscălesc Basarabenilor.

E un axiom în mecanică, că efectul trebue să fie egal cu cauza.

Domnia fanariotă şi scurgerea sistematică de stârpituri şi faliţi în şesul Ţării româneşti a ţinut 121 ani. Abia la 1921 avem perspectiva că, prin o lungă reacţiune a spiritului naţional şi a puterii de asimilaţiune a solului şi a rassei, vom fi exterminat până şi urmele acelei domnii odioase. Abia atunci caracterul meschin, lipsit de onoare şi de curaj al acestor venetici se va fi adaptat caracterului inimos al naţiei româneşti şi abia strănepoţii Caradalelor vor *putea* fi români. Caradalele actuale, *chiar să vrea, nu pot să fie români,* precum din salcie, oricât ne-am sili, nu putem corci un stejar.

Lupta Moldovei contra numiţilor munteni nu este deci

îndreptată în contra elementelor istorice ale Ţării-româneşti, ci în contra celor neistorice. E o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte în mod instinctiv, cucerind bucată cu bucată bunurile lui naţionale. Azi e limba pe care aceste stârpituri o prefăcuseră într'o păsărească neînţeleasă, mâni va fi poate organizaţia socială, poimâine biserica şi şcoala, una câte una. Totul trebue smuls din mâna acestor oameni c'o înăscută incapacitate de-a pricepe adevărul şi lipsiţi de posibilitatea patriotismului: totul trebue *dacizat* oarecum de acuma 'nainte.

Deşi poporul român e numeros, lupta lui e disproporţionat de grea, de vreme ce aceşti oameni au sprijin pe străini. Aduşi la putere de Rusia, susţinuţi azi de alianţa austro-ungară, vedem pârghiile cari-i ridică aşezate în afară, pe când înăuntru n'avem decât poporul nostru propriu, exploatat cu neomenie, sărăcit, scăzând numeric şi fără o conştiinţă limpede de ceea ce trebue să facă.

Naţia românească n'are de gând încă să institue, pentru regularea acestui soiu de stăpânitori, ordinul sfintei cânepe spre a ridica la aceleaşi demnităţi pendente şi pe grecul Serurie şi pe grecul C. A. Rosetti şi pe bulgarul Mihălescu şi toată seminţia dominantă.

Dar să nu desperăm.

Planta creşte la noi. Ar trebui numai nişte mâni vârtoase mocăneşti cari să ştie s'o întrebuinţeze. Apară ele în Moldova, apară peste Olt ca'n vremea lui Tudor, naţia le-ar primi aşternându-le flori şi covoare pe drumuri, precum i le aşternea lui Mateiu Basarab la intrarea în Târgovişte. Şi Mateiu Basarab, adormitul întru fericire, făcea un uz îmbelşugat de această plantă, distribuind cordoane la Caradalele din zilele lui.

Aşa dar, încă odată, *distinguendum est.*

Avem de-o parte rassa română, cu trecutul ei, identică în toate ţările pe cari le locueşte, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr şi de patriotism.

Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă, un fel de sediment de pungaşi şi de cocote, răsărită din amestecul scursăturilor orientale şi occidentale, incapabilă de adevăr şi de patriotism, rassa Caradalelor, pe care Moldovenii din eroare o numesc Munteni.

Această teorie am expus-o în mai multe rânduri, dar „Românul" s'a ferit de-a ne răspunde.

E o cestie foarte neplăcută pentr'un guvern compus în cea mai mare parte din asemenea adunături şi pentru un partid în care, la zece nume, afli abia unul românesc.

Cine va face lista funcţionarilor mai cu seamă înalţi, a pensionarilor, a deputaţilor, a arendaşilor bunurilor publice

şi private, c'un cuvânt a tot ce reprezintă circulaţiunea şi reglementarea vieţii generale, va observa cu înlesnire că frânele stăpânirii reale a scăpat din mâna elementului autohton şi istoric şi a încăput pe mâni străine. Dar acest din urmă element, această formaţiune hibridă se pretinde română? Neapărat se pretinde, căci altminteri n'ar avea pretext să stăpânească. Dar nu este *încă* şi nu are încă nici posibilitatea organică de-a fi română.

Nu tăgăduim că foarte numeroase elemente s'au asimilat pe deplin cu rassa română, dar acelea sunt intrate de mult, de-o sută, două, ba chiar de două sute cincizeci de ani.

Insă nu acestea domină, ci imigranţi proaspeţi cari sunt abia în generaţia a doua, a căror limbă maternă era încă străină şi cari s'au romanizat, în privirea limbii, în şcoalele noastre.

Limba singură nu constituie însă naţionalitatea.

Calităţile morale şi intelectuale ale rassei au o însemnătate cu mult mai mare.

Dac'am încerca să determinăm exact timpul în care elementul autohton a învins pe cel imigrat, sau a fost învins de el, am zice:

La 1700 învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă.

La 1821 începe reacţiunea elementului autohton şi merge biruitoare şi asimilând până la 1866.

La 11 Februarie 1866 învinge din nou elementul imigrat.

Există şi de-atunci o oscilaţiune, o mutare a punctului de gravitaţie când asupra elementelor instinctiv-naţionale, când asupra celor instinctiv străine, dar victoria, precum vedem, e momentan a acestor din urmă.

Dar care-i semnul prin care se disting aceşti oameni neasimilaţi, de provenienţă transdanubiană de populaţiunea de rassă?

Cerem a se constata aceasta în toate punctele. Noi zicem prin sterilitate fizică şi intelectuală. Sunt intelectuali şi fizic sterpi, sunt catâri în toată privinţa. Sau nu produc copii defel sau produc stârpituri, menite la o degenerare gradată şi la stingerea în generaţia a treia ori a patra. Constatăm apoi la ele, simptome permanente de slăbiciune intelectuală. La ei mintea e substituită prin viclenie. Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mintea omonească veritabilă stă în raport direct cu capacitatea de-a pricepe în mod dezinteresat un adevăr. Ca slăbiciune de caracter e de citat falsitatea. Prietenoşi, lipindu-se şi măgulind pe oricine de care au trebuinţă, ei urăsc în realitate orice putere superioară, fie intelectuală, fie de caracter. Istoria lui Tudor şi a lui Cuza ar ilustra această teorie.

Oameni ce linguşeau a împărtăşi ideile acestor spirite cu

totul lipsite de viclenie, nu aceia cari ar fi avut curajul de-a li se opune pe faţă, îi trădează.

Dacă am cerceta originea ofiţerilor de gardă dela 11 Februarie, am afla că e străină, începând cu fiul unui făclier *grec* dela Botoşani şi urmărind toate numele.

Fără îndoială lupta aceasta e purtată în mod instinctiv, fără claritate de vederi, cu tendenţe elementare şi de atracţiune şi repulsiune. Precum Celţii Irlandei, deşi anglificaţi, simt dominaţiunea anglo-saxonă ca pe-o dominaţiune străină de rassa şi inclinaţiunile lor, tot astfel poporul românesc simte instinctiv că e dominat de oameni cari se *pretind* numai români, fără a fi, şi cari n'au nici milă de el, nici pricepere pentru geniul lui.

Geniul neamului românesc e o carte cu şapte peceţi pentru generaţia dominantă.

II

Urmând discuţiunea asupra punctului stabilit în numărul precedent, adică a deosebi între românii de rasă şi pretinşii români de provenienţă incertă, ni se înlesneşte mult răspunsul la cestiunile ce ni le impune viaţa publică.

Vedem de exemplu în vremea lui Mateiu Basarab, o creştere a populaţiei atât de repede, încât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca corelat al acestei desvoltări, vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară, comună întregei naţionalităţi române, operă la care a concurs atât Teofan, mitropolitul Ardealului, cât şi Varlaam al Moldovei. O unitate ideală cel puţin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curagiu războinic nu avea egal decât în curagiul moral de a deslipi odată pentru totdeauna elementul etnic al latinităţii din Orient de masele slave, turanice şi greceşti cari îl înconjurau. Şi în adevăr, dacă citim documentul lui Mateiu Basarab dela 1639 ne încredinţăm că el îşi pricepe misiunea lui istorică :

„Doamne ! — zice el, — veniră străinii în moşia noastră şi-şi spurcară mâinile lor cu mite şi îndrăzniră a vinde şi a cârciumări sfintele Tale şi a goni pe *moşneni* şi în avutul lor a băga pe *străini*, fum de ruşine vecinilor noştri," ...oameni străini nouă, *nu cu legea* (religia) *şi* cu *neamul*, cu *limba* şi cu *năravurile cele rele*".

Iată dar o deosebire clară între *lege* şi *rasă* ; între confesiune şi naţionalitate !

Apoi urmează zicând:

„Întorcându-se Dumnezeu cu milă la această *săracă de „țară*, adusu-și-au aminte de Noi, Matei Basarab, și ne-au „adus din țări străine, de unde eram *goniți de streini și pri- „begi de răul lor* și ne alese la domnia țărei și ne ridică în „scaunul strămoșilor noștri".

Această reacțiune a elementului contra cotropirii de elemente introduse în mod clandestin în țară, precum și redeșteptarea în genere e în luptă însă cu elementele imigrate, cari ajung a stinge dinastia Basarabilor și a introduce domnia streină a fanarioților.

In scurt timp populația de trei milioane a Țării românești scade la 700.000, și aceasta într'o mizerie ne mai auzită.

La 1821 revine domnia națională. Fără ca sistemul de guvernământ să fi devenit esențial altul, populația crește repede, limba se desbracă în mai puțin de douăzeci de ani de cuvintele grecești, turcești, etc., cari se introduseseră în epoca fanarioților; progresul real și repede al rasei române o face matură pentru unire, pentru cei dintâi pași în civilizațiunea apuseană.

Se va observa că în timpul dela 1821—1866, se tipăreau și se citeau cărți, că rasa română este cea setoasă de cunoștințe și capabilă de a pricepe adevărul.

Ei bine, după 1866 se ivesc tot fenomenele ce se constată pentru epoca dela 1700—1821.

Populațiunea autohtonă scade și sărăcește; cărți nici se tipăresc, nici se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române n'are nici sete de cunoștinți, nici capacitate de a pricepe adevărul. Dacă acest sediment învață, o face de silă, gonind o funcție trebue să fii înrudit cu ei, să ți se termine numele în *oglu, opulos* sau în *idis* și să fi terminat patru clase, sau, în caz de mari exigențe, administrative și financiare, și un curs de... *violoncel*. Un adevărat sediment de pungași și de cocote, precum am mai zis-o.

S'ar părea, la prima vedere, că e indiferent ce elemente determină soarta unui popor, fie autohtone, fie venite din afară. Dar pentru un observator mai adânc nu e indiferent.

Toată soarta Franței e alta, de când instinctele rasei celtice, în revoluția cea mare, au învins și înlăturat instinctele romano-germanice cari stăpâniseră pân'atunci. In multe provincii germane se recunoaște foarte mult influența elementelor slave, germanizate și va rămâne totdeauna o mare deosebire între Germanii de sud, o rasă aproape pură, între Scandinavi, asemenea puri, și între Prusieni bunăoară. Nu e asemenea indiferent pentru Anglia dacă predominațiunea ar fi a elementului celtic sau a celui anglo-saxon. Predispoziții și aptitudini moștenite, calități sau defecte intelectuale și morale,

dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei celuilalt element. Suntem de exemplu convinşi, că demagogia la noi e de origină fanariotică ; că ea însemnează una înrădăcinată a veneticului fără tradiţii, fără patrie, fără trecut, în contra celor ce au o tradiţie hotărâtă, trecut hotărât. De aceea roşii se şi recrutează mai mult dintre grecii şi bulgarii romanizaţi. Setea de a-şi crea un trecut pe care nu-l au, se vede din tendinţa de-a schimba totul şi de a da lucrurilor alt *cachet*. Astfel se schimbă numele istorice ale stradelor din Bucureşti, dându-i-se altele, cari ar putea fi puse în raport cu ceea ce ei pretind a fi făcut în ţară. Aceste elemente hibride se vor distinge aşadar prin ura trecutului şi a tot ce se poate numi istoric într'o ţară, fie instituţie, fie rasă, fie religie, fie datine.

Dar nu numai la noi se va observa lupta de predominare de rasă şi oscilaţiunea, ci şi în alte ţări, în raporturi mai mari.

In Rusia, mutarea capitalei la Petersburg înseamnă predominarea rasei germane, rusificate în dealtmintrelea. Tendinţa de-a muta punctul de gravitaţie la Moscova e *slavă ;* instinctele de devastare şi de răsturnare a tuturor lucrurilor existente cu susul în jos, sunt *tătare*.

Astfel vedem că la urma urmelor orice formă cât de subtilă a vieţii, se reduce la un substrat solid, experimental şi că politica unei ţări, pornirile în bine şi în rău, atârnă dela complexiunea fizică a indivizilor, dela originea lor, dela defectele sau calităţile înăscute rasei lor.

Precum aceeaşi limbă se va pronunţa altfel de un german, altfel de un slav, altfel de un italian, tot astfel aceleaşi legi se vor aplica după natura celui ce le aplică, aceeaşi ţară va avea altă soartă după cum va fi natura celor ce o conduc.

Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ştefan cel Mare, şi le comparăm cu mizeria şi puţinătatea de caracter din ziua de azi, nu mai încape îndoială, că alt element predomina atunci, altul azi, şi poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe atunci precumpănea populaţia autohtonă de *munte*, iar azi precumpăneşte cea imigrată de *baltă*.

Iată dar care e antagonismul veritabil între Moldoveni şi aşa numiţii Munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei ţări şi cele neistorice.

III

Nu ne îndoiam că distingerea noastră între românii de rasă şi românii de provenienţă incertă are să provoace nemulţumiri. Am mai tratat cestiunea aceasta când în treacăt,

când atrăgând în cercul discuţiei elemente istorice şi etnologice mai numeroase, dar era atât de jenantă pentru d. C. A. Rosetti şi pentru partidul dela guvern încât, cu o vădită teamă, s'a ocolit orice răspuns. Abia acum *l'Indépendance Roumaine,* din cauze pe cari le înţelegem poate, ne răspunde tăgăduind se înţelege adevărul aserţiunii noastre şi, ca argument *ad hominem,* ne spune că, daca în partidul liberal se află oameni de origine străină, în partidul conservator se află de asemenea.

Argumentele *ad hominem* nu probează niciodată nimic.

Se poate ca scriitorul articolelor din „Timpul" să fie însuşi fanariot sau străin de origine şi teza tot rămâne adevărată, de vreme ce adevărul teoretic nu are a face nimic cu persoana care-l enunţă, precum legea că repeziciunea cu care un corp cade, creşte în pătrat, e o lege egal de adevărată, fie enunţată de un chinez ori de un american. Tot astfel adevărul că în România predominarea a scăpat din mâinile elementelor istorice şi a încăput pe mâna celor neistorice rămâne aceleaşi dacă l-ar spune un român de rassă sau unul de origină străină, acelaşi daca l-ar atinge pe enunţător sau nu.

Aşadar argumente *ad hominem,* oricât de plauzibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nici o valoare în privirea adevărului în sine al unei teze.

Teza noastră este cu toate acestea atât de adevărată încât se poate proba oarecum caz cu caz.

Intre domnii fanarioţi, o singură familie s'a distins prin iubire pentru ţările române, prin sacrificiul vieţii chiar pentru integritatea patriei. : Ghiculeştii. Ei bine, Ghiculeştii n'au fost fanarioţi veritabili, ci albanezi. Chiar numele „Ghica" nu însemnează decât „Gheorghe" în limba albaneză.

In privinţa dar a imigraţiunii de peste Dunăre cată să stabilim că, în încrucişarea de rasă care a avut loc, trebue să se ţină seama de o consideraţie de căpetenie : dacă rasa imigrată a fost tânără sau învechită. Tinereţea unei rase nu atârnă de secolii pe cari i-a trăit pe pământ. Orice popor care n'a ajuns încă la o deplină desvoltare, care n'a trecut încă prin corupţia şi mizeriile ce le aduce cu sine o civilizaţie înaltă, dar în decadenţă, e un popor tânăr.. La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică ; craniile sunt cu totul asemănătoare în privinţa formaţiunii şi mărimii, statura este cam aceeaşi, precum un stejar nu este decât reproducţiunea altui stejar. Din această asemănare de formaţiune rezultă o mare asemănare de aptitudini şi înclinări, cari se manifestă în caracterul unitar al naţionalităţii. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere şi energie vitală a colectivităţii. In acest studiu de dezvoltare al nedi-

versificării, omul face atât de mult parte din totalitate, încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O rasă tânără încrucişată c'o altă rasă asemenea tânără, dă un rezultat nou în care aptitudinile amândurora se împreună într'o formă nouă, vitală.

Amestecul însă dintre o rasă îmbătrânită şi una tânără dă aceleaşi rezultate pe cari le dă căsătoria între moşnegi şi femei tinere : copii închirciţi, mărginiţi, predispuşi spre morbiditate.

Daca vom alătura regula aceasta la fenomenele câte ni se prezintă, daca vom considera emigraţiunea anuală pentru cauze de sănătate a populaţiunilor orăşeneşti din România şi morbiditatea cunoscută a acestor elemente, vom vedea că, în cea mai mare parte cel puţin, încrucişarea de rasă a fost nefericită. Mortalitatea din oraşe ne-ar dovedi în fine că această rasă hibridă este menită a se stinge.

Dar ceea ce este fizic adevărat, e intelectual şi moraliceşte adevărat. Spiritele sunt morbide ; de acolo substituţia a orice activitate intelectuală adevărată prin viclenie, tertip şi minciună. Caracterele sunt slabe ; de acolo substituţia energiei şi curajului prin un fel de meschină adaptabilitate în toate împrejurările. In loc ca ele să imprime caracterul evenimentelor, din contră, evenimentele se imprimă în ele ca într'o ceară moale, însă şi aceasta fără nici un fel de durabilitate.

De aceea nu e nimic serios în România. Azi unul proclamă republica, mâine e ultramonarhist ; azi reprezintă o idee, mâine alta ; toate în acelaş mod superficial. Am zice că o idee nu mai e în stare a-şi crea un rezid material nou în care să se statornicească, precum un copac îmbătrânit nu mai produce ramuri nouă. Numai pe cele existente deja mai răsar frunze, ca cea mai superficială manifestare de viaţă.

Nimeni nu va tăgădui extrema sterilitate intelectuală şi morală a elementelor dominante din România. Cu toată mulţimea de oameni cari ştiu carte, arareori se va găsi un şir scris a cătării, care să dovedească o concepţie puternică. Oameni de caracter hotărît şi statornic sunt asemenea rari.

Stabilim încă odată că trebue a se distinge între deosebitele rase imigrate în România.

Nu toţi cari au trecut la noi sub nume de fanarioţi, sunt în adevăr fanarioţi, nu toţi au fost neasimilabili. Din contră, n'am tăgăduit din capul locului că foarte numeroase elemente s'au asimilat cu totul şi că numai imigraţiunea cea mai proaspătă, de 50—60 de ani încoace, prezintă inconvenientele neasimilării sau a neputinţei de a se asimila.

Dar „L'Indépendance Roumaine" merge mai departe. Citează ca argument *ad personam* pe d. Catargiu.

Aci se înşeală onor. confrate.

Cartargieştii se găsesc deja ca boieri în timpul lui Miha Viteazul şi înainte, deci acum trei sute de ani. Tot astfe Cantacuzineştii, Rosetteştii din Moldova, ş. a.

„L'Indépendance Roumaine" mai vrea să introducă cu oca zia aceasta un basm despre C. A. Rosetti. E de notorietat publică, că d. C. A. Rosetti n'are a face de departe măca cu familiile istorice de acelaşi nume, cari se află în ţară, d notorietate publică, că tatăl d-sale era grec, că d-sa pronunţă încă azi limba românească peltic, ca orice grec. Ziarul fran cez susţine acum că actualul ministru de interne e de origină italiană, ba chiar străvechiu în ţară. Până la probă negăm toate poveştile astea, scornite în favorul unui om pentru care a *pretinde că e român* s'a dovedit a fi un lucru mai mult profitabil, decât adevărat.

Nu oprim pe nimeni de a fi ori de a se pretinde român.

Răul e că asemenea elemente prea proaspete, în loc de a fi *determinate* de caracterul statornic al poporului, sunt, din contră, *determinante* pentru viaţa publică.

Urmările le vedem.

Neavând nici tradiţii, nici patrie hotărîtă, ele urăsc trecutul, au rupt-o cu tradiţiile ; au prefăcut ţara în mlaştină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale streinătăţii. Azi deja fraternizează cu jidanii, mâine vor coloniza ţara cu nemţi, deşi aceasta nu se poate întâmpla decât în socoteala poporului autohton. De acolo în fine demagogia descreerată şi teoria de „om şi om".

Daca — ceea ce nu se mai poate spera — Dumnezeu ar avea milă de această *săracă de ţară,* cum zice Mateiu Basarab, şi ar voi s'o înzestreze din nou cu oameni, purtători ai tradiţiei şi harnici a-i păstra caracterul, el ar trebui să-i aleagă din familii, cari ar dovedi o vechime şi o continuitate de influenţă politică de cel puţin 250 de ani.

Atunci am şti cu cine avem a face şi nu s'ar întâmpla ca cristalul istoric al României să fie ameninţat de a fi reprezentat ici de Pherekydis, colo de Herşcu Goldner.

IV

Ce poftеşte „L'Indépendance Roumaine" ?

Crede că prin declaraţii în contra tezei deosebirei de rasă din România se înlătureză un adevăr ? Că se supără mulţi asupra unui adevăr atât de izbitor, înţelegem ; ne pare rău pe de altă parte că aşa este, dar *amicus Plato, magis amica veritas.*

Pentru a ilustra teoria noastră, am citat vorbele autentice

ale lui Matei Basarab. Nu din întâmplare, nu cum citează ziarul francez pe Mihai Vodă sau pe Ştefan, cari n'au a împărţi nimic în cestiunea aceasta, ci pe acel Mateiu Basarab care spune clar, limpede: „stătură stăpânitori ţării oameni *străini* nouă, nu cu legea, ci cu neamul şi năravurile cele rele, adică *greci*, cari nu se îndurară a pune jos obiceiurile cele bune, batrâne ale ţării, pentru care curând le fu a aduce ţara la risipire desăvârşită şi la pustiire".

Acestea le spunea la 1639 Mateiu Vadă.

La 1669 Radu Vodă (Leon) zice: „şi atuncia grecii iară ne-au fost împresurat cu vânzările şi cu cametele ca şi *acum*, până ce i-au fost scos ţara şi părintele domniei-mele cu mare ocară de aici ca pre nişte oameni răi".

Când scriu aceşti domni memorabilele lor cuvinte pentru lupta între elementul autohton şi cel imigrat?

Unul şasezeci, altul treizeci de ani *înaintea* domniei fanarioţilor!

Când scrim noi?

Şasezeci de ani *după* domnia fanarioţilor.

Şi dacă Mateiu Basarab, pentru care lupta în contra elementului etnic străin, puţin numeros pe atuncia, era uşoară, vorbeşte în asemenea mod, ce să zicem noi când peste brazda acestei nefericite ţări au trecut una sută douăzeci şi unul de ani de domnie fanariotă, când în atâţi ani oraşele şi şesul s'au umplut cu asemenea oameni cari „nu se îndur a pune jos obiceiurile bune, bătrâne ale ţării pentru care curând le fu a o duce la risipă şi la pustiire?"

Şi oare nu se văd efectele acestei dominaţiuni? Niciodată ţăranul n'a fost mai mizer decât azi, niciodată sarcinele ce i s'au impus mai grele, niciodată regimul alimentar mai rău, niciodată munca mai multă, niciodată clasele curat consumatoare cari nu produc absolut nimic, mai numeroase şi mai lacome de bani. Acest regim e atât de rău, încât într'o ţară cu populaţie rară, aceasta scade; iar medicii militari constată până şi degenerarea continuă a rassei.

Dar oare nu vedem cum aceşti oameni pun ţara să le plătească mizerabilele lor patru clase primare plus violoncelul, cu zeci de mii, cu sutele de mii de franci?

Da! Cu milioanele bugetului, stoarse din firele de grâu ce le produce numai ţăranul, întreţinem sterilitatea fizică şi morală, lipsa de caracter şi de inteligenţă adevărată a acestor oameni.

Dovezi avem în toate ramurile vieţii publice.

Avem de exemplu de bine de rău o literatură. Citeze-se numele tuturor cari au scris un şir de literatură sau ştiinţă adevărată, fie Şincai ori Haşdeu, Alecsandri ori Gr. Alexandrescu, Odobescu, Marţian, Strat, Const. Negruzzi şi oricâţi

alţii. Pe niciunul nu-l chiamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada.

Intre miile de cranii ce formează plebea guvernantă de politiciani de meserie, unul nu e în stare de a scrie un şir pe care să-l poţi citi fără scârbă morală. Daca citäm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu, în muzică câţiva germani, am încheiat-o. Nicăeri nu vedem Caradale. Incapabile de a pricepe un adevăr, fie ştiinţific, fie artistic, dacă le întâlnim, le vedem lipsite de umbră de talent adevărat, cercând a specula arta ce n'o posedă, precum speculează naţionalitatea ce n'o au, patria ce nu-i a lor, gloria naţională pe care n'au creat-o.

Şi nici e minune. Mihaiu Cioran, adjutantul lui Tudor, ne povesteşte că la 1811 se superpusese peste toată populaţia istorică o pătură foarte numeroasă de străini, în toate funcţiunile, în toate mânăstirile, în toate bisericile, în toată viaţa publică.

Aceasta e rădăcina adevărată a funcţionarismului.

De aceea nu e de mirare că într'o ţară, românească înainte de Tugomir Basarab, un ardelean, Lazăr, să fie de nevoie pentru a redeştepta sentimentul naţionalităţii.

Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez a recunoscut şi va recunoaşte că în cea mai mare parte pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână, nu cu *legea civilă*, nu cu *dreptul public*, nu cu *constituţia*, ci cu neamul şi cu obiceiurile rele. Atât de străini, încât nu le e cu putinţă nici de a înţelege pe român, precum acesta îi ocoleşte şi nu vrea să-i înţeleagă pe ei.

Dar sunt mari patrioţi aceşti oameni?

O! ostentativi patrioţi, foarte guralivi, foarte înfocaţi când afacerile scabroase şi pensiile rezersibile sunt în perspectivă.

Dar ce să fie alta, daca n'ar fi apucat această breaslă, acest negoţ, această meserie a speculei patriotismului reversibil? Ce ar fi Carada în alte ţări decât a noastră, la Braşov bunăoară, cu titlurile şi meritele ce le are? Măturător de uliţă. Ce ar fi Giani e *tutti quanti*? Advocaţi de mâna a treia fără nici o însemnătate. Ce ar fi C. A. Rosetti? Un bufon mai mult în stânga extremă şi desigur că ultra maghiar, ca toţi mamelucii, pe când la noi se gerează în ultra-român.

Da! această plebe romanizată dela Tudor încoace joacă în Ţara-românească acelaşi rol pe care Evreii îl joacă în Moldova. Deosebirea e numai că Evreii sunt de zece ori mai oneşti, mai morali, mai umani decât oamenii aceştia.

Şi în privinţa patriotismului adevărat sunt de acelaşi calibru. Evreii în timpul unei invazii, au avut patriotismul de a denunţa pretinsa lor ţară şi a cere îngenunchiarea ei; d. C. A. Rosetti găsea, în timpul aceleeaşi invazii că singura grijă

a țării trebuia să fie a lua cu asalt Plevna internă, Plevna reacțiunei.

Dar au mâncat pâinea exilului. *Risum teneatis.* După cum știm dela martori oculari, această pâine era atât de bună cum nu se află în țara românească. Ii vedeai tologiți la cele dintâiu restauranturi, ba luând pensii dela visteria turcească, ba bătând la tălpi averea câtorva naivi de boeri de neam ca Goleștii, cari au avut lipsa de bun simț de a se amesteca politicește cu aceste gunoaie ale României.

La 1921, cine va ajunge, poate că acești oameni vor fi putut deveni Români, dacă nu vor fi precupețit de mult țara bucată cu bucată către Evrei și Nemți, dacă România va mai exista ca expresie etnologică, nu ca expresie geografică.

Și cine știe dacă mănținerea expresiei geografice cu sacrificiul celei etnologice, nu e de un folos problematic?

Oare nu vedem că în procesul de sacrificare a naționalității române, care se consumă sub Carol-Ingăduitorul, ajungem să ne fie scârbă de noi înșine?

Dacă în adevăr, prin vicisitudini neterminabile, ne-am chinuit ca neam în războaie, în mizerii, neavând nici timp de a ne cultiva, nici liniștea de a ajunge la bun traiu, pentru a ajunge în urmă la asemene rezultate, de a vedea Caradalele și Pherekyzii, străinii aceștia rățoindu-se, fără merit și fără compensație, în demnitățile publice și formând pătura menită a escamota încet încet din mânele rasei române moștenirea ei istorică, atunci în adevăr la ce ne mai și permitem luxul unui stat propriu?

Din acest punct de vedere, dureros și crud ca orice cunoaștere de sine însuși, poate fi cineva un foarte bun Român, și totodată un foarte rău patriot. Unui Român adevărat i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături încât să prefere un guvern *străin* onest care să asigure dezvoltarea morală și materială a rasei române, unui guvern, pretins național, compus din tot ce Orientul a avut mai infect și mai netrebnic. Tot astfel popoarele din Austria preferă absolutismul cu toate rigorile lui inevitabile, liberalismului dominant al pseudo-germanilor galițieni, cari dictează la Viena și a pseudo-maghiarilor din Buda.

Dar ziarul francez ne citează războiul. Iată vorba mare care se aduce ca mijloc de convingere, precum advocații cei răi ai „Copiilor de pe natură" citează pe Ștefan la început, pe Mihaiu la coadă în procese comerciale.

Ce are a face una cu alta?

Țăranul din Vrancea, dela Vaslui, s'a bătut cu calitățile înăscute rasei lui din timpi strămoșești. Guvernanții din București l-au tratat însă cu calitățile înăscute rasei lor, l-au

lăsat să moară de foame şi să degere de frig în câmpiile Bulgariei.

Pe când adevăraţii viteji pe care îi acopere ţărâna, zăceau în căderea ninsorilor şi sub stoluri de corbi rotitori, într'o nespusă părăsire, vitejii reversibili şi guvernanţii din Bucureşti destupau sticle de şampanie în onoarea mironosiţelor de strade şi berării cari umpluseră pe atunci Capitala. Erau ctitori dumnealor de aşezăminte de bună cuviinţă.

Nu ni se mai citeze războiul. Nici-când deosebirea dintre rasa autohtonă şi cea venetică nu s'a dovedit mai pe faţă decât atunci. Nici-când puterea de sacrificiu a populaţiunii istorice n'a fost mai mare, mârşavele spoliaţiuni ale Mihăleştilor şi Chiriţopolilor mai numeroase, mai inumane, mai vrednice de marele cordon al sfintei cânepe.

Nu e timpul, nu e locul de a vorbi de toate câte s'au petrecut în vremea războiului.

Dar va suna şi ceasul în care se va face lumină şi asupra conferinţelor dela Livadia şi asupra regimului de foame şi de mizerie la care-a fost supusă oştirea noastră.

V

Căutând a explica etnologic antagonismul, atribuit moldovenilor contra muntenilor, am găsit că bărbaţii de peste Milcov nu înţeleg sub cuvântul „muntean" populaţia istorică a Ţării româneşti, una şi aceeaşi în toate provinciile, ci o pătură superpusă, neistorică, imigrată de curând prin oraşe din care se recrutează partidul roşu, rămânând ca populaţiile vechi sau pe deplin asimilate să se grupeze, ceea ce şi fac, sub cu totul alte formule politice decât cele cosmopolite ale membrilor societăţilor internaţionale.

Această teorie a produs, ca orice adevăr, o impresie penibilă asupra celor ce cred a avea cuvinte să se simtă atinşi de ea ; le-a produs un fel de spaimă de ei înşii, precum se cutremură eroii lui Eschil, când simt neînduplecarea fatalităţii ; le-a produs poate salutara îndoială, dacă în adevăr ar fi ei aceia cărora li se cuvine misiunea naturală şi înăscută de-a reprezenta un popor din care, în definitiv, nu fac parte decât din întâmplare şi prin strecurare pe furiş.

Argumente în contrariu cari ar invalida teoria noastră, nu se prea pot aduce. Evidenţa nu se poate tăgădui, deşi un asemenea mister public nu se mărturisea, fie din cauză de oportunitate, fie pentru alte consideraţii.

Implerea parlamentului şi a funcţiilor cu noi fanarioţi de provenienţă proaspătă, falşificarea vieţii intelectuale şi poli-

tice a poporului prin capete de formaţiune hibridă, incapabile de o activitate intelectuală, toate acestea se impun vederii ; autohtonul simte că nici limba, nici înclinările, nici manera lui de-a vedea nu pot fi reprezentate de cranii c'un dram de creer, supus la ramolisment. Studii craniscopice comparative ar fi de folos şi tineretul facultăţii de medicină şi-ar câştiga un merit, comparând încăperea cubică a unui craniu în adevăr daco-romanic cu strâmtoarea acelor scorburi găunoase în cari rezidă sterilitatea intelectuală şi perfidia partidului roşu.

Declamaţiile şi asigurările solemne de patriotism nu ajută nimic în cestiune, întrucât e etnologică. In privirea politică punerea tezei poate fi oportună sau inoportună, practică sau nepractică, dar numai din punctul de vedere al celui care-o judecă, nu din acela al adevărului în sine. Pentru meritele reversibile financiare ale grupului Carada-C. A. Rosetti, pentru poeziile neo-greceşti ale lui Serurie, cestiunea e şi inoportună şi nepractică.

Să sperăm că va avea alt înţeles pentru distingerea între ceea ce e tipic românesc şi în adevăr naţional pe de o parte şi între importaţiunile de tot soiul ce se pretind naţionale.

Fără atitudinea declamatorie a ziarului francez din capitală, mai obiectiv dar totuşi numai din punctul de vedere al oportunităţii, ne răspunde *Cumpăna*, ziar redijat de tineri evrei.

Foaea aceasta ne zice că „teoria noastră nu are nici un folos practic pentru partidul conservator".

Poate că de folos practic şi partid conservator sunt o contradicţie *in adjecto*, întrucât îi priveşte pe conservatori. Practice sunt Caradalele care ştiu a utiliza tot în afaceri ale ţării cele patru clase primare sau codul Boerescu în aşa chip, încât ajung directori de drum de fier şi de bancă şi milionari. Practic e d. C. A. Rosetti care pune pe Giani să-i stipuleze o plată de zeci de mii de galbeni pentru negoţul de palavre, exercitat dela 1857 încoace. Auzit-a cineva de vr'un roşu care, în politică, să fie atât de *nepractic* încât să piarză un ban ? Miniştrii daţi în judecată de aceşti virtuoşi se disting prin absoluta lipsă de simţ practic, întrucât îi priveşte, căci au ieşit săraci, căci au fost oameni de stat în socoteala averilor lor private şi sacrificiile ce le-a impus celor mai mulţi poziţiunea lor oficială, le-a jignit multora interesele şi avutul lor. Cine-a sărăcit dintre roşii, afară de bieţii Goleşti, cari au luat-o la serios ? Dar Goleştii erau boeri de neam şi autohtoni, deci, ca atari, nu s'au uitat la folosul practic, lăsând în seama d-lui C. A. Rosetti admirabila calitate de-a concilia interesele sale private cu rolul de martir, de exilat, de prigonit, pe care l-a ştiut juca în

perfecţiune. Martiriu şi patriotism ce se traduce în practică în pensii reversibile, în lefuri exorbitante create *adhoc*, în sporirea cu 40 la sută a budgetului cheltuielilor, în urcarea birurilor, în înmulţirea datoriei publice ş. a. m. d.

Cât despre folosul practic pentru *ideile* conservatoare, el e evident. Formula unei organizaţii conservatoare, abstracţie făcând de ţară şi de poporul istoric, se dovedeşte a fi sterilă şi lesne de escamotat. Vedem că roşii, maieştri în precupeţirea unor asemenea formule, au devenit peste noapte din republicani monarhişti şi că primesc orice program politic, numai la putere să rămâe. Treaba lor să răsucească şi să falsifice principiile conservatoare şi să pretinză că sunt ale lor. Pentru noi principiile sunt un mijloc pentru păstrarea predominării rassei române în ţară ; pentru ei un mijloc de-a rămâne la putere şi a escamota încrederea celor lesne de amăgit. Lupta trebue să devie mai substanţială şi s'apropie timpul în care în genere deosebirea între idei conservatoare şi liberale, între idealuri abstracte de organizaţie va căta să înceteze.

Lupta se va naţionaliza. De o parte vom întâlni fanarioţii şi străinii, de orice credinţe politice ar fi, de alta Românii proprii şi în realitate asimilaţi, abstracţie făcând de principii politice.

Evreii au zis congresului dela Berlin : „sau ţara să fie cum o vrem noi sau să nu fie". Un apropiat viitor va zice : „sau ţara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie".

De unde să rezulte în adevăr obligaţiunea pentru ţăran ori pentru fostul boier să se lupte în răsboiu sau să plătească dări, pentru ca Caradalele şi Goldnerii de toate categoriile să aibă liniştea şi mijloacele de-a-i exploata în bună voie ?

Oare poporul nostru nu are altă misiune pe pământ decât de-a plăti pensii reversibile d-lui C. A. Rosetti şi a muri în răsboiu pentru a pune fundament siguranţei falimentelor frauduloase ?

Expresia etnologică şi geografică a statului român să nu fie decât un pretext pentru Chiriţopoli de a-şi face mendrele, pentru ca străinii să se îmbogăţească şi să se încarce cu onorile create în numele acestui popor ?... Ţara românească nu mai e decât ocazia dată unui grec ca d. C. A. Rosetti de a se gera în om de stat şi de a-şi face nume ? E condamnat aceste popor ca paginile istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceştia să justifice prin muncă sau inteligenţă o asemenea suplantare ?

„Cumpăna" ne citează însă state în cari împrejurările ar fi ca şi la noi ; Statele-Unite şi Belgia.

Sunt tocmai statele contra comparării cu cari am protestat

totdeauna. Amândouă formaţiuni nouă fără caracter naţional propriu, în cari originea locuitorilor e indiferentă, amândouă fără trecut. Tocmai cerinţa de-a lăsa România să se prefacă într'o Americă sau o Belgie a Orientului este aceea căreia ne opunem din toate puterile. Nouă nu ne e de loc indiferent elementul ce are a determina caracterul şi soarta acestei ţări. Pretindem în mod absolut ca el să fie acelaş care-a determinat caracterul ţării dela 1200—1700 şi dela 1821—1866. O ţară care ar apuca căile americanismului deplin devine indiferentă pentru Român şi e cel mult o expresie geografică, o firmă, un otel, nu o patrie, nu un stat naţional.

Dar, zice „Cumpăna" „atât în lumea fizică cât şi cea morală există şi domneşte numai ceeace are *puterea intrinsecă* de-a exista şi domni. Este o ciudată filosofie aceea care se sileşte a demonstra că elementele putrede, că decrepitudinea poate doborî şi stăpâni elementul sănătos şi viguros".

Poate fi ciudată filosofia aceasta, dar nu e mai puţin adevărată. Puterea intrisecă de-a exista şi domni nu este absolută, ci atârnă dela mediul în care se exercită. Când un popor începe de ex., sub dominaţiunea străină, învins prin superioritatea *numerică*, elementele sale viguroase şi statornice vor rămânea jos, iar cele cari se vor adapta mediului nou al robiei: linguşitorii, mincinoşii, viclenii se vor ridica. Astfel grija cea dintâi a fanarioţilor a fost de-a desfiinţa armata noastră, corp cu corp, pentru a nimici mediul în care calităţile rassei române şi puterea ei de viaţă se puteau exercita. La 1874 „Românul" cerea desfiinţarea armatei pentru cauze de economie.

Istoria noastră e o ilustrare a acestei teorii. In epocele în cari se cerea vigoare şi o intensivă vitalitate, s'au ridicat Românii; în epoce de dominaţiune străină, exercitată din Ţarigrad ori din alte puncte, s'au ridicat străinii.

Adaptabilitatea c'un mediu nesănătos, nedemn, nu înseamnă superioritate organică.

Stejarul nu creşte pretutindenea; buruienele în tot locul. Aceasta nu va să zică că ele au „o putere intrinsecă mai mare de-a exista şi de-a domni". Dacă într'un mediu stricat viclenii şi poltronii înfloresc, nu e dovadă că au o putere intrinsecă superioară celor inteligenţi şi de caracter, ci numai că mediul e favorabil pentru decrepitudine morală, nefavorabil pentru sănătate.

In stâncă s'a găsit o broască ţestoasă care trăise sute de ani fără hrană, adecă tot timpul necesar formaţiunii stâncii. Este ea organic superioară unui Englez, care, nemâncând patru zile, ar turba?

Victoria finală a superiorităţii e coada *teologică* a bătrâ-

nului Darwin. Cu toată adâncimea filosofiei naturii, el e bun anglican, deci optimist ; în contra scepticismului ce-ar putea rezulta din teoria luptei pentru existență se'ndreaptă aserțiunea că la urmă victoria e a superiorității. Nu superioritatea organică învinge, ci adaptabilitatea c'un mediu dat de timp, istoricește, dat de spațiu, geograficește. Dar naturile viguroase vor căta să întipărească mediului caracterul lor cele slabe se vor adapta ca ceara unui mediu nedemn chiar, încât slăbiciunea e din acest punct de vedere un titlu la existență. De mult gândeam la o asemenea modificare a teoriei luptei pentru existență, văzând cazurile în cari decrepitudinea și paraziții ajung a exploata și stăpâni elemente sănătoase și puternice.

VI

Din nefericire organele roșii nu sunt capabile de o discuție serioasă. A discuta va să zică a compara argumentele proprii cu cele ale adversarului și a distinge cu dezinteresare care e mai tare, care e adevărat. Dar când altceva zici, altceva îți răspunde ; când dai ici și crapă cine știe unde, când discuția, în loc de a fi o comparare de argumente, degenerează în ceartă pentru vorbe, în logomachie și subtilități, discuția e stearpă.

Am dovedit de zece ori ceea ce nu avea nevoe de dovadă : evidența ; am dovedit că deasupra poporului românesc istoric pe care îl cunoaștem toți de acum douăzeci, treizeci de ani, deasupra țăranului, a moșneanului, a breslașului, a boerului mare și mic s'a superpus o pătură de populație străină, romanizată în parte în privința limbei, dar neavând de loc nici natura, nici instinctele poporului nostru.

E clar că această populație joacă în viața noastră publică rolul unui altoi care produce alte fructe decât trunchiul în care s'a altoit și, drept vorbind, fructe veninoase.

Altoit în stejar, trăește din sucul stejarului, iar acesta se usucă, căci populația moșneană a acestei țări, săteanul e morbid (dovadă spitalele d-lui C. A. Rosetti) și supus unei mari mortalități.

Am dovedit că acest altoiu veninos n'are nici minte, nici inimă. Oamenii aceștia cari sunt aproape toți roșii, sunt mărginiți în privința inteligenței, răi, meschini, falși în privirea caracterului. Am probat că între ei nu se poate naște un autor de exemplu, un om de științe sau de litere, un om care să compenseze prin știință sau talent, munca națională ce-l susține ; că n'au nici un alt talent decât acela al vicleșugului, al pungășiei, al cumulului, al tripotagiului ; că min-

tea la ei e substituită printr'un surogat din cele mai rele, pişicherlâcul ; inima şi caracterul prin surogate şi mai rele, prin falşitate şi înclinări de trădare.

Iată ceia ce am dovedit clar.

De aceea principiile nu sunt pentru ei decât nişte pretexte sunătoare, pentru a amăgi mulţimea, gata de a renunţa la ele îndată ce un interes material, bănesc îi îndeamnă la aceasta.

Astfel cel mai aprig republican şi redactor al „Republicei rumâne" aruncă tot bagagiul său de principii în baltă pentru o pensie reversibilă ; altul aruncă republica dela Ploeşti pentru o funcţiune.

Dacă ar fi consecuenţi, fie republicani, fie liberali, fie ce-or fi, cu un cuvânt, dacă ai şti de ce te ţii, lupta ar fi posibilă. Dar azi republican, mâine monarhist, azi una, mâine alta, după cum dictează interesele momentane ale coteriei, iată ceea ce face o luptă de idei imposibilă.

Pătura aceasta superpusă de Caradale, Pherekyzi, etc., e foarte numeroasă. Ea meşteşug cu care să se hrănească cinstit nu ştie, ea carte nu ştie, ea caracter n'are, cu un cuvânt, nimic ce ar îndreptăţi-o de a juca un rol în viaţa publică. Cu toate acestea ea este totul azi în Stat.

De aci vezi directori de drum de fer ce nu ştiu abecedarul mecanicei ; de aci directori de bancă naţională cu patru clase primare ; de aci directori de servicii ce abia se ştiu iscăli. In toate ramurile vieţii intelectuale şi ale Statului, în toate încheeturile organice ale naţiunei, s'au încuibat paraziţi ; tocmai centrele organice sunt cuiburile în cari se prăsesc şi se înmulţesc.

Dar asta n'ar fi nimic.

Existenţa tuturor acestor oameni costă bani ; banii sunt munca cuiva.

Precum însă, aproape singurul producător în ţara noastră e ţăranul, trei din patru părţi ale poporului, susţinerea întregei xenocraţii se traduce în muncă ţărănească, în bir plătit de ţăran sub sute de forme !

Toate acestea sunt clare, sunt matematic exacte. Suma de putere de care dispune ţăranul, nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensaţie ; el cheltueşte din puterea lui vitală mai mult decât poate restitui ; de acolo, falimentul puterilor lui vitale : morbiditatea, mortalitatea.

Se poate traduce în formule această socoteală.

Daca înainte vreme ar fi fost în ţară 1.500.000 de contribuabili, iar clasa dirigentă era reprezintată prin cinci sute de inşi, munca socială necesară pentru a o susţine era reprezintată prin fracţia 5/15,000 sau 1/3,000. O a treia mia parte din puterea sa musculară datora ţăranul Statului.

Azi sunt zeci şi iarăşi zeci de mii de oameni cari sub o formă sau sub alta trăiesc din aceiaşi pungă a ţăranului. Sunt în fiecare sat cel puţin zece lefegii, ceea ce face un condeiu de 40 mii de lefegii ; apoi comunele urbane, apoi Statul. Dacă vom pune 100.000 nu greşim. Dar unde punem întregi popoare parazite ca cel ovreesc, care nu produce nimic şi trăeşte numai din scumpirea obiectelor de consumaţiune ? Aceştia sunt 500.000. La un loc toţi străinii, lefegiii, clasele consumatoare care nu produc nimic se urcă la un milion de nu mai mult. Fracţia numai e cea de sus 1/3000 ci 2/3 adică două din trei părţi din viaţa sa trebue să cheltuiască un om pentru a susţine Statul şi societatea, care nu-i dă nici o compensaţie.

Dar Dumnezeu i-a dat omului abia atâta putere încât să se susţină pe el însuşi şi familia şi un prea mic prisos la dispoziţia vieţei publice. E evident că toată economia lui e sdruncinată, precum o şi vedem dovedit în monografia d-lui A. V. Millo, care făcând bugetul unui ţăran condeiu cu condeiu, arată că abia fruntaşii se pot ţine în echilibru ; ţăranul cu doi boi, pălmaşul îşi încheie anul cu un mare deficit ce se traduce în datorii.

A, dacă clasele dirigente compensau munca ţăranului prin munca lor, dacă o administraţie cinstită îl ocrotea de spoliare, dacă un cler luminat îl ferea de vicii şi de demoralizare, dacă o legislaţiune onestă ţinea seamă de starea lui şi-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziţii cosmopolite ; dacă, cu un cuvânt, exista înţelegere pentru ceea ce e în adevăr esenţa Statului, apărarea claselor producătoare în contra celor consumătoare, apărarea de exploatarea altora şi de propriile sale înclinaţiuni, atunci altceva ! Dacă cu aceeaşi sumă de putere musculară, ţăranul, prin instrucţie, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât pe cât poate produce azi cu instrumente primitive şi cu metod primitiv, atunci lucrurile ar avea o altă faţă. Atunci clasele de jos ar fi ţinut pas în producţiune cu trebuinţele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru şi ar fi fost bine.

Dar clasele dirigente, dar Caradelele, Costineştii sunt tot atât de inculte ca şi ţăranul ; nu sunt în stare de a compensa munca lui.

Credem cel puţin că marile mistere ale abecedarului, în modul în care le-a învins Serurie şi Carada nu constitue un merit pentru a-i vedea cu lefuri şi diurne de zeci de mii de franci pe an.

Şi pe lângă aceasta, pe lângă că sunt necapabili de muncă, leneşi şi tâmpiţi, maloneşti şi răi, mai sunt şi streini, veniţi de eri de alaltăeri, ridicaţi dela covrig şi bragă la ranguri sociale înalte.

Fără îndoială că şi în alte ţări clasele lucrătoare nu sunt bogate ; pentru ele e adevărat axiomul stabilit de Turgot că nu vor câştiga decât minimul necesităţei lor. Dar acolo populaţia e prea mare în raport cu întinderea statului, în raport cu puterea de producţiune a pământului.

Cestiunea socială e acolo înainte de toate agrară şi o rezolvă întru câtva capitalul industrial care caută a plasa munca ţărei suprapopulate în ţări nepopulate.

Dar la noi cestiunea socială e o cestiune de parazitism. Plebe grecească, bulgărească, jidovească căreia îi e ruşine de muncă sau care nu ştie şi nu poate munci, s'a încuibat deasupra poporului nostru şi-l stoarce până la sânge.

Şi ce plebe ?

Comună, mult mai puţin inteligentă decât poporul nostru, fizic decrepită, moraliceşte putrezită.

Nu xenocraţia prin cucerire, ci xenocraţia prin furişare, prin introducere în mod clandestin, prin înveninare.

De aceea nu e de mirare că toate instituţiile noastre s'au descompus de acest venin cadaveric. Biserica nu mai e biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, şcoala nu mai e şcoală ; nimic nu e a cătării.

Dar unde punem trebuinţele acestei plebe ? Trebuinţe aristrocatice, pariziene, de cari clasele dirigente vechi nici nu visau.

La toate adevărurile acestea limpezi ca cristalul, la părerea de rău că mersul dezvoltărei noastre n'a fost organic, continuitiv, că ne costă sănătatea şi bună starea poporului nostru ce ne răspund aceşti arhi-streini ?

Că suntem socialişti. Ei cari în adevăr sunt socialişti, când n'au slujbe, dar foarte regalişti când sunt în pensii reversibile şi în cumul, nici nu înţeleg însemnătatea teoretică a cuvântului.

Cestiunea e fără contestare socială : am fi socialişti numai atunci când am propune o *soluţiune* socialistă. Departe de noi asta. Din contră soluţiunea ce o propunem nu poate fi decât conservatoare, reacţionară chiar. Clasele muncitoare trebuesc scăpate de paraziţi ; paraziţii înşăşi trebuesc, prin o riguroasă organizaţie, siliţi la munca la care se pricep. La tăiat lemne Serurie, la cârciumărie Carada. Nu oameni mari cu abecedarul în mână, nu excroci şi tâmpiţi în demnităţile statului, nu cocoterie şi pungăşie în afacerile publice.

O reorganizare socială având de principiu apărarea şi încurajarea muncei, înlăturarea feneanţilor şi paraziţilor din viaţa publică, iată ceea ce e de neapărată trebuinţă.

Aşa dar, să ne înţelegem.

Nu cerem şi nu voim, precum insinuă „Românul", exterminarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pre-

tindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie *determinante, domnitoare* în statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu exploatând munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui Stat român nu se cade să vedem aproape exclusiv numai oameni străini, incapabili de a pricepe geniul poporului nostru şi, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi şi de a-l cruţa.

Şi când vorbim de poporul român, ştim foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături, nu de oameni veniţi de eri de alaltăieri în una din provinciile Daciei lui Traian, ci de acel element etnic ieşit din încrucişarea Romanilor cu Dacii, de rasa romană. Aceasta a fost în trecutul ţărilor noastre rasa plastică, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare, cea istorică, aceasta trebue să şi rămâe de acuma înainte. Cum că deosebirea între adâncimea rasei istorice şi superficialitatea celor superpuse, e mare, o ştie oricine. In inima unui popă din Ardeal e mai mult sentiment naţional românesc decât într'o sută de mii de Caradale şi craniul unui singur Român încape de cinci ori pe atâţia creeri pe cât s'ar constata cu cumpăna în titvele mutrelor de paiaţă ale patrioţilor.

STUDII ETNOLOGICE

I

Adevărul că, în decursul acestor din urmă paisprezece ani elementul istoric pământean a fost înlăturat în favorul a d'alde Giani, Cariagdii, Carada, Fleva, etc., deci în favorul unui element etnic şi moraliceşte străin neamului românesc, acest adevăr îi doare rău pe toţi aceia câţi şi-au făcut din specula patriei şi naţionalităţii o meserie, un negoţ, o breaslă.

Când aude cineva că un Fleva ori un Pherechydis pretinde a se interesa de România, îl poate întreba : „Ce-ţi pasă d-tale, „cum merge ori nu merge Ţara românească ? Pese-ţi de „ceiace se petrece în patria d-tale originară, în Morea sau „cel mult în regiunile chartelor etnografizate de d. Papari-„gupolos. Ţara aceasta, în care vă câştigaţi un codru de „pâine, a stat dela 1200 şi până la 1866 şi fără d-voastră. „Dacă va trăi înainte, nu va fi meritul d-voastră ; dacă va „pieri, nu pe d-voastră vă poate atinge vina, de vreme ce „poporul românesc n'au fost în drept a vă privi decât ca pe „nişte venetici de ieri alaltăieri, veniţi aci ca să vă hrăniţi, „iar nici de cum ca să apăraţi un pământ ce nu-i al vostru „sau o naţie din care în definitiv nu faceţi parte, decât cel „mult prin toleranţă, iar nu pe bună dreptate. De vă place „staţi ; de nu, Dunărea-i colo şi pe unde aţi venit puteţi „şi pleca".

Tot acest răspuns li se cuvine şi evreilor şi oricăror străini. Nu vă place ţara şi poporul ? Nu vă convine şovinismul neamului Românesc ? Nu vă mai lasă să vindeţi rachiu amestecat cu vitriol ? Graniţele-s aproape. Mergeţi în ţara cui vă avusese înainte. Aţi făcut avere ? Luaţi-o cu voi şi pe ici vi-i drumul ! Atâta pagubă să fie pe capul acestei ţări, cât o suferi ea prin emigrarea Caradalelor, Gianilor, Cariagdiilor şi Pherekyzilor.

Iată singurul limbaj pe care se cuvine să-l ţinem faţă cu această plebe de bragagii şi covrigari, aristocratizată pe pământul nostru.

Faţă cu această realitate simplă, ce ne răspunde organul

acestor oameni, poreclit „Românul“ ? Că şi între conservatori sunt oameni de origine străină. Am mai observat că acest argument *ad hominem* nu dovedeşte absolut nimic în contra teoriei noastre.

Pot d-nialor să-şi chinuiască memoria în toate chipurile pentru a afla şi între conservatori numiri cari să semene cu ale d-nialor ; teoria pe care o susţinem e obiectivă, de-o valoare generală, *secundum veritatem*. Argumentul în contrariu nu invalidează de loc teza.

Chiar daca toţi conservatorii ar fi olandeji sau persani bunăoară, nu rămâne mai puţin adevărat că secta Carada, Giani, Pherechydis, C. A. Rosetti, Fleva este alcătuită din străini superpuşi fără nici un cuvânt naţiei româneşti ; că o exploatează cu neomenie ca oricare străin fără păs de ţară şi popor şi că acest spectacol al exclusivei stăpâniri a unei rase şi decăzute şi abia imigrate asupra unui popor istoric şi autohton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i pună capăt, dacă ţine la demnitatea şi la onoarea lui.

Dar, zice „Românul“, — „Românii ca toate popoarele care „păşesc spre progres nu se mai ocupă de-a descoperi cine e „autochton sau nu“.

Insă tocmai asta e tema noastră. Rău fac Românii că se cred destul de înaintaţi pentru a nu se mai ocupa de aceasta ; rău că scad la număr pentru a face loc Caradalelor şi Goldnerilor ; rău fac că se lasă exploataţi de străini de tot soiul : rău fac că ţin pe spatele lor cu produsul muncii aceste mii de lipitori, nedeprinse la muncă, corupte, viclene şi mincinoase cari răpesc pământului cel din urmă ban şi-i iau pânea din gura copilului, pentru a se înţoli cu toate trenţele scumpe ale apusului ; rău fac în fine Românii că sufer ca asemenea lepădături să-i guverneze.

Fac atât de rău, încât aceşti paraziţi cutează a înjura trecutul nostru, a mânji cu vorbele lor veninoase mormintele vechilor şi vitejilor noştri Domni, a ne numi pe noi străini în ţara noastră proprie.

A ajuns atât de departe, în cât „Românul“ îndrăsneşte a zice că aristocraţia română, acea aristocraţie care azi, graţie demagogiei, nu mai există, a fost străină.

In adevăr Roman şi Manea Herescu, ambasadorii lui Mircea Vodă, al căror ultim deecendent s'a stins acum câţiva ani, Basarabii, Floreştii, Filipeştii, Balşeştii, Cânteştii, oameni cari au botezat piscurile cele mai înalte al Carpaţilor cu numele lor, nu sunt familii istorice ; Mateiu Vodă şi Vasile Lupu a căror oştiri împreună se ridicau la 270.000 de oameni, erau o aristocraţie străină, fără drept istoric, fără merit.

Meritele şi dreptul istoric sunt ale lui Zevzecopol şi Pehli-

vanoglu, noi veniţi. D-nul Zevzecopol s'a bătut la Valea Albă, d-nul Pehlivanoglu la Rovine, şi d-nul Pherechydis la Obertin.

Daca se va cerceta bine, se va afla că, la adecă, d. Giani a fost Duce de Făgăraş, d. Carada părcălab de Hotin şi d. C. A. Rosetti vornic de Suceava. Sunt pline cronicele noastre cu numele ilustre ale Zevzecopolilor de tot soiul şi bătrânul Costin dela Costîna nu ştie cum să le ridice meritele mai sus!

Dar, întreabă „Românul" „contra cui s'a luptat Tudor?"

Contra voastră, d-nilor roşii! Contra părinţilor voştri!

Iată ce povesteşte în adevăr Mihaiu Cioran, adjutantul lui Tudor şi martor ocular al evenimentelor:

„Dela deschiderea războiului din anul 1806 până la 1812 între Rusia şi Poartă şi dela 1812 până la 1818 cât a ţinut domnia lui Caragea şi de atunci până la 1821, *amândouă principatele s'au umplut de greci ca niciodată.* Marele spătar, şeful oştirilor nu se făcea *nici odată din boieri români,* precum nici agă, nici căpitan de dorobanţi, precum nici o altă dregătorie care după vechile aşezăminte ale ţării avea sub dânsele trupe înarmate; *ci pe toţi aceştia îi orânduia Domnii din grecii lor...* Caimacanul Craiovei cu toată suita lui şi cu toată oştirea de lângă dânsul trebuia să fie greci; zapciii plăşilor, vătăşeii plaiurilor, toţi dregătorii cari erau sub dânşii, trebuiau să fie greci şi foarte rar s'ar fi putut vedea câte un român printre dânşii... Mitropolitul ţării, câteşi trei episcopii, toţi arhiereii, toţi egumenii monastirilor erau greci; în şcoalele Domneşti toţi profesorii mari şi mici erau greci. Negoţul din toată ţara era în mânile grecilor... După tot cuvântul drept şi fără voie te făcea să crezi că Grecia întreagă se strămutase în România... Vocea şi puterea boierilor români se pierdeau în acel torent de străini ce inundaseră ţara.

In reclamaţia pe care Tudor o adresează Porţii, el zice:

„Necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat dela Domnii greci cum şi dela *suita ce aduc* cu dânşii, şi dela toţi grecii, neamul lor, ce s'au încuibat în pământul nostru..."

Divanului ţării Tudor îi prezintă un *memorand* al cărui punct 1 zice:

Ca divanul ce înfăţişază Ţara-românească, să ceară prin arzmazar dela Poartă *desfiinţarea cu totul şi pentru totdeauna a orânduirii Domnilor greci şi în locul lor să se rânduiască Domni pământeni.*

Dar să vedem!

Tudor a avut căpitani, a numit prefecţi. Este vr'un Carada printre ei?

A numit la Dolj pe Ion Solomon, la Mehedinţi pe visternicul Crăiniceanu, la Gorj pe frate-său, la Vâlcea pe Stre-

hăianu, locţiitor de ban de Craiova pe Vasile Moangă. Intre căpitani găsim pe Vasile Crăpatu, Barbu Urleanu, Ion Oarcă, Ghiţă Cuţuiu, Ion Urdăreanu, Ghemigeanu ş. a. Corespondenţa lui cu Paşii de dinadrepta Dunării o purta un bătrân anume Borănescu.

Nu găsim între toţi oamenii aceşti o singură Carada.

Unde erau Caradalele patriotice pe atunci?

Aci vom pune pe Ypsilanti să ne răspunză prin proclamaţia sa:

„Voi prietenii mei patrioţi, pe câţi întâmplările şi nevoia i-au tărât într'aceste pământuri ale Moldovei şi Vlahiei, siliţi fiind de întâmplările împotrivitoare, aţi ajuns *să staţi până şi dindărătul trăsurilor boierilor pământeni ai acestor ţări*, batjocură şi ruşine neauzită încă de locuitorii Eladei.

„Câţi însă veţi rămânea surzi la această sfântă chemare a patriei şi veţi voi a rămâne slugi boierilor acestor două ţări, stând dinapoia trăsurilor lor, să cunoaşteţi că de azi nu mai puteţi purta arme şi că neapărat *trebue să vă îmbrăcaţi în haina acestor pământeni* şi să vă aşezaţi în naţia lor. Iscălit: Alexandru Ypsilanti.

Ceea ce au şi făcut Caradalele acum 60 de ani. Au îmbrăcat haina pământenilor şi s'au aşezat între noi.

Ordinul de zi dat de Ypsilanti la Cozia, descrie în modul următor pe vitejii de cari-i adunase sub steaguri:

Ostaşilor!

Dar ce zic? Blestem şi batjocură! nu voi mânji niciodată acest frumos şi glorios nume, adresându-mă către voi cari sunteţi nişte cirezi de nebărbate şi nevrednice gloate de adunături, fricoşi, dobitoace, leneşi şi tot ceea ce se poate numi mai prost etc. etc.

Sunt şaizeci de ani deatunci!

Oamenii bătrâni ţin minte vremea. Se poate crede oare că fiii acestor oameni, cari sunt în cea mai mare parte roşii, pot fi buni Români? Se poate pretinde că acestea ar fi merite suficiente pentru a stăpâni Români? Aceste nu sunt erezii istorice precum binevoieşte a glumi „Românul“ făcându-se că uită cumcă citäm acte autentice. Sunt adevăruri, crude şi dureroase adevăruri, cari ne inspiră scârbă de aceste adunături ce-au uzurpat rolul de politicieni în ţară. Pot oamenii aceştia a căror părinţi nu ştiau româneşte, să aibă vr'un sentiment de patrie? Pot ei să iubească literatura, artele, meseria naţională? Ştiu ei altceva decât a goni funcţii? Sunt ei altceva decât ceea ce Ovreii sunt în Moldova?

Iată de ce moldovenii au dreptate să urască pe aceşti oameni. Ei, poporul istoric, au dat mâna şi s'au unit cu poporul *istoric* al Ţării-româneşti. Când au unit coroana

neamului Muşatin şi pe aceea a străvechilor Basarabi pe-o singură frunte, când poporul lui Bogdan Voevod Dragoş s'au unit cu poporul lui Tugomir Basarab, amândouă ramuri odinioară puternice a unei mari naţii a evului mediu, nici unii nici alţii n'au gândit că vor ajunge a fi stăpâniţi de... vorba lui Ypsilant... de „prietenii patrioţi ce stau îndărătul trăsurilor boierilor pământeni".

Inainte, când vă jucaţi de-a republica, calea-valea ! Serurie publica pe-atunci „Parisul în America" iar teoria „om şi om" era foarte favorabilă republicei compuse din orice fiinţe cu care-a umplut Dumnezeu lumea.

Azi sunteţi monarhişti, regalişti, legitimişti ? Apoi se schimbă treaba. Monarhia nu se întemeiază decât pe elemente istorice, nu pe venetici şi parveniţi.

Nu căutaţi cu lumânarea printre conservatori numiri cari pot fi de origina streină, dar se afla în cronicele noastre în veacul al XVI-lea şi al XVII-lea. Nu citaţi pe Rosnovanu, Solescu, Păşcanu, Canta ş. a. alături cu onor. C. A. Rosetti, ca şi când ar fi tot de-o seamă. Nu strecuraţi pe patronul Caradalelor şi Cariagdiilor între familiile ce sunt de trei, patru sute de ani în ţară.

Nu vă oprim se'nţelege de-a fi şi de-a vă simţi români. Ceea ce însă nu se cuvine, ceea ce e stricăcios pentru ţară şi pentru rassa română, e ca d-voastră, care faceţi politică pentru a face avere, d-voastră pentru cari manoperile demagogice sunt un mijloc de traiu, să determinaţi soarta acestei ţări, să fiţi elementele ei hotărâtoare. Au căzut boierii ? Vie alţi români în locul lor. Dar români get-beget, de coda vacii cum se zice. Vie Ion Frunte Lată, ori Terinte Ţară-lungă să puie trebile la cale, iar nu Giani, Cariagdii, Carada, Fleva, Chiriţopol, C. A. Rosetti şi alţii de soiul acesta.

II

Teoria noastră despre antagonismul de rasse din România află multe întâmpinări, însă, ciudat lucru, nu din partea ziarelor româneşti. Gazete germane, israelite, „Indépendance roumaine" care cel puţin e scrisă pentru străini, c'un cuvânt, cine se simte cu musca pe căciulă, răspunde. Dintre organele străine, scrise în limba română, ne răspunde mai cu seamă acela al noilor fanarioţi care, pentru ironia lucrului, se numeşte „Românul".

Chiar în aceste răspunsuri vedem deosebirea de rassă. Israeliţii caută a fi obiectivi. Se'nţelege. Capetele israelite sunt anatomic mai bine conformate, mai încăpătoare decât

capetele stârpiturilor fanariotice ; de-aceea şi pot avea un interes pentru cestiunea pură, în sine, pentru cea etnologică. Organele israelite ne răspund prin analogii istorice. Ne răspund cu Normanii cari au *cucerit* Anglia.

In adevăr Romanii au *cucerit* Gallia, pe urmă au cucerit-o rasse germanice, tot astfel Normanii au cucerit Anglia. In genere lupta fericită de rassă, lupta binecuvântată care înalţă inimile, care dă preponderanţă superiorităţii de caracter, lupta din care răsare împăcarea şi contopirea, este răsboiul.

Dar oare cu răsboiul ne-au cucerit Pehlivanoglu, Zevzechidis şi C. A. Rosetti ? Cucerirea cu arme o compară Bluntschli în viaţa popoarelor cu peţirea, cu nunta, cu selecţiunea adevărată. Dar stârpituri strecurate pe la graniţe, fugite de spânzurătorile Turcilor, ne-au cucerit pe noi ? Exemplul Prusiei e iar de natura celui citat de Bluntschli. O mână de cavaleri viteji au cucerit provinciile slave ; ei au determinat istoriceşte aceste provincii cari au format mai târziu simburul viguros al unităţii Germaniei. Şapte milioane de slavi au cucerit Rusia dela zeci de milioane de Tătari, le-au dat la toţi signatura spiritului lor, limba şi dreptul, legea şi datinele, le-au slavizat. Dar le-au cucerit.

Predominarea, poziţia determinantă a elementului bărbătesc, cuceritor, iată ceea ce distinge încrucişerile fericite de rassă, de încrucişerile nefericite. Normanii au cucerit Englitera ; să nu ne îndoim un moment că tot Normanii o şi stăpânesc ; cavalerii germani au cucerit Prusia, ei o şi stăpânesc. Ei bine, Românii au cucerit Moldova şi Ţara românească, ei ar şi trebui să-i determine soarta, iar nu Giani, Pherechydis, C. A. Rosetti etc., cari au venit să se hrănească aci, nu ca să ne stăpânească.

La noi aceste elemente au cu totul altă origine. Ele sunt intrate prin subrepţiune, prin lingueşire, prin gudurare, prin viclenie, slăbiciune. Puterea fizică şi intelectuală covârşitoare e generoasă prin chiar natura ei. Precum cel tare nu pune în luptă piedici, asemenea cel cuminte nu se serveşte de tertipuri şi de subterfugii. Caracterul distinctiv al adevărului e sinceritatea, ca şi acel al tăriei fizice ; deci se vede că amândouă au acelaşi izvor antropologic : tinereţa rassei, vigoarea ei neatinsă de corupţie, fecioria ei.

D. A. V. Millo, într'o carte publicată de curând, descrie pe ţăran despre care nu ne putem îndoi că e în adevăr român, în chipul următor : „El e în genere blând, deştept, vesel, generos, ospitalier, îndrăsneţ şi onest".

Cum sunt elementele dominante ? Tocmai contrariul de ce e ţăranul : viclene, incapabile de a pricepe un adevăr, maloneste. E dar de înţeles ca rassa îndrăzneaţă, onestă şi deşteaptă să cucerească această ţară, e de înţeles chiar cum a

putut să-i menţie autonomia politică dela 1300 şi până azi, nu e însă de înţeles, nici admisibil ca ea să se lase guvernată de gunoaiele imigrate ale oraşelor, d. C. A. Rosetti, Pherechydis Fleva, etc.

Adevărul susţinut de noi era atât de patent, încât asemenea oricării evidenţe nu suferea contrazicere ; de-aceea nici „Românul" nu-l tăgăduieşte, dar caută a-l falsifica.

Iată ce zice ziarul fanarioţilor :

Este un fapt necontestat că în decursul veacului al 17-lea şi mai cu seamă în al 18-lea, un număr relativ însemnat de greci au venit în ţară. Imbrăţişând în oraşe tot felul de meserii şi neguţătorii, la ţară făcându-se exploatatori de agricultură, ei s'au amestecat cu poporaţiunea indigenă şi, fie prin căsătorii, cei mai mulţi şi-au pierdut originea străină. Acelaşi lucru s'a întâmplat c'un număr de Bulgari, Ruşi, etc., pe care raporturile de vecinătate i-au făcut să se stabilească la noi în ţară, unde s'au desnaţionalizat, încă mult mai repede decât Grecii.

Aceasta este faptul, pe care îl ia de bază „Timpul" în expunerea *teoriei sale*, fapt ce-l vedem, în alte împrejurări şi condiţiuni, reprodus la toate popoarele.

In alte împrejurări şi condiţiuni, da ; nu însă în ale noastre. Prin cucerire, nu prin furişare şi subrepţiune, nu prin slugărnicie şi linguşire-l vedem la alte popoare.

Apoi în enumerarea lui, „Românul" citează secolul al 17-lea şi al 18-lea.

Dar celui al 19-lea ce-i lipseşte ?

Dar revoluţia lui Tudor de ce-o uită ?

Dar domnia lui Carol Ingăduitorul, cea mai bogată în imigraţiune, sub care populaţia străină, care nu vorbeşte nici româneşte măcar, s'a urcat la un milion, de ce-o uită ?

Pentru veacul al 17-lea şi al 18-lea nu răspundem noi, căci Radu (Leon) Vodă descrie activitatea străinilor din acele timpuri în vorbe mai energice decât ale noastre :

„Miluind Domnia Mea pe oamenii străini cu boierii şi „slujbe, *începură a face şi a adăoga lucruri şi obiceiuri rele* „în ţara Domniei Mele, cari lucruri toată ţara nu le-au putut „obicinui, văzând că sunt de mare pagubă. *Am căutat să se „afle de unde cad acele nevoi pe ţară şi am adeverit de- „'mpreună cu toată ţara cum toate nevoile şi sărăcia este „dela greci străini, care amestecă Domniile şi vând ţara fără „de milă*, şi dacă apucă la *dregătorii*, ei nu socotesc să umble „*după obiceiul ţării*, ci *strică toate lucrurile cele bune şi „adaogă legi rele şi asuprite vânzări* şi încă şi alte slujbe le-au „*mărit* şi le-au *ridicat foarte ca să-şi îmbogăţească casele lor*, „şi încă multe alte obiceiuri rele au arătat, *nesocotind oame- „nii din ţară, străinând oamenii ţării de către Domnia Mea cu*

„pisme şi năpăşti şi arătând mare vrăşmăşie către toţi oame-„nii ţării.“

Dar oare descrierea nu se potriveşte din cuvânt în cuvânt pentru zilele noastre ?

Făceau şi adăogau obiceiuri rele ? Asta fac şi azi.

De unde vin sărăcia, şi nevoile pe ţăran astăzi ?

Dela ei.

Cine amestecă Domniile, răstoarnă şi aşează Domni ?

Cine l-au ameninţat chiar pe Regele actual cu asasinatul ?

Ei.

Cine vinde ţara fără milă lui Stroussberg şi tuturor străinilor ?

Ei.

Cine au mărit slujbele, şi-au făcut lefuri de 30, 40 de mii de franci într'o ţară săracă, ca să se 'mbogăţească casele lor ? Cine-şi votează pensii reversibile ?

Ei.

Cine nesocoteşte pe oamenii vechi ai ţării, punându-i pe o treaptă cu Carada ?

Tot ei.

Cine au înstrăinat oamenii ţării de către Domnia Sa cu pisme şi cu năpăşti, ca darea în judecată ?

Ei.

Cine arată mare vrăjmăşie către toţi oamenii ţării ?

Ei şi iar ei.

Dar nu spune Alecsandri despre

...hidoasa pocitură
Ce-au semănat în ţară invidie şi ură ?

Ciudat lucru. Dar azi de-ar trăi Radu Vodă, 60 de ani *după* nu 30 de ani *înainte* de fanarioţi, el n'ar face alt portret guvernanţilor decât cel pe care l-a făcut în veacul al XVII-lea.

După mărturisirea „Românului“ însuşi, vom recunoaşte numaidecât de ce istoria noastră se 'ntunecă atât de rău în jumătatea a doua a veacului al XVII-lea, în cel trecut şi'n cel actual.

Dar „Românul“ ne spune că trei din patru părţi ale întregului popor sunt roşii.

Dee-ni-se voie s'o contestăm în mod absolut aceasta.

Trei din patru părţi ale locuitorilor ţării, fără deosebire de proveniență, sunt ţărani şi aceştia nu sunt roşii, nici albi, nici pestriţi. „Românul“ o ştie foarte bine, ştie foarte bine că voturile acestor români adevăraţi sunt determinate, cu mici excepţii, de guvern, oricare ar fi el, şi că, în genere,

ţăranul n'a ajuns a citi nici scrierile d-lui C. A. Rosetti, nici ale noastre.

E vorba aci, nu de poporul românesc în genere, ci de elementele determinante. E necontestat şi necontestabil că între roşii se află mult mai mulţi străini, decât în orice alt partid din ţară, că partidul roşu este o „Internaţională" pe acţii pentru exploatarea ţării şi a poporului nostru. Fanarioţii, sburătăciţi prin mişcarea dela 1821, s'au constituit într'o societate secretă mai întâiu ca ramură a „Internaţionalei" revoluţionare europene, mai târziu şi mai cu seamă sub Carol Ingăduitorul, ca societate anonimă de exploatare a ţării românești, deci înainte de toate a bugetului. Acesta e apoi izvorul milosteniilor şi pensiilor reversibile, împărţite la greci, veniţi chiar la 1830 ori 1840, destul să fi fost agenţi electorali roşii. Lucrul a ajuns atât de departe, încât dacă un fanariot n'are post, i se crează un post anume pentru el, ca să poată ciupi din buget. S'a creat în acești din urmă ani sute de funcţii noue, numai pentru a căpătui în ele o sumedenie de nevolnici intelectuali şi fizici.

Partidul roşu cu organizaţia lui stricată, cu ascultarea absolută ce dă unui fanariot bătrân, nu e un partid politic, ci o societate secretă, duşmană statului, analoagă cu Maffia şi Camorra, semănând mult cu ramificaţiunile „Alianţei Israelite". Alianţa israelită luptă pretutindenea pentru a ridica pe Evrei, nimicind chiar pe conlocuitorii lor creştini ; partidul roşu lucrează pentru a nimici orice e român, pentru a substitui pretutindenea românului pe fanariot sau cel puţin oameni tot aşa de corupţi ca fanarioţii, spre a desmembra şi a otrăvi poporul românesc.

De aceea nu sunt a se confunda oamenii cari votează pentru roşii pentru interese, posturi sau lefuri, cu adevăratul partid roşu care consistă din 100-200 de fanarioţi constituiţi în societate secretă al cărei şef este d. C. A. Rosetti. Daca-i vom număra pe acei ce formează partidul roşu adevărat, determinat, cum e reprezentat în Camere, în jurnalistică, în oficiile publice, vom găsi puţini, foarte puţini români între ei, şi încă şi aceştia din numărul amăgiţilor. Nu ni se citeze Goleştii cari erau dintre cei pururea amăgiţi, sau un Brătianu ca uscătură din codrul verde.

Pentru a reveni de unde am plecat, zicem : Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simţi român. Ceeace contestăm e posibilitatea multor din aceştia de a deveni români deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt ; până ce vor avea instincte de pungăşie şi de cocoterie, nu merită a determina viaţa publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâiu, să'nveţe carte, să'nveţe a iubi adevărul pentru el însuşi şi munca pentru ea însăşi,

să devie sinceri, onești cum e neamul românesc, să piarză tertipurile, viclenia și istericalele fanariote, și atunci vor putea fi români adevărați. Pân'atunci ne e scârbă de ei, ne e rușine c'au uzurpat numele etnic al rassei noastre, a unei rasse oneste și iubitoare de adevăr, care-a putut fi amăgită un moment de asemenea panglicari, căci și omul cel mai cuminte poate fi amăgit odată. Dar domnia noilor fanarioți cată să se mântue, daca acest popor ține la onoarea lui, la demnitatea lui, la numele lui și în fine la existența lui fizică, otrăvită de rachiul jidovesc, la existența lui intelectuală și morală, otrăvită de stârpiturile demagogiei fanariote.

Dar „Românul" întreabă cum am putut avea îndrăzneală de a nega originea și ideile românești ale roșiilor.

Vezi d-ta. Ba trebuia să ne luăm căciula și să ne cerem iertare d-lor C. A. Rosetti, Pherechydis, Giani, Carada, că sunt cațaoni. Daca există vr'o vină aci, e a lor, nu a noastră fără îndoială.

Dar la dreptul vorbind, sunt acești oameni măcar împământeniți ?

Iată o cestiune serioasă.

Sunt în țară români ardeleni cari au servit statului câte 30—40 de ani, sunt Sași așezați din timpii Basarabilor cu anume privilegii, sunt familii evreiești, puține în adevăr, dar vechi, cel puțin de după Petre cel Șchiop, apoi maghiari, germani, mai știm noi ce. Ei bine, la toți aceștia, pentru ca să exercite drepturi politice, se cer încă formalități de împământenire.

Intrebat-au oare cineva dacă d. Fleva, Caligaris, Giani, Carada, Cariagdi, Pherechydis, Culoglu etc. sunt împământeniți în regulă ? Ne rămășim că cei mai mulți dintre ei sunt neîmpământeniți, au fost până ieri supuși turcești și grecești, azi supușii nimănui. Chiar d. Rosetti declară în scrisoarea către Israeliții din capitală, că luase pasport turcesc, se'nțelege că în calitate de supus turcesc. Se știe că Turcii dedeau bucuros asemenea paspoarte pentru că ele însemnau o contestare a suveranității României. Astfel d. C. A. Rosetti, pentr'un interes momentan, nu pregetă a opta pentru cetățenia turcească, lovind în față suveranitatea pretinsei sale patrii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Dela Români ardeleni ori macedoneni cerem împământenirea. Dela Fleva, Giani, Carada n'o cere nimenia.

III

Ce adevărată e teoria etnologică, relevată de noi, se cunoaşte de acolo că, în puţin timp, a devenit populară. Mai mult, în banchetul dat d-lui de Rosny, doi oratori au făcut aluzie la teoria noastră, deşi poate ilustrul sinolog n'a cunoscut ascunsul înţeles al logosului lor.

Făţiş neputând-o combate nimeni, de vreme ce înainte de toate e adevărată, s'a pus, ba să zică că sunt idei învechite, ca şi când realitatea ar fi o idee, ba Ionel Ciocârdel dela „Telegraful" s'a pus să facă distincţiuni filologice, precum că şi terminaţia numelui redactorului „Timpului" e slavonă. In adevăr Bistriţa, Dâmboviţa, Râmnic, Târgovişte, Craiova, Suceava, Romanul, Bogdan şi Vladislav, Radu sunt numiri slavone, pentru că limba hieratică şi de stat era în România cea slavonă, precum era în Occident latina. Francofurtul, Berolinul, Monachiul ; Vindobona, Londini, sunt oraşe latine ? Cromerius, Goethius, Curtius, Romani ? Craiova oraş slavonesc ?

Altfel însă stă cu redactorul *hel* de'ntăiu dela *Telegraful*.

Trecând dela bucătărie la gazetărie, a eşit şi se ţine vorba că e... cam oacheş. Se pusese acuma dumnealui să se laude că-i neam de voevod dela Bosnia şi că prietenul său Hăsdeu are să-i traducă documentele din limba paleoslavă. O mulţime de Vozi ! Tot Vodă după Vodă, care mai de care şi tot Ciocârdel îi chema.

Ce s'a ales însă din aceste laude ?

Hasdeu n'a tradus asemenea acte din limba slavonească şi Fundescu tot ţigan a rămas.

Se vede însă că a luat-o una şi bună că-i neam de craiu bulgăresc şi de atunci a prins limbă şi vrea să sboare la neamuri.

Un sfat i-am dat lui Ionel Ciocârdel. Când se ştie c'un cusur atât de rău, încât să prefere a se declara mai bine bulgar ori bosniac decât ţigan, să nu mai releveze pretinsele cususuri ale altora.

IV

N'a trecut mult de când în unul din porturile Engliterei a apărut o corabie, încărcată cu 600.000 de kilograme de marfă. De proveniență din şesul Dunării de Jos, încărcătura corabiei a fost trimisă la moară, măcinată şi vândută. Dar nu era greu ceea ce adusese corabia, nu cereale măcinase moara engleză,

ci o marfă ciudată, neauzită pân'acuma... oase omenești. Făină de oase omenești a fost vândută spre a îngrășa ogoarele Engliterei.

Ale cui erau acele oase ?

Ale soldaților căzuți înaintea Plevnei, ni se spune.

Bulgarii recunoscători au desgropat pe Rușii, pe Românii cari au căzut pentru eliberarea patriei lor, pe Turcii lui Osman și i-au vândut. Amestecați astfel bieții cazaci delà Don, dorobanții din Vasluiu și Vrancea, ostașii din trei continente ale împărăției osmane, toți la un loc au pornit la moară, sub a cărei pietre grele scrișneau oasele vitejilor pentru a forma gunoiul trebuincios utilitarismului englez.

„Milowie" se chema acea corabie cu morți ; un nume ce merită a fi ținut minte.

Nu știm de ce astăzi, a doua zi după aniversarea a douăzeci și cincea a „Românului", ne aducem aminte de-o vorbă a d-lui Dumitru Brătianu, care suindu-se pe scaunul de președinte al Adunării, a comparat pe coreligionarii săi cu niște putregaie, care se macină de sine.

Măcinatu-s'ar-fi oare țara aceasta întreagă cu oamenii ei fără veninul descompuitor, adus din Fanar, fără ca asemenea venetici să fi avut influență asupra destinelor ei ? Stinsus'ar-fi orice patriotism adevărat, orice iubire de adevăr, fără ca să existe o asemenea moară a sufletelor moarte, o anume organizare care să încurajeze corupția și trădarea, un asemenea partid în ochii căruia fără de legile, viciile, ignoranța și lipsa de omenie să fie titluri de recomandație ?

Credem că nu. Răul pe care l-a făcut „Pseudo-Românul" în douăzeci și cinci de ani, apucând între pietrele clevetirii și invidiei, a batjocurii și vicleniei tot ce țara aceasta avea respectabil, onest și de caracter, tot ce ea avea vechiu și tradițional, întemeiat pe dreptate și bună-credință, e un rău ireparabil, și străin a trebuit să fie omul, arhi-străin, care se bucură astăzi că țara sa seamănă Franței tot așa precum o cocotă de stradă ar semăna c'o împărătească. Din țăranca sprintenă, vioaie, deșteaptă cum era România acum douăzeci și cinci de ani, acești străini au ajuns în sfârșit a face această lume spoită, bolnavă, plină de paraziții Orientului și Occidentului, o lume matură pentru spital.

Și ieri din sala teatrului s'au serbat aniversarea acestei gradate înstreinări, aniversarea morii sufletelor moarte, ridicându-se toasturi în onoarea morarului grec C. A Rosetti.

Fără deosebire s'au aruncat sub pietrele morii toată ființa țării acesteia ; toate instituțiile, tot trecutul, toate datinele ; vertebrele noastre istorice și morale, familiile noastre vechi amestecate în origine cu însuși începuturile neamului românesc ; Domnii noștri drepți și viteji, gloria noastră, sângele

şi sudoarea, ochii înţelegători şi inimile înalte, sdrenţele lui Şincai şi capul lui Tudor, pentru a se măcina din ele acea imundă făină ce hrăneşte o pătură superpusă de străini, străini de aceeaşi origine cu Simeon Mihălescu, de aceeaşi origine cu aceia cari au vândut vertebrele materiale ale soldaţilor noştri corăbierului englez.

„Milowie" ar trebui să se cheme gazeta „Românul" după douăzeci şi cinci de ani de activitate.

In adevăr, măreaţă operă !

Sărac şi pribeag, având drept unică zestre viclenia şi cinismul, aruncat prin cine ştie ce întâmplare pe pământul nostru, străin pentru el, d. C. A. Rosetti a aflat curând în Carada şi în alţii semeni ai cugetului şi ai originii lui. Acum când e în culmea operei sale, nu trebuie să fie oare mândru de ceea ce vede în urmă ?

Odinioară o biserică plină de oameni, toţi având frica lui Dumnezeu, toţi sperând dela el mântuirea şi îndreptându-şi vieţile după învăţăturile lui ; azi acea biserică stă pustiită prin necredinţă şi nevoi. Spiritul speculei, a vânătorii după avere fără muncă şi după plăceri materiale a omorît sufletele.

Odinioară o clasă dominantă puţin numeroasă, incoruptibilă, şi păstrătoare a tradiţiilor ţării ; azi deasupra oameni îmbogăţiţi prin camete, prin specule, prin ruina altora. Odinioară o organizaţie a muncii, putând a rezista străinilor ; astăzi acea muncă discompusă breaslă cu breaslă, sterilizată prin năvălirile negoţului străin. Odinioară legi răsărite din însuşi datinile şi deprinderile poporului, azi codici întregi traduşi din franţuzeşte. Odinioară o dreaptă cumpănire între mijloace şi trebuinţe, azi deprinderea de mii de trebuinţe străine, în disproporţie cu puterea de producere a ţării. Odinioară populaţia creştea şi se înavuţea ; azi se înavuţesc străinii, iar populaţia străveche se stinge pe zi ce merge. Din oasele ei măcinate de greutăţile impuse de aceşti feneanţi, răsar şi se hrănesc Caradalele, Costineştii, Pherekyzii şi cum i-o fi mai chemând pe toţi.

V

Preaosfinţia Sa musiu Chiţu a eşit prooroc şi făcător de minuni. Hagi Ivat care s'a încumetat a scoate luna din puţ, n'a scos-o aşa de bine la capăt cu Preaosfinţia Sa, Vlădica celei mai proaspete divinităţi, descoperite în seara banchetului, pe când Duhul sfânt se pogorîse asupra apostolilor în

chip de udătură, insuflându-le tuturor darul dumnezeesc al suptului.

De mult am bănuit în adevăr că roşii ar fi având parte la crearea universului ; dar că unul dintre ei e chiar Dumnezelea, închinat de neamul lui Fundescu în biserică de urdă, asta n'am ştiut-o încă.

A ieşit la maidan şi Dumnezelea ciurarilor.

„D-lor, zice Preaosfinţia Sa nea Chiţu, ridicându-mă acolo „unde prevăzusem că am să mă ridic, am văzut aceasta ca „prin un *apocalips*, prin o revelaţiune ca a lui sf. Ion..."

„La început...

O voce. La început era cuvântul.

Chiţu. Ei bine, la început era „Românul" şi „Românul" era Rosetti şi Rosetti erau „Românul", şi nimic nu s'a făcut din cele ce s'au făcut, fără „Românul" şi fără Rosetti.

Voiu zice, să trăiască „Românul" şi să trăiască Românii „Românului".

Iată cuvintele Preosfinţitului Chiţu, citate exact din evanghelia sfântului Ioan Fedeleş.

E prea adevărat că unirea principatelor a făcut-o Moldovenii ; adevărat că cel dintâiu cabinet al României unite era un cabinet Barbu Catargiu, adevărat că secularizarea averilor închinate se datoreşte lui Cuza Vodă, împroprietărirea cu toate defectele ei lui Kogălniceanu, reforma legislaţiunii lui Boerescu şi altora, organizarea serviciului financiar şi întemeiarea creditului unui Mavrogheni şi G. Cantacuzino ; organizarea armatei lui Ştirbei Vodă, urmărită cu stăruinţă zece ani de zile de generalul Florescu, precum e asemenea adevărat că România e în orice caz făptura dinaştilor Basarabi şi Muşatini.

Dar ce sunt toate acestea ? Iluzii.

Apocalipsul sfântului Ioan Fedeleş, capitolul udăturii, gârliciu 32, altfel spune : „nimic nu s'a făcut din cele ce s'a făcut fără Rosetti şi fără „Românul".

Ba nu zău, gluma la o parte, pututu-ne-am-fi aşteptat ca d. Chiţu care trecea de-a putere a fi om mai serios, va ajunge la aşa hal încât să-l declare pe d. C. A. Rosetti până şi identic cu Dumnezeu ?

Nu ne vom încerca să punem în relief meritele d-lui C. A. Rosetti. Dacă a nega şi a discompune, a stârpi iubirea de trecut şi instinct de adevăr e un merit, de sigur că şi viaţa acestui cetăţean e plină de merit.

In opoziţie fiind, se joacă cu bomba lui Orsini, destul de prudent pentru a n'o arunca, nu de alta, dar aruncând-o, ar fi făcut poate cunoştinţă c'un alt cordon mai ţeapăn decât acela al „Stelei României". Dar se joacă cu acea bombă,

amenințând în dreapta și'n stânga, neavând însă nici când curajul de-a o face să explodeze.

La putere fiind, devine tipul slugărniciei și al lingușirii. Nici când Regele sau Regina n'au văzut, în țara noastră, unde de sigur e destulă plebe cosmopolită ridicată din gunoaie, slugarnică prin natura ei, niciodată zicem n'au văzut un om mai prosternat dinaintea mărimii lor pământești, mai gata de a-și renega tot trecutul, de a-și abjura principiile, de-a fi apostol al propriilor sale învățături, decât pe acest republican.

„Să trăiască Românii „Românului" zice d. Chițu.

O dorință foarte justificată din punct de vedere bugetar.

Românii „Românului" sunt bunăoară d. Câmpineanu cu 40.000 franci leafă.; d-nii Fălcoianu, Stătescu, Costinescu asemenea cu zeci de mii de franci lefuri anuale; cumulardul prinț Dim. Ghica care e în același timp prezident la societatea „Dacia-România", la „Creditul funciar rural", la Regia tutunurilor, la drumul de fier Suceava-Iași, la eforia spitalelor, la societatea de construcție, la fabrica de chibrituri, pretutindeni cu lefuri și diurne și neavând pereche decât un alt cumulard și acaparator de funcții, vestitul general de clistirerie Davila.

Acești acaparatori de funcții sunt Românii „Românului".

Cât despre românitatea Românilor „Românului", vom cita numele convivilor d-lui C. A. Rosetti și cititorul va alege:

Urechia (din cauze cronice; recte Popovici „Tata rus, mama rus, dar Ivan moldovan"); E. Caligari, general Angelescu (grec), Filitis, Giani, Davila, Cariagdi, Costinescu (armeano-neamț), Frederic Damé, Carada, Xantho Derussi, Cerlenti, Chrisoveloni, Ioannidi, Muller, Elias, Papazoglu, Levy, Ascher, Nedelcovici, Nacu, Rietz, Oppler, Graboski, Panaioti, Stelorian, Marghiloman, Pr. Demetrescu (armean), Th. Ștefănescu (bulgar), Eliad, Lapati, Dumitriadi, Vilacros, Pascaly, Verussi, Eustațiu, Göbl, Pandrav, Fundescu (se pretinde bosniac, ezităm între ciurar și lingurar), Sergiu, Arghiropol, Halfon, Culoglu, Schina, Perticari, dr. Severin (recte Bosnagi; nu știe românește), Arion, Caramanlău, Cavadia, Vermont (recte Grünberg), Sim. Mihălescu (recte Hagi Ivat, bulgar), Hilel Manoach, Djuvara, Pilidis, Lazaridis, Calerghi, Mavrus, Enciulescu (bulgar) Stăncescu, Zaharidi, Dancovici, Pencu Staicovici, Radovici, etc., etc.

Iată Românii „Românului".

Iar „Românul" acestor Români e d. C. A. Rosetti, om al cărui părinte, al cărui frate chiar nu știa să vorbească românește.

Ș'apoi foaia guvernamentală mai zice că citățm numai pe Pherekydis! Iată lista lungă a convivilor d-lui C. A. Rosetti,

iată elementele determinante ale limbii, istoriei, *caracterului național* al României.

Celor mai mulți le-o fi de țară, cum ni-i nouă de mere pădureț. Mai e îndoială ? Iubirea de țară e pururea și pretutindenea iubirea trecutului ; patria vine dela cuvântul *pater* și numai oameni care țin la instituțiile părinților lor, la petecul de pământ sfințit de munca și sângele părinților, pot fi patrioți.

Patriotism cu părinți îngropați în țara bulgărească și cari nu știau românește, un asemenea patriotism nu există.

VI

„L'Indépendance roumaine" își face plăcerea de a se întoarce asupra cestiunii noastre etnologice, dându-i importanța unei bagatele. De sigur nu ne vom supăra de apreciația aceasta, de vreme ce atârnă de oamenii cari o fac. Cel ce știe istoria țării noastre, cel ce cunoaște câte s'au întâmplat din începuturile țărilor și până la anul 1700, cine e pătruns de marea deosebire între epoca în care toată viața publică era înrădăcinată în obiceiele, în modul de-a vedea al nației românești, cel care cunoaște starea materială și inimoșia țăranului nostru la începutul acestui secol chiar, și compară acea stare de lucruri cu proletariatul agrar și morbiditatea generației actuale, va înțelege că teoria noastră este în esență adevărată.

A spune că „poporul împărtășește ideile roșiilor" este o erezie. Ce să împărtășească în adevăr ? Ideile coprinse în legi traduse din franțuzește, pe cari numai juriștii cu titluri le pricep ? Principiile cosmopolite ale d-lui C. A. Rosetti ? Romanurile franțuzești, cântăreț de cafenele, toată pătura de viață străină, toată lumea aceasta de craidoni scoși din cutie, apetiturile oamenilor fără ocupații serioase, vânătoare după avere fără muncă ? Toate acestea constitue o lume aparte, superpusă, pe care poporul o suportă, dar n'o pricepe.

Ziarul francez ar trebui să ne arate o singură țară pe tot continentul, mai mult, în toată lumea, a cărei instituții și legi să fie o maimuțare a străinătății, pentru a ne face să credem că poporul împărtășește undeva importul de fraze costisitoare, pentru a ne face, nu să credem, dar să admitem posibilitatea cât de depărtată a unui lucru. O slabă analogie a unei asemenea stări se află în Germania, în secolul al șaptesprezecelea și în începutul secolului al optsprezecelea, timp în care toți prințișorii de duzină încercau să imiteze pe Ludovic XIV, timp de mizerie și vexare pentru țăran, de demoralizare pen-

tru burghezie, de înstrăinarea deplină pentru clasele dirigente ; timp în care limba era aproape desfiinţată prin barbarismi, statele înecate de datorii, cultura un neorganic amestec din rămăşiţele evului mediu şi din fraze franţuzeşti.

Nimeni pe de altă parte nu va putea atribui conservatorilor viciile actualei organizări sociale, de vreme ce ei n'au fost decât în defensivă.

Afară de aceea viaţa publică era preocupată în linia întâia cu crearea unei poziţii internaţionale a ţării. Unirea, alegerea regelui, politica exterioară a independenţei, toate acestea preocupau mai mult pe oamenii noştri politici, decât o sănătoasă organizare din lăuntru. Dar toate acestea stabilite odată, privirea tuturor cată să fie aţintită asupra organizării din lăuntru. O organizare care să aibă în vedere mai cu seamă păstrarea şi întărirea naţionalităţii, a claselor naţionale, a muncii noastre, va trebui să ia locul formalismului gol de pân'acuma, importului de legi şi regulamente copiate din franţuzeşte şi nemistuite.

Când va fi sosit momentul luptei pe aceste teren, şi ziarele străine se vor convinge de teoria noastră, se va convinge că există o nemăsurată deosebire între trebuinţele reale ale poporului nostru şi între apeturile nesăţioase, lipsa de gândire şi de principii, apucăturile demagogice ale adversarilor.

In orice caz le-am tăiat acestor oameni pe deapururea gustul de a se mai pretinde unici Români, Români *per excellentiam*, cu moţ şi cu privilegiu.

Mai ştia haiducul nostru ş'altă potecă !

METODĂ ŞI FORMĂ

Cată să spunem câteva cuvinte asupra metodului de cercetare a cestiunii etnologice şi sociale, pe care l-am urmat, precum şi asupra formei date acestor studii.

Adversarii noştri sunt naivi când cred, că prin diversiuni ce n'au a face nimic cu obiectul în sine, sunt în stare a ne abate din calea noastră.

„Românul", după procedarea tot atât de naivă, pe cât de comună a ziarului „L'Indépendance roumaine", vorbeşte de teorii bolnăvicioase, de institute filantropice, de medici speciali în privire-ne.

Să presupunem că aşa ar fi. Că autorul acestor şiruri e nebun, e bun de legat şi de dus la Mărcuţa

Rămâne mai puţin adevărat ceea ce-a zis ? Asta-i cestiunea. Daca ceea ce-a zis autorul e adevărat, ceea *ce* a zis importa, nu *cine* a zis. Daca un nebun multiplică două cifre corect, este quotientul neadevărat, pentrucă cel ce-a calculat are idei fixe sau halucinaţiuni ?

Daca un nebun constată conform adevărului că un perete e alb, devine peretele negru, pentrucă nebunul i-a atribuit o calitate ce i se *cuvine* ?...

Noi susţinem, precum rezumă „Românul" că o pătură de străini, numită partida naţională-liberală s'a superpus poporului, îl exploatează şi-l duce la mizerie.

Este aceasta sau nu adevărat, oricum ar fi, cuminte ori nebun, cel ce susţine aceasta ?

E adevărat. Nici „Românul" n'o neagă, căci iată ce zice :

Cu toată osteneala n'am putut vedea lămurit decât un singur fapt şi acesta este :

Starea cea rea a sătenilor.

Sătenii, o ştim mai bine decât teoriştii dela „Timpul", nu stau încă bine în raport cu progresul făcut în toate ramurile sociale de poporul român.

Iată dar că lucrul ce-l susţinem noi e atât de adevărat în privirea a trei pătrimi din poporul nostru, încât „Românul" îl ştie mai bine decât noi, teoriştii.

Ceea ce zicem noi este însă mai mult.

Sătenii stau mult mai rău de cum au stat vreodinioară.

Progresul în ramurile speciale e *aparent*.

A face dintr'o Carada om de stat, nu va să zică a-i da *cuprinsul necesar unui om de stat ;* a face din bulgarii facultăţii de medicină profesori de universitate, nu va să zică a le *infiltra ştiinţa necesară catedrelor lor*. Numai când fondul ar corespunde etichetei, când în Carada ar fi în adevăr un om de stat şi'n bulgari profesori de universitate, progresul ar fi *real*. Pân'atunci e o etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceeace se zice c'ar fi sub ea ; e cârlţi în loc de mătase, plumb în loc de aur, e o prăvălie de marfă falsă.

Nu ne mirăm că pe „Românul" îl dor aceste adevăruri. Dar tocmai faptul că-l dor, tocmai faptul că într'o mulţime de numere dearândul nu face decât să încerce a ne combate, este o dovadă că aceasta este buba veritabilă a ţării.

Dar ne este cineva amic ori adversar, dar român sau străin, adevărul spus de noi rămâne acelaş pentru toţi. Ne mărginim la constatarea de fapte exacte şi la rezumarea lor în adevăruri generale ; metodul nostru e cel urmat în ştiinţe în genere, în cele naturale în deosebi. Oare supărarea bolnavului pentrucă-i constatăm boala, o modifică ?

Acum venim la forma în care scriem.

Se zice că ea ar fi exagerată, c'ar cuprinde înjurături surugieşti, etc...

In realitate stilul nostru nu este eufemistic. Ne-am deprins a căta pentru orice idee expresia cea mai exactă posibilă. Dac'am voi să glumim, dacă nu ne-ar păsa de adevărul ce-l zicem, am putea să spunem lucrurile mai cu încunjur.

Dar lucrurile la noi *nu se petrec* cu încunjur ; de aceea în adevăr nu ştim de ce-am vorbi de ele cu încunjur ?...

Când un om în rebeliune făţişă proclamă azi răsturnarea Regelui şi e numit mâni adiutant al aceluiaş Rege, există aci vr'un menajament pentru opinia publică, pentru conştiinţa de drept a poporului ? Nici unul. Când un om e medaliat c'un *Bene-merenti* de Regele în contra căruia erau adresate pasquilurile sale, existat-a vreun menajament pentru... pudoarea publică ? Nici unul.

Dar oamenii aceia din partidul roşu cari au sentimentul adevărului, ei îşi menajează expresiile ?

De loc.

D. D. Brătianu zice că „nu mai sunt oameni cinstiţi în ţara aceasta" confundând ţara cu partidul său.

Ii ameninţă cu „puşcăria şi carantina", îi aseamănă cu „putregaie".

Oare marele „cordon al Sfintei Cânepe" de care vorbim noi

e cu mult mai rău decât mijloacele de moralizare ale d-lui D. Brătianu, „puşcăria şi carantina“ ?

E natural ca aceasta să supere pe milionarii răscumpărării, pe Mihăleştii şi Chiriţopolii, pe demnitarii publici înalţi cu câte patru clase primare, dar ni se va permite de către roşii să întrebuinţăm cel puţin expresiile ministrului lor prezident de ieri, a actualului prezident al adunării.

Când acesta alege, pentru a însemna esenţa partidului său, vorbele cele mai exacte, când le zice *necinstiţi, vrednici de carantină* şi *puşcărie, putregaie,* ne trebue oare să deschidem dicţionarul să căutăm altele ?

Când s'ar păstra cel puţin aparenţele, când am vedea că oamenilor de cari vorbim le e ruşine de ceea ce fac, de sigur că am fi mai blânzi, pentru că ruşinea e un semn de posibilitate de îndreptare. Dar aceasta lipseşte cu totul. Vedem dar că aci nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului ; de aceea tăiem în putrejunea bubei noastre naţionale şi voim ca protoplasma naţională să reîntregească golurile, create prin tăieturi. Din sâmburul şi esenţa poporului trebue să iasă puterea medicatrice a naturii, care să însănătoşeze corpul statului...

In fine mai relevăm o acuzare, „Românul' ştie cât de nedreaptă, pe care ne-o face.

Am zis că unui adevărat Român i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături ce domnesc peste poporul său, încât să prefere un guvern străin, *onest,* care să asigure desvoltarea materială şi morală a rassei române, unui guvern de pretinşi români. Astfel ar putea fi cineva foarte bun român şi foarte rău patriot. „Românul“ traduce lucrul astfel : „preferă pentru patrie un autohton trădător, decât un neautohton, fie cât de bun cetăţean“.

Cu toate acestea ideea noastră, născută dintr'o indignare e cuprinsă deja în scrierile unui om ale cărui sentimente profund naţionale nu le va nega „Românul“. Pasajul din cartea sa e profetic ; prevede congresul dela Berlin şi încheierile lui

„Atunci când o populaţiune eterogenă, străină Românilor prin limbă, religiune, obiceiuri şi *aspiraţii politice* se va aşeza în ţară, atunci marginile statului nostru nu vor fi tot deodată *margini ale naţionalităţii noastre.* Străinii vor zice îndată (ceea ce zic împământeniţii) : nu identificaţi statul român cu naţionalitatea română, căci în acest stat sunt mai multe naţionalităţi pe cari nu le leagă decât comunitatea guvernului ; şi Dumnezeu e martor, iar oamenii încă ştiu, cât de strămutabilă e forma guvernelor şi cât de uşor se poate naşte vreun eveniment care să le deschiză porţile la

putere şi acestor străini, mai cu seamă prin sprijinul ce-l au din vecinătate". (V. Marţian, Coloniştii germani şi România).

Fără îndoială marginile statului nostru nu mai sunt marginile naţionalităţii noastre. „Bunul cetăţean neautohton" al „Pseudo-Românului" e foarte numeros şi foarte puţin scrupulos. Daca „bunul cetăţean neautohton" s'ar mărgini a-şi vedea de sărăcie şi a se hrăni în mod onest, n'am prea avea ceva de zis. Dar fără muncă, fără merit, fără a produce bunuri de utilitate, fără ştiinţă, fără de caracter, să-l vezi că dirige şi determină soarta unui popor vechiu, cu trecutul şi caracterul lui, iată ceea ce nu se poate admite.

DREPTURILE ROMÂNILOR DIN MONARHIA HABSBURGICĂ

N'avem nevoe a spune că în relaţiile României cu imperiul austriac, cu monarahia habsburgică, formaţiunea unui regat unguresc apare îmbibat de toată deşertăciunea şi lipsa de omenie a unei rasse inculte şi suficiente, nu are nici o influenţă şi nu joacă nici un rol. Ele pot fi bune ori rele, abstracţie făcând de Ungaria şi mai cu seamă de maghiari.

Din contra, daca există în adevăr un fapt dincolo de graniţă, care să lipsească relaţiile amicale ale statului nostru cu monarhia austriacă de cordialitatea naturală, acesta e exclusiv numai poziţia privilegiată a maghiarilor în monarhie, suficienţa şi imperturbabilitatea cu care această mână de oameni neliniştiţi şi ignoranţi, caută a-şi da aere de putere mare înlăuntrul unităţii monarhiei. Daca există vr'o piedecă care să'ntunece conştiinţa solidarităţii de interese aceasta e procederea maghiarilor faţă cu popoarele, cari prin pactul dualist dela 1866, au avut nefericirea de-a schimba un guvern onest şi părintesc, pe un malonest şi vexatoriu.

Dar ideea noastră nici nu este că avea a alege între sfera austriacă şi cea rusească. Din contra, prin o accentuare din ce în ce mai hotărîtă a independenţei României, prin înlăturarea absolută a oricărei preponderanţe fie apusene fie răsăritene, conflictul se evită sau cel puţin se amână, şi nici grăbirea revoluţiei lui, nici favorizarea nu e în interesul ţării noastre. De aceea credem că e de datoria noastră de a evita oricare fapt ce-ar face pe Rusia să bănuiască că înclinăm pentru preponderanţa austriacă, oricare fapt ce-ar îndreptăţi pe Austria de-a crede, în preponderanţa Rusiei.

Daca maghiarii n'ar fi la mijloc, daca Românii din Ungaria ar avea drepturi politice, analoage cel puţin cu ale Croaţilor, Cehilor, Polonilor, n'am avea cuvânt a vedea în Austria o putere străină, şi atunci s'ar putea vorbi de relaţii analoage cu acele ale Würtenbergului. A alege între un stat în care Românii se bucură de deplină libertate de desvoltare şi'ntre altul unde condiţiile de existenţă ale rassei române sunt mult mai rele, n'ar fi greu. Maghiarii însă şi numai ei sunt de vină că monarhia vecină face la noi efectul unei puteri tot atât de streină ca şi Rusia. De aceea am spus-o de mult, că cestiunea preponderanţei Austriei în Orient se rezolvă *de facto*, nu în Bucureşti, nici în Belgrad, ci în Ardeal.

A presupune că în România ar fi existând ideea unei cuceriri a Ardealului, e absurd. Roşii, care exploatează totul în folosul instinctelor bugetofage, se serviseră în adevăr pe la 1866 de această gogoriţă pentru a-şi da un înţeles politic, care le lipseşte — şi roşii sunt tot atât de străini de România, ca redactorii lui „Pesther Loyd" de Ungaria ; sunt aceiaşi breaslă de exploatatori ai intereselor publice. Precum Evreii şi foile lor din Pesta, n'au altă treabă decât de a băga vrajbă între naţionalităţi şi a le întărâta una asupra celeilalte, tot astfel fanarioţii noştri aflaseră de cuviinţă a porni un vânt de cucerire, în care românul, om cuminte şi aşezat de felul lui, n'a crezut nici odată, având conştiinţă clară, că un asemenea lucru e cu neputinţă. Dar daca pe de o parte recunoaştem neputinţa noastră ca stat de a veni vreodată în ajutorul consângenilor de peste Carpaţi, daca evităm chiar de-a înrăutăţi relaţiile lor, deja destul de rele, cu Ungurii prin agitaţii pe care le inventează „Pesther Lloyd" şi foile ungureşti, sugându-le din pana, cu care scriu, pe de altă nu e de tăgăduit că simpatii prea manifeste pentru împărăţia austriacă ar fi — din cauza Ungurilor — cel puţin tot atât de impopulare la noi, ca şi simpatiile pentru Rusia, pe cât timp ele nu vor fi justificate în ochii opiniunii noastre publice prin egalitatea naţionalităţii române cu celelalte naţionalităţi ale monarhiei învecinate.

SPITALELE RURALE

Mai zilele trecute „Monitorul" a publicat un regulament pentru înființarea de... spitaluri în sate.

Spitaluri în sate !

Iată în adevăr signatura guvernului și partidului roșu. Poporul acesta e atât de exploatat, tratat cu atâta neomenie, otrăvit zilnic de frații d-lui Rosetti cu care a împărțit „mielul paștelor" încât are nevoie de sticle de medicament.

Curioasa necesitate de a înființa spitaluri în sate — ceea ce nu mai e nicăeri în lume — dovedește cum în mod artificial, s'a dezvoltat o morbiditate în satele noastre care nu s'a mai pomenit nici când, nici în timp de epidemii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Până și sănătatea fizică a poporului nostru, robit de uzură, stors de corupția administrativă, otrăvit de jidani, e compromisă atât de adânc încât trebuesc spitaluri în sate.

Noi, bunăoară, am crede că o pușcărie în care să încapă xenocrația de toate categoriile ar fi cu mult mai practică ; căci ceea ce trebue schimbat e regimul de traiu al țăranului, care nu se poate îmbunătăți decât cu starea lui materială, care îmbunătățire iar nu poate avea loc decât înlăturându-se pătura de pungași și de cocote care îl guvernează. Daca Mihăleștii și Chirițopolii și-ar găsi locurile cuvenite în „spitalul iubirei de oameni" dela Văcărești, atunci spitalele pentru boale fizice în rate n'ar fi necesare. Daca bugetul statului n'ar fi el însuși un imens spital pentru nevolnicii intelectuali cu patru clase primare, pentru aristocrația covrigului și simigiului, n'ar fi nevoie de sticle de medicament pentru săteni.

Un medic cu minte care nu seamănă cu doftorii lui Molière, un medic modern știe că neputincioase sunt leacurile când regimul alimentar e rău ; că nu există buruieni contra sărăciei, contra lipsei de alimente sufiente, precum nu există buruieni în contra uzurei, în contra semi-docților, în contra postulanților, în contra Caradalelor, în contra cumulului. Sau dacă există în adevăr ramura de alun ori lujerul cânepei, ele sunt pentru uzul extern, nu pentru cel intern și curarisesc boale patriotice și reversibile, nu fizice.

Deci precum am zis, boalele fizice bântue populațiile noastre din cauza regimului rău alimentar. Acest regim nu se poate schimba decât prin îmbunătățirea sorței materiale a țăranului și această îmbunătățire nu-i cu putință decât prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatării sub orice formă ar veni, fie sub forma datoriilor contractate

pentru a plăti birul, fie sub aceea a prestaţiunilor exagerate, fie în fine sub aceea a datoriilor pentru băuturi. A veni cu sticla de medicament acolo unde mizeria s'a produs în mod artificial prin biruri, uzură, rău nutriment, muncă executată *manu militari*, a crede că cu buruieni se înlăturează o stare de lucruri ale cărei cauze sunt sociale şi politice, este o şarlatanie demnă de un fanariot bătrân, dar nedemnă de o naţie care-şi are minţile la un loc.

Ce s'ajute terapia, arta de a vindeca, care, din antichitate până azi, mai n'a făcut progrese, contra rezultatelor administraţiei Chiriţopolilor, Mihăleştilor, Simuleştilor ?

Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpâni pe echivalentul muncei lor, se face păşunea mai eftină ? Bleasturul va desfiinţa erbăritul pe gâşte şi găini, decocturile vor face din Zevzechydis român şi din Pehlivanoglu patriot, hidratele, acidurile şi oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezia morală, priceperea şi voiciunea, bucuria de viaţă şi de muncă pe care o avea acum douăzeci de ani regimul defăimaţilor boeri ?

Ca mai ba !

Da ! buruienile lui Vlad Vodă Ţepeş şi decocturile lui Lăpuşneanu ar avea poate efect dar aplicate, nu ţăranilor, ci cumularzilor grecotei din sferele dominante.

Venim la principiul pe care l-am stabilit de mult în coloanele acestei foi. Regimul vechiu oricâte defecte ar fi avut, capabile însă de îmbunătăţire, era ieften. Pentru a susţinea un regim, pe care surâzând d. C. A. Rosetti îl numia la „Circ", compus din zece boieri mari şi treizeci de boierinaşi mici, ţăranul plătea acel tradiţional galben pe an din prisosul lui. In fine trebuinţele acelor patruzeci de oameni erau mici şi lesne de satisfăcut : astăzi o Carada cheltueşte mai mult decât Iordache Filipescu, care era putred de bogat, cum se zice. Sarcina socială era uşoară ; era în raport cu puterile de producţiune ale poporului ! Dacă ţăranul trăia rău ori bine, în belşug sau în sărăcie, forţa musculară pe care avea a o pune la dispoziţia societăţii, a ţării, era minimă ; echilibrul între puterea musculară cheltuită şi între restituţia acestei puteri prin alimente era deplin. Acest echilibru e acum stricat. Sute de mii de greco-bulgari şi de jidani trăiesc azi de pe spatele aceluiaşi număr de muncitori ; aceştia caută să-şi înzecească munca pentru ca să susţie noua sarcină socială şi cu toate astea regimul alimentar, departe de a deveni mai bun, e mult mai rău decât înainte. Există sate mari în care nu găseşti o oca de lapte, o găină, un ou. Cultura vitelor, aşadar şi alimentele de provenienţă animalică, au căzut în mod înspăimântător ; ţăranul nostru e silit de organizaţia

ABONAMENTELE [illegible]

Un număr: în Capitala 10 b
în Districte 15 b

TIMPUL

REDACTIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

ANUNȚURI ȘI INSERȚIUNI [illegible] Londra, Francfort [illegible]

Articolele nepublicate nu se primesc [illegible]

Bucuresti, 1 Septembre 1881

„Chiar [illegible] la Danzig [illegible] Bismarck.

[illegible] dezvoltarea elementelor constitutive a[illegible] la imperiului [illegible] Europei. [illegible] Franceziu Africa [illegible] europeau. Italia [illegible] Acum și Țarul a [illegible] asigurând pe bătrânul [illegible] în prezența cancelarului [illegible] sentimentele sale cele mai [illegible]

Bismarck [illegible] ropene se pare că a

Ori ce alte combinațiuni și conlec[illegible] legate de întrevederea din Dan[illegible] restabilirea alianței celor trei [illegible] de [illegible] memorie, că Ig[illegible] împrejurări de [illegible]

În [illegible] mare [illegible] A isbucnit o re[illegible] soluțiune în contra Chedivului din Ca[illegible] iro. Jumătate din trupele egiptene [illegible] lungă europeană [illegible] o ocupare străină, vor începe în [illegible] grele negocieri între puteri, care dintre ele să ocupe Egiptul. De aci o ceartă diplomatică înființă. Franța se crede mai amenințată. Foile din Paris cer deja cu insistență, să se trimită la Cairo un diplomat abil și cuirasate franceze la Alexandria [illegible]

[illegible] a doua linie [illegible] în cât privește [illegible] pe Austria, Germania și Rusia [illegible] „[illegible]nburger Anzeiger" o foae adesea[illegible] inspirată din Berlin, că mai curând [illegible] mai târziu va avea loc o întâlnire a Țarului cu împăratul Franz Iosef. Apoi „Tribune" este informată din Petersburg, că relativ la cestiunile [illegible] și cu privire la recunoaș[illegible] pericol, ce amenință din partea [illegible], Germania și Austria se obligă [illegible]

[illegible]

ȘTIRI TELEGRAFICE

[illegible]

[illegible] o ocupare mixtă a Egiptului de [illegible] Franța și Anglia [illegible] Zarul Cetății [illegible] Poarta [illegible] la Emplea [illegible] rezistență

A se vedea ultime știri pe pagina III

Cată să spunem câteva cuvin-te asupra metodului de cercetare a cestiunii etnologice și sociale, pe care l-am urmat, precum și asupra formei date acestor studii.

Adversarii noștri sunt naivi când cred, că prin diversiuni ce s-au a face nimic cu obiectul în sine, sunt în stare a ne abate din calea noastră.

„Românul", după procedarea tot atât de naivă, pecât de comună a ziarului „Indépendance roumaine", vorbește de teorii bolnăvicioase, de institute filantropice, de medici speciali în privire-ne.

Să presupunem că așa ar fi. Că autorul acestor șiruri e nebun, [illegible] de legat și de dus la Mărcuța.

Rămâne mai puțin [illegible] ce[illegible] Relativ cestiunea.

Dacă ceea ce-a zis autorul e adevărat, ceea [illegible] importă, nu cine-a zis. Dacă un nebun multiplică două cifre corect, [illegible] câtul neadevărat, pentrucă cel ce a calculat, are idei fixe sau halucinațiuni?

Dacă un nebun constată conform adevărului că un perete e alb, devine peretele negru, pentrucă nebunul i-a atribuit o calitate [illegible]

Noi susținem, precum resumă „Românul" că „o pătură de stră[illegible] numită partida națională-liberală [illegible] poporului [illegible] la [illegible]

[illegible] adevărat, [illegible] cel ce susține aceasta?

E adevărat. Nici „Românul" n-o neagă, căci iată ce zice:

[illegible]

Iată dar că lucrul ce-l susținem noi e atât de adevărat în privirea a trei pătrimi din poporul nostru, încât „Românul" îl știe mai bine decât noi, teoriștii.

Ceea ce zicem noi este încă mai mult.

Sătenii stau mult mai rău de cum au stat vre odinioară.

Progresul în ramurile speciale [illegible]

A face dintr-a Carada om de stat [illegible] din bulgari facultăți de medicină, profesori de universitate, nu va să zică a-le *[illegible] necesară catedrelor lor*. Numai când fondul va corespunde etichetei, când în Carada ar fi în adevăr un om de stat și în bulgari profesori de universitate, progresul ar fi *real*. Până atunci e o etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceea ce se zice c-ar fi sub ea, e câlți în loc de mătase, plumb în loc de [illegible], e o prăvălie de marfă falsă.

[illegible] ne mirăm că pe „Românul" îl dor aceste adevăruri. Dar tocmai faptul că-l dor, tocmai faptul că într-o mulțime de numere de-a rândul nu face decât să [illegible] dovadă că aceasta este boala [illegible] țării.

[illegible] este ciuerta [illegible] adevărul spus de noi rămâne același pentru toți. Ne mărginim la constatarea de fapte exacte [illegible] la resumarea lor în adevăruri generale; metodul nostru e cel urmat [illegible] științe în genere, în cele naturale îndeosebi. O are supărarea bolnavi[illegible] pentrucă constatăm boala [illegible]?

[illegible]

[illegible] etagerată, [illegible]

[illegible] pentru orice idee espresia [illegible] mai exactă posibilă. Dacă am [illegible] de adevăr [illegible] n-am putea să spunem lucrurile [illegible]

[illegible] ne înconjur, de aceea în adevăr [illegible] de ce am vorbi de ele [illegible]?

Când un om în rebeliune fățișă proclamă azi resturnarea Regelui și e numit mâni adiutant al [illegible] Rege, există aci vr'un [illegible] pentru opinia publică, pentru conștiința de drept a poporului? Nici unul. Când un om e medaliat [illegible] de Regele în contra căruia erau adresate pasquilurile sale, există [illegible] vr'un menajament pentru pudoarea publică? Nici unul.

Dar oamenii acuia din partidul roșu cari au sentimentul adevărului și își menajează [illegible]?

De [illegible]

D. [illegible] Brătianu zice că „nu [illegible] oameni [illegible] în țara [illegible]", confundând țara cu partidul său, îl amenința cu „pușcăria și carantina" și aseamănă cu „putregaiu".

Oare marele „cordon al [illegible] Cânepe" de care vorbim noi e cu [illegible] de moralizare ale d-lui D. Brătianu, „pușcăria și carantina"?

E natural ca aceasta să supere pe milionarii răscumpărării, pe Mihălești și Christopolii, pe demnitarii publici înalți cu câte patru clase primare, dar ni se va permite de către roșii să întrebuințăm cel puțin espresiile ministrului lor prezident de ieri, a actualului prezident al adunării.

Când acesta alege, pentru a [illegible] esența partidului său, vorbele [illegible]

Când s-ar păstra cel puțin aparențele, când am vedea că oamenilor de cari vorbim le e rușine de ceea ce fac, de sigur că [illegible] mai blânzi, pentrucă rușinea e un semn de posibilitate de îndreptare. Dar [illegible] ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului; de aceea tăiem în putrejunea bubei noastre naționale și voim ca protoplasma națională să reîntregească golurile, create prin tăieturi. Din sâmburul și esența poporului autochton trebue să iasă puterea medicatrice a na[illegible] ture, care să însănătoșeze corpul statului.

La fine mai relevăm o asurare. „Românul" știe cât de nedreaptă, pe care ne-o face.

Am zis că unui adevărat român i-ar putea fi atât de [illegible] de aceste adunături ce domnesc peste poporul său, încât să prefere un guvern străin, *[illegible]* care să asigure desvoltarea materială și morală a rassei române, decât guvern de pretinși români. Astfel ar putea fi cineva foarte bun român și foarte rău patriot. „Românul" traduce lucrul astfel: „preferă pentru patria un autochton trădător de cât un neautochton, fie cât de bun cetățean".

Cu toate acestea ideea noastră, născută dintr-o adâncă indignare e cuprinsă deja în scrierile unui om ale cărui sentimente profund naționale nu le va nega „Românul". Pasajul din cartea sa e o profeție, prevede congresul de la Berlin și rezbelul lui:

„Atunci când o populațiune eterogenă străină Românilor prin limbă, religiune, obiceiuri și *[illegible] politice* se va așeza în țară, atunci marginile statului nostru nu vor fi tot de-o-dată *marginile naționalității noastre*. Străinii [illegible] zice îndată (ceea ce nici împământeniții) au indentificați statul român cu naționalitatea română, căci în acest stat sunt mai multe naționalități pe cari nu le leagă de cât comunitatea guvernului, și D-zeu e martor [illegible] oamenii încă știu, cât de strămutabilă e forma guvernelor și cât de ușor se poate naște vreun eveniment care le să deschiză porțile la putere și acestor străini, [illegible] prin sprijinul [illegible] din vecinătate". (V. [illegible] Coloniștii germani și Românii.)

Fără îndoială marginile statului nostru nu mai sunt marginile naționalității noastre. „Bunul cetățean neautochton" al „Pseudo-Românului" e foarte [illegible] și foarte puțin scrupulos. Dacă „bunul cetățean neautochton" e ar mărgini a-și vedea de sărăcie și a se hrăni în mod onest, n-am prea avea ceva de zis. Dar fără muncă, fără merit, fără a produce bunuri de utilitate, fără știință, fără de caracter, să-l vezi că dirige și determină soarta unui popor vechiu, [illegible] trecutul și caracterul lui, iată ceea ce nu se poate admite.

INFORMAȚIUNI

[illegible]

socială, de greutăţile ce i le impun exploatatorii străini, să devie vegetarian.

Şi cu toate aceste cheltuiala de putere musculară ce i se cere *manu militari* chiar, este nemăsurat de mare pe lângă cea din vreme în care el păştea oile pe moşiile boierilor şi ara mai numai pentru trebuinţele lui.

Vechiului proprietar istoric care avea o sinceră iubire pentru oamenii lui cu cari trăise din neam în neam împreună, i s'a substituit noul proprietar parvenit sau arendaşul grec ori ovreiu, care nu vede în ţăran nici pe compatriotul lui, nici pe creştin, nici pe om, ci o simplă unealtă de muncă, o vită de jug, un paria.

De aceea se vor vedea pe moşiile ale d'alde Zevzecopol şi Pehlivanidis oamenii duşi în lanţuri şi nemâncaţi ca să lucreze pentru datorii adesea falşe, fictive, bazate pe contracte falşe, legalizate de primari venali, executate de subprefecţi mituiţi. Daca ne întrebăm cum un Simulescu a plătit datorii de sute de mii de franci, fiind prefect câţiva ani, cum subprefecţii umblă în cupeie cu patru cai din leafa de 200 de franci pe lună, cum fiecare din aceşti oameni ese bogat din slujba în care intrase gol ca degetul, ne vom convinge numaidecât că din specula de carne omenească, de viaţă omenească, de sudoare omenească au trebuit să se îmbogăţească.

Inainte, statul avea măsuri extraordinare contra bestialităţei extraordinare. Un vestit tâlhar şi jupuitor de ţărani, supus austriecesc, a fost oprit de divanul lui Grigorie Vodă Ghica pe „vecii vecilor", de a ţine moşie în arendă, de a cumpăra un petec de pământ, de a fi îngrijitor de moşie chiar. Ei bine, sub regimul constituţional, cu drepturile insprescriptibile ale cetăţeanului, acelaşi om a devenit proprietar mare şi ducea ţăranii la muncă în cuşci de câini ca ale hengherilor, iar noaptea, ca să nu fugă, îi înconjura cu cercuri de fer cu ţepi. Dosarele tribunalului sunt faţă. Azi arendaşii jidani îi biciuesc pe ţărani, înjugă fetele la plug, deschid gura moşnegilor şi le scuipă în gură, îi ţin cu faţa deasupra focului. Toate acestea sub constituţie, sub regimul greco-bulgarilor, unit cu al jidanilor.

De batjocura urdorilor şi a spurcăciunilor universului a ajuns poporul românesc.

Şi acéste rele strigătoare la cer, d. C. A. Rosetti le lecueşte cu decoct de muşeţel ? — Ridicol !

PUTREJUNEA SOCIALĂ ŞI POLITICĂ DIN ROMÂNIA

Răul de căpetenie al organizării noastre sociale este posibilitatea ce se dă străinilor şi păturei de feneanţi, grecotei, franţuziţi, bonjurişti, demagogi de-a exploata poporul sub o formă ori sub alta.

Asta e cheia tuturor relelor şi tuturor suferinţelor, acesta cuvântul cu care se desleagă cimilitura putrejunii sociale şi politice din România.

Posibilitatea dată unor nulităţi şi unor parveniţi de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenzi, din păsueli ; posibilitatea constituţională dată unor oameni de provenienţă incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensaţie, iată răul, incurabil poate, al organizaţiei noastre.

E evident că averea nu se poate câştiga decât sau prin muncă directă, deci prin întrebuinţare de forţă musculară sau nervoasă, sau prin fructificarea muncii capitalizate, prin capital. Când vedem milionari roşii : Stolojan, Carada etc., făcând avere fără muncă şi fără capital, nu mai e îndoială că ceia ce ei au, au pierdut cineva şi au pierdut-o fără compensaţie. *Tertium non datur.* Nu există alt isvor de avuţie decât sau munca fie actuală, fie capitalizată, sau sustragerea, furtul, fie legal, fie ilegal.

Rolul muncii intelectuale e foarte mare în ordinea economică.

In adevăr un drum făcut de inginer, a înlăturat sute de piedici din calea carului cu grâu, i-au ieftenit transportul, l-au făcut mai capabil de concurenţă, i-au dat o mai mare siguranţă, că munca cuprinsă în el, va fi răsplătită.

Un agronom care ar deprinde pe un ţăran cum, cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară, să producă de două, de trei, de zece ori mai mult. cum cu aceeaşi cheltuială de forţă musculară să-şi satisfacă de zece ori pe atâtea trebuinţe, i-a făcut ţăranului un serviciu, care trebue răsplătit. Un om de stat care cheltueşte o sumă bugetară în mod productiv, încât suta cheltuită corespunde într'un loc oarecare cu o mie în producţiunea publică, a făcut un serviciu care trebue plătit. Clasele dominante cată deci să *compenseze* prin muncă intelectuală onestă şi intensivă, cheltuiala de muncă musculară ce le susţine.

Cu totul altfel sunt raporturile la noi.

Trecerea din clasele de jos în cele de sus nu e reglementată prin nici un fel de organizaţie. Chiriţopol din slugă se face

prefect ; oameni inculţi, incapabili de-a munci, incapabili de-a pricepe un adevăr, fac demagogie, fură prin subrepţiune şi amăgire voturile alegătorilor, devin oameni politici şi dau iamă bugetului. Fără ştiinţă, fără merit, fără muncă, mii şi iarăşi mii de indivizi de provenienţă străină se suprapun poporului românesc, toţi având dreptul constituţional de a trăi din buget, toţi având numai exerciţiul acestui drept. Un singur ziar ne-a înţeles unde batem, ziar redijat de tineri Israeliţi. „Cestiunea e socială" a zis acea foaie şi'n adevăr aşa este.

Oare acest popor românesc n'are altă misiune pe pământ, altă raţiune de-a fi, alt înţeles, decât de-a vota pensii reversibile, de-a plăti din sudoarea sa milioanele câştigate prin cumpărarea cu 60 la sută a unor hârtii ce nu făceau decât 20 la sută, a îmbogăţi pe evrei prin băutura de rachiu otrăvit, a plăti lefuri şi diurne Caradalelor — şi a munci totuşi numai cu plugul lui Radu Negru, incult rămânând ca'n vremea lui Radu Negru, dar mai sărac, mai rău hrănit şi înainte de toate bolnav, ceea ce nu era în vremea lui Radu Negru ? Acest popor nu este decât o massă de exploatat, o vacă de muls pentru străinii de toate soiurile, o vită de plug, pentru a susţine luxul, incuria şi corupţia Caradalelor, feneantismul şi cocoteria, absenteismul şi morbiditatea unor pături neistorice, superpuse lui fără a-i face nici un serviciu în schimb ?

Iată cestiunea cea gravă, cea mare.

Regimul vechiu, rău ori bun, nu discutăm, avea o calitate necontestabilă, o calitate care-l justifica în ochii tuturor : el nu costa nimic sau aproape nimic. Tradiţionalul galben găurit al visteriei, pe care-l plătea orice cap de familie, n'a sărăcit pe nici un ţăran, n'avea nici o influenţă asupra regimului său alimentar, era la dreptul vorbind preţul unui berbece şi aci se încheia totul. Din acest tradiţional galben găurit se plătea şcoala care era mai bună decât cea de azi, administraţia rea fără'ndoială, dar mai puţin venală şi cupidă ca cea de azi, judecătorii, mai puţin străini ca cei de azi, şi mâna de cenuşeri şi coate goale, mai puţin exigenţi şi mai modeşti decât cei de azi. Ţăranul nu era de batjocura sub prefectului, a primarului, a notarului, a perceptorului, tot oameni din oraş, tot lepădături ale uliţelor, tot exploatatori direcţi ori indirecţi ai lui. Vornicul, care nu ştia nici scrie nici citi, vătămanii, bătrânii satului adunau darea repărţită în proporţie cu venitul fie căruia, vornicul ducea bani la casierie; nici odată sau aproape nici odată un ban al statului nu era atins de aceşti oameni atât de simpli, atât de drepţi, atât de iubitori de orânduială şi de cinstiţi.

Ce e azi ?

Lăsăm pe d. A. V. Millo să descrie, după experienţa sa zilnică starea de lucruri [1]).

. . . . . .

Faţă cu această realitate strigătoare la cer, nemaipomenită în nici una din ţările europene, ce zice „Românul“ ?

La 1848 *naţiunea* răspunse cu iubire şi avânt la apelul revoluţiunei.

La 1857 ideile şi dorinţele *naţiunii* isbutiră.

La 1859 puternica suflare a *naţiunii*.

La 1866 *naţiunea*, etc.

La 1877 *naţiunea*, etc.

Care naţiune ? Pherechydis, Giani, Culoglu, Carada. C. A. Rosetti, Harama, Cariagdi, Caligari ?

Această din urmă *naţiune* de provenienţă foarte necunoscută, a urcat în adevăr bugetul cheltuelilor dela 20 la 120 milioane, l-au încincit sub domnia lui Carol Ingăduitorul ; cum îl realizează de pe spatele naţiunii adevărate, se descrie mai sus.

Ei bine, când faţă cu această stare de lucruri, ţara întreagă strigă, când sarcina materială a sutelor de mii de Caradale, improductive şi corupte apasă producţiunea şi bunul traiu al ţăranului, când oamenii caută cauzele organice ale acestor rele, ce găseşte „Românul“ să răspunză ?

Ia pasaje dintr'un articol al corespondentului nostru din Galaţi, falsifică înţelesul lor şi spune că noi numim *poporul care munceşte şi plăteşte*, noroiu şi vulg ordinar.

Nu poporul care munceşte şi plăteşte îl numim astfel. Pe demagogi, pe cei ce-l amăgesc şi-l exploatează, pe lepădăturile orăşeneşti cari au împânzit satele ca tot atâtea lipitori, cari bagă ura şi invidia între ţărani, care-i întărâtă între ei şi în contra proprietarului mare, acesta este vulgul ordinar, acesta plebea superpusă poporului.

La ce gândesc roşii acum ?

Ştiind că au răspândit în cele patru mii de comune ale ţării cel puţin patruzeci, cincizeci de mii de politiciani şi de demagogi, ştiind că aceştia ar domina sufragiul universal, dacă s'ar admite aceasta, roşii voiesc sufragiul universal. Până şi slabul control pe care-l mai au clasele culte şi în adevăr naţionale în afacerile publice, până şi acela trebue înlăturat. Domnia demagogiei fanariote trebue eternizată, ideia statului creştin, ideia apărării celui slab, trebue înlăturată cu totul, furia câştigului, a exploatării, a amăgirii, trebue să se întindă asupra ţării întregi.

1) Aci sunt reproduse câteva pagini din cartea lui A. V. Millo despre starea ţăranului român.

Şi pentrucă constatăm toate lucrurile acestea incontestabile, furia grecoteilor ajunge la paroxim, la delir. Citească cineva insinuaţiunea din numărul de Joi al „Românului" că sincerii reacţionari ameninţă pe Rege cu asasinatul.

Asta-i culmea minciunii, culmea istericalelor greceşti, care i-a apucat pe aceşti apelpisiţi după frecătura ce le-o tragem de câteva săptămâni.

Regele ?

Dar oare d. Bălăceanu, ministru plenipotenţiar al României la Viena, de „reacţionari" ori de d. Brătianu a fost însărcinat la 1875 să previe pe M. Sa *ca să scutească ţara de o crimă* ? Republicanii dela Ploeşti, eroii militari ai nopţii dela 11 Februarie cutează a ridica o asemenea acuzare contra-reacţionarilor ?

EFECTELE DEMAGOGIEI

Şi-au pierdut sărita confraţii dela „Românul".

Nu e vorba, adevăr mai crud decât cel pe care l-am spus în priviri-le, că la adică, partidul pe care îl reprezintă e compus din străini veniţi de eri alaltăeri, cari au tot aşa de puţin drept de a determina soarta României, precum îl au evreii bunăoară, un asemenea adevăr nu le-a mai spus nimene ; el i-a durut şi i-a ameţit. Loviturile repezi şi după olaltă câte au căzut din parte-ne asupra acestor titve incapabile decât de mistificări şi neadevăruri le-au ameţit, încât neputând răspunde, neavând ce să răspundă *ad rem*, obiectiv, au început să aiureze, să vorbească în dodii şi'n bobote, ca netoţii, ori ca surzii.

In urma acestei ameţeli vedem curioase lucruri. Intr'unul din numerile „Pseudo-Românului" vedem acuzarea că reacţionarii ameninţă pe Rege cu asasinatul, dacă nu-i va chema la putere.

Cari reacţionari ?

Când ?

Unde ?

Dar mai ştiu ei ce vorbesc când îi apucă istericalele fanariotice ?

Mai eri ne numeau pseudo-învăţăţi şi falşificatori ai teoriei Lamarck-Darwin.

In adevăr, cine sunt învăţaţi s'au introlucat la redacţia „Românului". Descoperirea unităţii fiinţelor organice, făcută în acelaşi timp de Göthe şi de Lamarck şi legile diversificărei

acestei unităţi şi ale evoluţiunei, teorie atât de splendid dezvoltată de Darwin, ne este nouă mai puţin cunoscută decât celor patru clase primare şi coardei de violoncel care redijează „Românul". De când cu răscumpărarea căilor ferate, s'a deşteptat cumplit redacţia din strada Doamnei şi Carada e în primejdia de a fi numit doctor al universităţii din Cambridge.

Dar în sfârşit ce suntem noi de vină dacă constatăm un fapt pe care nimeni nu îl poate contesta, că partidul roşu consistă în cea mai mare parte din străini (greco-bulgari) vicleni şi maloneşti, incapabili de a se asemăna rasei române, incapabili de a o pricepe chiar? Ne pare rău că este aşa. Ne pare rău că pişicherlâcul şi lipsa de caracter sunt titluri de înaintare în România; ne pare rău că tocmai clasa actual dominantă e incapabilă de ştiinţă, de arte, de adevăr, cu un cuvânt de orice activitate la care se cere o inimă dreaptă şi o inteligenţă clară, ne pare rău că aceşti oameni, incapabili, de o concepţie puternică, duc Statul din rău în mai rău, din expedient în expedient; dar nici suntem în stare a le lărgi craniile şi a le face bătaia inimei mai energică, mai liberă, mai generoasă.

In vechiul noastru obiceiu al pământului existau mijloace de înlăturare. „Om vrednic de râs şi de ocară" nu se putea face după *jus olachale* nici popă, nici ostaş, nici dregător; nici om însemnat de Dumnezeu cu darul schiopătăciunei, a încrucişării, cu cocoaşă ori cu un alt ponos.

Desigur că nu mai departe decât acum o sută de ani, nu s'ar fi găsit Vlădică român să popească vr'o mutră de patriot nici Domn, care să-i învrednicesacă cu vr'o dregătorie. Aşa era lumea pe atunci, cuminte.

Azi în vremea drepturilor *imprescriptibile* ale cetăţeanului nu putem opri că cel mai cocoşat să fie mai mare în gardă şi să ajungem de râsul chioarei.

Pe zi ce merge însă istericalele bizantine se urcă *crescendo*.

Astfel în cel din urmă număr „Pseudo-Românul" ajunge să ne zică că nu ne-a crezut aşa de răi şi atât de cruzi în cât să fim în contra înfiinţărei de spitale în sate.

N'aibă grijă „Românul". Nu suntem în contra, ci pentru înfiinţarea acestor spitale.

Dar asta nu ne opreşte de a deplânge nenorocita necesitate de a se înfiinţa asemenea spitale, cum nu sunt în nici o ţară din lume. Deplângem, că nouii fanorioţi, au fost în stare a reduce poporul nostru la atâta mizerie materială, încât asemenea aşezăminte să fie necesare şi ne îndoim totodată că ele ar putea fi mai mult decât un paliativ la rele, a căror rădăcină e socială şi politică.

Cauza morbidităţii ţăranului român, este exploatarea neo-

menoasă la care este supus în linia întâia din partea Statului, în linia a doua de către mulţimea nenumărată de străini, pe cari îi susţine cu munca lui. Cauza e demagogia care se hrăneşte din spinarea lui, uzura roşie, administraţia roşie, sporirea bugetelor de cheltueli ale Statului, judeţene şi comunale, prestaţiunile făcute pe moşiile roşiilor, sărăcia ce urmează de acolo că i se fură timpul fără compensaţie, regimul alimentar rău ; iar nu clima şi epidemiile.

Sub aceeaşi climă poporul nostru era sănătos şi sporea până mai alaltăeri, sub Mihai Sturdza, sub Barbu Ştirbei, sub Grigorie Ghica.

Dar el e bolnav şi scade sub domnia a d'alde C. A. Rossetis, Flevas, etc., scade de greutăţile imense ce i le impune întreţinerea unei xenocraţii fără minte şi fără inimă.

Iată ceea ce am zis noi şi ceea ce repetăm. Ameţeala în care au căzut redactorii foii fanariote nu-i justifică deloc şi nu le dă dreptul de a ne atribui vorbele ce nu le-am spus. Nici nu am numit poporul ce munceşte şi plăteşte, canalie. Pentru plebea superioară, pentru acele mii de demagogi cari trăesc direct sau indirect din buget, am păstrat acest *epitheton ornans*, pentru cumularzi, lefegii, agenţi electorali plătiţi, cârciocari şi coţcari cari s'au vârât până şi în comunele rurale ; iată pentru cine păstrăm epitetul, nu pentru bietul nostru popor, pe care numai prefectul roşu d. Vidraşcu îl numeşte sălbatec într'o ţară civilizată.

Ignoranţa lui, sărmanul, e mai bună decât ignoranţa pospăită a acelor redactori ai „Românului" cari, prin frustrarea Statului grămădesc milioane şi se gerează în oameni mari. Pentru aceşti ignoranţi, nesăţioşi să bage ţăranii în spini şi pârae îngheţate *manu militari*, pentru a le plăti râmăşiţe mincinoase sau plătite odată unor tâlhari ; pentru aceşti ignoranţi se vinde patul, vaca, oaia, cenuşa din vatra ţăranului ; pentru a plăti diurnele, recompensele naţionale, pensiile reversibile, misiunile în străinătate a acestor ignoranţi se iau de pe ţărani şapte piei şi se vinde dator pe toată viaţa, de nu-i mai poate nimeni ajuta, nici Dumnezeu din cer, necum un reversibil cu sticla de decoct de muşăţel.

Iată răul şi un rău la care desigur nu sunt de vină oropsiţii şi defăimaţii de boeri. Pentru a ajunge cineva alături cu boerii, trebue să muncească, să se distingă. Pentru a fi mare om la roşii, se cere să fi comis vreo trădare, să te fi comprimis, să fii imposibil altfel.

Atunci braţele marelui partid îţi sunt deschise ; deschisă calea la avere şi influenţă.

Dar de unde să-şi facă această avere fără pierderea altuia ?

Prin producţie proprie ?

Dar ce a produs, ce a învăţat a produce Carada, Costinescu,

Eliad-Cârciumărescu, Fleva, Stolojan, Pherekydis e *tuti quanti*? Nimic, absolut nimic. In ce bunuri de utilitate pot ei să prefacă materiile prime? Ce industrii, ce meserii au introdus în ţară? Nimic.

Industria palavrelor şi prăvăliile de minciuni.

Dar acestea într'o ţară cinstită nu fac parale; numai la noi se plătesc cu 120 milioane pe an.

POLEMICA CU „ROMÂNUL"

„Pseudo-Românul", ca să explice acuzarea că „reacţionarii ar fi ameninţând pe rege cu asasinatul" reproduce din „Timpul" un pasagiu al unui articol ce ni s'a trimis din Galaţi.

Iată acel pasagiu:

„La 1735, când Voltaire susţinea cum că iubirea de binele public în Franţa nu este decât o himeră şi că Francezii nu sunt cetăţeni, ci o simplă plebe ordinară, Franţa era cu mult superioară stărei actuale din România şi, cu toate acestea, bunul dar imbecilul rege Ludovic XVI trebui să plătească cu capul, în ziua de 21 Ianuarie 1793, nesocotita sa toleranţă.

Regele Carol al României n'ar trebui să peardă din vedere că legile naturii nu se pot altera, că prin urmare, *aceleaşi cauze aduc totdeauna aceleaşi efecte*".

Acest pasagiu arată în adevăr cum un rege, bun de altmintrelea, dar fără prevedere, a fost jertfa demagogilor pe cari i-a ridicat din noroiu.

Ca exemplu istoric ne învaţă că un rege cată să se păzească de a face adjutanţi şi miniştri din eroii militari dela 11 Februarie, din conspiratorii de meserie *Pseudo-Românul* însă face alte deduceri, căci iată ce zice:

Ce însemnează oare aceasta, de nu cea mai clară ameninţare?

Timpul spune că Regele Ludovic XVI trebui să plătească cu capul *toleranţa sa*.

Regelui Carol I acelaşi ziar îi dă numirea de „Carol Ingăduitorul" adică cel *tolerant*.

Ludovic XVI plăti cu capul toleranţa sa.

Carol I e tolerant.

Şi fiindcă aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte, cum zice *Tim-*

pul, concluziunea vine de sine şi forţat în mintea oricărui om cu cu judecata limpede şi dreaptă — Carol I va plăti cu capul toleranţa sa.

Trebuinţă de mai lungi explicaţiuni nu este.

In adevăr nu e trebuinţă de explicaţiuni mai lungi.

Prezidentul republicei dela Ploeşti şi eroul din noaptea de la 11 Februarie, actual adjutant ; fiul făclierului grec din Botoşani, asemenea erou al acelei nopţi, actual delegat militar la manevrele din Franţa ; generalul dela Bacău, fost mai eri ministru de războiu, sunt dovadă, că dacă regele nu are din partea acestor oameni soarta celui francez, nu este a i se atribui lui. O stea fericită îl protege. Ingăduinţa celui ce răsplăteşte cu medalia *Bene-merenti* pasquilurile îndreptate contra persoanei sale şi cu ranguri militare înalte pe preşedintul republicei ploeştene, care i-a proclamat detronarea, îngăduinţa aceasta e de sigur egală, dacă nu superioară celei a lui Ludovic XVI.

Da, regele e tolerant cu conspiratorii şi rebelii, tolerant cu Chiriţopolii şi Mihăleştii, tolerant cu xenocraţia fără de minte şi inimă.

Pericolul, ameninţarea perpetuă e din partea acestor oameni pe cari îi tolerează, pe cari îi ridică din nimica A constata acest pericol, a constata că regele se înconjură cu oameni, a căror existenţă este deja o ameninţare pentru Stat şi dinastie, a constata că redactorul „Republicei române" şi afiliatul revoluţionarilor de pe tot continentul e azi întâiul consilier al M. Sale, va să zică a arăta de unde vine ameninţarea, nu a ameninţa.

Mai mult. La 1875 roşii i-au trimis Domnului un anume delegat cu însărcinarea de a-i spune să „scutiască ţara de o crimă".

O ameninţare clară, făcută M. Sale pentru a veni la putere.

Oare... reacţionarii au făcut-o ?

Am constatat, în studiile repetate asupra păturei de străini ce s'au superpus poporului român că ea e incapabilă de a discuta chiar.

Care inteligenţă onestă, ce cunoaşte istoria Franţei şi a regelui Ludovic XVI, ar fi putut deduce din citarea acestui caz... că reacţionarii ar ameninţa pe rege ?

Reacţionarii au fost aceia cu care Ludovic XVI s'a înconjurat ? *Reacţionarii* au fost cauza sorţii lui tragice ? Dar la ce discuţie ? Când un adevăr îi izbeşte, ei încep a răspândi în juru-le prin neadevăruri şi sofisme, acel *factor caprinus*, acel miros specific al unor inteligenţe potricălite de vicii şi bătrâneţe de rasă, cu care nu se mai discută. I-a apucat istericalele ; nu mai sunt stăpâni nici pe mintea, nici pe

organele lor. Nimiciți moralicește prin adevărul că sunt străini ; neputând inspira nici o autoritate prin faptul că o capră chiar decorată cu cordoane, e pur și simplu ridicolă, au ajuns de râsul și de batjocura neamului românesc, care, după cum spune și Miron Costin, e un neam râzător de felul lui. Nu le mai rămâne decât arma cea mai de jos a spiritului : minciuna și mistificația.

Neputincioase arme contra adevărului pururea deși târziu învingător, dar singurele ce le-au rămas.

De aci vorbe ca „monomanie, absurditate, poznaș, ziar de insulte, amenințări de asasinat, falșificarea lui Lamark sau Darwin", toate neputincioase contra unui adevăr limpede ca lumina zilei, dovedit prin cărți *gospod*, răsdovedit prin realitate.

Când vom avea un cap al unui fanariot parvenit și l-am putea avea odată, căci dacă perversitatea e nemuritoare, perverșii sunt muritori, îl vom putea trimite lui Wirchow sau lui Quatrefages să-l compare cu un simplu craniu de mocan dela Vrancea ori dela Breaza. Dacă învățații străini nu vor crede că-i *mistificăm*, că le-am trimis o căpățână de capră s'o compare cu un cap de om, să nu ne spuneți pe nume.

Când le-am spune însă că scorbura mică și găunoasă e a unui om de Stat din România, iar craniul al doilea, larg și încăpător, al unui cioban de oi, și-ar face cruce oamenii, ar înțelege de ce neamul românesc numeros și inteligent, muncitor și îndrăzneț, nu poate ajunge în lume la poziția ce i se cuvine.

Cum să și ajungă, când oceanul cel turbure din prejurul insulei romanice a aruncat deasupra lui o spumă de stârpituri ?

Ce-i pasă acestei spume cosmopolite de ființa istorică a României ? Vorba lui Hamlet : „Ce e Hecuba pentru ei ?"

Ce-i pasă, ce-i poate păsa unui C. A. Rosettis, unui Giani, unui Pherekydis, coborîtori din străini, în cari idei și sentimente nici pot prinde rădăcini, de vreme ce cad pe pământ sterp, de Țara românească, de poporul nostru, de obiceiurile ori de trecutul nostru ?

Ca obiect de exploatat, ca vacă de muls, ca izvor de lefuri și pensii ? Calea-valea. *Vive la Roumanie !*

Dar când e vorba de acea iubire adâncă și nestrămutată de neam, precum o aveau bătrânii, precum o avea Miron Costin care-și punea creștetul sub sabie pentru a înlătura un bir nou, când e vorba de a apăra adevăratul popor românesc de exploatarea la care e supus, atunci adio România ! Atunci îi vezi alături cu jidanii cari scuipă moșnegilor dela țară în gură și le frig ochii deasupra tăciunilor ; atunci sunt frați cu străinii și împart „mielul Paștelor" cu ei.

Ei, acest adevăr vă doare confraţilor, de aţi ajuns a răstălmăci pasagii din articolele noastre şi a vă face din nou meseria „înstrăinând pe oamenii ţării prin pâre şi năpăşti de către Domnia Sa“ precum zicea Radu-Vodă.

IGNORAREA LATURII EDUCATIVE

Două monografii s'au scris în timpul din urmă cari se ocupă în cea mai mare parte cu soarta populaţiunilor noastre dela ţară.

Una, întitulată „O pagină din istoria contimporană a României din punct de vedere *medical, economic şi naţional*“, e datorită d-lui dr. Istrati ; cealaltă „Ţăranul“ o datorim experienţei lungi a d-lui A. V. Millo.

Cartea tânărului medic cuprinde un material foarte bogat pentru explicarea stării actuale a ţării. Intr'un volum de 500 de pagini se ţine seama de studiile demografice făcute până acum, s'arată, cu date statistice adunate din diferite isvoare că populaţiunea ţării, îndeosebi elementul român e supus unei continue destreşteri ; că Românii *emigrează* din ţară, iar străinii *imigrează ;* că rassa română degenerează în urma exploatării la care e supusă. Mizeria, produsă prin greutăţi publice, parte dă naştere la deosebite boale, parte favorizează răspândirea ei.

Cartea d-lui A. V. Millo e mai puţin voluminoasă, cestiuni demografice nu sunt atinse aci, dar s'arată clar şi după o zilnică experienţă efectul dezastros pe care l-au avut legile nouă şi organizaţia liberală asupra populaţiunilor noastre rurale. Din această din urmă lucrare extragem şi azi o parte interesantă, aceea care arătând condeiu cu condeiu atât veniturile cât şi cheltuelile unui ţăran, dovedeşte că acesta rămâne în mod inevitabil în deficit la sfârşitul anului.

Amândoi autorii sunt inspiraţi de-o adâncă iubire pentru popor şi amândoi sunt de una şi aceeaşi părere, că rasa română e jertfa spoliaţiunii şi a mizeriei produse în mod artificial ; că statul, legile, trebuinţele apusene a claselor dirigente, indiferentismul şi neactivitatea acestor din urmă conspiră a aduce la degenerare tocmai partea cea mai importantă a poporului nostru.

Fără îndoială, sărăcia e un isvor de rele fizice şi morale, dar e tot atât de adevărat că relele morale sunt la rândul lor cauze ale decadenţei economice. Intr'o ţară în care reli-

gia şi curăţia moravurilor au fost înlăturate prin epicureism şi sibaritism, în care conştiinţa de drept şi nedrept, de bine şi rău sunt zilnic jignite prin ridicarea socială a unei pături de oameni neoneşti, în care nepăsarea a ajuns a admira pe oamenii de nimic, însă abili, spiritul public caută în zadar un razim în contra corupţiunii. Departe de-a găsi undeva acest razim, el e din contră atras în vârtejul general şi ajunge a crede că legile morale, uniforme pentru toate popoarele, sunt vorbe goale cari se pretextează din gură, dar pe cari nu le crede nimenea.

In aceleaşi condiţii de climă, sub acelaş regim sub care trăesc Românii, a căror viaţă intelectuală şi morală o determină o Carada sau un C. A. Rosetti, trăesc Evreii c'un sentiment de familie foarte desvoltat, c'un viu instinct de solidaritate, trăesc Germanii şi alţi apuseni cu totul în alt chip.

Prin ignorarea laturei *educative* a şcoalei, a bisericei, a vieţii de stat, am ajuns a face dintr'o ţară înzestrată cu cât de multe condiţii de desvoltare sănătoasă, această Americă dunăreană, în care totul e atins de morbiditate. Daca starea materială a populaţiunilor noastre e rea, cea morală e aproape şi mai rea. Cu toate acestea amândouă sunt într'o strânsă legătură şi merită o egală atenţie şi egală solicitudine.

STERILITATEA INVĂŢĂMÂNTULUI NOSTRU

Dela venirea d-lui Conta la minister, cestiunea instrucţiei a început a se desbate din nou. Constatăm că începând cu ministrul şi sfârşind cu foile, cestiunea a oscilat mai mult pe terenul administaţiei şcoalelor ; despre instrucţie a fost prea puţină vorbă ; cestiunile de principiu n'au fost tratate decât în unele numere ale „Timpului".

Asprimea măsurilor prevăzute în proiectul Conta, care aveau de scop a sili corpul profesoral la o strictă împlinire a datoriilor, măsuri în esenţă administrative, au fost mai cu seamă obiectul discuţiei publice ; tendinţa politică şi socială a proiectului a fost ignorată de cea mai mare parte a presei şi relevată aproape numai de noi.

Fostul ministru al instrucţiei era în privirea convingerilor sale metafizice sau religioase materialist, în privirea celor politice socialist. Precât timp aceste convingeri se mărgineau la expunerea de pe catedră sau prin cărţi, pe cât timp erau obiectul unor conversaţii cu amicii literari, lucrul nu

avea greutate practică. Trăim într'un timp în care convingerile religioase şi cele politice, primite pân'acum ca ceva natural şi moştenit, sunt supuse aceluiaşi metod de cercetare care se aplică în ştiinţele naturale şi e firesc lucru ca, căutându-se a explica prin raţionamente împrumutate mecanicei, fenomenele vieţii sociale, multe şi mari erori să intervină. Dar ele rămân erori individuale, până ce cineva nu încearcă a le da consistenţă prin aplicarea în învăţământ şi în stat.

Ceea ce distinge proiectul Conta de legea actuală, este tendinţa lui. Legea actuală e rea, e copiată de pe texte străine, dar e lipsită de orice tendinţă fie bună, fie rea: proiectul-Conta era o lucrare mai originală, care coprindea în articolele ei realizarea a o seamă din convingerile metafizice şi politice ale autorului.

Proiectul ignora cu totul atribuţiunile *educative* ale şcolii cari sunt cele de căpetenie şi vedea în grămădirea de cunoştinţe ţinta învăţământului. De acolo ascuţişul îndreptat în contra studiilor clasice, a căror cunoştinţă nu stă în proporţie directă cu folosul material, cu câştigul.

Aci însă era defectul principal al proiectului-Conta, căci lipsurile cele mari ale învăţământului nostru nu sunt atât pe terenul intelectual, precât pe acel al educaţiei. Studiile clasice, *cresc* spiritul şi caracterul tinerimii. Ceea ce câştigă cineva prin ele, daca sunt bine predate, este aptitudinea de a înţelege lesne, de-a coordona repede orice *altă* materie a cunoştinţei omeneşti.

Fără îndoială nu noi vom fi aceia cari să ne opunem învăţământului real, a cărui lipsă este atât de simţită. Activitatea naţională e în parte, paralizată prin această lipsă. Oricâte şcoale speciale, tehnice sau de aplicaţiune se vor înfiinţa, vor fi bine venite, daca vom şti a ne crea corpul didactic necesar pentru ele. Nu noi avem ceva de obiectat în contra învăţământului real şi a marilor lui foloase.

Ceea ce susţinem însă este că învăţământul real cată să fie de sine stătător, cată să-şi aibă institutele sale speciale. Chiar o reducere a numărului şcoalelor de învăţământ clasic se poate admite; ceea ce însă trebue respins este confundarea acestor două ramuri deosebite de învăţământ, amestecul lor în una şi aceeaşi şcoală, fără preponderanţa uneia sau alteia din materii.

Sunt în adevăr materii în ştiinţele naturale pe care un om din zilele noastre nu le poate ignora precum sunt pe de altă parte materii ale învăţământului clasic pe care nu le poate ignora, fără a trece de om incult, un mecanician sau un chimist.

Dar, precum am mai zis-o, nu de aceasta e vorba, ci de

preponderanța unei sau a celeilalte serii de studii. Precum în economia politică împărțirea muncii dă cele mai fericite rezultate, tot astfel și în școală cată a se deosebi acele a căror menire este educativă, cari determină oarecum atitudinea unei societăți, caracterul ei intelectual și moral, de acele cari lărgesc activitatea ei economică și sporesc mijloacele și puterea ei de producțiune.

Urmarea acestui amestec a două serii de studii, cari corespund chiar în individie cu două soiuri de aptitudini, a fost încărcarea peste măsură a programelor cu fel de fel de materii când clasice, când exacte, încărcare al cărei rezultat este sterilitatea atât a învățământului clasic, cât și a celui real. Suntem convinși că urmărindu-se realizarea proiectului-Conta, acea sterilitate va fi și mai mare.

ORGANIZAREA MAGISTRATURII

Electivitatea magistraturii, propusă de d. C. A. Rosetti, și respinsă atât de Inalta Curte de Casație cât și de adunarea corpului advocaților, va forma poate și de-acum înainte un obiect de discuție pentru presă și parlament, ba, precum ne-am deprins cu surprinderile în rău ale demagogiei, ne putem pomeni că se votează de către mamelucii d-lui C. A. Rosetti, fără nici un fel de considerație pentru opinia publică, care până'acum se rostește în mod constant în contra ei.

Noi am expus de mult în coloanele acestei foi o serie de argumente pentru inamovibilitatea organică, bazată pe-o lege stricată de admisibilitate și înaintare. Am arătat că, în Statele-Unite chiar, jurisconsulții cei mai eminenți sunt în contra electivității.

Electivitatea judecătorului nu s'ar putea admite decât atunci, când relațiile dintre membrii unui popor sunt extrem de simple, când sunt regulate prin religie și obiceiul pământului, când în conștiința fiecărui membru al poporului, dreptul e viu, e necontestat de nimenea, e tot așa de cunoscut ca și „Crezul" și „Tatăl Nostru". De aceea în limba noastră veche „lege" și „religie" sunt noțiuni identice și, fără îndoială, multe din dispozițiile acelui „Jus olachale" care n'a fost nici când codificat, nu aveau a face nimic nici cu testamentul vechiu, nici cu cel nou. Intr'o asemenea stare a societății, în care relațiile sunt bazate pe tradiție și pe absoluta bună credință, s'ar putea admite în adevăr ca, dintre ei, oamenii să

aleagă în genere pe cei bătrâni, pe cei lipsiţi de pasiuni, pe purtătorii tradiţiei juridice, ca să-i împace şi să-i judece.

Mai este oare astăzi tot astfel ?

Codicele noastre sunt aproape în totalitate traduse din limbi străine ; ele n'au aface nimic cu conştiinţa juridică a poporului. Obiceiul pământului nu credem să se fi păstrat decât între ţăranii şi răzăşii aceia cari fug de tribunale ca de ceva străin lor şi se 'mpacă mai bine, decât să risce a-şi vedea conflictul lor judecat de legi ce nu le pricep şi poate în contra conştiinţei lor de drept.

Dreptul nu mai e obiceiu, ci ştiinţă, şi o ştiinţă foarte complicată.

Inainte el era strâns legat cu morala şi cu echitatea ; astăzi dreptul pozitiv e indiferent faţă cu morala, el trebue să fie corect în litera şi spiritul legii, fără a ţine seamă de echitate decât acolo unde-i este dictată. El nu mai este „scientia rerum divinarum", căci nu stă în nici o legătură cu religia, cu credinţele poporului, ci se mărgineşte la relaţii pur juridice, indiferente fiindu-i credinţele religioase ale împricinaţilor.

Fiind însă o ştiinţă, e evident că nu alegătorii conduşi de Serurie pot să aleagă între omul de ştiinţă şi cel ignorant, între judecătorul cu experienţă şi cel neexperimentat şi că trebue să existe norme obiective pentru numirea, înaintarea, întemeierea corpului judecătoresc.

Obiecţiunea principală a adversarilor inamovibilităţii a fost exprimată numai prin circumscrieri ; ei nu găseau cuvântul cu care să însemneze ceea ce lipseşte justiţiei moderne.

Ei umblau împrejurul expresiei fără a o găsi, fără a şti că ceea ce dreptul ca ştiinţă admite numai *cum grano salis* este echitatea, prin care se distinge dreptul ca obiceiu. Dar echitatea presupune o altă organizare a societăţii. E evident că cel mai echitabil judecător pentru cismar e cismarul, pentru argintar argintarul, pentru breslaş breasla. Dar această justiţie a echităţii a existat pururea alături, paralel cu justiţia strictă, formală a statului.

Fără o organizare analoagă, în state întemeiate pe principiul egalităţii sociale, nu mai e cu putinţă a se reveni la judecători aleşi din breslaş pentru bresle, şi nici la o altă specie de electivitate a judecătorului. Nu mai pomenim că toată organizaţia veche presupune unitatea şi nestrămutarea credinţelor religioase, că comunitatea unei bresle forma, la noi cel puţin, o enorie ; că legături cu totul de altă natură, religioase, de familie, de interese de breaslă uneau pe fiecare om de-o comunitate de semeni de ai lui, că nimeni nu plutea ca frunza pe apă, avizat la propriile sale puteri, la propria sa persoană.

Toate acestea au dispărut azi. Societatea omenească nu mai este un organism, precum era înainte, ea este o masă de indivizi, social egali fără legături între ei, liberi a lucra și a se mișca ori cum ar voi.

Dar într'o lume în care breslașul nu judecă pe breslaș, țăranul nu pe țăran, într'o lume în care dreptul tuturor a luat locul obiceielor juridice a fiecărei clase, e neapărat să-l judece omul de știință, omul care și-a făcut din legile codificate și din aplicarea lor un studiu special, o misiune specială a vieții.

CĂRȚILE DE CITIRE

Meșter în falșificare de calcule financiare, pișicher când e vorba de a apăra pe Stroussberg, sublim când redactorii apără „cea mai populară cestiune" câștigând cu ea milioane, „Pseudo-Românul" se crede special și în ale instrucțiunii.

Astfel în numărul de azi propune ca în „cărțile de citire" pe lângă... „*istorioarele morale*, ce sunt menite a forma prin exemple inima elevului, să fie și expuneri scurte și substanțiale asupra agriculturii".

C'un cuvânt să se înlocuiască cartea de citire printr'un manual de agronomie.

Daca ar fi vorba de a se introduce în școala rurală limba maternă neo-grecească a d-lui X, sau cea maternă bulgărească a lui Mihălescu în locul celei române, lucrul ar fi indiferent.

Ca istorioare morale s'ar putea povesti bună-oară copiilor drept „exemple spre a le forma inima" :

istoria cum un grecotei cinic ajunge prin minciuni, trădări și crime cel dintâiu om în România ;

istoria cum un alt străin ajunge din pisăr cu 2 galbeni leafă pe lună la regimentul de muschetari, din scriitor la Agia din Iași și din corector la „Pseudo-Românul" cu patru clase primare și o coardă de violoncel, rescumpărătorul unui drum de fier de 250 milioane, milionar, director de bancă, fondator de institute de credit,

istoria cum un bulgar mărginit și hoț, ajunge tot în România, director de minister și efor la așezămintele de binefacere ;

istoria cum un alt străin, eroul dela 11 fevruarie și prezident de republică ploeșteneasă, ajunge adiutant Regal ;

istoria cum un Chiriţopol ajunge din chelner sau camardiner, prefect ;

istoria cum un Bosnagiu, ce a făcut fericirea în Ţarigrad la Turci, devine profesor de cea mai grea şi mai gingaşă din ştiinţele naturale, de fiziologie la facultatea din Bucureşti ;

istoria cum un om fără studii liceale ajunge profesor de istorie universală la aceeaşi universitate ;

istoria cum un măscăriciu înjură pe Domnul Ţării şi se decorează cu *Bene-merenti* tocmai pentru aceste înjurături.

Iată... istorioare *foarte morale* de sigur, menite de a forma prin exemple inima elevului.

Ca studii substanţiale s'ar putea introduce în „Cartea de citire" greco-bulgărească cultura caprelor. Idem indicaţie de parfumuri pariziene pentru a neutraliza *factor caprinus*. Idem cultura maslinelor. Idem uscarea ţârilor. Idem indicaţiuni pentru jocul cu cărţi măsluite. Idem metode nouă pentru a se chivernisi pe lângă Ruşi prin tainică binefacere.

Iată o mulţime de ramuri de producţiune patriotică, cărora roşii îşi datoresc carierele. Ar fi păcat să nu fie obiectele instrucţiei publice, undeva, însă nu la noi. Asta am propune noi, dac'ar fi vorba de a introduce în şcoala rurală bulgărească şi neogrecească în locul limbii române. Dar pe cât timp studiul principal al unei şcoale rurale sau primare e limba românească, ea este tot odată organul prin care neamul îşi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui. Copilul nu învaţă numai a vorbi corect, el învaţă a gândi şi a simţi românește.

Agronomie câtă poftiţi. De şase ori pe săptămână zilnic, dar limba română rămâne limbă şi s'a încheiat.

Nu numai istorioare morale, onorabililor, cuprinde o carte de citire, menită pentru întreg tineretul românesc. Ea cuprinde biografia lui Mateiu Basarab, duşmanul vostru, odihnească-l Dumnezeu din a dreapta sa ; biografia lui Ştefan-Vodă care n'a avut onoarea, în veacul lui de aur, de a vă înşira mutrele pe parii de garduri ; cuprinde descrieri etnografice ale poporului nostru, bucăţi de literatură populară şi de arte, balade culese de Alecsandri sau poesii de ale lui, fabule de ale lui Donici, pasagii din Bălcescu, în sfârşit o sumă de elemente caracteristice şi proprii numai poporului nostru, elemente cari-l disting de rasa voastră greco-bulgărească şi-l fac să fie ceea ce este : deştept, inimos, curat, nu viclean şi puţin la suflet precum sunteţi voi.

O bună carte de citire ar fi de recomandat la toată pătura din care faceţi parte ; poate aţi ajunge în adevăr a cunoaşte şi preţui poporul nostru. Limba românească aţi şi şters-o din licee, voiţi s'o ştergeţi şi din şcoala rurală cu toată co-

moara ei de locuţiuni, de proverbe, cu bogăţia ei de forme şi gingăşia de simţiri? Voiţi ca şi ţăranul să capete o inimă de moro-câine cum e a lui X..., capete viclene şi tâmpite, gusturi de animal ca ale bulgarilor din partidul vostru? Vreţi să înlocuiţi pe Alecsandri cu „Ceasurile de mulţumire" ale lui C. A. Rosetti, pe Donici cu „Kolekţiunea de poezii" ale lui Serurie, pe Gr. Alexandrescu cu „Orele de repaos" ale lui Radu Pătărlăgeanu?

Mai bine nu vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala.

La pehlivănii de burse şi politice, la escamotări de bilete din urne electorale, la pungăşie şi tripotagiu vă pricepeţi. Adevărat meşteri, n'avem ce zice.

Dar până şi de bietele „Cărţi de citire" vă legaţi, cari ar trebui să fie un obiect de îngrijire naţională ca şi textul „Bibliei"? Ş'aci vreţi să v'arătaţi filosofia de ţap în toată goliciunea ei? Dar nu vedeţi că nu ştiţi a scrie româneşte, pentru că în viaţă-ve n'aţi avut o „Carte de citire" în mână? Nu vedeţi că nu gândiţi româneşte, pentru că titva voastră strimtă nu s'a îndeletnicit cu o asemenea carte de folos?

De-ar fi propus încai bătrânul Ioan Ionescu a se adaoge articole agronomice în „Cartea de citire", om care scrie materii agronomice în limbă bună, pe placul ţăranului şi al tuturor, om cu condeiu simpatic. Dar redactorii lui „iniorinte", „permaninte", „iustiţie" şi ai altor cabazuri linguistice, oameni ce scriu neo-greceşte-bulgăreşte cu termeni franţuziţi, în loc de româneşte, sunt autorităţi în materie de „Carte de citire"? Ciudată pretenţie!

STRĂIN IN ŢARA LUI

Rezultatul alegerilor din Iaşi nu va dovedi nimic mai mult decât că Moldova ajunge încet unde trebuia să ajungă, unde Ţara-românească a ajuns de mult... la xenocraţie.

Un Ieşan, „un român pribeag în ţara lui", ne trimisese o scrisoare prin care arăta că între patruzeci şi nouă de profesori ai Universităţii din Bucureşti sunt 25 de bulgari, 7 greci, 4 armeni, 3 jidani, 2 ţigani, un italian, un tătar şi... 6 români. Acel român pribeag ne-a promis statistica deputaţilor, senatorilor, membrilor dela casaţie, dela apel, tribunale, a prefecţilor, administraţia domeniilor, băncilor, drumurilor de fier, poştelor şi telegrafelor, serviciu sanitar şi tehnic, etc., etc., din care vom cunoaşte curioasa promiscui-

tate care apasă asupra ţării întregi, încât nu mai are răsuflare nici în punctele ei cele mai libere.

La dreptul vorbind, misiunea istorică, predestinarea Dumnezeiască a Domniei străine s'a consumat şi poporul românesc e *de facto* înlăturat din istorie, ca o curiositate etnografică, lipită de pământ, sclavă pe deapururea a plebei bulgăreşti, greceşti, jidoveşti, imigrată din câteşi patru colţurile lumii. O stârpitură de grecoteiu cinic, fără sentiment de patrie, fără umbră de iubire pentru acest vechiu şi nenorocit neam, s'a cocoţat în fruntea ţării; neagra străinătate, umbra spinului la uşa noastră a tuturor!

Ce iluzii să ne şi facem în adevăr? Românul e deja străin în ţara lui proprie, nimic n'a mai rămas decât numirea geografică. La ce să mai ţie Românul? La constituţia cosmopolită iscodită de 2, 3 greci? La ştiinţa pe care-o predau bulgarii ignoranţi? La limba batjocorită de gura acestor venetici în momentul în care-o rostesc, la biserica surpată de suflarea veninoasă a ireligiozităţii lupanarelor apusului, la ţara care e'n mare parte proprietatea străinilor, la negoţul care e'n mâinile lor, la ce?

Să fim mulţumiţi dacă aceşti archistrăini cu suflet de câine şi creieri de vulpe ne îngăduie să trăim alături cu ei, pe noi, neamul ticălos românesc; mulţămiţi să fim că această pătură de hoţi şi de parveniţi nu ne alungă limba din biserică şi din şcoală, să fim mulţumiţi că aceste lături sociale aristocratizate nu ne vând robi.

Dar la ce se mai menţine ridicula titulatură de regat al României? E C. A. Rosetti român? **Caligari, Carada, Ha**rama, Chiriţopol, Pherekydis, Cariagdi, Anastasiadis, etc., etc. români? Regatul greco-bulgarilor şi al jidanilor, iată ceea ce trebue scris în fruntea decretelor; Românii nu mai au în realitate nici rege, nici ţară. Stârpitura de grec se ţine de stârpitura de bulgar până la capătul lanţului infinit de patrioţi de meserie... „România" nu-i decât o firmă de hotel, mai rău... o firmă de speluncă, pentru mutrele confiscate a lepădăturilor tuturor ţărilor.

Şi încai, daca ţara aceasta ar fi stăpânită de un neam istoric, cinstit, având spirit de adevăr şi natură cât de cât omenească, treacă mergă.

Dar stăpânită de gunoaiele omenirei?

De tot ce-a fost sordid şi pehlivan, de tot ce-a fost prea rău pentru colţurile Ţarigradului, unde împărţeau culcuşul cu cânii Turcilor, prea rău pentru mocirlele Rusciucului şi pentru cartierele jidovimii galiţiene şi ruseşti, de spuma pestiferă şi de bubele tuturor popoarelor, de tot ce-a fost mai înjosit în Orient şi'n Occident, în sfârşit de un C. A. Rosetti şi alţii ca el, fraţi fizici şi morali ai lui Scarvuli.

Scârbos spectacol! Adânc scârbos, nedemn de un popor ce pretinde a avea onoare şi viaţă în el.

Ei, dar aşa se şi cade!

Intr'o ţară în care trădarea e un merit, în care de gâturile, a căror atingere ar dezonora însăşi mâna călăului, se atârnă cordoanele „Stelei României", ce nu este, ce nu poate fi cu putinţă?

APOSTASIA LIBERALĂ

„Românul", ţinând seamă de un articol de fantezie al ziarului francez „Indépendance Roumaine", în care se vorbeşte de formaţiunea unei „june drepte", revine din nou la acuzarea că partidul conservator n'are principii sau că cele pe cari le are sunt învechite, că e putred şi alte multe de aceste cu cari ne-am obicinuit şi cari nu merită a fi relevate.

In realitate însă, dacă vom privi guvernarea roşie de cinci ani încoace, ne vom convinge că dacă un guvern al d-lui C. A. Rosetti este cu putinţă în ţară, nu e decât în virtutea principiilor noastre conservatoare, cari se impun de sine de vreme ce sunt răsărite din însăşi natura statului.

Independenţa Statului român era un punct constant urmărit de cabinetul conservator, într'un timp în care „Românul" striga că suntem Turci, parte integrantă a împărăţiei otomane.

Veniţi la putere, li se impune roşilor prin natura lucrurilor politica independenţii; ei încetează de a mai fi Turci, declară chiar războiu Turcilor şi rezultatul este...? Tot cel urmărit şi obţinut în mare parte pe cale pacifică de ministerul Catargiu.

Intemeiarea monarhiei ereditare era o ţintă a politicei conservatoare. D. C. A. Rosetti având aceeaşi firmă ca fiii d-sale, redactor al „Republicei Române" era se înţelege pentru o altă formă de guvernământ, înjghebată chiar pe vre-o câteva ceasuri la Ploeşti.

Venind la putere, ce face d. Rosetti?

Incoronează viaţa sa de republican cu proclamarea regatului, cu regularea eredităţii şi exclamă ca arhiereul din biblie: Acum liberează, Doamne, pe robul tău, căci văzură ochii mei ziua mântuirii.

Din contră, ceea ce au făcut sau încearcă roşii să facă în sensul programului lor, e în contra spiritului ţărei şi se respinge.

Astfel au micşorat comunele rurale bunăoară. Astăzi se simte rezultatul dezastros al acelei micşorări. S'a înmulţit clasa de funcţionari şi postulanţi de nu-i mai încap nici comunele rurale, administraţia e mai rea decât oricând. Aşteptăm să-i vedem revenind iar la mărirea comunelor în spiritul reformei cabinetului Catargiu.

Tot în spiritul programei roşie vor să introducă electivitatea magistraturii. Ei bine, iată o cestiune mare de principiu, unde conservatorii se deosebesc de radicali.

Cum stau însă de pe acum lucrurile?

Partea cea mai inteligentă, cea mai integră din partidul roşu chiar e contra electivităţii; poate chiar ministrul actual al justiţiei. Care va fi rezultatul? Ideia conservatoare a numirii magistraţilor pe baza meritelor şi a titlurilor academice va triumfa fără îndoială şi roşii vor ceda opiniei publice conservatoare.

Prin ce stau aşadar roşii la guvern? Prin o necontenită şi gradată apostasie dela programul lor original, prin o renunţare la principiile lor, prin renegarea trecutului, prin adoptarea în aparenţă măcar, de principii conservatoare.

N'avem nevoe de anume proselitism. Dacă vor să stea la guvern, cată ei înşii să se conformeze de silă cu spiritul conservator al ţării, să se convertească, în contra instinctelor lor, la natura şi exigenţele politice ale Statului român.

Fără îndoială avem a face cu elemente politiceşte greu de asimilat. Dar se asimilează încet solului şi rasei, încet şi gradat tot principiile reprezentate de conservatori ies la suprafaţă şi se impun.

Alegaţiunile „Românului" ar fi meritat un ton mai aspru din parte-ne, dar pe cât timp suntem pe tărâmul principiilor şi nu pe acelea al apetiturilor roşii, sfera rămâne senină.

In materii de principii de organizare vor fi totdeauna bătuţi fără să aibă ce răspunde. Apetituri însă ca acele dezvoltate cu ocazia răscumpărării, nu pot fi combătute numai cu teorii şi când vorbim de ele, altfel întoarcem condeiul.

Nu e destul de clar pentru oricine că numai prin renegarea programei lor şi prin convertire la principii conservatoare, roşii sunt posibili în ţară? Evident; „Românul" n'o poate tăgădui fără a desminţi scena lăcrămoasă a d-lui C. A. Rosetti cu ocazia proclamărei regatului şi a încoronărei.

PITA LUI VODĂ

Acuzaţiunea ridicată în contra cabinetului Catargiu avea de scop a înlătura sau a neutraliza influenţa partidului tocmai în momentele critice ale războiului russo-turc. Ea a avut însă şi un rezultat: desgustul multora pentru viaţa publică, abţinerea lor dela politica militantă.

E prea adevărat că în partidul conservator n'a fost nici odată acea disciplină slugarnică care se observă la roşii. Oameni, în cea mai mare parte independenţi prin avere sau prin poziţie socială, conservatorii au fost uniţi mult mai mult prin principii comune, decât prin interese ca acelea care fac pe roşii a goli bugetul şi a exploata resursele statului.

O dovadă despre aceasta este faptul cunoscut de toţi că nici unul dintre miniştrii partidului conservator n'a făcut avere, că toţi au ieşit din cabinet de sigur mai săraci de cum intraseră. Scandalul inavuţirii din ban public, din întreprinderi publice, din pensii reversibile, din păsueli pe moşiile statului, din creaţiuni bugetare *adhoc* nu s'au întâmplat, nu s'au putut întâmpla sub conservatori. Chiar dacă s'ar fi ivit unele înclinări de inavuţire pe calea aceasta, şeful cabinetului le simţea cu instinctele sale de onestitate şi de demnitate, cel care ar fi avut asemenea înclinări căta să aleagă între portofoliu sau între jeţul de deputat şi afacerea privată pe care-o urmărea.

Din cele ce preced e evident că legăturile dintre conservatori nu puteau fi acelea ale unei companii de exploataţie, ale unei societăţi pe acţii, precum e la roşii. Comunitatea de idei abstracte când ele nu au o origine religioasă, nu va fi însă nici când atât de coherentă ca cea de interese.

Roşii, crapi şi caraducă, au interes de-a veni la putere sau cel puţin îl aveau până mai alaltăieri.

La conservatori elementul silei, al constrângerii prin nevoi şi sărăcie a lipsit.

Ei erau, dacă nu oameni avuţi, cel puţin cu stări modeste sau cu deplină capacitate de-a munci.

Ce era Serurie, ce d. C. A. Rosetti, ce toţi creştinii aceştia fără buget? Nimic. Pleavă şi umbră, oameni fără avere, fără însemnătate, adesea fără căpătâiu. Când îşi aduce cineva aminte de mutrele pe cari le vedea odinioară populând iarna cafenelele de răul intemperiilor, rău îmbrăcaţi, rău hrăniţi, şi astăzi vede acele fiziognomii binişor rotunjite prin ferestrele zidirilor marilor ramuri de administraţie ale statului, pe la drumuri de fier, pe la regie, pretutindenea, acela va în-

ţelege de ce pentru roşii politica nu este o afacere publică, ci privatisimă, urgentă, o cestiune de viaţă şi de moarte. Degetul şi l-ar fi lăsat un roşu să i se muşte, mâna să i se taie, numai în pita lui Vodă să încapă. Politica era deci pentru ei, ceea ce n'a putut fi pentru conservatori, o cestiune de stomac.

Pe de altă parte e lesne de lămurit de ce lupta conservatorilor în contra partidului roşu este ingrată.

A lupta cu idei contrarie e uşor, dacă eşti cu adevărul ; a lupta însă cu corupţia, cu apucăturile e mult mai greu.

Precum nu poţi răspunde cu acte diplomatice la bătăi de tun şi de puşcă, astfel nu există argumente în contra apetiturilor. Ce argumente din filosofia morală îl poate opri pe Carada, Costinescu, Stolojan de-a face averi cu răscumpărarea, ce teorii se pot opune lefurilor adhoc ce şi le-au creat roşii în serviciile publice ? Dicţionarul nu cuprinde cuvinte magice a căror rostire să poată determina acţiunea oamenilor spre bine.

Acele cuvinte erau magice numai întemeiate pe frica lui Dumnezeu, pe iubirea de ţară şi popor, pe sentimente mai adânci, mai mari, mai nobile, decât apetiturile de avere şi bun traiu fără de muncă.

La aceste apetituri însă apelează roşii. Politicieni înainte de toate practici, neurmărind nici un ideal politic sau naţional, ei se servesc numai de expediente momentane pentru menţinerea la putere, chiar renunţând la demnitate, chiar compromiţând interesele statului. Ei trezesc şi în alţii instinctele lor proprii, exploatează slăbiciunile, nevoile momentane, mâna de pământ din care omul este zidit. Mecanismul statului, favorile de care el dispune, persecuţiunile şi presiunile ce le poate exercita, sunt prea puternice faţă cu o societate discompusă ca a noastră, unde voinţa politicianilor nu se sfarmă nici de stânca unei aristocraţii istorice, nici de organizări puternice ale ramurilor de muncă industrială ; unde statul este un institut de întreţinere pentru oameni care n'au nici o ocupaţie, ba adesea nici capacitatea unei ocupaţii serioase.

Faţă cu aceste varii nevoi sociale, lupta ideilor conservatoare este de sigur mai ingrată decât la naţiile istoric-închegate, cu tradiţii, cu datine, cu un puternic şi pururea intineritor geniu naţional. De veninul inoculat al unor culturi străine, a căror forme goale le-am adoptat fără a le fi pătruns spiritul, s'a discompus organizaţia veche, biserică, familie, corporaţii ş. a. şi în locul lor n'a venit nimic a cătării.

In asemenea stare de lucruri, unde pentru reconstruirea edificiului dărâmat încap o mulţime de păreri diverse, e cu putinţă ca diversitatea să fie mai mare într'un partid ţinut

la un loc prin comunitate de principii, decât în unul bazat pe interesul comun al venirii la putere.

Această diversitate de păreri, îndreptățite de sigur, dar numai unele potrivite cu situația și cu interesele naționale ale țării, au fost nu numai sorgintea fantaziilor despre constituirea unui nou partid, ci totodată obiectul oare căror manopere diplomatice din partea bizantinilor dela putere.

De câte ori un conservator s'ar fi părut a avea opinii deosebite în cutare sau cutare cestiune, el era încurajat, i se ataşau ambasadori anume cari să-l întărească în dizidența lui, i se propunea un portofoliu pentru realizarea ideilor lui. Astfel demagogul d. C. A. Rosetti se arăta gata a oferi, în aparență, sprijinul său proiectelor de reformă ale d-lui Carp, deşi ele, naționale în dealtmintrelea, nu sunt liberale în sensul roşu al cuvântului. Totdeauna au încurajat în conservatori ideia, că cu roşii se poate face treabă, cu ei se poate aşeza statul român pe temelii mai solide, se poate reîntineri prin o sănătoasă organizare a muncii şi a culturii.

Succesul acestor încurajeri nu e de loc mare ; a avut însă drept rezultat de-a izola o seamă de oameni eminenți, a steriliza activitatea lor în viața publică, deşi mulți din ei aveau tocmai calitățile necesare pentru a o determina în folosul țării.

Dar să admitem că în adevăr desgustul de ceea ce se petrece în țară la noi, scârba de politica apetiturilor, expedientelor, vicleniilor, pe care o practică partidul roşu ar face pe conservatori să renunțe la opoziție ori la vr'o activitate în viața publică.

Inceta-va opoziția în genere prin aceasta ?

Nu, ea n'ar înceta, dar departe de-a fi legală ca până acum, de a se mişca pe terenul reformelor posibile sau practice, va începe a se recruta din alte elemente şi va aluneca pe căi greşite poate chiar mai mult decât greşite. Cine ştie dacă spiritele vor putea suporta darea în întreprindere a unei țări întregi pe mâna unei companii de exploatație ? Cine garantează că meritul nedreptății, că ştiința înlăturată, că caracterul energic înlăturat, nu vor devia pe căi periculoase, cu atât mai periculos cu cât vor fi sfințite prin spirit de sacrificiu, sfințite cu fanatismul național ? Daca pentru omul ce voieşte îndreptarea stărilor de lucruri din patria sa pe cale legală, liniştită, nu va mai rămânea mijloc de-a o face, nu va pune oare binele, fie chiar rău înțeles, al țării mai presus de legi, de instituții, de tot ?

Oare spiritul timpului nu e destul de turbure, destul de încărcat cu idei socialiste şi nihiliste, cu demagogie internațională, pentru a găsi şi la noi adepți şi a constitui o opoziție *şi mai* roşie a unui guvern roşu ?

Şi de vreme ce nimic nu e etern în lume şi orice partid trebue să cază odată, în faţa cui ar rămânea Coroana, în momentul în care împrejurările ar sili pe roşii să se retragă ?

Iată împrejurări care ar trebui să facă pe guvernamentali să nu se bucure de ştirile, îndealmintrelea false, despre constituirea unui nou partid al „Junei drepte“ ,împrejurări care ar trebui să preocupe şi Coroana, al cărei interes bine înţeles e de-a avea în opoziţie un partid cu instincte legale şi capabil de-a guverna.

TEORIA SOCIALĂ A COMPENSAŢIEI

Numai noi observasem, la apariţiunea ziarului „Cumpăna“, că foaea aceasta e redijată de tineri israeliţi. Scrisă într'o limbă românească deosebit de bună şi c'o inteligenţă caldă, foaea s'a ferit până acum de-a atinge punctul care-o fi durut-o mai mult, până ce'n sfârşit, în urma mişcării antisemite şi a circulării d-lui C. A. Rosetti, ea părăseşte rezerva ce şi-o impusese, şi-arată arama şi-şi dă în petec cum am zice.

După „Cumpăna“ venirea Evreilor în ţara noastră a fost cauzată prin necesităţile economice ale generaţiei trecute ; ei, prin serviciile ce le-au adus acestei generaţii pe cari le ignorăm, şi-au câştigat importanţa actuală. Au oferit deci o compensaţie pentru munca naţională ce i-a susţinut.

Teoria socială a compensaţiei fiind a noastră şi neaflându-se în nici un manual de politică, ne credem în drept a o explica.

Compensaţia nu se dă de către o clasă sau de către un om decât prin muncă intelectuală sau musculară. Munca musculară consistă în producere de obiecte de utilitate necontestată, cea intelectuală în facilitarea producţiunii acestor obiecte. Din acest punct de vedere vânzarea de rachiu de cucută prin sate şi colportajul nu ni se par nici a fi produs obiecte de utilitate, nici a fi înlesnit producţiunea prin o mânuire mai inteligentă a instrumentului de muncă.

La noi ca în toate ţările Evreii se prezintă ca un element parazit de mijlocitori, a căror activitate în loc de-a iefteni schimbul de producte, îl scumpeşte în mod artificial şi-l scumpeşte în aceiaşi măsură în care-l monopolizează în mânile lor. Ei sunt, ca element comercial, absolut stricăcioşi în toate ţările ; de aceia şi vedem că oriunde se află în număr mare, domneşte cea mai mare sărăcie.

Ei nu împlinesc necesităţi, ci dau naştere patimelor rele şi viciilor, le încurajază şi le satisfac. Mai mult; Evreii par în genere incapabili de muncă industrială. Oricât de mulţi ar fi într'un oraş, nu-i vom găsi nici ca muncitori în fabrici nici în ateliere, excepţie făcând de meserii foarte uşoare, de caracter femeiesc oarecum.

Fără îndoială că suportăm urmările generaţiei trecute; dar păcatele, inepţiile ei, nu calităţile. A fost inept a crede ceea ce unii credeau, că primind colonii de puri consumatori improductivi, se sporeşte avuţia şi puterea de muncă a ţării. Şi în Statele-Unite imigrează oameni; dar toate foile europene sfătuesc pe speculanţi de-a se feri de Statele-Unite. Ele nu dau subsistenţă decât emigrantului *producător*, ţăranului, meseriaşului. Omul fără meserie piere acolo. Am cunoscut Evrei cari au emigrat din Austria în America, iar de acolo au venit în... România.

Nu desnaţionalizaţi trebuesc Evreii, căci foarte puţin ne pasă dacă o întreagă rassă consumatoare şi improductivă va vorbi sau nu româneşte; ci siliţi prin o strictă organizare economică, la muncă, la muncă musculară, la producţiune. Atunci se vor desnaţionaliza de sine sau vor emigra, iar până atunci cată să fie înlăturaţi absolut dela exploatarea claselor muncitoare, dela traficul viciilor şi slăbiciunilor. La muncă Caradalele, Costineştii şi Mihăleştii, dar la muncă şi Evreii.

Iată punctul important al discuţiei. Trebue să li se îngreue paraziţilor de tot felul meseria lor. Negoţul cu băuturi spirtoase, colportajul trebuesc mărginite la strictul necesar. Nu specula, munca să determine mersul societăţii şi înaintarea pe scara socială.

„Cumpăna" zice că toate ţările au pe Evreii pe cari-i merită, deci şi România. Noi tăgăduim aceasta. N'am meritat prin nimic nici pe Evreii noştri, nici Caradalele noastre. Unii imigraţi din Rusia şi Austria, alţii veniţi din Turcia, au avut o influenţă dezastroasă asupra desvoltării materiale şi intelectuale a ţării noastre. Aceste două elemente, egal de străine, intelectual şi material egal de sterpe, ne-au adus poporul la sapă de lemn, l-au făcut vicios, precum au adus la sapă de lemn pe ţăranul din Galiţia din Bucovina din Maramureş din Rusia de Sud.

Invazii de armate străine şi invazii de paraziţi străini sunt nenorociri pe cari o ţară nu le merită, dar trebue să le suporte, dacă e mică. Nu se poate zice despre viile de Cotnar că merită filoxera.

Noi nu urâm pe Evrei, dar nici de vină nu suntem că au fost persecutaţi în alte ţări, că au contractat deprinderile de speculă şi de parazitism pe cari le au acum, şi nici putem iubi acest rău elementar ce cade asupra noastră. România, nefiind

vinovată întru nimic de poziţia trecută a Evreilor în ţările apusene şi răsăritene, nu poate fi obligată a suporta economic şi social urmările acelui rău tratament.

La noi n'au fost persecuţiuni religioase. Sub domniile vechi naţionale, puţinii Evrei formau o breaslă, al cărei staroste era rabinul. Breasla aceasta avea dreptul public al oricării alte bresle şi prin caracterul chiar al instituţiei, membrii comunităţii economice nu se puteau înmulţi peste trebuinţele reale.

Aşa ar fi trebuit să rămâe totdeauna.

In organizarea veche nu încăpeau paraziţi.

In lipsa absolută de organizare socială de care ne bucurăm în urma influenţii altor elemente parazite asupra statului, a putut însă încăpea o mulţime de lume fără căpătâiu.

In momentul în care ne vom hotărî a organiza şi apăra munca naţională, credem că Evreii fără silă vor dispărea încet— încet şi după vechiul lor obiceiu, vor căuta o altă societate omenească, tot atât de nesănătoasă, precum e a noastră astăzi şi vor năpădi asupra ei.

Dar pentru sanificarea noastră e necesar ca să dispară din viaţa publică elementele parazite transdanubiane, a căror vină publică e dezorganizarea actuală.

Ceea ce se poate face este încetăţenirea elementelor în adevăr folositoare, precum tineri învăţaţi, meseriaşi buni ş. a. m. d.

In colo însă naţionalitatea română ca oricare alta are dreptul înăscut de a-şi apăra moştenirea ei istorică şi munca ei de orice alt element străin. Alegerea armelor şi mijloacelor atârnă de timp, împrejurări şi dacă e vorba de păstrarea rassei române pe acest colţ de pământ şi de întărirea caracterului ei şi a felului ei de-a fi, nici o armă nu este rea, întrebuinţată la timpul cuvenit.

ECONOMIA POLITICĂ ŞI EVREII

Atât „Cumpăna" cât şi „Apărătorul" găsesc multe de întâmpinat în contra unuia din articolele noastre, privitoare la relele economice ale imigraţiunii israelite, articol în care am zis despre Evrei că sunt un popor întreg de mijlocitori improductivi.

„Cumpăna" susţine contrariul :

1. Evreii au fost *chemaţi* în ţară din cauza necesităţilor economice ale generaţiei trecute.

2. Ei sunt *utili* şi chiar *necesari* de oarece sunt mijlocitorii unici între producători şi consumatori, iar pe de alta sunt fabricanţi şi meseriaşi.

Să ni se dea voie a face din capul locului o distincţie necesară. Nu vorbim de meseriaşii buni şi nu în contra lor e îndreptată vreodată o vorbă a noastră. Pe cât Israeliţii sunt meseriaşi buni şi conştiincioşi, pe cât nu lucrează numai pentru ochi ci-şi onorează meseria prin aceea că produc obiecte de valoare şi utilitate reală, ei sunt netăgăduit folositori. Fără îndoială că într'o populaţie de sute de mii se vor afla şi meseriaşi buni şi ar rămânea numai ca o organizare solidă a meseriilor în corporaţii să deosebească pe cel bun şi solid de cârpaciul care nu-şi ştie meşteşugul şi care oferind consumatorului obiecte rău confecţionate îl frustează pe acesta, făcând totodată o malonestă şi păgubitoare concurenţă meseriaşului solid. Chemată sau nechemată în ţară, această categorie de meseriaşi e utilă şi necesară şi asupra ei nu pierdem nici o vorbă.

Cât despre serviciul pe care Evreii îl fac ca mijlocitori între consumatori şi producători, aci, verde vorbind, le contestăm orice utilitate şi din contra cată să-i declarăm de-a dreptul stricăcioşi, nu numai pentru elementul românesc din ţară, ci, cu toată solidaritatea ce există între ei, pentru ei înşii.

Eludând deci ceea ce nu intră de loc în cercul discuţiei, să venim la cele două afirmaţiuni ale „Cumpenei", că Evreii ar fi fost chemaţi în ţară şi că sunt utili şi necesari ca mijlocitori. Amândouă aserţiunile trebuesc probate de cine le afirmă, căci le negăm pe date pozitive.

Bucovina bunăoară a avut cincizeci de ani privilegiul de-a nu da oameni pentru serviciul militar ; tot astfel Basarabia rusească. Se ştie pe de altă parte că, din vremea domniilor române şi până la Ştirbei-Vodă, serviciul militar la noi în ţară era foarte neînsemnat. Se ştie asemenea că obligaţiunea serviciului militar îi face pe Evrei să treacă graniţele când încoace, când încolo. Noi nu vedem în lipsa serviciului militar în Bucovina, în Basarabia, în principatele române un motiv economic, o chemare pentru necesităţi economice.

Se ştie asemenea că regimul consular al puterilor străine în Orient, al Austriei mai cu seamă, era cu totul altul decât în alte ţări. Consulatele erau adevărate „slobozii" pentru tot soiul de străini, cari se bucurau de-o poziţie privilegiată faţă cu populaţia autochtonă a ţării, fără nici o obligaţiune către statul de cari pretindeau a se ţine. Regimul consular cu abuzurile sale, starea de neputinţă a statelor române în urma domniei Fanarioţilor, nu constitue o necesitate economică a generaţiei trecute. Astfel două cauze externe, plus neputinţa statelor noastre de-a se apăra în contra invaziei,

sunt cele de căpetenie pentru imigrarea elementului israelit.

Cât despre folosul activităţii lor ca mijlocitori, cată să-l tăgăduim cu desăvârşire. Evreii n'au venit ca indivizi în ţară, ei n'au fost supuşi legii generale de concurenţă. In mod sistematic ei au căutat mai întâi negoţuri şi meserii slab reprezentate, prin câţiva indivizi numai, pe care-i putea număra pe degete. Ca din senin negustorul sau meseriaşul creştin se vedea la dreapta şi la stânga sa cu câte-o prăvălie evreească, cari lăsau obiectele similare mai ieftin până în momentul când creştinul era ruinat. Apoi urcând preţul la îndoit, îşi scoteau, nu paguba, ci fondul ce le înaintase comunitatea religioasă pentru a putea ţine concurenţă creştinului pân'îl vor ruina. Apoi păşeau la alte negustorii, mai tare reprezentate, până ce au ajuns a ruina în Moldova tot negoţul şi toate meseriile creştine, monopolizându-le în mânile lor. Iată rele în contra cărora poporul nostru nu era deloc pregătit, pe care nici nu le înţelegea, nici le putea înţelege. Solidari între ei, înţelegându-se şi contractând într'o limbă neînţeleasă pentru poporul nostru, judecându-şi conflictele înaintea rabinilor, au format o naţie în naţie, un stat în stat şi un stat duşman existenţei noastre, având în vedere ruina şi pierderea populaţiunilor noastre. Aceste lucruri nu se pot tăgădui. Tarifa de preţuri a tuturor obiectelor de consumaţiune se stabilea şi se stabileşte încă în sinagoge ; obiectele de primă necesitate se vând astăzi încă în Moldova cu preţuri mai urcate creştinilor, cu mai scăzute evreilor.

Iată manopere duşmănoase ale rassei evreeşti îndreptate contra rassei române care în adevăr nu-i făcuse nimic celei dintâi. Se poate ca aceste instincte de solidaritate între ei, de excluvism faţă cu alţii să fie contractate prin persecuţiunile apusului. Poate da, poate nu. Unii sunt din contra de părere că acest exclusivism şi această duşmănie sunt înăscute din vechime rasei israelite, din timpul formaţiunii poporului, mulţi ajung a acuza „monoteismul" ca cauză principală a acestui rău psihologic, alţii iar conchid că tocmai din cauza predispoziţiilor caracterului evreesc Baal (Saturn) a trebuit să devie unicul Dumnezeu al Evreilor. Dar e cestie complicată care nu ne-ar înainta în materie socială şi economică.

Despre mijlocire şi negoţ în genere avem o altă opinie decât aceea a „Cumpenei". E prea adevărat, cum zice J. B. Say că „le commerce est l'industrie qui met un produit â la portée du celui qui doit le consommer" şi asupra productivităţii lui se exprimă tot el în acest chip : „L'industrie commerciale concourt à la production *en elevant la valeur d'un produit* par son transport d'un lieu dans un autre". Definiţia lui Roscher nu cuprinde mai mult în numirea specială de valori de loc şi de timp. Noi credem însă. şi ne declarăm

în apostazie împreună cu Carey, că negoţul e într'atât folositor, întru cât sporeşte puterea de muncă şi aptitudinile unui popor. Intrucât el o împuţinează şi simplifică ori reduce aptitudinile unui popor, e stricăcios.

E ciudat că tocmai meritul negoţului de-a căuta piaţa cea mai ieftină pentru a cumpăra şi cea mai scumpă pentru a vinde, constitue şi demeritul lui şi se ascute într'o antinomie.

„Da, zice umanul Carey, el opune piedeci oricării comunicaţii ce se întâmplă fără mijlocirea lui, căutând a câştiga un monopol: pentru ca producătorul de alimente să capete cât se poate de puţin postav pentru productele lui, iar postăvarul cât se poate de puţină pâine pentru postavul lui". (V. Principles of political economy, Philadelphia 1837—40. vol. I. cap. 8 & 4).

Tot aşa ni se pare de prisos citarea fiziocraţilor. In realitate fiziocraţii au cuvânt, deplin cuvânt când pun producţiunea asupra negoţului şi citarea genialului pamfletist Voltaire în contra şcoalei lui Quesnay nu are tocmai multă putere de convingere.

Chiar balanţa comercială, atât de mult combătută ca erezie ştiinţifică, are o însemnătate reală şi dureroasă pentru ţările agricole.

Dar, în genere vorbind, este economia politică o ştiinţă atât de pozitivă şi absolută precum par a ne-o reprezenta c'un aer mare confraţii dela „Cumpăna"? Cuprinde ea adevăruri absolute ca matematica, de-o probabilitate aproape de certitudine ca ştiinţele naturale, în cât să se opereze cu atâta uşurinţă cu noţiunile ei, abia stabilite? Dar asupra „valorii", de sigur una din cele mai elementare noţiuni, fiece economist însemnat îşi are definiţia sa proprie, necum asupra altor noţiuni. Pentru noi e exactă definiţia lui Carey: „Valoarea e măsura economizării de muncă". Am întreba acum, în ce vânzare de rachiu, privită ca producţiune de valori de timp şi loc, au economizat munca, timpul şi puterea musculară a ţăranului? In ce introducere de obiecte din străinătate au economizat munca meseriaşului nostru? Da, i-or fi dat foarte mult timp, dar timp pentru a nu face nimic, pentru a nu şti de ce să se apuce, timp pentru a muri în mizerie, căci i-au luat piaţa în care-şi oferea braţele, l-au lăsat fără lucru. De aceea şcoala modernă de economişti are o formă atât respingătoare şi priveşte pe om, nu ca pe obiectul perfecţiunii, ci ca pe-o maşină, ca pe-un animal, condamnat a munci pentru cel mai tare sau pentru cel mai viclean.

In „Apărătorul" un tânăr student în ştiinţele sociale ne răspunde. Cam confuz nu-i vorbă, dar nu de asta ne preocupăm. Nu ne vom ocupa mult cu citatele din cărţi germane, ci ne mărginim la o rectificare. „De aceeaşi părere

(în privirea mijlocitorilor) este şi americanul Carey, care nu stă departe de socialişti, zice „Apărătorul".

Departe sau nedeparte, Carey *nu este* socialist. Daca Eugen Dühring, care este socialist, utilizează idei de ale lui Carey în contra teoriei populaţionistice a lui Malthus şi a teoriei rentei fonciare a lui Ricardo, asta nu dovedeşte că scriitorul american are a face cu socialiştii. E în genere eftin de-a numi pe orice om care se ocupă cu cestiuni sociale, socialist. Socialismul consistă în anume *soluţiuni* ale cestiunii sociale, de-un caracter propriu şi revoluţionar, nu în recunoaşterea, studiul şi regularea legală a acestei cestiuni. Cestiunea Evreilor la noi în ţară este socială ; dar ocupându-ne cu ea pentru a-i căuta o soluţiune conformă cu interesele statului şi rassei române, nu devenim socialişti. Tânărul student, în loc de-a cita pe Dühring, ar face bine să consulte pe Carey însuşi în bună traducere germană de Adler (Münich 1863, 3 vol.).

DATELE STATISTICE ŞI PERICOLUL EVREESC

De câte ori se discută cestiunea israelită, scriitorul român are teamă de-a vedea vorbele sale interpretându-se ca ură de rasă, ca prejudiţiu naţional ori religios.

Unii ne răspund că evreii sunt folositori, ba necesar chiar, şi că, daca o organizare economică trebue, ea nu se va întemeia pentru a sili pe evrei la muncă, ci pe Români. Există mulţi Români chiar cari atribue starea rea a populaţiunilor noastre lenei, inepţiei şi viciilor.

Noi ne-am obicinuit de mult a privi lucrurile într'un mod mai natural. Stări publice de lucruri sunt mai puţin a se atribui indivizilor sau colectivităţii, pe cât înrâuririlor de tot felul şi erorilor de organizare.

Priviţi din punctul de vedere al unei invazii străine, cu deprinderi economice duşmănoase şi cuceritoare, Evreii sunt absolut stricăcioşi ca speculanţi şi mijlocitori, de un folos foarte problematic ca meseriaşi.

Meseriaşi buni sunt puţini între ei ; cei mai mulţi lucrează pentru ochi şi s'au văzut în organizmul nostru economic concurând colectiv, cu fonduri comune, pe meseriaşul ori pe micul negustor creştin. Ei au introdus şi exploatat viciul beţiei în sate, au amestecat băturile cu materii otrăvitoare,

au înveninat astfel fiziceşte, au corupt moraliceşte populaţiunile noastre.

Ei au intrat în ţară, nu ca amici, nu ca oameni cari căutau pânea de toate zilele, ci ca duşmani ; ca *rassă străină* ne-au declarat războiu pe moarte, întrebuinţând în locul cuţitului şi pistolului băuturi falsificate cu otrăvuri. Sunt triste toate lucrurile acestea, triste pentru Evreii ce le-au practicat, mai triste pentru noi cari le-am suferit, dar, din nefericire sunt adevărate. Cu toate acestea ziarele lor se asvârle la iperbolă că Evreii au fost *chemaţi, utili, necesari* chiar.

Chemaţi calea valea ! Nu ştim cine i-a chemat, dar bun român şi om iubitor de ţara lui de sigur n'au fost.

Utili şi necesari, cum ?

Este utilă, este necesară o rassă care direct sau indirect îţi nimiceşte poporul ?

Se vor ridica protestaţiuni de sigur, dar nu ne pasă de ele. Inainte-ne stă deschisă statistica populaţiunii României pe anul 1877.

Din ea constatăm întâiu un fenomen comun pseudocivilizaţiei noastre : scăderea constantă a populaţiunilor orăşene.

Se înţelege. Trăiască liberul schimb şi piară orăşeanul român, spre a fi înlocuit cu comisionarul şi importorul străin. Două catedre de economie politică avem în ţară, amândouă ocupate de limerschimbişti şi dacă un student ar îndrăzni de capul lui să zică ceva de bresle, de apărarea pieţii şi muncii naţionale, i se dă zero. Cu înţelepciunea supra fină, importată dela Paris, am ajuns a importa făina şi untul dela Braşov, verdeţurile murate din Franţa. Românul e de felul lui om prost. Morar nu i-a dat Dumnezeu să fie, a măcina nu ştie, a mura verdeţuri iar nu se pricepe, nici a bate lapte'n doniţă.

De aceea însă populaţia ortodoxă orăşenească a scăzut prin superioritatea mortalităţii peste natalitate la Argeş, Bacău, Botoşani, Galaţi, Craiova, Dorohoiu, Târgul Jiului, Iaşi, Bucureşti, Turnu-Severin, Piatra, Slatina, Focşani, Roman, Caracal, Fălticeni, Tecuciu, Turnu-Măgurele, Râmnicul-Vâlcii, Vasluiu şi Giurgiu, unde mai pretutindenea Evreii s'au înmulţit.

Dacă s'au înmulţit şi creştinii în oraşe, e mai numai acolo unde nu există Evrei de loc, sau puţini, ca la Brăila, la Buzău, la Târgovişte, la Huşi, unde negoţul e'n parte în mâna creştinilor, la Călăraşi, la Câmpulung unde nu sunt deloc Evrei, la Ploeşti, la Bârlad unde asemenea o parte a negoţului e'n mâini creştine. Incolo, în oraşe unde or fi Evrei mulţi, populaţia urbană se stinge ca prin minune.

Astfel la Botoşani naşterile creştine sunt de 320, morţile de 797, un minus de 277 de suflete ; aci însă înghesuirea elementului evreiesc e atât de mare, încât cu toate că au mai

multe naşteri, 655, dar şi morţi 711, deci o pagubă de 76 inşi.

Dar să lăsăm oraşele şi să ne'ntoarcem la populaţia rurală.

Unii din nobilii noştri adversari ne spun că dacă românul scade în luptă cu evreul, este din cauză că românul e leneş, e vicios.

Să admitem un moment că aşa ar fi.

De ce Românul, când n'are Evrei lângă el, sporeşte ? Astfel vedem că în judeţe, în care se află puţini evrei sau nu se află de loc, populaţia săteană sporeşte.

In anul 1877 ţăranii au sporit :

în Râmnicul-Sărat	cu 1238
în Dâmboviţa	cu 1390
în Buzău	cu 2407
în Brăila	cu 1415
în Dolj	cu 1405
în Ialomiţa	cu 2459
în Ilfov	cu 2826
în Prahova	cu 1162
în Teleorman	cu 1204
în Vlaşca	cu 1712

Acum să vedem cum se înmulţeşte populaţia rurală în judeţele în cari sunt Evrei.

La Bacău	a crescut cu	480
la Botoşani	a scăzut cu	268
Ia Covurlui	a crescut cu	1126

(în ce stare trebue să se afle acel judeţ, stăpânit de roşii şi de jidani !)

la Fălciu	a crescut cu	922
la Iaşi	a crescut cu	265
la Neamţ	a crescut cu	463
la Putna	a crescut cu	99
la Roman	a crescut cu	47
la Suceava	a scăzut cu	411
la Tecuci	a crescut cu	405
la Tutova	a crescut cu	20
la Vasluiu	a crescut cu	424

Populaţia rurală a judeţelor, în cari nu sunt Evrei, are tendinţa de-a creşte cu 1500—2000 de locuitori pe an ; populaţia din judeţele în care sunt mulţi Evrei, scade sub natalitate ; unde sunt mai puţini, sporul e ridicol şi atinge abia cifra de 100, 50, 20 chiar.

Există în adevăr şi judeţe curat româneşti în care sporul

populaţiei e mic, dar acolo natalitatea e mare. Se vede că judeţele sunt supra-populate în raport cu întinderea lor şi cu mijloacele de subsistenţă.

E Argeşul c'o natalitate de 4143 ; Gorjul c'o natalitate de 4.823 ; Mehedinţii c'o natalitate de 5.087 ; Romanaţi c'o natalitate de 4.573 ; Vâlcea cu 4.180. Acesta e, se vede, maximul natalităţii pentru ele. Peste o cifră oarecare nu se poate înmulţi o populaţie pe deasupra mijloacelor ei de subsistenţă.

Unde sunt *Evrei* însă, *natalitatea e mică*, şi numai *mortalitatea mare*. Astfel Romanul are numai 2220 naşteri şi mai tot pe atâtea morţi.

Intrebăm acum de ce folos, de ce necesitate pot fi Evreii economic şi politic pentru o ţară, a cărei populaţie se stinge din momentul în care ei intră în contact cu ea.

Românul e leneş, e imoral, e vicios. De ce însă nu e imoral şi vicios, acolo unde nu sunt Evrei ?

Caveant consules populusque !

Cu principiile cosmopolite ale d-lui C. A. Rosetti, cu libertate, egalitate, fraternitate şi cu teoria de „om şi om" nu facem decât să deschidem porţi tot mai largi invaziei elementelor străine. Din datele statistice de mai sus se vede, după cum zice d-rul Platter, autorul „Cametei în Bucovina", cine e *vânatul*, cine *vânătorul*. Vânător e elementul, pretins persecutat, care invoacă principiile d-lui C. A. Rosetti ; iar vânatul e poporul românesc.

SEMI-BARBARIA NOASTRĂ

I

„Românul" a 'nceput să devie interesant.

„L'Indépendance roumaine" publicase vr'o dare de seamă despre torturile suferite de ţărani în vr'un punct al ţării, torturi cari sunt deadreptul o unealtă de guvernământ al partidului roşu, iar un ziar italian a reprodus acea dare de seamă, formulând o opinie foarte aspră asupra stărilor de lucruri din România.

— Vai de mine — strigă „Pseudo-Românul" cum să se scrie asemenea lucruri ca să le afle străinii ? Ce opinie şi-a face de noi ?

Iată singurul punct vulnerabil al pseudo-românilor noştri : ruşinea de străini, teama de ei, un foarte slab surogat pentru frica lui Dumnezeu şi adevărata iubire de ţară.

Precum am tradus fără a pricepe legile şi regulamentele noastre din limbi străine, precum toată îmbrăcămintea noastră, începând dela pălărie şi sfârşind cu ţintele bătute în talpa ghetei, totul e introdus din străinătate, precum introducem chiar făină şi unt de peste graniţă, tot astfel opinia ce-o au despre noi străinii e singura consideraţie serioasă pentru politicianii noştri.

La dreptul vorbind opinia rea a lumii despre „cutare" e foarte indiferentă pentru el, daca stă bine. Din contră, ori cât de bună opinia ar avea cineva despre „cutare" dacă el stă în adevăr rău, părerea altora nu-i ajută nimic. Singurul lucru ce se poate cere e ca lumea să aibă o opinie *exactă* despre o naţiune, ca şi despre un om.

Ei bine, cine ne-ar numi barbari ar greşi oare ?

N'ar greşi deloc. Cine dintre Români are o cultură adevărată, acela va fi tot de opinia aceasta şi singura sa părere de rău, precum şi a noastră, ar fi că nu suntem destul de barbari, având tăria şi fecioria de simţiri ale barbariei, ci că avem numai viciile civilizaţiei pe de o parte, numai viciile barbariei pe de alta. „Semi-barbari", iată termenul tehnic pentru starea noastră, pe care un istoriograf modern îl va

şi întrebuinţa, cunoscând că această stare e de o sută de ori mai rea decât barbaria, nevorbind de răutatea ei în alăturare cu adevărata civilizaţie.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, văzutu-s'au undeva în lume, neexceptând China, Japonia, statele nigritane ale Africei, o stare economică mai rea, mai mizerabilă decât aceea a ţăranului nostru dela şes şi munte? Văzutu-s'au ţară agricolă, înzestrată de natură c'o bogăţie de-a dreptul miraculoasă, în care locuitorii să moară de foame precum au murit în realitate în anii trecuţi în unele judeţe de munte.

Există ţară în Europa în care descreşterea populaţiei să fie atât de mare ca la noi? Văzutu-s'au o descompunere a obiceielor casnice şi publice în gradul în care există la noi?

Şi când ne întoarcem la pseudo-cultura noastră şi vedem pe bulgarul Mihălescu, cu patru clase primare, administrând o ţară de oameni şi punând prefect pe un Chiriţopol, care a fost slugă, fecior în casă; când vedem alte patru clase primare, pe vestita vivandieră a regimentului de muschetari din Moldova, pe onor. Costinescu, redijând una din cele mai răspândite foi, „Pseudo-Românul", când vedem nulitatea şi ignoranţa servind ca titlu de recomandaţie pentru înaintare pe scara socială, nu ne convingem că suntem arhibarbari?

Când am întreba ce şi cât se citeşte în România, am rămânea încremeniţi de mizeria intelectuală.

Exista bunăoară un singur lexicon aproape complet al limbii române, operă de fond de mare valoare, cu toate mancurile ei de amănunte, lexiconul d-lui Cihac. Meritul acestei opere e cu atât mai mare cu cât volumul I e cea dintâiu încercare reuşită a unui dicţionar comparativ al limbilor romantice, luând de temeiu limba română. Indoit merit.

Câte exemplare a vândut autorul *român* în România? două sau trei ni se pare, un număr cu totul ridicol. Toată ediţia a fost cumpărată de Franceji, Engleji, Germani.

Dar întrebe-se Alecsandri ce-a câştigat cu operele lui, din cari multe sunt nemuritoare, şi câţi l-au citit? Intrebe-se Odobescu ori Hasdeu câţi cititori află în România? Oamenii vor da din umere şi vor râde. Daca nu i-ar încuraja dragostea de muncă şi de obiectele ce le tratează, dacă nu i-ar încuraja străinătatea prin preţuirea dreaptă a celor ce scriu, de sigur şi-ar arunca scrierile în foc. Pentru pătura superpusă de civilizaţie greco-bulgară dela noi nu există nici limbă, nici ştiinţă, nici literatură românească.

Dar poate să aibă străinătatea o opinie atât de rea de noi, precum o meritäm? Intră în imaginaţia străinătăţii publicişti ca d'alde Carada, Fundescu, Basarabescu ş. a., învăţaţi ca Cernătescu ş. a. generali ca Cernat, directori de bancă naţională ca Costinescu, directori de minister ca S. Mihăle-

scu, miniştri ca Giani, vice-prezidenţi de adunare ca Sihleanu?

Este imaginabilă starea aceasta de lucruri şi se poate ea însemna altfel decât cu numele celei mai complete barbarii?

O! uniforme frumoase, craidoni scoşi din cutie şi cocote, îmbrăcate după cea din urmă modă, bărbaţi-muieri cari se sulemenesc fiind miniştri, astea le avem cu de prisos. Dar realitatea este completă ignoranţă şi corupţie sus, neagră ignoranţă şi adâncă mizerie jos.

Ş'acesta e poporul nostru românesc? Poporul nostru de acum 50—60 de ani, de-o sănătoasă barbarie, de-o rară deşteptăciune de minte dăruită de Dumnezeu, de-o mare vigoare a inimei, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic, „des braves gens" cum zicea principele de Ligne acum o sută de ani?

Nu mai e de recunoscut. Nici Mateiu Basarab, nici Dimitrie Cantemir al său nu l-ar mai recunoaşte, daca s'ar ridica din morminte.

Şi de unde vin toate acestea?

Opinia noastră rămâne statornică. Pe deasupra poporului nostru s'a superpus o pătură străină fără tradiţii, fără patrie hotărîtă, fără naţionalitate hotărîtă, care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: *simţul său istoric*, simţul de desvoltare continuitivă şi organică, acel simţ pentru care în fiece an avem o zi mare: Moşii.

Moşii-patres, moşia-patria, cu orânduelile lor bune şi drepte, cu limba lor spornică şi bogată, cu moştenirea lor intelectuală şi socială întemeiată pe o mare epocă eroică şi pe-o desvoltare normală şi sănătoasă, iată ceea ce nu mai avem şi de-aceea civilizaţia Caradalelor seamănă cu cea adevărată precum ar semăna o servitoare a Venerei vulgivage c'o împărătească.

II

25 Oct 1881

„Pseudo-Românul", în „semibarbaria" lui, are, se'nţelege, defectul acestei stări intelectuale; nu e în stare a pricepe termenii tehnici cu care operează şi-i întrebuinţează pe dos. Am arătat în unul din numerele trecute cauzele cari ne fac a stabili, pentru epoca din urmă a istoriei ţărilor noastre, că o stare de semibarbarie e de o sută de ori mai rea decât barbaria adevărată şi, se'nţelege, fără proporţie de rea faţă cu civilizaţia adevărată.

„Pseudo-Românul" care nu cunoaşte termenul „semibarbar" şi nu-i ştie însemnătatea, dă următorul înţeles cuvintelor noastre:

Poporul (spun conservatorii) au făcut un *pas spre progres :* din barbar, acum 50—60 de ani, a devenit simibarbar, adică pe jumătate barbar, *pe jumătate civilizat.*

Acest *pas făcut spre civilizaţiune* — şi aci vorbim în teza pretinşilor conservatori — în loc de a fi un bine, *căci lumea 'ntreagă spre civilizare merge, la civilizare ţinteşte şi'şi încoardă toate puterile* spre a ajunge, e un rău mare, e nefericirea poporului român.

Asemenea afirmări nu se dicută.

Hotărît că nu se dicută, ceea ce zice „Românul", de vreme ce nici am zis, nici am putut afirma vreodată platitudinea că *semibarbaria e un pas spre progres,* spre civilizaţie, că *e o jumătate de civilizaţie.*

Nici odată. Semibarbaria e o stare de degradare, un regres, este conruperea unui popor primitiv prin viciile unei civilizaţii străine.

Un popor barbar e bunăoară religios. Civilizarea lui religioasă adevărată vine atunci când, prin progresul lent al propriei sale maniere de-a vedea în materii religioase, credinţele formale, adesea superstiţioase, se schimbă în convingeri morale. Dar când el admite dela alt popor numai ştergerea credinţei formale, fără a o înlocui prin *convingerea* morală şi religioasă, el rămâne şi fără una şi fără alta ; are numai răul civilizaţiei şi răul barbariei, e semi-barbar.

Un popor barbar îşi are industria lui de casă, meseriile lui, activitatea lui economică sănătoasă, deşi primitivă poate. Când el, în loc de a da desvoltare propriei sale munci, cumpără obiecte gata dela străini, fără a învăţa cum să devie el însuşi în stare de-a le produce, e semibarbar.

Civilizaţia adevărată a unui popor consistă, nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituţii, etichete, haine străine. Ea consistă în desvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăţi ale sale. Nu există o civilizaţie umană, generală, accesibilă tuturor oamenilor în acelaşi grad şi în acelaşi chip, ci fiecare popor îşi are civilizaţia sa proprie, deşi în ea intră o mulţime de elemente, comune şi altor popoare.

Există deci o civilizaţie franceză, una engleză, una germană, una italiană. Nu există însă o civilizaţie română, şi dacă sunt începuturi, ele sunt cu totul individuale şi n'au aface nimic cu desvoltarea generală a lucrurilor.

Trecerea adevărată nu e dela barbarie la semibarbarie, căci asta e o trecere spre rău, ci dela barbarie la civilizaţia adevărată. Semibarbaria nu este o stare organică sau necesară ; ci e o boală, un regres, o stare de slăbiciune şi de mizerie. Dacă pe acest pământ va exista vr'odată o civilizaţie adevărată, va fi aceea ce va răsări din elementele civilizaţiei

vechi. Nu de greco-bulgara subţire şi nazalizată a secolului fanarioţilor se va lega progresul limbei noastre, ci de începuturile sănătoase ale unui Urechi sau Miron Costin ; nu de traducerea de legi străine atârnă civilizaţia juridică, ci de perfecţionarea şi completarea vechilor şi propriilor începuturi de legislaţiune şi viaţă juridică. Din rădăcini proprii, în adâncime proprii, răsare civilizaţia adevărată a unui popor barabar ; nu din maimuţarea obiceielor străine, limbelor străine.

Poate că popoarele slave ale nordului şi mijlocului Germaniei sunt mai civilizate „ca oameni" de cum erau în starea primitivă ; dar ele nu mai sunt slave ; au pierit în poporul a cărui civilizaţie au primit-o. Populaţiile tătare ale Rusiei sunt mai civilizate ca „oameni" azi decât sub Chanii lor. Dar nu mai sunt tătare ; ele au pierit ca existenţă proprie din momentul în care au primit modul de-a fi al unui alt popor.

Semi-barbaria nu este dar un progres, ci un regres din punctul de vedere naţional şi politic.

„Românul" mai pretinde că barbaria actuală ne-a dus în aşa scurt timp la independenţă, la regat, la libertate şi la conştiinţa de sine, la progres şi la avere".

Iată lucruri ce le tăgăduim.

Pro-forma independenţi, plătim un tribut de sute de ori mai mare decât cel vechiu ; libertatea populaţiunilor noastre, este după date statistice autentice, sinonimă cu libertatea de-a muri de mizerie ; progresul şi averea se află în realitate nu la elementul care etnic şi istoric e singurul element în adevăr românesc, ci la... *românii „Românului"*, la acea pătură superpusă de populaţie străină, incapabilă de-a mai pricepe poporul nostru, incapabilă de a-l iubi.

Barbarie şi civilizaţie stau la olaltă în raportul în care stă ghinda stejarului cu rădăcinile, trunchiul, creşterea ulterioară.

Semi-barbaria e altceva, e o boală produsă prin mediu străin, decrepitudinea ce s'ar produce, plantând un stejar la loc băltos şi mlăştinos şi supunându-l la regimul sălciei comune. Ei, nici salcia pom, nici Caradalele români.

Deci orice civilizaţie adevărată nu poate consista decât într'o parţială întoarcere la trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de desvoltare.

III

Adunările legiuitoare sunt convocate, prin decret Regal, pentru ziua de 15 Noemvrie.

Nu ne facem iluzii asupra activităţii „breslei vesele şi uşoare" din care consistă majoritatea.

Chiar daca ar fi altfel de cum sunt, şi daca am putea presupunea la cei mai mulţi dorinţa de-a face bine, ea ar deveni iluzorie faţă cu completa lipsă de idei şi de cunoştinţe, proprie partidului roşu îndeosebi, dar proprie asemenea şi unei însemnate părţi a ţării. Am compara starea noastră cu aceea a lunatecilor, cari trec cu ochii închişi pe lângă prăpăstii, dar se şi retrag cu spaimă în mersul lor, când se ating de-un obstacol mic.

Răul fundamental al ţării, lipsa de organizare socială, prin aceasta lipsa de diversificare a muncii, reducerea ei la exploatarea unilaterală a pământului, aruncarea păturilor superioare ale societăţii în ramuri de activitate improductivă, toate acestea nu preocupă pe nimenea.

Am spus în mai multe rânduri că semibarbaria noastră este mult mai rea decât barbaria deplină. Ori unde manufactura dispare, precum dispar la noi pe zi ce merge industriile de casă şi meseriile, şi unde creşte necesitatea de-a exporta productele într'o formă crudă, nepregătită, omul recade în barbarie. In asemenea ţări averea scade an cu an, scăzând necontenit şi valoarea omului, care devine din ce în ce mai mult sclavul aproapelui său.

Şi când o rassă a căzut prin inepţii economice, atunci i se scoate ponosul că e leneşă, fatalistă, ignorantă.

Inzii sunt leneşi. Turcii sunt moametani şi fatalişti, incapabili de-a face concurenţă Englejilor şi împrejurările acestea ni se citează ca cauze a slăbiciunii lor crescânde.

Cu toate acestea acum o sută de ani Turcii aveau aceeaşi religie şi comerţul cu ei era unul din cele mai căutate. Maurii din Spania erau moametani şi religia lor nu era o piedecă de-a ajunge la o civilizaţie relativ foarte înaltă. De religii deosebite şi de origini deosebite, sub alte clime şi sub alte latitudini geografice, statele omeneşti se aseamănă numai decât, îndată ce li se detrage putinţa de-a diversifica şi a înmulţi ocupaţiile cetăţenilor, de-a le da putinţa de-a se desvolta orice individualitate. Mărginiţi apoi numai la agricultură, au trebuit să-şi exporte productele în forma cea mai crudă, lucrul prin care pământul osteneşte, productivitatea scade, venitul muncii devine din ce în ce mai mic.

Activitatea industrială ne lipseşte, lipseşte piaţa în care

braţele să se ofere şi să găsească întrebuinţare. Mijloacele de comunicaţie, drumuri de fier, navigaţia pe Dunăre în loc de-a fi un bine, sunt, în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicaţie s'au îmbunătăţit în Irlanda bunăoară ; dar la orice pas spre îmbunătăţirea comunicaţiilor se înmulţeau lipsurile şi boalele epidemice până ce, la completarea reţelei de drum de fier, se născu o foamete atât de cumplită, cum nu mai fusese niciodată.

Tot astfel se întâmplă în India. Drumurile de fier au scopul de-a întinde tot mai mult exportul materiilor brute precum şi puterea centralizatoare a negoţului, lucru căruia-i urmează sărăcia pământului, scăderea puterii de asociaţie, decadenţa comerţului din lăuntrul ţării. Precum noi exportăm grâne, India exportă bumbac. Puţina manufactură locală a trebuit să dispară repede ; bumbacul pleacă dela producătorul din centrul Indiei, ocoleşte prin Calcuta, Bombay, Manchester, spre a se întoarce manufacturată la noi şi a fi plătită înzecit. Cu cât mai multe drumuri de fier şi căi de comunicaţie se vor deschide, cu atât mai puţin se va întreba munca, cu atât mai mic va fi preţul productelor noastre. Toate ţările cari n'au comerţ în lăuntru şi cari sunt avizate la export la pieţe depărtate, decad intelectual, economic, moraliceşte chiar.

Negoţ, comunicaţii, drumuri de fier sunt ca veninurile tari : vindecă bine întrebuinţate, nimicesc rău întrebuinţate. Pentru state bine organizate în care producţia internă e foarte diversificată, orice drum nou aduce un spor de putere şi de dominaţiune asupra naturii ; în state rău şi inept organizate, orice drum nou, orice comunicaţie nouă, e un nou canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se 'ntâmplă cu Irlanda, cu Africa de nord şi vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte ţări.

In adevăr nu ne putem în destul mira când vedem acea şcoală veche de cenuşeri ignoranţi, aplaudând crearea oricărui nou drum de fier, orice pas care adaogă în mod firesc înstrăinarea brazdei lor, reducerea muncii locuitorilor la cea mai simplă, mai greoaie, mai puţin rentabilă formă.

Deaceea şi acum când breasla uşoară a advocaţilor de duzină şi a postulanţilor deputăţiţi se va aduna în dealul mitropoliei, vor ploua proiecte noui de drum de fier, de rescumpărări ş. a. Tot tendinţa aceasta o are cestiunea Dunării, tendinţă de-a preface exportul nostru într'un monopol austriac, mai târziu şi importul. Pe lângă aceasta se vor înfiinţa iarăşi sute de posturi improductive pentru braţele ce rămân neocupate, şi se va stabili încet încet pe deoparte atot puternicia claselor de mijlocitori, pe de altă parte robia şi mizeria claselor producătoare.

Vârtejul negrei specule care domină România în toate, departe de-a fi descurajat, se încurajează prin toate actele pretinse politice şi orice se face, în interesul ei se face.

Nu putem dori decât ceea ce e cu putinţă. Nu e în putinţă ca spiritul acestei adunări să se schimbe, pentru că nu e cu putinţă a o face să înţeleagă că, sub pretextul progresului şi îmbunătăţirilor, ea comite cele mai mari erori, cari în materie socială şi politică sunt, după Taleyrand, „crime".

Când se auzea că d. Brătianu ar fi ajuns în fine a fi în dezacord cu d. C. A. Rosetti, ni s'a părut că în cel dintâiu s'au ivit o slabă fulgerare de om în adevăr de stat, că au văzut în urmă-i rezultatele concesiei Stroussberg şi a altor erori, că în locul empirismului său de pân'acum, consistând în jucăria cu ambiţiile şi reputaţiunile indivizilor, i s'a deschis pe un moment înaintea ochilor perspectiva unei reorganizări sănătoase sociale şi economice. O asemenea reorganizare ar fi putut să preserve rassa română de exploatarea din partea imigraţiunii de mijlocitori de tot felul, cari văd în ţara lui „om şi om" un Eldorado al activităţii lor nimicitoare.

Dar d-nul Brătianu a fost învins ; a trebuit să recunoască că e mai uşor a guverna cu slăbiciuni, ambiţii şi apetituri ; că e mai puternic sprijinul străinătăţii când urmează această cale, şi s'a alăturat din nou pe lângă iubitele sale Caradale.

Efectele acestei noui alăturări le vom vedea în sesiunea viitoare şi nu ne îndoim că ele vor fi tot atât de rele ca şi în trecut.

CHESTIUNEA DUNĂRII

I

Imblă vorba că, în ajunul întrunirii corpurilor legiuitoare, cabinetul va fi supus la schimbări.

Ne-am obicinuit atât de mult cu mutaţiunile caleidoscopice ale guvernului roşu, am văzut atâtea nulităţi şi atâţi gheşefţari perindându-se pe băncile ministeriale, încât o asemenea eventualitate n'ar mai avea meritul de-a interesa pe cineva, indiferent fiind la ce nume răspunde carnea cu ochi care ocupă din vreme'n vreme acele bănci. Aceeaşi trăsătură comună de inepţie, de şiretlic advocăţesc, îi face să semene atât de mult unii cu alţii aceşti patrioţi de contrabandă, încât trebue să fie cineva un profund zoolog ca să claseze sub alte rubrici menajeria, decât sub acea a absolutei nulităţi.

Din acest punct de vedere ştirea ar fi cu totul indiferentă. Ea câştigă însemnătate prin împrejurarea că stă în legătură cu cestiunea Dunării. Nu ! Nu mai e vorba de-a înlocui pe Giani cu Fleva, pe Fleva cu Pherekydis, pe Pherekydis cu Stolojan ; cestiunea e mult mai adâncă. E vorba de-a se afla oameni cu mintea subţire cari — ce-or face, ce-or drege — să afle modul de-a aplica formula contelui Andrassy despre „identitatea intereselor României cu acele ale Austro-Ungariei."

Pre cât se ştie, teoria aceasta e veche. Mai cu seamă Ungurii binevoiesc a ne dovedi zilnic ce identice sunt aceste interese şi cât de mult ne iubesc neamul şi limba. Ne pătrunde o adevărată duioşie când ne uităm peste munţi şi vedem cu câtă bună credinţă se aplică legea naţionalităţilor bună-oară, cum pretutindenea limba românească e întrebuinţată în administraţie şi în justiţie, cum toţi funcţionarii vorbesc cu poporul în limba lui, cum românii sunt preferaţi chiar atât de mult, încât de dragoste, le vine să ia lumea'n cap.

Când cineva are parte de-o privelişte atât de duioasă şi vede de cât respect, de câtă iubire se bucură conaţionalii noştri de peste Carpaţi, mai poate fi îndoială că interesele

noastre şi cele austro-ungare sunt identice? Nici câtu-i negru sub unghie.

Toată greutatea e de-a ne-o dovedi nouă aceasta. Iată o treabă de care onor. Giani nu-i capabil. De multe e capabil acest tânăr înzestrat cu fel de fel de daruri, dar de asemenea lucru nu.

Trebuesc aci inteligenţe mai fine. Lucrul nu se poate face de-odată, din topor. Mai întâiu d. Brătianu se va retrage, se zice, pentru a lăsa câmpul liber d-lui Rosetti, ajutat de d. Cogălniceanu. Sub acest cabinet se va face de sigur încercarea de-a accentua pe faţă opoziţia guvernului în contra pretenţiunilor monarhiei vecine. Această opoziţie făcută odată în toată forma, se va întoarce onor. d. Brătianu cu asigurări despre deplina ei zădărnicie şi poate că d. Boerescu va oferi atunci concursul marelui său talent de om de stat, pentru a regula Dunărea în chipul în care ne-a regulat negoţul şi meseriile, de s'au ales praful de ele.

O nouă eră de fericire şi prosperitate se va deschide atunci pentru România. Cât ţine malul Dunării vom avea autorităţi de porturi cesaro-crăieşti şi, ceea ce e fără îndoială un folos, puterea şi influenţa consulatelor se va urca iar, ca în epoca de fericită memorie a nobililor Fanarioţi. C'un cuvânt, o nouă pârghie se va crea, cât ţine Dunărea, pentru marea menire istorică a epocii lui Carol Ingăduitorul, pârghie pentru înstrăinarea treptată, dar cu atât mai sigură a ţării. Tot ne place nouă ce e străin, lăsând în ştirea Domnului acea curiozitate etnologică, care se numeşte poporul românesc.

De-or veni astfel lucrurile sau altfel — cine ştie?

Un lucru însă ştim despre patrioţii noştri: că se bucură de cea mai bună opinie în străinătate. Un diplomat străin convorbind c'un român, s'a exprimat asupră-le în modul următor: „In zadar vă sbateţi; ceea ce ştiu e că roşii d-voastră sunt foarte *culanţi* în daraverile cu străinătatea şi se ţin de cuvânt, ori ce-ar promite. Ţara? O 'nvârtesc ş'o sucesc păn'ce rămâne tot pe-a lor".

Iată un adevăr care nu ne inspiră încrederea nici în protestaţiunile „Românului", nici în seriozitatea opunerii lui în cestiunea Dunării.

II

Cestiunea Dunării preocupă aproape exclusiv jurnalistica noastră şi nu fără cuvânt.

Nu numai interesul practic al navigaţiunii pe Dunăre e în joc, deşi acesta ar fi de ajuns pentru ca să justifice preocupaţiunile. Deja pe Dunărea de jos bandiera română fâlfâie pe câteva sute de vase care fac concurenţă „Societăţii privilegiate".

Nu Românii sunt aceia cari pun bandiera română, de vreme ce poporul nostru, originar din munţi, n'a avut contact cu marea şi cu Dunărea decât în epoca sa eroică, în epoca de aur a unui Mircea, al unui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel mare, Domni stăpânitori dela munte şi păn'la marea cea mare, cum se întitulau ei.

Pierzând încă din secolul al XV-lea şi al XVI-lea cetăţile de pe Dunăre către atotputernicia otomană, coloniile genoveze şi veneţiane cari se formaseră, sub sceptrul protector al voevozilor români, la Moncastro (Cetatea-Albă), la Proilabum (Brăila) la San-Giorgio (Giurgiu), au încetat de-a fi româneşti, negoţul nostru a trebuit să dea îndărăt şi să dispară.

Cine deschide cronicile, vede lesne că lupta îndrăsneaţă între Domnii Români şi Turci a fost pentru cetăţile de pe Dunăre şi dela gura Nistrului, că din momentul în cari aceste cetăţi au fost luate de covârşitoarea putere otomană, ţările înşile şi-au închinat steagul înaintea sultanilor şi au încăput sub suzeranitatea otomană. Precum în evul mediu erau Italiani aceia care purtau bandiera română pe vasele lor, tot astfel astăzi negustori de naţionalităţi foarte deosebite pun bandiera noastră, ca semn distinctiv de concurenţă cu Societatea austriacă. Fiindcă interesele decid adeseori cetăţenia de stat a oamenilor, mişcarea aceasta ar fi avut rezultatul, că din opoziţie în contra puterei economice austriace, s'ar fi creat cu încetul o marină română.

Se vede că nu asta a fost intenţia guvernului român. D. Boerescu edificat bunăoară de starea excelentă a conaţionalilor noştri din Ardeal, s'a convins că prieteni mai buni decât pe Unguri Românul nu mai are şi din consideraţia aceasta a admis şi comisiune mixtă, şi prezidenţia Austriei în comisiune; ba, ce e mai mult, au convins până şi pe d-nii Rosetti-Brătianu despre sinceritatea şi amicabilitatea d-lui conte Andrasy.

Legăturile între monarhie şi guvernul român a devenit atât de intime, încât răposatul baron Haymerle nu găsea de recomandat, ca model de relaţiuni prietenoase, decât pe cele în-

treţinute cu România ; iar ministerul afacerilor străine din Viena merge cu gingăşia atât de departe, încât declară că, în interesul menţinerei bunei înţelegeri, guvernul imperial e constrâns să nu publice *toate* actele relative la cestiunea Dunării. „Românul", înţelegând că nu se mai poate ascunde după deget, a insinuat c'un cusur subţire, că M. Sa. Regele, în călătoria sa prin Europa, ar fi luat angajamentele privitoare la Dunăre într'un timp în care opoziţiunea *amăgită* contesta acestei călătorii orice semnificare politică.

Daca în România n'am fi pierdut deprinderea mirării, daca la noi n'ar fi toate cu putinţă, am găsit că e revoltător de-a vedea presa guvernamentală polemizând şi protestând în contra pretenţiunilor austriace, pe când în fond cestiunea e regulată. Acest joc de cărţi măsluite, pentru a amăgi opinia publică, e deadreptul nedemn.

Dar am pierdut de mult deprinderea de a ne mai mira de ceva. Interesul pungii şi stomacului câtorva sute de paraziţi bugetari, de provenienţă din câte-şi patru colţurile lumii, determină soarta economică şi politică a poporului românesc. Precum pensiile reversibile şi recompensele naţionale ale patrioţilor cu moţ se iau din fondul nefericiţilor pensionari cari au servit câte 30 de ani statul, din fondul văduvei şi orfanului, pentru a garnisi pivniţi patriotice cu vinuri străine, tot astfel rămânerea la putere şi îngrăşarea sistematică a partidului Gianilor şi Pherekizilor se face în socoteala viitorului politic şi economic al naţionalităţii române. Pentru a rămânea la putere sunt în stare să facă orice şi să dea orice şi Dunăre, şi Basarabie, şi Moldovă, şi Oltenie ; c'un cuvânt tot, numai bugetul să le rămâie la îndemână şi moşiile statului să le arendeze pe nimic şi păsuiţi să fie. Idealul statului român nu este desvoltarea poporului românesc, ci prefacerea visteriei într'un spital de nevolnici etnici şi intelectuali ; tot ce nu se poate hrăni peste Dunăre cu meşteşug cinstit, să fie avizat la bugetul Ţării Româneşti.

De aceea comedie va fi retragerea d-lui I. Brătianu, precum de comédie sunt protestaţiunile „Românului", de vreme ce guvernul imperial „nu publică toate actele relative" în interesul bunei-înţelegeri cu d. C. A. Rosetti.

Ciudată ţară !

In Germania naţia se pronunţă în contra celui mai mare om al ei, în contra aceluia care-a întemeiat puterea şi mărirea ei, unitatea ei şi un viitor ale cărui margini nu sunt de prevăzut, numai din cauză că naţiei nu-i plac unele din vederile economice ale Cancelarului. La noi un guvern cedează o bucată de ţară, cumpără cu 60 la sută hârtii ce făceau 20 la sută, îngreuie în cinci ani bugetul cheltuielelor cu 40 la sută, e pe cale de-a ceda drepturile suverane ale ţării pe

Dunăre, şi nimeni nu se găseşte care să-i zică ceva. Gazetele scriu şi asta e tot. Nu e nici o putere în stat care să se opue acestei politici de precupeţire de hotare. *Frinee* politice fără convingeri, fără tărie morală, se sulemenesc prin gazete şi-şi fac sprincene, ca să le crează lumea tinere şi virtuoase, pe când în realitate şi pe ascuns sunt înţelese de mult cu adversarii naturali ai acestei ţări ca să-i pue capăt în toate cele. Astfel se sulemeneşte „Pseudo-Românul" în toate zilele în cestiunea dunăreană, pe când lucrurile sunt puse la cale de-un an şi mai bine, pe când toată greutatea este: de-a amăgi ţara, ce pretind că e a lor.

III

Daca inima adversarilor noştri ar fi atât de copilăroasă pe cât le e mintea, n'am sta tocmai rău.

In unul din numerele trecute am înregistrat că adunările se vor afla în faţa cestiunii dunărene, rezolvate în contra atitudinii de pân'acum a *României;* apoi că *România* singură n'a primit încă propunerea Barrère, aceea adecă de-a se delega un membru al comisiei europene în comisia mixtă.

Din această înregistrare făcută într'un chip cu totul general „Românul" deduce:

opoziţiunea a strigat că *„guvernul"* a luat angajamente în cestiunea Dunării;

că *guvernul* a trădat interesele naţionale;

că *guvernul* a vândut Dunărea Austriei spre a se menţine la putere.

Acum însă „Timpul" mărturiseşte:

c'atitudinea *României* a fost contrarie pretenţiunilor austriace;

că *România* singură n'a primit propunerile austriace.

De-acolo strigăte de bucurie că adevărul a învins, că recunoaştem înşine dreptăţile guvernului.

Ce copilăroşi!

Noi vorbim de România, de atitudinea României, foaia guvernamentală substitue termenului nostru termenul de „guvern".

Dar România şi guvernul sunt două lucruri identice? Din România facem parte toţi şi atitudinea ţării a găsit de sigur o expresie mai fidelă în foile opoziţiei, decât în oscilaţiunile d-lui Brătianu şi a marelui său amic, Boerescu.

România nu s'o fi rezumând în d-nul Pherekydis sau Giani; tot a mai rămas ceva afară de aceşti descendenţi direcţi ai lui Traian, care merită a fi numit Românie. Pe când Româ-

nia avea o politică, o morală, guvernul a avut în cestiunea Dunării două politici şi două morale: una în ministerul de externe, alta în Comisia europeană. Altceva făgăduiau d-nii Brătianu-Boerescu la Viena, altceva vorbea delegatul din Comisia dela Galaţi.

Confraţii noştri cată să ştie că vorbele au un înţeles oarecare al lor propriu, şi că nu se poate substitui aşa după plac una alteia. Ştim foarte bine că generaţia roşie vorbeşte şi scrie aşa ca şi când vorbele n'ar fi având nici un înţeles. Şi nu-l au în capetele ei. Procesul substanţial al gândirii nu se petrece de loc înlăuntru-le; nu se învârteşte în ele decât moara de vânt a sunetelor articulate, nu compararea şi coordonarea substanţială a ideilor ce corespund cu acele sunete articulate. De aceia noi zicem „Românie" şi'n capul lor răspunde „Pherekydis", ca şi când termenii ar fi echivalenţi.

Guvernul se traduce într'o sumă ciudată de termeni. Sunt cele patruzeci şi atâtea de combinaţiuni caleidoscopice în cari intră cabinetul Brătianu-Boerescu, precum şi cabinetul Dumitru Brătianu. Poate „Românul" să ne facă să credem că actualul cabinet e cu totul şi în toate solidar cu cabinetul Brătianu-Boerescu sau cu cabinetul Dumitru Brătianu? De sigur nu. Acest guvern, compus dintr'o lungă serie de cabinete, pline de nulităţi ambiţioase, e capabil de orice, deci capabil a fost de-a lua angajamente în cestiunea Dunării, ceea ce se dovedeşte din gingăşia prevenitoare a cabinetului vienez de-a nu publica actele relative la cestiune.

Pe guvern nu-l doare nici cestiunea Dunării, nici altele. Durerea lui e de a-şi menţine partidul la putere. Dacă teama de-a cădea prin ţară îl face să încline într'o parte, teama de-a cădea prin străinătate îl face să încline într'altă parte, în cât, formulându-se în două cuvinte sistemul acesta de echilibristică, se poate zice că epocele de întărire ale roşiilor sunt acelea în care pot face pe pofta străinătăţii, *amăgind* România. A adormi România prin protestaţiuni patriotice şi a face în acelaş timp, pe cât se poate, treburile străinilor, iată trăsătura comună a tuturor guvernelor roşii.

PROGRAM DE REFORME

Am publicat în No. dela 2 Dec. al „Timpului" răspunsul prezintat de d. Maiorescu, la mesajul tronului în numele minorității conservatoare a Camerei.

Acest răspuns cuprinde un program aproape complet de organizare interioară și vine în momentul cel mai priincios spre a chema activitatea Corpurilor legiuitoare asupra cestiunilor celor mai importante ce ar trebui să le preocupe.

Adevărul este că în lupta ei seculară pentru a-și redobândi independența, România a negles prea mult această parte a activității publice.

Nu e vorba, legi de organizare interioară avem destule, ba încă avem prea multe ; dar bărbații noștri de stat, preocupați cum au fost până acum de ideea cea mare a emancipării naționale, n'au avut nici timpul, nici liniștea de spirit necesare ca să creeze un sistem de organizare care să isvorască din studiul profund și conștiincios al trebuințelor noastre locale și care să fie potrivit cu puterile intelectuale și cu mijloacele de avuție ale populațiunilor noastre.

Și de aceea până acum mai mult am copiat legi de organizare străină, căutând a le localiza pe alocurea.

Și două neajunsuri însemnate au isvorît din această organizațiune prea complicată : de o parte multe legi nu se pot aplica decât foarte rău ; iar de altă parte, această organizațiune este prea costisitoare.

Acum însă când preocuparea cea mare a Românilor s'a terminat, din fericire, prin intrarea României în concertul european, este timpul să ne ocupăm mai serios de cestiunile cele grave ce ridică organizarea noastră dinlăuntru.

Și de aceea, încă din ziua proclamărei regatului, partidul conservator a cugetat să pună în vedere țărei un program complet de organizare interioară care să proceadă din nevoile noastre, să răspunză la trebuințele noastre și să fie în raport, atât cu datinele și cultura noastră, cât și cu mijloacele noastre de aplicațiune. Și un articol publicat în coloanele acestui ziar (la 21 Martie 1881, nr. 64), îndată după proclamarea regatului, a căutat să demonstreze necesitatea unui program

complet de organizare în noul stadiu în care intra România.

Toate cestiunile rezumate în răspunsul prezintat de d. Maiorescu la mesajul tronului au fost desbătute în sânul partidului.

Nu putem dar decât să ne felicităm că d. Carp a conceput ideea de a întruni într'un mod sitematic câteva din ideile fundamentale ce s'au agitat între membrii partidului ce reprezintă, pe care d. Maiorescu le-a formulat şi le-a prezintat la deschiderea primei sesiuni parlamentare a regatului Român.

Şi cu atât mai mult ne felicităm de aceasta, cu cât cea mai mare parte din ideile exprimate în documentul de care vorbim, nu sunt decât accentuarea în mod mai practic a ideilor ce a propagat totdeauna partidul conservator şi oarecum desvoltarea ideii conservatoare însăşi.

Şi în adevăr partidul conservator a susţinut totdeauna că orice sistem de organizare interioară în ţara noastră trebue să ia ca punct de plecare Constituţiunea noastră însăşi, Constituţiunea în întregul ei.

Va să zică, de o parte monarhia constituţională şi egalitatea tuturor înaintea legii, democraţia în sensul cel adevărat al cuvântului ; iar de alta, reprezentaţiunea ţării prin patru colegii electorale, care însemnează predomnirea inteligenţei în afacerile politice şi dreapta cumpănire a tuturor intereselor în corpurile legiuitoare.

Acesta a fost şi este punctul nostru de plecare.

Şi ţinta noastră a fost totdeauna conservarea elementului naţional şi ocrotirea acestui element contra concurenţei excesive şi a propriei neprevederi. Fiece zi care trece ne convinge mai mult că aceasta trebue să fie ţinta supremă, nu numai a oricărui conservator, dar a oricărui Român care vrea să aibă o ţară românească. Conservarea mai cu seamă a proprietăţii mici în mâna proprietarului român, conservarea meseriilor în mâna meseriaşilor români. Vom discuta dar împreună cu toţi acei ce primesc aceste idei eminamente conservatoare mijloacele practice de a ajunge la scopul dorit, dintre care mai întâiu pe cele propuse în proiectul de răspuns al d-lui Maiorescu.

Ca să poată elementul nostru românesc să iasă învingător din lupta cea mare pentru existenţa naţională ce ni se impune, mijloacele protectoare nu sunt fără îndoială decât un ajutor vremelnic : ridicarea nivelului intelectual şi desvoltarea activităţii şi a bogăţiei sunt mijloacele fundamentale.

De aceea am cerut totdeauna simplificarea mecanismului nostru administrativ şi credem că e bine să se împuţineze mai ales atribuţiunile comunei rurale, ca să poată să înde-

plinească bine pre cele esenţiale : biserica, şcoala şi căile de comunicaţiune.

Şi de aceea încă de mult partidul conservator s'a ridicat contra direcţiunii ce se dă tinerimii în şcoalele noastre, care a creat şi crează pe fiecare zi un fel de proletariat al condeiului, o adevărată plagă socială şi-a propus că instrucţiunea publică să îndrepteze forţele vii ale naţiunii către ocupaţiunile aşa de bogate şi aşa de necesare în organizarea societăţilor moderne ale industriei şi comerţului.

Nu mai puţin partidul conservator a semnalat totdeauna răul ce-l aduc fluctuaţiunile politice în buna administrare a ţărei şi a cerut ca funcţionarii administrativi să prezinte garanţii serioase de aptitudine la intrarea lor în funcţiune, dar, odată intraţi, a cerut stabilitatea pentru toţi. In special, în ce priveşte magistratura, formula în care d. Maiorescu a rezumat credinţele partidului conservator este cea mai nemerită şi o adoptăm fără nici o adăogire şi fără nici o restricţiune.

Acestea fiind ideile fundamentale ce se exprimă în documentul de care vorbim, noi credem că este un bun început pentru activitatea parlamentară a acestei sesiuni.

El va avea îndoitul folos de a chema atenţiunea publică asupra cestiunilor de îndreptare interioară dela care am fost distraşi prin evenimentele exterioare şi de a lămuri ideile partidelor şi a împrăştia nedomiririle cari au fost şi sunt sprijinul principal al partidului liberal aşa de abil în a turbura apa şi în a calomnia pe adversarii săi.

Dar, pelângă aceste idei de organizare interioară, credem că e bine să aducem aminte acestui parlament care îşi începe lucrările sale, ceeace ziceam în programul partidului conservator în 1880, că adică „trebue să înfrânăm de o cam dată orice dorinţe de îmbunătăţiri şi întreprinderi costisitoare de oarece sporirea impozitelor a ajuns să atingă chiar forţele productive ale ţării şi asemeni dorinţe se traduc neapărat prin noi sarcine".

Nu mai puţin credem că este de datoria minorităţii din Cameră şi Senat, acum când are ocaziunea de a vorbi în mod solemn cu Regele, să aducă la picioarele tronului plângerile ce se ridică din toate părţile ţării contra administraţiunii guvernului de astăzi.

Lumea este scandalizată de îmbogăţirea aşa de repede a câtorva din cei ce au mai multă acţiune asupra guvernului ţării ! Abuzurile şi deşanţarea au fost denunţate în public chiar de către preşedintele consiliului de miniştri şi de preşedintele Camerii legiuitoare. Şi cu toate acestea demoralizarea îşi urmează cursul, oameni înfieraţi de opinia publică stau în capul departamentelor şi în capul judeţelor şi exem-

plul dat de sus s'a întins repede până în cele din urmă strate ale societăţii.

Cerând dar o bună organizare înăuntru nu trebue să pierdem din vedere că legile cele mai bune nu pot da decât rezultate rele în mâni deprinse a le viola şi că mai mult decât cele mai bune legi, o economie înţeleaptă şi o administraţie onestă pot ajuta la înălţarea claselor muncitoare şi la ocrotirea lor.

PROBLEMA EVREIASCĂ

„Românul" ne face o imputare gravă din buna opinie pe care ziarul israelit „Apărătorul" pare a fi având despre partidul conservator. Nu ştim ce-o fi zis „Apărătorul" căci am scăpat din vedere articolul în cestiune şi numai pe citatele „Românului" nu ne putem întemeia ; dar dacă a luat act de repetata noastră declarare că nu urîm pe Evrei desigur de adevăr a luat act.

Marile fenomene sociale se întâmplă, după a noastră părere, într'o ordine cauzală tot atât de necesară ca şi evenimentele elementare, şi dacă nu putem zice că avem ură în contra ploiei, chiar când cade prea multă, sau contra ninsorii, tot astfel nu ură putem simţi pentr'un eveniment atât de elementar ca imigraţiunea în masse a unui element etnic, care-a contractat anume apucături economice ce nu ne convin, sub persecuţiile altor popoare. Dar tot odată nici o minte serioasă nu poate pretinde ca poporul nostru, cel nevinovat în cestie, să poarte urmările nefaste ale persecuţiilor, ce israeliţii au avut a le suferi dela alţii. Alte popoare i-au oprit dela meşteşuguri, deci s'au dedat cu negoţul şi, neajungând aceasta, cu specula mai ales ; de aci nu urmează că putem suporta un element prea numeros, a cărui ocupaţiune de căpetenie să nu consiste în producţiune de valori intrinsece, ci în producerea de valori de loc şi de timp numai, precum se numeşte, cam eufemistic, precupeţirea şi colportajul.

Israeliţii în numărul în care sunt astăzi, constitue o putere de a cărei acţiune cată neapărat să se ţină seamă. A face să nu existe această putere nu poate cineva desfiinţa Dâmboviţa ori Ialomiţa ; cestiunea nu poate fi decât a o face în adevăr folositoare.

Precum un râu de munte îneacă, nefiind supus voinţei determinante a omului, pe când cu albia regulată, el poartă vase şi devine un isvor de inavuţire pentru câmpiile ce le

petrece, astfel şi un element etnic, care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe când abătut în albia unei munci liniştite şi productive, ar deveni folositor patriei lui adoptive şi, cu vremea ar ţine poate la pământul ei sfânt tot cu atâta tragere de inimă ca şi urmaşii acelor războinici păstori cu puternice şi încăpătoare cranii, cu cari Radu şi Dragoş au cuprins câmpiile Moldovei şi ale Ţării româneşti.

O serioasă reorganizare socială şi apărarea meserielor de concurenţa articolelor gata, importate din străinătate, aşa dară măsuri interne, combinate cu alte vederi de politică economică, decât cele ale absolutului liber schimb cari au domnit pân'acuma, ar fi poate în stare de-a ocupa braţele şi inteligenţele celei mai nouă imigraţiuni cu o lucrare mai folositoare şi mai spornică decât precupeţirea spirtului, care'n ultima linie nu se poate face decât în detrimentul sănătăţii şi bunei stări a celei mai importante părţi a poporului românesc a ţăranului.

Cestiunea de căpetenie pentru istoria şi continuitatea de desvoltare a acestei ţări este ca elementul românesc să rămâe cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste şi generoase, bunul lui simţ, c'un cuvânt geniul lui să rămâe şi pe viitor norma de desvoltare a ţării şi să pătrundă pururea această desvoltare. Voim statul naţional, nu statul cosmopolit, nu America dunăreană. Voim ca stejarul stejari să producă, nu meri pădureţi.

Arta de stat a d-lui C. A. Rosetti a consistat din contră a face pe Român să semene cu orice parte a străinătăţii mai mult decât cu el însuşi ; să semene a francez, a englez, a neamţ, numai a român nu.

Noi credem că, măntinându-se cu statornicie punctul de plecare al statului naţional, e mai mult ori mai puţin indiferent dacă oamenii cari supun desvoltarea lor proprie desvoltării naţionale a României, sunt în orice caz de origine pură traco-romană, sau dacă într'un număr de cazuri, această origine nu este atât de proprie.

Astfel d-nii Mandelbaum şi Rosenblüth pot fi atât de români ca şi Giani, Carada ori Pherekydes, căci ce mi-e Mandelbaum, ce mi-e Pherekydes ? Că unul o fi originar din Tarnopol, altul din Epir, în ce mi-e preferabil unul celuilalt ?

Ba cine ştie ? Poate chiar presupusul Mandelbaum ar fi mai exigent faţă cu sine însuşi pentru a aspira la portofolii ministeriale decât Pherekydes ; ar învăţa poate mai mult şi ar cântări cu mai mult scrupul valoarea sa proprie intelectuală şi morală până a râvni atât de sus

Aşa dar ce ne impută foaia guvernamentală? Că nu punem pe Românii „Românului" mai presus decât pe cei cari aspiră a deveni poate mai buni Români decât cei de sus? Că nu punem Caradalele mai presus de Mandelbaum ori Feigelstock? Pentrucă au nume străine? Egal de străini ca origine, egal de improductivi ca elemente economice, şi de-o valoare socială egală, noi nu găsim nici un cuvânt pentru a decerne superioritatea unuia sau celuilalt.

E însă pentru noi sigur şi netăgăduit că actualul sistem de exploatare economică poate face loc, sub denumirea altor idei, unui sistem de armonie a intereselor, că în locul speculei poate veni industria şi anume industria aceia care întregeşte activitatea agricolă şi stă în legături cu ea. Un asemenea sistem precum îl descrie *Laing* că există în Danemarca bunăoară, ar ocupa braţele, pân'acum improductive, într'un mod folositor şi lor şi semenilor şi s'ar înlătura gravele neajunsuri ale disproporţiei de azi dintre clasele producătoare şi cele consumatoare.

Dar pentru o asemenea reorganizare sănătoasă se cere un bagaj mai mare de idei de cum îl dau articolele foilor politice din Paris şi conferinţele d-lui Jules Allix asupra „Melcilor simpatici", vestitele izvoare de învăţătură pentru demagogia roşie care ne guvernează.

— Dar.... am lunecat deja pe un teren străin discuţiei. Daca „Apărătorul" ar vrea să ne facă amici ai *cauzei* israelite ca atare, ai cauzei naţionale a unei rase străine celei române, am trebui să protestăm. Dar daca credem că procesul de asimilare se va face cu mai multă cruţare şi siguranţă sub domnia unor vederi conservatoare, atunci are poate cuvânt.

ATOTPUTERNICIA UNEI GUVERNĂRI NEFASTE

Şedinţa de Sâmbătă a adunării a trecut fără să fi fost vorba de nota pe care guvernul umilirii naţionale a adresat-o Vienei.

Pentru cel ce ştie aprecia lucrurile — nu vorbim aci de pachidermele bipede dela fel de fel de gazete, cari nu înţeleg nimic, nici de publicul mare, care nu cunoaşte dicţionarul propriu, cu termenii căruia un popor se maltratează — dar pentru cine ştie aprecia lucrurile, o formă mai servilă şi mai înjosită decât aceea a scuzelor d-lui Stătescu, nu se putea. „O neînţelegere!" strigă gazetele oficioase.

Dar o neînţelegere se înlătureză nu prin scuze, ci prin o *înţelegere*. Forma unei înţelegeri, unei explicaţiuni este cu totul alta decât cea impusă de cabinetul din Viena guvernului nostru.

Iată darul de anul nou pe cari d-nii Rosetti-Brătianu îl aduc ţării. Se'ntâmpla pretutindenea ca în ajunul zilei în care un an trece şi altul vine în rotitoarea vremilor cale, oamenii între ei să-şi adreseze dorinţe reciproce, încurajându-şi aspiraţiunile pe viitor ; copiii să fericească pe părinţi, părinţii pe copii. Poate muma României, această glorioasă şi blândă mumă să fi aşteptat şi ea dela copiii ei felicitări. Daca nu alta, dar cel puţin ca vecinic să rămâie numele ei sus ca şi culmile munţilor, viaţa ei puternică ca şi a codrilor pururea verzi de brad.

Copiii ei ? O mai fi având ea copii adevăraţi, sau tot ce furnică deasupra mulţimii, e o adunătură de bastrazi suplantaţi adevăraţilor ei fii, fără umbră de simţire pentru onoarea şi demnitatea ţării ? Bastarzii rachitici cari speculează numele şi demnitatea patriei lor, mijlocitori ai ruşinei între ţară şi străinătate !

Astfel cel întâiu an nou al noului regat primeşte în inventarul lui o umilire.

Ce-ar fi fost mai simplu în adevăr decât de-a evita cu totul o asemenea umilire, de-a nu pune în mesaj vorbe ce, fără nici un folos pentru cestiunea Dunării, să sileascâ ţara la îngenunchiare ?

Abia ne iertăm iluzia de-a fi crezut că d. Brătianu voieşte ceva cu acel mesaj. Ne-am convins că nu voia nimic, că nu avea îndărătul lui pe nimenea, că totul era bravadă, menită a-i susţinea popularitatea şi al cărei rezultat a fost de-a potrivali şi mai mult numele său de mult sfăşiat prin călătoria dela Livadia şi cesiunea unei părţi de ţară.

Intrebându-ne cu mâna pe icoană, care ministru ar fi putut în România să comită acel şir de inepţii şi de greşeli pe cari le-a comis d. Brătianu cu cameraderia sa politică şi cu toate acestea să rămâie la putere ? Daca un guvern, fie conservator, fie cum ar fi fost, ar fi cedat Basarabia, stat-ar fi două zile la putere ? Daca unul ar fi adresat acele umilite scuze, pe cari d. Stătescu le-a adresat Austriei, avut-ar-fi trei zile de trăit ? Dela un capăt la altul al ţării pressa roşie ar fi înfierat pe un asemenea guvern, ar fi ridicat uliţa în contra lui, cu jalbe'n protap am fi văzut pe corifeii partidului împresurând palatul Regal, ameninţând cu puşcăria, cu moartea chiar pe un asemenea guvern.

Dar roşii au făcut aceste greşeli şi roşiilor le e permis orice. Şi nu ne mirăm că li e permis. Ei au ştiut să ia ţării orice mişcare neatârnată, au ştiut să prefacă încetul cu încetul

listele de alegători în liste de funcţionari plătiţi, au ştiut să întindă sistemul corupţiei şi cumpărării de voturi ca o mreajă de fier asupra ţării întregi. Orice-ar gândi oamenii despre guvernul roşu, ori cât l-ar despreţui în fundul inimei. ei sunt legaţi prin mii de interese create în mod factice de guvern şi nu pot lucra altfel.

Dar daca o ţară se poate guverna astfel, daca prin săturarea unor serii de interese private se poate amorţi şi paraliza bătaia liberă a inimei ei, daca'n locul deliberării poate veni stupiditatea unei turme conduse de bunul plac a doi trei oameni, la ce mai trebue atunci parlament, la ce alegeri ? Toate lucrurile câte se fac astăzi, s'ar putea face fără aparatul costisitor al unor reprezentaţiuni cari nu mai reprezintă nimic.

RESPONSABILITATEA IN PUBLICISTICĂ

Presa este pe deplin liberă în ţară la noi şi nici nu credem că o mărginire a acestei libertăţi ar fi de vr'un folos. E adevărat că în nici o parte a lumii presa nu este întemeiată spre a spune adevărul. După experienţele făcute de zeci de ani încoace, s'a putut vedea că presa politică din toată lumea e mai mult un organ al patimilor politice, decât al adevărului. Despre relele economice produse prin acest soiu de întreprinderi nu mai vorbim. Nu există întreprindere cât de hazardată, cât de calculată pe uşurinţă şi pe voinţa de a-i exploata nerozia, care să nu fi fost susţinută adesea de presa de toate culorile şi, când ne-aducem aminte de concesia Stroussberg şi de susţinerea vie a acestei afaceri premeditat putrede, din partea „Românului“ şi a altor gazete din vremea aceea, când ne aducem aminte cum foaia principală a partidului liberal, a d-lui Brătianu şi Rosetti, a trecut drept prim-Bucureşti în coloanele sale o reclamă a „Creditului mobiliar“, putem constata lesne că numai în rare cazuri este chip de-a preserva acest instrument de acţiune politică de venalitate.

Nu vorbim aci de personalităţi. De sigur există personalităţi oneste în această breaslă, dar ele sunt aşa pentru că aşa le-a făcut Dumnezeu. Industria gazetăriei în sine e expusă unor primejdii morale de cari publicistul cutare ori cutare scapă, de cari publicistica nu poate scăpa.

Cu toate acestea există o garanţie în contra acestor nea-

junsuri şi o granţie puternică. Aceasta consistă în faptul că îndărătul unei întreprinderi ziaristice stă un grup de personalităţi politice cari au până la un gard oarecare responsabilitatea întreprinderei. In acest grup se vor afla tot-d'auna oameni de un caracter cu desăvârşire corect cari vor şti să împiedece ca în numele lor să se debiteze cutare reclamă ori cutare insinuaţiune. De aceea e şi practic de-a nu ţinea seamă decât de opiniile acele ale publicisticei cari sunt acoperite de o responsabilitate certă şi e cu totul infructuos de-a discuta cu oameni ori cu ziare care nu au absolut nici o responsabilitate.

Cu toate acestea, în Bucureşti, apar o sumă de foi, fie în limba română fie mai cu seamă în limbi străine, cari discută cu toată vehemenţa limbajului opinii a căror responsabilitate nu e reprezentată prin nimeni, sau prin nume atât de obscure încât sunt echivalente cu anonimul şi cu nimenea. Prezinte un om politic ideile sale în mod cât de clar şi de sincer, X sau Y, oameni ce nu reprezintă pe nimenea şi nimic, uzează de libertatea presei pentru a întortochia şi falsifica ideile omului public, îi substitue intenţii pe cari nu le-a avut nici odată, îl iau în răspăr, şi iată omul devine în mâna speciei *animul scribax*, ba vândut străinilor, ba spion al cutării puteri, ba una, ba alta.

Acest lucru are mari neajunsuri.

Noi suntem aproape siguri că tocmai organe de acele cari au epilepsia denunţărilor şi cari cu uşurinţă aruncă epitetul de „trădător al intereselor ţării" unor oameni pe cari adversarii lor politici şi cu răspundere nu îndrăsnesc a-i acuza în asemenea chip, sunt organele de provocaţiune şi de turburare, încurajate de străinătate în ţara noastră. Daca vrei să ştii cine stă îndărătul lor, daca vrei să ai responsabilitatea pipăită a cuiva, fie bărbat politic, fie grup de bărbaţi politici, pe cari să-i izolezi logic în cercul lor de idei şi să discuţi cu ei, să-i constrângi, prin apel la demnitatea şi trecutul lor, ca să ţină linia dreaptă a discuţiei şi să nu spue neadevăruri patente, nu dai de nimenea pe care să poţi pune mâna. Vr'un nume obscur ţi se prezintă, ale cărui opinii pot fi preţioase pentru el însuşi, dar de cari ţara nici nu a întrebat, nici va întreba vr'odinioară.

Foaea cutare, redijată de d-nul X, aruncă cutărui om de stat epitetul de trădător.

Bunătatea d-tale, d-le X, dar cine te'ntreabă ce opinie ai despre cutare? Opinia aceasta poate fi preţioasă în sine, dar prin ea însăşi nu are absolut nici o valoare. Acoperită de responsabilitatea politică a unor oameni publici, ar deveni discutabilă, dar aşa...? Cine vrea, cine crede practic a discuta cu *oricine* insanităţi politice şi stilistice, a polemiza cu oameni

cari nu au nici o răspundere în privirea celor ce zic, a căror vorbe nu numără ?

Cât de practică şi de ce efect imediat e stabilirea unei asemenea responsabilităţi, am văzut în două cazuri. Cu numele deschis Prinţul Grigorie M. Sturza a luat ideile partidului democratic naţional sub scutul său cavaleresc. Izolat pe terenul luptei şi atacat cu cele mai drepte arme, combătut cu termeni cuviincioşi, potriviţi persoanei şi trecutului său, prinţul s'a convins că pentru moment lupta sa era sterilă şi „Democraţia naţională" a încetat. „Pressa", în altă ordine de idei, se făcuse vinovată de cele mai grave inconsecvenţe politice. Izolată ca într'un cerc de fier înlăuntrul propriilor ei contraziceri, ea a fost constrânsă a se convinge că existenţa ei era o contrazicere în sine însăşi, a fost adusă *ad absurdum* şi nimeni nemaivoind a acoperi ceea ce era logiceşte absurd cu numele său, organul „Centrului" a încetat de-odată cu „Centrul".

Faţă cu foi însă ce nu sunt acoperite de responsabilitatea nimărui, lupta e imposibilă. O asemenea foaie zice azi una, mâne contrariul, şi nu există nimeni pe care să-l poţi obliga de a se ţine de vorbă. Terenul e cu totul mlăştinos, piciorul se cufundă la orice pas, de aceea e mai bine de a nu ţinea de loc seamă de ele. Dar existenţa şi înmulţirea unei asemenea ramuri publicistice cată a se considera ca un fenomen foarte întristător în viaţa publică.

---

14 Iun. 1882

IARĂŞI „REACŢIONARISMUL" CONSERVATORILOR

Discuţia iscată prin observările ce „Binele-Public" le-a făcut la adresa noastră, nu e sleită desigur prin întâmpinarea noastră din numărul de ieri. Am avea multe de adaos, mai ales împotriva intenţiilor reacţionare, pe cari ziarele au obiceiul de-a ni le atribui, deşi am dovedit de atâtea ori, cu documente şi cu istoria în mână, că asemenea intenţii sunt cu neputinţă în România, a cărei desvoltare a fost întreruptă şi ştearsă o sută şi mai bine de ani. Cine mai contestă în adevăr libertăţile materiale şi morale, garantate prin constituţie, cine îşi poate aroga dreptul de a le contesta ?

Nimeni nu-i contestă celui mai sărac şi mai neînsemnat cetăţean al statului nostru dreptul şi putinţa de-a ajunge prin muncă şi înţelegere oricât de sus va vrea pe scara socială şi e o curată invenţie de-a mai crede că există cineva în ţara

aceasta, care să susţie privilegii de clasă, onori şi prerogative deosebite pentru familiile cutare ori cutare. Aceste prerogative s'au îngropat şi au trebuit să se îngroape. Un popor care a avut nefericirea de-a fi guvernat o sută douăzeci şi unu de ani de străini şi care, prin această împrejurare, a trebuit să-şi piarză simţul său istoric şi conştiinţa marilor datorii către stat, ce erau legate de vechea organizare socială, nu mai admite, nici poate admite o organizare pe clase, cari se distingeau, nu prin mulţimea drepturilor ci prin gradul datoriilor.

Care e dar sâmburul cestiunii de controversă ?

Nici un altul decât de-a asigura prin organizarea din lăuntru ridicarea sigură a meritului şi a muncii la un nivel superior şi a răsplăti această muncă, dându-i o influenţă relativ mai mare în afacerile publice.

Cine însă distinge între merit şi demerit, între fondul serios al învăţăturii şi al curajului şi aparenţele lui împrumutate, între autorul original al bunei sale stări, al sorţii, al învăţăturii lui şi între plagiatorul aparenţelor ?

„Românul" răspunde : „poporul", în care toate voturile sunt egale şi unul nu valorează mai mult decât altul.

Noi zicem asemenea „poporul", dar aşa cum l-au creat Dumnezeu, nu cum şi-l închipuesc demagogii c'ar fi făcut după un singur colegiu. Poporul cu distingerile pe cari natura le-a pus în el, când i-a dat unuia mai multă minte, altuia mai mult curaj, unui al treilea un mai vast spirit de întreprindere, armonia c'un cuvânt, nu unisonitatea monotonă. Poporul da ! Dar în acest popor noi credem că d. Vernescu bunăoară, care are talent şi avere, cată să aibă o înrâurire mai mare asupra sorţii lucrului public, decât un alt cetăţean, care n'ar avea nici talent, nici avere, nici spirit de muncă şi legea-i dă o sferă mai mare de influenţă, înscriindu-l în colegiul I.

Nu există în adevăr decât două forme ale tiraniei şi ale decadenţei unui stat omenesc : despotismul şi demagogia. Şi despotismul egalizează pe oameni, supuindu-i unuia singur, lăsând să degenereze cele mai nobile facultăţi ale lor, patimele bune şi inteligenţa ; precum demagogia are acelaş fatal efect prin indiferentismul care-l inspiră naturilor deschise şi mari, văzând în faţă-le biruinţa constantă a mediocrităţii şi a şiretlicului.

Aşa dar încă odată : nimeni nu gândeşte, nici poate gândi la restabilirea unor privilegii, a căror esenţă medievală, datoriile către stat, au dispărut.

Un boier vechiu sub domniile române era aproape sclavul statului. Lui i se tăia capul dacă un punct al ţării era călcat de străini, el trebuia să servească fără plată în mai toate

funcţiile publice, el trebuia să fie gata la orice chemare a Domnului şi răspunzător cu viaţa pentru dreptatea oricărui din actele sale.

Şi prerogativele ? Vr'o bucată pustie de pământ spre şesul ce mărgineşte ţara către duşmani, pe cari le vindea... pe-un cal alb, precum dovedesc o sumă de documente, şi dreptul de-a coloniza acea pustietate daca putea şi în condiţiile în care putea. Aceste condiţii au fost poate originea acelor privilegii.

Din momentul în care esenţa acestor prerogative, datoriile către stat, au încetat, din momentul ce prerogativele politice s'au prefăcut în drepturi *private*, ele au trebuit să cază şi au căzut.

Dar *de facto* mai există familii istorice în România ? Cu atât mai bine pentru ele şi pentru ţară. Daca sunt în stare să-şi păstreze averile întregi şi numele vechiu curat, e fără îndoială un folos. Dar *de jure* nu mai există ; de-aceea cel care nu e vrednic a-şi păstra numele sfinţit de istoria acestor ţări, va cădea fără îndoială şi se va duce acolo, de unde întoarcerea nu mai este, în sânul nimicniciei şi al uitării.

Deci nu în ordinea de idei a privilegiilor de clase mai pot consista deosebirile de vederi între partizile din România, ci numai în organizarea luptei pentru existenţă a poporului românesc în contra piedicelor ce i le opune superioritatea străinilor, lipsa lui proprie de cultură şi de prevedere.

In decursul atâtor ani de luptă, nu ne-am ţinut numai pe terenul negaţiunii şi al polemicei, ci am susţinut în mod consecvent şi am rezumat în programul nostru : că voim monarhia constituţională, alegerile pe colegii ca să nu se neutralizeze înrâurirea firească a învăţăturii şi a muncii ; conservarea elementului naţional prin conservarea proprietăţii imobiliare în mânile lui ; conservarea şi desvoltarea meseriilor ca corespunzătoare cu tot atâtea aptitudini naţionale ; mijloace protectoare ca sprijin vremelnic al acestor aptitudini ; simplificarea organizării prea costisitoare ; crearea unui învăţământ real paralel cu cel clasic ; condiţii de admisibilitate pentru funcţionarii administrativi ; stabilitatea celor judecătoreşti.

Este una din aceste idei cu care liberalii independenţi dela „Binele-Public" să nu se unească ? Credem că nu e.

Dar asupra mijloacelor de executare sunt deosebiri ? Fie. Le vom discuta şi nu ne îndoim că onor. confraţi ne cred îndestul de capabili de-a primi pe cele mai bune, fără a invidia sau contesta paternitatea ideilor cuiva. Daca onor. confraţi împărtăşesc asemenea idei şi se intitulează liberali şi democraţi, am putea s'o facem şi noi, deşi nu ne-a fost nici când ruşine de-a ne intitula conservatori, de vreme ce

voim a păstra şi ţara şi libertăţile şi avutul şi aptitudinile poporului românesc, voim să le păstrăm şi să le întindem, prezervându-le de primejdiile despotismului pe de-o parte, ale demagogiei pe de alta.

„Binele Public" afirmă că noi am fi susţinând că nu există decât două tabere : albi şi roşii.

Noi nu ştim nimic de afirmarea aceasta.

Ceea ce putem susţine însă de bună credinţă este că două curenturi de idei există numai în ţară, unul conservator, pe care-l împărtăşeşte „Binele Public" cu „Timpul" şi unul demagogic, care tinde la republică, la sufraj universal, la lipsa de orice garanţie de onestitate şi învăţătură pentru demnitarii publici, c'un cuvânt la domnia oarbei întâmplări şi a patimilor oarbe, în locul stabilităţii şi a progresului prin merit şi prin muncă.

Repetăm o ideie a lui Montesquieu, zicând : primejdiile unui stat liber sunt totdeauna înlăuntru, nu în afară. A asigura uzul libertăţii şi a înconjura abuzurile, iată menirea unui partid conservator într'o ţară liberă. Nu Cartago a învins pe Romani, pe cât timp la ei domnea libertatea disciplinată, care i-a ridicat atât de sus ; dar a dărâmat Roma şi a umilit-o demagogia în cele două forme ale ei, a maselor şi a despoţilor.

Dar ni se vorbeşte de emigraţi, de dizidenţi şi aşa mai departe. Nu cerem şi nu putem cere ca cineva să se grupeze decât împrejurul steagului. Aceasta ar fi în contrazicere cu libertatea în discuţia ideilor şi noi căutăm să convingem oamenii, nu să-i siluim. Se convinge mintea, se sileşte şi se îndupleacă voinţa. Motivele de separare între grupuri cu aceleaşi idei sunt adesea atât de adânc personale, atât de determinante numai pentru cel ce se desparte, încât am fi nedrepţi să erigem în vină pururea capitală necesitatea care îndupleacă voinţa individuală a cutăruia ori cutăruia. Ni se vorbeşte bună-oară de Centru. Ei bine, „Pressa" nu ne-a spus nici când şi credem că nici „Binele Public" nu ştie pentru care cuvinte *politice* s'au făcut acea sciziune. Motive practice cari au determinat voinţa acelor d-ni pot să fi fost multe ; cuvinte, raţiuni de stat n'au fost nici când.

Dar „Binele public" prin ce se deosibeşte de noi ? Prin nume, prin etichetă : „Liberali independenţi". O serie de idei diametral opuse ideilor noastre, sufrajul în contra colegiilor, republica în contra monarhiei, străinismul în contra naţionalităţii, eligibilitatea demnitarilor statului în contra numirii lor pe temeiul învăţăturii, onestităţii şi stagiului, nu am văzut până acum în „Binele Public".

Să-i spunem noi însă prin ce se deosebeşte : prin temperament. De-un temperament mai energic şi mai verde nu

ne-am sfiit nici odată de-a numi *conservatoare* ideile de păstrare ale statului român şi a le opune demagogiei cosmopolite, botezate cu numele de „Liberalism" şi desfrâului naturilor catilinare cari tind să pună mâna pe demnităţile statului, fără a compensa suirea lor prin merit, prin muncă, prin talent.

Alţii, speriaţi de calomniile repetate douăzeci şi cinci de ani dearândul de organul demagogiei, s'au sfiit de-a se numi conservatori.

Aceasta ni se pare singura deosebire între conservatori şi celelalte grupuri ale opoziţiei, o deosebire despre care cititorul ne va permite să credem că nu merită o discuţie serioasă.

ORGANIZAREA MUNCII

15 Jan. 1882

„Românul" nu are cuvânt, ni se pare, când ironizează întrunirile atât de importante ale proprietarilor dela Iaşi. După ce am tradus o sumă de legi din franţuzeşte, am ajuns în fine a ne ocupa şi de organizarea muncii reale şi se 'nţelege că vederi cari ar avea de ţintă modificarea raporturilor vechi cată să turbure în mare grad opinia publică. Numai acelea sunt legi adevărate cari modifică o veche sau o greşită ordine de lucruri şi numai ele sunt în stare a agita în adevăr cugetarea şi voinţa unui popor.

Două serii de idei sunt chemate a agita adânc opinia publică din ţară : 1) organizarea muncii agricole ; 2) crearea şi apărarea muncii industriale ; amândouă de-o valoare egală, chemate a asigura existenţa naţională a statului nostru în contra primejdiilor politice ce pot veni din nord-estul Europei, a cotropirii economice ce poate veni din apus.

Iată idei vrednice de-a agita pe Români, dar vrednice şi de a-i uni pentru a căuta soluţiunea cea mai practică şi mai patriotică totodată.

Degeaba foaia guvernamentală încearcă a ne face pe noi Românii mai răi de cum suntem ; în fundul inimei, de câte ori e vorba de interesele ţării, ne putem uni, adesea chiar şi roşii cu albi şi albi cu roşii.

Daca pe d-nii ce ne-au guvernat şase ani de-a rândul nu i-ar fi mâncat sărăcia în opoziţie şi nu s'ar fi prea îndulcit de foloasele materiale ale puterii, nici când lupta n'ar fi fost atât de înverşunată precum a fost. Şi, drept mărturisind, nu sărăcia anterioară a roşiilor ne-a supărat vr'o dată, nici măcar

apetiturile lor de avere. Invidie de milioanele Caradalelor n'am simţit nici odată, aşa să ne ajute Dumnezeu ! Dar ceea ce am cerut era o compensaţie pentru aceste foloase : muncă intelectuală, studiu serios al trebuinţelor ţării, punerea în armonie a marilor interese agricole, crearea muncii industriale. In loc de aceasta ne-am pomenit cu diletantismul economic şi social al d-lui C. A. Rosetti, care au ridicat protestări în toată ţara.

Să începem cu cestiunea agrară.

Cestiunea raporturilor între proprietatea mare şi cea mică, nu e pur şi simplu economică, ci ameninţă a degenera în cestiune naţională, de existenţă chiar pentru statul nostru şi pentru naţionalitatea română.

Ţăranul, în Moldova mai cu seamă, sărăceşte şi scade la număr, iar urmarea acestei stări de lucruri ce se putea prevedea cu siguranţă matematică, e că şi proprietarii mari dau îndărăt, că moşiile încap pe mâni străine şi *împreună cu ele influenţa determinantă asupra sorţii istorice a acestei ţări.* Stările de lucruri din Moldova de nord cată să fie înspăimântătoare. In Dorohoiu, judeţ puţin populat, au murit într'un singur an (1877) cu 1126 ţărani mai mult de cum s'au născut, în Botoşani cu 300, tot astfel în Iaşi, în Suceava, pe când în aproape tot restul ţării populaţia rurală e'n continuă creştere. Vlaşca, Râmnicu-Sărat, Ialomiţa, Ilfovul prezintă chiar foarte însemnate sporiri. Oare nu se va mira orice om aflând că în judeţul Brăila populaţia rurală creşte cu 2500 inşi pe an, pe când în vecinatul Covurluiu această creştere se urcă abia la 900 ?

E ştiut apoi că suflarea cuceritoare a miazănopţii e mai tare spre Moldova. Ce sâmbure de rezistenţă ar putea prezinta în contra vre-unei călcări, o ţară compusă din proletari agricoli, proletari negustoreşti, precum e marea majoritate a Evreilor şi o mână de boieri cufundaţi în datorii ?

Cu toate acestea Moldovenii sunt mai buni agricultori decât Muntenii. Dar ce folos ? Raporturile sunt în adâncul lor nesănătoase, între popor şi clasele dirigente s'au întrepus o întreagă rassă sterilă de mijlocitori, care ruinează şi pe unii şi pe alţii, înzestrată cu toate instinctele rapace ale lipsei de patrie şi ale lipsei de tradiţii. Când ne-aducem aminte de starea de odinioară din Moldova, când proprietari şi săteni nu erau oameni deosebiţi, ci vechi prieteni neam de neamul lor, cu raporturi întemeiate de amândouă părţile pe-o absolută bună credinţă şi le comparăm apoi cu procedeurile vestitului Uhrinovski şi vedem ţara plină de arendaşi şi proprietari evrei, ni se face silă şi... scârbă de-o cădere atât de cumplită. Ajunsese lucrurile că întindeau jidanii oameni bătrâni şi cinstiţi la pământ şi le scuipau în gură !! Aceasta

sub un guvern liberal, sub legi liberale, în județul cel mai roșu din Moldova, în Dorohoiu.

Această stare din lăuntru nu poate ținea înainte căci, afară de neajunsul ei în sine, mai cuprinde mari primejdii politice.

Prin ea se agravează primejdiile de din afară, cari rămân necontenit atârnate asupră-ne. Să nu vorbim de curentul de cotropire politică din partea Slavilor de cari suntem împresurați de toate părțile; aceasta e cunoscut în deajuns și viu în conștiința oricui. Un altul de cotropire economică vine despre apus de care putem vorbi mai liber, pentru că el nu ne poate strivi decât numai cu complicitatea ignoranței și a inepției noastre, pe când întâmpinându-l cu puteri organizate, el ar fi mai mult binefăcător decât stricăcios. Acest curent cată să-l caracterizăm asemenea, căci, daca cel dintâiu devine periculos din cauza slăbiciunii noastre, al doilea contribue a ne slăbi și mai mult și a face din poporul nostru un popor inept, incapabil decât de salahorie agricolă.

Nu mai e azi îndoială asupra țintei a o seamă de politici germani de-a preface Orientul într'un teren de colonizare și a abate spre el superfluența de populațiune care merge azi să alimenteze puterea de producere a Statelor-Unite. Astfel cel mai genial dintre economiștii germani, Friedrich List, în „Sistemul său național de economie politică" (Cartea IV cap. 4), după ce propune diferite mijloace pentru a pune mâna pe întinderile meridionale ale Americei, nu uită nici țările noastre.

Aceeași politică de colonizare, zice List, ar trebui să se urmeze în privirea Orientului, a Turciei europene, a țărilor Dunării de jos. Germania are un interes nemărginit de-a vedea domnind in acea regiune *siguranța* și *ordinea* și emigrația care se va îndrepta în acea parte e cea mai lesnicioasă pentru indivizi și cea mai folositoare pentru națiunea germană.

Cu de cinci ori mai puțini bani și timp de cum costă transportul pe malurile lacului Erie, un locuitor al Dunării de sus poate merge în Moldova ori în Țara Românească sau în Serbia sau pe țărmul de sud-est al Mării Negre. Ceea ce-l atrage de preferință către Statele Unite e marele grad de *libertate*, de siguranță și de ordine, care domnește acolo. Dar în situația în care se află Turcia nu va fi cu neputință statelor germane ca, *în înțelegere cu Austria*, să opereze în starea socială a acelor locuri îmbunătățiri cari să nimicească piedecile colonilor germani, mai cu seamă dacă guvernele vor fonda companii de colonizație, la cari vor participa ele însile și cărora le-ar da un sprijin stăruitor. E dar în interesul statelor asociate ca Austria *să faciliteze cât se poate de mult negoțul de tranzit pe Dunăre*, ca navigația vapoarelor de pe acest fluviu să ia o mare activitate și ca spre acest sfârșt să fie susținută cu vigoare de către guvernele Germaniei.

Tot astfel profesorul Roscher, autorul mai multor volume de economie politică, cari servesc de cărți de studiu la mai toate universitățile Germaniei, zice :

„Emigranții noștri cari se duc în Rusia, America, Australia, Algeria sunt pierduți pentru patria lor, devin clienți și furnizori ai altor popoare cari sunt adesea rivali și vrăjmași nouă. Altfel s'ar petrece lucrurile dacă emigranții germani s'ar duce să se așeze către alte colonii germane în localități fertile și mai de tot pustii ale Ungariei, în provinciile poloneze ale Rusiei, *în acele regiuni ale Turciei menite de-a fi într'o zi moștenirea Germaniei.* Fără îndoială nu s'ar putea să se invite emigranții ca să populeze acele regiuni decât când terenul va fi pregătit. Ei trebue să afle acolo garanțiile legale în toată întregimea ; mai cu seamă dreptul de proprietate, libertatea personală, religioasă și, dacă nu libertatea politică, cel puțin libertatea comunală.

Ar trebui ca nu numai Germanii să fie în număr considerabil, dar populațiunea locală *să nu posedeze în acelaș grad desvoltarea politică și sentimentul național.* Altfel, după puțin timp am vedea că emigranții se desgermanizează."

Cititorii noștri își vor aduce asemenea aminte că, în Iulie 1881, a apărut în „Berliner Boersen Courrier" un lung articol care dedea următoarele curioase amănunte și sfaturi :

Muncitorul român — zice foaia berlineză — e de-o lene extraordinară după ideile noastre ; umblă trândăvind, îndată ce-a câștigat prin muncă scurtă subsistența lui pe mai multe zile... O concentrare a colonizațiunii germane nu se va putea organiza și recomanda din partea statului decât atunci când guvernul român s'ar hotărî mai întâiu de-a da coloniștilor germani avantajele corespunzătoare. Intre aceste avantaje numărăm mai întâiu înlesnirea emigrațiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport. Guvernul român, nu numai c'ar trebui să reducă pe căile sale ferate taxele de călătorie la $^{1}/_{2}$ sau $^{2}/_{3}$, ci, prin anume convențiuni cu Austria ar trebui să obțină și dela ea reducțiuni. Afară de aceste sacrificii financiare, sunt de trebuință măsuri pentru protecțiunea coloniștilor germani în România. E din nenorocire adevărat că antipatia instinctivă contra unei inteligențe superioare ar da loc la excese varii. Contra acestor excese cată a se lua din capul locului garanții pentru protegerea eficace a colonilor. Numărul consulilor germani în România cată să se înmulțească în mod considerabil.

Genialul List a scris acum patruzeci și mai bine de ani. De atunci încoace Societatea de navigațiuni îngrijește de

tranzitul necesar şi colonii numeroase de manufacturieri şi industriaşi au împânzit ţara noastră.

Iată dar situaţia în care ne aflăm. Ne-am modificat legislaţiunea după mintea d-lui Boierescu şi după placul străinilor. Toate garanţiile de inalienabilitate a bunurilor imobiliare s'au dus din obiceiul pământului ca şi din legile scrise şi, neavând nici industrie nici negoţ, suntem în pericol a pierde până şi ţărâna, cea amestecată cu oasele strămoşilor.

Incidit in Scyllam qui vult vitare Charrybdin.

Inghesuiţi între două influenţe egal de puternice şi egal de primejdioase, razimul nostru nu poate fi decât în ţară, în întărirea ei, în desvoltarea aptitudinilor ei.

Pentru aceste cuvinte, nemaivorbind de practicitatea imediată a lucrului, toată grija noastră cată să se 'ndrepte spre cele două ordini de idei, de-a căror soluţiune salutară atârnă chiar existenţa patriei noastre.

Nu credem că opiniile cari s'au ivit în discuţia acestor idei ar putea să servească de pretext în luptele politice. Daca roşii sunt de înlăturat dela regularea lor, cauza e, nu că ne-am îndoi de patriotismul lor, ci pentru că s'au dovedit cu totul incapabili de-a pricepe o mare idee organică, pentrucă, în mare majoritate, sunt prea ignoranţi, prea necunoscători de istoria şi obiceiele ţării pe de-o parte, de ştiinţa vastă a organizării muncii pe de alta.

---

26 Ian. 1882

STRĂINI DE ORIGINE ROMÂNĂ ?!?

Şedinţa adunării de Vineri, 22 Ianuarie, a avut o însemnătate deosebită, nu numai prin înălţarea de simţire şi vederi a oratorilor opoziţiei, ci şi ca dovadă de căderea morală a guvernului.

Se ştie în adevăr şi toate organele de publicitate din capitală au înregistrat faptul că, în Decemvrie anul trecut, mai multe sute de familii române din Banat sosiră în Bucureşti, pentru a cere pământuri în Dobrogea, că aceste pământuri li s'au refuzat şi că sărmanii emigranţi s'au întors în Banat, ducându-şi morţii în spinare. O priveliştе sfâşietoare se prezinta ochilor omeneşti de-alungul drumurilor ţării. Crivăţul, acest duşman dela nord al şesurilor noastre, îi sufla din urmă ca frunzele, cu toate acestea era mai blând decât oamenii de piatră cărora le ceruse o patrie şi un cămin ; iar în locul în care se'ntorceau îi aşteptau bântuirea străinătăţii, siluirea

limbii şi legii, robia sufletească, mai greu de purtat decât robia trupului.

In zadar ţăranii aceia îşi bat cânii în amintire că n'au păzit Capitoliul de Galii lui Brennus ! Nu Galii ameninţă azi Capitoliul naţionalităţii române, ci apologiştii lui Blanqui şi ai nihiliştilor, oameni cari n'au în memoria lor nici colindele nici legenda graţioasă a băilor lui Ercul, nici avutul istoric al acestui mare şi nefericit popor, care se numeşte poporul românesc.

Cât triumf a avut ministrul de interne al Ungariei când, la 27 Decemvrie, anul trecut, a adresat o circulară către toate prefecturile din judeţele locuite de Români, opt judeţe între Crişuri, în Maramureş şi Banat, treisprezece judeţe în Transilvania, circulară prin care obligă pe prefecţi de-a spune şi Moţilor şi Mocanilor şi Câmpenilor şi Pădurenilor şi celor de pe Mureş şi celor dintre Crişuri, că... d. ministru de externe al României a declarat prin anume notă oficială că guvernul din Bucureşti nu *permite nicidecum* colonizarea *străinilor* în Dobrogea.

Străinilor !

Trebuia să li se spuie odată aceasta consângenilor noştri din Transilvania şi din Ţara ungurească, că pentru onor. Stătescu şi pentru d. I. Brătianu ei sunt... *străini*, şi guvernul din Pesta a fost însărcinat cu această gingaşă şi ironică misiune.

A ! dac'ar sosi la Predeal ori la Vârciorova jucători de cărţi de profesie, mironosiţe ale cafenelelor cântătoare, cavaleri de industrie, speculanţi care-şi drapează evreul lor fizic în maniere franţuzeşti, vânători de noroc, întreprinzători fără capitaluri, regele Stroussberg cu suita lui de conţi şi baroni silezieni, c'un cuvânt neagra speculă, feneantismul, străinul în forma lui cea mai amăgitoare, cea mai improductivă, cea mai speculantă... cu atât mai bine ! Largi îi stau porţile ţării deschise, ofiţerii salută, de-a doua zi trăsuri aurite îi duc în sferele cele mai nalte chiar, un democrat îşi va alege cumnatul printre ei, un prinţ de sânge ginerele ; dar daca poporul nostru, al nostru de şaisprezece veacuri, bate umilit la poarta ţării şi cere nu ranguri, nu demnităţi, nu întreprinderi, ci ocazia de-a munci onest şi de-a păstra în inima lui neatinsă conştiinţa marei lui origini şi caracterul lui înrădăcinat, poarta e închisă ; el nu are bilet de emigrare, n'are acte. Pe d. C. A. Rosetti, pe onor. său cumnat, nu i-a întrebat absolut nimeni daca s'a lepădat de vr'o protecţie străină, daca au paşaport de emigrare, de ce origine sunt. Dar ţăranul român, acelaş pretutindenea între Tisa şi Nistru, e... *străin*... de origine română !

Căci care-i opinia blondei umbre a d-lui Brătianu în această privire ? Excelenţa aceasta e atât de rău informată, încât

nici nu ştie nimic de circulara ministerului unguresc, făcută pe baza notei sale oficiale (cu al cărui număr şi dată îl servim mai sus) iar d. I. C. Brătianu zice: „ar voi d. Lahovari să populăm Dobrogea *cu supuşi străini de origine români!*"

Străini de origine română! Contradictio in adjecto. Străini cari nu ştiu altă limbă decât a noastră, cari sub orice regim se simt şi se numesc români, cari au trecut din Oltenia în Banatul Severinului, acea veche posesiune a banilor Olteni, de unde până azi a rămas vorba *ban*. Bătrânul Mircea, Dei gratia Fogaras et Omlas Dux, *Severini Comes*, Terrarum Dobrodicii Despotus, împreună cu toţi banii Basarabi erau străini de origine română. Străini de origine română era, după maniera de-a vedea a d-lui Stătescu, însuşi Bogdan Dragoş, întemeietorul Moldovei, pe care Ludovic I al Ungariei, prin hrisovul dela 2 Februarie 1365, îl numeşte, împreună cu toată dinastia Dragoşizilor Maramurăşului, sperjur şi uitător de datorii, unealtă oarbă a unei neastâmpărate ambiţii, pentrucă, părăsind vasalitatea în fruntea poporului său, fondase un stat neatârnat, alături cu Ungaria? Străin de origine română a fost Alexandru Basarab care a înfrânt pe regele Carol Robert şi toţi acei pe care *mater parens*, muma născătoare a neamului românesc, Transilvania, i-a revărsat în şesul Dunării pentru a creia cu spada şi plugul moştenirea istorică a neamului latin de lângă Dunăre? Şi Bogdan şi Radu Negru au ieşit fără paşaport de emigrare, de sub dominaţiunea străină, pentru că preferau libertatea lor de conştiinţă onorilor şi siguranţei ce le prezenta dependenţa de coroana sf. Ştefan şi străini de origine română au creat România pe teritorii ce fusese ocupate de Changanii Cumanilor şi de oarda Nogailor? Dar oare tot şesul acesta bolnav şi expus fără curmare invaziilor despre miazănoapte şi miazăzi, rămas-ar-fi românesc fără ca din veac în veac să se fi împrospătat populaţia lui istorică cu *străini de origine română?*

Dar destul despre aceasta. Ar însemna a nu cunoaşte elementele istoriei noastre, pentru a ignora fenomenul constant al reîmprospătării etnice a ţării noastre de către elementele vergine ale munţilor noştri şi a celor ardeleni, pentru a nu şti că Basarabii chiar au venit de unde au venit familiile bănăţene, şi Moldova din Maramureş.

Daca pân'acum am făcut puţină vorbă în privirea cazului acestuia, este pentru că nu voiam să ni se substitue veleităţi politice, căci popularitatea n'o gonim nici odată cu preţul vexaţiunilor consângenilor noştri. Numai d. Brătianu, când e în opoziţie, încalecă şi calul de bătaie al unui ideal politic, nerealizabil, în forma lui urmărită pentru a câştiga popularitatea şi a face paradă de naţionalism, o paradă care induce atât de lesne în eroare ziarele de peste Carpaţi. Avem prea

mare credinţă în vitalitatea poporului românesc de pretutindeni şi o prea geloasă temere de înrăutăţire a stării lui, deja destul de grele, ca să gonim popularitatea pe seama nefericirilor lui actuale.

Aci însă nu e vorba de veleităţi politice ori naţionale, ci de ceva cu desăvârşire practic, de bun simţ comun: de colonizarea câtorva sute de familii române în Dobrogea, care eşiseră din Banat fără pasport de emigrare. In realitate nu există nici un cartel de extrădare între Austria şi România, nici măcar pentru dezertori. A rămas până acum la aprecierea judecătorilor de instrucţie şi a procurorilor de a recomanda extrădarea oamenilor vinovaţi de crime comune şi nimic mai mult. Oamenii nu aveau nici o vină; pe nici un cuvânt juridic, mai ales pe nici unul constituţional, nu se putea acorda extrădarea lor.

D. Cogălniceanu în discursul său pe cât de eloquent, pe atât de adevărat, şi în moţiunea propusă n'a cerut decât ca guvernul să păzească cu sfinţenie vechea ospitalitate, vechiul obiceiu al pământului, de vreme ce România nu are cu statele vecine convenţiuni cari s'o oblige la dureroasa extrădare a unor familii de origine română.

Ce-a răspuns Camera prin gura ilustrului său Fleva, nu străin de origine română, ci român de origine oacheşă?

A respins moţiunea.

Va să zică majoritatea Flevilor cere să nu se respecte ospitalitatea, cere să se extrădeze familiile române, care au trecut Carpaţii pentru a se aşeza în ţară.

Iată ceea ce trebuia constatat. Pe d. Fleva, de-o origine cât se poate de îndoielnică şi de-o cetăţenie română şi mai problematică daca se poate, nu-l întreabă nimenea, daca are pasport de emigrare din ţara Turcului. Familiile cari or avea nefericirea de-a fi române, vor fi însă extrădate din România.

Iată ceea ce nu înţelegem şi ne pare absurd, dar ceea ce trebue constatat, că votul de alaltăieri al majorităţii şi respingerea moţiunii Cogălniceanu crează un precedent statornic şi o regulă de drept internaţional pentru înţelepciunea guvernelor roşie. Să fie deci bine ştiut că orice străin, fie speculant, fie colportor, aibe ocupaţii imorale chiar, e primit în România fără restricţie, iar ţăranul care vine să muncească e extrădat, fără ca să existe cartel de extrădare între noi şi străinătate şi că această teorie a fost erijată în lege prin votul de Sâmbătă.

Nu putem sfârşi fără a releva unele cuvinte rostite de d. Cogălniceanu în privinţa însemnătăţii naţionale a procla-

mării regalității. Strănepotul cronicarului Ion Cogălniceanu zise :

„Regalitatea însemna ridicarea conștiinței naționale, afirmarea demnității și independenții țării... Când acei ce trebue să apere drepturile acestei țări, nu au curajul pe care-l aveau acei gospodari, acei Domni regulamentari, acei vasali din trecut, atunci permiteți-mi să declar că am proclamat un Rege, dar nu am făcut un Regat Român, căci Regatul însemnează neumilire".

D. Stătescu se simți împuns de aceste cuvinte și răspunse :

„D. Cogălniceanu, după ce-a făcut paralelism între cum se petreceau lucrurile sub Domni pământeni și cum se petrece acu, a zis că țara, proclamând Regatul, nu a întemeiat și Regalitatea și că Românii ar fi mai puțin ocrotiți astăzi în țară de cum erau sub Domnii regulamentari.

Protestez contra acestor cuvinte".

Nu scrutăm cestiunea de principiu a Regalității. Ceea ce putem afirma însă, cu istoria în mână, este că Domnii pământeni erau domnii rassei române, erau Duci ai neamului românesc. Ca atari ei erau solidari cu rassa română și pururea gata a-și pune capul la mijloc pentru drepturile acestei individualități etnice. Nouă ni se pare însă că în otelul actual, intitulat „România", expresia etnologică e prea mult desconsiderată în favorul expresiei geografice, fie aceasta locuită de ori și cine. Aceasta e atât de adevărat pentru trecut, încât pururea se deosebia rassa pământeană, de rassele străine, din care unele (bunăoară Armenii) erau mai vechi în țară decât Românii înșiși. Nu doar că Românii ar fi fost vr'odată netoleranți. Dar ceea ce voiau să păstreze aci, era caracterul lor național, exprimat în limbă, în datini, în legi. Ni se pare deci că, în această privire, în privirea protectoratului firesc ce Domnii pământeni îl exercitau asupra elementului românesc față cu orice alte elemente, d. Stătescu de geaba protestează. Era nouă a României este aceia în care elementele vechi și naționale ale țării au fost în parte suplantate de elemente, nu zicem stricăcioase, dar în orice caz de o ocultă noutate. Nu voim să urmărim până la extrem această problemă, observăm însă că noi am fost cei dintâiu care am relevat-o, statornicind totodată că coroana română cată să fie solidară cu rassa română mai cu seamă. Nu zicem că sub cerul acestei țări să nu trăiască și să nu înflorească oricâți oameni de altă origină. Dar ceea ce

credem, întemeiaţi pe vorbele bătrânului Mateiu Basarab, e că ţara este, în linia întâia, elementul naţional şi că e scris în cartea veacurilor ca acest element să determineze soarta şi caracterul acestui stat.

Avantajele trecătoare ale producţiunii, cauze economice şi politice, pot în adevăr să grămădească înlăutrul expresiei geografice elemente străine şi cu drept cuvânt împăratul Emanoil Paleologul zice că oameni mai toleranţi, mai primitori de străini ca Românii nu mai sunt pe faţa pământului, deci în această privire nici noi nu dorim să fie altfel.... dar până aci şi nu mai departe. Cel care respectă caracterul propriu şi libertatea de manifestare al oricărui alt geniu naţional, contractează prin aceasta el însuşi dreptul de a fi respectat în toate ale sale şi când Vasile Vodă Lupul porunceşte ca „Cel ce-şi vicleneşte moşia şi neamul, mai rău decât ucigaşii de părinţi să se certe", el stabileşte prin aceasta solidaritatea între Români, făcând din fiecare un ostaş deştept al naţionalităţii sale.

LEGEA TOCMELELOR AGRICOLE

Intr'un lung articol, prin care ni se impută nouă îndeosebi boala morală de care n'am suferit nici odată, reaua credinţă, „Românul" substitue adunării proprietarilor, ţinute la Iaşi, intenţia de-a amâna la calendele grece reforma legei tocmelelor agricole.

Intrebăm cu mirare cine îndreptăţeşte pe scriitorii organului oficios de-a presupune o asemenea intenţie unui Vasile Alecsandri, unui Nicolae-Roset-Rosnovanu, unui Grigorie Sturza? Noi am sfătuit din nou pe confraţi, precum i-am fi sfătuit şi în rândul trecut, să viziteze moşiile acestor bărbaţi şi să constate în ce stare sunt locuitorii de pe ele în asemănare cu cei de pe moşiile coreligionarilor politici ai d-lui C. A. Rosetti. Se vor convinge atunci că interesul pe care o sumă de proprietari îl au pentru soarta ţăranului, nu este de loc platonică, nu este un mijloc de-a câştiga popularitate şi pensii reversibile, ci e un interes adânc, înrădăcinat în patriotismul acestor bărbaţi, în conştiinţa de solidaritate naţională şi economică dintre marea proprietate moşneană şi mica proprietate ţărănească.

De ce se acuză însă o clasă de oameni pentru rele a căror isvor n'au fost nici odată ei? De ce „Românul" nu ține seamă că această spoială franțuzească, această brumă de civilizație rău înțeleasă și copiată dela străini, costă mult, disproporționat de mult, pe poporul nostru și că cauza de căpetenie a sărăciei lui nu sunt învoielele agricole, pe cari mai n'ar fi avut nevoie să le facă decât pentru a-și procura lemne și păşune, ci dările către stat, către comună, către județ, cari se traduceau în bani împrumutați, iar aceștia în muncă? De ce nu se ține seamă că pensiile reversibile pentru pretinse merite politice și naționale, trebuesc plătite de undeva și de cineva și că ele apasă în ultima linie pe producător și anume pe producătorul de căpetenie, pe țăran?

Lovitura de stat dela 1864 a avut o generoasă intenție, dar a fost viciată prin pripă. La 1 Mai țăranul s'a culcat încă clăcaș, neavând de plătit statului într'un an de zile decât faimosul galben găurit și șase zile de șosele, fără nici o îndatorire către comună, fără nici una către județ. La 2 Mai — peste douăsprezece ore, fără nici o tranziție — el s'a trezit om liber, dar cu sarcini înzecit de grele, stăpân absolut pe o bucată de pământ, dar acea bucată grevată cu însemnate anuități către stat; cu îndatorirea de-a susține self-governementul comunei și al județului, cu sarcina miilor de postulanți, ieșiți din pământ din iarba verde, pentru a aplica reformele. Atunci băieții din băcănii și ateliere de meseriași părăsiră pacinica lor ocupație, pentru a se boieri în notari comunali, învățători rurali, archivari, paraarchivari — o generație nenumărată de logofeți fără învățătură și fără seriozitate morală, cari nu știau decât a scârți două slove pe hârtie, deveni elementul domnitor în România și pepiniera actualilor roșii. Astăzi există, după calculele ingenioase ale d-lui Millo A. V., aproape patruzeci de mii — o armată mai mare decât cea permanentă — de asemenea logofeți din care mulți au ajuns deputați, milionari, aspiră a deveni miniștri. Toată armata aceasta a contractat trebuințe occidentale, pe care nu le poate satisface prin producțiune proprie, deci cineva trebue să le satisfacă. Acest cineva e în ultima linie poporul producător.

Nu raporturile juridice dintre marii și micii cultivatori sunt cauza sărăciei țăranului, ci declasarea generală a societății vechi, improvizarea a o sumedenie de cenușeri în oameni de stat, încărcarea fără tranziție a țăranului cu sarcine publice, enorm de mari în asemănare cu sarcinile aproape ridicole, pe care le purta poporul nostru în vremea Domnilor regulamentari.

Așa dar nu se vorbească de cestiunea agrară la noi, unde ea n'a existat niciodată, unde țăranul a fost pururea liber, pururea capabil de-a deveni proprietar și de-a sui, pe cât îl iertau puterile scara înaintării sociale. Nu se compare Irlanda infeodată cu datinele pe deplin drepte și echitabile ale vechei noastre țări. Vechile clase dirigente aveau în grad mare cunoștința practică a țării și un admirabil simț istoric. Pentru a dovedi cât de adevărat este aceasta, ce drept, ce întemeiate, ce echitabile erau totodată vederile generației abia trecute în privirea raporturilor agricole, credem oportun a publica un document încă inedit și de cel mai înalt interes în materie. Este raportul comisiei, numite acum treizeci de ani, în virtutea stipulațiunilor tractatului dela Balta-Liman, pentru a revizui și regula relațiilor dintre proprietari și micii cultivatori, pentru a fixa drepturile și îndatoririle reciproce, și totodată pentru a pune reformele cari erau judecate necesare în diferitele ramuri ale serviciilor publice din Țara românească.

Oricine va lua cunoștința acestei remarcabile lucrări, se va putea convinge că, cu toate că situațiile sunt diferite, *principiile cari au fost atunci stabilite slujesc încă azi ca bază la raporturile mutuale între proprietari și săteni*, dovadă nouă că solid și durabil este numai ceea ce are temelie pe justiție și echitate, precum și pe ceea ce este avantajos părților interesate. In urma acestui raport a fost elaborată și promulgată legea din 23 Aprilie 1851, relativă la legăturile și îndatoririle reciproce dintre proprietari și lucrători, lege care-a regulat materia până la reforma lui Cuza Vodă. Rezultatele salutare au fost imediate, au restabilit liniștea și răspândit un traiu mai bun în țară.

Intr'adevăr îșĭ aduce lumea aminte că, în urma turburărilor revoluționare din 1848, a cărora cea mai principală unealtă a fost vasta propagandă anarhică și antisocială, întreprinsă în mijlocul sătenilor și pentru isbutirea căreia toate mijloacele au fost puse în joc spre a seduce și rătăci pe locuitori, aceștia, dând crezare făgăduelilor mincinoase ce li se făcuse, suspendase orice muncă agricolă, refuzau de-a cultiva pământul și d'a achita datoriile ce le aveau către proprietari. A rezultat astfel o criză care s'a prelungit vre-o doi, trei ani și care era să ruineze țara după ce răspândise foametea. Credem de prisos a ne mai întinde în această privință : ne referim chiar la textul menționatului raport, constatând în treacăt că este de notorietate publică și netăgăduit că dela legea din 1851 a început în adevăr să progreseze agricultura, prăsila vitelor, starea săteanului, arendașului, a proprietarului.

Legea rurală, regulând o mare cestie socială, a pus un capăt şi neobositelor intrigi ale agitatorilor care isbutiseră a aduce în ţară o anarhie devenită intolerabilă. Onoarea rezolvării acestei mari cestii revine domniei lui Cuza, sub auspiciile d-lui Cogălniceanu. Aplicarea s'a făcut, lucru extraordinar, fără sguduire. Explicarea acestui fenomen se poate atribui în mare parte legii din 1851, care a fost ca o lege pregătitoare, dovadă că instituţia ei a fost aşa de bună, încât *astăzi în practică tot pe aceiaşi tradiţiune urmează agricultura.*

Legea rurală dedese o nouă impulsiune agriculturii şi daca legiuitorul ei ar fi prevăzut să oblige pe săteni să conserve şi să nu spargă izlazurile vitelor, ar fi fost mult mai avantajos pentru conservarea vitelor, al căror număr a scăzut dreptat cu 25 la sută dela 1866 încoace. O cestie mare socială s'a rezolvat, impulsiune nouă s'a dat agriculturii, cu toate acestea arendaşii sunt tot ruinaţi, ţăranii nu stau mai bine, proprietatea funciară este dispreţuită.

Dacă am fost fericiţi să ieşim din legea rurală fără sguduire, să nu provocăm un mare pericol, de-a lăsa să se încerce a se inventa o cestiune socială neîntemeiată care-ar aduce iar foametea ca la 1848 şi la 1866.

Invoiala de bună voie sau libertatea tranzacţiunilor a existat totd'auna şi trebue menţinută : săteanul liber şi stăpân pe munca sa, pe vitele sale, proprietarul pe proprietatea sa. Insă trebue garantată o deplină securitate pentru părţile contractante, ca nici una nici alta să nu fie victima celeilalte. O bună administraţie cinstită, experimentată şi vigilentă ar fi primul, cel mai bun şi folositor remediu.

Aşa viciul organic al lipsei unei administraţiuni instruite, echitabile şi binevoitoare, a creat starea actuală de lucruri şi a fost izvorul abuzurilor. Ar fi de dorit deci ca să nu se atribue rezultatele de azi unei cauze factice şi neadevărate, ci să se rapoarte la cauza lor adevărată, la declasarea generăla, la lipsa unei administraţii oneste şi capabile. Daca o lege generală este posibilă în asemenea materie, ca să îmbunătăţească starea actuală şi să nu aducă o perturbaţie îngrozitoare în economia ţării, ea va trebui să sancţioneze principiile legilor din trecut şi să nu vizeze la nici un sistem nou. Reforma ar consista aşa dar mai cu seamă în măsuri cari ar zădărnici posibilitatea abuzurilor.

Relevăm dar că aceeaşi comisie de acum treizeci de ani a propus acele reforme care ar fi garantat o sănătoasă desvoltare a vieţii organice a statului şi cari până'n ziua de azi au rămas **dezinteresate.**

Comisiunea după ce s'a ocupat de cestia agricolă care-i fusese recomandată să-i fie principalul scop al deliberărilor sale, a indicat într'un mod sumar reformele care i-au părut cele mai necesare în diferitele ramuri ale administrației.

Ne vom mărgini a cita între altele :

regularea modului de numire și înaintare în funcțiunile publice ;

revizuirea legii asupra alegerii membrilor adunării generale;

regularea legii asupra celor șase zile de lucru ce săteanul era dator să facă pentru construirea podurilor și șoselelor ;

regularea sentințelor judiciare date definitiv și în ultimă instanță.

Este de constatat că aceste reforme a căror urgență era demonstrată așteaptă execuția lor.

Modul de admisibilitate și înaintare în funcțiunile publice a dat loc, într'adevăr, la câteva regulamente, dar în fapt a rămas literă moartă. Favoarea și *interesul electoral* singure prezidează la alegerea amploiaților statului, cu toate că cine nu știe că capacitatea, experiența, integritatea și probitatea factorilor însărcinați d'a aplica legile și regulamentele, sunt condițiuni esențiale a mersului regulat al unei bune administrații, a garanției drepturilor și apărării intereselor fiecăruia. și prin urmare a bunului traiu și liniștei publice. Dar sub regimul actual interesul personal, convenințele de coterie primează interesul general și binele public. Necesitatea de-a conserva o majoritate compactă și devotată în adunări, trece peste ori care alte considerații. Pentru a dobândi glasurile deputaților, trebue exigențele lor satisfăcute, se încredințează funcțiunile delicate de prefecți și subprefecți, creaturilor deputaților cari, sub numele lor, administrează districtele după plac și dispun fără nici o responsabilitate de interesele, de averea și de onoarea cetățenilor. Funcțiunile publice sunt adesea în mâinile unor oameni stricați, loviți de sentințe judecătorești ; astfel anarhia și dezorganizația domnesc pretutindenea, și muncitorii de pământ sunt supuși la vexațiuni, la acte arbitrare, adevărate cauze cari aduc mizeria între arendași, proprietari și săteni.

Cât despre legea electorală avem tristul și scandalosul spectacol al necontenitelor violări la care este supusă sub presiunea oficială care se etalează fără pudoare și sub arbitrariul care domină toate operațiunile în aplicarea ei.

Aducerea la îndeplinire a sentințelor definitive și date în ultimă instanță este în vecie amânată, încât interesații sunt siliți a aștepta zece ani și mai bine bunul plac al oamenilor dela putere, pentru a intra în posesiunea drepturilor lor, daca

nu sunt servii devotaţi ai guvernanţilor, încât justiţia subordonată politicei, a devenit o ficţiune şi nu mai există nici o garanţie pentru cele mai preţioase interese ale societăţii.

Situaţia ţării devine astfel din zi în zi mai gravă, mai înstristătoare ; rădăcinile răului devin mai adânci şi criza este de natură a preocupa oamenii bine cugetători. Ar fi vremea ca toate puterile vii ale ţării să se unească strâns pentru a aviza serios la mijloacele d'a preveni pericolele iminente cari ameninţă starea socială, economică şi politică a acestei ţări, încredinţate unei exploatări din cele mai lipsite de pudoare.

QUOUSQUE TANDEM ?....

„Românul" promiţându-ne programul nou, revăzut, corijat şi adaos al partidului roşu, nu poate făgădui aceasta făr'a se lega din nou de conservatori.

Ar fi de dorit ca confraţii să-şi modereze condeiul. Când foaia oficioasă zice despre partidul conservator, că a căzut în trecut „cu tot sprijinul Turciei, Rusiei şi Austriei", atunci ori nu ştie ce zice, ori se face a nu şti. Interesele acestor trei puteri fiind pururea diametral opuse, nu pricepem cum se'nţelegeau într'un mod atât de spontan asupura *unui sigur* lucru : menţinerea partidului conservator la putere în ţările române. Un partid care convenea Austriei nu mai putea conveni Rusiei sau Turciei şi viceversa. Deja punerea alături a acestor trei nume este absurdă şi „Românul" ar fi trebuit să fie măcar atât de prevăzător pentru a alege din trei puteri numai pe una, care-ar fi sprijinit pe boieri la putere.

Dar altă contrazicere.

„Partida care se numeşte boierească şi după 1860 conservatoare, zice „Românul", avea averea, proprietatea, guvernul şi deprinderea ţării de a i se supune orbeşte".

Daca ţara se supunea orbeşte acestui partid, prin deprindere, ce nevoie mai avea el de sprijinul Rusiei, Austriei, ori Turciei ?

Daca venim însă la partidul roşu lucrurile se schimbă foarte în defavorul lui.

Aci Eliade şi Bălcescu nu văd în d. C. A. Rosetti decât un „agent provocator", al unei singure mari puteri, om făcut

pentru această meserie, căci n'are patrie, patria lui fiind universul lui Blanqui, n'are naţionalitate, naţionalitatea lui fiind umanitatea întreagă a comunarzilor, n'are trecut şi tradiţii, c'un cuvânt nimic de pierdut, totul de câştigat.

„Pseudo-Românul" şi cu el d. C. A. Rosetti, se laudă că, la 1848, toată ţara „a aclamat stindardul" dumnealor.

Dar ce e 1848 în România în deosebi? Ce însemnătate istorică a avut acest an pentru noi?

Să i-o spunem noi. Toată mişcarea română dela 1848 n'a fost decât *pretextul* căutat pentru ca Ruşii să treacă în Transilvania, un pretext pe care d. C. A. Rosetti s'a găsit să li-l dea, în mod dezinteresat se va zice, dar ne îndoim de dezinteresarea acestei personalităţi. *Fecit cui prodest*, zice latinul, a făcut-o acela căruia i-a folosit.

Ce-a urmat pentru ţară din mişcarea al cărei merit şi-l însuşeşte?

Invazia şi foametea.

La 1875 vedem pe d. C. A. Rosetti agitându-se spasmotic. Ce era în perspectivă? Războiul Ruso-Turcesc. Cui era să facă drum d-l C. A. Rosetti, venind la putere cu creaturile sale? Ruşilor. Fecit cui prodest.

Ce-a urmat din agitaţia, al cărei purtător de steag era Pherekydes? Invazia şi cărăturile peste Balcani.

Acum la 1882 d. C. A. Rosetti se mişcă. L-a apucat focul reformelor şi dorul de ţărani. El care nici cunoaşte pe ţărani, nici gândeşte la soarta lor, el care numea maniac pe oricine se ocupa de această cestiune, ajunge a se improviza în promotorul îmbunătăţirii sorţii ţăranului.

Intrebăm, ce e la mijloc? Ei bine, avem onoare a o repeta din nou d-lui C. A. Rosetti: fecit cui prodest. Prea miroase anul 1882 a Scobelef, a Bosnie, a turburare în Orient, pentru ca d-lui C. A. Rosetti să nu-i trebuească o cestiune agrară improvizată, spre a pune ţara în neputinţă de-a lua o atitudine hotărîtă, încât, tulburată înlăuntru şi neputincioasă în afară, să fie silită a transige cu invazia, precum deja de două ori a făcut-o, conform intenţiilor d-lui C. A. Rosetti.

Şi ce va urma din această agitaţie? Invazie şi foamete.

„Binele-Public" povestea într'un rând că d. I. C. Brătianu însuşi a declarat despre amicul său politic, d. C. A. Rosetti, că nu cunoaşte istoria ţării, nici are sentiment de naţionalitate.

Lăsăm pe seama d-lui Brătianu aceste cuvinte; vom povesti ceea ce am auzit dela un martor ocular. Intr'un rând d. C. A. Rosetti se afla pe vapor, înconjurat de-o curioasă

promiscuitate de orientali, Greci, Turci, Bulgari, Sârbi, Evrei şi alte neamuri. Cam cu chef, ca'n genere după masă, spuse următoarele :

„Dela toţi oamenii din ţară am văzut bine, dela Greci, dela Bulgari, dela Evrei (fratele Rosenthal), numai dela Români nu. Să nu mor eu, până n'oiu aduce pe toţi Românii în sapă de lemn."

Au trecut douăzeci de ani de atunci, dar martorul ocular trăieşte. Ceea ce ni se povesteşte cu ceea ce afirmă d. I. Brătianu despre amicul său se potriveşte de minune una cu alta. Dar să nu crează că amăgeşte pe cineva. Precum d-sa urăşte pe Român, aşa Românul îl urăşte pe el. „Hidoasa pocitură" zice Alexandri, „spirit infernal" zic marginile Bucureştilor, şi dacă ţăranul n'a ajuns să zică nimic, e că nici nu ştie de existenţa acestei caricaturi.

Crede poate d. C. A. Rosetti că-l urâm pentru aceasta ? Nu, ne-ar fi ruşine să-l urâm. Ura presupune oarecare respect, pe care nu l-am simţit niciodată pentru d-sa. Ne e scârbă şi ruşine. Scârbă a vedea pe un om străin ca origine şi apucături conducând destinele celui mai numeros şi mai cuminte popor de lângă Dunăre, ruşine de noi înşine, de amorţirea noastră naţională că am putut îngădui unui asemenea panglicar oriental, bun pentru a bate toba înaintea unei menajerii, să se pretindă conducător al spiritului public dela noi. Mai bine, zicem, rob sub vechile Domnii drepte şi sub legile lor creştine, cu conştiinţa că asupră-ţi se 'ntinde marele arbor al poporului şi al geniului românesc, decât la banchet alături cu gheşeftari ca Carada, cu eroi ca Candiano, cu oameni de onestitatea lui S. Mihălescu. Mai bine rob în ţara drepţilor, decât om mare în ţara în care malonestitatea, trădarea nocturnă, vicleşugul şi pehlivănia sunt merite şi titluri de înaintare. Toată mândria noastră de rasă, tot sângele strămoşilor, toată vigoarea şi înţelepciunea lor, naivă şi tânără, buna lor credinţă şi dreptatea lor neclintită protestează în contra pângăririi istoriei noastre naţionale de către un aşemenea venetic.

Se va zice însă : „Se poate ca un om să mintă viaţa întreagă, să facă zilnic protestaţiuni de patriotism şi naţionalitate în care să nu crează ?"

Se poate pentru că vorbele ce le întrebuinţează au alt înţeles în dicţionarul criptografic al său.

Ştim de ex. că expresia „naţiune' însemnează în coloanele foii sale „partidul roşu".

Un întreg dicţionar de chei şi ţifre foieşte în „Pseudo-Românul" pe care nu-l pricepe decât d. C. A. Rosetti şi confi-

denţii săi. „Veghiaţi, ora a sunat", „Ale tale dintru ale tale", „Naţiune", „Românul", toate acestea au în dicţionarul lor o altă însemnare decât în lexiconul limbei noastre. Precum roşii se'nţeleg într'o limbă a cărei cuvinte au un sens convenţional, nu pe cel lexical, tot astfel ei sunt ţinuţi la un loc prin trecutul lor de crime şi de fără de legi comune. „Vă am pe toţi la mână" le şopteşte d. C. A. Rosetti în Cameră şi feţele rotunde şi grase ale milionarilor improvizaţi devin galbene ca ceara la acest cuvânt. Maffia şi Camorra ? Sunt o jucărie pe lângă acest partid în care nu există om compromis, a cărui viaţă descrisă clar, să nu merite ocna.

Şi acest partid discreditat în ochii săi proprii, ameninţat de propriile sale căpetenii cu „puşcăria şi carantina", ţinut la un loc, nu prin comunitate de principii, ci prin complicitate de fapte rele, acest partid şi organul lui îndrăzneşte a zice că „conservatorii sunt deconsideraţi prin felurite abuzuri, în cari se'nnomoliră" şi că a fost „sprijiniţi de Rusia ?"

Dar pentru Dumnezeu, unde e Carada, unde e Candianoul, unde Mihălescu nostru ? Cine dintre noi a călătorit la Livadia ? Cine au făcut milioane cu răscumpărări, cine au prefăcut parlamentul în local de ruletă şi de joc de bursă ?

Quousque tandem... ?

CRIMINALI, NU CULPABILI

„Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus", gem munţii şi se naşte un şoarece.

După vântul care şi-l luase „Pseudo-Românul" când făgăduia noul program al partidului său, ne aşteptam la lucruri, de nu mari dar cel puţin însemnate, la idei organice, care în adevăr să puie desvoltarea ţării pe o cale mai bună.

Când colo... ce să vezi ? Cinci principii — mari şi late — ne înşiră foaia guvernamentală ca program viitor al partidului roşu.

1). Dreptatea *nu* este aşezată pe temelii.

2). Instrucţiunea în sate *nu* este.

3). *Nu* s'a îngrijat nime ca sătenii să nu fie din nou robiţi prin tocmeli agricole.

4). In comune *nu* sunt drumuri, plantaţii, poliţie, spitaluri.

5). Bătaia *nu* e *bună*.

Ştiam până acum că un program cată înainte de toate să fie pozitiv. Din negaţiunile : „*nu* este dreptate", „*nu* este

instrucţie", „*nu*'ngrijeşte nime de săteni", „*nu* sunt drumuri" nu rezultă nimic. Judiciile negative dovedesc un grozav gol intelectual, prin nedeterminarea lor infinită; se pot înmulţi în infinit fără ca cineva să ştie ce lipseşte în adevăr. Nu e bun cutare lucru, nu cutare, nu aşa, nu pe dincolo, nu şi iar nu, şi nimeni nu poate şti din şirul de negaţiuni ceea ce ar fi în adevăr bun şi folositor.

De mult am observat lipsa de idei a confraţilor şi adeseaori am avut ocazie a ne bate joc de micul bagaj de fraze cosmopolite, care garniseşte într'un chip atât de sărăcăcios localităţile strâmte şi cranioscopic-curioase, în care rezidă creerii lor.

Oare aceste sunt naturi de adevăraţi reformatori?

Permită-ne confraţii a le-o spune; semnul dumnezeesc, prin care se deosebesc adevăraţii reformatori de panglicarii ce vor să ia ochii mulţimii cu lucruri nouă, steaua în frunte cu care se nasc în lume, este iubirea trecutului, simţul istoric. „Nu voi să stric legea veche, zice Isus Nazarineanul, voiu s'o restabilesc". „Nu voiu să ating biserica, zice Luther, voiu s'o fac cum a fost". „Voim să punem la loc bunele şi bătrânele datini ale ţării", zice Mateiu Basarab. „Vă cer trecutul ţării mele îndărăt cu Domnia ei, cu legile ei vechi, cu datinele ei" zice Tudor cătră împăratul Turciei, şi numai în trecut văd toţi rădăcinile regenerării.

„Spitaluri trebuesc în sate; abia s'au înfiinţat câteva şi nu mai ajungeau paturile" zice „Românul".

Da, într'un spital aţi prefăcut ţara, pe care, prin importul vostru de fraze, aţi îmbolnăvit-o moraliceşte şi fiziceşte. Spitaluri pentru bolnavii morali, temniţe, spitaluri pentru bolnavii fizici! Spitaluri pentru jertfele politicei voastre economice şi sociale, căci poporul întreg e bolnav, de hatârul cu care milionarizaţi creaturile voastre, de hatârul cu care cercetaţi crimele cărăturilor peste Balcani, de hatârul cu care faceţi din rebelul din Ploeşti pe adjutantul Maiestăţii Regelui. Da, spitaluri, căci acest popor nu mai crede în merit... Uzanţele principiului „facem treburi" ,apucăturile viclene s'a substituit meritului. El nu mai crede în onestitate, căci malonestitatea este un titlu de înaintare şi din oameni vrednici „de puşcărie şi carantină" se compune sfatul legiuitor al ţării. El nu mai crede în eroii săi, după ce eroii nopţii dela 11 Fevruarie sunt mari şi tari, după ce trădarea şi infamia s'a botezat în numele eroismului. Aţi răsbotezat cuvintele, aţi suplantat înţelesul pe care li-l dăduse secolii vieţii noastre istorice, aţi scornit limba păsărească în locul celei româneşti, aţi desfiinţat, Erostraţi străini şi nelegiuiţi, toate vertebrele de drept, de echitate şi de tradiţie ale acestei străvechi şi de Dumnezeu păzite ţări.

Pentru voi n'a preexistat nimic înaintea voastră, şi puţin vă pasă de ce va exista după voi. „După voi potopul!"

Forme de guvernământ şi principii nu sunt pentru voi decât nişte expediente ca oricare altele ; le luaţi, nu din adâncul inimei voastre proprii, ci dela alţii. Noi — această foaie în deosebi — am fost cei dintâiu care am dat ţipătul de alarmă în privirea stării rele a ţăranului. Dar n'am uitat a cita cauzele. Cauza cea adevărată e că cea mai mare parte a păturii superpuse în aceşti din urmă treizeci de ani, nu compensează prin merit şi ştiinţă munca poporului care-i susţine. Aţi înzecit sarcinile acestui popor pentru a hrăni cu birul lui o sumă de plagiatori pe catedre universitare, trădători şi rebeli ca ofiţeri superiori, directori de drum de fier, advocaţi, plătiţi cu 30, 40 de mii de franci pe an.

Aţi făcut din plagiat, din nulitate, din feneantism un merit, un titlu de înaintare ; i-aţi dat poporului formele goale a unei civilizaţii străine, fără umbră din cuprinsul şi bucuriile ei ; aţi făcut ca plebea, plebea uliţilor oraşelor, să domniască peste nobilul popor românesc ; mai mult, aţi constituit privilegii pentru ca această arhiplebe pururea să rămâie deasupra.

Şi nu e dreptate azi ? Dar de unde să fie, când aţi atins-o în sâmburele ei, în dreptul consuetudinar parte viu, parte cuprins în codicii vechi şi aţi impus legislaţiuni străine ?

Şi azi când aţi prefăcut dreptul, obiect al datinei şi conştiinţei publice, în ştiinţa vastă a unor legiuiri străine, când judecătorul cată să fie om special, voiţi să îndreptaţi justiţia prin electivitate ? Cei ce nu cunosc codicele să ştie pe cei cari şi-au făcut din aplicarea lor o misiune a vieţii ?

Nu e instrucţiune azi ? Dar dela cine să înveţe poporul ? Dela declasaţii din cari aţi făcut profesori, ce având înşişi patru clase liceale, devin profesori de liceu sau de facultate ?

Stau rău comuna şi judeţul ? Şi mijlocul de a le îndrepta starea, consistă în sufrajul universal, în seducerea populaţiunilor prin amăgitori de profesie, prin oameni cari şi-au făcut o meserie din a promite marea cu sarea şi a nu ţinea nimic ?

Sunt rele tocmelele agricole ?

Dar cine l-a silit pe ţăran să se tocmească decât sarcinile impuse de stat, de comună, de judeţele cu selfguvernmentul lor plătit şi compus din simpli postulanţi ? Şi azi — spre îndreptare — voiţi să desfiinţaţi libertatea tranzacţiunilor, stipulând tocmai contrariul unicului principiu de drept care domneşte în materie, de când lumea ? Principiul tuturor legislaţiunilor de când i-a venit în minte unui legiuitor să dispuie ceva, e că absolut libere sunt tocmelele, dar făcute odată, îndeplinirea lor e obligatorie. Voi întoarceţi principiul pe dos şi ziceţi : Tocmelele nu sunt libere ; se vor face cum

zic eu, iar îndeplinirea lor rămâne la discreţiunea fiecăruia. Cum o vrea şi de-o vrea o face.

Şi acum, după ce toate expedientele şi panglicăriile s'au înfundat, vine „Pseudo-Românul" şi proclamă că „Partida naţională şi liberală culpabilă este". „Pentru relele în instrucţiunea publică sunt răspunzători toţi membrii partidei naţionale şi liberale", c'un cuvânt de toate relele economice, sociale, igienice chiar, e răspunzător şi culpabil partidul roşu.

Culpabil !

Culpa presupune ştiinţă şi premeditare. Prea sunt ignoranţi, prea neînsemnaţi membrii partidului roşu, pentru a fi culpabili *in publicis*. Singura lor ţintă a fost de a se îmbogăţi, de a-şi creea sinecure şi averi ; ei n'au avut nici o însemnătate politică, prin urmare nu culpabili, ci greşiţi sunt. Greşalele însă în politică — sunt după cum zic francejii, crime ; căci în urma lor sufer milioane de oameni nevinovaţi, se 'mpedică desvoltarea unei ţări întregi şi se 'ntunecă pentru zecimi de ani înainte viitorul ei.

RĂSPUNDEREA

Credem necesar a reveni asupra revistei „Românului" de care am vorbit în numărul de ieri, căci e plină de învăţăminte pentru oricine ştie să descifreze frazele apocaliptice ale acestui ziar.

Confratele nostru, ocupându-se de reformele şi îmbunătăţirile pe care partidul său *trebuia* să le introducă, dar pe cari nu le-a introdus, aruncă această acuzaţie cel puţin neaşteptată. :

„Vinovaţi pentru menţinerea acestei uciderî morale a naţiunii, pentru cești şase ani din urmă, sunt senatorii, deputaţii şi guvernul partidei noastre."

Da, puneţi-vă cenuşă pe cap, bateţi-vă pieptul, strigaţi : *Mea culpa*, căci culpabili sunteţi, le zicem şi noi care-i vedem la lucru de atâta vreme. Da, sunteţi culpabili, şi e bine să o recunoaşteţi înşi-vă în cele din urmă, căci niciodată prestigiul justiţiei n'a fost mai compromis, niciodată administraţia n'a fost mai slabă şi mai coruptă, instrucţiunea publică mai părăsită, prevaricaţiunile mai dese, jafurile, tâlhăriile şi omorurile mai numeroase, ţăranul mai sărăcit şi mai mizerabil, nivelul moralităţii publice, în fine, mai scăzut.

Caine, ce ai făcut pe Abel? Suntem în drept a vă întreba. In timp de şase ani de când ţineţi puterea în mână, ce aţi făcut cu acest popor pe care l-aţi momit în totdeauna cu fraze sforăitoare şi care nu v'a întrebat niciodată de unde aţi venit şi unde vă duceţi? Să v'o spunem noi, căci epoca răfuelei a sosit, o anunţaţi voi înşi-vă cu spaimă, ca păsările sălbatice ce ţipă speriate de aproprierea furtunei.

Apostoli ai unui liberalism înşelător, aţi falsificat simţul naţiunei, prin promisiuni irealizabile, considerând negreşit că a promite e nobil, a-şi ţine cuvântul e burghez. Patrioţi făţarnici v'aţi prefăcut că vărsaţi lacrămi pe nenorocirile poporului şi, îndată ce aţi ajuns la guvern, cea dintâiu grije a voastră a fost de a arunca sorţii pe cămaşa lui şi de a vă împărţi funcţiunile şi grasele sinecure căci niciodată nu v'aţi gândit decât la satisfacerea poftelor voastre nesăţioase. Aţi întreit dările săteanului, l-aţi executat cu dorobanţul şi i-aţi vândut cenuşa din vatră, l-aţi bătut şi torturat prin subprefecţii şi agenţii voştri, şi astăzi pozaţi în apărătorul lui: căci interesul vostru este să întreţineţi necontenit zâzania între proprietar şi sătean. Aroganţi în cuvinte, când a fost vorba de fapte, aţi îngenunchiat înaintea străinului şi i-aţi oferit faţa, fără să vă gândiţi că palma aplicată pe dânsa o resimţea ţara pe obrazul ei. Cu gura plină de principii mari, n'aţi neglijat niciodată micile voastre interese şi, de şase ani, prezentaţi ţării spectacolul scandalos ce-l vedem în istoria popoarelor numai în timpuri de decadenţă; îmbuibaţi însă nesatisfăcuţi, vă certaţi unii pe alţii, vă acuzaţi între voi de imoralitate, vă aruncaţi în faţă epitetele de cumularzi şi concesionari, — toate acestea în ochii naţiunii uimită de atâtea turpitudini!

Aţi comis păcatul neiertat, de care istoria vă va cere un compt sever: acela de a fi sdruncinat cu desăvârşire sentimentul onestităţii între cetăţeni. Ah! răspunderea vă este teribilă, căci o naţiune coruptă este o naţiune pierdută. Lumea v'a văzut cu mirare transformându-vă de azi până mâine în milionari, fără să poată a-şi explica misterul acestei extraordinare schimbări.

Cetăţeanul onest şi-a zis atunci cu descurajare că secretul avuţiei nu e în muncă, ci aiurea; îndoiala s'a introdus în sufletul lui, desgustat el a repeţit cuvântul lui Catone: Virtutea e o ficţiune. Exemplul pornind dela cap, contagiunea s'a lăţit, cangrena a coprins parte din corpul social, şi astăzi ameninţă să prăvălească naţiunea în prăpastie.

Vă trebue satirici ca Juvenal şi ca Barbier spre a vă descrie, cu viue culori, opera voastră, de care singuri vă spăimântaţi. Aţi batjocorit în totdeauna libertăţile publice, cari sunt patrimoniul poporului, iar nu al vostru, căci aţi intro-

dus tirania mediocrităţilor patente, aţi înfiinţat o sumă de satrapi, în miniatură, cari au căzut ca lăcustele pe spinarea judeţelor, spre a le exploata şi jefui. Aceia din voi, cari au ramas oneşti, au devenit complicii lor, căci n'au avut niciodată destul curaj patriotic spre a-i denunţa naţiunii indignate.

Acum, vă uitaţi fără voie în urma drumului parcurs şi, ca femeia lui Loth, rămâneţi împietriţi de groază. Vă întrebaţi singuri fără să vă gândiţi că întrebarea ce vă faceţi este condamnaţiunea voastră:

„Dreptatea este ea oare bine aşezată pe puternice temelii?"

In loc de a-i aşterne „puternicele temelii" de cari vorbiţi, aţi voit să-i clădiţi un edificiu pe nisip, spre a o lăsa în voia vânturilor.

„Instrucţiunea publică în sate stă în faşă şi cea din oraşe bolnavă este", ziceţi acum.

A cui e vina? Unde vă sunt socotelele, unde vă este solicitudinea pentru ţăran, „Temelia casei", solicitudine de care faceţi atâta paradă în cuvinte, făr'a o traduce niciodată în fapte? Număraţi printre voi, proprietari mari, capitalişti de frunte, oameni înavuţiţi din sudoarea poporului: unde le sunt localele de şcoale construite, bisericile reparate, binefacerile răspândite pe seama populaţiunii rurale? Acestea le lăsaţi pe sarcina „conservatorilor", a „sincerilor reacţionari" ...Ciocoi! ciocoi! mai străini în patria voastră decât lepădăturile Fanarului!

„Ingrijit-au, vă mai întrebaţi, proprietarii cei liberali, prefecţii, subprefecţii, deputaţii şi senatorii, conform art. 8 al legii rurale, despre pământurile celor morţi fără copii. şi cari sunt furate de către primari, notari şi notabili răpitori ai dreptăţii sătenilor?"

„Ingrijit-au de dreptul săteanului la pădure, de hotărnicie şi de împietruirea izlazurilor?"

Intrebaţi-vă, căci noi v'am făcut de mult aceste cestiuni. In loc să înţelegeţi însă nevoile săteanului, în loc să-l instruiţi şi să-l luminaţi asupra adevăratelor lui interese, în loc să-l ocrotiţi şi să-l ajutaţi, l-aţi asmuţit, prin circulări perfide, în contra proprietarului, făcându-l să creadă în naivitatea lui, că nu mai are trebuinţă să muncească pământul, căci d. Ruset îngrijeşte de fericirea lui. Şi lucrul neauzit: în numele nu ştim căror principe, aţi ameninţat pe funcţionarii publici cu destituirea dacă vor continua să aplice legea votată de corpurile legiuitoare şi sancţionată de Capul Statului.

Lăsaţi ţăranul în pace, căci progresul nu se improvizează prin comoţiuni violente. El este opera înceată şi înţeleaptă a timpului.

Ţara v'a făcut experienţa în decurs de şase ani, şi a văzut

că n'aţi învăţat decât a vă rotunji averile pe spinarea ei. In această privinţă, dibăcia voastră va fi o tristă lecţiune pentru generaţiunile viitoare.

Dacă vă va face cineva bilanţul, el va fi scurt şi dureros: mizerie înlăuntru! umilinţă în afară!

Duceţi-vă de unde aţi venit!

„TIMPUL" ŞI PROBLEMA ŢĂRĂNEASCĂ

Citit-a vreodată d. C. A. Rosetti resturile sofiştilor greci, eristica filosofilor din India, scrierea lui Gerard Hamilton asupra sofismelor parlamentare, cartea lui Dumont din Geneva asupra aceleiaşi materii? Nu ştim în adevăr daca are cunoştinţă de lucrurile acestea, dar ceea ce ştim e: că un sofist politic mai perfect decât părintele democraţiei române arareori se va găsi. Nu cunoaştem în adevăr apucătură, subţire sau din topor, pe care redactorul „Românului" să n'o întrebuinţeze faţă cu noi şi trebue o minte călită oarecum în toate subtilităţile ce se obicinuesc de oameni spre a falsifica adevărul, pentru a întâmpina curioasele, dar intenţionatele sărituri ale spiritului său.

E prea adevărat că mai nu e om politic care să nu facă sofisme, căci sofistica e logica patimei şi a interesului şi patima e oarbă, iar interesul uită tot, pentru a nu se vedea decât pe sine.

Ne-ar duce prea departe daca am analiza şi clasa după Gerard Hamilton tot ce spune d. C. A. Rosetti, care — un sofist naiv şi convins poate de ceea ce zice — îndrăzneşte a afirma în Cameră, şi prin ziarul său, că n'a spus niciodată neadevărul. Niciodată! Dar să ne ierte Dumnezeu şi verde vorbind: d. C. A. Rosetti este incapabil de a spune un singur adevăr, precum e incapabil a-l pricepe. Există o boală de ochi, numită daltonism. Ochii cuprinşi de ea văd colorile altfel; în loc de roşu văd verde bunăoară. Această boală poate deveni foarte primejdioasă, dac'o contractează un conducător de trenuri de drum de fier, căci pricepe semnele ce i se dau cu steaguri sau discuri colorate, altfel de cum i se dau, şi aplicându-le cum le vede, poate expune pe pasageri ciocnirilor celor mai dezastroase. Ei bine, îi cerem iertare d-lui C. A. Rosetti că ne permitem a-i face diagnoza ochilor săi intelectuali, dar d-sa s'a născut cu daltonismul minţii, e incapabil de-a distinge colorile, pricepe sau se preface a pri-

cepe pe dos ceea ce zicem şi ne atribue aproape pururea contrairul de ceea ce am afirmat. Dac'ar fi mai tânăr, caleavale, îndreptarea ar fi cu putinţă : un bun *collegium logicum* cu insistenţa profesorului de-a nu uita punctul controversei, i-ar ajuta mult. Dar bătrân şi atât de deprins cu mânuirea instrumentelor erorii, noi mai nu putem scrie pentru d-sa, ci pentru bunul simţ al publicului, care ne pricepe, credem, căci nu vorbim chinezeşte, nici apocaliptic.

Astfel „Românul" de ieri spune bunăoară cititorilor săi, că după ce d. Maiorescu a susţinut în Cameră necesitatea reformei tocmelilor agricole, alegătorii săi se întruniră şi-l dezaprobară ; că noi avem tristul curaj de-a *combate astăzi* ceea ce *am susţinut ieri ;* că acuzând pe ministrul ce-a propus reforma, a cărei necesitate nici noi n'o putem nega, facem act de politică cu scopuri nemărturisite şi de răi patrioţi.

Dee-ne voie d. C. A. Rosetti a contesta cu desăvârşire ceea ce zice. Nimeni n'a dezaprobat pe d. Maiorescu, pentrucă a susţinut necesitatea reformei ; nimeni din noi n'a tăgăduit această necesitate ; nimeni n'a acuzat pe d. ministru *pentrucă* a propus reforma. *Cum* a propus-o, asta a fost cestiunea ; asupra modului am insistat şi l-am găsit revoluţionar şi propriu a agrava, nu a uşura situaţia. Dar modul *cum* se face un lucru e în toate celea esenţial. Cântă pe violină Don Pablo de Sarasate şi cântă pardon de expresie şi onor. Costinescu. *Cum* cântă unul şi altul, asta e cestiunea.

D. C. A. Rosetti voieşte reforma magistraturii. Şi noi o voim, dar cum ? Noi cerem numirea prin concurs de titluri şi vechime de serviciu, precum şi inamovibilitatea ; d. Rosetti voeşte să fie aleasă de garda orăşenească a venerabilului autor de versuri neogreceşti, Serurie. In privinţa necesităţii reformei ne înţelegem deci cu onor. d. Rosetti, dar în modul cum pricepem unul şi altul lucrurile, ne cam deosebim, n'ar fi cu bănat, şi încă binişor.

Şi noi am voi răul ţăranului ?

Dar dacă, de ani încoace, a fost foae care'n nenumărate rânduri s'a ocupat cu de-a măruntul şi se va ocupa încă de soarta ţăranului, acea foae a fost *„Timpul"*. Numai răposatul Bolliac a mai scris poate cu atâta convingere ca şi noi în cestiunea aceasta şi colecţia din anul trecut şi din cel curent e faţă pentru ca oricine să se convingă că e poate singura cestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea şi cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai ţăranul, acest unic şi adevărat popor românesc.

El căruia nu-i dăm nimic în schimb, păstrează prin limbă şi datini unitatea noastră naţională ; el e păstrul caracterului nostru în lumea aceasta franţuzită şi nemţită, el e singurul

care de zece veacuri n'a desperat de soarta noastră în Orient. Aşa chilos şi greoiu cum este, e o parte din rezistenţă în el, pe care nimeni n'o poate sfărâma, nimeni îndupleca. Lipit în Basarabia, de colosul ucigător de naţii al Rusiei, el, neamul râzător al lui Miron Costin, îşi bate joc de muscali sub nasul lor, parc'a lui ar fi împărăţia Muscalului. In Ardeal scoate cusur Ungurului şi Neamţului ; pretutindeni acelaş, pretutindeni întruparea tinereţei etnice, pretutindeni simţindu-se şi fiind superior celor ce-l înconjoară.

Şi noi i-am voi răul ?

Dar dovada cea mai vie e istoria recentă chiar. Două din trei părţi a întreg pământului României îl dădea Regulamentul organic în posesiunea ţăranului, în schimbul a 22 zile de lucru pe an. Astăzi ? Sub domnia banului cosmopolit şi a posesiunii cosmopolite, d. C. A. Rosetti e silit să prevază în lege ca cel puţin 2 zile pe săptămână să rămână pe seama ţăranului, ca să-şi cultive pământul său propriu. Va să zică nu 22 de zile ale regulamentului, ci 220 de zile ale erei liberale, înzecit atâta cât muncea înainte, munceşte astăzi şi e mai sărac decât oricând.

Şi cine e de vină dacă ţăranul nostru nu mai e la largul lui?

Cine, decât reformatorii cari au voit să 'ndrepteze datinele aşezate de Domnii cei vechi şi adunate în această privire în Regulament ?

Cine decât inovatorii cari credeau a putea inventa o altă ţară, cine decât cei ce au introdus trebuinţe străine, legiuiri străine, mode străine, cine decât cei ce fără ştiinţă de carte şi fără seriozitate morală s'au improvizat în stăpânitori ai acestei vechi şi binecuvântate ţări ? Nu ne mai silească d. C. A. Rosetti a repeta crudele adevăruri despre plebea nesăţioasă de străini şi semi-străini, pe care i-a înţolit din sudoarea aceluiaş ţăran, pe care se prefac azi a-l compătimi, căci, când ajungem a vorbi de ea, d-sa ştie fără îndoială din experienţă că tot fanatismul nostru de rassă se deslănţue atunci şi că praful se alege din gheşeftarii şi patrioţii de meserie cari-l servesc.

Aşa dar încă odată : voim reforma legii tocmelelor, dar nu cum o voeşte d. Rosetti, căruia nu tocmelele, ci popularitatea şi vrajba socială-i umblă prin cap. O voim cu serioase şi amănunţite studii, cu păstrarea celor două principii necesare în materie : libertatea transacţiunii şi obligativitatea strictă a îndeplinirii ; o voim de bună credinţă şi întemeiată astfel, încât să nu mai poată fi o armă de influenţă electorală în mâinile guvernului.

Şi fiindcă pe d. C. A. Rosetti nu-l mai putem îndrepta, am dori ca treaba copiilor săi să nu fie a realiza republica, ci aceea de-a se pune serios pe carte şi pe muncă, pentru a com-

pensa prin ele darea ţăranului care-i susţine. Puindu-se pe carte, studiind datinele drepte şi vechi ale ţării lor şi ale altora, se vor convinge că mare mult bine a fost odinioară în această ţară şi mare mult la largul lor şi în dragă voie trăiau oamenii înainte de epoca reformelor şi înoiturilor ; se vor convinge că statul omenesc nu e rezultatul unui *contract sinalagmatic*, ci un organism, produs de natura intimă şi de înclinările unui popor şi că arta politică e ca arta medicului : are să subvină acţiunii şi reacţiunii binefăcătoare a naturii, nu să impună legi *a priori* unui organism, care nu poate trăi decât în conformitate cu legile lui înăscute. Atunci se vor convinge tinerii că boala imigrării străinilor, boala simplificării muncii naţionale, boala feneantismului, sunt toate a se atribui ideilor şi trebuinţelor nesănătoase şi disproporţionate, introduse în ţară de minţi semidocte, de barbari pospăiţi.

Şi... mai ştii ?... poate vor deveni reacţionari ca şi noi, poate se vor convinge că un popor tânăr nici nu e în stare a fi altceva decât reacţionar şi că demagogia şi republica universală nu sunt decât semne de marasm senil la o rassă învechită în zile rele, ale cării puteri morale s'au sleit.

PROPRIETATEA IN TRECUTUL ROMÂNESC

Proiectul de lege al tocmelelor venind Luni la ordinea zilei, multele idei eronate cari s'au produs în anii din urmă asupra originei proprietăţii precum şi a clăcii în România şi pripa reformelor răsărite din aceste erori, ne face să ne întoarcem încă odată la istoria adevărată a relaţiunilor vechi dintre proprietatea mare de pământ şi muncă, căci ni se pare că o descriere clară a evoluţiunii unor raporturi atât de necesare e adesea esenţială pentru cunoaşterea cestiunii.

Se va zice că reformatorii şi agitatorii, că d. C. A. Rosetti în deosebi, au voit binele, şi dacă rele sunt, nu sunt a se atribui intenţiilor lui, ci împrejurărilor.

Aceasta — o repetăm de atâtea ori — ar putea fi o scuză pentru un om privat, nu este pentru unul public. Greşelele unui om public se traduc în nenorociri asupra a milioane de oameni nevinovaţi ; mai mult încă : d-sa *trebuia* să greşească şi să greşească pururea. Neavând un cui în ţara aceasta, nici cuiul lui Pepelea din poveste, neavând un petec pe toată faţa pământului ţării, străin prin origine dar şi mai străin prin apucături şi prin idei, pentru d-sa politica este o pură afa-

cere de invenţie şi de combinaţie, de negustorie de idei şi de principii. Din citire de cărţi franţuzeşti şi *a priori* şi-a croit în minte o serie de principii demagogice, o idee de stat cosmopolită, neistorică şi neromânească, un fel de Americă cel puţin, daca nu de-a dreptul comună, şi c'o stăruinţă vrednică de un scop mai bun, au propagat în curs de douăzeci şi cinci de ani tot ce i-a trecut prin minte, indiferent dacă stetea sau nu în legătură cu starea de cultură, cu stadiul de evoluţiune a statului român.

Care era starea ţării, dreptul ei, înainte de regulament, căci fără îndoială „Regulamentul organic" făcut din iniţiativa imperiului despotic al ţărilor, a trebuit să fie în opoziţie în unele părţi măcar, cu „bătrânele şi bunele datini" ale ţării, precum zicea Mateiu Basarab.

Cronicele amânduror ţărilor ne-o spun limpede: „La început tot pământul ţării Domnesc era"... *ager publicus*, indiviziunea. Acest pământ se împarte între ostaşii cuceritori, *gentes*, moşneni sau răzeşi, între căpitanii lor — boieri, şi restul rămâne pământ Domnesc. Moşiile cari se dau boierilor, li se dau cu privilegiul de-a le coloniza cu ce condiţii vor putea; favoarea cea mai mare pentru colonizări era aceea de-a forma „Slobozii" (asylum) — loc în care oamenii robiţi, condamnaţi la pedepse, străini, aşezându-se, scăpau de urmărire. Roma chiar a fost la început o „slobozie" precum se ştie, căci slobozie însemnează „libertate".

Cine se aşeza pe aceste moşii, originea proprietăţii cărora este dania Domnească, se aşeza în condiţiile cu care convenia cu proprietarul şi aceste condiţii, în dealtmintrelea cam uniforme peste tot locul, sunt originea clăcii şi a dijmei. Cu desăvârşire aceleaşi raporturi domneau în Ardeal şi Ungaria. Şi aci pământul Românilor: Făgăraşul, Maramureşul, cele opt ţinuturi ale Banatului de Severin, Munţii apuseni, sunt împărţite între ginţile războinice de Români aşezate acolo, sunt inalienabile, sunt proprietatea lor. Cellalt pământ, Domnesc sau Regal, fusese dăruit parte la nobili Unguri, parte Saşilor colonizaţi, parte nobililor Români. Dar ginţile libere înmulţindu-se repede în ţinuturile lor, parte intră pe moşiile dăruite nobililor, sub condiţii convenite cu aceştia, parte, nesuferind raporturile bisericeşti din Ardeal şi Ungaria şi mai ales presiunile de convertire ale Papei, trec munţii şi întemeiază Ţara Românească şi Moldova. Cu prisoasele ginţilor aşezate în ţările noastre se colonizează moşiile mari, cu prisoasele ginţilor din câteva ţinuturi ale Ardealului şi Ungariei se colonizează moşiile de acolo şi individualitatea etnică a Românilor suplantează tot ce întâlneşte în cale şi câştigă prin muncă, ţări întregi.

Din aceste fapte, dovedite prin sute de documente, se arată

întâiu, că Românii au fost un popor pururea liber şi că nelibertatea e de-o provenienţă foarte târzie. In Ardeal şi Ţara Românească glebae adscriptio e introdusă, din cauze curat timporare şi de oportunitate, de Mihaiu Viteazul.

Al doilea se dovedeşte că era un popor ce respecta dreptul altuia cu sfinţenie. Eşind din locurile părinteşti, câştigate prin merite răsboinice, şi aşezându-se pe moşia altuia, câştigată tot prin asemenea merite, el transigea în privirea condiţiilor aşezării, păstrându-şi un singur lucru, caracteristic pentru un popor eroic : libertatea personală. Chiar când ia arma în mână, n'o face pentru a cuceri proprietatea nobilului, ci pentru a *restabili condiţiile primitive cu care s'a aşezat prin liberă transacţie pe acea proprietate.* Crunte şi viteze bătălii au avut ţăranii clăcaşi din Ardeal cu adversitatea nobililor şi adeseori isbutesc a-şi revendica condiţiile primitive de aşezare.

Raportul privitor la cestiunea agrară, adresată de-o Comisie ad-hoc lui Barbu Vodă (Ştirbeiu) spune identic acelaş lucru, care rezultă din întreaga istorie a dreptului român. Proprietarul e liber pe proprietate, ţăranul pe munca sa şi pe averea mobiliară. Aşezarea pe moşii s'a făcut prin tranzacţii, păstrându-şi ţăranii deplina libertate personală.

Erau aceste raporturi favorabile ţăranului ? Fără îndoială, căci statistica ne-o dovedeşte. Dela începutul secolului, până la 1864 populaţia română creşte repede, după formula lui Malthus am putea zice — dela 1864 ea începe a scădea şi scade din ce în ce mai repede.

Dacă d. C. A. Rosetti îşi însuşeşte meritul de-a fi reformat ţara, vază cu ce preţ a făcut-o. Cu mortalitatea poporului românesc.

Să venim însă şi la Mihaiu Viteazu, acest om fenomenal prin vitejie şi prin minte, această jertfă tragică a unui mercenar de rând ca Basta. Mihaiu decretează pentru Ardeal şi Ţara Românească *glebae adscriptio,* vecinătatea, legarea de pământ. Un act nedrept se va zice, care ridica libertatea personală. Dar oare ce zicea Mateiu Basarab despre tendinţa capitalului bănesc de-a suplanta, prin efectul cametelor, pe vechii proprietari prin noi proprietari de origină străină ? Noul proprietar — neistoric — putea zice locuitorului : „Daca ai dreptul de-a te muta de pe pământul meu, am şi eu dreptul de a te alunga când voiu". Mihaiu răspunde : „Tot pământul ţării acesteia la început Domnesc a fost ; proprietate absolută nu există în zilele mele. Noi, Domnul, ţi-am dat acest pământ, dar ţi l-am dat cu rezerva că-l vei exploata în anume condiţiuni. Aceste condiţiuni sunt pozitive după obiceiul pământului : parcelarea în ferme cu dreptul de dijmă şi o zi de lucru pe săptămână. Ţie-ţi

trebue muncă? Bine. Ţi-o dau. Dar mie-mi trebue popor, pentrucă am de purtat războaie şi nevoie de contribuabili. De aceia-l leg de pământul tău, pe acest popor, şi ori cât s'ar înmulţi, tu ai să-i dai pământ.

Ceace-i uimitor în documentele noastre vechi şi-ţi umple inima de duioşie şi iubire, este profunda naivitate şi bună credinţă de cari sunt dictate. Oamenii, poate unde erau de aceiaşi rassă şi înrudiţi fizic şi moraliceşte, nu erau numai cuminţi, ci şi binevoitori. In acest aluat nu intrase încă drojdiile uliţelor Ţarigradului, cari să-l facă să fermenteze. Astfel şi măsura lui Mihaiu Vodă era de-o mare bună credinţă. In mai puţin de 40 de ani populaţia Ţării-româneşti ajunge la două milioane pe atunci, veniturile statului la 200.000 de galbeni; Mateiu Basarab este acela care culege fructele semănate de marele şi nefericitul său predecesor.

Astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut — care la 1848 ar fi fost posibilă poate.

Legea rurală a scos proprietatea de sub vechiul drept public, a şters orice urmă a principiului indiviziunii precum şi a originei de agru public. Proprietatea mare şi cea mică sunt azi *absolute*. Fără îndoială din punct de vedere social şi politic acesta este un progres, încă de aşa natură, în cât o retragradare să nu mai fie cu putinţă.

Ne îndoim însă că acest progres, în momentul în care s'a realizat a fost potrivit cu stadiul de evoluţiune al societăţii române.

Daca, la 1848, generaţia de agitatori ar fi fost compusă din oameni serioşi, cunoscători ţării, poporului şi datinelor lui, nu bonjurişti pomadaţi şi frizaţi, daca ar fi fost Tudor şi nu C. A. Rosetti, acesta ar fi căutat îndreptarea în întoarcerea la trecut.

Ars trebuia „Regulamentul organic" ş'aşa, dar trebuia ars în favorul vechilor instituţii româneşti nu în favorul bagajului de idei cosmopolite şi *a priori* ale revoluţiei franceze.

Aceasta din urmă a fost o revoluţie a burgheziei, deci cu toate fibrele şi rădăcinile străine de nevoile şi trecutul ţării noastre de plugari şi păstori.

20 mai 1882

INSTITUȚIUNILE ȚĂRII IN LUMINA LOR ISTORICĂ

Odată apucând pe clina unor reforme cari nu țin seamă nici de datina țării, nici de aptitudinile poporului, nici de trecut, de sigur că onor. d. C. A. Rosetti și compania sa politică nu se vor opri numai la regularea tocmelelor agricole, ci vor încerca să răstoarne totul cu sus'n jos, pentru a ara pământul istoriei române în toate direcțiunile, să nu rămâie nici sâmbure, nici rădăcină din ideile trecutului, pentru ca brazda să fie îndestul de înfoiată și de moale să primească în ea sămânța nouilor idei... ale republicei.

Se știe că toate cele în țara aceasta sunt pentru onor. tagmă nu lucruri ce-au rațiunea lor de-a fi în chiar natura statului și-a poporului, ci afaceri de combinații temporare și de expedient. Chiar coroana Regelui nu este forma consacrată a existenței politice a poporului românesc din suta a treisprezecea începând, nu este coroana Basarabilor pe fruntea unui dinast european — ci un mijloc de menținere la putere a partidului roșu, căci d. C. A. Rosetti declară că e — „republican și că e treaba copiilor săi de-a realiza republica". Coroana există, pentrucă onor. părinte al democrației o îngăduie să existe și o îngăduie pentru că sub eticheta monarhică „trăim în realitate în republică".

Dar dacă însuși felul nostru de-a fi, chipul de existență tradițional și monarhic al statului român, e numai o cestie de timp și oportunitate, cum o fi privind onor. tagmă patriotică celelalte instituții ale țării? Magistratura? Cu toate opiniile clare și exprese ale țării și ale organelor ei judecătorești, tagma voiește eligibilitatea ei și proiectul în cestiune e și depus pe biroul camerei. Un proiect voluminos, plin de cârciocuri, menit a face din justiție unealta de ocară a partidului roșu, o sclavă a patimilor momentane, o îngăduitoare a apetiturilor, o creațiune a stării timporare de corupție.

Impărțirea țării în plaiuri și ocoale? Un alt proiect de lege șterge cincizeci de plaiuri c'o singură trăsătură de condeiu. Dar multe din acestea au istoria lor proprie; unele ascund începuturile legendare ale statului român, unele sunt leagănul vechilor și nouelor noastre oștiri teritoriale și a eroilor? Ce'nsemnează toate acestea în ochii unor oameni, pentru care România e numai *din întâmplare* o patrie, cărora formele ei moștenite nu vorbesc în nici o limbă și nu au nici un înțeles?

Biserica? Creaţiunea aceasta eminamente naţională a unui Iuga Vodă, carele la a. 1399 încă o face neatârnată de orice hierarhie bisericească sau lumească, biserica lui Mateiu Basarab şi a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei şi unitatea etnică a poporului, ea care domneşte puternică dincolo de graniţele noastre şi e azilul de mântuire naţională a ţării unde Românul nu are stat, ce va deveni ea în mâna tagmei patriotice? Un instrument politic. Un alt proiect de lege voieşte a introduce în Sinoade pe onor. Sihleanu, pe liberi cugetători şi pe atei; tinda templului devine un teatru pentru advocaţi fără pricini şi banul roşu al văduvei, o fisă pentru jucători de cărţi.

E asemenea vorba, ca în locul votului pe colegii, să se introducă în mod clandestin sufrajul universal, vorba ca voturile tuturora să fie egale, indiferent fiind de unde-i, cine-i, ce are ori ce ştie fiecare. In locul teoriei de „român şi român" se erige teoria de „om şi om" în materie electorală, care realizându-se va pune majoritatea în mâna immigraţiunii, încât noi înşine să ajungem poate să fim consideraţi ca străini în ţara noastră strămoşească.

Iată pe scurt tendinţele viitoare ale partidului roşu. Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politiciani, ţara teren de exploatare pentru străini, viaţa noastră publică o ocazie pentru ilustrarea şi ridicarea în sus a immigraţiunii din câteşi patru unghiurile lumii.

Şi toate le îngăduim noi, o ţară de oameni, îngăduim ca un venetic, să se atingă de tot ce constitue trecutul nostru — de tot ce e menit a menţine caracterul şi unitatea poporului nostru.

ARTA GUVERNĂRII

Ceea ce dă guvernului roşu aproape caracterul unui guvern străin, tot atât de vitreg precum ar fi domnia Muscalilor sau a Turcilor, este atât lipsa de respect pentru tradiţie şi trecut cât şi deplina necunoaştere a naturii statului şi a poporului românesc, pe cari le privesc pe amândouă ca pe nişte terene de experimentare.

Iohn Stuart Mill observă deja în scrierea sa asupra guvernului reprezentativ, că sunt spirite, „cari privesc arta guvernământului ca o cestiune de afacere". O maşină de vapor

sau una de treer, o moară, c'un cuvânt orice operă mecanică cu resorturi moarte a cărei activitate şi repaos se regulează după legile staticei şi ale dinamicei, e pentru ei ceva asemănător cu statul ; maniera lor de-a privi lumea, societatea, poporul e o manieră mecanică. Formulele şi frazele cari umplu programele acestor oameni, nu sunt adevăruri în sine, ci numai nişte expediente timporare, pe cari e sau nu oportun de-a le aplica.

Tradiţia ? Nu-i nimic. Vechile datini de drept ori de cuviinţă ale poporului sunt nişte prejudiţii. Modul de-a exista al statului, forma lui monarhică bunăoară sunt lucruri despre cari e în sine indiferent de există sau nu ; valoarea lor e numai relativă şi are numai atâta preţ, pe cât contribue la realizarea ambiţiei personale a unui om sau a unui grup de oameni, cari văd în stat un mijloc de-a face avere, de-a-şi câştiga nume, de-a ajunge la ranguri şi la demnităţi.

Dar se ruinează poporul ? Le e cu totul indiferent. Dar se alterează dreptatea moştenită a caracterului naţional, dar se viciază bunul simţ, dar se împrăştie ca de vânt comoara de înţelepciune şi de deprinderi, pe care neamul a moştenit-o din bătrâni mai vrednici din generaţia actuală ? Ce-i pasă liberalului de toate astea ? Toată lumea să piară, numai Manea să trăiască ! Orice idee apriori, răsărită în creerii strâmţi a unui om curios, orice paradox e bun, numai să aibă puterea de-a aprinde imaginaţia mulţimii şi de-a o duce pe calea aceea, care n'o conduce *pe ea* spre bun traiu, spre muncă şi adevăr, ci care poate ridica o pătură nouă de oameni în sus, o pătură turbure, despre care să nu ştii bine nici ce voeşte, nici ce tradiţii are, nici dacă e capabilă a conduce un stat ori nu.

„Există alţi logiciani politici — continuă Iohn Stuart Mill — cari privesc ştiinţa de-a guverna ca o ramură a ştiinţelor naturale". Nu pe ales aşa dar sunt formele de guvern ; nu expediente sunt, nu opera unor intenţiuni premeditate, ci un produs organic al naturii, gingaş ca toate produsele de soiul acesta ; afacerea noastră e de-a cunoaşte proprietăţile lui naturale, şi nu de-a-i dicta legi, ci a ne adapta legilor cari-i sunt înnăscute.

Genialul Montesquieu însuşi, întemeietorul cercetării naturaliste în materie de viaţă publică, zice (în cartea *De l'esprit des lois)* că înainte de-a exista legi, existau raporturi de echitate şi de justiţie. „A zice că nu există nimic just şi nimic injust decât ceea ce ordonă sau opresc legile pozitive, este a zice, adaogă el, că înainte de-a se fi construit un cerc, razele lui nu erau egale".

Această îndoită manieră de-a vedea am găsit-o petrecând istoria tuturor statelor ; ea e istoria paralelă a ideilor conservatoare pe de-o parte, a celor demagogice pe de alta. Deosebirea pătrunde şcoală, justiţie, administraţie, vederi economice, tot.

Pe terenul muncii liberalul care nu vede decât rezultatele, va zice : scopul economiei politice e producţiunea.

Producţiune numeroasă, bănoasă, ieftenă iată singura ţintă ce-o urmărim. De aci apoi o împărţeală a muncii după naţiuni ; una să producă numai un lucru şi să fie absolut ineptă şi incapabilă de-a produce altceva ; alta alt lucru. In adevăr imens, eftin, bănos. Fiinţa inteligentă a omului, redusă la rolul unui şurub de maşină, e un produs admirabil al liberalismului în materie de economie politică.

Oare nu are mai multă dreptate acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e *omul* care produce, nu lucrul căruia-i dă fiinţă ? E vorba ca toate aptitudinile fizice şi morale ale omului să se desvolte prin o muncă inteligentă şi combinată, nu ca să degenereze şi să se închircească în favorul uneia singure. E vorba apoi ca totalitatea aptitudinilor unui popor să se desvolte, nu să degenereze toate şi să se condamne poporul întreg la un soiu de muncă, care să-l facă unilateral, inept pe toate terenele afară de unul singur.

Natura poporului, instinctele şi înclinările lui moştenite, geniul lui, care adesea neconştiut, urmăreşte o idee, pe când ţese la războiul vremii, acestea să fie determinante în viaţa unui stat, nu maimuţarea legilor şi obiceielor streine. Deci, din acest punct de vedere, arta de-a guverna e ştiinţa de-a ne adapta naturii poporului, a surprinde oarecum stadiul de desvoltare în care se află şi a-l face să meargă liniştit şi cu mai mare siguranţă pe calea pe care-a apucat. Ideile conservatoare sunt fisiocratice, am putea zice, nu în sensul unilateral dat de d-rul Quesney, ci în toate direcţiile vieţii publice. Demagogia e din contră ideologică şi urmăreşte aproape totdeauna realizarea unor paradoxe, scornite din mintea omenească.

Legile demagogiei sunt factice, traduse de pe texte străine, supte din deget, pe când ele ar trebui să fie, dacă nu codificarea datinei juridice, cel puţin dictate şi născute din necesităţi reale, imperios cerute de spiritul de echitate al poporului ; nu reforme introduse în mod clandestin, necerute de nimenea sau vulgarizate ca o marfă nouă sau ca un nou spectacol, ca eligibilitatea magistraturii pe care nimeni n'o cere. Măsurile economice ale demagogiei sunt o maimuţărie. Ii vezi creând drumuri nouă de fier, tot atâtea canaluri pentru scurgerea industriei şi prisosului de populaţie din străină-

tate, pe când adevărate măsuri ar fi acelea menite a desvolta aptitudinele cari sunt în germene în chiar poporul românesc.

Căile ce se deschid concurenţei absolute, departe de-a desvolta unul din acei germeni, îi face să se usuce şi să degenereze, restrângând pe Român numai la acel teren mărginit, pe care mai poate suporta concurenţa, la agricultură. Dar nefiind toţi plugari — ce devine restul? Restul caută funcţii şi liberalii exploatează inepţia economică, pe care ei au creat-o, deschizând din ce în ce mai multe funcţii pentru miile de nevolnici economici, cărora le-a dat naştere tocmai liberalismul în materie de economie politică.

De teapa aceasta sunt toate planurile de reformă şi organizare ale d-lui C. A. Rosetti.

UNITATEA DE RASĂ ŞI DE LIMBĂ A ROMÂNILOR

Contele Wolkenstein s'a întors din Paris la Viena şi după mărturisirile sale proprii e foarte mulţumit de rezultatele misiunii lui în cestiunea Dunării.

„Pesther Lloyd" ne spune că aranjamentul pe care contele l-a pus la cale cu d. Camille Barrère, delegatul Franţei în comisiunea europeană din Galaţi, e de pe acum sigur de consimţământul Germaniei şi al Franţei, precum pe de altă parte e deasemenea aproape sigur că Austria nu ar tăgădui punerile la cale ale plenipotenţiarului ei. Amănuntele acestor puneri la cale nu sunt cunoscute încă, deci nu se poate aprecia, dacă Austro-Ungaria are cauze de-a împărtăşi pe deplin satisfacţiunea ce o simte contele. Daca e adevărat, zice organul oficios al guvernului unguresc, că, precum se exprimă contele, noi am turnat apă în vinul nostru şi că am sacrificat multe din poziţiunile noastre esenţiale chiar atât ale punctului nostru de plecare, cât şi ale propunerii Barrère, atunci, în dorinţa noastră de-a înlătura neîncredera celorlalte puteri şi de-a mântui cu agitaţia politică care fără trebuinţă s'a atârnat de cestiunea aceasta, am mers învederat până la acea margine delicată, unde începe însăşi *sacrificarea drepturilor* noastre — ba poate chiar dincolo de această margine. Cată în dealtmintrelea să aşteptăm indicaţiuni mai exacte asupra compromisului, până a fi în stare

JOUI 1 APRILIE 1882 | Administrația, Calea Victoriei Nr. 102. | ANUL AL VII—No. 70

ABONAMENTELE

[illegible]

Un numĕr 15 bani.

TIMPUL

REDACTIA, CALEA VICTORIEI Nr. 102.

ANUNTURI ȘI INSERȚII

[illegible]

AVIS

Domnii abonați din provincii sunt rugați a grăbi trimiterea abonamentului d-lor; cu atât mai mult rugăm pe cei ce nu au plătit pe anul trecut, se desfacă datoria d-lor.

Cu această ocasie atragem serioasa atenție și a d-lor corespondenți ca o dată cu trimiterea banilor să bine-voiască a trimite și foile rĕmase.

Bucureşti 31 martie 1882

Ceea ce dă guvernului roșu aproape caracterul unui guvern străin tot atât de vitreg precum ar fi domnia Muscalilor sau a Turcilor, este atât lipsa de respect pentru tradiție și trecut cât și deplina necunoaștere a naturii statului și a poporului românesc, pe cari le privesc pe amândouĕ ca pe niște terene de experimentare.

John Stuart Mill observa deja inteferea sa asupra guvernului reprezentativ că sunt spirite cari privesc arta guvernămêntului ca o chestie de [illegible] ca operă mecanică cu resorturi moarte [illegible] se regulează după legile staticei și ale dinamicei, e pentru ei ceva asemĕnător cu statul, maniera lor de-a privi lumea, societatea, poporul e o mașină mecanică. Formulele și frazele cari umplu programele acestor oameni nu sunt adevĕruri în sine, ci numai niște expediente timporare, pe cari e sau nu oportun de-a le aplica. Tradiția? Nu-i nimic. Vechile datini de drept ori de cuviință ale poporului sunt niște prejudiții. Modul de-a exista al statului, forma lui monarhică bunăoară sunt lucruri despre cari e în sine indiferent de există sau nu, valoarea lor e numai relativă și are numai atâta preț, pecât contribue la realizarea ambiției personale a unui om sau a unui grup [illegible] de-a face avere, de-a și câștiga [illegible] de-a ajunge la ranguri și la demnități.

Dar se ruinează poporul? Le e cu totul indiferent. Dar se alterează dreptatea moștenită a caracterului național, dar se vieţuiă bunul simț, dar se risipește ca de vênt comoara de înțelepciune și de deprinderi, pe care neamul a moștenit-o din bĕtrâni mai vrednici decât generația actuală? Ce-i pasă liberalului de toate astea? Toată lumea sa piară, numai Manea să trăiască! Orice idee oare-care reapare [illegible] numai să aibă puterea de-a aprinde imaginația mulțimei și de-a o duce pe calea aceea, care n-o conduce pe ea spre bun traiu, spre muncă și adevĕr, ci care poate ridica o pĕtură nouă de oameni [illegible], o pĕtură turbure, despre care să nu știi bine nici ce voește, nici ce tradiții are, nici dacă e capabilă a conduce un stat ori nu.

„Există alți logicieni politici—continuă John Stuart Mill—cari privesc știința de-a guverna ca o ramură a științelor naturale". Nu pe ales așa dar sunt formele de guvern, nu expediente sunt, nu opera unor intenții premeditate, ci un produs organic al naturii, gingaș ca toate producțele de soiul acesta, afacerea noastră e [illegible] ci a ne adapta legilor cari-i sunt [illegible].

Geniatul Monstesquieu însuși, întemeietorul cercetării naturaliste în materie de viață publică, zice (în cartea „De l'esprit des lois") că înainte de-a exista legi, existau raporturi de echitate și de justiție. „A zice că nu există nimic just și nimic injust decât ceeace ordonă sau opresc legile pozitive, este a zice, adaogă el, că înainte de-a se fi construit un cerc, razele lui nu erau egale".

[illegible] ror statelor, ca o istorie paralelă a ideilor conservatoare pe de-o parte, a celor demagogice pe de alta. Deosebirea pĕtrunde școală, justiție, administrație, vederi economice, tot.

Pe terenul muncii liberalul care nu vede decât resultatele, va zice: scopul economiei politice e producțiunea.

Producțiune numeroasă, bărbată, ieftenă iată singura țintă ce-o urmărește. De aci apoi o împărțeală a muncii după națiuni, una să producă numai un lucru și să fie absolut ineptă și incapabilă de-a produce altceva; alta alt lucru. În adevĕr imens, eften, bănos. Ființa inteligentă a omului, redusă la rolul unui șurub de mașină, e un produs admirabil al liberalismului în materie de economie politică.

Oare nu are mai multă dreptate acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e omul care produce, nu lucrul căruia-i dă ființă? E vorba de toate aptitudinile fizice și morale ale omului să se desvolte prin o muncă inteligentă și combinată, nu ca să degenereze și să se încbircească în lucrul uneia singure. E vorba apoi ca totalitatea aptitudinilor unui popor să se desvolte, nu să degenereze toate și să se condamne poporul întreg la un singur soiu de muncă, care să-l facă unilateral, inept pe toate terenele, afară de unul singur.

Natura poporului, instinctele și înclinările lui moștenite, geniul lui, care adesea neconștiut urmărește o idee, pe când țese la resboiul vremii, acestea să fie determinante în viața unui stat, nu imitațiunea legilor și obiceielor streine. Deci, din acest punct de vedere, arta de-a guverna e știința de-a ne adapta naturii poporului, a surprinde oarecum stadiul de desvoltare în care se află și a-l face să meargă liniștit și cu mai mare siguranță pe calea pe care-a apucat. Ideile conservatoare sunt [illegible] nu în sensul unilateral dat de d-rul Quesnay, ci în toate direcțiile vieții publice. Demagogia e din contra ideologică și urmărește aproape totdauna reali[illegible]

[illegible]

ȘTIRI TELEGRAFICE

[illegible]

Londra, [illegible]

Petersburg, [illegible]

Paris, [illegible]

Berlin, [illegible]

Viena, [illegible]

A se vedea ultime știri pe pagina III

CRONICA

[illegible]

CRONICA BUCUREȘTILOR

[illegible]

de-a judeca cu temeiu în cestiunea aceasta. Altfel desfășurarea afacerii e departe de a fi ajuns la capăt. Vor trebui silințe noue pentru a câștiga și consimțământul celorlalte puteri și în urmă abia proiectul se va putea supune aprobării Comisiunii internaționale a Dunării. Redeschiderea sesiunii acestei Comisiuni era fixată pentru ziua de 24 Aprilie, însă răstimpul scurt care ne desparte de termenul acesta nu credem să ajungă pentru toate preparativele ce sunt a se face, încât e cu putință ca începutul sesiunii extraordinare să se amâne pe mai târziu.

Ingrijirile lui „Pesther Lloyd" că d. conte ar fi trecut dincolo de marginea delicată unde începe sacrificarea a chiar *drepturilor* Austro-Ungariei, sunt îngrijiri ele însile de-o natură foarte delicată și dovedesc o stare de extremă nervozitate. D. conte n'a putut trece dincolo de acea gingașe margine de vreme ce Austro-Ungaria nu are în apele Dunării de jos *nici un drept*, absolut nici unul, decât doar acela pe care-l are China și Japonia și orice altă putere de pe glob: dreptul liberei navigațiuni. Interese o fi având, nu tăgăduim, dar drepturi nu are și o dovadă că nu le are e că umblă după ele cu lumânarea și poate că va găsi din nou ceea ce caută: pricină și ceartă.

Și sperăm că nici nu le va avea, până când Austro-Ungaria se va sili din răsputeri să rămâie străină poporului românesc, până ce acest popor nu va avea dincolo de munți un teren public de desvoltare cum îl au celelalte. Până ce domnii maghiari vor pretinde a-l maghiariza cu de-a sila, zece milioane de guri și zece milioane de inimi vor striga în contra Austro-Ungariei, căci politicește putem fi despărțiți, dar unitatea noastră de rassă și de limbă e o realitate atât de mare și de energică, încât nici ignoranța, nici sila n'o pot tăgădui. Ei, să nu fi trăit Mateiu Basarab, nici Teofan al Ardealului, nici Varlaam al Moldovei, să nu fi fost suta a șaptesprezecea cu eroii și cugetătorii ei, vă puteați bate joc de noi încă mult timp, dar astăzi nu se mai poate. Azi limba este una dela Satmar pân'în Cetatea Albă de lângă Nistru, dela Hotin pân'n Granița militară, azi datina e una, rassa e una și etnologic e unul și acelaș opopr, care nu mai doarme somnul pământului și a veacurilor.

Ceea ce numesc Maghiarii ideia lor de stat e istoricește un neadevăr și ca realitate etnologică un neadevăr. Incă din suta a treisprezecea poporul românesc avea ținuturile lui proprii, legea lui proprie — antiquam et aprobatam legem — principii proprii, autoritățile proprie elective, fără nici un amestec din partea coroanei ungurești. Era un neam de

ostaşi, oameni de arme, un popor aliat maghiarilor, nu supus lor, atât de puţin supus, încât notarul Regelui Bela nu se sfieşte a-şi încuscri pe cei întâi regi de rassă arpadiană cu ficele Domnilor Români, anteriori înfiinţării statelor dunărene. Notarul poate fi apocrif, poate fi dintr'un veac mai târziu, dar psihologic şi pentru respectul ce-l are pentru poporul nostru e desigur o probă, când lasă să răsară chiar dinastia cea mai veche maghiară din leagănul unei mume române. Dar s'au întins Românii, dar au cuprins ţinuturi în care nu fuseseră, dar dintr'un mic neam de ostaşi a devenit un mare neam de agricultori? Afacerea lor. S'au întins prin dreptul cel mai sfânt din toate, prin dreptul muncii. Cu munca şi-a procurat pământul strămoşesc şi prin colţurile unde intraseră străini, cu munca-l va şi ţinea. Daca iobăgia a existat, ea a fost un contract de muncă şi această muncă seculară au cucerit Ardealul. Aţi condamnat părţi întregi ale poporului nostru la iobăgie, repetând asupră-i blestemul ce Dumnezeu l-a rostit asupra lui Adam: In sudoarea frunţii tale îţi vei câştiga hrana de toate zilele. Dar rassa de stăpânitori fino-tartari a uitat că Dumnezeu nu poate blestema, că blestemul biblic a fost o binecuvântare, căci în acea muncă era viitorul poporului românesc, în acea muncă numărul lui mare, sănătatea inextrictabilă a sufletului şi a trupului lui. Prin muncă şi-a cucerit ţinuturile, prin muncă a ajuns a se cunoaşte pe sine însuşi, prin muncă a ajuns acolo, încât îi e ruşine şi silă de a deveni Maghiar.

Daca dar din realitatea, că există negoţ austriac pe Dunărea de jos, şi există pentrucă am îngăduit să existe, poate rezulta ceva, din realitatea şi mai mare că o jumătate a poporului românesc trăieşte în statul Habsburgilor — pe cari Dumnezeu să-i aibă în sfânta sa pază — rezultă în mod legitim aşteptarea ca să ne vedem respectată limba, datina, individualitatea noastră etnică, bunurile conştiinţei noastre. Pacea naţională cată să precedeze pacea economică. Când poporul românesc va avea în monarhie drepturi egale cu cele ce le au Croaţii, Polonii, Cehii, Austro-Ungaria va înceta de-a fi un stat strein pentru noi şi puţin ne va păsa dacă produsele Ardealului românesc ar inunda pieţele noastre ori viceversa. Poporul românesc, politiceşte despărţit sub doi monarhi, ar forma două zone deosebite de producţiune şi de schimb şi nu ne îndoim că Român cu Român s'ar înţelege şi că nici odată n'ar mai fi vorba de conflicte economice, nici de aversiuni politice între monarhia habsburgică şi statul latin de lângă Dunăre.

E adevărat că pretutindenea — chiar în statul României —

poporul românesc este asuprit, că, precum în Ardeal şi aci i s'au superpus pături de străini, cari falsifică şi împiedecă desvoltarea lor. Lupta în contra rămăşiţelor fanariotice dela noi, pentru cari patriotismul şi naţionalitatea sunt nişte mărfuri ce se cumpără la mezat prin pensii reversibile, propuse de fanariotul Giani şi primite de fanariotul C. A. Rosetti, e o luptă foarte grea, şi existenţa acestor duşmani ai Românimii, predominarea lor în politica statului, include pericolul permanent de-a vedea drepturile noastre pe Dunăre trădate străinului. Dar să sperăm că nu vor mai izbuti a pune la mezat, decât virtuţile lor casnice prin coloanele „Pseudo-Românului".

NOVELE DIN POPOR

de

IOAN SLAVICI

Un volum de 456 pag. Bucureşti 1881.
Editura librăriei Socec et Comp.

Sub titlul de mai sus d. I. Slavici publică întrunite în volum, novelele sale: *Popa Tanda, Gura Satului, O viaţă pierdută, La crucea din sat, Scormon, Budulea Taichii* şi *Moara cu noroc.*

Autorul e de mult cunoscut cititorilor „Convorbirilor" şi celor ai „Timpului", mai mult, e cunoscut publicului german şi va fi credem în curând celui francez, deşi se pare că publicul său propriu, pentru care sunt menite, cel românesc, n'a dat atenţia cuvenită activităţii sale literare.

E înainte de toate un autor pe deplin sănătos în concepţie; problemele psihologice pe cari le pune, sunt desemnate cu toată fineţea unui cunoscător al naturii omeneşti; fiecare din chipurile cari trăesc şi se mişcă în novelele sale, e nu numai copiat de pe uliţele împodobite cu arbori ale satului, nu seamănă în exterior cu ţăranul român, în port şi în vorbă, ci au fondul sufletesc al poporului, gândesc şi simt ca el.

Poate nu e o idee nouă dacă spunem că orice lucrare literară însemnată cuprinde, pe lângă actul intelectual al observaţiei şi conceperei, o lucrare de resumţiune a unor elemente preexistente din viaţa poporului. Sunt scriitori — şi numărul lor e legiune — cari sugându-şi condeiul în gură, scornesc fel de fel de cai verzi, creaţiuni ale fantaziei pure fără corelaţiune cu realitatea, creaţiuni ce, prin noutatea lor, atrag poate câtva timp publicul şi sunt la modă. Descriind situaţii factice, personaje factice sau manierate, sentimente neadevărate sau simulate, umflând un sentimentalism bolnav — în volume întregi, aceşti autori — numărul lor în străinătate e foarte mare — au un public mai numeros de cum ar

merita şi primejduesc în mare grad, gustul, sentimentul adevărului şi bunului simţ.

Credem că nici o literatură puternică şi sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăşi la rândul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului naţional. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atât de bine la legiuitor, la istoric, la omul politic. Nu acel legiuitor va fi însemnat care va plagia legi străine traduse din codicile unor ţări depărtate ce au trăit şi trăesc în alte împrejurări, ci cel care va şti să codifice datina ţării lui şi soluţiunea pe care poporul în adâncul convingerilor sale o dă problemelor în materie.

Nu acel om politic va fi însemnat, care va inventa şi va combina sisteme nouă, ci acel care va rezuma şi va pune în serviciul unei mari idei organice, înclinările, trebuinţele şi aspiraţiunile preexistente ale poporului său.

Nu acel istoric va fi exact, carele în fraze pompoase, va lăuda sau va batjocori întâmplările în trista şi searbăda lor conexiune cauzală, ci acela care va căuta raţiunea de-a fi a acelor întâmplări şi va descoperi-o în adâncimea geniului popular. Unul ca acesta ar descoperi că aceleaşi raţiuni cari au făcut pe Români să crească, i-au făcut să şi cază ; aceleaşi calităţi cari au urcat pe Osmani la înălţimea de stăpânitori a trei continente, au fost rădăcinile pieirii lor ; că orice calitate, orice energie, orice e mare şi puternic ca patimă are în consequenţa cu sine însuşi rădăcinile fericirii şi nefericirii sale. Numai oamenii cari au tăria de-a fi credincioşi caracterului lor propriu, fac impresie în adevăr estetică, ei numai au farmecul adevărului, reprezintarea lor sgudue adânc toate simţirile noastre şi numai aceasta e obiectul artei.

Fără îndoială există talente individuale, dar ele trebue să intre cu rădăcinile în pământul, în modul de-a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent. Autorii generaţiei trecute — un Eliad, un Gr. Alexandrescu, sunt cu tot talentul lor natural, scriitori cosmopoliţi. Alecsandri numai e în generaţia veche acela care şi-au încuscrit din capul locului talentul său individual cu geniul poporului românesc şi de aceea el, împreună cu Negruzzi, Donici, ş. a. e întemeetorul unei literaturi, nu copiate, sau imitate după lord Byron şi Lamartine, ci în adevăr naţionale. Tot această cale, care rezumă poporul pentru a-l reda ca'ntr'o oglindă şie însuşi o urmează şi Slavici.

„Popa Tanda“ e un mărgăritar de popă românesc, vrednic a figura în orice carte de citire pentru sate, un popă cu gura de lup şi inima de miel, care mai cu bătaia de joc,

mai cu sfatul, dar cu pilda proprie mai cu seamă, ridică nivelul moral şi material al unei pustietăţi cum i-a Sărăcenilor.

„O viaţă pierdută" descrie traiul unui ţăran ardelean, care naiv şi onest, vine în mlaştina morală a Bucureştilor, unde pierde tot ce un om are mai scump. Inavuţit în adevăr prin muncă, el dă foc casei şi averei lui, şi părăseşte mocirla morală într'acelaşi cărucior, sărac, şezând pe aceeaşi ladă de Braşov, fără să se uite îndărăt, nevoind să ia nimic dela pământul, care-i mâncase copilul. El se'ntoarse în Ardeal, tot atât de vesel precum venise odinioară, lăsând în urmă-i tot, tinereţe, avere şi mormintele familiei.

„La crucea din sat" şi „Scormon" sunt două gingaşe idile câmpeneşti ; iar „Budulea Taichii" — poate nu atât de sobră în formă ca „Popa Tanda" — e de-o adâncime psihologică mai mare încă. Scrisă cu umor, e de-un gen necunoscut pân'acum la autorii români. Adâncimea marii seriozităţi morale a autorului e acoperită cu bruma uşoară a bătăii de joc şi a comicului. S'ar fi crezut că „umorul", întristarea şi patimele îmbrăcate în haina comică a glumei şi a ridicolului, e străină geniului nostru popular şi proprie numai Englejilor şi Germanilor — „Budulea" d-lui Slavici e o dovadă învederată de contrariu. Se poate scrie umoristic şi românește.

* * *

Ceea ce face meritul scrierilor unui Slavici, Creangă, Nicu Gane, nu este numai talentul autorilor, concepţia lor curat românească, ci şi împrejurarea că într'un mediu pe deplin stricat, cum e pătura superpusă de plebe din România, în mijlocul unei corupţii care împreună în ea viciile orientului turcesc cu ale occidentului, şi-au păstrat sănătatea sufletească, reflectă tinereţea etnică, curăţia de moravuri, seninul neamului românesc. Când vede cineva ce soiu de literatură se prăseşte în România, cum o revistă literară din Bucureşti, care întruneşte într'un snop o adunătură de tineret semistrăin, îşi duce cititorii prin locuri malfamate sub pretextul de-a face poemuri *à la* Alfred de Musset, cum spitalul, balamucul şi cârciuma sunt singurele locuri, cari furnizează sujete artistice literatorilor dela „Literatorul" şi dela alte întreprinderi scandaloase, acela căută să fie recunoscător puţinelor pene în adevăr româneşti, care ne scapă din atmosfera infectă a spitalurilor, ce se pretind reviste literare. In aceste spitaluri, unde mărginirea intelectuală a pretinşilor autori nu e întrecută decât de malonestitatea lor plagiară şi de obrăsnicia cu care ei pe ei înşii se proclamă mari autori, literele

române au relații, firește sterpe, cu niște catâri intelectuali, ceea ce nu oprește că o seamă de acești catâri să fie împodobiți cu medalia *Bene-merenti*. Atâta aveam de zis despre mediul mlăștinos și bolnav, cu care trebue să lupte literatura sănătoasă pentru a-și scoate capul la lumina soarelui.

Căci închipuiască-și cineva — risum teneatis amici — până și gazeta oficioasă a republicei din cafeneaua Procope, „Pseudo-Românul", își dă părerea asupra novelelor lui Slavici, ba criticul — *non emunctae naris* — spune chiar alb pe negru că autorul nu-i place când face spirit. Ceea ce aștepta criticul spiritual al „Pseudo-Românului" sunt calambururi, proprii autorilor jidani din Germania și din Franța, vorbele de șic din romanuri scrise pentru cocotele din Paris, lucruri cari învederat nu se pot găsi în scrierile unui autor român. Ba criticul gazetei cafenelei Procope combate chiar teoria estetică, emisă de d. Maiorescu în „Convorbiri", că terenul vieții naționale e singurul pe care pot răsări romanuri bune. Citează — in contrarium cum s'ar zice — pe Daudet, căci e citit băiatul. Și noi am avea poate de citat ceva — *in contrarium* — la teoria d-lui Maiorescu : romanurile *genealogice* ale lui Emil Zola. Ar fi interesant a se constata, bunăoară, ce minți, dar mai cu seamă ce caractere s'ar naște din încrucișarea rassei ovreești cu cea neogreceașcă, încrucișare ce se operează uneori în România. Fără îndoială amestecătura între două rasse egal de vechi, egal de decrepite fizic și moralicește, ar produce niște exemplare de caracterologie patologică, cari ar fi o adevărată pepinieră pentru viitorul redacțiunii „Pseudo-Românului". Dar acest roman al viitorului cată, după a noastră părere, să fie amânat până în momentul, în care poporul românesc însuși, ajuns la starea ce i-o pregătesc patrioții, nu va mai putea fi un obiect destul de estetic pentru romanțieri și aceștia ar fi siliți a pescui în promiscuitatea San-Franciscului din America dunăreană.

MATERIALURI ETNOLOGICE PRIVIND IN PARTE ȘI PE D. NICU XENOPOL, CRITICUL LITERAR DELA „PSEUDO-ROMÂNUL"

D. Nicu Xenopulos, criticul literar dela „Românul", binevoește a se juca de-a baba oarba cu cititorii „Telegrafului-Fundescu" în socoteala mea. Se *preface* a se supăra pe un pasaj din darea mea de seamă asupra novelelor lui Slavici ;

s'a supărat în realitate pe alt pasaj şi sfârşeşte prin a mă face bulgar şi a descrie după cum îi place exteriorul şi deprinderile mele.

Ceea ce spune d. N. Xenopulos în privirea mea sunt creaţiunile unei fantazii nervoase, excitate prin lovirea ce i-am aplicat-o în darea mea de seamă. Căci dumnealui nu s'a supărat *pe ceea ce citează* în „Telegraful" ci p'un pasaj pe care *nu-l* citează şi care e următorul :

„Şi noi am avea ceva de citat — in contrarium — la teoria d-lui Maiorescu : romanurile genealogice ale lui Emil Zola. Ar fi interesant a se constata, ce minţi dar mai cu seamă ce caractere s'ar naşte din încrucişarea rassei ovreeşti cu cea neogreciască, încrucişare, ce se operează uneori în România. Fără îndoială amestecătura între două rasse egal de vechi, egal de decrepite fizic şi moraliceşte ar produce nişte exemplare de caracterologie patologică, care ar fi o adevărată pepinieră pentru viitorul redacţiunii Pseudo-Românului".

Asta dar v'a supărat, onorabile, iar nici de cum, după cum vă prefaceţi, aluziile la cafeneaua Procope. Aţi văzut în acest pasaj, ceeace şi este în el — o aluzie la originea dv., lucru de care mi-a părut că trebue să v'aduc aminte şi iată de ce.

In critica d-voastră asupra novelelor lui Slavici citesc următoarele :

„Acolo unde d. Slavici voeşte să facă spirit, *el devine nesuferit.*

„Stilul parcă *merge pe brânci* şi nuvela e atât de lungă, încât *chiar nemţii au zis că putea să fie mai scurtă.*

...Nu era nevoie pentru a o explica *să inventăm o teorie ad-hoc, aceea* a romanului ţărănesc, *precum a făcut-o d. Titu Maiorescu* în studiul său *Literatura română,* etc.

Astfel toată atitudinea dv., e de sus în jos, ca şi când aţi avea a da seama despre scrierile unor oameni *inferiori* d-voastre ; e scrisă cu acea cârnire din nas, proprie scriitorilor israeliţi din toate ţările, cu acea suficienţă care se crede superioară ori cui. In acest instinct de suficenţă greco-ovreiască am lovit prin pasajul de mai sus. Dar cine eşti d-ta, pentru ca dela vârsta care-o ai şi cu cunoştinţele ce nu le ai, să-ţi fie permis a-ţi da aere de superioritate ?

Cine eşti ?

Ceea ce nu puteţi tăgădui a fi, pentrucă nu puteţi tăgădui fizionomia, nici o puteţi şterge cu buretele.

De aceea v'aţi şi supărat foc pe spusele mele — căci *adevărul* doare — pe când eu nu mă supăr de loc de modul cum se reflectă persoana mea în ochii d-tale, căci dela aşa

oglindă, nici nu mă pot aştepta la alt reflex. Dar acest reflex nu schimbă deloc realitatea ; el nu mă opreşte de-a fi dintr'o familie nu numai *română,* ci şi nobilă neam de neamul ei — să nu vă fie cu supărare — încât vă asigur că între strămoşii din ţara de sus a Moldovei, de cari nu mi-e ruşine să vorbesc, s'or fi aflând poate ţărani liberi dar jidani, greci ori păzitori de temniţă măcar nici unul. Deşi eu însumi nu dau în genere nicio importanţă acestor lucruri, ele sunt reale şi se pot schimba tot atât de puţin ca şi Evreul D-voastre fizic şi intelectual.

Actele aceste de flagelare le voiu repeta de câteori voiu avea să lovesc în instinctele bastarde ale acelor străini, romanizaţi de ieri de alaltăieri cari privesc toate în ţara aceasta „de sus în jos". Unul abia sfârşeşte liceul, vine să vânză mărunţişuri şi suliman la Bucureşti, îi merge rău o negustorie şi s'apucă de alta : de negustoria literară.

Şi acea fizionomie de frizor nu s'apucă doar să critice ceva de-o seamă cu el ; nu, de Alecsandri se leagă.

D. N. Xenopulos învaţă doppia scrittura şi alte lucruri atingătoare de negoţ în străinătate dar întors, s'apucă de negoţ estetic în coloanele „Pseudo-Românului" judecând iar de sus în jos autori, de cari nici nu e în stare să-şi dee bine seama.

C'un cuvânt, nu în d. Xenopulos *in abstracto* am lovit, ci în defectele înăscute rassei, cari nu se pot schimba. Aceste defecte trebuesc temperate, trebuesc intimidate prin lovituri dureroase pentru a nu deveni stricăcioase vieţii noastre publice.

* * *

Dar această lămurire ce i-o dau d-nului mai sus citat n'ar avea nici o valoare, căci nu credem că Evreul său fizic, pe care-l drapează, fără îndoială cu mai multă eleganţă decât eu partea mea muritoare, să intereseze tocmai mult pe cititor. Această lămurire-mi dă mie ocazia de-a mă rosti asupra unui adevăr pe care-l cred nestrămutat şi care-mi pare de cea mai mare importanţă pentru desvoltarea ulterioară a poporului nostru.

Am avut neplăcuta datorie — căci pentru individ poate deveni o continuă neplăcere — de-a constata un adevăr, despre care mă mir că nu-l formulaseră alţii înaintea mea, de vreme ce plutea în aer şi se impunea de sine însuşi, de-a constata adecă că tocmai în România poporul românesc n'a ajuns — decât cu rare excepţii — *de-a da expresie fiinţei sale proprii.* In viaţa publică, în şcoli, în literatură chiar s'a

superpus o promiscuitate etnică, din părinţi ce nu vorbeau în casa lor româneşte, şi această pătură superpusă e cuprinsă de-un fel de daltonism intelectual faţă cu calităţile unuia din cele mai inteligente şi din cele mai drepte popoare, poporul românesc.

Întâmplarea m'a făcut ca, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc din apele Nistrului începând, în crucis, şi'n curmeziş până în Tisa şi'n Dunăre şi am observat că modul de-a fi, caracterul poporului este cu totul altul, absolut altul decât acela al populaţiunilor din oraşe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputaţii ş. a. m. d. Am văzut că Românul nu seamănă nicăiri nici a C. A. Rosetti, nici a Giani, nici a Carada, nici a Xenopulos, că acest popor e întâiu fizic cu mult superior celor numiţi mai sus, intelectual asemenea, căci are o inteligenţă caldă şi deschisă adevărului, iar în privirea onestităţii cugetării şi înclinărilor e incomparabil superior acestor oameni. Am observat şi mai mult: că clasa veche superioară, rea bună cum o fi fost seamănă în toate cu mult mai mult poporului; că are mai multă francheţă de caracter şi incomparabil mai multă onestitate, că sunt în ea rămăşiţe de vrednicie dintr'o vreme anterioară epocei Fanarioţilor.

Se putea oare să nu conchid că pătura superpusă de roşii nu e nici română de origine, nici asimilabilă măcar? Dovada cea mai strălucită despre aceasta, mi-a dat-o banchetul d-lui C. A. Rosetti, la care mesenii erau într'adevăr de-o stranie, de-o absurdă promiscuitate.

Din citirea isvoarelor istorice m'am convins că în decursul evului mediu, care pentru noi a încetat cu venirea fanarioţilor, n'am avut clasă de mijloc decât ca slabe începuturi şi că această clasă — excepţii făcând de olteni şi ardeleni — e cea mai mare parte de origine străină. De aci abia am putut să-mi explic revoluţia socială petrecută în zilele lui Cuza Vodă, al cărei apogeu e sub domnia lui Carol-Ingăduitorul. Este în realitate, nimic mai mult, nimic mai puţin, de cât proclamarea perpetuă a predominării elementelor străine asupra poporului istoric, compus încă până azi din ţărani mici şi mari. Odată ajuns la această convingere totul era hotărît pentru mine; era o datorie de a fi şi de-a rămâne în partea poporului istoric din care însumi fac parte, şi în contra păturei superpuse de venetici.

M'am convins că acea ură în contra trecutului, acea aruncare în apă a tuturor tradiţiilor, acel abis creat între trecutul de ieri şi prezentul de azi, nu e un rezultat organic şi necesar al istoriei române, ci ceva factice şi artificial.

Nu omul *in abstracto* se mişca în d. C. A. Rosetti în contra boiarilor, ci grecul; nu omul *in abstracto, Fundescu,* înjură

în „Telegraful", ci ţiganul din el ; nu talentul înăscut al d-lui Xenopulos îşi dă în coloanele „Pseudo-Românului" un aer de superioritate, luând cam peste picior novelele lui Slavici sau o teorie a lui Maiorescu, ci „jidanul" din el îşi dă aceste aere. Caracterul din nefericire — se moşteneşte.

Un popor bătrân şi unul tânăr sunt două ramuri din copacul omenirii, dar cari s'au despărţit de mult şi s'au deosebit de mult. Vai de poporul tânăr, cu instincte generoase, cu inteligenţa mlădioasă şi primitoare de adevăr, când vine în atingere cu uscăturile omenirii, cu resturi de popoare vechi care au trecut prin toate mizeriile unei civilizaţii stinse, cu acele resturi în care vertebre şi cranii sunt osificate şi condamnate la o anume formă, resturi intelectual sterpe, fizic decăzute, moraliceşte slabe şi fără de caracter. Toată viaţa publică a poporului tânăr se viciază, moralitatea lui decade, inteligenţa lui sărăceşte şi se uzură. Nu e nici un pericol pentru Români de a-şi asimila rasse tinere de orice origine ar fi, dar un pericol mare de-a asimila rasse bătrâne, cari au trecut prin o înaltă civilizaţie şi prin mare corupţie, şi cari în decursul vieţii lor şi-au pierdut pe de-a pururea zestrea sănătăţii fizice şi morale.

Şi cum să nu fie aşa ? Plebea aceasta e recrutată din Bizanţ, din împărăţia grecească a răsăritului. Trebue să-şi reprezinte cineva istoria acestei împărăţii, mia de ani de crime scârboase, de mizerii, de demagogie, trebue să-şi aducă aminte că era împărăţia în care taţii îşi desvirginau fiicele, copilul scotea ochii părintelui, părintele copilului, în care căsătoria era o batjocură, în care suflet şi trup erau venale şi atunci va vedea că nişte cauze care au durat o mie de ani nu e cu putinţă să nu se fi întrupat, să nu se fi materializat în rassa de oameni ce trăia acolo. Legea cauzalităţii e absolută ; ceea ce s'a petrecut ca cauză o mie de ani în Bizanţ şi până azi, a trebuit să treacă în organizarea fizică şi morală a acelui neam, s'a încuibat în privirea vicleană, chiorîşă şi mioapă, în fizionomia de capră, în înclinarea de-a avea cocoaşă. Cu viclenia din privire corespunde daltonismul intelectual pentru orice bun moral, fie onoare, fie demnitate, fie adevăr ; cu înclinarea cocoaşei fizice corespunde cocoaşa morală. Căci cine nu minte niciodată e natura. Când pune'n două picioare o caricatură, ea ştie foarte bine de ce-a pus-o ; şi ceea ce ea fizic condamnă la urâciune e şi moraliceşte urât şi trebue să culmineze în Tetzis şi în Scarvulis, conaţionali ai celor mai mulţi dintre roşii.

Această opinie nu este numai a mea. Vestitul etnograf francez Lejean contestă acestei rasse orice putinţă de onestitate, iar un autor modern vorbeşte astfel despre ea : Grecul nu se bucură în România de nume bun. Oamenii avuţi

dintre ei sunt aproape fără excepție jucători de cărți și de o completă imoralitate sexuală ; ceea ce le dă oarecare aparență de oameni de societate este politeța lor pospăită. Din clasele de jos ale acestui popor se recrutează în România cei mai mulți escroci, pungași, hoți și ucigași.

Cât despre *funcționarul* grec, la el e totul de vânzare pentru bani și sperjurul nu e pentru el o faptă condamnabilă. Dacă Evreilor poloni cată să li se conteste orice morală, Grecului trebue să i se conteste și mai mult încă, căci nu cred ca neogrecul să afle în dicționarul său vorba moralitate. Atacuri nocturne și hoții la drumul mare se comit mai cu seamă de acești oameni și fiindcă cei mai mulți advocați sunt asemenea greci, nu se descopere în genere nimic sau dacă se și descopere, i se dă drumul hoțului să fugă sau se achitează, pretextându-se că nu se poate proba nimic în privire-i.

Grecul începe cu lada de portocale ce le precupețește și încetează prin a fi dublu și triplu milionar. In acest timp *conștiința nu joacă la el nici un rol ;* el devine evlavios numai după ce averea e pusă bine în lada de fier. Pentru a câștiga această avere, el nu se sfiește de nici un mijloc și oricare-i permis după opinia lui, moral sau imoral, onest sau malonest, drept sau criminal". (V. R. Henke, *Rumänien* pag. 37, 38).

* * *

Din cele ce preced d. N. Xenopulos se va fi convins cât de puțin mă poate atinge ori supăra ceea ce spune despre mine.

D-sa îmi face onoarea de a-mi batjocori scrierile. Ii pot spune că singura insultă gravă ce mi-ar putea-o aduce, ar fi de-a mă lăuda în coloanele „Pseudo-Românului". Lauda în acel organ, pentru care însuși numele poporului nostru e o marfă ce se vinde pe 20 bani numărul, o asemenea laudă m'ar face să mă îndoesc de mine însumi și să cred c'am început a fi de-o teapă intelectuală și morală cu roșii. Și aceasta m'ar durea, căci nu știu să fi greșit ceva lui Dumnezeu și oamenilor, pentru a merita o atât de amară pedeapsă. Pentru a mă curăți de vina de a fi lăudat în organul, în care au fost lăudați și cei ce și-au înfrânt și jurământul și onoarea militară la 11 Februarie ar trebui să intru în sfântul fluviu Gange și să mă închin, recitând imne ale Vedelor, scrise în sfintele începuturi, când omul era încă adevărat ca natura și natura adevărată ca omul.

ARTICOLELE NOASTRE ETNOGRAFICE

„Gazette de Roumanie" ne dă lecţii de tact în privirea articolelor noastre etnografice.

Ne pare rău, dar lecţii dela foi subvenţionate din fondurile reptilelor nu primim, pentrucă asemenea lecţii se *comandă* ca ori şi care altă marfă politică şi nu ne vine nici în minte de-a discuta opinii atât de ieftene. Când opinia politică e o marfă, care poate fi şi conservatoare şi liberală, după cum dictează interesul momentan, când *cineva se oferă* cu aceiaşi lesniciune a fi redactorul unei foi conservatoare, cu care devine al unei foi guvernamentale, ni se pare că aceluia i-am putea da noi lecţii de onestitate politică şi să ne dispensăm de lecţiile sale de tact. Adevărul etnologic pe care-l repetăm adesea ori, îşi are înţelesul lui şi nu atinge „oameni de înaltă onorabilitate, care în orice ocazii au dovedit că sunt buni români", pentrucă nu de aceştia vorbim. Când vedem însă înfiinţându-se o foae cu scopul anume de-a începe prin opoziţie şi de-a se pune apoi la dispoziţia guvernului pentru o funcţie şi o subvenţie, atunci adevărul nostru etnologic devine foarte substanţial şi dovedeşte că nu de „oameni de-o înaltă onorabilitate" vorbim, nu de acei cari prin caracter şi fapte s'au asimilat şi cu spiritul şi cu caracterul acestei ţări, ci de aceia pentru cari patriotismul şi naţionalitatea, precum şi principiile politice sunt o simplă marfă, când albă când roşie, după plac şi după darea de mână a cumpărătorului.

Iată dar ceea ce combatem în pretinşii români şi e foarte indiferent daca cel ce anunţă acest adevăr e bulgar sau turc, armean sau arnăut. Ce vă pasă *cine* trage clopotul, dacă acest clopot sună adevărul.

CARACTERUL NAŢIONAL

Având a da seamă de discuţia urmată în Senat cu ocazia proiectului privitor la tocmelile agricole, ne-am adus fără voie aminte de-o istorioară autentică, pe care credem că nu trebue s'o tăinuim publicului, întrucât ne ajută memoria.

Regele convorbea într'una din zile cu'n proprietar din Moldova, dar cu unul din cei băştinaşi, de pe unde şi-a înţărcat

dracul copiii, cum ar zice românul, c'un om însfârşit care reprezintă proprietatea istorică, nu cea cumpărată cu bani, de prin locuri ca acelea unde Ştefan Vodă era ca acasă, de vorbesc oamenii de el ca şi când ar fi trăit ieri între ei.

Maiestatea Sa binevoia a avea o idee priincioasă şi măgulitoare despre o seamă din pretinşii noştri oameni de stat, despre d'alde Boerescu, C. A. Rosetti bunăoară şi alţii; îi credea chiar destoinici de-a realiza o înaintare aevea în ale ţării.

Proprietarul nostru răspunse foarte serios: „Pare-mi-se, că Măria Ta dă greş cu gândul. Nimic mare, nimic bun, nimic frumos, nu se va produce în ţara aceasta nici de-un om străin neamului românesc şi român numai din întâmplare, nici de-un advocat de profesie."

Dacă aţinem urechea la ceea ce se vorbeşte în adunări, ne încredinţăm pe zi ce merge mai mult de adâncimea acestui adevăr.

Bine, mare şi frumos natura nu îl dă individului X sau Y ca pe-un lucru ce l-ar găsi din întâmplare pe uliţă sau în cafeneaua Procope; din contra, individul dat e un rezultat al principiului conservator al moştenirii; el moşteneşte calităţile acelea care au asigurat în lume existenţa şi puterea strămoşilor săi. Aceste calităţi constitue caracterul individului; ele corespund c'un complex de idei abituale cu cari el măsură, coordonează, judecă cursul pururea nestatornic al împrejurărilor şi al lucrurilor. Ori unde am sta, cerul ne pare o boltă deasupra, o jumătate dinlăuntrul unui glob, dar bolta pare a se învârti împrejurul pământului dela răsărit spre apus; unele stele descriu împrejurul lui cercuri mari, altele cercuri mici; numai două locuri ale cerului par a sta în nemişcare, două puncte, — cele două poluri ale globului sideral. Imprejurul osiei statornice dintre aceste două poluri statornice se 'nvârteşte în mişcare aparentă universul; (motus communis) şi după aceste puncte stabile putem număra curgerea veacurilor cu exactitate matematică.

Astfel şi în universul intelectual şi moral al fiecăruia trebue să existe poluri, idei dominante, împrejurul axei cărora să se opereze mişcarea celorlalte gândiri. Aceste idei sunt vertebrele caracterului individual, şi când ele aparţin unui popor întreg, ele constitue caracterul naţional. Insă aceste idei dominante nu sunt invenţiuni *a priori*, nu sunt culese de prin gazete franţuzeşti şi parastisite ca marfă nouă pe malurile Dâmboviţii. Ele cată să răsară din elemente statornice ca si dânsele, din natura pământului de sub picioare, a cerului de deasupra, a statornicilor datini şi gândiri ale rasei nationale dimprejur. Aceste idei se moştenesc în bunul simt comun al poporului, în aptitudini şi înclinări de caracter, pe

cari le lasă părinţii din părinţi strănepoţilor lor ; ele sunt însă lucruri pe cari străinii nu le pot înţelege, chiar dac'ar vorbi cu sunete româneşti. Degeaba Giani, Carada ş. a. ar încerca cu toată bunăvoinţa să fie români. Nu pot să fie, cu toate silinţele, căci înlăuntru organismului lor nu există nici o urmă fosilă de vrednicia poporului românesc preexistentă epocei fanarioţilor, pentrucă partea fosilă din ei e vicleşugul şi pehlivănia din Bizanţ, e malonestitatea şi meschinăria de caracter, e tertipul ca cocoaşă intelectuală, corespunzător cu cocoaşa fizică. Prea bătrâni ca rasă, ca să se poată adapta poporului şi pământului pe carele furtuna istoriei orientale i-a aruncat cum vântul aruncă frunzele veştede de pe-un copac uscat, ei încearcă, nu a se adapta, ci a modifica mediul social în care au picat, după natura lor proprie, a demagogiza poporul românesc, cel tânăr, cel cu bun simţ, cel lipsit de invidie. Cu invidia, comună veneticilor din toate ţările, cu veninul dizolvant al scepticismului şi al calomniei, cu egalitarismul celor ce n'au nimic de pierdut, ei au târât în mlaştina lor morală poporul crescut puternic în umbra Basarabilor şi a neamului Muşatin, i-au împestriţat limba, i-au sustras istoria şi datinele, i-au escamotat şira spinării, comoara de idei şi înclinări abituale cari făceau ca poporul nostru să semene în toate cu strămoşii lui.

Dar în zadar le fu : ceeace este şi nu se poate tăgădui. La toate ocaziile reapare deosebirea între breasla cărciocărească a stârpiturilor intelectuale, între produsul străin, corcit ca pseudo-civilizaţie occidentală şi între caracterele şi minţile ce constitue eflorescenţa organică a chiar poporului nostru. Şi cu ocazia desbaterii legii tocmelelor agricole am avut a înregistra discursuri bune, idei sănătoase şi temeinice, vederi organice răsărite din capete organizate, dar nu dela advocaţii de profesie, nu dela cei ce au perândat toate partidele, pentru a se pripăşi acum, pentru cine ştie ce interese, în partidul roşu, ci dela oameni neschimbaţi în ideile lor, dela bărbaţi, a căror purtare şi cuget sunt regulate de-un complex de convingeri stabilite prin cunoaşterea poporului românesc şi prin experienţa de toate zilele a unei vieţi lungi, răsărită şi petrecută în mijlocul acestui popor.

Reproducem deci în ordinea în care au fost rostite discursurile cari au dovedit experienţă, claritate de vederi, cunoştinţe de ţară. Intre acestea citäm întâi pe al d-lui Pera Opran, în care bătrânul liberal se arată a fi nimic mai puţin decât roşu în vederile lui ; însă lauda zilei i se cuvine fără îndoială prinţului Grigorie Mihail Sturza. Arareori parlamentul a avut a auzi un complex de idei atât de statornice, atât de limpezi şi tot odată atât de conciliante pentru toate interesele, ca acelea rostite de fiul lui Mihai Vodă Sturza. Ne

întoarcem iar la teoria moştenirii. Cine dintre contimporani nu va recunoaşte în fiu cumințenia caldă şi vastă, memoria cea în adevăr miraculoasă şi caracterul părintelui? Nu mai pomenim de un merit esențial al discursului — prințul vorbeşte o limbă românească atât de curată şi de frumoasă, precum arareori se aude şi care contrastează, spre lauda ei fără îndoială, cu păsărească lustruită şi pe sponci a d-nilor Boerescu ori Grădişteanu.

Vom reproduce asemenea cuvinte rostite de d. Lascar Catargiu, inspirate de-o deplină cunoştiță a țării, precum şi cele importante ale d-lui Teodor Rosetti.

Ceea ce ne pare un semn caracteristic al vremii este că în Senat se vorbeşte româneşte; bine, de-a dreptul, fără încunjur şi fără frază. Cine ştie însă ce însemnătate mare are limba asupra spiritului, cum ea-l acopere şi îl pătrunde, cum limba noastră veche trezeşte în suflet patimele vechi şi energia veche, acela va înțelege de ce ne pare bine de lucrul acesta. Fie cineva ateu şi păgân — când va auzi muzică de Palestrina — sentimentul întunecos, neconştient al creştinătății îl va pătrunde şi păgânul sau ateul va fi, pe cât ține impresia muzicei, creştin până'n adâncimile sufletului. Şi limba strămoşească e o muzică; şi ea ne atmosferizează cu alte timpuri mai vrednice şi mai mari decât ticăloşia de azi, cu timpuri în care unul s'au făcut poporul şi una limba.

Suta a şaptesprezecea e purtată de ținta de-a da unitate limbii şi poporului şi ne pare bine că în Senat se începe a se vorbi româneşte pentru a restatornici de sus unitatea compromisă prin experiențe filologice şi prin înrâurirea dicționarului franțuzit al breslei advocaților.

REVENDICĂRILE ȚĂRĂNEŞTI

In şedința de Vineri a Camerei d. M. Cogălniceanu a prezentat petițiunile mai multor sate din județele Ilfov şi Vlaşca, prin cari acestea cer a li se da pământ pe moşiile statului.

Dar nu numai petițiuni au dat țăranii. Daca la barierele Bucureştilor nu se posta jandarmerie, însărcinată a respinge cu sila pe țăranii ce ar fi venit, daca zilele acestea nu i-ar fi oprit pe unii pe uliță pentru a fi duşi şi interogați de poliție, aveau în gând să vie în număr de mai multe mii la Bucureşti şi să stăruiască în persoană pentru împlinirea cererii lor.

Dacă am fi la începutul sutei acesteia, la 1821 bunăoară,

mişcarea ar fi avut poate un caracter mai pronunţat. Domnul Tudor n'a început-o pe a lui decât cu 25 de inşi ; pe drumul la Piteşti s'au făcut 63, la Padişte, în plaiul Cloşani, 150 şi de atunci încolo au prins a se înglota lumea sub steagurile lui. De aceea, faţă cu acest sgomot au cam sfeclit-o pseudoromânii dela foaia guvernamentală, am putea zice că au simţit fiorii funiei trecându-le prin şira spinării.

„Românul" zice :

odată ce conspiraţiunea a fost denunţată **naţiunii,** ea este şi rămâne spulberată".

Care naţiune, onorabilă tigmă ? Oare nici ţăranul nu mai e *naţiune* în ochii voştri de venetic şi a rămas redusă naţia la voi ? Oare nici opt mii de ţărani nu mai fac parte din naţiune şi ea se compune numai din promiscuitatea banchetului C. A. Rosetti ?

Invederat este că faptul nu este *românesc,*

adaogă „Pseudo-Românul".

Cum aşa ? Opt mii de oameni cari nu ştiu altă vorbă decât cea românească, să fie destoinici de alte fapte, decât româneşti ?

Asta însemnează a vorbi 'ntr'aiurea şi în dodii şi a nu şti ce înţeles au cuvintele. Oare românesc să fie numai ceea ce vă convine d-voastră, numai afacerile Warszawsky, numai comptabilitatea Slăniceanu, numai pensia reversibilă, numai pantahuza Brătianu, şi *neromânesc* tot ce nu vă convine ?

Ba e foarte românesc ceea ce fac ţăranii şi nici nu poate fi altfel, căci ei sunt, la dreptul vorbind, singurii cari au rămas *numai* Români în această ţară ; dar pentru asta nu trebue să fie bine ceea ce fac, căci nu tot ce e românesc e şi bine tot odată.

Şi dacă nu e bine, nu ei sunt de vină.

Ei sunt un popor cu mult bun simţ care, din ceea ce se întâmplă, trage o concluzie repede şi exactă. Au văzut fel de fel de Campinii înjghebându-şi moşii sub pretextul că ar fi *însurăţei,* au văzut o sumă de oameni împroprietăriţi fără drept, fără să fie coborîtori de clăcaşi, au auzit făgăduinţele ce le făceau roşii, pe când umblau după deputăţie, or fi auzit citindu-li-se circularele Rosetti, au fost frământaţi de agenţii administrativi, cari după cum mărturiseşte d. Nic. Ionescu, fac propagande, şi din toate acestea au tras concluzia că toţi au dreptul de-a avea pământ şi s'au pornit spre Bucureşti ca să ceară împlinirea făgăduinţelor pe care d'alde Pătărlăgeni, Fundeşti, Caradale le făceau populaţiunilor din sate, când umblau cu lumânarea după deputăţie şi după foloasele ei.

Tocmai daca n'ar face ceea ce fac, daca n'ar stărui a li se împlini făgăduinţele nesăbuite ce li s'au făcut, am zice c'ar

fi neromânesc, căci Românul nu-i târziu la minte şi nu-l duci de nas numai cu vorbe.

„Ale tale dintru ale tale“ d-le Rosetti.

Ştim prea bine că o administraţie onestă l-ar aduce pe Român la alte gânduri, dar aceasta nu e administraţie roşie.

Apoi tot paradă cu ţăranii ; paradă azi, paradă mâine, se înfundă odată.

Când e vorba ca, la serbări ca acea de 10 Mai, să se facă Vicleim cu ţăranii, s'aduc în adevăr din toate unghiurile ţării o sumă de oameni, cari să dea reprezentaţii teatrale în ochii aristocratizatului Giani, căci de comedie şi de hazul păturii superpuse sunt buni oamenii. Dar când vin cu cereri de ale lor proprii, cu cereri substanţiale şi de *bună-voie* la Bucureşti, atunci violoncelele şi abecedarele aristocratizate se fac la faţă vinete ca măslinele şi... faptul nu mai e românesc, şi se denunţă *naţiunii*, că ţăranii conspiră.

Ei mări, tagmă patriotică, nu cunoaşteţi pe Român, nu l-aţi cunoscut nici când şi, prieteneşte vorbind, să vă păzească sfântul ca să-l cunoaşteţi vreodată. Rar ş'arată arama, dar când ş'o arată, atunci s'a sfârşit cu d'alde voi. Românului dacă-i dai un pumn, îţi zice : „Rogu-te mai dă-mi unul, să fie doi, s'avem pentru ce ne socoti“, dar după aceea las' pe el.

Din paradă în paradă, din circulară'n circulară, din Carada în Carada, teamă ni-i că veţi trezi lupul din el şi că-şi va întoarce cojocul pe dos, ş'atunci ţin-te pânză să nu te rupi !

Constatat rămâne însă că dăinuirea la guvern a roşiilor începe a deveni un pericol social pentru ţară. Când ideile cafenelei Procope vor intra în capetele ţăranilor, nu ştiu zău unde ajungem — căci ele se combină cu caracterul pilos şi cumpătăreţ al rassei române, care e cumplit de îndărătnic în felul lui. In capul lui Flueră-vânt ş'a lua Impuşcă'n lună ideile socialiste nu înseamnă decât solicitare de pensii reversibile ori de posturi, în capetele ţăranilor însă ele ar căpăta o însemnătate atât de gravă, încât urmările nu sunt de prevăzut.

MIC CURS DE ISTORIE NAŢIONALĂ

„Pseudo-Românul“ ne cere un mic curs de istorie naţională, lucru pe care cu dragă voie îl facem.

„Dar buni, dulci şi nobili protivnici — zice foaia guvernamen-„tală de ieri — contra a lor noştri s'au ridicat Domnul Tudor cu „sătenii săi ?“

Contra a lor voştri, v'am spus-o odată şi v'o repetăm şi acum.

La 18 Martie 1821 Tudor intră în Bucureşti cu 3000 de panduri olteni şi trase la Emanuel Brâncoveanul.

Iată ce zice în proclamaţia dela 20 Martie acelaş an.

„Aşa dar, ajungând şi în Bucureşti care este capitala ţării, şi unde am găsit mulţi boieri patrioţi cari s'au găsit şi se găsesc de aceleaşi simţiri cu mine pentru fericirea ţării, cu cari împreună chibzuindu-ne pentru împlinirea greutăţilor ce se cere de împrejurările de astăzi, s'a găsit de cuviinţă ca prin mine să se împlinească contribuţie obştească dela fiecare fără deosebire".

Aşa dar, la întrebarea „Pseudo-Românului" răspunde chiar Tudor, căci aceste vorbe scrise şi iscălite de el, sunt autentice. Ele au găsit mulţi boieri patrioţi de aceleaşi simţiri cu dânsul, cari constituiţi în sfat, l-au autorizat să perceapă dări dela toţi fără deosebire, sancţionând astfel prin votul şi adeziunea lor puterea pe care moşneanul din Gorj şo asumase.

Şi pentru ce scop s'au ridicat Tudor?

Aci îl punem tot pe el să răspunză:

„Nu pentru alt scop, decât pentru întoarcerea drepturilor acestei de Dumnezeu păzite ţări, cari din vechime le-a avut şi nici odată de nimeni cu sabia nu i s'au luat, ci mai vârtos cu sabia şi cu sângele strămoşilor şi a celor vrednici de toată slava, cu sfinţenie s'au păzit".

Dar în sfârşit în petiţia către Poartă Tudor vorbeşte foarte clar:

„Cătră prea strălucita Poartă alergăm noi tot poporul Ţării Româneşti, spuind cu mare jale necontenitele şi neauzitele patimi şi chinuri ce suferim neîncetat dela Domnii greci, cum şi dela suita ce aduc cu dânşii şi dela toţi Grecii, neamul lor, ce s'au încuibat în pământul nostru".

Oare nu-i asta destul de clar pentru d-nii Giani, Cariagdi, Carada, Pherechydes, C. A. Rosetti, etc., etc.? Oare gura lui Tudor, pana lui, nu sunt destule dovezi pentru a se şti în contra cui era îndreptată mişcarea?

Lecţie de istorie voiţi, onorabililor? Lecţie de istorie vă dăm.

Teoria despre pătura superpusă de străini, cari formează partidul roşu în ţară, fără tradiţii şi fără moralitate, este din nenorocire o teorie exactă şi stârpiturile din cafeneaua Pro-

cupe nu sunt decât urmaşii străinilor în contra cărora Domnul Tudor s'a ridicat.

Dar se'nţelege s'au înălţat ca pluta pe apă. Ypsilant i-a găsit.

„îndărătul trăsurilor boierilor pământeni, batjocură şi ruşine încă neauzită de locuitorii Eladei"

precum zice în proclamaţia ce le-o adresează ; iar azi sunt membri la Curţi, ambasadori şi nu mai ştim ce. Au ştiut chiar să suplanteze aristocraţia străveche şi istorică a ţării ; dar nu face nimic, onorabililor, adversus hostem aeterna auctoritas este ! zice fragmentul din leges duodecim tabularum şi nu ne îndoim că poporul român va şti, într'un secol poate, să şteargă până şi urmele ruşinei sociale de-a fi fost stăpânit de Greci şi de Jidani. Mulţi ochi ce strălucesc încă, nu se vor închide, până nu vor fi văzut rassa română, care se distinge din promiscuitatea radicală, învingând în această ţară şi impuindu-şi, îndărătnică şi mare cum a fost odinioară, modul ei de-a fi, dreptul ei, seriozitatea ei morală regimului de sustractori şi de hetere, care ne stăpâneşte acum.

Ei, când cineva îşi dă osteneala a răsfoi istoria acestui pământ, acela e de mai nainte sigur cine va stărui pe el şi cari sunt elementele efemere. La 300 Goţii, la 375 Hunii, la 500 Gepizii, la 567 Longobarzii şi Avarii, la 700 Francii şi Moravii, la 800 Ungurii, la 900 Pecenegii, la 1000 Cumanii, apoi Tătarii şi Slavii ! Ei, ce s'au ales de toţi ? Ceea ce se va alege de d. C. A. Rosetti, de Giani şi de Carada. Nimic. Rassa română e cea istorică în aceste ţări, e cea care îşi impune caracterul, limba şi datina şi să nu se crează că acest caracter energic şi drept, această minte de-o înnăscută claritate şi iubire de adevăr, vor putea fi pe mult timp întunecate de tertipurile, apucăturile sofistice şi mizeria de caracter a stârpiturilor bizantine ce ne guvernează azi. Domnia acestor oameni e o domnie a străinilor cari şi-au romanizat numai pielea — dovadă banchetul C. A. Rosetti — dar nu e în natura lucrurilor ca aceste elemente debile, intelectual-sterpe şi fizic degenerate, să rămâie în perpetuitate deasupra unui popor tânăr şi îndărătnic, al cărui spirit de dreptate a fost atât de viu încât dela 1300 şi până în secolul al XIX-lea n'a avut nevoie nici de cod pentru a se judeca, nici de recrutaţie pentru a se bate, nici de şcoală pentru a fi mai cuminte decât toţi vecinii lui.

Dar ca un merit pentru popor citaţi că aţi cerut împroprietărirea ?

Nu împroprietărirea ar fi cerut-o un român cuminte, ci ceea ce era *înainte* de regulament : *posesiunea ereditară* în

condițiile vechi, istorice. Prin împroprietărire s'au atomizat societatea și s'au rupt legăturile străvechi dintre cultivatorul mare și cel mic. Dar, sub regimul actual al eredității, poporul e amenințat de diviziunea în infinit a pământurilor și de proletarizarea tuturor.

Cu toate aceste, nu acesta e răul mare ce l-ați introdus în țară, căci orice rău ce derivă din regim, prin regim se poate îndrepta. Răul esențial care amenință vitalitatea poporului nostru este moral, e demagogia. Din începutul istoriei române și până în suta noastră n'au existat mișcări demagogice în țara noastră, nu i-a venit în minte măcar Românului că, fără muncă și fără merit, omul poate ajunge la ceva. Din Purice Ștefan Vodă a făcut Movilă și Movilești, dar pentru un merit oarecare. Domnul a dat caracterului acelui aprod locul ce i se cuvenea și pe care Movilești au dovedit că-l meritau.

Numai în zilele voastre individualități fără talent, fără caracter, fără muncă ajung miniștri și oameni mari ; numai voi dați zilnic poporului învățământul, că nu trebue decât vicleșug și mizerie de caracter pentru a ajunge oriunde. Voi ați făcut din felonia nocturnă dela 11 Fevruarie un merit, voi arătați prin zilnică pildă că corupția e mijlocul cel mai lesnicios de traiu în România. Acesta este spiritul cel rău care desface societățile omenești și le nimicește până 'n sfârșit ; acesta e veninul care dă loc la mișcări sociale și la nemulțumire. Orice om ce are patru clase primare în țara aceasta e blesat că unul, în condiții egale cu el, e director de bancă. Orice om ce știe numai paragrafii codului și nimic încolo, e atins când vede pe omul ce nu știe mai mult decât el, director de drum de fier. Decorarea feloniei nocturne este o insultă pentru orișice soldat onest ; canonizarea afacerilor Warszavski o injurie adusă justiției. Toate acestea contribue a destrăma spiritul public, a-l face să nu mai crează nici în drept, nici în bine, a nu mai aștepta nimic dela muncă, totul dela tertip și dela apucături. Ce să muncești, când e destul să aperi afacerea Cernavoda-Chiustenge, ca să faci parale ? Ce să-ți pui osul ori creerul la jug, când cu negustorie de vorbe capeți pensie reversibilă ? Ce să te ocupi de meserii când poți, actor caraghios, scuipând pe un senator în față, să aibi mii de franci pe an din casa pensiilor ?

Când dar toate acestea se 'ntâmplă, când un popor întreg asistă la priveliștea de-a vedea risipindu-se banul public între feneanți, cumularzi, reputații uzurpate, caraghioși, plagiatori și abecedare aristocratizate, de ce să nu pretindă și țăranul, ca un stat care hrănește pe nulități cu câte zeci de mii de franci pe ani, și pe C. A. Rosetti cu câteva mii de galbeni, să-l hrănească și pe el, dându-i moșiile statului fără bani ?

Acesta e dar răul ce l-aţi introdus în poporul românesc, adevărat că e popor tânăr, care are puterea de a rezista acestui venin social, dar tinereţea nu e o garanţie absolută în contra boalei. Demagogia la un popor bătrân îl descompune repede, dar unuia tânăr îi ia pentru câtva timp minţile. Căci în adevăr ce e mai periculos decât iluzia la care dă naştere Costinescu, Carada, Stolojan e tutti quanti, că fără muncă, fără merit, fără un dram de creeri sănătoşi, poţi ajunge milionar? Este visul moleşitor al minelor de aur câştigate prin astuţie, care întunecă mintea poporului românesc, încât nu vede că singura cale a avuţiei e munca, singura a înnălţării sociale meritul.

FELONIE ŞI TRĂDARE

Se zice că prea dăm gură de lup onorabililor adversari şi că în scrisoarea noastră nu se observă acele dresuri şi cochetării stilistice, prin care strălucesc învăţaţii „Românului".

Gura păcătoşilor adevăr grăeşte. Nu alegem vorbele după cum îndulcesc sau înăspresc lucrul, ci după cum acopăr mai exact ideia noastră. Vorba nu e decât o unealtă pentru a exprima o gândire, un signal pe care-l dă unul pentru a trezi în capul celuilalt identic aceeaşi idee şi când suntem aspri, nu vorbele, ci adevărul ce voim a-l spune e aspru. De aceea nu prea întrebuinţăm eufemismi. Oricât de împodobit cu titluri şi ranguri ar fi un cumulard, ori o nulitate, în ochii şi sub pana noastră rămâne ceea ce este, iar luxul orbitor al unei virtuţi problematice nu ne va îndupleca să-i dăm un atestat de moralitate. Ne pare rău că în ţara aceasta nu s'au aflat pururea destui oameni cari să aibă curajul de-a numi lucrurile cu numele lor propriu, nu cu cel figurat.

Citărm, exempli gratia, pe eroii nocturni dela 11 Fevruarie. In lexiconul oricărei limbi din lume purtarea gardei şi-a ofiţerilor se numeşte frângere de jurământ şi de onoare militară, felonie.

La noi s'a botezat treaba aceasta „contract sinalagmatic" şi cei ce au comis asemenea acte de virtute au fost răsplătiţi, nu cu cordonul ce li se cuvenea, ci cu cordoanele „Stelei României". Şi de câte ori citărm acest caz monstruos, „Pseudo-Românul" vine cu argumentarea ad hominem că şi conservatorii ar fi conspirat în contra lui Vodă Cuza. Dar dela a conspira cu pericolul vieţii şi a averii, până la a-şi frânge jurământul

militar e deosebire cât cerul de pământ. Nici unul din oamenii pe care-i citează „Românul" nu și-ar fi frânt jurământul îndoit, daca suveranul l-ar fi însărcinat cu paza persoanei sale. Militarii în cestiune, dacă au crezut în adevăr că participarea lor la conspirație e necesară, trebuiau să înțeleagă că n'o puteau face decât cu sacrificiul numelui, carierei, vieții lor morale. Dacă cineva crede că trebue să moară pentru o idee, să se hotărască a primi moartea, care'n cazul acesta nu era fizică, ci *civilă*. Unul singur din acei oameni a avut destul sentiment de soldat, pentru a înțelege aceasta. El a simțit că trebue să scutească tânăra armată de privelișlea odioasă a rămânerii în rangurile ei, a simțit că existența sa e imposibilă într'un corp, constituit pe baza fidelității și onoarei ostășești ; s'a ascuns și s'a izolat, s'a sinucis cetățenește. Pe ceilalți i-am văzut grămădindu-se înainte, ba șezând în cupeaua Suveranului, alături de el, chiar în urma recidivei dela Ploești.

Dar „Românul" insistă asupra împrejurării că partidele politice s'au folosit de faptul trădării.

Da, de trădare, nu de trădători.

O armată în campanie se folosește de spioni, dar nu-i decorează, nu face din ei demnitari publici. I-o fi plătind poate, dar îi plătește din fonduri nemărturisite, căci conștiința nici unui popor nu suportă remunerarea publică a trădării și a feloniei.

Acestea le știe „Românul" tot așa de bine ca și noi, știe prea bine că o crimă politică comisă de un om privat, încetează de a fi o crimă, când e purtată de vederi mai înalte și dictată de cugetul curat, fie chiar greșit, de-a mântui statul, pe când frângerea unui jurământ de două ori depus nu încetează de a fi o crimă, nu politică, ci comună. Dar simularea de a nu putea distinge lucrurile nu ne obligă deloc pe noi de-a boteza faptele altfel decât cu numele ce li se cuvine.

Și dacă le dăm acest botez, n'o facem din ură pentru adversari, ci pentrucă exemplele de felonie, decorate și răsplătite, corup spiritul public. Un popor cată a fi convins de vorbele pe cari Franklin le-a rostit : „Când cineva își propune câștig și onori, fără muncă și merit, e un otrăvitor. Ridică piatra și aruncă în el". Acest venin însă l-a semănat demagogia roșie. Ceea ce, în orice țară și după conștiința publică a oricărui popor, e absolut condamnabil, absolut rău, absolut înjosit, a fost la noi... recompensat, înaintat, împodobit cu decorații. Va să zică nu muncă-i trebue românului, nu sobrietate, nu merit, nu inteligență pentru a se ridica și a face avere, ci trădare, vânzarea celui care te plătește pentru a-i păzi viața ; specularea credulității publice ; trezirea patimilor rele din sufletul omenesc. Puțin îți pasă dacă un popor

întreg pierde printr'asta deosebirea eternă ce există între bine şi rău, între lăudabil şi condamnabil ; că moralitatea unei naţii întregi degenerează ; că copilul dă în tată şi tata'n copil, că e ca în ziua de apoi, cum zice scriptura, tu cu acest preţ te ridici deasupra tuturor, demoralizarea şi mizeria generală sunt condiţia şi izvorul bunei tale stări private.

Ei, aceste trebue să înceteze odată, dacă e vorba ca statul român să nu fie coprins în mod epidemic de boala immoralităţii şi a feloniei, dacă e vorba ca spiritul public să rămâie sănătos şi purerea în stare a condamna ceea ce e rău şi a aproba tendinţele oneste şi munca onestă.

Nu devenim prin aceasta apologiştii fostului Domn, precum nu ne facem nici judecătorii lui.

Cu tendinţele sale absolutiste, el n'a făcut decât ceea ce orice absolutism face — el a lovit în puterile istorice ale ţării şi a ridicat din noroiu tocmai pe aceia cari în noaptea dela 11 Fevruarie, i-au păstrat — recunoscători — atâta credinţă. Soarta oamenilor e tragică.

Creaturile ignorante şi nule pe cari a avut generozitatea a le ridica, acelea i-au pus revolverul în piept ; plebe semistrăină au ridicat din întunerecul făclierii şi a birturilor, plebea aceasta semistrăină l-au dat pe mâna inamicilor săi. Oameni politici ce-au conspirat în contră-i îi erau adversari, inamici, oameni loviţi şi umiliţi poate de fostul Domn ; prietenii uniformaţi, juraţi şi plătiţi pentru a-l păzi, erau trădători. Intre inamiciţie leală şi trădare e o substanţială deosebire, invederată pentru orice spirit onest şi asupra căreia insistăm pentru atâta oară, spre a invalida insinuaţiunile foiii guvernamentale.

CINE PROVOACĂ RĂSTURNĂRILE ?

„Dar dulci, nobili şi politicoşi adversari, ne întreabă „Românul", contra alor noştri s'a sculat Domnul Tudor ?

Contra alor voştri, am răspuns noi !

Şi am citat cuvintele autentice ale acestui boier român, care declara că, în unire cu mulţi boieri iubitori de ţară, s'a sculat în contra Domnilor greci şi contra străinilor cari s'au încuibat în ţară.

Contra alor voştri prin urmare s'a sculat Românii la 1821, căci s'a sculat contra elementelor străine după vremea aceea, şi voi reprezentaţi astăzi acele elemente străine, am adăogat noi, făcând aluziune, nu atât la sângele care curge în vinele

fiecăruia cât la simţirile ce-l însufleţesc şi la faptele ce săvârşeşte.

Şi amândouă aceste afirmaţii ale noastre sunt adevărate.

„Românul" însuşi nu poate să tăgăduiască că ceea ce a supărat mai mult pe Români, sunt tendinţele străine ale Domnilor greci, înrâurirea străină şi dispreţul a tot ce era românesc : al tradiţiunilor, al gloriilor, al deprinderilor româneşti.

Şi oricine va voi să cugete un moment la mijloacele prin care Roşii s'au ridicat, şi prin cari se ţin la putere, va vedea că aceia ce-i caracterizează sunt tocmai apucăturile străine şi ideile străine şi înrâurirea străină.

Pseudo-liberalii noştri nu s'au ridicat în adevăr decât hulind tot ce este românesc, mai ales pre Domnii Români, şi pre boierii Români, adică toată gloria şi tot trecutul acestui popor. Căci cine, mă rog, a făcut trecutul glorios al acestei ţări daca nu domnii şi boierii ţării ?

Chiar mai deunăzi, n'am auzit oare pre d. Stătescu, după banca ministerială, şi pre domnul Brătianu, după tribuna Camerei, zicând că Coroana României şi a Moldovei au fost coroane de cositor ?

Nu sunt acestea simţirile unor străini necunoscători de istoria ţării ?

Nu s'au mulţumit a batjocuri gloriile noastre naţionale, au dispreţuit apucăturile, deprinderile, tradiţiunile, adică tot ce face dintr'un popor să fie el, iar nu altul. Şi au venit cu idei noi, cu apucături străine, cu tendinţe cosmopolite. După capul lor tot ce a fost în ţară, a fost rău ; numai ce au făcut ei, este bine.

Până la venirea lor, poporul român nu avea o lege, era o turmă de sclavi şi ţara aceasta a creat-o dd. Rosetti şi Brătianu din nimic !

Chiar mai deunăzi,, d. Stătescu, linguşitor de rând, striga că acest bătrân, d. Brătianu, ne-a dat o ţară mare şi liberă !

Toate legile ce propun, toate măsurile ce iau nu sunt decât ideile demagogiei franceze, îndulcite şi aurite ca să le primim noi.

Nici odată n'a ţinut seamă de felul de a fi al poporului român, de deprinderile lui, de tradiţiile lui.

Astfel s'au ridicat liberalii, hulind trecutul glorios al acestei ţări, şi despreţuind tot ce era românesc şi căutând să puie în loc idei străine, ca nişte adevăraţi străini.

Şi, după ce s'au ridicat, se ţin la putere numai prin înrâurirea străină, prin apăsarea străină, căreia servesc de instrumente.

Oricine caută să-şi dea seama de faptele guvernului liberal, dela venirea lui la putere şi până azi, nu e cu putinţă să nu dobândească această convicţiune : că d-lui Brătianu puţin îi

pasă de ce vrea ţara, de ce sufere ţara, de ce zice ţara ; destul să menajeze interesele străine şi să împlinească dorinţele străinilor. Numai astfel se poate explica purtarea d-lui Brătianu în cestiunea Stroussberg şi în cestiunea răscumpărării, în cestiunea ovreilor şi în a Basarabiei, în cestiunea Cernavoda-Constanţa şi Arab-Tabia !

Preste tot aceeaşi ideie : să dau străinilor ce-mi cer ; cât pentru Români, puţin îmi pasă !

Partidul liberal reprezintă dar în această ţară, de-o parte ura a tot ce e românesc, şi de alta, înrâurirea apăsătoarea a străinilor.

Apoi contra acestor două lucruri s'a ridicat Domnul Tudor. Deci contra a lor voştri s'a ridicat !

Aceasta am zis, şi aceasta este adevărat !

„Românul" însă ne spune că, după proclamaţiile lui Tudor, cum le ştie el, Domnul Tudor, cu pandurii lui, s'ar fi ridicat şi contra apăsării borierilor pământeni şi ne acuză că falsificăm textul ca să ascundem aceasta.

Dar acest adevăr nu se poate ascunde. Chiar daca n'am fi ştiut nimic sigur, tot am fi bănuit că, şi pe vreme aceea, se găseau boieri pământeni rătăciţi, cari serveau de instrumente prin cari străini despuiau şi apăsau pe Români, precum se găseşte astăzi un partid întreg care serveşte de unealtă ca să apese ţara.

Am fi bănuit aceasta, chiar daca n'am fi ştiut nimic ; dar din nenorocire avem şi documente istorice cari adeveresc acest prepus. Astfel cunoaştem, din întâmplare, o anaforà a veliţilor boieri şi un ofis al lui Grigore Vodă Ghica cari vestejesc purtarea unui oare care boernaş dinspre Piteşti, un vătaf de plaiu, care împreună cu un altul, au siluit prin măglisiri, cum zice anaforaua, şi mai ales prin îngroziri, pe moşneni Caineni să vânză moşia lor moştenească princesei Frusina Şuţu, adică :

„Intâiu au cumpărat printr'ascuns părţile celor mai săraci, apoi, văzând că află şi cei mai aleşi, pre care nu-i pot îndupleca, au început a-i îngrozi, cu mari înfricoşări, zicându-le, de o parte că nici odată nu vor putea stăpâni părţile lor, d'avalma cu un Domn şi că poate să cadă vreunii şi în urgia domnească şi în pedeapsa ocnii, arătându-se cu împotrivire, etc... [1]). Şi ca aceşti doi rătăciţi vor fi fost desigur mulţi alţii cari, pentru slujbe şi ranguri, să primească a servi de instrument de apăsare a neamului lor în mânile străinilor.

Şi dacă este adevărat după cum spuneţi, că, şi din cauza împilărilor acelor pământeni, s'a sculat Domnul Tudor, atunci

1) Vezi condica de anaforale ale lui Grigorie Ghica, Volumul III anul 1824—1825 filele 266 urm.

tot contra alor voştri s'a sculat; căci cine, dacă nu voi, reprezintă astăzi în această ţară elementul împilator, elementul care se îmbogăţeşte din politică, din sudoarea tuturor fără muncă şi fără merit?

Dar pre vremea aceea oamenii ca acel vătaf de plaiu şi ca acel vameş erau înfrânaţi şi dojeniţi de adevăraţii Boieri ai ţării.

Stirbey, Creţuleştii, Grădiştenii, Fălcoienii, Raleţii cu mitropolitul şi archierei în cap, înfrânând prin judecăţile lor, alunecările unor astfel de nenorociţi şi Domnul ţării scăpa pre români de apăsările nelegiuite.

Astăzi fapte mult mai mişeleşti se săvârşesc pe o scară întinsă.

Concesii peste concesii, întreprinderi peste întreprinderi, abuzuri peste abuzuri se grămădesc. Oamenii de meserie devin milionari în clipă!

Moştenitorii şi semenii acelor mijlocitori ascunşi, cari atunci mărturiseau tremurând înaintea arhiereilor şi a boierilor păcatul lor, şi se pocăiau, acum domină ţara şi-i dau legi.

Şi ţara, legată de mâini şi de picioare, spumează de mânie, căci n'are cui se plânge: Mitropolitul şi arhiereii ţării nu mai au milă de dânsa, sau nu îndrăsnesc să ridice glasul în favoarea celor asupriţi!

Boierii ţării, unii şi-au dat mâna cu impilatorii, iar ceilalţi sunt asupriţi şi huliţi!

Şi Domnul ţării are urechile astupate de strigătele de ură ale oamenilor politici şi de gălăgia sărbătorilor.

Ce poate să iasă dintr'o asemenea stare de lucruri? Nemulţumirile sunt generale, indignaţia oamenilor este ajunsă la culme, şi toate caută să izbucnească. Aşa în cât nimeni nu ştie ce poate să aducă ziua de mâine!

Iată unde aţi adus ţara în 6 ani de guvernare: este mai rău decât în momentul în care Lascar Catargiu a venit în 1871 să scape tronul şi instituţiunile din valurile de nemulţumiri grămădite ce stau să le potopească.

Iacă răspunsul nostru la întrebarea „Românului": Cine provoacă răsturnările?

PRIVELIŞTEA CORUPŢIEI

Am arătat în mai multe rânduri că rămânerea la putere a roşiilor va degenera într'un pericol social. Nimic nu e mai periculos pentru conştiinţa unui popor, decât priveliştea co-

rupţiei şi a nulităţii reconpensate, decât ridicarea în sus a demeritului. Această priveliște îi ia poporului încrederea în valoarea muncii şi în siguranţa înaintării prin merit. Dându-i-se zilnic exemplu că, fără a şti ceva şi fără a fi muncit, cineva poate ajunge bogat şi om cu vază, arătându-i-se zilnic împroprietăriri de oameni ce n'aveau alt drept decât favorile oamenilor zilei, contagiul intelectual şi moral devine din endemic epidemic, trece dela restrânsul grup al Campiniilor la grupuri din ce în ce mai numeroase de cetăţeni, cărora le vine asemenea în minte ceea ce nu le-ar fi venit nici odată, fără molipsirea prin exemplul celor împroprietăriţi fără drept şi a celor ce, prin explicări sofistice a legii, au ştiut să-şi înjghebe moşii sub pretextul c'ar fi însurăţei.

Am constatat asemenea că nici când în România n'a existat cestiunea agrară. Dela începuturile acestor ţări şi până la împroprietărire, regimul moşiilor era proprietatea mare şi cea mică pe de-o parte, posesiunea ereditară în anume condiţiuni, stabilite prin transacţie liberă, pe de alta. Nici odată nu i-a venit Românului în minte de-a pretinde ceea ce nu este al lui, tot precum pe de altă parte, simţul de drept era atât de puternic în el şi iubirea ogorului atât de înrădăcinată, încât pentr'un petec cât de neînsemnat de pământ se judecau pân' în pânzele albe.

In decursul unei vieţi de sine stătătoare de câteva sute de ani, poporul nostru n'a avut nevoie nici de cod civil, nici de cod penal, pentru a avea un adânc sentiment de drept şi, precum roiul de albine nu are lipsă de legi şi regulamente scrise, de recrutări, etc. tot aşa şi la poporul nostru toate lucrurile mergeau strună printr'un înăscut spirit de echitate şi de solidaritate.

Fără recrutaţie Mircea şi Ştefan Vodă ridicau ţara în picioare, ba adesea nici nu puteau s'o înfrâne şi s'o domolească când era vorba de năvăliri în afară. In tot decursul acestei lungi epopee nu găsim însemnându-se de nici unul din cronicarii noştri o mişcare agrară ; nicicând acest popor îndărătnic şi viteaz nu atinge nici în clin nici în mânecă averea sau dreptul altuia ; din contra, vedem o energică statornicie în păstrarea şi moştenirea proprietăţii. A înstrăina un petec de moşie în vremea veche era o afacere de stat şi avea nevoie de sancţiunea Domnului şi a sfatului suprem.

Astfel istoria s'a însărcinat, prin mersul ei organic, să dea creştere poporului românesc, o creştere ale căreia principii conservatoare deveniseră atât de abituale, atât de constitutive pentru chipul de a vedea a fiecăruia, încât un om nici îşi putea închipui măcar, că poate să-şi arunce ochii asupra lucrului altuia.

Dar pe cât educaţia unui popor se câştigă şi se păstrează

cu anevoie, tot atât de lesne se pierde şi se compromite o asemenea moştenire, când se dau de sus exemple de neorânduială, de nedreptate, de incoherenţă. A fost destul ca, în curs de câteva luni, un demagog cosmopolit să stea ministru, pentru ca conştiinţa de drept a poporului să înceapă a se întuneca, pentru ca să se nască în el dorinţi nelegitime, cari înainte nici prin vis nu i-ar fi trecut, pentru ca să se sdruncine în el complexul de idei abituale cari, din neam în neam, constituiseră vederile sale juridice şi morale.

Dar şi mai odios în toate acestea e că guvernul, în loc de-a izola ceea ce s'a întâmplat în mod izolat, în Ilfov şi Vlaşca, se servă de evenimentul petiţiei colective din aceste judeţe, pentru a imprima chiar cererilor drepte ale ţăranilor caracterul neliniştitor al unei mişcări agrare ; că, nevrând să facă dreptate sătenilor de pe moşia arendată de un Pişca, îi acuză fără cuvânt şi fără umbră de adevăr, că ar fi cerând acelaş lucru ca şi ţăranii din Vlaşca ori Ilfov.

Iată dar o mişcare nelegitimă şi neîndreptăţită devenind un pretext pentru persecutarea şi maltratarea acelora cari au cereri drepte ; iată un Chiriţescu, fost camardiner, servindu-se de poziţia de prefect pentru a caracteriza de mişcare agrară reclamaţii făcute în contra unor măsurători strâmbe şi asupritoare ale ogoarelor, ce oamenii s'au obligat a le munci arendaşului. Pe de o parte dar se înscenează mişcarea, pe de alta ea servă de pretext de presecuţiune în contra oamenilor fără vină şi a căror reclamaţii sunt drepte.

Toate acestea nimicesc influenţa educativă pe care statul îl exercită în alte ţări prin corectitudinea actelor sale, asupra conştiinţei cetăţenilor. Vechi şi drepte vederi de cuviinţă şi de echitate se discompun în această atmosferă, poporul — o fiinţă organizată prin nestrămutate vederi intelectuale şi morale — devine o adunătură inorganică de indivizi, predispusă spre anarhie, atât în urma instigaţiunilor vinovate ale agenţilor demagogi ai partidului, cât şi prin lipsa de dreptate şi prin pierderea încrederii în stat.

Oare să fim un popor atât de bătrân, încât să fi pierdut memoria trecutului ? Să nu ştim că numai în păstrarea bunurilor morale cu greu câştigate în trecut, în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina spornică a viitorului ? Să nu vedem limpede că instinctele demagogice nu sunt decât rămăşiţele invidiei venetice, care duşmănea tot în această ţară : şi familie, şi biserică, şi limbă, şi datină ? Oare noi să nu ştim că vrajba socială şi politică n'a avut altă ţintă decât a altera caracterul şi inima dreaptă pe care părinţii au lăsat-o moştenire poporului nostru, pentru a le asimila instinctelor bastarde, şi veninoase ale rămăşiţelor de venetici ?

Zilnicele atentate ale guvernanţilor asupra principiilor ce asigură desvoltarea liniştită a unui popor, să nu fie în stare a trezi rezistenţa tuturor elementelor sănătoase din ţară? Coroana poate rămâne îngăduitoare faţă cu tentative, capabile a săpa şi desrădăcina orice societate din lume, necum una şubrezită prin o lungă şi sterilă epocă de transiţie?

Iată întrebări cari se impun dela sine în situaţia grea ce se crează ţării prin rămânerea la putere a partidului roşu, putrezit moraliceşte de variile afaceri impure, începute cu cărăturile Warszawsky şi încheiate cu Cernavodă-Chiustenge.

Numai un guvern onest şi o administraţie onestă sunt în stare a readuce poporul la ideile sale de drept, a-i reda creşterea şi maniera de-a vedea pe care i-o dăduse în trecut statornicia datinei sale juridice şi simţul său de echitate, nutrit de biserică şi de lege. Altfel, din destrăbălare în destrăbălare, am ajunge a se şterge cu totul din conştiinţa publică deosebirea între bine şi rău, între drept şi nedrept; anarhia de idei ar da naştere anarhiei ordinei materiale.

Dar, în haosul acesta, ce-ar mai fi statornic, ce-ar mai fi sigur? Daca am trăi încai izolaţi în peninsula iberică, sau în grupul insulelor britanice, discompunerea ar fi foarte păgubitoare progresului, dar nu ar nimici statul. Dar încleştetaţi între mari şi puternice monarhii, mişcările nesănătoase din lăuntru s'ar preface oricând într'un pericol pentru chiar existenţa statului şi haosul stingerii ar ameninţa însăşi individualitatea etnică şi istorică a poporului românesc. Oare roşii să nu înţeleagă, că acel haos i-ar înghiţi şi pe ei, împreună cu ţara 'ntreagă? Să nu înţeleagă că în urma repetatelor greşeli de guvernământ, e o datorie pentru ei de-a suporta discreditul ce şi l-au grămădit asupră-le şi de-a se curăţi de el? Iată o cestiune, pe care n'o punem, se'nţelege, masei interesate a partidului, dar care merită fără îndoială atenţia oamenilor lui conducători.

IN CE CONSISTĂ RĂUL

„Naţiunea" perândând acuzările ce se fac administraţiei liberale de către foile de orice nuanţă, deşi nu contestă adevărul acestor acuzaţiuni, crede însă a putea afirma că faptele şi apreciaţiunile sunt, şi într'o parte şi într'alta, pline de *exagerație*.

N'am voi în adevăr să facem o cercetare lexicală asupra

vorbei „exagerație" care însemnează a face din țânțar armăsar, a da lucrurilor proporțiuni ce nu le au. Cu toate acestea nu o convingere preconcepută, ci experiența de toate zilele ne dovedește că foile române, departe de a exagera, sunt din contra, mărginite prin numărul cuvintelor din dicționar, de a putea zugrăvi cum se cuvine tot ce se petrece în România ca viață politică și ca viață de Stat. Ne-ar părea bine dacă s'ar mai putea exagera ; din nenorocire însă o descriere cât de pesimistă a stării de lucruri e departe de a ajunge umbra măcar a mizeriei morale care bântue țara, o mizerie mai adâncă, daca se poate decât cea materială.

„Un rău există" — zice „Națiunea" — nimeni nu poate tăgădui „acest fapt. Avem nevoe de ameliorații. Ele nu se pot efectua cu „personalul ce-l avem. El s'a obicinuit a se ocupa mai mult „de discuțiuni politice, decât de sarcina ce e chemat a îndeplini".

Dar oare de ce se ocupă cu discuțiuni politice, adecă cu negustorie de vorbe, decât cu îndeplinirea serviciului pentru care e plătit și pe care-l datorește ?

„Cauza care a produs aceste triste rezultate este, după opiniunea „generală, că oamenii cari conduc partidul s'au *depărtat de prin-*
„cipiile adevărat liberale".

Cum ? Asta-i tot ? Cauza tuturor relelor să nu fie alta, decât că oamenii s'au depărtat dela principii ? Oare daca un om e sărac, cauza e că s'a depărtat dela principiul cutare ? Daca e bolnav, daca e incult, daca degenerează, cauza e că nu se închină la o definiție politică ? Oare orbul e orb pentrucă nu cunoaște formulele opticei, săracul sărac pentrucă nu cunoaște economia politică, bolnavul bolnav pentrucă nu știe anatomia și fiziologia ?

Nu, onorabili confrați, n'au a face principiile nimic cu relele ce ne bântue ; omul cel mai bun și mai de treabă din lume poate avea principii eronate cu totul, omul cel mai mizerabil le poate avea pe cele mai bune ; ei rămân cum sunt din alte împrejurări, căci deja Seneca, învățătorul lui Nero, care-a avut obiectul sub mâna lui și a putut constata adevărul, zice : „Velle non discitur" — a voi nu se învață, precum nu se'nvață a naște sau a fi născut, precum nu se'nvață a fi bun ori rău.

Nu dar în principii, ori în abatere dela ele consistă răul. El e mai adânc ; e social înainte de toate ; din răul social a rezultat declararea și relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societății române.

Răul social consistă în ridicarea unui pătură nenumărate de oameni ignoranţi, de vânători de abecedar.

Daca vom lua lista prefecţilor şi sub-prefecţilor din ţară şi în genere personalul administrativ, vom afla că aproape toată generaţia consistă din cenuşerie, din oameni cu patru clase primare, cari în viaţă-le n'au muncit nimic şi cari nu ştiu a administra, pentrucă n'au învăţat nimic.

Acest *personal* se ocupă deci cu discuţiuni politice, pentrucă nimic nu ştie încolo, decât ceea ce citeşte prin gazete şi pentrucă golul intelectual, lipsa de cultură cată a se umplea cu ceva. Cei însă ce-i dau nutrimentul zilnic al inteligenţei sunt tot atât de ignoranţi. Redactorii faimoşi ai celei mai mari foi din ţară n'au în sacul lor de grăunţe intelectuale decât patru clase primare şi vorbe, vorbe goale culese din gazete străine. O logomachie stearpă, iată tonul tuturor foilor aproape, o ceartă pentru abstracţiuni fără sferă determinată şi fără cuprins determinat, iar sub pretextul subţire al acestei certe de vorbe, animalul organic îşi caută hrana zilnică, fără nici un scrupul pentru binele aproapelui său.

Organizaţiunea noastră liberală n'a făcut-o nimeni în serios, nici n'a luat-o nimeni ca atare.

Nu libertatea materială s'a cerut, nu libertatea muncii, ci libertatea ignoranţei de-a acapara funcţiile publice. Budgetul nostru este piaţa în care se vând scump cele patru clase primare, ce, în locul unei meserii onorabile, scârţie slove negre pe hârtie albă.

Clasa aceasta a feneanţilor avizată la budget e nenorocirea noastră socială. „Naţiunea" va concede că tot ce e deasupra în societatea română e o pătură nenumărată de *mijlocitori*, nu de producători. Nici prefecţi, nici subprefecţi, nici advocaţi, nici negustori nu sporesc c'un fir de grâu măcar producţiunea ţării, nu dau materiei o schimbare de *formă*, singura ce dă valoare adevărată muncii omeneşti. Advocaţi, negustori, amploiaţi, etc. nu mijlocesc decât schimbul de posesiune al lucrurilor, fără a spori masa lor, fără a le da o valoare superioară prin schimbarea formei. Mulţimea nenumărată de ovrei nu are altă ocupaţie, decât aceea ce face toată clasa imediat superpusă ţăranului, a transmite dela o mână la alta posesiunea lucrurilor, dar a opri pe această cale, cea mai mare parte, drept recompensă a acestui serviciu de mijlocitor. Deci există două naţiuni deosebite în această ţară, una stoarsă şi sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori: poporul şi plebea.

A afirma că „liberalism" sau „conservatism" de principii poate lecui o asemenea stare de lucruri, este, ierte-ni-se, o credinţă uşoară. Ori ce principii am pretexta că avem

şi unii şi alţii, mizeria şi lipsa de cultură vor fi umbra pseudo-civilizaţiei noastre. Numai o organizare strictă care ar sili pe poporul de mijlocitori la muncă şi la producţiune, o organizare care ar îngreuia parvenirea la funcţii publice, dar care le-ar deschide, prin alt regim economic, o piaţă în care să-şi deprindă şi să-şi ofere braţele la muncă reală, ar putea să vindece relele de cari suferim.

In loc de principii *politice*, ar trebui să pătrunză în societatea noastră ştiinţa exactă, putinţa de a aplica principii *mecanice*. Gradul de civilizaţie al unui popor nu se măsură după numărul botinelor lustruite, a frazelor franţuzeşti şi a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, şi-şi face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizaţia e mai înaltă ; cu cât omul stăpâneşte mai mult asupra omului, cu atât barbaria este mai mare.

Inmulţirea clasei de mijlocitori a produs răul social al împuţinării şi sărăcirii claselor producătoare ; iar mizeria are de efect imediat demoralizarea. Aceasta merge apoi mână'n mână cu degenerarea rasei chiar. Un popor sărac, dar sănătos, are tot lungul viitorului înaintea lui, dar un popor fizic degenerat, un popor compus din stârpituri, e condamnat a pieri pentru totdeauna. Medicul recrutor ce constată degenerarea fizică a rasei, cel igienist care constată morbiditatea şi mortalitatea ei, iată cei ce ne arată în adevăr rezultatele negustoriei de vorbe, cu care ne 'ndeletnicim toţi, din nenorocire, dela 1848 până astăzi. Aceia însă cari faţă cu faptul decăderii fizice sunt în stare să admită un progres *real* în ţară, sunt sau amăgiţi sau amăgitori.

FISCALITATE EXCESIVĂ

Un semn al declasării şi al înmulţirii oamenilor cari nu lucrează nimic şi trebuesc hrăniţi din budgete, este fără îndoială sporirea dărilor directe şi indirecte şi greutatea extremă cu care oamenii le plătesc. Dări se grămădesc pe dări, de ajung orice articol ce intră'n gură sau acopere trupul, dare pe căldură şi dare pe lumină, dare pe mişcarea din loc în loc, pe tot ce trăeşte pe pământ ori în apă.

Cine cunoaşte stările de lucruri de acum douăzeci şi cinci de ani în materie fiscală ştie că deosebirea e cât cerul de pământ. Darea era directă : statul se adresa sincer către

omul care posedând ceva, avea nevoe de apărarea lui. Statul modern se adresează într'o sumă de cazuri indirect, escamotând din buzunarele oamenilor suma ce-i trebueşte. E însă evident că orice dări, sub orice formă s'ar percepe şi ori cum s'ar chema, e plătită la urma urmelor de către pământ şi de către producţiunea reală.

O dovadă oarecum elementară despre aceasta este bunăoară regia tutunurilor. Desigur tot mecanismul sutelor şi parasutelor de funcţionari, apoi toţi acei cari trăesc din milioanele ce le produce această dare nu *produc* ei înşii un fir de tutun, nu adaogă o centimă la valoarea lui. Toţi sunt mijlocitori între producător şi consumator, dar în calea acestei mijlociri, producătorul capătă preţul cel mai mic posibil, consumatorului i se cere cel mai mare posibil, şi din această diferenţă, din care cei doi membri de căpetenie ai transacţiunii economice nu au nici un folos ci pierdere, mii şi iarăşi mii de paraziţi sociali trăiesc.

Acest exemplu îl dăm pentru că, de o elementară claritate, ne dovedeşte printr'un caz, produs în mod artificial, netrebnicia marelui număr al claselor de mijlocitori. Precum agenţii regiei, în întrepunerea lor între producător şi consumator, nu produc în realitate nimic, ci trăiesc din diferenţa impusă între preţul obţinut de unul şi cel plătit de celalt, tot aşa trăiesc toţi mijlocitorii din acea artificială şi ruinătoare diferenţă.

Darea directă ar fi deci singura dreaptă şi singura care are un element de moralitate în ea. Cerută direct dela oameni, ei sunt în stare a simţi când marginea impozabilităţii s'au ajuns pe deplin şi statul nu-şi poate permite a face înnoituri de prisos, când de unde n'ai ce lua, nici Dumnezeu nu poate lua. Dar prin dări indirecte se exploatează pe nesimţite un popor întreg, de ajunge că nu mai ştie ce poate ori nu poate.

Se simte numai că puterea impozabilă e sleită cu desăvârşire şi atunci sbiri guvernamentali acoper ţara ca locustele ori ca o armată de invazie şi se desvoltă, sub protecţia guvernului, un fel de brigandaj oficial.

Ş'apoi se mai zice că la toate relele din ţară reacţiunea e de vină. E în adevăr regretabil că lipseşte un partid reacţionar ; un partid adecă cu destule mijloace şi destulă înrâurire ca să readucă trecutul cam necioplit în felul lui, dar sănătos şi vrednic.

Spună oricine dintre contimporanii ce ţin minte ziua de alaltăeri, daca, în timpul adevăratei reacţiuni, s'a vândut vre-unui om averea pentru neplată de bir, sau daca era cu putinţă măcar una ca aceasta ?

Altfel acum. Pe lângă sequestre, se'ntâmplă omoruri chiar cu ocazia împlinirilor.

O foae din Târgovişte ne spune că o biată femee, pentru

o dare de 10 franci, pretinsă cine știe sub ce titlu, a fost bătută de un perceptor și că a murit din acea bătaie. In București o altă femeie, scutită de-o amendă comunală de 5 franci, a fost bătută de perceptor pentru ea. De la birjari se sequestrează trăsurile, adecă instrumentul lor de muncă, scutit de lege. Inainte-ne avem 8 chitanțe de dări împlinite, tăiate dintr'un registru à souche, fără nici o *iscălitură* și fără ca numărul din roluri să fie trecut.

Și'n același timp în care agenții fiscali ucid oamenii și lumea țipă de sărăcie, de neputința de a suporta atâtea misiuni în străinătate, atâtea pensii reversibile, atâtea răscumpărări, atâta lux guvernamental și atâta brigandaj parlamentar, în acelaș moment foile oficioase ne spun că finanțele merg bine, că mai trebuesc câteva zeci de milioane pentru poduri peste Dunăre și pentru nouă linii de căi ferate și o gară centrală la București, pentru tinerimea elegantă, ce vrea să economiseze banii de birjă până la gara Târgoviștei.

Apoi — dee-ni-se voie — sub vestita reacțiune, în trecutul cel mai odios omul cu car, cu boi, cu pământ plătea un galben pe an și atâta tot. Nici chiar darea aceasta, cât de mică, nu se repărțea în mod nedrept. Satul se aduna, făcea cislă, plătea fiecare după averea lui, vornicul aduna banii — și fără leafă și fără remiză — îi ducea cinstit la sămeșie.

Nici hoții, nici bilete *à souche* fără iscălituri, nici perceptori, nici nimic.

Văzând oare mizeriile de acum, nu avem cuvânt să spunem că e epoca noilor fanarioți ?

Zi cu zi se adaogă greutățile asupra țării și cu toate acestea, populația lui producătoare n'a primit *nimic în schimb* cu aceste greutăți. Tot plugul lui Mircea Vodă brăzdează acest nefericit pământ și pe când, după vechile așezăminte, țăranul nu datorea pentru pământ și pășune decât 12 zile pe an și aducerea unui car de lemne de Crăciun, astăzi guvernul decretează că măcar 2 zile pe săptămână să fie ale țăranului. Toată diferența între munca celor 12 zile ale codului consuetudinar și munca actuală a țăranilor, o înghit clasele de mijlocitori, căci țăranul acum stă mai rău decât înainte.

Și'n asemenea condiții detestabile, când vedem producătorul tot atât de incult, însă cu mult mai sărac decât sub regimul vechiu, când se constată că însuși constituția fizică a poporului nostru degenerează, că, nu numai nu mergem înainte, dar prin degenerare pierdem și *posibilitatea* progresului, tot atunci limbuți lustruiți, închinători de vorbe, ne spun zilnic pe zeci de coloane ce imense progrese ar fi făcut România.

POLITICA IMPOZITELOR

Ţi-ai găsit să 'nţeleagă învăţaţii „Pseudo-Românului" un adevăr cat de simplu.

Am arătat în unul din numerele trecute, că darea directă e cea mai dreaptă şi cea mai morală dintre toate. Bucurie pe confraţi acum, că susţinem şi noi ceea ce dumnealor susţin şi că dumnealor sunt de mult pentru *substituirea impozitelor indirecte prin cele directe.*

Asta va să zică a nu se pricepe de fel în materie de economie politică. In adevăr dările directe sunt cele morale ; în adevăr ele sunt direct simţite de popor şi opinia lui se formulează mai lesne pentru sau contra unui guvern, când darea e directă şi nu i se escamotează pe nesimţite din buzunar. Dar politica impozitelor nu e un act de liber arbitru. Un financiar nu poate alege sistemul care e mai bun, ci acel care e mai aplicabil şi dă rezultate practice mai imediate.

Dările directe sunt idealul politicei financiare, însă acest ideal nu se poate introduce *a priori,* ci e rezultatul desvoltării şi stării economice a unui popor.

Daca privim mai de aproape în ce consistă viaţa economică a societăţii, vom constata următoarele :

Omul nu poate scădea sau adăoga la materia existentă un atom măcar. Eternă, pururea tot în aceeaşi cantitate ca'n ziua cea dintâi a creaţiunii, natura ne-o împrumută, să putem opera schimbări asupra ei ; a o spori sau împuţina nu putem.

Schimbările deci pe cari le operăm asupra ei, sunt numai de trei feluri.

Intâiu, schimbări de formă. Aceasta este adevărata producţiune, aceea care hrăneşte pe toţi, îmbracă şi încalţă pe pe toţi, aceea care 'ndefinitiv plăteşte toate dările. A produce cereale nu va să zică decât a da materiei o schimbare de formă, a ajuta adecă combinarea unor materii anorganice în materie organică. A creşte turme e o schimbare de formă. Cu planta produsă se hrăneşte animalul şi astfel aceleaşi elemente anorganice se prefac, prin schimbare de formă, în lapte, în lână, în carne. A toarce e o schimbare de formă. Lâna brută se 'ntinde 'n fire, apoi se ţese şi aşa mai departe.

Vin acum schimbările de loc. Drumuri de fier, canaluri, poduri, trăsuri, hamali, sacagii, birjari, nu înaintează decât schimbări de loc. Schimbările de loc sunt improductive şi cu cât mai puţine se fac, cu atât mai mult folos are şi producătorul şi consumatorul. Ele devin cu atât mai mici şi mai puţin costisitoare, cu cât producătorul e mai aproape de

consumator şi se pot întâlni în aceeaş piaţă, fără mijlocire negustorească sau cu cât mai puţină mijlocire se poate.

In fine vin schimbările de posesiune, actele de transmisiune, în adevăr cele mai improductive din toate şi cu toate aceste cele mai bănoase. Reprezentanţii acestora sunt samsarii de tot soiul, neuitând se 'nţelege pe advocaţi.

In realitate toate, absolut toate dările sunt plătite la urma urmelor de schimbările de formă, de adevărata producţiune. Şi'n adevăr, daca ne-am închipui că'n ţara noastră se produce tot ce ne trebue : şi grâu şi maşini şi ţesături de toată mâna, că aceste nu pierd nimic prin transporturi îndelungate, prin comisiuni, etc., că cel mult a treia mână este a consumatorului şi că nu trec din mână 'n mână spre a se scumpi în mod artificial, ce dare mai dreaptă, mai morală s'ar putea imagina decât cea directă ? Oricare factor economic ar fi un *producător* real şi el însuşi ar hotărî cât din puterea sa de producţiune are să dea statului.

Cu cât dar diversitatea de ocupaţiuni productive e mai mare într'o ţară, cu cât preţul alimentar se apropie mai mult de preţul fabricatelor, cu cât necesitatea de negustori şi alte soiuri de mijlocitori e mai mică, cu atâta un popor e mai liber, mai avut, mai sănătos, cu atât darea directă cată a se recomanda mai mult.

Aşa dar regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea omniterală corespunde cu darea directă.

Ce vedem însă la noi ?

Afară de activitatea ţăranului şi a brumei de câţiva meseriaşi cari-i avem şi noi, o sumă de lume, daca nu toată, trăeşte, nu din schimbări de formă, ci parte din schimbări de loc, parte din transmisiuni cari amândouă se şi confundă uneori. In locul seriei fireşti de schimbări de formă, singurele producătoare, vine seria de schimbări de loc şi nesfârşite schimbări de posesiune. Tot costul acestor nenumărate mediaţiuni se scade din valoarea naturală a produsului ; producătorul dă mult pentru a primi puţin în schimb, consumatorul asemenea. Factorii de căpetenie ai transacţiei economice sunt atât de despărţiţi prin o lume întreagă de intermediatori, încât nu se simt reciproc ; producţiunea s'aruncă în rangul al doilea şi în rangul întâiu intră mijlocirea şi clasele mijlocitoare, negustori, advocaţi, funcţionari, etc.

Se'nţelege că actul economic ne mai fiind producţiunea în locul întâiu, ci transmisiunea, *asupra actelor de transmisiune încep a se plăti dările.* Ca exemplu clar şi elementar citäm regia tunurilor. Cine-şi cunoaşte producătorul, pe omul al cărui tutun îl fumează ? Un aparat întreg de mijlocitori — regia —s'a intrepus între noi şi el, regia care ne vinde

c'un franc ceea ce ea a cumpărat cu 5 parale. Va să zică 95 la sută se iau asupra actului de transmisiune dintre producător şi consumator.

Fiindcă în ţara noastră actele de transmisiune constitue imensa majoritate a actelor economice, asupra lor, fără îndoială, se percep dările indirecte. In ultima linie e drept că se resfrâng întregi asupra producţiunii, e drept că tot producătorul le plăteşte, dar le plăteşte mai pe nesimţite, decât pe cele directe.

Aşa dar înc'odată : regimul economic al unui popor hotărăşte regimul lui financiar. Producţiunea unilaterală şi preponderarea actelor de transmisiune corespunde cu darea indirectă.

In două cuvinte lucrul s'ar exprima astfel : regim comercial, dare indirectă ; regim industrial, dare directă.

Aşa dar un partid politic, oricât de reacţionar ar fi, — şi ne pare rău că nu există un fel de arhireacţiune — nu-şi poate alege politica sa financiară. In momentul dintâi starea economică a ţării îi impune regimul financiar. Incercările lui cată să se îndrepte înainte de toate la schimbarea regimului *economic* şi a celui social, la sporirea şi diversificirea muncii, la eliberarea ei de sub robia cheltuelilor de transport şi de transmisiune, la deprinderea fiecăruia individ cu munca productivă la care e predispus, la încurajarea acesteia, la descurajarea ocupaţiunilor improductive. El nu poate substitui dărilor indirecte pe cele directe, fără ca societatea însăşi să fi ajuns a suprima enormele sume ce le mistue mijlocirile de tot feliul. Numai când aceste sume enorme se economisează de către producători şi consumatori, se poate procede la darea directă.

O ultimă observaţiune.

Capitaţia, bună rea cum o fi fost, era o dare indirectă ; acest caracter nu i-l pot lua nici învăţaţii „Românului". E neîndoios că ea nu era absolut echitabilă la origine, dar echitatea o'ntroduceau ţăranii din sat. Satul avea de ex. 100 de gospodari, plata totală către stat era decei de 1175 franci. Insă nu fiecare gospodar plătea un galben deplin, căci repartiţia acestei sume se făcea de satul întreg, adunat în comiţiu, încât cel sărac nu plătea nimic aproape, cel avut mai mult, adecă în proporţie cu averea lui. E o falsificare conştie şi intenţionată a istoriei de a pretinde ceea ce face zilnic „Pseudo-Românul", că ţăranul stă azi mai bine decât înainte de regulament. Averea lor mobiliară, mai ales în vite, e cunoscută că era foarte însemnată, căci locurile erau largi şi păşunea aproape *gratis*. Codul Caragea prevede un *miel* pentru păşunea unei turme întregi de oi ; dela produsele agricole una din zece (dijma adevărată, *decima)* afară de asta 12 zile

de lucru pe an şi căratul unui car de lemne de Crăciun. Asta era tot. Cine apăsa şi asuprea nu era regimul economic consuetudinar al ţării, ci pătura de pungaşi ţarigrădeni cari umpluseră ţara cu miile şi jefuiau lumea, mai ales de la 1808—1821, timpul în care s'a pripăşit în ţară părinţii celor mai mulţi dintre roşii. Se pretinde că la această invazie elementară trebuiau să reziste boierii şi lipsa lor de rezistenţă e şi cauza pentru care Tudor îi învinueşte. El îi face pururea pe Greci tâlhari, pe boierii români îi numeşte ticăloşi. Tudor avea cuvânt să le facă asemenea imputări şi să aştepte mai mult dela aristocraţia ţării lui. Dar la dreptul vorbind, ce influenţă mai avea ea, ce putere politică în vremea Fanarioţilor ?

Aproape nici una. Un Brâncoveanu, un Ştirbeiu, un Bălean, vr'o trei Goleşti, vr'o patru Filipeşti, vr'o doi Creţuleşti, peste tot cincisprezece-douăzeci de inşi — la acest număr se redusese boierii de rangul I în vremea Fanarioţilor ; restul în funcţiile mari erau greci. A pretinde dela 20 de inşi să oprească acea invazie de străini, cari veneau ca stolurile de corbi într'o ţară părăduită de războiu şi uitată de Dumnezeu, e a pretinde ca cineva să stăvilească c'un hăţ apele Dunării. Nu dar regimul vechiu economic, Grecii asupreau ţara. Glasul şi puterea boierilor pământeni se'nnecau în acea inundaţie de pungaşi şi de bandiţi.

Dar daca Tudor a putut imputa boierilor de un neam cu dânsul ticăloşia, adecă lipsa de energie, acest drept nu-l are foaea redijată de un grec, foaea d-lui C. A. Rosetti. Quod licet jovi, non licet bovi. Ca Tudor s'o facă, înţelegem ; ca urmaşii acelor venetici nemernici să facă asemenea imputări nu se cuvine. De câte ori „Românul" vorbeşte de Fanarioţi, de C. A. Rosetti vorbeşte, de Carada, de Pherekydes, de Fleva şi de toată ortaua roşie, căci toti aceştia nu sunt decât fiii păturei de străini, pripăşită în ţară între anii 1808—1821.

Dar cestiunea aceasta nu suportă cadrul unui articol. E istoria epocei de tină şi degradare a acestei ţări, e timpul în care patria aceasta s'a schimbat în otel pentru tot soiul de venetici.

MUNCĂ ŞI PRODUCŢIUNE

„Naţiunea" constată în fine şi ea că starea noastră economică e primejdioasă. Agricultura lâncezeşte ; nici cantitatea, nici calitatea produselor nu mai atrage cumpărători ; concurenţa ne omoară ; comerţul român dispare şi străinul îl înlo-

cueşte ; balanţa comercială arată că'n fie ce an România jertfeşte milioane pe altarul civilizaţiei străine. Mergând astfel ajungem la inaniţiune, la sleirea puterilor.

Iată lucruri pe cari noi le spunem de patru ani de zile, fără ca nimeni să fi voit să ne asculte. Credem necesar a observa aceasta, căci „Naţiunea" face apel la presă, ca să-şi îndrepte activitatea în acest sens, şi să caute mijloace de vindecare.

In adevăr, vindecarea ar fi lesnicioasă, calea sanificării economice e teoretic lesne de indicat ; dar dela teorie până'la aplicare asupra oamenilor, şi mai ales asupra unei generaţii cu desăvârşire corupte, e o deosebire mare.

Reţeta cea mai simplă în contra sărăciei ar fi următoarea :

Fiece organism omenesc, prin inspirare de oxigen şi prin combinarea acestuia cu carbonul în acid carbonic, desvoltă căldură. Căldura produce putere musculară şi intelectuală sau ceea ce c'un termen în fizică se numeşte : echivalentul mecanic al căldurii. Acest echivalent omul îl poate întrebuinţa spre a produce lucruri utile, sau îl poate cheltui dormind la umbră. Deci, fiecine să mişte numai din mâni, să producă obiecte de utilitate şi nu va exista sărăcie. Acest sfat însă îl poţi da unui om în toată firea şi nestricat. Pungaşul, care trăieşte înşelând pe alţii, desfrânatul care fuge de lucru ca dracul de tămâie, vor râde de tine, daca le vei da sfatul să muncească, să întrebuinţeze într'un mod util echivalentul de putere mecanică pe care îl produce organismul lor viu.

Ţăranul întrebuinţează acest echivalent mecanic pentru a ara, a semăna, a secera ; adică pentru a da materiei o formă nouă, aceea a grânelor de o utilitate incontestabilă.

Ce fac însă ceilalţi cu acel echivalent, la ce întrebuinţează mecanismul fizicului lor preţios ? Spre a produce lucruri de utilitate ? Ferească Dumnezeu. Unii nefăcând nimic, îl pierd pur şi simplu, unii joacă cărţi, alţii scriu articole insipide de gazete, alţii precupeţesc lucruri ce nu sunt produse de ei, scumpindu-le artificial, c'un cuvânt : secături, pierde-vară, şi cum îi mai chiamă, nu fac decât o întrebuinţare inutilă de mecanismul de muncă cu care i-a înzestrat natura. Echivalentul mecanic se perde pe nimicuri şi pe zădărnicii.

Dacă considerăm pe om ca pe-o maşină, care trebue alimentată cu material combustibil, a cărui ardere se preface în putere, şi care putere cată a se 'ntrebuinţa la producţiune, daca e să nu se prefacă fără nici un folos în acid carbonic, şi dac'am face bilanţul celor mai mulţi, punând de o parte suma de bunuri ce o consumă şi de altă parte ceea ce în schimb produc, am rămânea uimiţi de risipa, de irosirea de puteri vii ce se face în această ţară. Mii de franci, reprezentând zeci de mii de kilograme metrici de putere vie, i se

dau ca pensie reversibilă unui om ce nu e'n stare a scrie decât nerozii ; mii de franci se dau pentru a plăti venalitatea cutărui deputat, ignoranţa cutărui profesor, corupţiunea cutărui funcţionar, trădarea şi felonia cutărui ofiţer superior, negustoria de vorbe a cutărui advocat. Milioane de kilogrammetri se cheltuesc pentru a întreţine mii de maşini omeneşti, cari nu sunt bune de nimica şi nu sunt în stare a produce nimic.

Căci, când e vorba de producţiune nu trebue s'o luăm după cum o ia limbajul ordinar, care nu ţine seamă nici de *utilitatea* lucrului produs, nici de cheltuelile ce le exige actul producţiunii. Producţiune nu poate fi numită decât opera din care rezultă un produs *superior* serviciilor de tot felul, pe care le-a absorbit operaţiunea. Numai obţinându-se acest bilanţ, poate fi vorba în adevăr de producţiune. Cât costă însă tăcerea unui deputat ? Mii de franci. Cât produce ? Nimic. Cât costă pledoariile ? Milioane. Cât produc ? Absolut nimic. Cât costă plagiatorii intelectual-sterpi, cari usurpează catedre universitare şi secundare ? Sute de mii. Ce produce însă un om care însuşi nu ştie nimic ? Nimic, fără îndoială.

Insă cine-a introdus mizeria aceasta economică şi intelectuală, domnia inepţiei şi a ignoranţei, daca nu liberalismul ? Liberalismul a scos din gunoiu oameni ignoranţi şi netrebnici, cari în loc de a fi avizaţi să se hrănească din muncă proprie, li se 'nlesneşte a trăi din munca altora. Liberalismul a înmulţit clasa consumatorilor improductivi, cari nu adaogă, prin toată negustoria lor de vorbe, un centigram la greutatea grâului nostru, liberalismul înmulţeşte funcţiile, trăgând din ce în ce mai mulţi incapabili în serviciile publice ; liberalismul care-a ameţit capetele oamenilor, care nu i-a lăsat la teapa lor, în sfera lor de activitate materială, ci i-a declasat, ridicând la demnităţi înalte bulgari cu 2, 3 clase primare, buni de grădinărie poate, dar netrebnici pentru a administra ministerii şi servicii ca al domeniilor.

Căci o laudă adesea făcută partidului liberal, dar pe care nimeni nu îndrăsneşte a o mărturisi în public, e că-şi căpătueşte oamenii, că hrăneşte o sumă de lume, care 'ndealtmintrelea n'ar avea mijloace de traiu. Rolul partidului e de a declasa indivizii şi'n acest rol mulţi găsesc superioritatea partidului roşu asupra celorlalte.

Alte partide — ni se zicea — au 'nainte de toate necesităţiile reale ale ţării, pe cari nu le sporesc în mod factice, ci caută a le acoperi, de bine de rău, din veniturile existente. Roşii au alt principiu : *primum vivere*, mai întâiu să trăim noi şi ai noştri cu toţi ; veniturile necesare se vor găsi ele,

căci pentru asta suntem la putere, ca să le scoatem din piatră seacă.

Deci asta e grija lor cea dintâi; căpătuirea numărului nesfârşit de nulităţi, de oameni absolut improductivi, din cari se compune partidul. Şi în adevăr, nu e unul, cât de mic, cât de ignorant, cât de inept, cât de leneş, care să nu fie încuibat undeva la un loc sigur şi cu bune retribuţiuni. Dar patru clase primare aibă, dar să nu ştie absolut nimic din resortul a cărui administrare i-a fost încredinţată, lucrul e indiferent. Dar mire-se el singur de ce l-a găsit şi cum a ajuns să dispue de interese pe care nu le pricepe? Puţin le pasă conducătorilor. *Primum vivere.* Dar s'o potrivi, nu s'o potrivi; dar o şti ceva, n'o şti nimic. A fi roşu e un privilegiu de a trăi din munca altora, fără a se cerceta daca ai vr'un merit, vr'o capacitate, vr'o aptitudine.

Pentru a căpătui suma aceasta de bulgari tâmpi şi de grecotei pornoscopi şi netrebnici, cari n'au nici posibilitatea de a se ocupa cu o muncă productivă, se crează din ce în ce mai multe funcţiuni, cari să atârne direct de stat. Astfel regia monopolului tutunurilor, răscumpărarea drumurilor de fier şi multe alte creaţiuni nouă, au dat ocazia să se înmulţească din ce în ce numărul semistrăinilor, avizaţi la budget, deci la munca altora. E din ce în ce mai greu de a agonisi mijloace de subsistenţă în neatârnare de guvern şi sporirea funcţiilor sporeşte numărul celor ce alergă după ele, înzecind servilismul şi baseţa acestora către cei cari dispun de distribuirea posturilor.

Prin distragerea oamenilor dela ocupaţiuni productive, prin aruncarea pe terenul politicei, prin avizarea lor de a trăi speculându-şi drepturile politice şi votul, populaţia întreagă a oraşelor va ajunge la ideea fatală, că e mai lesne şi mai bine de a trăi din munca altora, decât din a sa proprie şi urmările unei asemenea maniere de a vedea sunt cunoscute de toţi.

Astfel Atenianii în decadenţă se prefăcuseră toţi în samsari, în advocaţi, în aspiranţi de funcţii, în oameni politici; din buget începu a se plăti mulţimea care asista la întruniri publice; se plăteau mărturiile false înaintea judecăţii, se plăteau membrii juriilor judecătoreşti. Un popor care întreg îşi consuma vremea în afaceri de-ale statului, cată să şi fie plătit întreg din budget. Sărăcia ajunsese atât de generală, încât oamenii alergau cu lăcomie după un obolus (10 bani) ca recompensă pentru o şedinţă în tribunale, corupţia şi desfrânarea deveniseră din ce în ce mai mari. Filip al Macedoniei şi Alexandru cel Mare aveau oricând în mână tarifa conştiinţelor cetăţenilor ateniani şi n'avură decât să dea cu

piciorul, pentru a nimici acea comunitate politică, putredă prin demagogie.

Aşa dar dacă economic stăm rău, nici meritäm să stăm altfel. Echivalentul mecanic al vieţii celor mai mulţi oameni, nu se întrebuinţează în producţiune, în imprimarea de forme utile materiei, ci se pierde pe mijlociri, pe negustorie de vorbe şi în exerciţiul viciilor. Unde însă nu produce nimenea, se'nţelege că sărăca trebue să sporească. Capitalul acumulat de strămoşi prin lupta cu arma şi prin lupta cu plugul trece în mâni străine ; ziua nu e aproape, ci a sosit, în care Românul e străin în ţara sa proprie şi străinul stăpân. Şi aceasta va merge mereu înainte, până ce nu vom mai avea nimic de vândut, decât voturile şi drepturile politice. Dar chiar acestea au început a fi un obiect de cumpărătură, despre cari tainicile biurouri de împământenire ne-ar putea spune multe.

Un singur remediu există în adevăr în contra acestor rele, dar trebue aplicat cu toată rigoarea, cu tot exclusivismul : munca, acest corelat mecanic al adevărului ; adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mânare de muşti la apă ; şi adevăr, nu fraze lustruite şi negustorie de vorbe.

PERSOANA ŢĂRANULUI SCOASĂ LA MEZAT

„Luptătorul" din Focşani, în numărul său dela 30 Iulie, comunică următoarea publicaţiune a perceptorului din comuna Odobeasca, plasa Marginea de sus, jud. R.-Sărat :

„Subsemnatul, agent de urmărire-perceptor, conform art. 12 „din legea de urmărire, fac cunoscut printr'aceasta că în ziua dela „25 iulie până la 2 August 1882, la ora 10 dimineaţă se va vinde „prin licitaţie, la primăria comunei Odobeasca, plasa Marginea „de sus judeţul R. Sărat, obiectele ce s'au sequestrat pentru „neplata dărilor datorite din *contribuţiuni directe, răscumpărarea „clăcii, prestaţiuni judeţene* şi altele. Obiectele sequestrate sunt :

„51 vaci, 8 boi, 88 mânzaţi cu mânzate, 2 cai, 15 iepe, 5 noateni, „13 capre, 5 iezi, 83 oi, 12 miei, 3 berbeci, 5 râmători, una căruţă „de boi nouă, 1 sucman, 3 căzi, 2 antale, 1 clae cu fân, *„28 locui- „tori cu braţele cari se vor da cu luna sau cu ziua până la acope-*

„*rirea datoriei ce debitează către Stat*", şi 455 pogoane pământ „după legea rurală în care pământ sunt diferite roade adică vii, „livezi de pruni, meri, peri şi fân".

Semnat-agent : *A. Comănescu*

(No. 26 din 13 Iulie 1882)

Toate foile din capitală au publicat şi comentat actul de mai sus exprimându-şi indignarea şi mirându-se de acest lucru, la întâia vedere neauzit.

Vedem aci o scoatere în vânzare din partea fiscului cu totul egală cu cele din vremea Fanarioţilor : vacă, bou, mânzat, cal, mânz, capră şi ied, oaie şi miel, sucmanul de pe om, carul şi căruţa, cada şi butea, totul se vinde şi când toate acestea nu mai ajung, se scoate în vânzare... ce ?

Locuitorul care va fi închiriat de către stat ca vita, cu luna sau cu ziua, până la acoperirea datoriei. Peste aceasta se scot în vânzare pogoanele de pământ, a căror inalienabilitate e garantată de constituţie şi de legea de împroprietărire.

Ce zice „Românul" la acest specimen de percepţie liberală ?

Ce zice ? Băieţii cari îl redijează n'au ochi să citească. In loc de a constata de ce natură sunt dările neplătite : contribuţiuni directe, răscumpărarea clăcii, prestaţiuni judeţene şi *altele*, se leagă de capitaţie. Capitaţia nu este *justificată*. Capitaţia amânduror ţărilor pe când nu exista nici o altă dare, constituia abia a douăsprezecea parte a budgetului actual de venituri şi nu se va găsi un singur caz, dela gonirea Fanarioţilor până la reabilitarea lor de acum pe cale piezişă, în care un om să fi fost vândut rob pentru capitaţie. A pune aceste vânzări monstruoase în socoteala capitaţiei, a dării celei mai mici şi mai neînsemnate, este un act de extraordinară reacredinţă şi o apucătură pentru a ascunde adevăratul isvor al răului şi a-i substitui o cauză fictivă.

Deşi caută să fim mulţămitori presei întregi, pentrucă în sfârşit au început a da alarmă în privirea aceasta, constatăm pe de altă parte cu părere de rău, că mirându-se în mod atât de extraordinar de acest act, dovedeşte că puţin cunoaşte ţara.

In realitate, de când budgetul nostru a ajuns la cheltueli de 110 şi 120 de milioane, dările nu se mai percep nicăieri decât în modul arătat mai sus, căci acest mod e introdus de roşii, încă dela venirea lor la guvern în anul 1866. De atunci deja s'a introdus practica de a mâna satul ca pe o turmă la arendaşul protejat de guvern, şi de a angaja *cu de-a sila* pe fie-ce locuitor în socoteala dărilor, pe cari le avansa arendaşul. Căci cine nu poate rămânea dator nici în daraverile sale private.

nici ca datornic al statului — este românul. Daca un grec sau un jidan nu-şi poate plăti datoriile, dă faliment şi s'a încheiat. Daca nu-şi poate plăti dările, i se constată insolvabilitatea şi s'a încheiat asemenea. Ţăranul trebue să plătească. Un om poate fi oricât de necinstit în ţara aceasta, el poate lua o moşie a statului fără a plăti arenda pe ani de zile ; statul va pierde pur şi simplu suma ce i se datoreşte. Dar ceea ce ţăranul ar fi datorind acestui om, se împlineşte cu cea mai mare rigoare.

„Dura lex, sed lex", zice „Românul" ? Nu legile sunt însă de vină la toate acestea, ci starea societăţii. Când vedem deasupra unui popor sărac, incult şi nenorocit, superpuindu-se milioane de mijlocitori şi de cocote, când vedem luxul şi desfrânarea unei clase întregi a cărei singură cunoştinţă constă în a scrie neortografic şi a citi, când socotim sutele de milioane cu care se întreţin clase improductive şi netrebnice, cată să deducem neapărat, că pensii reversibile, câştiguri din răscumpărări, misiuni, diurne, cumul, toate trebuesc plătite în ultima linie, prin sudoare omenească, prin muncă omenească. Şi fiindcă producţiunea actuală nu mai ajunge spre a acoperi budgetul Sodomei şi Gomorei, spre a întreţine lenociniile stăpânitorilor, de aceea se scoate la mezat până şi persoana ţăranului.

Şi'n acest popor nenorocit nu se mai află destulă energie morală pentru a ridica securea şi a se scăpa de asupritori. In toate provinciile Daciei lui Traian, poporul autohton e o vită menită a ţine în spate populaţii străine. In Ardeal munceşte pentru Ungur, în România pentru Greco-Bulgar şi pentru jidan, căci zeci de mii de zile de lucru abia acoper pensia reversibilă a unui grecoteiu.

Şampania băută cu comunarzii din Paris, mătasa ce îmbracă cocotele Capitalei, monoclele ce armează ochii pornoscopilor, toată mlaştina aceasta etnică şi morală, toată adunătura aceasta scursă din câteşi patru unghiurile lumii, trăieşte în ultima linie din vânzarea de braţe omeneşti cu luna şi cu ziua, căci orice braţ care nu produce nimic trăieşte dela braţul ce produce ceva.

Iată în adevăr încă o frunză de laur în coroana lui Carol-Ingăduitorul.

Despotismul, oricât de odios ar fi, totuşi are mai multă îngrijire de popor, decât republica străinilor din România, cu eticheta ei monarhică. Căci această republică nu are şi nu a avut o altă menire decât a constitui din străini clase privilegiate, din român un sclav al lor. Adunături de rase degenerate, cari coboară zi cu zi mai jos pe scara organică, până ajung a se îngropa ca câniı şi ca maimuţele, acestea domnesc

asupra poporului românesc ; pentru a plăti trebuinţele lor, lenea, inepţia economică şi sterilitatea lor intelectuală, poporul românesc se scoate la mezat şi se închiriază, asemenea catârilor şi căilor de birjă, cu luna şi cu ziua.

C. A. ROSETTI ŞI BILANŢUL POLITICEI SALE

D. C. A. Rosetti e, se vede, în ajunul de a pleca la Paris şi de aceea adresează un fel de enciclică de adio d-lor săi alegători şi iubiţilor săi concetăţeni.

In această scrisoare găseşte ocazie a recapitula anume o seamă de lucruri pe cari le-a zis în trecut, a căror repetare în momente atât de solemne cată, fără îndoială să fi având un înţeles excepţional.

D-sa zice că propaganda ce-a făcut-o e cuprinsă în programul dela 9 August 1857.

A trecut cam mult de-atunci, multe conştiinţe şi-au format şi reformat profesiile de credinţă, încât ar fi fost interesant pentru cititorii „Românului“ chiar, ca acel program vestit pe care nimeni nu-l cunoaşte, să vază din nou lumina zilei. D. C. A. Rosetti nu ni-l comunică însă, dar ne dă câteva pasaje din el precum şi din vestitele sale enciclice, tipărite acum un an şi ceva.

D-sa a zis aşa dar :

Toţi oamenii sunt egali dar nu şi *semeni ;* fiecare om trebue să se lumineze necurmat şi să'nţeleagă că binele nu se dobândeşte printr'un *om,* printr'un *guvern,* printr'un *dictator,* ci prin unirea tuturor.

Ţinta d-lui C. A. Rosetti va fi *omul ;*

Fiindcă d-sa e pentru luminarea omului şi *naţiunii,* se va sili a smulge din mintea oamenilor închinarea la *stăpân, sub toate formele şi ori şi ce fel de stăpân.*

Astfel vorbeşte dsa,

în această epocă în *care naţiunea este în toate atât de sus urcată, încât căderea ei ar fi sdrobitoare.*

Trebue mai cu seamă ca ţara să fie pătrunsă de un mare principiu pe care foarte puţini îl înţeleg ; acela că

o naţiune *salvată de un singur om* se deprinde a nu mai cugeta, a nu mai lucra ea însăşi. Ea cade sub jugul despotismului.

In fine d. C. A. Rosetti îşi încheie scrisoarea zicând că, până ce nu ne vom face singuri afacerile, până ce n'om sili pe deputaţi să-şi dea seama de actele lor, până nu vom preface legea electorală, etc., nu vom merge bine.

Acestea le zice d-sa

în momentele cele mai sdrobitoare ale vieţii şi pe la sfârştiul ei.

Curios e în adevăr de a vedea pe un om bătrân care 'n viaţa lui a făcut numai politică, găsind relele sociale acolo unde nu sunt şi fiind cu totul orb pentru isvorul lor adevărat. D. C. A. Rosetti îşi ia adio dela alegători, le strânge mâna, poate a renunţat la mărire şi deşertăciuni şi cu toate astea nu se'ndură să-şi calce pe inimă, să spue odată verde care e cauza răului, pe care trebue s'o fi cunoscând.

Daca d. C. A. Rosetti ar iubi această ţară şi acest popor măcar câtu-i negru sub unghie, le-ar zice alegătorilor următoarele: Oameni buni! Ce-aţi zice voi, daca pe cancelarul Germaniei l-ar chema Pherekydes, pe miniştri Carada, Fleva şi Chiriţopol, pe ambasadori Pandrav ori Giani, ce aţi zice, c'un cuvânt, daca într'o ţară în care pe toată lumea o chiamă Mayer şi Müller, tot ce e deasupra sa clasă guvernantă, ar fi străin? Ce-aţi zice? Ticălos popor, aţi zice, osândit a munci ca vita pentru a hrăni străini, străini şi iarăşi străini.

Dar oare ce e de zis pentru o ţară în care pe oameni îi chiamă Bucur, Bodea, Codrea şi Florea, Păun şi Catalin, Terinte şi Pârvul, Ursu şi Balaur, Lupu şi Bărcan şi unde pe clasele superpuse le chiamă Pehlivanidis şi Zevzecopol, unde din grec dai în bulgar şi din bulgar în grec?

Ca să se zică decât că ticăloasă ţară şi ticălos popor!

Şi aceasta este epoca în care după d. C. A. Rosetti

naţiunea este în toate atât de sus urcată, încât căderea ei ar fi sdrobitoare?

In adevăr sus urcată trebue să fie o naţiune ai cărei membri se vând ca vitele, cu ziua şi cu luna!

D. C. A. Rosetti zice că ţinta d-sale e *omul*? Da, orice om din lume, căci e cosmopolit în privirea tuturor; o singură rassă de oameni s'au bucurat de ura d-sale specială şi de persecuţiune — rassa română. Intre oamenii pe cari, cu patru clase primare, ba şi mai cu puţin, i-a ridicat dela rachierie ori dela facherie, din subcomisariate de poliţie şi dela

corectura gazetei sale, vom găsi tot soiul de străini, egali ca nulităţi, dar nu vom găsi un singur român.

D. C. A. Rosetti se teme de despotism, de salvarea printr'un singur om ?

Doamne al veacurilor, unde e acel *singur* om ?

Il asigurăm de mai înainte că acel om nu va fi străin.

Unde e acel singur om să preţuiască plebea aristocratizată a d-lui C. A. Rosetti cu cât face, cu câte un capăt de funie de fiecare ? Unde e acel singur om care să pue pe străini la locul lor, să cureţe România de tot ce-a fost mai decrepit, mai ocolitor de muncă, mai stricat dincolo de Dunăre, de ciuma asta orientală ? Unde e acel singur om ca să nu mai vedem Pandravi şi Caradale, Mihăleşti şi Chiriţopoli, figurând în societatea română, ca să nu ni se mai pară ţara aceasta o colonie greco-bulgară, o societate străină de exploatare, condusă de cel mai străin dintre ei, de d. C. A. Rosetti ?

Dar să i-o spunem, spre mângâerea d-sale şi a partizanilor, nu mai sperăm în venirea unui asemenea om. Acest popor românesc e atât de sărăcit, atât de ameţit prin fraze, atât de căzut, încât un asemenea om ar muri sub garduri, ca Şincai ori ca Avram Iancu, sau s'ar găsi cineva să-l vânză, precum pe Tudor l-a vândut sârbul Macedonski şi în acelaş timp în care acel singur om ar zăcea în puşcărie sau la ocnă, tot unui C. A. Rosetti sau unei Caradale i s'ar vota pensie reversibilă, pentru c'ar fi scăpat ţara de acel om. Glontele care a lovit în Barbu Catargiu trebue să fi având pensie şi decoraţie căci, din neam în neam, cei ce au vândut ţările acestea, cei ce au trădat acest popor, aceia au fost distinşi, aplaudaţi şi populari.

Da, naţiunea este în toate atât de sus urcată ! Atât de sus, încât statura oamenilor scade, că ei degenerează în maimuţe şi încep a semăna cu Pantazi-Ghica ; atât de sus, precum nu putea fi nici în epoca Fanarioţilor şi cum n'a putut ajunge decât sub fiii Pasvangiilor şi Cîrjaliilor, sub urmaşii bandelor lui Caragea, ş'ale lui Ypsilant.

In mod general am spus de mult că înmulţirea disproporţionată a claselor improductive şi împuţinarea celor producătoare este răul de căpetenie, care devine şi mai grav prin împrejurarea că consumatorii improductivi sunt aproape toţi străini. Fără îndoială toţi liberali, căci liberi de a exploata vor să fie ; fără îndoială egalitari, căci egali vor să fie, ei pripăşiţi de ieri alaltăieri, cu toţi acei ale căror nume s'amestecă cu începuturile ţării. Egali da ! dar semenii noştri nu sunt, precum bine observă d. C. A. Rosetti.

Aşa de puţin încât e preferabil să fim tiranizaţi de un român, decât egali şi liberi alături cu aceste stârpituri orientale ; aşa de puţin, încât singurul bine veritabil ce-ar putea

să ne facă d. C. A. Rosetti şi conaţionalii săi transdanubiani, ar fi să ne slăbească cu dragostea şi să nu se mai intereseze nici de-o ţară care nu-i a lor, nici de un popor din care nu fac parte.

II

Credem a fi demonstrat destul de limpede că d. C. A. Rosetti sau ignorează starea ţării, sau se preface a o ignora.

Programa sa din 1857 n'a avut decât un singur rezultat: de-a înlesni tuturor străinilor din ţară libertatea de-a *exploata*, căci libertatea de-a munci n'a cerut-o nimeni, de vreme ce-a existat totdeauna. Nici una din legile vechi n'a oprit pe stâlpnicul Simeon de-a caputa cisme sau de-a cultiva dovleci; dar piedici pentru a deveni exploatatorul acestui popor, neavând alte cunoştinţe de cum le are un cârpaciu, asemenea piedici vor fi existat în adevăr.

Asta e însemnatatea întregei revoluţii sociale, patronată de C. A. Rosetti şi de naturile catilinare, adunate împrejuru-i. Trebuia să se creeze un mijloc pentru a face din ignoranţi, din străini, din oameni fără trecut, fără patrie proprie şi fără naţionalitate proprie o pătură de exploatatori în România. Acest mijloc au fost reformele liberale, egalitatea politică a acestor oameni fără documente de împământenire, cu populaţia proprie a ţării.

Pe când ţăranului din Ardeal i se cer documente că s'au împământenit, precum i se cere aceasta şi unui german, unui francez sau italian, precum li se cere acelor Evrei care sunt de sute de ani în ţara noastră, nimeni pân'acum n'a întrebat pe d. C. A. Rosetti când, din supus turcesc a devenit cetăţean român, precum în genere cererea aceasta i se face omului ce vine din apus, niciodată celui pripăşit de peste Dunăre. Astfel Laurian bunăoară, Bărnuţ, Maiorescu erau străini şi trebuiau împământeniţi. Fleva şi Cariagdi, Carada şi C. A. Rosetti n'aveau nevoe să fie împământeniţi, căci erau consideraţi ca pământeni.

Ei bine, aceşti oameni de peste Dunăre, *de jure* supuşi străini până azi, s'au constituit în societate politică la noi, au scos gazeta „Românul" ba au jucat chiar frumoasa farsă de a se da de mai Români decât Românii, făcând din naţionalitate şi din patriotism o marfă, pe care-o debitează de 25 de ani.

De atunci păcurarul din Rucăr şi rotarul din Vrancea au crezut că aceşti oameni sunt în adevăr ce pretind a fi şi

le-a cumpărat marfa de fraze patriotice de o plătește an cu an. De atunci elementele cele mai decrepite ale Orientului au devenit elemente politice la noi în țară, au pus mâna pe adunări, pe funcții, pe budget.

De atunci a fost cu putință de a vedea pe mucenicul Simeon, armat cu cunoștința deplină a abecedarului, devenind director de interne, alt bulgar director de domenii ș. a. m. d. *in infinitum*. Orice demnitate publică e în România apanajul ignoranței și al străinătății.

„Gazeta de San-Petersburg", dând seamă despre cartea d-lui Martens asupra Egipetului, zice că Egiptenii nu sunt o nație, ci o adunătură de naționalități, că nu pot fi independenți, căci o sumă de interese europene sunt angajate acolo, că pseudoautonomia țării e un rezultat al rivalității puterilor care-și țin cumpăna și că soluțiunea cea mai bună e de a menține statu-quo și a face ca Canalul de Suez să nu încapă sub predominarea exclusivă a unei puteri.

Puneți în loc de Egipteni Români, în loc de Suez Dunărea și e exact starea României în care-a adus-o partidul liberal și d. C. A. Rosetti.

Românii nu mai sunt o națiune, ci o adunătură de naționalități. Negoț, funcții publice, proprietate fonciară — toate foiesc de numiri străine, cărora li-i de România cum ni-i nouă de China. Și asta merge *crescendo*. In fie-ce an — dela venirea lui Carol Ingăduitorul încoace, intră câte 20.000 de străini în țară, un oraș întreg de exploatatori. Intre acești 20.000 de mii abia vor fi cinci sute de români din alte provincii și poate abia 1000 de oameni dispuși a munci. Restul sunt oameni incapabili de muncă, speculanți, mijlocitori, rase neuropatice, fără musculatură, cari fug de muncă ca dracul de tămâe. Grec plugar sau meseriaș mai nu se va găsi în România ; funcționari și speculanți cât păr'n cap.

Când vede cineva suma immensă de pierde vară care populează orașele, sutele de mii de oameni cari se ocupă cu treburi fără de nici o *utilitate*, e silit a admite că întreținerea acestor oameni cată să se traducă unde-va, într'un punct al țării, în muncă veritabilă, căci numai munca produce bunuri. Când vedem dar că se vând țăranii cu ziua și cu luna, lucru care se'ntâmplă an cu an, dela 1866 încoace, am ajuns la punctul în care pensii reversibile, pomenele bugetare, matasea care-o îmbracă cocotele, misiunile pretinse științifice, plagiatele ignoranților, discursurile insipide, enciclicele d-lui C. A. Rosetti se traduc în muncă veritabilă, în muncă vândută de administrație, pentru a întreține aceste pături suprapuse.

D. C. A. Rosetti spune că reformele sale sunt luate în mare parte după opiniunile emise de un bărbat dintre cei mai conservatori, d. Carp.

Ne îndoim daca d. Carp l-au autorizat pe redactorul „Românului" de-a face o asemenea declaraţie. Afară de aceea, după cât ştim, opiniunile d-lui P. Carp nu se iau nici în *mare* parte, nici în *mică* parte. Sau se admite întregul său sistem de reorganizare socială şi atunci în adevăr proiectele sale speciale, ca părţi ale acelui întreg, sunt necesare, sau, daca nu se admite întregul, părţile trunchiate nu mai au însemnătate organică.

Intoarcerea la trecut mai nu mai e cu putinţă. In vremea Basarabilor mai exista încă o naţiune română ; ea exista încă la 1830 şi a existat până la căile ferate ale regelui Stroussberg. De atuncea încoace naţiunii române i se substitue din ce în ce o adunătură de naţionalităţi, precum s'a întâmplat în Egipt dela deschiderea canalului de Suez încoace.

Cu cât ţara se saturează cu elemente străine, cu atât ea decade economic, intelectual şi moral.

Incă cincizeci de ani de domnie liberală şi România nu va mai fi decât o expresie geografică, în care elementul istoric va fi substituit cu totul prin Gianii, Caradale, Pherekyzi, Pandravi ; o ţară care numai românească nu va mai fi, precum nu mai este azi în mare parte.

Acesta va fi rezultatul final al xenocraţiei şi, departe de a se supăra, d. C. A. Rosetti se poate duce la Paris în ticnă ; scopul întregei sale vieţi, înstrăinarea totală a României din vârf pân' în temelii e asigurat pe generaţii înainte.

Peste o sută de ani poporul latin de lângă Dunăre nu va mai fi decât o legendă, cântată în limba Fanarului.

IERARHIA SOCIALĂ

Ni se pare că vorbim destul de limpede pentru oameni cu mintea normală, ca să fim înţeleşi şi să nu se substitue cuvintelor noastre alt sens decât acela pe care li-l dă lexiconul, graiul viu şi convenţia mutual stabilită între oamenii ce vorbesc aceeaşi limbă.

Cu toate acestea „Românul" nu se sfieşte a-ne atribui următoarea idee :

„Partida conservatoare voeşte mai presus de orice o stare „de lucruri în care mulţimea să fie dedesupt, şi puţinii „deasupra ; ea doreşte ca clasele de jos *să nu se ridice la „o viaţă mai largă şi mai deplină* şi privirile ei se întorc cu „iubire, la starea de lucruri ce domnea în trecut".

E adevărat că am afirmat şi afirmăm că o societate bine constituită şi sănătoasă cată să aibă forma unei piramide. O lopată de grâu aruncată'n vânt, când recade la pământ ia această formă, cea mai sigură pentru durata ei. Daca ar lua forma unui cub sau al unui cilindru ar cădea la cea întâiu suflare de vânt. Astfel şi cu un popor şi cu un stat. Pe cât timp Roma era înconjurată de sate cuprinse de ţărani, pe cât timp baza ce purta această cetate era largă, Roma a cucerit pământul ; — când însă Laţiul şi Italia s'au pustiit, când întreg poporul s'a prefăcut în politiciani cari cereau „panem et circenses" deia guvern, subsistenţa din banul public, piramida era întoarsă cu vârful în jos, toţi domneau şi nimeni nu muncea, şi imperiul a căzut în faţa unor popoare barbare, dar mai drepte, mai sănătoase, mai firesc organizate, decât poporul roman în decadenţă.

La atâta însă se mărgineşte afirmarea noastră, la principiul că numărul celor ce muncesc pentru a produce trebue să fie, spre binele lor şi al societăţii întregi, infinit mai mare decât numărul negustorilor de vorbe şi negustorilor de marfă chiar ; că producţiunea păstrează intactă sănătatea şi puterea musculară a unui popor ; că în puterea lui musculară consistă secretul tinereţii lui, siguranţa de a rămânea o rassă sănătoasă de oameni. Azi nu mai e îndoială, că orice om care părăseşte munca musculară pentru cea intelectuală e condamnat cu toată siguranţa în coborâtorii săi, la degenerare şi la peire. E statistic constatat că munca aspră, exerciţiul continuu al puterilor fizice asigură pentru totd'auna existenţa unui popor, asigură viitorul şi propăşirea lui, pe când fuga de plug, ocolirea soiurilor grele ale muncii, aduce cu sine degenerarea musculaturii, desvoltarea anormală a sistemului nervos, o înclinare spre desfrâu şi plăceri, nimicirea gradată a puterilor de reproducţiune, neuropatie şi anemie, în fine stingerea rasei, adesea în condiţiile cele mai ruşinoase.

Cu aceasta n'am zis însă ca clasele muncitoare să nu fie libere, să nu aibă putinţa de a se ridica. Oricând trebue să existe putinţa pentru om de a urca prin muncă şi merit ierarhia socială, care n'ar trebui să fie decât o ierarhie a muncii.

Dar să ne 'nţelegem : prin muncă şi merit. Nu prin

exploatarea muncii altora, nu prin speculă, nu prin şarlatanerie politică, nu prin tripotaj şi joc de bursă. Când luăm însă la rând aşa numiţii desmoşteniţi ai partidului roşu cari au devenit milionari, nu vom afla unul singur care să se fi îmbogăţit prin muncă. Ce-a muncit, ce-a *produs* Carada pentru a fi milionar? Nimic, a fost copil de casă al d-lui C. A. Rosetti — unicul merit; a vândut ţuică din viile d-lui Brătianu. Singura muncă. Acestea nu sunt titluri suficiente pentru diurne de câte 70.000 franci pe an, ce le primeşte acest onorabil din partea statului român. Aşa dar statul a devenit din partea unei societăţi de exploatare, obiectul unei spoliaţiuni continue şi aceşti oameni nu urcă scările ierarhiei sociale, prin muncă şi merit, ci prin abuzul culpabil al puterii politice, câştigate prin alegeri, prin frustarea statului cu sume însemnate. Aceşti desmoşteniţi, departe de a-şi câştiga o moştenire proprie pe pământ, pe singura cale a muncii onorabile, fură moştenirea altora, alterează mersul natural al societăţii, se substitue prin vicleşug şi apucături, meritului adevărat şi muncii adevărate, sunt o reeditare în formă politică a hoţilor de codru, instituind codri guvernamentali şi parlamentari.

Ierarhia muncii se constitue, prin chiar natura ei, în piramidă. La zece mii de oameni învăţaţi pe toate terenele se naşte Darwin sau un Buckle ca vârf al piramidei; din sutele de mii de soldaţi ale unei armii mari se alege un Moltke, ale căror servicii se resfrâng apoi asupra întregului. Această ierarchie firească o susţinem şi noi.

Ceea ce însă numiţi d-voastră „o ridicare din ce în ce mai mare a claselor care au fost desmoştenite de toate drepturile" este, nu o îmulţire a cunoştinţelor şi a puterii de muncă a acestor clase, ci din contră amăgirea lor prin fraze politice şi „o ridicare din ce în ce mai mare" a unor panglicari, cari nu fuseseră desmoşteniţi de nimic, pentrucă de moştenirea ce-a adus-o din ţara turcească au căutat să desbere, prin săpun şi pieptene, nu s'o păstreze. In locul ierarhiei muncii ş'a meritului, s'a introdus ierarhia vecleniei stupide şi a apucăturilor maloneste. Un bandit ca cuviosul Simion, o vulpe vânătoare de diurne şi afaceri tăinuite cum e Carada, jucători de bursă şi nulităţi cărora natura, drept compensaţie a stupidităţii lor, le-a dat perfidia şi instinctul necinstei, iată clasele ce le-aţi ridicat din ce în ce mai sus.

A existat în lume un stat, care-a apus după o viaţă de şapte mii de ani — Egiptul. In lăuntrul anticităţii deja Egiptul era o anticitate proprie şi Homer putea vorbi de ea, cum noi azi vorbim de Homer. Egiptenii erau cunoscuţi

pentru înţelepciunea, pentru spiritul lor de adevăr şi de dreptate. Unui popor care-a existat şapte mii de ani d'a rândul nu i se poate tăgădui o calitate: arta de-a guverna. Cel puţin ar fi absurd a i-o tăgădui, după o probă continuă de atâtea mii de ani. Egiptenii erau de asemenea cunoscuţi ca poporul cel mai conservator al anticităţii. Ei au voit să eternizeze pentru urmaşii din veacurile viitoare într'o icoană de piatră secretul lungii lor vieţi pe pământ şi au zidit — piramidele. Viaţa altor state comparată cu a Egiptului, este ca viaţa unei muşti comparate cu a unui om, ca traiul unei buruieni comparat cu a unui stejar. Statul Egiptean era ierarhic. Nu este exact ceea ce afirmă unii, că oamenii nu puteau trece din castă în castă. Din contră, putinţa de-a trece era asigurată — dar numai meritului şi muncii. State demagogice cari nu ţin seamă de ierarchia naturală a meritului şi a muncii şi cari, din contra, află mijloace de a privilegia înaintarea feneantismului şi sterilităţii oamenilor vicleni şi maloneşti răsar şi pier, fără înflorire, ca plantele criptogame.

Daca dar secretul pentru existenţa unei rase este păstrarea calităţilor ei musculare, secretul vieţii lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului.

COMEDIE, COMEDIE!

După cum ne asigură ziarele iniţate în tainele guvernului, Camerele se vor convoca în Octombrie, c'o lună înainte de termenul reglementar, pentru?... pentru a rezolva unele cestiuni, cari nu mai sufăr nici o întârziere.

Se ştie înţelesul acestei diplomatice parafraze. De câte ori am auzit-o ne-am închipuit în naivitatea noastră următorul lucru: muncim pământul cu acelaş plug cu care-l munceam la anul o mie două sute după Hristos, în vremea voevodului Bărbat şi a Radului din Făgăraş; se vede că adunările s'au convins că, după o întârziere agronomică de aproape şapte sute de ani, azi nu e timp de pierdut; cată să modificăm sistemul nostru de cultură, ca să putem ţine pas cu alte ţări. Cel puţin aşa ne 'nchipuiam. Când colo, care era lucrul ce nu suferea întârziere? Vr'o pensie reversibilă, vr'o răscumpărare de drum de fer cu câştiguri pentru deputaţi ş. a. m. d.

Curioşi copii suntem noi Românii!

Cel mai simplu om care-a observat că albina adună miere şi ceară, iar cuca îşi pune ouăle în cuiburi străine, deduce că aşa va face albina în veci de veci, că tot astfel va rămânea şi nevasta cucului, care, ca femeile cele stricate îşi leapădă copiii pe mâni străine. In toate cele recunoaştem necesitatea absolută a legilor naturii, ştim că o piatră aruncată va cădea în jos după o anume lege, că repezimea ei va creşte succesiv în patrat, ştim că apa nu curge la deal, ştim că soarele cată să iasă la răsărit şi să se cufunde la apus în noapte; numai despre oameni ne facem iluzii. Dela oameni pe care prezidentul lor îi numeşte „buni de puşcărie şi de carantină" pe care d. C. A. Rosetti îi numeşte „soitarii", dela oameni cari au dovedit că sunt moraliceşte putrezi, intelectuali sterpi, mai putem aştepta îmbunătăţiri, pretextează cineva de a-l fi cuprins iluzia, că din aceşti oameni poate răsări lumină şi libertate!

Caracterul empiric al oamenilor e aşa de fix, rămâne aşa de unul ş'acelaş, precum e una ş'aceeaşi forma şi sămânţa plantelor, forma lupului şi a maimuţei. Dela lup nu poţi aştepta fapte de miel, dela pisici nu apucături de căprioară — numai dela oameni, a căror natură e constatat rea şi netrebnică, suntem încă în stare a aştepta lucruri bune, cu totul neconforme cu natura şi cu inteligenţa lor? Nimeni nu aşteaptă dela lemn calităţile fierului, dela lut calităţile aurului şi totuşi sunt oameni cari dela soitarii, maturităţi pentru Văcăreşti şi carantină, pretextează a aştepta fapte mari.

Iată în ce consistă iluzia. Suntem dar siguri că cestiunile cari nu mai suferă întârziere, s'ar putea amâna tot aşa de bine, precum amânăm reforma plugăriei noastre dela 1200 şi până azi. Altceva e la mijloc, iar interesele ţării numai un pretext sub vălul căruia se pregătesc, nu reforme, ci nouă grupări de persoane şi de ambiţii.

Să vedem cari sunt lucrurile ce se petrec?

Căpeteniile roşii, văzând că în adevăr nu mai merge, că ţara e uimită de corupţia adâncă şi de ignoranţa neagră a partidului roşu, s'au sfătuit între ei să pară că se desbină. Ei să-şi facă loruşi opoziţie — asta-i cestiunea. „Românul" să facă opoziţie guvernului, „Naţiunea" asemenea — să crează lumea că există sciziuni profunde în sânul partidului. Se ştie că corpul nostru electoral nu prea face deosebiri de nuanţe; opoziţia e opoziţie ori şi ce-ar gândi, guvernul, guvern. Ca la manevre, unde o parte a armatei joacă pe inamic, astfel o parte a roşiilor au început să joace opo-

ziţia şi să reprezinte partidul virtuţii. Oricât voturile alegătorilor s'ar împărţi, tot unul de ai lor cată să iasă din urnă. Când manevra va fi sfârşită pe câmpul electoral, în Cameră se vor împreuna rangurile în aceeaş armată de exploatare şi de băieţi de pricopseală care-a existat şi pân'acum.

N'ar fi minune, ca aceste mari manevre electorale să isbutească şi să vedem că pretinsa opoziţie şi pretinşi guvernamentali, odată adunaţi în dealul mitropoliei, se arată a fi de un chip şi de o asemănare, unii lupi goi, alţii, îmbrăcaţi pe timpul alegerilor în piei de oae, dar aruncând în lupăria din deal, în codrul parlamentar, o deghizare devenită de prisos.

Se vorbeşte asemenea de o intrare a grupului „Binelui-Public" în rangurile roşii. In adevăr, pretinsa reorganizare a partidului liberal ar fi o admirabilă ocazie, pentru a se opera o accesiune mai pronunţată cătră putere. Poate că cine citeşte „Binele-Public" n'ar crede una ca aceasta — dar la Dumnezeu şi'n Ţara românească toate sunt cu putinţă.

Se poate asemenea ca'n toamna aceasta camerele sau să lucreze înainte, sau să fie dizolvate. Daca s'ar dizolva, tot planul acesta de operaţiuni va fi norma de conducere a roşiilor. Vor juca unii pe opozanţi, alţii pe guvernamentali şi, daca ţara va fi dispusă a vota pentru opoziţie, are să cumpere pisica'n sac şi se va deştepta prea târziu că oaea din urnă s'a transfigurat în Cameră în lup.

A 'ntroduce acest joc pare a fi misiunea „Naţiunii". In adevăr pielea de oae e blândeţea cu care se face opoziţie ; o blândeţe care-a prezidat de-atâtea ori actele din dealul mitropoliei şi le-a îngăduit, să intre în cadrul comparaţiunii noastre. Statul major al unei şi aceleiaşi armate s'a despărţit deci în două : unul din fraţii generali conduce pe pretinşii inamici ai partidului roşu, pe cei travestiţi, cellalt frate conduce partea netravestită a turmei. Lupta aparentă va începe ; se vor auzi împuşcături, dar oarbe, fără glonţi, vor bubui tunuri, dar fără ghiulele. Şi de o parte şi de alta, soldaţii se vor da prinşi fără a fi încercat să se apere cu baioneta şi când lupta aparentă se va fi sfârşit, toţi vor vedea că n'a fost decât o manevră. Glonţii purtători de moarte nu vor fi fost decât pe hârtie, uciderile nu se vor fi întâmplat decât în coloanele gazetelor ; toţi îşi vor depune lăncile şi coifurile de carton în bufetul camerelor şi un vesel banchet va încheea duşmăniile teatrale, banchet făcut în intimitate pentru a râde de ţară şi a se admira reciproc

cum au fost în stare eroii să tragă atât de bine pe sfoară opinia publică.

Comedie, comedie !

Tragic e lucrul numai pentru ţară, pentru poporul nostru, sărmanul. Acesta va continua a purta în spate o pătură întreagă de feneanţi şi de ignoranţi, de oameni incapabili de a se hrăni prin muncă onestă şi avizaţi la banul public ; administraţia va continua a fi o bandă de hoţi, şi mizeria va creşte din ce în ce, până ce vr'un popor mai tânăr şi mai drept se va îndura să pue capăt noului Bizanţ. Sub un guvern cu limbă străină ţăranul nostru va începe a răsufla, precum răsuflă azi în Basarabia rusească. Am vorbit adesea cu ţărani de lângă Cetatea-Albă, ba chiar din Movilău de dincolo de Nistru şi toţi, văzând starea ticăloasă a fraţilor lor din România pretinsă liberă, ziceau că „bun şi mare e Dumnezeu“ de i-a scăpat de stăpânirea română. E trist a constata acest adevăr ; e trist a constata că faimoasa noastră pseudocivilizaţie nu s'a tradus decât într'o cumplită apăsare a poporului nostru. La urma urmelor însă nici un popor nu e osândit de Dumnezeu de a fi vecinic robul invaziunei stârpiturilor orientale, şi când, fără nici un bine pe pământ şi fără rază de speranţă în inima sa amărâtă, cade ostenit în umbra străinătăţii, el a murit pentru istorie, dar moartea va fi fost o binefacere supremă şi o mântuire pentru el.

REALITATEA

„Românul“ comentează asemenea unul din pasajele noastre, care făcuse deliciile „Telegraphului“ în curs de o săptămână, un pasaj pesimist, n'o tăgăduim, prin care arătăm că toată pseudocivilizaţiunea noastră, stearpă economic şi intelectual, s'a tradus în o cumplită apăsare fiscală şi administrativă a ţăranului, şi că sub statul *naţional* el nu poate înţelege azi decât stăpânirea privilegiată a unui milion şi mai bine de oameni pe care-i consideră ca străini, străini poate nu cu limba, dar cu inima, cu caracterul şi cu înţelegerea pentru lucrurile ţării. Nu era îndoială că „Românul“ va striga numai decât că e o provocaţiune la străini etc., deşi în fond nu e decât un crud adevăr. Un sistem a cărui esenţă e spoliaţia, îl face indiferent pe omul din popor pentru ţara şi

naţionalitatea lui ; purtând numai sarcini fără nici o compensaţie, un asemenea sistem face asupra lui efectul unei dominaţiuni mai odioase decât cea în adevăr străină.

Poate ca acest pesimism să nu fie îndreptăţit ; poate chiar ca expresiunea lui să nu fie politiceşte practică ; dar nu aceasta e în cestiune. Supere-se marii patrioţi pe faptele ce ne inspiră un asemenea raţionament, supere-se pe *realitate* înainte de toate, nu pe concluziile, pe cari, cu ori fără cuvânt le tragem din asemenea fapte.

Oare nu e caracteristic pentru tratamentul de care se bucură populaţiile noastre din partea administraţiei şi a fiscului, când constatăm că, în acelaş timp în care zeci de mii de străini imigrează în fiece an, Românii din contră părăsesc ţara lor, ca şoarecii o corabie care arde, şi că emigrează ? D. G. Obedenaru constată în opera sa „La Roumanie économique" că tocmai în secolul acesta, al liberalismului, o sumă de Români, poate o jumătate de milion, au trecut în Dobrogea, pe când era turcească, în Bulgaria, în Serbia.

D. Ion Ghica constată în „Convorbiri economice" acelaş lucru : „Sunt localităţi unde plugari *împroprietăriţi*, după ce „au plătit anuitatea şapte, opt ani, au părăsit pământul, s'au „făcut servitori şi argaţi, sau au *trecut Dunărea*."

Din Moldova ţăranii îşi părăsesc căminele şi trec în Basarabia rusească.

Toate aceste sunt fapte.

Aceste fapte dovedesc decadenţa statului, căci nu sunt unice în istorie, ci se repetă oricând decadenţa intervine, şi mai curios este de sigur, că pe când oamenii care se complac în decadenţă, se bucură şi se veselesc, totdeauna spiritele mai bune înclină a vedea lucrurile în culori negre şi sunt atinse de pessimism.

Salvianus, un preot din Marsilia, născut pe la 390, care a scris tractatul ce se păstrează încă „De Gubernatione Dei", toată viaţa sa a afirmat cu multă eloquenţă teza sa „barbarii cuceritori sunt însărcinaţi de Dumnezeu să pedepsească viciile şi nedreptăţile lumii romane." Acest pesimist al timpului său observă în cartea (v. 8) că Romanii fug la Goţi şi că nu se tem de nimic mai mult decât *ca să redevie Romani*. Ba chiar toţi oamenii din popor ar căuta refugiu la Goţi, dac'ar putea lua cu sine puţina avere ce-o posedă ; căci acolo nu li-i permis celor mari, ca la Romani, de-a asupri nepedepsiţi pe cei mici (Una et consentiens illic Romanae plebis oratio, ut liceat eis vitam, quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur, şi non vincuntur a nostris patribus Gothi, cum malint apud eos esse quam apud nos Romani ? Itaque non solum transfugere ab eis ad nos fratres nostri omnino *nolunt* sed *ut ad eos confugiant, nos reliquunt*).

Nimeni n'a numit pe acest călugăr trădător sau nebun, pentrucă constată că starea de nedreptate în imperiu făcea pe poporul roman să prefere domnia barbarilor.

Bizantinul Priscos fu trimis în solie, la anul 448, la curtea lui Attila, regele Hunilor, unde află o sumă de Romani. Ce-i spuse unul din ei, spre marea mirare a lui Priscos? Că „sub „aceşti barbari oamenii nu sunt pururea şicanaţi ca în impe- „riu, că judecăţile sunt drepte, că judecătorii nu sunt venali, „că dările nu sunt ca în imperiu, în *permanenţă insuportabile.* „Ceeace cineva câştigă cu muncă onestă, poate să şi folosească „în linişte, cu totul opus stărilor de lucruri în imperiu."

Acesta e chiar secretul tuturor cuceririlor uimitoare. Când Alexandru a cucerit Persia, de sigur stările de lucruri fuseseră pentru popor atât de rele, încât acesta nu i s'a opus; cu satrapii lesne a putut s'o scoată la capăt. Norocul lui Napoleon în Germania se explică în acelaş mod. El purta în raniţa sa o îndreptare a stării sociale a Germaniei, care era insuportabilă în cele mai multe din statele mici. A trebuit mari îmbunătăţiri înlăuntru, a trebuit o generaţie crescută în universităţi, cu totul în alt spirit adânc naţional, pentru ca Napoleon să poată fi învins.

Iată lucruri clare şi învederate.

Când vedem zilnic că perceptorii nu iau darea dela ţăran din *prisosul producţiunii* lui, precum se'ntâmplă în toate ţările din lume, ci din vânzarea instrumentelor lui de muncă, scutite de lege, din haina de pe el, din pâinea de toate zilele, când constatăm, din raportul asupra portăreilor, cum se aplică împlinirile judecătoreşti, când adăugăm peste acestea spoliaţiunile administrative, ne mai rămâne oare cuvânt de a ne mira de vorba ţăranului dela Cetatea-Albă, care găseşte starea lui preferabilă celui din România liberă?

Dar să zicem că, dacă ţăranul nostru stă rău, are cel puţin satisfacţiunea de a-şi vedea respectat sentimentul lui naţional, că acesta rămâne izvorul lui de speranţă în viitor, steaua care-l conduce şi-l mângâie în căderea sa materială.

Să vedem ce se face în privirea aceasta.

Cozia, unde e înmormântat Mircea I, cel mai mare domn al Ţării-româneşti, acela sub care ţara cuprindea amândouă malurile Dunării până'n mare, Cozia unde e înmormântată familia lui Mihai Vodă Viteazul, un monument istoric aproape egal în vechime, cu ţara, ce-a devenit aceasta? Puşcărie!

Turci şi Austriaci au ocupat ţările, dar puşcărie tocmai din această mânăstire n'au făcut. A trebuit „roşii", „naţionalii", să vie cu ilustrul lor Simulescu, ca să facă şi asta.

Dar oare Carol Ingăduitorul nu va înceta din viaţă, când va sosi sfârşitul prescris de Dumnezeu şi regilor şi oamenilor de rând? Oare puşcărie se va face deasupra mormântului

său ? Oare nu există nici o solidaritate istorică între cel ce poartă azi coroana Ţării-românești și cel ce a purtat-o acum cinci sute de ani ?

Iată panteonul care se pregătește eroilor și regilor poporului românesc — puşcăria. Nu suntem siliţi să-l sfătuim pe primul nostru ministru să treacă graniţa la Putna, să vază cum străinii respectă mormântul lui Ştefan cel Mare, cum și azi, ca acum o sută și două sute de ani, o candelă pururea aprinsă luminează la capul marelui domn român, că poporul vorbește de el ca și când eri ar fi trăit ?

Când dar vedem un popor atât de maltratat în privirea stării sale materiale și maltratat și mai rău în privirea tuturor amintirilor mari și sfinte pe cari le-a avut, mira-ne-vom de mărturisirea publiciștilor, că Românii emigrează, mira-ne-vom că preferă o domnie străină barbară, în locul celei pseudocivilizate, ce se pretinde a fi a lor ? „Non solum transfugere ad nos omnino nolunt, sed ut ad eos confugiant, nos reliquunt", zice Salvian și acelaș cuvânt se aplică și la noi.

Nu vă prefaceţi a vă supăra pe ceeace zicem, supăraţi-vă mai bine pe ceeace se'ntâmplă, *pe realitate*. Ceeace se'ntâmplă în viaţa materială și morală e trist, nu icoana slabă pe care noi o dăm în scris despre această realitate.

Poate cineva comenta oricum voiește ceeace zicem ; nu de comentarii e vorba, nu de intenţiile ce ni se atribuie, sau ni se tăgăduiesc, ci de realitate. Realitatea aparţine ordinei materiale a lucrurilor, unde totul e pipăit, învederat, capabil de a fi măsurat. Oricât de crudă ar fi forma în care ne exprimăm impresia, ceeace e mai crud și mai odios e realitatea însăși.

Toate protestările de patriotism nu modifică întru nimic realitatea, precum procesele intentate lui Galilei nu opreau ca în realitate soarele să fie centrul sistemului și pământul să se'nvârte împrejurul lui. A modifica realitatea nu a parafraza vorbele noastre, iată ce-aţi trebui să faceţi.

SCURTĂ RECAPITULARE

„Românul", în numărul său de Duminică, ne dă frumos exemplu de confuzie.

De câte ori ziarul guvernamental se prezintă dinaintea alegătorilor, nu e nimic bun în ţară care să nu se datorească ideilor liberale ; când e însă vorba de relele economice și

sociale, atunci conservatorii au guvernat ţara, ei sunt de vină la toate.

Cu toate acestea lucrul trebuie judecat cum este ; ideile liberale în aplicarea lor trebuiesc luate cu rezultatele cele bune şi cele rele, să li se facă bilanţul, ca să vedem cui i-au folosit şi cui i-au stricat.

Să zicem — posito sed non concesso — că înaintea erei liberale nu era nimic în ţară. Averi mari nu erau, dar nici mizeria nu era cunoscută. Cu ocazia discutării legii rurale în cel întâi parlament al României unite, d. Cogălniceanu citea documente prin cari arăta că pământul era atât de larg, încât ţăranul putea să-şi înfigă plugul ori unde i-ar fi plăcut, fără să'ntrebe al cui e locul şi că n'avea să dea decât una din zece a produsului. Codul Caragea prevede tot una din zece. In fine proectul de împroprietărire dela 1848, prezentat de proprietari, dă ţăranilor oricât pământ ar dori şi ori de unde l-ar dori, în posesiune ereditară, dând una din cinci la arături şi una din trei la fânaţe (nefiind aci altă muncă decât coasa şi strânsul). Ţăranii erau săraci atunci, dar nimenea nu era bogat. Meseriile erau şi ele ocrotite. Cineva trebuia să-şi fi învăţat meşteşugul bine, pentru a-l putea exercita. Libertatea de comerţ nu exista pentru obiectele de prima necesitate. Se socotea preţul grâului şi al vitelor, se adăuga câştigul legitim al negustorului, încât pâine, carne, lumânări aveau preţuri taxate şi cât se poate de reduse. Nu erau atâtea case frumoase în Bucureşti, nu atâtea trăsuri strălucite, nu erau strade pavate cu pietre aduse din Scoţia şi din Belgia ; bugetul amândoror ţările nu era decât de vre-o 20 de milioane ; o mie de oameni — boieri li se zicea cu şi fără cuvânt — guvernau ţara, bine rău cum o fi fost, însă foarte ieften.

Iată că deodată cu unirea, vine la ordinea zilei èra liberală. Nu se poate tăgădui că Vodă Cuza era liberal ; autoritar da, însă democrat autoritar, liberal autoritar. Dacă ne aducem aminte de elementele numeroase pe cari Vodă Cuza le-a ridicat pentru a le opune boierilor şi ne uităm azi împrejuru-ne, le vedem pe toate foarte sus, le vedem constituind partidul roşu, excepţie făcând poate de capi. Abia doi ani trec dela Unire şi bugetul cheltuielilor se ridică dela 20 la 40, 48, 50 de milioane. E drept că poporul primeşte o sumă de libertăţi ; dar orice libertate nouă, de care până'n ziua de azi încă nu e în stare a se folosi, corespundea cu cheltuială, căci libertatea, chiar dacă n'o ştii s'o întrebuinţezi, e scumpă. Inainte boierii, adică funcţionari mari şi mici, plătiţi şi gratuiţi, erau o mie de toţi. Vodă Cuza introduce autonomia comunală şi judeţeană ; în fiece comună câte un primar, ajutor, notar, vătăşei, toţi plătiţi ; în locul a o mie de boieri de ai regulamentului se nasc în ţară, ca iarba din pământ, 40 până la 50

de mii de boieri noi, săraci dar fudui şi pretenţioşi, aşteptând să fie slujiţi de alţii, văzând în poziţia lor improvizată un mijloc de a trăi din munca altora. Toată această aristocraţie nouă ţine bani. Pârcălabii şi vornicii cei vechi, vatmanii şi bătrânii satului nu ţineau nimic. Pe lângă aceea că bugetul general al statului era de două ori şi jumătate mai mare, fiece centru mic de populaţie era încărcat cu cheltuieli comunale de zeci de mii de franci pe an. Aproape tot ce câştigă ţăranul i se escamotează sub titlurile cele mai diverse de către organele politice: statul, judeţul, comuna. Mai intervine o foamete generală; ţăranul se împrumută ca să poată trăi de pe o zi pe altă; cu toate acestea perceptorul vindea căldările de pe foc.

In fine regimul percepţiei, precum şi regimul în genere se discreditează şi o conspiraţie aduce, în locul liberalismului autoritar, liberalismul pur. Se durează o constituţie — cea mai liberală din Europa — în care se stipulează: egalitatea deplină a străinului cu românul în ţara acestuia, fără a se ţine seamă că superioritatea economică şi de cultură a străinului îl face pe acesta prin natura lucrurilor stăpân românului. In toate, opera aceasta de liberalism cosmopolit nu e un articol de incolat, care să mărginească relaţiile dintre străinul cult, abil, cu deprinderi economice fixate, şi între românul incult, naiv şi deprins numai cu munca grea a câmpului. Din cauza aceasta până'n ziua de azi, ţăranul îşi vinde grâul cu 30—40 la sută mai eftin decât proprietarul, arendaşul sau alţii. Fiecare-l înşeală şi nimeni nu-i deschide ochii. Imediat vine şi era drumurilor de fier. E drept că ele încărcau o ţară săracă cu o datorie de sute de milioane pe 90 de ani înainte — dar, articolele de lux veneau mai grabnic din străinătate, noua aristocraţie se putea înţoli mai cu înlesnire. Şi pe când fiece sezon arunca petecăriile de dincolo de graniţă pe umerii românului, străinii ce le introduceau, îşi fixau frumuşel capitalul realizat din aceste petece, ridicând prăvălie după prăvălie, palat după palat în Bucureşti. Intr'adevăr, imens progres! In sfârşit, cu mila Domnului, d. Brătianu mai vine un al doilea rând la putere, înmulţeşte iar funcţiile, ridică bugetul cheltuielilor în şase ani cu 40%, mai face drumuri de fier, se mai ridică palate la Bucureşti, în acelaş timp în care se vinde cămaşa de pe ţăran, ba se vinde el însuşi rob cu braţele.

Daca toate acestea nu s'ar fi chemând progres, apoi nu mai ştim ce e progresul.

„Românul" se preface a fi atât de naiv pentru a număra anii câţi au fost conservatorii la putere şi găseşte că sunt mai mulţi de cum ar fi stat liberalii. Da! asta vrea să zică a confunda „cauza" cu „timpul" lucruri cari n'au a face una

cu alta. Cauza marei datorii publice sunt drumurile de fier şi înmulţirea funcţiilor şi această cauză li se datoreşte liberalilor de toată mâna. Cincizeci de ani ar fi putut sta conservatorii, după votarea concesiei Stroussberg şi anuitatea tot ar fi avut s'o plătească. Prezenţa lor la putere nu desfiinţa întru nimic angajamentele luate în numele ţării de roşii, prezenţa lor la putere nu putea reduce capitalul unei datorii contractate de alţii, tot aşa precum ea nu putea lua legilor organice caracterul lor liberal-cosmopolit care li s'a imprimat de roşii.

Nu 'ntrebaţi câţi ani au stat unul şi celălalt la putere, ci ce-au făcut fiecine în aceşti ani. Conservatorii n'au făcut nimic — să zicem — s'au opus numai cu îndărătnicie la binele ce voiaţi a-l realiza. Dumneavoastră aţi făcut totdeauna ceva şi ceva rău. De câte ori partidul liberal a fost în fruntea ţării, el a creat câte-o cauză *permamentă* de mizerie, pe care urmaşii lui n'au mai putut-o desfiinţa. Şi încă — de-aţi putea face tot ce voiţi! De aţi putea introduce eligibilitatea magistraturii, şi cu ea împreună venalitatea ei şi nesiguranţa averii; dacă aţi putea desfiinţa colegiul I, înecându-l într'al patrulea pentru ca să nu mai fie cu putinţă de-a alege un singur deputat independent — atunci opera ar fi încoronată. Atunci în adevăr ţara, avere publică şi averi particulare, ar deveni proprietatea exclusivă a unei coterii, lacome de aur câştigat făr'de muncă şi de demnităţi acaparate fără ştiinţă şi merit.

Să nu confunde „Românul" timpul în care efectele unei cauze durează, cu cauza însăşi. In acest timp şi după ce veninul liberalismului cosmopolit a pătruns în România, fără îndoială şi conservatorii au trecut pe la putere. Dar în contra unor rele organice, înfiltrate de alţii, ei n'au dispus de mijloace destul de energice şi n'au dispus de ele, pentrucă ar fi compromis poate şi mai mult starea socială. Macchiavelli zice: un rău politic se poate vindeca pe cât timp puţini îl văd; când îl vede toată lumea, el nu mai e de vindecat. Putrejunea moravurilor private, produsă prin declasarea generală, îşi are reversul în putrejunea şi libertinajul moravurilor publice; într'o ţară de oameni declasaţi şi moraliceşte căzuţi, statul nu poate fi decât icoana lor; el nu va fi un sanctuar ci un lenociniu. Nu se poate aştepta dela un partid, oricât de onest şi de energic ar fi, de-a schimba ca prin minune relele organice pe cari alţii le-au introdus. Căci răul se introduce lesne.

Roma a putut fi arsă într'o zi, pe când pentru zidirea ei s'a cerut o mie de ani.

PROGRESUL REAL SI CEL FICTIV

De câte ori contestăm realitatea progresului ce se pretinde că România l-ar fi făcut în decursul celor din urmă treizeci de ani, avem fericirea a vedea pe confraţii dela „Românul" înmulţind în mod considerabil numărul frazelor, durate în favorul partidului roşu, calificându-se rezultatele pseudo-civilizaţiei cu fel de fel de epitete mari, dându-ni-se nouă numele de reacţionari, legitimişti, etc. E ţara poreclelor.

Rolul confraţilor e comod, al nostru cam ingrat : ei se adresează suficienţei oamenilor, căci aceştia sunt pururea predispuşi a crede tot ce li se spune de bine de ei, pe când noi nu măgulim pe nimeni, ci facem apel la spiritul lor de adevăr.

Daca se găsesc instrumente pentru a măsura fenomene atât de simple, cum e urcarea şi scăderea căldurii, să nu se fi aflând nici un chip pentru a măsura gradul de cultură a unui popor ? Am dori în simplitatea noastră să ni se enumere marii oameni, cari ar fi făcut la noi descoperiri în mecanică ori în chimie, ori în genere pe terenul ştiinţelor naturale, pe care descoperirile sunt lesne de făcut, din cauza vastităţii domeniului lor. Am dori să ni se enumere operele de fond apărute în ţară de 30 de ani încoace, ca să vedem gradul de cultură. Nimic din toate acestea. Buni-bucuroşi dacă apare câte-o carte *elementară,* în care autorul a ştiut cel puţin să traducă bine, să-şi apropieze într'un mod cuviincios ştiinţa altora. Chiar cazul acesta e extrem de rar şi constitue aproape un merit. Cele mai multe cărţi, chiar elementare, dovedesc din contră că autorii lor nu sunt în stare nici să înţeleagă texte străine, necum să producă ceva dela dânşii.

O a doua măsurătoare a gradului de cultură este dibăcia unui popor de-a substitui forţei musculare agenţi naturali, de a crea şi întrebuinţa maşini. Şi aci vom constata că maşinele introduse sunt în genere puse în mişcare de mecaniciani străini şi că Românul e întrebuinţat ca lucrător cu braţul.

Acest nivel de cultură scăzut şi sus şi jos, n'ar fi o nenorocire absolută. Un popor incult, care tinde cu stăruinţă, însă gradat, de-a ajunge la civilizaţie, care se deprinde el însuşi zi cu zi a-şi apropria îndemânările şi cunoştinţele altora, ajunge în adevăr să egaleze pe ceilalţi. Dar la aceasta nu gândeşte nimenea. Lucrul la care aspiră toţi, este a se folosi numai de avantajele civilizaţiei străine, nu însă a introduce în ţară condiţiile de cultură, sub cari asemenea rezultate să se producă de sine.

Natura omenească şi natura organică însă îşi au economia

lor, care nu se poate ignora decât în detrimentul vitalităţii. Când o societate contractează necesităţi nouă ca a noastră, ea trebue să contracteze totodată şi aptitudini nouă. Un organism e rezultanta a două puteri opuse ; a eredităţii, principiul conservator, prin care rassa şi individul păstrează şi transmite la urmaşi calităţile cari i-au fost favorabile în lupta pentru existenţă, şi a adaptabilităţii, principiul progresiv, prin care rassa caută a-şi apropia aptitudini nouă, ce i le impune noul mediu înconjurător.

Dar pentru ca adaptabilitatea să câştige calităţile nouă, se cere timp. Mediul social şi economic în care un popor trăeşte nu trebue schimbat peste noapte, ci încet, pentru ca oamenii să aibă timpul necesar să se adapteze condiţiunilor nouă. Dacă reforme şi schimbări vin peste noapte ca la noi, cu aruncarea în apă a oricării tradiţii, se ajunge unde am ajuns noi. Calităţile din trecut devin insuficiente pentru a susţine exigenţele prezentului, bilanţul puterilor risipite întrece pururea pe-al celor puse la loc, organismul îşi încheie socoteala sa zilnică cu deficite, cari se traduc în morbiditate şi în mizerie.

A sconta viitorul e lesne şi cămătarul cel mai facil e timpul. Un copil poate avea plăcerile bărbatului, o naţie incultă rezultatele civilizaţiiei, dar cu ce preţ ? Cu acela al degenerării şi al stingerii timpurie, căci scontul pe care-l face timpul e mai scump decât oricare altul.

Din cauza acestui punct de vedere, adevărat pentru totalitatea fiinţelor organice, suntem numiţi reacţionari. E matematic sigur cu toate astea că tot ce se face, fără o desvoltare paralelă a culturii, în zadar se face, că orice progres real se operează nu în afară, ci înlăuntrul oamenilor şi că, cu cât aparenţele nejustificate ale progresului sunt mai mari, cu atât regresul real cată să fie şi el mai simţitor.

Şi acest regres e foarte mare, orice s'ar zice ; e un regres organic care atinge sănătatea, făptura fizică, bunul traiu, bunele moravuri, c'un cuvânt întreaga constituţiune fizică şi morală a populaţiunilor noastre.

Ceea ce ne dă dreptate nu sunt fără îndoială lungile articole de fond ale „Românului" în care se vorbeşte de civilizaţiune, de libertate, ca de bunuri câştigate de liberalism pentru poporul nostru, ceea ce ne dă dreptate — în contra voinţei noastre şi din nenorocire — e realitatea. Chiar de-am voi să calomniem, nu putem. De-am voi să zugrăvim lucrurile mai rele de cum sunt, condeiul nostru abia e'n stare a atinge umbra realităţii. Pentru a putea exagera ceea ce se întâmplă în ţară, în parlament, în administraţie, în viaţa economică şi morală a imensei majorităţi a poporului, ar trebui cuiva să'mprumute colorile negre din infernul lui Dante.

Şi oare nu este această Românie pentru poporul ei propriu un adevărat infern? Am dori să treceţi graniţa pe ori unde poftiţi, să ne spuneţi unde veţi găsi atâta boală, atâta mizerie, atâta rău trai şi totodată atâta gol sufletesc, ca la populaţiunile din ţara noastră. Un corespondent al „Românului" compara pe la Slănic, pe grănicerii noştri cu cei austriaci, români şi unii şi alţii; cei din urmă însă, rumeni şi sănătoşi, cei dintâi tipuri clasice de morbiditate şi mizerie. Astfel stă cu toată populaţia. E lesne a înfrumuseţa lucrurile, dar ceea ce nu se schimbă prin teorii şi tirade, e realitatea. Se vede că redactorii „Românului" n'au ochi de văzut, n'au oglindă în care să se uite.

In unele judeţe populaţia scade, în cele mai multe stagnează şi s'apropie de scădere absolută, numai în câteva de-a lungul Dunării, prin locuri mai puţin populate, sporeşte. E verisimil că nici şcoala nu ajută în contra mizeriei. Ea poate ridica un popor sărac, dar sărăcia dispune de condiţii de existenţă; unde e mizerie, acolo condiţiile de existenţă sunt nefavorabile, cel mizer se sbate în zadar, puterile cheltuite sunt pururea superioare celor reproduse, el sfârşeşte prin a se istovi, prin a-şi slei viaţa în silinţe zădarnice.

Şi de ce aceste condiţii de existenţă lipsesc? Pentrucă poporul are un guvern cu mult prea scump pentru nivelul lui de cultură; pentrucă trebuinţele claselor lui superioare sunt cu mult prea numeroase ca munca lui să le poată satisface — pentrucă e un popor incult, agricol, ce fusese menit a trăi, poate o sută de ani încă, în condiţii mai primitive pentru a ajunge numai la desvoltarea agriculturii, pe când trebuinţele statului şi ale societăţii sunt moderne, ultra moderne chiar: sunt ale unui stat industrial; pentrucă în locul vechei organizări care nu costa aproape nimic, avem azi o nouă aristocraţie cu totul improductivă de sute de mii de oameni cu aspiraţiuni imense, cu capacităţi nule.

E acum vina noastră dacă această pseudo-civilizaţie, această înmulţire a trebuinţelor, făr'o sporire paralelă a aptitudinelor economice şi intelectuale, s'a îmbrăcat sub forma liberalismului, s'a numit liberalismul din România? Arătăm atât rezultatele, cât şi cauza; o facem după îndreptarul unui adevăr, valabil pentru lumea organică. Dacă rezultatele sunt de netăgăduit, dacă cauza e asemenea stabilită, de puţin interes e de-a ne da porecla de reacţionari sau legitimişti. Lucrurile rămân din nefericire aşa cum sunt, chiar dacă cerul ar fi o hârtie şi marea o cerneală, pentru a dovedi contrariul. In contra evidenţei probe nu există.

DICTATURA D-LUI BRĂTIANU

Precum astronomul aşteaptă cu minutarul în mână trecerea unui corp ceresc printr'un anume punct către care îşi îndreaptă instrumentul său optic, tot astfel şi noi am putea sta cu ciasornicul înainte-ne, să urmărim cum se scurge nisipul şi cum se apropie din ce în ce termenul fatal al încetării libertăţilor publice, ale dictaturii personale a d-lui I. C. Brătianu.

Degeaba foile guvernamentale ar face paradă de liberalismul lor ; se apropie ora în care, în România, omului dela guvern îi va fi permis totul, cetăţeanului nimic ; ora în care aparatul electoral, construit după reţeta tuturor stăpânilor absoluţi din lume, nu ne va mai da din urne decât creaturi ale unei persoane, ale unui singur om, ale despotului, ale d-lui I. Brătianu.

Chiar pân'acum lumea numea vizirat domnia ministrului nostru prezident. Ne putem închipui ce va fi de acum înainte, când, în cameră, nu va exista decât un singur colegiu, a cărui majoritate va fi pururea compusă din delegaţii guvernamentali ai colegiului al IV-lea ; iar adunările vor fi alese asemenea de delegaţii acestui colegiu, trimişi de subprefecţi să majorizeze pe alegătorii din colegiul I şi II.

Ca o cetate, luată prin surprindere, opinia publică, opoziţia în parlament, pressa n'au avut nici timpul material necesar pentru a băga de seamă ce se pregăteşte : schimbarea, nimicirea întregului sistem electoral şi reprezentativ din România, substituţia clandestină a sufrajului universal, însă nu direct ci strunit, legat bine de mâni şi de picioare, pentru a fi pururea o unelţă în mânile despotismului.

Iată ceeace am fi trebuit să ştim de mult.

Toţi oamenii aceştia s'au îmbogăţit. Pe ce cale, e de prisos a o spune ; nu e aproape unul care nu s'ar putea aranja sub un paragraf din codul lui Vasile Vodă Lupu, după carele abuzul unei vrednicii publice pentru a face avere se pedepsea încă cu cordonul Sfintei-Cânepe. Ei bine, aceşti oameni nu pot risca căderea. Ce s'ar alege, pentru numele lui Dumnezeu, de cei ce au trimis pe ţărani sub suliţi căzăceşti până dincolo de Balcani ; ce s'ar alege de cei cari, însărcinaţi cu răscumpărarea, au făcut în acel timp milioane ; ce s'ar alege, social vorbind, de toate elementele acestea oculte, brutale, comune, cari s'au cocoţat deasupra ţării, cari s'au îmbogăţit, cari, mai mult, s'au aristocratizat ?

Se 'nţelege. Mutre confiscate cărora orice om onest le-ar

fi închis uşa înaintea nasului, s'au ridicat sub domnia d-lui Brătianu, în sferele de sus, formează aşa numita societate la balurile şi la curtea Regelui. De gâtul unor bandiţi sau a unor trădători notorii s'au atârnat semnele de onoare ale ţării; corectorii gazetelor roşii au ajuns milionari; toată plebea asta politică e azi scoasă din cutie, parfumată, înmănuşată, lustruită. E firesc lucru ca aceste elemente declasate, ridicate din întuneric şi din ocupaţiuni adesea maloneste, intrate odată în atmosfera luminată de razele Coroanei, să şi vrea să rămâie **acolo.**

Aceşti oameni vor să păstreze ce au. Nu numai averea — căci asta n'ar însemna nimic — nu! influenţa, vază, rangul în ordinea socială, jeţurile din adunare, cu un cuvânt, tot ce sărmana vale a Dunării au avut de oferit meritului sau talentului, tot ce d. Brătianu a monopolizat pentru creaturile sale. Toate trebuesc păstrate în mâna Pătărlăgenilor şi Costineştilor, toate trebuesc să rămâie zestre inatacabilă a nulităţii, o schimbare de guvern să nu mai fie cu putinţă; arhiliberalii au devenit arhiconservatori în ceea ce-i priveşte şi nu se sfiesc nici înaintea dictaturii personale a d-lui Brătianu.

Credem că cititorul care e deprins cu Ţara-românească, cu mecanismul ei administrativ de-o perfectă onestitate, cu instinctele generoase ale subprefecţilor, cu independenţa aproape legendară a colegiului al IV-lea, nu-şi vor face iluziuni în privirea aceasta.

Contopite toate colegiile într'unul singur, în care delegaţii celui al IV-lea vor decide, soarta oricărei alegeri în deosebi şi a tuturor laolaltă e de mai nainte cunoscută — el vor fi de prisos, vor fi o ocazie dată ministerului de a-şi plăti cu diurne creaturile, numite de subprefecţi şi de organele poliţieneşti, vor fi atotputernicia guvernamentală, fără umbră de opoziţie, fără putinţă ca un glas independent să mai pătrundă în adunări, căci isvorul a toată independenţa, colegiile neatârnate de pân'acum, se desfiinţează.

Toate astea sunt bune şi frumoase.

Înţelegem chiar ca d. Brătianu să ne aducă aminte soarta gladiatorilor: *Morituri!* E drept să ne aducă aminte: clasele vechi ale României au sărăcit şi au căzut; vremea lor a trecut pentru totdeauna; toţi Românii sunt săraci, toţi sunt egali. „Nu mă vreţi voi pe mine, dar vă vreau eu pe voi. „Am în mâna mea colegiul IV, inerţia pe care-o mişc încotro „voiu, şi din care fac colegiu I, cu el am în mână ţara, prin el fac din nulităţi oameni mari".

Ave Caesar!

O grijă îşi vor lua de sigur oamenii atunci; grija opoziţiei, a controlului, a afacerilor publice. Vorba românului: „De ce'ncărunţeşte nebunul? De grija altora". Asemenea lucruri

vor fi atunci naturalmente de prisos. Măria Sa, stăpânul nostru, d. Brătianu, ne va împărtăşi pe fiecine după dragostea şi credinţa ce vom avea pentru el, cu câte un scaun în parlament, cu câte-o funcţie, cu câte-o misiune ; vom fi cu toţii — noi supusul neam românesc — reduşi la rolul de-a solicita favorurile onor. Pătărlăgeanu sau Dimancea, favori preţioase, precum numai un valet le poate da. Poporul ? Dar cine vorbeşte de popor ? El nu votează *direct*. Nimeni nu va putea să strige înaintea a o mie de inşi : Iată oameni buni unde mergeţi. O nu ! O mie nu vor fi nici când la un loc. Grupuşoare, adunate sub supravegherea poliţiei, vor alege... un delegat, pe sprânceană, om al stăpânirii, credincios, trecut prin toate. Apoi delegaţii aceştia vor majoriza colegiul I şi al II-lea şi vor alege pe cel recomandat de Excelenţa Sa d. subprefect.

Ave Caesar !

Insfârşit d. Brătianu va putea să-şi realizeze fantezia de-a fi singur stăpânitor în România, de a putea face tot ce vrea şi tot ce nu vrea. Tot ce nu vrea în afară. Un parlament îndărătul căruia să se ascunză în cestiuni exterioare nu va mai avea. Oricare putere îi va putea spune :

„Fii mai expeditiv, d-le prim ministru, ştim cum stau lu-„crurile la d-voastră. Vrei să pretinzi, că ridicolele figurine „pe cari le-ai numit deputaţi îţi rezistă ? nu ne jucăm de-a „baba oarba."

Mişelia înlăuntru, umilirea în afară — iată care va fi caracterul acestei dictaturi în România. Căci acesta nu este absolutismul monarhic, răsărit din iubirea unui mare cap încoronat pentru clasele de jos ; este absolutismul unui ambiţios pentru a asigura impunitatea creaturilor sale. Nu este Frideric II sau Iosif II... e Vitellius cu corupţiunea adâncă, cu mijloacele moleşitoare, cu desbărbătare.

Dar vor întreba unii : ce se va face monarhul în România, când alăturea cu el — cel mai liber dintre Români, acela a căruia libertate se răsfrânge asupra tuturor — se va ridica al doilea monarh, al valeţilor şi creaturilor, când România toată va fi îmbrăcată în livreaua celui din urmă ?

Ce se va face ? Nu ştim. Ştim noi dacă d. Brătianu mai are necesitate de El ? Poate că nu mai are. In orice caz — cu acest aparat electoral care nu e suficient nici măcar pentru a masca dictatura regentului-ministru, rolul monarhului e redus la nimic.

AUTONOMIA ARDEALULUI

„Memorialul" comitetului ales de conferenţa română din Sibiu, ne descopere situaţia curioasă şi umilitoare, ce li s'a creat Românilor din monarhia habsburgică prin dualism şi prin măsurile guvernamentale ale Maghiarilor. Popor străvechiu pe teritoriul unei ţări autonome, care şi-a menţinut independenţa ei în curs de sute de ani atât faţă cu regii Ungariei, cât şi faţă cu Turcii, Românii cari singuri formează două treimi a populaţiunii ţării — pe când Maghiarii şi Germanii abia formează a treia parte — sunt puşi cu totul în afară de viaţa publică prin fel de fel de măsuri macchiavelice, şi persecutaţi în toate ale lor, cu o stăruinţă demnă de o cauză mai bună.

Incepând cu pseudoistoriografii cari contestau originea şi vechimea poporului nostru în munţii Ardealului şi sfârşind cu măsurile d-lui Trefort, maghiar de origine franceză, care introduce cu deasila limba maghiară în şcoalele rurale, vedem o lume întreagă, popor, diplomaţi, învăţaţi, conspirând pe întrecute în contra unui biet popor rustic din străvechime aşezat în acele locuri, viteaz la război, harnic şi liniştit în timp de pace şi toate acestea — pentru ce? Ştim noi bine pentru ce? Pentrucă n'are Dumnezeu de lucru, am zice.

In adevăr nu s'ar crede şi cu toate acestea există până azi istoriografi cărora li se pare nimica toată a escamota un popor întreg de zece milioane de suflete din Dacia, a-l pune în Pind şi a-l face să vină de acolo îndărăt, prin suta a douăsprezecea, de peste Dunăre. Această teorie, susţinută întâi de Rösler, se bucură şi de favoarea Maghiarilor, şi astfel cu vorbe, cu deducţiuni hazardate, cu combinaţiuni asupra unor timpuri egal de fabuloase pentru toate elementele din ţară, ei ar vrea să tăgăduiască drepturile şi existenţa unui popor de trei milioane, a unui element aevea care trăieşte, vorbeşte limba lui proprie, are cultura şi istoria lui proprie, cu un cuvânt al unui popor radical deosebit de cel maghiar.

Ce curioasă idee vor fi având Maghiarii despre natura oamenilor şi a lucrurilor când încearcă a face într'o zi ceea ce o mie de ani n'au putut face? Ce copilărie e din partea lor de a-şi închipui că naţiunile pier de pe o zi pe alta. Bascii din Spania vorbesc până azi limba bască, sudul Franţei vorbeşte şi cultivă limba provensală, în Belgia sub pătura subţire de cultură franceză, subsistă două naţionalităţi deosebite, după dispariţiunea imperiului Bizantin şi a celui Turcesc, adecă după o mie cinci sute de ani, vedem încolţind, — cu toată lunga dominaţiune străină, toate naţiunile vechi ale

peninsulei tracice : Albanejii, Românii, Bulgarii, Sârbii, Grecii — unele scăzute la număr, altele crescute ; dar toate vii. Ceeace n'au putut face cultura bizantină sau cucerirea otomană, vor face Ungurii prin societăţi de maghiarizare ? In Rusia dacă s'ar cutremura absolutismul ei actual, am vedea zeci de naţionalităţi deosebite răsărind intacte de sub pătura foarte subţire de predominaţiune moscovită.

Până la sfârşitul sutei a XV-a Românii sunt în Ardeal şi Ţara-ungurească unul din elementele cele mai considerabile în viaţa politică. Trăind sub voevozi proprii, şi sub legile lor proprii, fără amestec din partea Ungariei, ziditori şi apărători de cetăţi, pururea buni ostaşi, epoca de aur din ţările noastre începută de Mircea şi încheind cu Ştefan cel Mare, e o epocă de aur şi dincolo. Românii sunt atât de numeroşi în munţii Ardealului, încât fragmente ale populaţiunii Maramureşului fondează sub Dragoş, statul Moldovei, fragmente din ţinutul Făgăraşului, Ţara românească. Cine vrea să-şi facă o idee de energia cu totul elementară a acelui popor, să considere că, optzeci de ani după fondarea ei, Moldova ajunge din colţul ţării de sus până 'n Nistru şi la Cetatea Albă, Ţara-românească într'o sută de ani până în Dobrogea şi pe întreg malul drept al Dunării. E o epocă aceasta în care Ardealul produce pe Voevodul Iancu, cum îi zic baladele române şi slave, pe Ioan Huniad Corvin, Papa Piu II (*Aeneas Silvius*, Piccolomini) născut pe la 1405, deci contimporan cu toată seria strălucită de eroi ai poporului românesc, zice despre Iancu „Ioannes Huniades, cuius nomen caeteros obnubilat, non tam Hungaris, *quam Valachis a quibus natus erat, gloriam auxit.*" Incă în suta a şaptesprezecea Miron Costin scrie regelui Poloniei că cel mai frumos şi mai corect dialect românesc, cel mai apropiat de graiul italic se vorbeşte în Satmar, unde, cu toată emigrarea lui Dragoş, Românii rămaşi acolo sub fratele lui, Voevodul Balc, sunt atât de numeroşi, ca şi când n'ar fi ieşit nimenea din ţară. E curios a auzi că tocmai în acele clasice locuri, d-nii maghiari vor să înfiinţeze o episcopie *maghiară* de rit greco-catolic pentru români şi ruteni.

Şi când privim la munca seculară a acestui popor, la suma de putere musculară cheltuită, ne prinde mirarea. Ţinuturile în care locuiesc Românii sunt răpite pustietăţii şi codrului. Fiece palmă de pământ de hrană e câştigată prin extirpare de codri seculari, prin curătură.

Pe când Maghiarul şi-a câştigat şesurile patriei sale, păscându-şi caii şi plimbându-se, îl vedem pe Român cucerind palmă cu palmă pământul de sub puterile naturii, îl vedem curăţind rădăcinile codrilor seculari şi creîndu-şi patria lui muntoasă pas cu pas.

Cred oare Ungurii că caracterul acestei munci grele şi sta-

tornice nu s'au imprimat în toată fiinţa poporului românesc, cred ei că această viaţă n'a lăsat adânci urme psihologice în acest popor, atât de liniştit în aparenţă dar de o cumplită îndărătnicie în fundul sufletului său? Românul nu uită nici binele, nici răul. N'a uitat fărămăturile de graţie, ce i s'a aruncat de către echitatea casei de Austria; de aceia e unul din popoarele cele mai dinastice ale monarhiei; dar Românul nu uită în veci nici răul ce i l'au făcut alţii. Moştenirea de aversiune şi de iubire o păstrează intactă şi de aceea orice încercare de a-i contopi este zădarnică şi copilăroasă. E zădarnică în Rusia, unde un colos de zeci de milioane apasă asupra câteva sute de mii, unde limba se transmite numai prin viu grai din generaţie în generaţie; cu cât mai zădarnică va fi în Ungaria?

Intre mijloacele de a înlătura pe Români dela viaţa publică, cel mai de căpetenie e legea electorală excepţională, menţinută *ad-hoc* pentru Transilvania. Legea aceasta e făcută în favorul exclusiv al populaţiunilor orăşeneşti — şi Românii sunt în cea mai mare parte ţărani — apoi în folosul nobililor — toţi Maghiarii sunt nobili şi votează direct, fără cens, fără nimic, — şi a Secuilor cari iar votează direct. Astfel s'au cerut o lege anume pentru Ardeal, care pune alegerile în mâna neromânilor, încât numărul de reprezentanţi pe cari l-ar putea obţine poporul, în asemenea condiţiuni, e cu totul ridicol.

Tot odată guvernul se sileşte prin legi agrarie, a aduce pe Român la sapă de lemn. Deşi ţăranii au fost împroprietăriţi, deşi despăgubirea pentru pământurile ce s'au conferit, e strălucită, totuşi, prin aşa numita commasare, i se iau locurile lui roditoare şi i se dau în schimb locuri rele, apoi i se iau curăturile şi i se dă în schimb pădure. S'au restrâns dreptul de păşune, încât numărul vitelor de muncă a scăzut în proporţii enorme. Sate deposedate, familii aruncate pe uliţi, mii de locuitori ameninţaţi a fi alungaţi din vetrele strămoşeşti — iată justiţia, iată administraţia maghiară. Pe de altă parte cârciumile constitue un privilegiu, evreii le arendează şi acolo — îşi debitează băuturile lor nesănătoase; populaţiunea română descreşte şi degenerează.

Şi de-asupra acestei mizerii, produse în mod artificial de către înţelepciunea de stat maghiară, mai vine mizeria morală, siluirea zilnică a limbei.

Un corespondent al „Gazetei generale" îşi propuse să descrie corupţia administraţiei maghiare. Dar omul mărturisi în fine că condeiul îi cade din mână, că o carte, nu un articol de jurnal abia ar fi în stare a o descrie. Şi dece nu scrie această carte? Pentrucă, „simţim scârba — zice el — de „acest organism care putrezeşte înlăuntru şi care cu toate as-

„tea trăeşte, ba chiar se'ngraşă. Se infioară cineva să arunce „mai adânc privire în rulajul acestei maşine, şi nu e om care „să creadă că va putea funcţiona în mod durabil, că e capa„bilă a trăi. Funcţionarii decretează dări *fictive* care se în„casează pe *jumătate,* dacă cel lovit de ele ştie a se precupeţi „— împrejurare ce dovedeşte că totul e o escrocherie ; aci „sunt case de economie cari refuză a înapoia capitalurile „depuse ; aci i se cer ţăranului taxe pentru orice înregis„trare cadastrală, şi ori unde ar vrea să informeze i se întinde „mâna goală. Judecătorului îi duci un râmător ori o butie „cu vin şi eşti sigur să-ţi câştigi procesul — dacă partea „adversă n'o aduce doi râmători. Prădăciuni şi omoruri „chiar se fac muşama pentru mită ; e o justiţie care ame„ninţă a se înăduşi în grăsimea ei."

Iată regimul atrăgător dela care se pretinde să exercite asupra a trei milioane de Români de a-şi renega limba şi istoria lor şi de a deveni maghiari.

Postulatul de căpetenie al memorialului e aşa dar : autonomia Ardealului, căci autonom a fost în toţi timpii şi până acum şaisprezece ani, până la fuziunea făcută în contra voinţei exprese a Românilor ; în contra tractatelor din trecut, în contra dreptului şi bunului simţ, poate chiar în contra voinţei coroanei — căci s'a făcut, nu sub influenţa unei necesităţi dinlăuntru — ci sub presiunea împrejurărilor create de războiul austro-italo-german, când emigranţi maghiari, ştiuţi pe atunci de contele Usedom, deci şi de principele de Bismark, pregăteau însurecţiunea şi desmembrarea monarhiei habsburgice.

Aci, sub presiunea unor împrejurări, independente de voinţa sa şi contrarie intereselor dinastiei îndeosebi, a imperiului în genere, mâna monarhului a putut fi siluită să iscălească un act, nedrept, pentru unul din popoarele cele mai credincioase ale monarhiei şi favorabil pentru schimbăcioşii Maghiari. Chiar în acest moment de cumpănă şi de silă, monarhul şi-a adus aminte de Români ; garantarea autonomiei lor bisericeşti şi şcoala au format cetatea, îndărătul căreia naţiunea a mai putut lupta în contra cotropirii. Dar tocmai de această autonomie miniştri moderni ai Ungariei cearcă zilnic a se atinge, şi vor cerca poate până în momentul, în care îndelungrăbdătorul popor românesc va îngropa în ruine şi sânge tentativele lor.

REFORME PĂGUBITOARE

„De îmbunătăţiri rele cât vrei suntem sătui", zicea un scriitor pe la anul 1840 ; şi dacă vrea cineva să judece acest saţiu de îmbunătăţiri din ce în ce mai rele, n'are decât să măsure gradul de nepăsare politică, cu care publicul întâmpină vestitele propuneri de reformă ale constituţiei şi legii electorale.

Dar se va da Regelui sau parlamentului dreptul de a declara războiu ? Dar se va introduce noul titlu în Constituţie ? Dar se vor şterge din număr, ca o definitivă recunoaştere a faptului îndeplinit, judeţele ce s'a şters de mult din trupul, indivizibil dragă-Doamne, al ţării ? Cine mai ia în serios toate acestea, cui i-ar veni în minte să atribue acestor lucruri importanţa unor acte de stat ?

Zece, douăzeci de ani de luptă parlamentară şi ziaristică se desfăşoară în ţările apusului, când legea fundamentală e să se schimbe ; la noi pensia reversibilă, votată unui patriot, merita ca drept cuvânt mai multă atenţie decât o schimbare a constituţiei.

Cu drept cuvânt zicem. Nu prin vorbe tipărite şi votate de două treimi a adunării chiar, se întemeează monarhia într'o ţară, ci prin spirit monarhic, prin încredere în această formă de stat. Acest spirit nu se face, nu se improvizează ; el se *naşte* din istoria naţională, e inerent poporului. Noi însă după mărturisirea celui mai de căpetenie politician, trăim în realitate sub republică şi cată să credem ceea ce ne zice d. C. A. Rosetti, căci e un om, ce e drept, străin în România, care însă a văzut multe lucruri şi ştie de sigur a distinge între monarhie şi republică ; distinge cu atât mai bine, cu cât elementele politice republicane în ţară sunt tot atât de venetice ca şi el.

In realitate, în noaptea în care Carada şi C. A. Rosetti, două venituri orientale, au pus la cale textul constituţiei actuale, s'a ucis principiul monarhic în România, au murit pentru totdeauna Mircea-Bătrânul şi Ştefan cel Mare ; au murit atât de mult în inima tuturor, încât un Simulescu poate preface în puşcărie mormântul celui dintâiu cum ar preface şi pe-al celui de-al doilea, dacă acesta n'ar avea fericirea de a dormi în pământ străin. Prin acea chartă pusă la cale de doi samsari politici, s'au declarat egali samsarii popoarelor străine cu poporul ţărilor române. In acel moment naţionalitatea română din aceste ţări şi-au lepădat armele, recunoscând că pe veci merită a fi exploatată de străini. In decursul întregului nostru trecut, exceptând epoca de tină şi înjosire

a Fanarioţilor, monarhul avea puterea de a-şi apăra poporul. El îi ştia nevoile şi greutăţile, nu punea pe umărul românului mai mult decât poate purta, distingea bine între ceeace este drept şi neclintit din această ţară şi între ceeace e venetic şi suprapus. Mateiu-Basarab răscumpăra cu bani din visterie pământuri încăpute pe mâni străine; astăzi trei din patru părţi al acestor pământuri sunt în asemenea mâni. Se înţelege că cu pământul trec drepturile publice, cu acestea parlamentul, cu parlamentul puterea.

Astfel doi conspiratori au aplicat cuţitul de disecţie asupra principiului monarhic, precum rezultă din istoria noastră şi au făcut din el o umbră, luându-i iniţiativa, luându-i orice voinţă, orice gândire, orice acţiune proprie. E indiferent dar titlul, când el se dă umbrei unei instituţiuni.

Domnul nu mai are dreptul de a pedepsi pe tâlharul pus în funcţie, el n'are dreptul de a apăra poporul în contra celor ce învederat îl exploatează, nici asupra vânzătorilor de ţară şi domnie, el nu mai are dreptul spadei. Luându-se puterii supreme atributele ei înalte, ele s'au depus în mâna Caradalelor, prin chiar legea fundamentală s'au consfinţit domnia veneticilor şi a parveniţilor — republica C. A. Rosetti.

Să urmărim dar gradele de tranziţie în care domnia acestor elemente se'ntăreşte şi mai mult, să urmărim cu câte palme devine tot mai adânc mormântul poporului nostru în ţara sa proprie.

Ingrată misiune în adevăr şi cel ce simte zi cu zi, cum relele politice se schimbă în rele fizice, cum exploatarea exercitată de aceste elemente asupra poporului se preface în morbiditate, sărăcie şi moarte, cum viaţa poporului nostru este preţ cu care se plăteşte această pseudocivilizaţie, acela ar fi vrut de mult să 'nchiză ochii, ca să nu mai vază ce se petrece.

Suntem însă condamnaţi de a asista şi la cel din urmă atentat, făcut asupra elementelor, rămase independente în ţară, la modificarea electorală, care, nimicind drepturile politice ale proprietăţii istorice, sfarămă pavăza din urmă care apăra capul acestui popor.

ZIUA RĂFUELII

S'o lovi nu s'o lovi, iat'o frântă că ţi-am dres'o. Cam aşa în bobote, ni se răspunde de către foile guvernamentale, de câte ori relevăm lucruri reale şi pozitive, ca şi când le-am vorbi chinezeşte şi nu ne-ar pricepe. Una zicem noi, alta răspund dumnealor.

Să zicem că toate foile sunt pline de mizeriile reale de cari sufere ţara? Să venim cu statistica, multă-puţină câtă se face la noi, pentru a proba că în ţara aceasta, care se numeşte românească, elementul românesc este cel care scade la număr, el e cel atins de morbiditate şi moarte, că nici catolicii, nici israeliţii, nici oameni de vr'o altă lege n'au a înregistra pierderi anuale atât de însemnate ca poporul ortodox, adecă cel de limbă română? Să citäm din nou economişti, vrednici de credinţă, cari arată că trei din patru părţi ale proprietăţii rurale au trecut deja în mâna unor străini deghizaţi? S'arătäm cum douăzeci la sută din copiii născuţi sunt nelegitimi, făcuţi în concubinaj? Să spunem în fine că aproape 30.000 de oameni, numai în capitală, sunt trecuţi în recensământul din urmă între *indivizi fără nici o profesie*?

Nu mai vorbim de Moldova. Stările de lucruri, incuria administrativă din acea jumătate a României — mizeria ţăranului, descreşterea populaţiei rurale şi morbiditatea ei, toate acestea îşi bat joc de orice descriere, lasă în urmă puterea oricărei pene.

Şi dacă le relevăm acestea, dacă arätäm nu ceea ce noi zicem, ci lucruri ce le constată în scrierile lor teoretice chiar membri ai partidului: un Aurelian, un Ioan Ghica, ş. a., dacă afirmäm că e clar ca ziua că, cu toată pretinsa civilizaţie, dăm îndărät, — ce ni se răspunde?

Românii s'au bătut bine la Plevna.

Ba ni se citează pasaje din „Timpul" privitoare la purtarea oştirii noastre ca şi când ar fi având aface una cu alta.

Ei, şi Turcii s'au bătut bine la Plevna şi cu toate acestea praful s'alege de împărăţia turcească.

O satiră din anul 1821, zice:

„Toate ar fi mers mai bine, dacă Turcul n'ar fi fost
Vrednic numai la răsboae, dar în politică prost."

Acelaş lucru-l putem spune despre câte se petrec la noi. Politică proprie nu numai că nu s'a făcut vr'odată, dar cei mai mulţi oameni par a avea o înnăscută incapacitate de-a înţelege importanţa cuvântului. Nu este şi n'a fost nici când politică främântarea bizantină de a parveni, intregile personale de harem şi seraiu şi goana după aur a o mână de străini deghizaţi constituiţi în societate de exploatare.

Nici o reformă din câte se propun, nu se face din punct de vedere obiectiv, pentrucă aşa ar fi bine să se facă, ci pentrucă e oportum, pentrucă un interes de partid o dictează.

Oare politică să se poată numi apucăturile bizantine ale unui I. Brătianu, acestui om care-şi bate joc de toţi bărbaţii

din țară, care-i înalță pentru a-i sfărâma, pentru a-i arunca apoi într'un colț, ca să le fie silă lor înșile de ei ?

Oare politică să fie a se servi de oameni corupți, a căror viață și privată și publică e un adevărat scandal și-a face din ei sâmburul partidului său ? Politică e din partea acestui om de stat de-a acoperi hoțiile coreligionarilor săi, politică de-a-și îmbogăți soitarii prin afaceri scabroase, politică oare de a da pradă țara și instituțiile, viitorul poporului, bună starea lui în mâna unor elemente inculte și perverse tot odată, de cari sunt pline adunările ? Politică e de a decora pe trădători și de a-i pune în evidență, când asemenea oameni, chiar folositori să fi fost faptele sale, cată să rămâe în umbră, pentru a nu răpi poporului întreg credința în onestitate ?

Și care-i scopul cu care se nimicește moralmente și fizic poporul nostru, căci statistica ne dă dreptate în toate privirile : se nimicește.

Dacă în fruntea guvernului ar fi o comisie străină, am ști scopul : substituirea. Există străini cari nu fac nici un mister din acestea : alt popor pe aceeași expresie geografică e parola multora din ei.

Care poate fi scopul d-lui Brătianu în deosebi ?

D-sa știe, oricât de puțină istorie să fi învățat, că liberalismul e dizolvat, cu atât mai dizolvat, când paralel cu el, avem zilnic imigrațiunea ? D-sa știe că oricât de rău ar fi fost trecutul — retrograd chiar — al țării noastre, această țară era înainte de toate a românului, ceeace azi nu mai este ? D-sa știe că toate elementele c'o ambiție extravagantă de a parveni sunt naturalmente eterogene, și că a le da vânt, precum le dă, înseamnă a înstrăina țara ? Le știe fără îndoială sau, dacă nu le știe, n'are decât să privească mutrele dimprejurul său, pentru a se convinge pe deplin. Le pasă acestor cumularzi, acestor samsari politici, acestor ignoranți, de țară, cum ne pasă nouă de China.

Și când toate acestea sunt învederate, când mulțumită unei politici vitrege de chiverniseală, în toate punctele se observă un regres înspăimântător a elementului român, ce ni se răspunde ?

„Românii s'au bătut bine. N'aveți încredere în vitalitatea poporului", o frază a d-lui Dim. Sturza.

Toate popoarele agricole și păstorești sunt războinice. Dar ce dovedește asta ? Dovedește poate, că cu toată bravura, al nostru nu dă îndărăt ?

Dacă politica străină, împreună cu străinii ce ne guvernează, tind la substituirea elementului român prin scursături din toate unghiurile lumii, dacă nici unul din relele ce bântue populațiunile noastre nu merită atenția așa numiților oameni

de stat şi dacă la toate mizeriile ce relevăm, nu primim alt răspuns decât digresiuni asupra gloriei militare, îi putem asigura pe adversari că — din nenorocire — va veni o zi în care nimeni nu va mai putea conta pe un popor sărăcit şi demoralizat. Istoria îşi are logica ei proprie, nici un neam nu e condamnat de a suporta în veci un regim vitreg, corupt şi mincinos, chiar dacă acel regim se exercitează de către fiii lui proprii, cu atât mai puţin când se exercită de stârpituri orientale. Ne temem că aproape e ziua în care simţul conservaţiunii fizice revoltat de maltratările administrative şi fiscale şi de exploatarea excesivă din partea străinilor, va preface poporul nostru într'o unealtă, lesne de mânuit în contra a chiar existenţei statului.

MUNCĂ, ECHITATE ŞI ADEVĂR

Observăm că unirea între grupurile opoziţiei nu-i face multă plăcere „Românului". Onorabilii confraţi găsesc că deosebirile între sinceri-liberali şi sinceri-conservatori sunt atât de mari, încât nu e cu putinţă a se stabili o programă comună, că grupurile sunt una numai în negaţiune, pentru a forma un partid obstrucţionist ş. a. m. d. Când lipseşte ideea, răsare numaidecât un cuvânt nou care nu prea are înţeles, dar care ţine locul ideei. „Obstrucţionişti" e bine şi felicităm pe confraţi pentru îmbogăţirea dicţionarului de porecle. Trăim în ţara poreclelor, ne-am deprins cu toate, încât, precum am suportat titlul de reacţionari, fără a o fi, credem că putem suporta fără pagubă şi pe acesta. Unde-a mers mia, meargă şi suta.

Din nou ni se spune bunăoară că dorim întoarcerea stării de lucruri dinainte de 1700, că „vorbim cu deliciu de un Domn român de sânge, înconjurat de-o aristocraţie istorică", ba „Românul" are chiar aerul de-a ne face o imputare din aceasta. Să ne'nţelegem; nu dorim nici una, nici alta.

Dar de ce n'am aminti cu iubire trecutul? Fără îndoială vechii Domni cari şi-au întins armele până 'n Dunăre şi Nistru, ei „scut creştinătăţii" precum îi numea biserica şi evul mediu, n'au existat pentru a face ruşine generaţiei actuale, şi acea aristocraţie, cu independenţa ei de caracter, cu curajul ei, ale cărei privilegii consistau în datorii către ţară, mai grele decum alţii aveau a le purta, asemenea n'ar fi vr'o pagubă dac'ar exista şi astăzi. Dar dela părerea de

rău după veacuri trecute de neatârnare, până la dorința nerealizabilă de-a restabili trecutul e o mare deosebire.

Daca ne place uneori a cita pe unii din Domnii cei vechi, nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce.

Nu. Precum lumina unor stele ce s'au stins de mult, călătorește încă în univers, încât raza ajunge ochiul nostru într'un timp în care steaua ce a revărsat-o, nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie până la noi, pe când cauza acestei strălucири, tăria sufletească, credința, abnegațiunea nu mai sunt. Degeaba, pitici moderni, ar îmbrăca zalele lor, mâncate de rugină, dacă nu pot umplea sufletele cu smerirea și credința celor vechi.

Ci nu de ei poate fi vorba, când discutăm ceea ce se petrece în zilele noastre ; nu virtuțile lor de eroi și de sfinți pot fi măsura virtuților confiscate ale ilustrațiunilor actuale. Nu abnegațiunea, onestitatea vulgară care e dator s'o aibă orice om de rând, nu eroismul, sentimentul celei mai simple datorii, iată ceea ce căutăm în zădar la adversarii politici. Nu restabilirea trecutului ; stabilirea unei stări de lucruri oneste și sobre, iată ținta la care se mărginește oricine din noi.

Este sau nu adevărat că prezidentul acestei adunări a numit-o compusă din oameni vrednici de pușcărie și carantină ? Este sau nu adevărat că nu există între șefii partidului chiar, nimenea care să crează în onestitatea acestui partid ? Daca n'ar fi decât această mărturisire, ea ar fi îndeajuns pentru a face cu neputință perpetuarea la guvern a unor asemenea elemente. Stigmatizați de chiar șefii lor cu epitetul de putregaie și de oameni corupți, orice ar pretinde că vor să facă de acu 'nainte, la ce ne putem aștepta dela ei ? Din coadă de câine sită de mătasă nu se face. Corupția dinlăuntrul partidului, vânătoarea brutală după aur și influență ar fi motive în deajuns, pentru ca toți oamenii de bine, fie chiar deosebiți în principii, să se unească în contră-le, nu pentru a opune reforme la reforme, ci pentru a restabili domnia celei mai vulgare onestități, celui mai vulgar spirit de echitate. Nu poate o națiе să fie pururea condusă de neadevăr și de corupțiune. Nu i se poate spune zi cu zi că progrese enorme face, în acelaș timp în care membrii ei sunt scoși în vânzare ca vitele la târg. Nu se poate vorbi de sporirea avuției publice în acelaș timp în care populațiunea descrește pe-un pământ roditor și înzestrat cu toate de natură. Nu se poate vorbi de progresul luminii, când nici trei la sută nu știu citi și scrie.

Când toate concurg pentru a dovedi că domnia ignoranței și cupidității privilegiate e cu neputință în România și că ceea ce se cere înainte de toate e un guvern onest, ni se

Administrația, Strada Stirbei-Vodă Nr. 2.

ABONAMENTELE

Un numĕr 15 bani.

TIMPUL

REDACȚIA, STRADA STIRBEI-VODA Nr. 2.

ANUNȚURI ȘI INSERȚII

București, 8 Decemvrie 1882

[illegible]

Se vedea ultime știri pe pagina III

Corpurile legiuitoare

Camera

[illegible]

ȘTIRI TELEGRAFICE

Londra, [illegible]

Berlin, 19 Decemvrie. [illegible]

Belgrad, [illegible]

Cairo, 19 Decemvrie. [illegible]

Constantinopol, 19 Decemvrie. [illegible]

Paris, [illegible]

Londra, [illegible]

Berlin, [illegible]

CRONICA

[illegible]

Rusia și Germania

[illegible]

Situația în Stambul

[illegible]

LIMIT

spune că unii din opoziţie sunt prea liberali, alţii prea reacţionari şi că o unire între ei nu e cu putinţă. Noi credem însă că sunt o sumă de lucruri, cari n'au a face cu subtilităţile teoretice ale deosebirii între principii liberale şi conservatoare. Asemene deosebiri nu mai pot exista între partide, de vreme ce principiile supreme nici nu sunt în discuţie. Nu e în discuţie alegerea între monarhie şi republică, nu drepturile sau datoriile cetăţenilor, nu constituţia ; o luptă pentru religia politică nu mai e la loc şi cu cale, de vreme ce problemele ei sunt rezolvate prin legile actuale, prin constituţia actuală. Toată discuţia asupra unor lucruri ce nici nu sunt în cestiune, nici formează pentru cineva obiectul vreunei controverse e stearpă, fără soluţiune practică, şi după cât ştim, nu preocupă pe nimeni şi nu de ea e vorba.

Ceea ce simţim cu toţii însă sunt relele reale, care bântue ţara, rele cari nici au a face cu principiile conservatoare, sau cu cele liberale şi pentru a căror înlăturare nu se cere dialectică şi oratorie, ci muncă, echitate şi adevăr.

Mizeria materială şi morală a populaţiunilor, destrăbălarea administraţiei, risipa banului public, cumulul, păsuirile, corupţia electorală, toate acestea n'au a face la dreptul vorbind cu cutari sau cutari principii de guvernământ. Oricare ar fi guvernul şi oricare vederile sale supreme, corupţia şi malonestitatea trebue să lipsească din viaţa publică ; oricare ar fi pe de altă parte religia politică a unui guvern, ea nu-i dă drept de-a se servi de nulităţi venale, de naturi catilinare, de oameni de nimic pentru a guverna. Chiar numai tendenţa clar formulată, ca statul să fie guvernat de oameni de cea mai elementară probitate şi să 'nceteze de-a fi mărul de ceartă între cavaleri de industrie şi de facem-treburi, cuprinde un întreg program faţă cu aceia cari nu cred în nimic şi pentru cari principiile politice n'au fost decât pretexte de-a parveni şi de-a se îmbogăţi.

LA UN AN NOU

1 Jan. 1883

Se'ncheie şi după datina noastră cu ziua de astăzi un şir de evenimente măsurate după apuneri şi răsăriri de soare şi fixate în memoria noastră cu cifrele acestei măsurători.

Dacă privim regularitatea fenomenelor lumii siderale şi o comparăm cu nestatornicia sorţii omeneşti, am putea crede că altceva se petrece în ceruri, altceva pe pământ. Cu toate

acestea precum o lege eternă mişcă universul deasupra capetelor noastre, precum puterea gravitaţiunii le face pe toate să plutească cu repejune în haos, tot astfel alte legi, mai greu de cunoscut, dar supuse aceleiaşi necesităţi, dela care nu este nici abatere, nici excepţie, guvernează oamenii şi societăţile.

Oricât de mici am fi pe acest glob atât de neînsemnat în univers, a cărui an întreg de câteva sute de zile nu e măcar un ceas pentru anul lui Neptun de şaşezeci de mii de zile, totuşi ce multe şi mari mizerii se petrec în atât de scurt timp, cât de multe mijloace nu inventează oamenii spre a-şi face viaţa grea şi dureroasă !

S'ar crede că cu cât cunoştinţele înaintează, cu cât omul câştigă convingerea despre nimicnicia lui şi despre mărimea lui Dumnezeu, ar scădea deşertăciunea care este izvorul urei şi al desbinărilor ; că încredinţându-se că nu numai nimic este, ci chiar mai puţin decât nimic, de vreme ce viaţa omenirei întregi este ceva accidental şi trecător pe coaja pământului, mintea lui va fi isbită cu atâta adâncime de acest mare problem, încât să poată uita patimele mici cari-l mişcă, mai puţin însemnătoare decât o picătură în ocean, decât o clipă în eternitate.

Dar nu este astfel.

Se vede că aceeaşi necesitate absolută, care dictează în mecanismul orb al gravitaţiunii cereşti, domneşte şi în inima omului ; că ceea ce acolo ni se prezintă ca mişcare, e dincoace voinţă şi acţiune şi că ordinul moral de lucruri e tot atât de fatal ca şi acel al lumii mecanice.

De aceea vedem că marile evenimente istorice, războaie cari sgudue omenirea, deşi par a atârna de decretul unui individ, sunt cu toate acestea tot atât de inevitabile ca şi un eveniment în constelaţiunea cerească. E drept că cei vechi n'aveau cuvânt de-a pune oroscopul şi de-a judeca după situaţiunea aparentă a luminilor ceea ce se va petrece odinioară pe pământ, dar cu toate acestea în naivul lor chip de-a vedea se ascundea un adevăr, acela, că precum o constelaţiune e dată cu necesitate, tot astfel evenimentele de pe pământ se întâmplă într'un şir, pare că de mai nainte determinat.

Dacă, după constelaţiunea împrejurărilor celor din urmă, am pune oroscopul anului ce vine, nu multă speranţă ne-ar inspira, nu multă bucurie ne-ar face. Din nou cestiunea Orientului sau mai bine a împărţirii împărăţiei otomane e obiectul ce preocupă lumea politică şi se poate ca evenimentele din Egipet să fi fost cel dintâiu stadiu al desfăşurării cestiunii. In adevăr după înfrângerea insurecţiunii, a început a se desemna cu claritate alianţa austro-germană şi a se da pe faţă înarmările Rusiei.

Franţa, gata a fi privitoarea interesată la uriaşa ciocnire

dintre lumea slavă şi cea germană, gata chiar a participa — si fata favebunt — a pierdut însă tocmai în preziua anului nou pe bărbatul care reprezenta politica ei de acţiune. Cu toate acestea, nu credem ca moartea unui om, oricâtă însemnătate suspensivă ar avea pentru evenimente, să le poată înlătura cu totul.

In acest conflict, pe care viitorul îl indică cu claritate, ce se va alege de cei mici? Poporul nostru mic este pus tocmai ca o muche de despărţire între furtuna ce vine din apus pentru a întâmpina pe cea din răsărit. Oricare ar fi soarta armelor, oricare norocul războiului, oricât de înţeleaptă va fi politica micului popor, rezultatul evenimentelor va fi totuşi stabilirea unei preponderanţe politice, pururea fatală nouă, chiar dacă nu ne-ar ameninţa cu nimicirea totală.

Oare, în preziua unor evenimente, determinante pentru soarta noastră, fac bine oamenii ce ne guvernă de-a pune cestiunea revizuirii constituţiei? Fac bine a propune excluderea din viaţa publică a elementelor celor mai luminate ale poporului, cari s'au dovedit în toţi timpii a fi şi cele mai patriotice, prin suprimarea colegiului I?

Nu numai că nu fac bine, dar chiar şeful acestui guvern a recunoscut-o aceasta, căci însuşi tindea la amânarea reformelor, întemeindu-se pe probabilitatea evenimentelor, ce bat la poarta cetăţii noastre. Cu toate acestea curentul fatal de înoituri, care e caracteristic pentru epoca de spoială în care trăim, împinge pe majoritate la punerea unor cestiuni ce nu pot decât să turbure ţara şi să accentueze deosebirile de interes şi de partid între oameni.

Cu părere de rău cată să constatăm că, cu toată bătrâneţea prematură a năravurilor, inteligenţa politică a acestei ţări arată uneori semne de copilărie. Ca un sfinx, mut încă şi cu ochii închişi, stă anul viitor înaintea noastră, dar ştim bine că multe are de zis, că cumplite sunt enigmele ce le va rosti, că în prăpastie va cădea cel ce nu va fi în stare să le deslege.

Iar Edipul destinelor noastre se uită în faţa acestui sfinx şi în loc de a fi pătruns de seriozitatea adâncă, tragică poate a fizionomiei lui, el s'apropie de monstru pentru a-i răspunde cu... jucăriile noastre constituţionale... Fără îndoială ceeace are să se 'ntâmple se va 'ntâmpla, dar e păcat şi nu e demn ca atunci, când timpurile sunt foarte sericase, un popor să joace mica comedie a luptelor sale dinlăuntru.

TINERII NOŞTRI DOMNIŞORI DELA PARIS

I

„Dacia viitoare", iată titlul unei noui reviste politice ce apare de două ori pe lună la Paris. Preţul pe an e numai de cinci lei, dar în sine e nepreţuită. Nepreţuită ca document, ca semn al timpului în care intrăm, ca signatură a culturii şi creşterii politice, pe care va avea-o generaţia viitoare, dominantă în România, prin îngrijirile d-lui C. A. Rosetti.

Ceea ce ne uimeşte mai cu seamă şi ne întristează, când trecem peste stâlpii acestei reviste, este lipsa de convingere, lipsa de energie sfântă, caracteristică pentru tinerimea tuturor popoarelor ; este aerul flegmatic cu care sunt scrise monstruozităţile acestea. E ceva greoiu şi fără de talent în stil, ceva înjghebat şi neîntreg în idei, ceva ce seamănă a negustorie cu nouă principii politice. Din nou naţionalitatea se ia ca firmă de prăvălie, pentru a debita sub ea ideile nesănătoase ale radicalismului cosmopolit. Aceşti domnişori se pun la tocmeală cu poporul românesc, poate pentru posturile bugetare la cari aspiră în viitor.

...Suntem cu totul logici fiind *socialişti-iredentişti.* Dar trebue să se ştie dinainte *că n'am voi cu nici un preţ* să se piardă munca noastră pentru formarea unui regat, imperiu sau republică română dela *Dnistru* [1]) până la Tisa, în care pătura domnitoare (română sau românizată) să urmeze a trăi trântoreşte din munca poporului românesc... Pentru ce-am lucra şi noi pentru „Dacia viitoare", dacă după formarea ei, am fi tot unde suntem şi acuma ? Putem noi îndemna pe Românii de pretutindene, să se folosească de cele dintâi nenorociri ale străinilor a-şi da mâna, prin urmare putem cere dela mii şi mii de oameni să se primejduiască, pentru ca să nu fie, după realizarea Daciei, decât tot ca înainte, proletari?

Ce-i drept, putem să-i îndemnăm, dar e de crezut că nu vor asculta şi vor face bine.

Vorbit-ar-fi oare tot astfel Şincai, ce purtând în desagi istoria Românilor, a murit sub un gard ?

Dar există oameni între Români pentru cari vorba, ce se debitează de două ori pe lună pe învelitoarea acelei reviste, este atât de sfântă, că nu cutează s'o pronunţe, pentru a n'o vedea târîtă în noroiu de sarcasmele străinilor, cari n'ar avea

1) Româneşte Nistru (Nota „Timpului").

decât a ne scoate ochii cu lipsa noastră de cultură, cu slăbiciunea noastră politică înlăuntru şi'n afară, cu corupţiunea care mănâncă societatea noastră, pentru a ne spune: Voi voiţi un asemenea lucru? Pe când cei mai mulţi dintre noi se cred nevrednici, în adâncul sufletului lor nevrednici de a ridica vălul de pe acest ideal, cunoscând că numai o altă generaţie, curăţită prin abnegaţiune şi durere, poate îndrăzni să gândească la ea, aceşti domni, pentru cari istoria suferinţelor noastre e un basmu, pentru cari mormintele eroilor noştri sunt bune de prefăcut în puşcărie, pentru cari nimic din ce au trecut nu e vrednic de veneraţiune, îşi dau aerul a ne zice: putem scoate Dacia din buzunar, dar nu *voim* decât atunci când veţi fi socialişti. Parcă s'ar pune în sfârşit la mezat pentr'un preţ oarecare până şi idealul unora din eroii şi martirii noştri, a cărui realizare e mai departe decât ori şi când.

Şi oare Italiei i-a mers atât de uşor precum şi'nchipuesc aceşti domni?

Incă din suta a treisprezecea Dante divinul, din a cincisprezecea ingeniosul Macchiavelli au pus în serviciul acestei idei enorma lor putere de cugetare, ei, capete pe cari natura odată le formează la o mie de ani pentru a le sfărâma pe de-apururi... şi cât de târziu s'a realizat?

In suta a nouăsprezecea abia.

Dar ce-aţi învăţat din trecutul greu al poporului nostru? Fiece palmă de pământ cultivat e câştigată prin desrădăcinare de păduri seculare şi apărată cu cel mai bun sânge al strămoşilor. Toată munca aceasta e o lungă şi penibilă muncă de *apropriaţiune*. Din câteva ponoare de munte ale Carpaţilor un popor mic la număr, în contra căruia se decretează cruciade ca în contra Saracenilor, urât din cauza statorniciei sale în credinţă strămbună, exclus din viaţa publică a Europei pentrucă nu e catolic, smulge palmă cu palmă, ţinut după ţinut din mânile omului duşman şi al naturii duşmane şi fără cod de legi, fără şcoale, fără oraşe, fără nici un mijloc de cultură, nici acela al limbei sale scrise, se bate cu Baiazid Fulgerul şi cu Mohamet II care calcă în contră-i pe două imperii surpate şi pe paisprezece capete de regi, şi când această luptă crâncenă şi profund onestă durează încă în toate ţările locuite de Români, domnişorii moleşiţi în braţele Luteţiei, cer ca poporul nostru să se dezintereseze de proprietatea sa? Cine? Ţăranul din Ialomiţa, care munceşte singur păn'la o sută de pogoane pe an, muncă pe care musculatura a două sute de bonjurişti n'ar putea-o presta?

Buni-bucuroşi am trebui să fim, daca Românii n'ar fi împiedecaţi în mod nedemn de către adversarii lor politici prin persecutarea instituţiilor de cultură pe cari le posedă,

prin persecutarea limbii, bisericii, naţionalităţii lor. Emanciparea aceasta, libertatea de-a se întrece muncind, în condiţii echitabile, cu adversarii lor, nu striviţi de atotputernicia şi de nedreptatea statelor în cari trăiesc, iată tot la ce pot aspira Românii cu drept cuvânt, sub orice guvern al ţării şi iată care ar trebui să fie misiunea generaţiunii viitoare.

Insă tinerii domnişori înstrăinaţi sunt departe de a-şi cunoaşte poporul lor propriu, comoara de energie şi de îndărătnicie naţională, grămădită în el prin munca seculară, sănătatea judecăţii lui când vorbeşti cu el de asemenea lucruri. E drept că ideile demagogice, exemplele de parvenire fără muncă şi merit, au alterat puţin echilibrul ideilor lui abituale, dar — din norocire s'ar putea zice — măsurile demagogice prea a inundat repede şi în şivoiu ţara, pentru ca să nu desvelească toate relele ce-au adus şi pentru ca să nu-l facă a-şi pierde iluziile de ele.

Dar să lăsăm toate acestea. Orice soiu de demagogie, fie roşie, fie monarhică e pentru popor ca starea de desagregaţiune pentru un corp. O societate compusă, nu din clase, adecă din organe c'o activitate specifică, ci din indivizi, e ca un corp în discompunere chimică în care fiecare molecul, scăpând din sfera de atracţiune a semenului său, nu mai însemnează nimic, pentru ca totul să nu mai însemneze nimic.

Venim la un alt act, datorit domnişorilor noştri, a cărui origine numai prudenţa nu poate fi: vorbim de o adresă înmânată d-lui Clémenceau.(*)

Daca d. Rochefort sau d. Felix Pyat erau în parlament, de sigur că unuia din ei i se adresa actul faimos, dar, în lipsa acelor ilustraţiuni, d. Clémenceau e fericitul care are a suporta această onoare.

Nu ştim în adevăr daca cestiunea dunăreană va câştiga mult prin sprijinul binevoitor al onor. d. Clémenceau; ştim însă una: cuprinsul acelei adrese e îndreptat atât de mult în contra vecinei noastre imediate, Austro-Ungaria, şi în contra atotputernicei Germanii de astăzi, şi soarta Dunării atârnă atât de mult de aceste două şi atât de puţin de onor. d. Clémenceau, încât adresa ni se pare şi fără consecinţe practice, şi fără oportunitate.

Recunoscători vom fi cu toţii fără îndoială d-lui Clémenceau pentru dezinteresatul său sprijin, căci intenţiunea sa e fără îndoială laudabilă şi cavalerească, dar despre rezultatele ei practice în cestiunea Dunării avem părerea de rău de-a ne îndoi.

Cată să relevăm însă un pasaj din acea adresă, care merită oarecare cenzură:

(*) publicată în Timpul 15 Febr 1883.

In Martie 1871, colonia germană din Bucureşti se adună pentru *a serba înfrângerea Franţei.* Studenţii din Bucureşti, indignaţi de insulta adusă doliului nostru naţional, căci inimile tuturor Românilor sângerau de nenorocirile Franţei, împresoară sala banchetului, *pătrund în ea şi aruncă pe fereastră pe toţi germanii, mai întâiu pe consulul lor.*

Acestea sunt — fie cu iertare — lucruri cu totul neadevărate. Colonia germană serba nu înfrângerea Franţei, ci ziua naşterii bătrânului monarh, care conduce soarta Germaniei, aceasta cu permisiunea consiliului nostru de miniştri. In sala banchetului n'a pătruns nimeni, pe ferești n'au fost aruncat nimenea, mai puţin decât oricine, d. de Radowitz ; iar curajoşii aranjatori ai scandalului de stradă au fost risipiţi — prin salve de tun ? Ferească Dumnezeu ! C'o duşă rece, dată de pompierii M. Sale, cari în timp de pace au prozaica meserie de a stinge nu numai casele, ci şi focurile patriotice.

Iată adevărul. Ne-ar părea rău daca d. Clémenceau ar fi indus în eroare de acea tiradă şi ne îndoim că mişcarea ar fi avut loc, dacă în faţa Românilor cari făceau gălăgie, s'ar fi ivit un singur Dac sub formă de dorobanţ, c'o armă încărcată.

II

N'avem bucurie de tinerimea ce studiază la Paris. E azi învederat pentru oricine că tinerii cari-şi fac educaţiunea acolo, întorşi în ţară, sunt de o remarcabilă sterilitate intelectuală şi că, în schimbul unei ştiinţe cât se poate de puţine, vin cu pretenţiuni exagerate, cu trebuinţe insaţiabile, cu totul disproporţionate cu puterea de producţiune a poporului nostru. Dela un timp încoace e şi mai rău. In loc de-a munci — sunt atât de vaste regiunile de muncă intelectuală în toate direcţiunile — îşi umplu capul cu fel de fel de utopii politice şi sociale, se erijează în mântuitorii, nu numai ai poporului nostru, ci ai omenirii întregi, iar când se'ntorc înapoi, doza lor de cunoştinţe e atât de neînsemnată, încât mai nici unul nu e în stare de-a se hrăni prin munca sa proprie, ci trebue să aibă recurs la protecţiunile politice ale coruptei noastre demagogii, trebue să se închine la d'alde Brătianu şi C. A. Rosetti cari, în schimb, cu o absolută renunţare la orice demnitate personală sau convingere, le aruncă câte-un os două, liniştindu-le astfel toate pretinsele focuri de beatitudine a omenirii.

A pretexta principii mari pentru a obţine funcţii, pensii

reversibile, favori, iată şcoala pe care a creat-o d. C. A. Rosetti în ţară, urmând-o el însuşi din tinereţe şi până azi.

De soiul acesta e şi tagma de patrioţi în perspectivă care redijează „Dacia viitoare". Supere-se cât vor pofti ; noi nu vom înceta a zice că ţăranul dela Dunăre ar avea alte lucruri de făcut în Paris, decât de-a simpatiza cu comunarzii, de-a afişa utopii cosmopolite şi de-a tăia căinilor frunze.

In numărul din urmă al aşa numitei „Dacii viitoare" ne spun că „sufletul Dumnealor se indignează, când văd că aşa numiţii politici, acei farisei fără *animă,* voesc a le da lecţiuni de sentiment românesc."

Noi suntem acei farisei fără animă cari am afirmat că dumnealor profanează în adevăr idealul politic al strămoşilor, punându-l ca etichetă pe marfa dumnealor proaspătă, ce se coace odată pe săptămână.

Dumnealor ne răspund :

Ei, onorate ziar conservator, *marele* idei nu se profanează când ele se împărtăşesc de junime şi se îmbrăţişează cu o căldură pe care numai această etate o poate s'o *aibe ;* ele se profanează de aceia care nu le întrebuinţează decât ca instrument politic. Strigaţi dar cât veţi putea, insultaţi-ne şi acuzaţi-ne cât vreţi voi, fiţi sicuri că nu veţi reuşi a ne face să deviem sau nă ne oprim din calea noastră, nici chiar pentru a vă arunca o căutătură de dispreţ.

Cu asemenea tirade retorice, rău scrise, nu ne ia nimenea ochii. Am mai îmbătrânit pe malurile Dâmboviţei. Deci, cu iertarea Dumnealor fie zis : farisei, cu ori fără *animă,* precum ştim a număra păn'la patru, tot astfel spunem şi adevărul, oricare ar fi impresiile cu care-l vor întâmpina cei atinşi de el.

Ceea ce contestăm noi e că Dumnealor au îmbrăţoşat ceva cu căldură.

„Dacia viitoare" e rău scrisă, fără stil, fără idei, fără entuziasm, semn de bătrâneţe prematură, de incapacitate de căldură.

Ca dovadă că pomadaţii partizani ai comunei nu numai că nu ştiu nimic, dar nici nu pricep *limba* ce-o vorbeşte poporul, din care pretind a face parte, citäm următorul pasaj :

Pe urmă acest fiu al patriei austro-ungureşti mă întreabă pentru a depărta aceste triste idei : „Ce mai nou prin ţară ?" fără a adăoga cel puţin epitetul „românească", ca şi când el ar fi fost din aceeaşi ţară cu mine, el Austro-ungur !

Sancta simplicitas !

Ţară în gura acelui Austro-ungar nu e substantiv comun, ci nume *propriu*. Spre deosebire de Moldova, de Ardeal, de Banat, de Maramureş, Ardelenii numesc Valahia *şi ţinutul Făgăraşului* Ţară. Cine trece în ţinutul Făgăraşului, se zice c'a trecut *în Ţară*. Cine vine din acel ţinut, se zice până azi că vine din... *Ţară* şi că trece în Ardeal. Numele propriu de „Ţară" se dă dar Valahiei lui Mircea I, pe când dumnealor îl atribue sentimentalismului de ocazie al unui călător.

Iar noi — nu fie cu bănat — am mai adăogi o vorbă, fără a ne preocupa mult de căutătura de dispreţ.

Nu cu utopii comunarde, nu urmând pe fanariotul C. A. Rosetti care-a corupt această ţară şi-a făcut din vicleşug, din tâlhăria patronată a amicilor săi politici, din fraze mijloace de câştig, se va putea ridica vreodată acest popor.

O singură buruiană de leac există pentru acest scop : *munca*. Muncă, nu comunalism ; muncă, nu benchetuiri cu gunoaele civilizaţiei franceze ; muncă, nu pornoscopie pe bulevarde ; muncă, nu pomadă, iată mijlocul care va ridica poporul nostru.

Această „Dacie viitoare" nu e însă nimic alt decât un mijloc de-a crea celor ce numără pietrele şi mână muştele la apă, reputaţiuni uzurpate, pentru ca, reîntorşi în ţară, să aibă vreun cuvânt aparent de-a pretinde defuri enorme de pe spinarea şi din munca reală a poporului lor.

Nu credem că mai credeţi în ceva, când ştim pe paiaţul ţarigrădean care vă inspiră, şi numai probe de muncă serioasă, pe cari nu ni le dă mai nici unul din voi, ne-ar putea schimba convingerea.

SĂ MODERĂM EXPRESIUNILE ?

Cam în ajunul războiului oriental un român vorbea la Berlin c'un tânăr diplomat asupra roditoarei ţări de lângă Dunăre pe care-o numea patria sa, înşirând străinului fel de fel de cai verzi pe pereţi despre toate câte i se păreau bune în valea de jos a clasicului râu.

„România ? răspunse diplomatul zâmbind. „Iată o vacă bună de muls. Cât despre Români, îmi vine a repeta vorba generalului Jalttuchin : „cel mai bun dintre ei e tot bun de spânzurat fără judecată."

Cuvintele acestea ne-au rămas în minte, căci în adevăr

vacă de muls pentru toată lumea, pentru coţcarii străini, pentru cei indigeni fie de un sex ori de altul, vacă cum e ţara noastră, rar se va mai găsi. Rău o fi fost şi 'nainte, dar de când politicianul venetic C. A. Rosetti şi-a ridicat adunăturile, cioclovinele de câte patru clase primare în sus, starea de lucruri dela noi nu-şi mai poate găsi pereche.

Se vede că nu le mai ajunge roşiilor furtişagurile făcute cu ocazia rescumpărării liniilor Stroussberg şi Cernavoda-Chiustenge ; iar le-a venit gust de gheşefturi cu milioanele şi de giumbuş economico-financiar. Conform regulii din Macchiavelli că cine vrea să se ştie la putere, cată să distreze opinia publică cu întreprinderi nouă, pretinse pline de viitor, înaintea alegerilor vin cu fel de fel de iscodituri cari au un scop îndoit : întâiu de-a face pe gurile căscate să li se ia vederile, apoi pentru a crea ocazii de afaceri scabroase.

Une-ori oameni de-o exemplară bunăcredinţă şi patrioţi cum se cuvine ne zic din convingere : „Ce folos au luptele „aceste politice între partide ? De ce nu 'ncetează odată ? „De ce Românii nu-şi dau mâna pentru a asigura prosperi-„tatea ţării lor ?“

Sinceri or fi asemenea oameni, pătrunzători nu sunt.

Apoi oare cu oameni *politici* avem noi a face ? Stupidul de Serurie, gheşeftarul Carada, paraliticul şi ramolitul Cariagdis, camaragdinerul Chiriţopol sunt oameni politici ?

Apoi oare lupte *politice* sunt cele dela noi ? Politică e că o cioclovină ca actualul redactor dela *Românul*, comun, ignorant, şi impertinent, cu patru clase primare, din nimic, adecă din coate-goale a poliţiei din Iaşi şi din vivandieră a regimentului de muschetari, ajunge răscumpărător de drumuri de fier şi milionar ? *Politică* e cu linia Cernavoda Chiustenge, care s'a plătit bob-numărat c'un preţ întreit de ceeace făcea, de s'au înţolit o sumă de golani roşii ? Politică este spolierea sistematică pe care-o practică această plebe nesăţioasă de şapte ani de zile, fără ca să se afle în ţara asta *un* procuror, un judecător de instrucţie care să pue mâna în piept acestor oameni de nimic, să-i întrebe de unde s'a îmbogăţit ?

Aceasta nu mai e politică ; e pur şi simplu lupta a o mână de oameni în contra unor bande fără trecut, şi pudoare, fără scrupul, cari s'au constituit în guvern şi parlament.

Altora iar, le vine a ne zice să moderăm expresiunile pe cari le adresăm acestor oameni ; ni s'ar cere să fim mai îmmânuşaţi faţă cu cefele groase de scelerați, bune numai să le pipăe mâna călăului. Parecă această tagmă de oameni pricepe cuvânt bun şi creştinesc, parec'ar fi capabilă a înţelege exact un adevăr cât de simplu. Incapabilă de adevăr, incapabilă de-o scântee de onestitate şi de dezinteresare, numai dându-i cu boldul ca bivolilor, această carne cu ochi,

nerușinată și nesimțitoare, mai e în stare a da urme de pricepere.

Acest exordiu ni s'a părut necesar pentru a indica cititorilor noua tentativă de spoliare a acestor oameni.

Dunărea e o cale de apă gata, care n'are nevoie de nici o cheltuială de construcțiune, o cale cum numai Dumnezeu a putut-o face. Pe trei guri puternice ea se varsă în mare. Două din acele guri sunt cu totul pe teritoriu român ; pe una lucrează Comisia europeană pentru a o ține în stare de navigabilitate. Dar ceea ce Dumnezeu dă *gratis*, plebea noastră roșie vrea să ne pue să plătim de a doua oară. Nu gurile pe cari și le-a creat Dunărea singură după capul ei sunt bune pentru colosala *marină* română care nu mai încape în apele noastre ; Dunărea trebue învățată minte de d'alde musiu Costinescu, îi trebue altă cale dela Cernavoda la Chiustenge. Acesta-i moftul cel mai nou al patrioților.

In vremea lui Herodot, 484 înainte de Hristos, acum două mii patru sute de ani — dela Anadan-Babadan cum s'ar zice, o albie a gurilor Dunării curgea între Cernavoda și Chiustenge. De această albie s'a folosit o societate engleză, pentru ca să construiască — fără terasament — acel mizerabil drum de fier, care i-a costat 6 milioane și pentru care noi, grație împrejurării că suntem niște gură-casă, iar roșii niște gheșeftari, l-am plătit cu 16 milioane, adecă zece milioane peste prețul, cu care-l oferise societatea engleză din capul locului.

De cum s'a operat acea scandaloasă afacere, am văzut pe samsarii ei mofluji, ridicând magazii luxoase în capitală, de unde'nnainte n'aveau de pe ce bea apă.

Dară aceasta nu-i de ajuns.

Nu ajunge că s'a îmbogățit toate rubedeniile veneticului bizantin până într'a șaptea spiță, nu sunt de ajuns bacșișurile cu care s'a cumpărat voturile majorității adunării ; acum cele șaisprezece milioane trebuesc aruncate în apă, drumul de fier mutat din albie alături, iar în locul lui... canal la Chiustenge !

Un simplu cap de pod n'avem precum îl cer cele mai elementare exigențe strategice și economice spre acea pustietate, abia bună ca o mână de mocani să-și pască oile pe ea, lăsați în știrea lui Dumnezeu și în toiul lor de voinici, și acum... canal trebue, care să coste zeci de milioane din spinarea aceluiaș țăran secătuit care abia trăiește dela mână la gură, a aceluiaș proprietar care nu mai poate vinde nimic, pentrucă nu capătă nici un preț pe grâne față cu concurența americană și rusească.

Și fără a fi publicat studii, fără a se fi ales măcar parlamentul, fără ca acești samsari să aibă autorizarea cuiva, ne spun că convingerea dumnealor luminată prin bacșișuri, este

că acest canal se va face, că noua gură a Dunării se va crea ; *când*, nu pot spune, dar se va face negreşit ; natura-l arată, *interesul României* precum şi interesul întregului comerţ european îl impune.

Interesul României ! Cele două trei vaporaşe ale statului şi câteva luntri pescăreşti cari se pot mişca foarte bine pe gurile ce ni le-a dăruit Dumnezeu, au nevoie de-o nouă gură pe care să n'aibă ce transporta şi ale cărei venituri să fie pururea inferioare cheltuielilor de amortizare, ca la toate întreprinderile lor patriotice, ca la calea Stroussberg, ca la Offenheim, ca la toate c'un cuvânt.

NIMICIREA NAŢIONALITĂŢII ROMÂNE

Orice merite şi-ar atribui roşii în politica interioară şi exterioară, totuşi nu vor putea tăgădui şi nici tăgăduesc un lucru care absoarbe toată valoarea laudelor şi veracitatea protestărilor de patriotism. Acest lucru e : corupţiunea adâncă a oamenilor din cari partidul se compune. Corupţiunea aceasta e şi publică şi privată ; şi farul şi căminele sunt privelişte ei. Vieţile private ale marei majorităţi a roşiilor — excepţiunile confirmă regula — sunt incalificabile din punctul de vedere al ideilor abituale de morală ale poporului nostru ; vieţile lor publice sunt de o lipsă de scrupul şi de cuviinţă precum nu se mai află în nici o parte a lumii. E numai natural ca într'o ţară centralizată cum e a noastră, toată lumea să se resimtă de moravurile odioase ale tagmei şi putrejunea, pornită din sfere guvernamentale şi legiuitoare, să se'ntinză ca o boală contagioasă asupra poporului întreg.

Azi nu mai e om, de orice temperament şi de orice opinie ar fi, care să'ndrăsnească a pune la îndoială acest adevăr, neexceptând pe însuşi capii partidului.

Singur d. Ioan Brătianu simte că acest rău fundamental îl face imposibil pe el şi pe ai săi în opinia ţării. E de mirat lucru, însă nici un teren al vieţii publice n'a rămas nepângărit de apucăturile comune ale acestei plebe de sus. Începând cu Cozia, locul de repaus al celui mai mare domn al Ţării-Româneşti, prefăcut în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului, nu cunoaştem instituţie, a cării esenţă şi naţiune de-a fi n'ar fi fost dezonorată de aceşti oameni.

La palat se numeşte în bătae de joc adiutant Regal un erou

dela 11 Februarie şi dela Ploeşti ; funcţiunile cele mai însemnate din armată se ocupă, asemenea în bătae de joc, de februarişti, pentru a insufla se vede oştirii întregi spiritul de onoare şi de fidelitate care a domnit în acea noapte ; prezident în Cameră e asemenea un fevruarist, căruia nu i-ar încredinţa cineva păzirea unui pui de găină, necum a intereselor unei ţări ; deputaţii guvernului înfine sunt recrutaţi din tot ce e mai ignorant şi mai puţin moral în ţară.

O împrejurare de sigur curioasă e că nimenea nu tăgăduieşte starea de decadenţă în care se află partidul, nici ei singuri.

Nu vorbim aci de ceea ce-a declarat d. Dimitrie Brătianu despre *hoţii ce merită puşcăria* şi *gheşeftarii ce merită carantina ;* nu de ceea ce-a declarat d. Ioan Brătianu însuşi, în Senat, că nu mai poate sătura *poftele nesăţioase ale amicilor săi politici ;* afirmări pe cât de cunoscute, pe atât de adevărate.

Nu de asta vorbim numai.

Nu e unul dintre ei, oricât de mic şi de nerod, care c'un zâmbet triumfător, să nu declare că aşa este ; că în adevăr moralmente-imposibili sunt roşii, dar că tocmai într'această consistă *spiritul lor politic.* Omul care s'ar sbate din răsputeri în contra unei asemenea morale şi a unei asemenea maniere de a vedea nu e decât pur şi simplu un om... mărginit. C'o zimbrie ironică, cum n'o găsim decât în încăperile poliţiei, la inocenţele californiane, prinse în flagrant delict cu degetele în buzunarele altora, ei exprimă această convingere de atât timp şi cu atâta stăruinţă, încât ea a început a pătrunde până şi în spiritele pe deplin corecte ale unor oameni ce n'au a-şi imputa nimic.

Astfel un deputat, din cei mai scrupuloşi în toate afacerile, ba chiar în toate nimicurile vieţii sale publice şi private, ne zicea într'un rând următoarele :

„Ce să-i faci ! Natura omenească e natură omenească. In „faza în care-am intrat, nu mai întrebăm dacă cutare sau „cutare fură. Cestiunea onestităţii e secundară în viaţa „publică de azi şi la dreptul vorbind, onest nu e decât „cel ce e născut astfel. Dar averile acestea, ce nu sunt nici „moştenite, nici muncite, ci făcute peste noapte şi din nimic, „sunt furate într'un chip sau într'altul ; dar societatea lor „privată în care se perindează reciproc într'o absurdă pro„miscuitate, e o societate profund imorală ? Dar partidul nu „consistă decât din virtuţi în discompunere cari nesănătoşesc „ţara ? Ei şi ? E cu putinţă ca aceşti oameni să se *regene„reze* ? Fără îndoială nu. Ei nu pot decât să degenereze „fizic, precum au degenerat moraliceşte şi anume în copiii şi

„nepoţii lor, cari, de nu vor ajunge a umple temniţile, de „sigur se vor stinge în institute de alienaţie şi în spitaluri. „Dar pe cât timp aceste elemente există la lumina soarelui, „oricât de rele ar fi, oricât de îmjosite — ceea ce nimeni nu „contestă — ele au o raţiune a lor de a fi şi trebue să ţinem „seamă de ele."

Aceasta era părerea unui om cu totul sincer şi dezinteresat. Cu atât mai mult e politica unui om nesincer ca d. Ioan Brătianu. D-sa e pe deplin convins de putrejunea morală a partidului, că nu e cu putinţă imaginaţiune care să descrie instinctele brutale şi vicioase ale tagmei, că nu se află preot care să poată cu vorba adâncul mişeliei lor, un moralist care să poată ghici substanţa sperjură din care sunt compuse aceste hoituri cu asemănare de om. Căci în adevăr, ruşine i-ar fi oricărui om c'o umbră de scrupul ca, după ce-au călcat, la 11 Februarie, un jurământ de onoare de două ori depus, să se mai îndese în fruntea afacerilor ţării ; ruşine unui altuia care, după ce s'au îmbogăţit prin specule, să-şi lase nevasta şi copiii, cu cari trăise în sărăcie, pentru a se înhăita cu curtizane ; ruşine unui al treilea de-a ocupa înalte demnităţi de o importanţă morală eminentă, când viaţa sa consistă din transacţii zilnice cu devergondajul. Dar roşii par a nu cunoaşte ruşinea. De-o corupţiune atât de naivă sunt, încât li-i silă de fiinţa lor proprie, când o văd reprodusă în exemplare analoage şi mai toţi dintre ei înfundă cu copiii lor institutele statului, pentru a scăpa cât de curând şi a nu le mai duce grija.

Ei bine, le ştie aceasta d. Ioan Brătianu şi cu toate astea îşi zice :

„Dacă n'ar exista asemenea oameni, deşertăciunea mea s'ar fi putut urca atât de sus într'o ţară serioasă ? Aceşti oameni îmi sunt trebuincioşi. Eu le dau ce vor, ei îmi dau ceea ce îmi trebue : o poziţie şi un renume nemeritat. Suntem chit. Oameni cu scrupule morale, naturi de elită cari gândesc că nu numai a face altora rău, dar a vieţui chiar, implică o vină, a căror instincte sunt corecte ca cumpăna cu care se cântăresc piesele de aur, asemenea naturi nu-mi trebuesc. Ceafa groasă de mucenic îngrăşat a lui Warszawsky, iată ce-mi trebue mie. Inainte cu ei."

D. Brătianu nu înţelege că regimul, sub care trăieşte un popor, nu poate continua a fi o imposibilitate morală. Ţinta d-sale politică este aşa dar de a merge înainte cu aceste elemente cari, moralmente-imposibile şi intelectual-sterpe, au devenit cu toate astea atât de puternice, prin chiar activitatea d-sale, încât o luptă în contra lor prezintă riscul de a fi pierdută.

D. C. A. Rosetti simte acelaş lucru, dar soluţiunea problemei este alta pentru d-sa. Fără îndoială vede că aceste elemente sunt imposibile — cel mai imposibil dintre toţi d-sa însuşi. Cu toate acestea, vrând-nevrând, cultura a făcut oare-care progres în ţară ; cu simple mofturi ca luarea Transilvaniei nu se mai pot lua ochii nimărui. Fiindcă însă tot sistemul de idei abituale de morală şi de onestitate ale poporului nostru e diametral opus actelor şi purtării roşiilor, d-sa îşi propune de a scăpa teoretic însuşi fundamentele moralei şi pentru aceasta găseşte un sprijin în tinerimea aceea care, la Paris, îşi culege preceptele la Mabille.

Morala cuviinţei, după aceşti domnişori, e un moft: altruismul e tot. Faptele omeneşti şi cugetele lor nu sunt nici bune, nici rele ; ele sunt moralmente-indiferente. Pozitiv-morale sunt cele altruiste. Cineva poate avea cele mai negre vicii ; pe cât timp e altruist e om cum se cade. Venus vulgivaga, dacă e altruistă, chiar *foarte* altruistă, e o femeie din... societate. Patriotism şi naţionalitate sunt nişte mofturi. Nu există decât apăsători şi apăsaţi, din care cei dintâi trebuesc nimiciţi, cei din urmă ridicaţi. E indiferent cine locueşte în România. Dar Mongoli, dar Zuluşi, lucrul nu are absolut nici o importanţă. Toată lumea trebue convertită la altruism prin mijloace ca împărţirea averilor, ca poliandria şi poligamia ş. a. m. d. Cam aceste sunt principiile „Daciei viitoare“ şi ale roiului de tineri, ce vor ferici în curând ţara cu prezenţa lor. Precum există acide, în stare a discompune orice corp organic, astfel există negaţiuni capabile a nimici întreg complexul de idei abituale ale unui popor şi precum totdeauna orice discompunere produce o mişcare iregulară, tot astfel aceste idei, culese din moralul Mabilului, rod adânc rădăcinele chiar ale vieţii noastre publice. Se neagă patria, se neagă naţionalitatea, se neagă familia, averea, tot ce dă consistenţă unui organism politic — şi asta este ceea ce vrea d. C. A. Rosetti. Căci numai atunci când elementele viitorului vor fi şi mai perverse decât roşii, aceştia devin posibili, devin comparaţi cu anarhiştii şi nihiliştii, oameni de ordine, o societate oricât de rea, dar tot nu aşa de rea ca deplina anarhie şi deplinul desfrâu. Decât comunism mai bine cezarism, îşi va zice fiecine şi prin cezarism la care tinde acum d. Brătianu, se susţine orice guvern abil, care va şti să sperie lumea ca umbra roşie a comunei universale.

Astfel unul dintr'o direcţie, altul din cealaltă, sapă încet pe sub pământ toate temeliile istoriei şi statului român, ca doi săpători de mine cari, pornind din direcţiuni opuse, încep a auzi întreolaltă târnăcoapele cu care minează. Ţinta comună a amânduror, de-o ştiu sau de n'o ştiu, este la urmă urmelor nimicirea naţionalităţii române.

CAUZA MIZERIEI ŢĂRĂNEŞTI

In marea întrunire a opoziţiunii unite care s'a ţinut la Iaşi, d. G. Vernescu a atras atenţiunea colegiului I şi al II-lea asupra unui pericol social pe care tagma patriotică ar voi să-l evoce din senin: le-ar conveni adecă dumnealor o nouă cestiune rurală, o nouă împroprietărire.

Pentru a explica starea înapoiată în care se află ţăranul, d. C. A. Rosetti nu recurge la cauzele patente şi cari scot ochii orişicui; nu acuză budgetul cheltuelilor urcat cu 40% de câţiva ani, pentru a hrăni pe toţi nevolnicii intelectuali şi fizici ai partidului său; d-sa nu înţelege că, dacă pensii reversibile se mănâncă, dacă hârtii Stroussberg se cumpără cu preţ îndoit, dacă Costineşti se'nţolesc şi Caradale huzuresc de bine, dacă Cernavoda-Chiustenge se plăteşte cu preţ întreit, pentru ca rudele sale să aibă de unde se'mbogăţi, toate lucrurile acestea trebuesc plătite la urma urmelor cu'n echivalent de muncă fizică a cuiva, în ultima linie a ţăranului. D-sa nu binevoeşte a înţelege că ceeace bat la tălpi hoţii d-lui Dimitrie Brătianu, cari merită puşcăria şi gheşeftarii ce merită carantina, amicii a căror lăcomie d. Ioan Brătianu a declarat că n'o mai putea sătura, trebue să corespunză undeva în această ţară cu sudoarea reală, cu încordarea reală de braţe a unui creştin, uitat de Dumnezeu; că clasa de hoituri improductive, din care face parte şi d-sa ca negustor de vorbe şi pomanagiu, trebue hrănită de cineva şi că acel cineva îşi înjumătăţeşte pâinea copiilor pentru a i-o împărţi cu feneanţi cum e d-sa şi cu alte lifte. Nu înţelege că ţăranul nostru e tot cel de acum treizeci de ani, dar că sarcinele lui a devenit de douăzeci de ori mai mari, numai pentru a ţinea cu îmbelşugare toată demagogia lacomă, necinstită şi leneşă care-l încunjură. Nu'nţelege că, pentru a încălţa vitele, trebue să muncească oamenii şi să renunţe, sub formele cele mai diferite de dări directe şi indirecte, la cea mai mare parte din produsul muncii lor, precum au arătat-o aceasta d. A. V. Millo, condei cu condei, prin budgetul ce-a făcut în studiul său economiei oricărui sătean. Toată sarcina socială a parveniţilor roşii, a miilor lor de cumularzi improductivi e purtată de cineva şi această sarcină enormă nu poate rămâne fără influenţă asupra traiului zilnic al omului din popor, ci se traduce între cei patru pereţi ai lui sub formă de lipsă şi de datorii.

Creer plin de utopii şi lipsit de orice cunoştinţe exacte, politicianul oriental nu poate să'nţeleagă că e absolut cu neputinţă, ca nevoia ţăranului să se nască din raportul între pro-

prietatea rurală care recurge la munca lui şi între munca rurală care recurge asemenea în mod inevitabil la proprietate ; că raportul firesc dintre aceste două trebue să fie, prin chiar natura lucrurilor, echitabil şi că starea rea a ţăranului nu poate fi atribuită decât cheltuelelor improductive ale tagmei roşii, ale statului, precum şi clasei numeroase de ignoranţi şi de leneşi cari constitue elementele partidului guvernant.

In loc de a căuta cauza mizeriei acolo unde ea este în adevăr, văzută de medici şi statistici : în drumuri de fier ce nu-şi produc cheltuelile, în armata prea numeroasă, în lenea proletariatului intelectual cu patru clase primare, în organizaţia factice, c'un aparat costisitor şi netrebnic, în administraţia Simuleştilor, în roiurile cosmopolite cari-a năpădit ca lăcustele, tratând ţara ca pe-o Americă şi poporul ca pe pieile-roşii ; în loc de a căuta cauzele mizeriei în relele ce le-a adus pe capul ţării veneticii lipsiţi de orice sentiment de religie şi de patriotism precum d-sa, în loc de a le vedea toate cum sunt, îi convenea a o căuta unde nu e : în raporturi de proprietate şi de posesiune rurală.

Iar mai trebue o împroprietărire acestui om care n'are o palmă de pământ sub soarele ţării şi care trăeşte din pomenele bugetului. Proprietarii sunt, se'nţelege, de vină, pentru că nu insultă poporul lor românesc, oferindu-i pământ de pomană, ci-l crede destul de vrednic şi destul de onorabil pentru a plăti c'o parte mică a produsului capitalul de pământ ce-l ia pe seama lui.

D. C. A. Rosetti ar voi ca întreg poporul să ajungă în starea de-a produce ca pomanagiu ; ca nimeni să nu mai trăiască prin vârtutea lui de bărbat, ci toată lumea să ceară *panem et circenses*, să devie parazită ca cămătarii şi negustorii de vorbe ce-l înconjură.

Anul trecut ţăranii inundaseră Bucureştii spre a cere pământ. Camera a ales o comisiune însărcinată a cerceta plângerile lor, compusă din d-nii G. Vernescu, Aurelian, Cantilli, P. Carp şi Lecca. Ancheta făcută de acea comisiune a constatat că ţăranii fuseseră instigaţi... de primari, notari, subprefecţi, agenţi fiscali, de toţi aceşti paraziţi, cari-i sug măduva din oase, să vie la Bucureşti, să ceară — nu pământ dela Stat — ci pe proprietăţile private. Li s'a spus că... *tata* Ruset făgăduieşte asemenea lucru — din avutul altora, se înţelege, căci dintru ale sale nu le-ar da decât pe „Doamne-aşteaptă" şi cinstita eşire a părului prin căciulă. *Tata* Ruset ? Om care n'a ştiut a da la ai săi o creştere utilă şi cum se cuvine şi care pretinde a da creştere unui popor întreg !

Cumcă aceasta este ţinta d-lui C. A. Rosetti şi cumcă nu i-ar displăcea o continuă regulare a proprietăţii din 15 în

15 ani şi o continuă confuziune între al meu ş'al tău, ne-o dovedeşte foaia redijată de discipolii, de copiii sufletului său : *Dacia viitoare*. De acord cu bătrânul demagog cosmopolit, pe care ne-a succes de a-l desbrăca de coaja sa *naţională*, în care se gera de mai român decât un Basarab băştinaş, această tinerime neagă patria, neagă naţionalitatea, familia, averea, religia ; chiamă pe vagabonzii din toată lumea să'mpărţească aci ceea ce nu e al lor, pământul smuls pas cu pas de străbuni prin desrădăcinare de păduri seculare şi apărat cu sângele lor cel mai bun şi mai nobil. Capitalul enorm de energie naţională, cheltuit pentru a preface înfiorătoarele pustietăţi ale Avarilor în pământ românesc, e după dumnealor bun de aruncat în apă ; noi am fost squaterii şi pionierii, nobilele Caradale sunt numai bune să moştenească. Iată ideea măreaţă pe care-o reprezintă *tata* Ruset împreună cu acea tinerime, care ţine pe ţară atâtea zeci de mii de chile de grâu pe an şi care pretinde a reprezenta viitorul ţării când caută a semăna cu panglicarul ţarigrădean din strada Doamnei.

SCHIMBAREA LEGII ELECTORALE ORI ÎMBUNĂTĂŢIREA MORAVURILOR ?

Prin discursul, ţinut la Ateneu, d. C. A. Rosetti a continuat a afirma că colegiile superioare sunt coruptibile din cauza micului număr ; că se fac întregiri, se speculează voturile ş. a. m. d. Nu noi vom fi aceia cari să constatăm cu desăvârşire aceasta, căci pădure fără de uscături nu se poate. Oratorul dela Ateneu cată să fi cunoscând pe amicii *săi* politici din colegiul I şi să fi ştiind, în calitate de fost staroste, ca ce fel de deprinderi şi ce spirit negustoresc vor fi adus şi în colegiul I, al proprietăţii istorice, oamenii banului şi ai diferenţei, odinioară stărostiţi de d-sa, după ce ei au cumpărat moşii. Cât despre trecut şi de oamenii cari au rămas din trecut, d. C. A. Rosetti însuşi nu va tăgădui că, dacă aceştia nu s'ar fi distins prin nimic alt, prin caracter neatârnat şi prin dezinteresare în afacerile publice s'au distins de sigur.

Şi tocmai la elementele acestea şi la cele asimilate lor ne adresăm noi şi solicităm în toate zilele dela ele, ca, în numele libertăţii şi intereselor acestui popor întreg să nu renunţe la sfera lor de independenţă politică şi socială, la care constituţia le dă un drept ; să nu facă ca votul lor cel dezinteresat să cază în aceeaşi urnă, să aibă aceeaşi valoare şi aceeaşi

greutate cu votul oricărui venetic, oricărui negustor de vorbe, oricărui politician de meserie.

De şase sute de ani — am zis — viaţa României e legată de proprietatea istorică, de proprietari istorici. De şase sute de ani aceştia, în timpi de cădere, aproape numai ei au ţinut sus ideea statului şi a naţionalităţii române. Respectul de sine, dispreţul, poate naiv, dar justificat în contra înnoiturilor străine, au făcut cu putinţă ca poporul să se redeştepte din somnul de o sută de ani, somn care s'a început când cel din urmă din Basarabi au căzut pe eşafod şi care s'a sfârşit abia în secolul nostru.

Da ! Familiile vechi sunt menite a se stinge, pentrucă n'a vrut Dumnezeu ca un copac al pădurilor sale să crească până la cer. Da ! în locul stejarului secular, stejarul cel tânăr se înalţă în sus — neam vine şi şi neam trece — aceasta e legenda veacurilor. Dar nu e indiferent pentru un popor ce răsare în locul stejarului, nu indiferent, când plante parazite, oricât de trecătoare ar fi ele, îşi înfig rădăcinile în trunchiu şi ajung mai repede sus decât stejarul. Nu e indiferent pentru un popor cărui *principiu* se datorează ridicarea unui om în mijlocul lui : daca ea se datoreşte tăriei, curajului, energiei — tot atâtea numiri diverse pentru principiul puterii de muncă şi pentru bărbăţie, sau daca ea se datorează speculei, apucăturilor, instinctelor, instinctelor feline şi oarecum femeeşti ale omenirii. Nu e indiferent pentru viaţa unui popor ca, în loc de stejar, să răsară slabul şi pururea de vânt legănatul mesteacăn. Nu e indiferent dacă cei ce se ridică au sau nu rădăcini adânci în pământul ţării. Nu e, c'un cuvânt, indiferent dacă soarta unei ţări e condusă de oamenii ei proprii, sau de aristocraţia diferenţelor de preţ şi diferenţelor de opinii, de aristocraţia cursului de bursă şi a limbuţiei.

De-aceea credem a putea afirma că în colegiul I se află încă, cât timp nu ştim, multe elemente independente, dezinteresate, având cultura necesară şi timpul necesar de a se ocupa cu controlul afacerilor ţării, şi că aceste elemente nu trebuesc să renunţe cu nici un preţ la dreptul pe care li-l dă constituţia de a exercita un asemenea control. Şi fiindcă onor. d. C .A. Rosetti citează pe d. George Cantacuzino, care ar fi având mai multe moşii decât toţi proprietarii la un loc, zicem şi noi : Da ! n'ar exista nici un inconvenient dacă d. George Cantacuzino ar intra de-a dreptul în Senat, fără a mai fi ales de cineva şi nu e nimenea în ţara aceasta care n'ar avea încredere în exactitatea şi în corectitudinea cu care d. George Cantacuzino ar exercita acest control asupra afacerilor ţării cari, întrucât sunt publice, sunt şi ale sale. Singurul principiu care s'ar opune unui asemenea fapt este principiul de stat, că legile nu se fac pentru persoane — luate

individual — ci pentru grupuri de persoane şi grupuri de interese.

Cazurile de coruptibilitate, pe cari ni le citează d. C. A. Rosetti nu probează nimic. Excepţiuni au existat totdeauna. Pot fi şi în acest colegiu oameni care-şi speculează voturile ; dar nu credem că în genere se face aceasta. Şi în adevăr am văzut în trecut că atotputernicia unui guvern ar fi în ţara aceasta absolută, gardele d-lui Serurie şi delegaţii subprefecţilor ar alege pururea pe toţi favoriţii guvernului eventual, dacă n'ar exista acest colegiu întâiu, singurul capabil de a rezista, chiar în contra elementelor sale proprii.

Proba ce s'a dat, cu ocazia revizuirii art. 7 e îndeajuns, credem, a dovedi greutatea şi direcţia de mişcare a acestui colegiu, căci suntem aproape siguri că dacă el n'ar fi existat, nu numai *categoriile Costinescu,* ci toţi străinii ar fi azi cetăţeni români.

Dar să lăsăm aceste adevăruri generale, pe care d. C. A. Rosetti le combate cu îndărătnicie, voind a arăta că albul e negru şi negrul e alb. Dacă nu admite ceea ce zicem mai sus, nu cunoaşte istoria ţării ce pretinde că e a sa şi nu voeşte să vază adevărul. C'un om însă care nu vrea să vază, discuţiunea e aproape de prisos.

Vom face numai o comparaţie pe care-o vom înţelege toţi. O roată care se'nvârteşte împrejurul axei sale, descrie de ex. o cale de un metru pe secundă, însă o cale ce se'ntoarce în sine însăşi, încât, pentru a constata câtă distanţă ar fi parcurs în linie dreaptă, am trebui să măsurăm circonferenţa roţii şi s'o multiplicăm aceasta cu numărul secundelor. Un alt corp împins înainte, să zicem că ar face asemenea un metru pe secundă. La roată nu vedem distanţa ce ar fi parcurs-o, la corp împins o vedem. Tot aşa e cu coruptibilitatea d-sale. Ea e mai mare în colegiul III şi al IV-lea, dar — vorba noastră — se'nvârteşte în cercul ei strimt şi dac'am vedea de câte ori se'nvârteşte, am observa că distanţa ce-ar parcurge e mult mai lungă, decât acea pe care a parcurs-o cellalt corp a cărui împingere a costat oarecare muncă.

Pe un alegător din colegiul I îl corupi împingându-l cu făgăduinţa că pui pe nepotu-său în slujbă. Un nepot prost — o salb'a dracului — mai mult într'o funcţie a statului. Numărul lor e legiune, căci nu e singura cale a nepotismului.

Tot atât de lesne corupi o mie de oameni învârtindu-i cu vorba, că n'o să-i iai o zi la gardă ori la alte prestaţiuni.

Cestiunea principală nu este asta. Cestiunea e ca omul de stat care dirigue, să aibă bunul simţ de a se servi cât se poate de puţin de asemenea mijloace, de a se feri chiar cu totul de ele.

Iar coruptibilitatea în sine şi ca rău constant atârnă cu

totul de alte împrejurări: atârnă de adâncimea culturii, de valoarea pe care oamenii o dau adevărului recunoscut. Coruptibilitatea de moravuri şi superficialitatea de educaţie merg aproape mână'n mână.

Figura cu roata, împrumutată mecanicei, ne dă ocazia de-a repeta un adevăr foarte vechiu: nici o lege electorală, nici o constituţie, nici o punere la cale omenească nu e capabilă să ridice în mod spontan treapta de cultură în care se află un popor, precum nici o vorbă, nici un volum scris nu e în stare a înmulţi puterea unui copil. Acest spor nu se câştigă decât prin *muncă*. O muncă, crescând în progresiune mică, dar continuă, va spori puterile copilului la maximul posibil; o muncă intelectuală, crescând asemenea în progresiune, va spori cultura unui popor la maximul ei şi prin aceasta capacitatea lui de a înţelege interesele publice. Dar pentru aceasta trebue timp, una la mână; economie de forţe, două la mână.

Cine însă cheltueşte forţele naţionale, pentru a întreţine cu ele clase întregi de Caradale şi de Serurii, de oameni improductivi, incapabili de muncă şi avizaţi la budget şi la favori guvernamentale, acela nu poate pretinde să aibă ce cheltui pentru cultura poporului său.

Blocul de marmură din care-ai tăiat un Satir, nu mai e bun să tai din el pe Minerva.

PUŞCĂRIA ŞI CARANTINA

Sila morală pe care-o produce menajeria de curiozităţi zoologice din dealul mitropoliei, ne face să ne'ntrebăm cu drept, ce caută acolo o seamă de oameni de o reputaţie curată şi mai cu seamă la ce mai reclamă asupra monstruozităţilor din aşa numitele alegeri, puse la cale de Ţepeluş, Pelin et compania?

La ce urechi se adresează bunăoară fraza:

„Votarea pe faţă a domnului prefect Chiriţescu este *în toate privinţele condamnabilă şi neadmisă de lege?*

Ca şi când într'un singur judeţ din ţară alegerile n'ar fi fost făcute sub exercitarea unor acte *în toate privinţele* condamnabile.

Ca şi când mai există lege în ţara aceasta.

Ca şi când adunătura acestei majorităţi ar fi consistând din alţi indivizi, decât din cei numiţi de oameni ca Chiriţopol şi Simulescu?

Unde e sancţiunea acestor descoperiri ? Cine să le judece ? Filitis Ciungu, care-a frustat pe ţărani de posesiunile lor ereditare, care a plătit cu bani voturile ce i s'au dat acum ? Vilacrose — ales de Simulescu — individ cretinizat în templele Venerei vulgivage ?

Dioscurii emancipaţi Epurescu-Fundescu ?

Dolichodactilul milionar Costinescu ?

Aceste vase prin care o societate coruptă îşi scurge urâciunea şi decrepitudinea morală, au ele măcar o umbră de înţelegere pentru adevăr, o umbră de apreciere în materie de drept şi de morală ?

Locul de reflecţie ce li se cuvine acestora este, după cuvântul sfânt al d-lui Dimitrie Brătianu, *puşcăria* pentru unii, *carantina* pentru alţii.

Ei bine, înaintea acestei puşcării, numită astfel de chiar cel ce-o prezida, înaintea acestei carantine zoologice, pline de contagiul malonestităţii şi a minciunii, mai vine cineva să arate nelegiuirile din alegeri ; înaintea lor cari nu sunt decât gangrena, produsă de acele nelegiuiri ? Dar trebue să fie cineva budist, pentru a crede că Dumnezeu n'a putut fi cu totul nedrept şi c'a putut să pună şi în putrefacte o scântee de adevăr. Omul pozitiv ştie că cretinizarea morală exclude orice sentiment de bine şi orice putere de judecată dreaptă, şi că numai cele două institute, recomandate de d. Dimitrie Brătianu, pot scăpa societatea română de asemenea creaturi.

STUDIU PSIHOPATIC

Din cauza unei selecţiuni mărginite la un număr mic de indivizi, împreună cu sleirea progresivă a productivităţii pământului pe care trăiesc, se nasc, mai cu seamă în locuri izolate de munte, guşaţii cretinizaţi — neaude-neavede-neagreul pământului — mai mult bușteni decât oameni. Atât organele simţurilor cât şi iritabilitatea musculară sunt degenerate la aceşti oameni : nici impresii din afară, nici motive din lăuntru nu sunt în stare a-i mişca în mod normal.

Se vede că d. Ion Brătianu a comandat Chiriţopolilor săi ca cu asemenea indivizi să-i populeze simulacrul de adunare din dealul mitropoliei ; căci te trec fiorii când vezi menajeria ce se crede chemată a modifica legea fundamentală a ţării şi care în realitate n'a fost înjghebată decât pentru a se opera o lovire de stat.

Mulţi roşii sunt de-o decrepitudine fizică vădită ; mulţi n'au două dramuri de creeri veritabili în cap ; dar pentru cei mai mulţi cretinismul *moral* e semnul distinctiv al existenţei lor.

Nu avem de loc de gând de-a ne supăra pentru asta. Nimeni nu se mai supără pe bolnavii incurabili. Simptomele patente ne împing însă a scrie aceste şiruri ca o încercare de studiu psichopatic, nici de cum ca o apostrofă politică.

Cum să numim în adevăr pe aceste bipede cari n'au nici ruşine, nici onoare, nici remuşcare, cari incapabile de bine şi adevăr, nu pot fi puse în mişcare de nici un motiv abstract şi uman, ci numai de nesaţiul pântecelui şi de viciile cari-i mănâncă pe la toate încheieturile ?

Cine cunoaşte de ex. pe acest Dimancea, foarte mărginit şi foarte impertinent, care nu pricepe nimic şi s'amestecă în toate, care nu-şi datoreşte cariera sa decât împrejurării că e nepot al d-lui Brătianu, cine cunoaşte pe Vilacrose, înţelepţit, precum am zis, în sacerdoţiul templelor Venerei vulgivage, pe ultrarevizionistul şi ultraliberalul d. Ştefan Belio, cunoscut pentru fel de fel de ultrarevizuiri de altă natură, cine cunoaşte pe luceferii negri Epurescu-Fundescu, născuţi amândoi sub zodia ciorilor, şi vede această introlucrare prezidată de cel mai fără de scrupul, cel mai cinic şi mai sofist dintre ei, de veneticul care plăteşte cu ură binefacerile patriei sale adoptive — n'ar mai adoptat-o — acela îşi poate face o idee de situaţia în care se află omul cuvântător, rătăcit din fatalitate în acea menajerie.

Inchipuiască-şi cineva că oameni oneşti şi serioşi erau trimişi acolo ca să vorbească — cu cine ? Să convingă — pe cine ?

Pe-un Dimancea, pe-un Epurescu, pe Vilacrose, pe dolichodactilul Costinescu, pe mucenicul Simeon ?

E cu putinţă a vorbi cu asemenea oameni, necum a-i convinge ? Sunt ei oameni ? Sunt în stare să aprecieze un adevăr să înţeleagă o idee, să simtă greutatea unui lucru, când ei n'au Dumnezeu, n'au scrupule, n'au conştiinţă ; când nici o isbire morală nu mai e'n stare a-i face să roşească ?

E ca şi când Laplace ar fi trimis să explice mecanica cerească şi ordinea divină a lucrurilor din lume înaintea unei adunări de idioţi !

Lucrul cel mai bun pe cade opoziţia putea să-l facă era să nu recunoască această introlucare, s'o părăsească înainte de-a se constitui. Ceeace s'a făcut. Astfel oamenii mai întregi şi mai luminaţi din ţară au scăpat de sarcina penibilă de-a sta de vorbă şi de ceartă cu toată strinsura comună, ignorantă şi malonestă din care se compune majoritatea roşie. Mai au gust să înjure şi să întrerupă ? Injură-se încai ei

în ei, înjure reciproc pe cei ce-au fost în stare a produce asemenea caricaturi morale cum sunt ei.

Cu oameni în puterea cuvântului nu sunt vrednici să vorbească şi nu vor mai vorbi.

Şi d. Ioan Brătianu gândeşte să prefacă strânsura aceasta în adunare ordinară ?

Va să zică vrea d-sa să mai domnească patru cinci ani cu o majoritate compusă din... scursăturile corupţiei sale administrative ?

Nul şi neavenit e tot ce fac, tot e zic aceşti oameni.

Puşcăria şi *carantina,* propuse de fostul lor prezident de consiliu şi fost prezident de Cameră, de fratele drept al actualului prim- ministru, iată ce merită aceşti oameni, iar nu să dicteze legile unei ţări.

Zilnic *hidoasa pocitură,* precum numeşte nemuritorul Alecsandri pe reptilul care a muşcat ţara aceasta de călcâiul ei achilic, ne vine cu reţete revizioniste în „Pseudo-Românul", adecă ar vrea să discute. Ca şi când oameni ca pocitura, al căror creer, prin preformaţiune ereditară, e predestinat a produce neadevăr şi vicleşug, pot să discute cu noi onest şi fără sofisme vre-o cestiune din lume.

Bună rea fie constituţia, n'o discutăm cu oameni cari n'au dreptul de-a o discuta cu noi. Pact între ţară şi dinastie, constituţia e un instrument de pace internă, întărit prin jurământul Regelui, e proprietatea ţării. Numai reprezentanţii ţării, nu reprezentanţii lui Pelin şi Ţepeluş, au dreptul de-a o schimba. Nu avem a discuta cu furi şi gazde de furi preţul şi calitatea unor lucruri cari nu sunt ale lor.

Nu cei ameninţaţi cu puşcăria şi carantina de propriul lor şef pot modifica o iotă măcar din ceea ce constitue legământul între ţară şi coroană. Nu apetiturile gaştei, pe care d. Ioan Brătianu însuşi a declarat în Senat a nu le mai putea sătura, pot să determine direcţiunea de mişcare a unei ţări care a trăit şi s'a mişcat dela 1200 şi până azi, în timpi pe când cele mai multe din mutrele confiscate ale acestei introlucări se aflau încă peste Dunăre, încinse cu teiu şi vânzând bragă.

Nu poate ţara aceasta, pururea liberă, şi pururea vârtoasă prin caracterul poporului ei, să îngăduie a fi cretinizată cu de-a sila prin legi inspirate bilateral de demagogia cosmopolită şi de tendenţele absolutismului personal. Nu discutăm libertatea noastră şi a poporului nostru cu cârdul de ciori pe cari le-am emancipat. Intre liber şi libert nu există punere la cale în privinţa dreptului public, căci condiţiunile sunt absolut inegale. Cel dintâi n'are decât de pierdut, cel de-al doilea numai de câştigat.

PRETENȚIUNI MAGHIARE

Mai lesne se toc pusderiile, pe cari cineva le are în cap în loc de creieri, de cum se toarce cânepa reală.

La această idee ne-au adus o foae ungurească oficioasă, „Nemzet" — care, ameţită de rolul Porţilor de Fier, ca arteră de transport, preface deja tot Orientul în ţara ungurească, face din Buda capitala universului şi poartă făclia civilizaţiunii până în Siberia, la Finno-tatari... fraţii veritabili ai Maghiarilor.

A duce civilizaţiunea în Orient ?

Dar pentru a o *duce,* trebue cineva s'o *aibă.* Civilizaţiunea ungurească e egală cu zero ; zero ridicat la orice potenţă posibilă, rămâne tot zero.

Cumcă Ungurii, ca toate popoarele de stepe, sunt cavaleroşi şi nu tocmai răi la inimă, n'am avea de tăgăduit. Dar sunt şi rămân Turci. Turcul vulgar era om onest şi ospitalier, dar, din cauza unei constante incapacităţi de cultură i s'au superpus în Constantinopole fel de fel de mameluci din toate neamurile posibile şi imposibile, cari împlinind formalitatea tăierii împrejur, se moametanizau, câştigând prin asta pretextul şi ocazia de a fura şi de a slei împărăţia până la măduva oaselor. Aceste elemente, pentru a-şi păstra domnia, escitau fanatismul religios şi de rasă al bietului popor turcesc în contra conlocuitorilor lui istorici, până ce lumea, desgustată de acest simulacru de organizare, a cărui principiu de stat era nedreptatea, fanatismul şi apăsarea, a condamnat unanim împărăţia la peire.

Era un popor cu mari calităţi, dar — conform teoriei corelaţiunii creşterii şi scăderii, descoperită de Darwin — defectele corespunzătoare acelor calităţi erau egal de mari.

Cam în starea asta se află Ungurii, căci spunem sincer : poporul acesta pare încă atât de inept în toate privirile încât ne vine a râde când Românii pretind a vedea în ei adversari serioşi. Maghiarul e un adversar comic, e ca Tersites din Iliada lui Homer.

Fără îndoială, pentru a duce civilizaţiunea în Orient, Maghiarii vor fi căutând a câştiga simpatiile popoarelor dunărene, căci civilizaţiune cu de-a sila nu se poate ; dar de zor nu se ştie pe la noi.

Elementul cel mai numeros, mai avut şi mai luminat de lângă Dunăre sunt însă Românii.

Să vedem acum în ce chip d-nii maghiari caută a câştiga simpatiile Românilor din Ardeal pentru ca imediat, să le câştige pe-ale noastre.

Intr'o adunare pseudo-arheologică ţinută la Deva, în 30 Mai, un domn... *doctor* (?) anume Soly Fekete (pare o traducere din Salman Schwartz) — îndealmintrelea prezident de tribunal, obligat pân'la oarecare grad de-a fi om serios — a susţinut că în comitatul Unedoarei — în care *nu* sunt Unguri — Românii ar fi schimbat numirile localităţilor şi că ei s'ar fi substituit Ungurilor. Spre ex.

Numele	Josani ar fi	— Közeptelek
,,	Densuş	— Dömsös
,,	Uroiu	— Aranijos
,,	Crăscior	— Körös-csor
,,	Cámpul lui Neagu	— Nyak-mezö

ş. a. m. d.

Aceasta o susţine un aşa numit învăţat pentru un ţinut în care populaţia de aproape 200.000 de suflete, e *exclusiv românească* şi de lege răsăriteană, pentru un ţinut din care a eşit familia Corvinilor, probabil şi a Basarabilor şi a dinaştilor din Moldova chiar.

Căci iată ce zice Miron Costin în această privire:

Marca Muntenilor prezintă un corb (corvus)

Tradiţiunea despre începutul lor e următoarea:

Pe când Românii locuiau încă în Făgăraş, o frumoasă copilă căzând în dragoste cu Domnul Ardealului şi simţindu-se grea, principile îi dă un inel de aur şi o trimite înapoi la părinţi, poruncindu-i de-a reveni după ce va naşte, cu copilul şi cu semnul.

Fata naşte pe *Negru* şi, luându-l în braţe, întovărăşită de un frate al ei, purcede la drum. Dar într'o dumbravă sora şi fratele adorm de oboseală, lăsând inelul drept jucărie în mânile copilului ca să nu plângă.

Prin o minunată întâmplare, un *corb* flămânzit, privind de pe stejar cum străluceşte ceva în mânile copilului, se aruncă, ia inelul şi-l înghite.

Copilul ţipă, sgâriat de ghiarele corbului; mama sare în picioare, frate-său se trezeşte şi ambii privesc cu durere pierderea inelului cu care era legată parola principelui.

Dar nici însuşi corbul nu se mişcă, înţepenit prin efectul unei mâncări atât de nenaturale; unchiul copilului încordează arcul, se apropie, loveşte; şi corbul cade jos cu săgeata.

Pipăind inelul în gâtul păsării, tânărul îl lasă acolo, păşeşte vesel înainte şi aducând pe soru-sa cu copilul la Domnul Ardealului, îi dă în mână inelul şi-i ofereşte şi pe minunatul corb.

Principele Ardealului dete lui Negru titlul de voivod.

Crescând mare, prin mijlocirea tătine-său, Negru capătă voevodatul Făgăraşului.

Acesta a fost fondatorul Ţării-Româneşti...

Corbul e marca dinastiei *Corvinilor* dincolo de Carpaţi, a dinastiei *Basarabilor* dincoace. Abia în secolul nostru poeţii Văcăreşti au aquilizat corbul şi Domnii dela 1821 încoace l-au substituit în marca ţării.

Dar legenda de mai sus nu dovedeşte numai legătura între Corvini şi Basarabi, ci mai mult: persistenţa miturilor de origine arică în memoria poporului nostru.

Legenda lui Costin e legenda *Sakuntalei*, dramatizată în limba sancrită de Kalidasa. E aceeaşi poveste — numai în Sakuntala corbul e înlocuit printr'un peşte din râul Gange.

Dar ce ştiu Ungurii ?

Li s'a superpus ca elemente de cultură tot veneticul, incapabil de a fi profesor de patru clase primare dincolo de Laita, şi fiindcă acest soi de oameni privesc ştiinţa şi istoria ca un fel de marfă, care trebue apretată după gusturile primitive ale Ungurilor, de aceea volume de plagiate şi de neagră ignoranţă, se scriu de către d'alde Hundsdorfer (răsbotezat în Hunfalvy) prin cari — fără nici o probă pozitivă, prin reticenţe şi sofisme, se tăgăduieşte continuitatea Românilor în Dacia.

Parecă s'ar simţi că Unedoara e leagănul dinaştilor români, de aceea s'aruncă cu toată furia de maghiarizare asupra acestui ţinut. E probabil că şi dinaştii Moldovei sunt originari din Haţeg. Nepotul de soră a celui din urmă Piast, Ludovic I, rege polon şi maghiar, a donat la 1363 satul Zalazd din ţinutul Hunedoarei contelui Vladislav, fiul lui Muşat din Almagiu şi fiilor săi Petru, Ioan, Alexandru şi Muşat. Un Petru Muşat e Domn în Moldova (1375—1392) şi întemeietorul dinastiei din care, ca culminaţiune, a răsărit Ştefan V. Muşat cel Mare. Chiar Maramureşenii par a fi din Haţeg. Ce e „Maramureş" decât o combinare între numele român al Porţii de fier (Marmuca) şi numele Murăşului, care curge la nordul ţinutului ?

Astfel sub un Piast şi mai târziu sub un jagelon (din Litvania) care pe lângă coroana Poloniei era ales — prin influenţa lui Ioan Corvin — rege al Ungariei, Românii se ridică şi se răspândesc în Carpaţi şi în promontoriile lor, ba le dau Ungurilor chiar pe regele Mateiu I, — şi tocmai acest ţinut, ilustrat prin strămoşia a trei dinastii române, să fie acela în care poporul nostru să se fi substituit Maghiarilor ? Vârfurile cele mai înalte ale Părincului (Paniculum), Schelvoiului, Cârjiei şi Retezatului au nume ungureşti ?

La banchetul, dat în onoarea acelei adunări pseudo-arheologice un alt înţelept — îndealmintrelea notar public, cu clasicul nume Sandor Iosef, a ridicat un toast — într'un ţinut *curat-românesc* bine-înţeles-zicând: „Să trăiască tot ce e maghiar! *Să piară tot ce nu e maghiar!*“ Invers: „Să piară tot ce e maghiar! Să trăiască tot ce nu e maghiar!“ Onorabilul Sandor va recunoaşte că se potriveşte ş'aşa.

La intrarea Ciangăilor imigranţi în Deva, nişte ciobani se uitau de sigur râzând, căci Românul e de felul lui râzător, — la sărăcimea care trecea pe drum. Un alt ungur, notar la fondurile orfanilor (români bineînţeles), fonduri cari se fură regulat în Ungaria, le zise restindu-se „In lături călăilor!“

Iată în ce mod Maghiarii vor să ducă civilizaţiunea în Orient!

Dar ca probă de marea ignoranţă a adunăturilor cari guvernează Ungaria vom cita faptul următor:

In ţinutul Solnoc-Domâca, populat în majoritate de români, li s'a împărţit comunelor câte-un dicţionăraş româno-maghiar de nume proprii ca să serve pentru a traduce numele noastre de botez în echivalente curat ungureşti.

Se ştie ce rol joacă *Mineiele* adecă *Vieţile Sfinţilor*, Calendarul în viaţa poporului nostru.

Datina e ca copilul să primească numele sfântului, în a cărui zi s'a născut, încât onomastica şi ziua de naştere cad astfel firește în una şi aceeaşi zî. Numai din respect deosebit pentru voinţa naşului, Românul se abate dela această regulă. E natural aşa dar ca numele de botez ale Românilor să fie foarte variate, ceeace înlesneşte constatarea identităţii mai mult decât dacă pe toţi i-ar chema Ianos şi dă tot odată un teren vast fantaziei poporului, care scurtează aceste nume sau le adaoge cu sufixe desmierdătoare.

Nu lungim aceste şiruri spre a arăta că traducerea aproape a ori cărui nume probează ignorarea celor mai elementare cunoştinţe de istorie şi de linguistică. Inşirăm numai mai la vale aproape totalitatea acelor termene, din cari se va vedea că aproape toate sunt fals traduse. Numai câteva probe. Anania, nume biblic de bărbat, e tradus prin numele femeesc Anna; Ephraim, numele unei ginţi ebraice, se traduce cu tartaricul Elemer; Hierotheus cu Rudolf; Eustachius cu Albert; Zenobia, regina Palmyrei, cu tartaricul nume de bărbat Zoltan ş. a. m. d. — Cititorul le poate vedea pe toate sub titlu special.

Şi aceşti oameni săraci, ignoranţi, maloneşti în politică şi în ştiinţă, vor să ducă civilizaţiiunea în Orient? !

ÎN FAŢA LUI ŞTEFAN VODĂ CEL MARE

Serbarea guvernamentală, care s'a ţinut la descoperirea statuei lui Ştefan V. cel Mare (1456—1504) a dat ocazie la oarecari extravaganţe din partea roşiilor cari n'au rămas fără urmări de nu grave, supărătoare cel puţin.

Serbare *guvernamentală* zicem, pentrucă din capul locului s'a băgat de seamă că roşii n'au îndestul tact pentru a nu se servi chiar de-o asemenea ocazie în favorul panglicăriei revizioniste şi a frazelor sforăitoare şi că se adună împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele Domn, nu spre a-l glorifica pe El, ci spre a lustrui nulităţile lor sub razele numelui său.

De aceia lumea mai bună n'a venit la serbare.

Regele a fost primit în Iaşi de către paragrafele bugetului statului, despărţite în plutoane de funcţionari, de către viitorul foarte problematic al şcoalelor primare şi de către câţiva negustori israeliţi.

Societatea ieşană în înţelesul adevărat al cuvântului s'a abţinut cu totul dela serbare, lăsând câmp deschis lumii oficiale şi oficioase.

Şi la ce să fi venit oare? S'audă pe d-nii Cariagdi, Grădişteanu şi C. A Rosetti vorbind despre Ştefan Vodă a cărui istorie o cunosc tustrei la un loc atâta pre cât cunoaştem noi istoria Chinei? S'auză pe un d. Verussi, pictor de profesie şi ofiţer al stării civile din graţia stăpânirii, zicând că un scaun din satul Vânătorii Neamţului e tronul lui Ştefan Vodă? S'auză valuri de ignoranţă revărsându-se asupră-le, din partea unor oameni cari n'au ochi ca să priceapă suta a cincisprezecea şi pe oamenii ei şi cari fără umbră de respect pentru adevăr, drapează pe gigantul trecutului în hainele pestriţe ale unei păpuşi? Să vii să vezi cum asemenea inteligenţe laudă în faţă pe Ştefan şi fac aluzie, în dos, la contimporanii de care atârnă favorile publice? Pentru asta să fi venit cineva, ca s'auză nesfinţindu-se religia trecutului prin platitudini moderne?

Cu toate că discursurile aveau aerul unor improvizaţiuni nemistuite. nedemne de numele eroului, foile din Buda au luat în serios aiurările unui d. Grădişteanu bunăoară, au scris filipice, au neliniştit până şi pe calmii oficioşi din Viena, ba i-a dat chiar foii din strada Doamnei ocazia ieftenă de-a declara cu emfază:

Vom fi învinşi, dar căzând astăzi cu onoare, naţiunea română va reînvia mâni şi'n acest *mod va reînvia* în toată întregimea ei.

„In acest mod va reînvia" e locuţiunea clasică.

Se vede că există mai multe moduri pentru a muri şi a învia.

Alţii dintre oratori au numit Iaşii cetatea lui Ştefan cel Mare, deşi chiar copiii ştiu că Iaşii sunt scaunul lui Lăpuşneanu şi că Suceava era cuibul Domnului Moldovei. E ca şi când s'ar numi Bucureştii, cetatea lui Negru Vodă, deşi acesta la Câmpulung rezida.

In fine clasicul d. Grădişteanu spune că — într'o *explozivne de dragoste* — „bea în sănătatea femeilor române, căci atât valorează un popor, cât valorează femeile sale."

A exploda pentru atâta lucru dovedeşte un grad aproape necuviincios de combustibilitate. In orice caz în acest toast ar fi putut — d-sa îndeosebi — să lase cu totul afară numele unei Auguste persoane, care va fi puţin cam... uimită de onoarea ce i-o face d. Grădişteanu.

D-sa nu uită nici pe consiliarii tronului — pe *bătrânii ţării* cum îi numeşte — dintre cari unul, d. Ioan Brătianu a dat dovadă strălucită de respect faţă cu *cele rămase* din bătrâni, prefăcând mormântul lui Mircea cel Mare în puşcărie pentru a crea o sinecură unei rude a Simulescului. — Apoi onorabilul mai vorbi şi de alţi oameni de cari n'avea nici un drept de-a vorbi :

Sunt unii cari lipsesc dela această solemnitate — nu ştiu pentru ce şi nici vroesc să cercetez — Români sunt şi ei ; să nu uităm, Majestate.... Ei te iubesc ca noi toţi (de ex. ca baronul de Hahn, Candiano, Orăşanu) căci ei văd în Majestatea Ta, nu pe regele României, ci pe *regele Românilor*, cu concursul *cărora Majestatea Ta vei recăpăta pietrele preţioase*, ce mai lipsesc încă din coroana lui Ştefan cel Mare.

In adevăr lipseşte Basarabia din acea coroană !

Şi Tu, Doamne Ştefane, steteai mut şi rece asupra acestei adunări de precupeţi de hotare şi n'ai isbit cu ghioaga Ta răpuitoare de eroi, în capetele acestor reptile, acestor agenţi provocatori ai străinătăţii.

O Doamne, Doamne, că mare mult ne-ai uitat !

Tu, scutul Creştinătăţii şi cetatea Crucii, ai ascultat pe un C. A. Rosetti, care-şi bate joc de legea Ta strămoşească şi care, ca mâni se va îngropa ca patrupedele, fără preot şi fără lumină.

Tu, care de patruzeci de ori, în patruzeci de bătălii te-ai aruncat în rândul întâiu al oştirii, căutând martiriul pentru ţară, asculţi oameni pentru cari patria şi naţionalitatea sunt o marfă pe care-o precupeţesc ?

Tu, ale cărui raze ajung până la noi ca şi acelea ale unui soare ce de mult s'a stins, dar a cărui lumină călătoreşte încă mii de ani prin univers după stingerea lui ; tu, care însuţi nemuritor, ai crezut în nemurire şi, lumină din lumină, ai crezut în Dumnezeul luminii, s'asculţi pe aceşti oameni incapabili de adevăr şi de dreptate, pe aceşti traficanţi de credinţă şi de simţiri ?

In adevăr, ce fericire pentru *toţi* Românii, ce onoare, de-a fi cetăţeni într'o ţară în care d. Grădişteanu, strălucitor prin morală şi dezinteresare, ajunge om mare ! Ce fericire pentru *toţi* Românii a vedea mâna regelui lor strângând pe-a onorabililor eroi din glorioasa noapte de 11 Februarie ?

Ce fericire pentru *toţi* de-a se vedea cetăţenii unui stat în care fidelitatea fevruaristă se decorează, în care se pun semne de onoare pe piepturile celor ieşiţi cu succes din academia Văcăreştilor !

Ar fi pentru toţi Românii o onoare, o fericire nespusă de-a trăi într'o ţară guvernată de semenii morali ai d-lui P. Grădişteanu.

Sunt naivi cari cred că a urmări o *idee* politică cu orice preţ e rău ; că nu e indiferent principiul de viaţă în virtutea căruia un popor se constitue, că e mai trainic un popor incult, sărac, dar onest, decât unul, oricât de cult, dar nelegiuit şi lipsit de orice scrupule. Sunt de ex. oameni cari cred că e mai bine a renunţa la un plan, decât de a-l urmări prin mijloace, care-ar face ca un popor întreg să aibă aceiaşi concepţiune de onestitate şi jurământ, care au preponderat în glorioasa noapte. Chiar Ştefan Vodă va fi avut ideea naivă, el care punea ideea mai presus de toate. Dar el nu ştia nimic — d. Grădişteanu e un înţelept şi un virtuos. După ce ţara noastră s'a moralizat atât de mult, în zilele lui Carol-Ingăduitorul, ar trebui să mai atragem şi pe alţi Români în sfera noastră de profundă moralitate şi de profundă onestitate publică şi privată.

Poate că numai oameni răi or fi zicând că cei ce speculează patriotismul şi naţionalitatea la umbra mormintelor, cei ce, pentru a stoarce aplauze, compromit poziţiunea conaţionalilor din alte ţări, ar fi agenţi provocatori ai străinătăţii, plătiţi sau plătibili, de vreme ce asemenea oameni sunt venali !

Ei, dar Românii sunt păţiţi şi nu vă vor asculta. Alte

mâini mai pure, alte inimi lămurite în flacăra durerii și a abnegațiunii — vor ridica semnul tainei cei mărturisite înaintea unui popor ce-și așteaptă mântuirea ; nu mâni de negustor de vorbe și de principii, nu mâni de speculanți de sentimente.

Cât despre Austria, știm că, cu tot sgomotul gazetelor sale, ea nu va da nici o importanță aiurărilor unor oameni ușori și amețiți. Viena ne cunoaște mai bine de cum ne cunoaștem noi înșine și n'o induc în eroare asemenea declamațiuni goale.

Numai unele rectificări ne permitem.

O foae din Viena (Deutsche Zeitung) numără pe d. Grădișteanu între familiile din Moldova. A păzit Dumnezeu Moldova de asemenea virtuți.

Sgomotele foilor unguresti sună ca totdeauna a deșert, pentrucă presa lor înclină a exagera toate. La Viena rezidă din contră o politică calmă și de veacuri binesfătuită, o dinastie străveche, care, în decursul lungii sale vieți istorice, va fi trecut cândva și prin apele demagogiei și va ști, din *regestae* daca nu din practică, la câtă umilire ajunge o coroană și un popor, care, ca noi, coboară în noroiul desfrâului și al neadevărului.

ADAOS

ICONARII D-LUI BELDIMAN

O foaie eclesiastică din Capitală a propus în unul din numerilor sale, ca să se ia măsuri serioase pentru a se răspândi în ţară icoane fabricate la noi, fie pe cale litografică, fie chromolitografică, pentru a înlocui în casele ţăranilor mulţimea de icoane străine care se văd pe păreţi. Tot obiectul acesta îl tratează şi d. A. Beldiman, fost ministru plenipotenţiar la Sofia, într'un articol publicat în *Voinţa naţională* — însă d-sa, descriind acest inconvenient, îndealtmintrelea cunoscut de toată lumea, îi atribue tot odată o importanţă politică, pe care desigur în ochii unei judecăţi sănătoase n'o poate avea.

E exact că ţara e plină de asemenea icoane, a căror loc de fabricaţiune e Rusia. Dar numai satele? In oricare monastire ar merge d. Beldiman va găsi sute de obiecte bisericeşti, nu numai icoane, fabricate în Rusia, parte cumpărate, parte dăruite. Constatăm înainte de toate, că chipurile de sfinţi, de mânăstiri ruseşti, etc., c'un cuvânt de zugrăvituri bisericeşti, sunt fără proporţie mai numeroase decât portretele împăratului şi împărătesei.

Care să fie cauza acestei răspândiri a unei arte primitive în populaţiunea română? Noi credem că nu e alta decât lipsa absolută a unei industrii similare în ţara noastră. In Rusia, unde fabricaţiunea de icoane e foarte răspândită de vreme ce, din cauza caracterului cam bigot al populaţiunii, mai în fiece stabiliment chiar în cele ale autorităţilor publice vezi icoane şi candele, se poate prea lesne şi e chiar probabil ca să existe în unele cazuri o supraproducţiune de asemenea obiecte de valoare problematică, şi fiindcă orientul nostru este ţinta de export — mlaştina de scurgere — a tot ce supraproducţiunea europeană are de prisos, e aproape natural ca şi Ruşii să caute să răspândească operile lor de artă problematică în satele noastre. Inainte icoanele religioase ce se vindeau în România, erau aproape exclusiv fabricate la Gherla (Transilvania). Aceste erau într'adevăr

producte românești, dar să mărturisim adevărul, erau foarte primitive. Fabricate de țărani simpli și naivi, fără nici o cultură artistică, ele erau combătute de chiar unii episcopi din Transilvania, cari se sileau a introduce chipuri ceva mai bine făcute, pentru a deprinde ochii cu forme corecte, mai cu seamă pentru că în genere se credea în ipoteza că femeile în stare puerperală ar putea naște, uitându-se la asemenea icoane, tipuri monstruoase. Se știe că produsele grecești din Orient sunt tot cam atât de primitive ca și icoanele din Gherla, și ca și produsele rusești de prin anii 1840—1850, cari erau de o sluțenie fenomenală.

Se vede însă că această industrie, care înainte era exercitată și în Rusia după metoda maiorului Papazoglu, a luat în urmă oarecare desvoltare, mai ales prin invențiunea chromolitografiei, încât se pot produce icoane — de nu artistice, — cel puțin suportabile, superioare și produselor orientale și celor din Gherla. Noi credem că numai superioritatea relativă a articolului rusesc a fost cauza răspândirei, iar nici decum tendințe politice.

Nu-i vorba, nu e absolut cu neputință ca să nu fie amestecat și gândul vre-unui panslavist fanatic în istoria aceasta, dar în genere ne vine totuși a crede că supra-producțiunea și interesul negustorilor de icoane și superioritatea acestora asupra caricaturilor bizantine sunt adevărata cauză a răspândirei.

A atribui o gravitate politică serioasă acestui lucru, precum o face d. Beldiman, e o exagerație și o gogoriță din cale afară fantastică. De sigur nu acestea sunt mijloacele pentru a cuceri un popor. Răul ce se naște din lipsa fabricațiunii acestor obiecte s'ar putea vindeca lesne, căci chromolitografii de pe tablouri clasice italiene ale figurilor sfinte precum le face un Rafael, un Corregio, un Murillo ar goni lesne și caricaturile orientale și cele moscovite. Din nenorocire însă chipurile de sfinți în biserica orientală sunt făcute după un tipar anumit, încât toți mucenicii cu chipuri uscate de pustnic, au fiziognomii tradiționale. Sfântul Nicolae are aceeași barbă și aceeași chelie pe toate icoanele orientului. Aceste chipuri artistul nu are voie să le schimbe și pe când tablourile din Roma și Florența, chiar cele adânc religioase, sunt reproducerea omului în cele mai nobile forme ale existenței lui, icoanele orientale rămân reproducerea unor mumii și schelete, cari au multă asemănare cu chipurile țepene și convenționale din zugrăviturile străvechi ale Egiptenilor. In ele nu e artă, e manieră.

D. A. Beldiman fiul e un om cu cultură modernă ; d-sa e un produs al civilizației germane, al școalelor din Berlin.

Ar trebui deci să constate cu spiritul critic care e caracteristic şcoalei germane, că nu politica rusă, despre care ne abţinem a vorbi nefiind în cestiune, ci confesiunea religioasă a Ruşilor, e singura cauză a răspândirii acelor caricaturi — căci de! pictură în puterea cuvântului n'ar putea-o numi nici d. Beldiman. Din nefericire formalismul şi persistarea staţionară în obiceiuri vechi şi adesea netrebnice sunt cu mult mai răspândite în biserica orientală, decât în aceea a occidentului. Acolo artele au găsit o încurajare spornică ; penelul lui Rafael, arhitectura unui Michel Angelo, muzica unui Palestrina au fost în serviciul bisericii ; acolo arta oratorică şi-a avut eroii ei şi daca vom judeca bine, vom vedea că chiar cultura universală superioară se datoreşte, cel puţin în începuturile ei, bisericii. Se poate ca rolul ei să fi trecut în zilele noastre, în care nu mai avem idealuri şi când arta însăşi a devenit un instrument al utilitarismului. Dar daca acel rol a trecut, el a fost realizat măcar prin epoce de glorie artistică şi ştiinţifică, pe când biserica orientală a vegetat într'un formalism gol şi sterp.

Acesta e răul specific şi istoric oare-cum care face cu putinţă propagarea sluţeniilor moscovite la noi, şi acesta trebue combătut. Cât despre politica rusească, credem că ştie a-şi alege mijloace mai inteligente pentru propagarea tendinţelor ei. E *„Adevărul"* de ex., care reprezintă admirabil unele tendinţe ale acelei politice, pe cari însă nu găsim nici o necesitate de a le critica, de vreme ce sentimentul de conservare al Românilor ni se pare îndestul de puternic pentru a rezista la asemenea încercări.

Dar altă enormitate la sfârşitul articolului d-lui Beldiman. „Este sau nu adevărat că înaintea alegerilor d. prim ministru „s'a întâlnit la Ruginoasa cu principele Urusoff ?"

Ei bine, nu ştim şi nici nu e nevoie să ştim dacă primul ministru s'a întâlnit sau nu cu prinţul Urusoff. Prinţul — fost ministru plenipotenţiar în ţară — are fără îndoială multe cunoştinţe şi în Bucureşti şi în Iaşi, dar ceia ce putem asigura e că scopul venirii sale în România numai scop politic n'a fost.

IAR ICONARII

D. Alexandru Beldiman *junior* ne face onoarea de a reveni asupra vestitei cestiuni a iconarilor, răspunzând la articolul publicat în *România Liberă*. Domnia-sa ne impută că am fi schimbat şi terenul şi obiectul în discuţiune, că am vorbit numai de icoanele bisericeşti — atinse de domniasa numai în treacăt — pe când cestiunea ce i se pare importantă e răspândirea portretelor cromografice ale împăratului rusesc şi a membrilor familiei sale.

Permită-ni-se de a fi în privinţa aceasta de o opiniune contrară.

Icoanele bisericeşti, introduse din cauza identităţii confesiunii şi ritului religios, sunt incomparabil mai priincioase prin răspândirea lor, decât icoanele de caracter politic. Importul celor dintâiu datează de zecimi de ani şi a preparat spiritele pentru răspândirea celor din urmă, căci, pe când influenţele politice sunt în genere schimbăcioase şi trecătoare, influenţa religioasă şi confesională persistă adeseori secole întregi şi determină cea mai intimă şi mai adâncă convingere a conştiinţei unui popor.

Portretele împăratului pot fi şi ele stricăcioase, dar împăratul nu e nemuritor ; din momentul în care va avea soarta comună a tuturor oamenilor portretele sale nu vor mai însemna nimic, prea puţini îşi vor mai aduce aminte de numele lui chiar şi va fi privit de generaţia următoare ca o rămăşiţă fără de înţeles a trecutului. Din contra icoanele bisericeşti persistă, pe cât timp poporul ţine la confesiunea religioasă moştenită şi de aceea şi în trecut în numele religiei s'au întreprins invaziile ruseşti în principate şi în peninsula balcanică, precum mii de alte crime şi nedreptăţi s'au comis în cuprinsul istoriei omenirii în numele religiei şi sub pretexte religioase. Suntem siguri că dacă n'ar exista comunitatea religioasă cu Rusii, nu s'ar afla nici urmă de iconărie rusească în ţară la noi.

De aceea ar trebui să se creeze, nu cu mari sacrificii, o industrie similară la noi care să poată concura cu produsele ruseşti şi să le înlocuiască.

Dar pericole în adevăr grave nu se vor produce nici odată în mod serios prin icoane. Cauzale cari ar putea slăbi siguranţa statului român, sunt cu totul de altă natură : sunt economice şi sociale.

Dacă vom continua ca în trecut, a nu realiza nici o reformă

pentru ridicarea claselor muncitoare, dacă prin măsuri înţelepte nu vom îmbunătăţi starea ţăranului, ci-l vom lăsa să vegeteze în mizeria actuală, dacă nu se va introduce o echitate mai mare în relaţiunile lui de muncă, se poate întâmpla ca efecte exterioare să aibă oarecare influenţă asupra celor nemulţumiţi. Dar printr'o stare economică şi de cultură mai desvoltată şi având bunul traiu necesar, de sigur că încercări exterioare de a-i ademeni prin icoane şi portrete n'ar avea nici un succes.

FÂNTÂNA BLANDUZIEI

In sânul naţiunilor civilizate există foarte mulţi care cred că organizaţia socială şi cea politică nu e conformă cu preceptele unei raţiuni normale, nici cu rezultatele date de ştiinţele exprimentale, fizice şi naturale şi că o asemenea situaţiune nu poate fi continuată în mod stăruitor şi consecvent în direcţiunea apucată. Cu toate că învăţătura şi civilizaţiunea se răspândesc aproape în toate ţările europene şi transatlantice, că descoperiri nouă pe terenul industrial sporesc condiţiunile bunului traiu, omenirea e mai nemulţumită decât orişicând.

Dacă ne vom uita în Germania, stat de o importanţă politică ridicată în linia întâia, vom observa că nici legile excepţionale, nici puterea discreţionară a organelor poliţieneşti, nici chiar starea de asediu, nu pot suprima cu desăvârşire acea mişcare care roade din temelie stâlpii edificiului social. Afară de aceea un rău ascuns care nu se poate explica cu toată lămurirea cerută, împinge mii şi iar mii de indivizi să-şi părărească patria şi să treacă valurile mării, un fel de hemoragie a corpului naţional, ce se împotriveşte oricărei încercări de vindecare.

In Rusia administraţia a pierdut sentimentul solidarităţii publice, funcţionarii nu gândesc nici la interesele ţării, nici la ale poporului, ci numai la ale lor proprii ; toate mijloacele sunt bune pentru ei ; chiar venalitatea şi traficarea dreptăţii. Oamenii de stat recurg la leacuri stranii : unul vede binele în introducerea regimului parlamentar, altul neavând nădejde decât în asiatism, reclamă întărirea despotismului ereditar ; un altul crede cu stăruinţă în eficacitatea unui tratament derivativ şi propagă războiul în contra Ger-

maniei, Austriei, Turciei, în contra tuturor dacă trebue. Şi pe când se discută asemenea remedii, militarismul şi mizeria cresc.

In Franţa oratori populari cer împărţirea bunurilor. Clasa a patra se pregăteşte a pune mâna pe puterea statului şi a alunga din funcţii şi sinecure burghezia care dela 1789 singură deţine puterea. Vechile partizi vor să reziste dar fără speranţă şi fără unitate, prin comploturi clericale, monarhice şi militare.

In Italia mizeria agrară e mare, Salahorii lanurilor de orez din Lombardia şi din singurătăţile mlăştinoase ale Romagnei, decimaţi de friguri şi de pellagră, emigrează în stoluri, iar dacă rămân în ţara lor, vând pentru cinzeci de bani pe zi munca lor.

In Anglia s'ar părea la întâia vedere că soliditatea e mai mare. Dar privită mai aproape, se va vedea că siguranţa edificiului social e din ce în ce mai compromisă. E adevărat că biserica, aristocraţia de naştere şi plutocraţia sunt organizate în mod puternic şi au o idee exactă de interesele lor.

Burghezia se pleacă sub legile scrise şi nescrise; se prefface cu făţărnicie c'ar fi evlavioasă şi se'nchină la titluri, jură că nu e convenabil decât ceea ce satisface pe cei zece mii de aristocraţi şi afirmă că e vulgar de a contraria privilegiile lor. Dar muncitorul, şi fermierul rămân în afară de această conjuraţie ipocrită; aceştia înfiinţează societăţi de liberi cugetători şi de republicani, arată pumnii regalităţii şi aristocraţiei şi cine ştie a citi în ochii proletarului englez, vede că furtuna va fi ameninţătoare. Cât despre Irlanda, mişcările sângeroase întâmplate acolo sunt cunoscute.

In Austria sau Austro-Ungaria zeci de naţionalităţi se luptă unele cu altele şi caută a-şi face reciproc răul cel mai mare posibil. In fiece provincie, adesea în fiece sat majorităţile chiar relative caută a nimici minorităţile, acestea neputând rezista, se prefac a se supune, dar cu turbarea în inimă şi dorind chiar destrucţiunea imperiului ca mijloc unic pentru a eşi dintr'o situaţiune nesuferită.

In sfârşit toate ţările, puternice sau slabe, au câte-o plagă nevindecată şi cred a afla, dacă nu scăparea, cel puţin uşurare, sacrificând miliarde în fiece an militarismului, cu o spaimă şi'o anxietate care creşte din ce în ce.

Lupta între guverne şi popoare, mânia partidelor politice una în contra alteia, frământarea diferitelor clase sociale e fără îndoială forma unei boale generale a epocii. Ea se află în toate ţările, deşi în fiecare are un alt nume.

Dar o formă şi mai gravă a acestei boale e cea sufletească,

e nemulţumirea adâncă şi melancolia, independente de legături naţionale sau de altele, neprivind graniţele politice şi situaţiunea socială şi care umplu cu toate astea sufletul oricărui om care e la nivelul civilizaţiei contemporane. Fiecine simte un fel de iritare, pe care o atribue la mii de cauze accidentale, mai totdeauna eronate, dacă nu caută justificarea ei cu ajutorul analizei. El e împins a critica cu asprime dacă nu condamnă toate manifestaţiile vieţii sociale. Unii numesc acest rău nervozitate, alţii pesimism, alţii scepticism. Dar oricât numirile şi designaţiunea ar varia, ele acopăr totuşi unul şi acelaş rău.

Din nefericire neajunsurile politice şi economice ale statelor europene n'au rămas fără o înrâurire determinantă asupra artelor şi literaturii. Astfel ca un fel de adăpost împotriva realităţii s'a născut în Germania romantismul, care descrie veacul de mijloc cu colori atât de strălucite precum de sigur în realitate nu le-a putut avea, şi tot pentru a scăpa de un prezent insuficient, cu ideea că orice altă stare de lucruri trebue să fie mai bună decât cea existentă, s'a născut şcoala romantică în Franţa, fiică a şcoalei romantice germane şi a dispreţului byronian pentru lume.

In timpul din urmă apoi Francezii, în literatură şi în arte, au admis un sistem, numit naturalist, care circumscrie terenul artelor în prezent şi la realitate, respinge întoarcerea trecutului şi orice aspiraţie spre viitor, spre un ideal mai bun.

Dar şi naturalismul reprezintă poate tablouri de fericire şi părţile frumoase ale vieţii ? Nu. C'un exclusivism care i se impută, el se leagă numai de părţile cele mai urâte şi mai lipsite de mângâiere ale civilizaţiei, se sileşte a arăta pretutindenea corupţia, suferinţa, lipsa consistenţei morale, omul murind într'o societate în agonie. Cât despre arta modernă, chiar dacă nu se poate opri de-a recunoaşte frumuseţa şi a o copia, caută a o mânji, amestecând ideea că forma nobilă şi pură servă pentru scopuri puţin înalte şi cari o profanează. Corpul e batjocorit în maiestatea frumuseţii prin trăsături de sensualitate şi de libertinaj, cari nu lipsesc în mai niciunul din tablourile contimporane.

Cât despre filosofie, pesimismul e la modă : Schopenhauer e Dumnezeu, Hartmann profetul său. Pozitivismul lui Auguste Comte nu face niciun progres ; filosofii francezi nu mai studiază decât psyho-physiologie, filosofia engleză nu mai merită numele de metafizică şi se ocupă de chestii practice de ordine secundare, nu de soluţiunea unor probleme universale. Numai Germania are o metafizică vie, dar şi aceea e întunecoasă şi desperată.

Nu noi vom contesta meritele extraordinare ale marelui filosof german. In adevăr el a risipit prin criticele lui ener-

gice dominaţiunea acelui filosofism, compus din o goală şi stearpă frazeologie pe care Hegel o introdusese şi care a stăpânit spiritele în curs de un sfert de secol. Dar afară de acest merit au înlăturat prin critica lui şi alte sisteme ce exercitau o dominaţiune mai restrânsă la unele universităţi, precum acelea ale lui Schelling, Fichte, Schleiermacher, etc. Era necesar să se purifice atmosfera ştiinţifică de miasmele unei frazeologii, în care cuvinte abstracte lipsite de cuprins şi neînsemnând aproape nimic, pretindeau a rezolva problemele universului. Insă tocmai această critică meritoasă a frazeologiei deşerte a descoperit şi contradicţiunea constantă între ideile noastre şi formele civilizaţiei, ne-au descoperit necesitatea de a trăi în mijlocul unor instituţiuni ce ni se par mincinoase şi ne-a făcut pesimişti. In acest conflict pierdem adeseori bucuria de a trăi şi dorinţa de a lupta ; acesta e isvorul relei dispoziţii care munceşte pe oamenii culţi din mai toate ţările.

Arta antică însă, precum şi cea latină din veacul de mijloc erau lipsite de amărăciune şi de desgust, erau un refugiu în contra grijelor şi durerilor. Literatura şi artele sunt chemate dar să sanifice inteligenţele de această boală psichologică a scepticismului, şi de aceea în amintirea acelei arte, care putea face asemenea minuni, am pus acestei foi numele *Fântâna Blanduziei,* numele isvorului ce răsărea de sub un stejar în vecinătatea oraşului Tibur, isvor care întinerea şi inspira, şi despre care Horaţiu spune (în piesa d-lui Alecsandri) :

Fântână Blanduzie ! vei deveni tu încă
Celebră 'ntre isvoare, când voiu cânta stejarul
Ce'nfinge rădăcina-i adânc în alba stâncă,
Din care eşi vioae şi vie ca nectarul.

Dacă în autorii anticităţii plini de adevăr, de eleganţă, de idei nimerite şi cari vor rămâne pururea tineri, găsim un remediu în contra regresului intelectual, nu vom uita că şi în timpurile noastre există un asemenea isvor pururea reîntineritor, poezia populară, atât cea dela noi cât aceea a popoarelor ce ne înconjură. De aceea am dat şi acestei literaturi un loc larg în coloanele noastre.

Pentru ca foaia să intereseze pe toţi cititorii, i-am dat varietatea necesară şi sperăm că concursul unui public binevoitor nu ne va lipsi.

FORMĂ ŞI FOND

Puţini se îngrijesc de fenomenul, constatat prin date statistice, că populaţiunea română scade la număr, că are în fiece an un plus al mortalităţii asupra natalităţii şi că golurile ce le lasă astfel Românii sunt suplantate parte prin imigrarea de elemente străine, a căror curgere din Occident e necontenită, parte prin sporirea parazitică a elementului evreesc.

S'a crezut acum câteva decenii că introducerea formelor exterioare de cultură apuseană va putea suplini lipsa de cultură solidă şi substanţială şi neajunsurile răsărite dintr'o desvoltare neregulată a trecutului nostru istoric. Experienţa însă a dovedit că introducerea de forme lipsite de cuprins sunt departe de a prezenta o compensaţiune exactă a sacrificiilor pe cari le cere înfiinţarea, că poporul sărăceşte prin risipa de muncă, cu totul disproporţională cu foloasele ce le poate culege din aceste inovaţiuni. A fost dar natural ca, în urma acestei extenuaţii de putere, multe rele endemice şi altele de caracter epidemic să se iveaască şi să decimeze populaţiunile. Astfel rasa română scade şi străinii sporesc. Numărul infirmilor la recrutaţie a crescut din an în an, ţara a fost bântuită de pelagră, de intoxicaţiune palustră, de anghină, vărsat, toate astea în urma influenţei pernicioase ce o exercită asupra sănătăţii mlaştinile, locuinţele insalubre şi neaerate, hrana neîndestulătoare şi munca excesivă.

Ar trebui în sfârşit a se da un atac eroic cauzelor cari produc degenerescenţa şi diminuarea populaţiunilor, ar trebui ca interesul general să nu ni se pară o utopie, o acţiune zadarnică sau o idee nerealizabilă. Nepotrivite vor fi fost pentru noi înaintatele forme a civilizaţiunii pripite, introduse ca o plantă exotică pe pământul nostru, dar cu încetul şi cu stăruinţă cultura se va aclimatiza şi, din cosmopolită, va deveni naţională.

Nu numai reforma legilor agrare e necesară pentru ridicarea stării igienice şi materiale a cultivatorilor, ci o serie de măsuri bine şi înţelept chibzuite, care să ţie seamă de toate neajunsurile populaţiunei. Daca s'a făcut un început bun cu propunerea de reforme, mai trebue să le urmeze acestora, dispoziţiuni cari să asigure sanificarea deplină a relelor ce bântue în mod constant satele şi cari continuând cu asprimea de acum ar putea pune în cestiune însăşi existenţa poporului.

3 Jan. 1880 Despre anul 1879
4 Jan 1880 (Lipsă la Acad. Rom / Politică externă [illegible]

NOTE

3 Jan. 1880 Despre anul 1879
4 Jan 1880 (Lipsă la Acad. Rom / Politică externă [illegible]

POLITICA GUVERNULUI ROȘU ȘI INTERESELE STRĂINILOR (I-ul articol de fond în *Timpul*, 16 Ianuarie 1880, fără titlu).

Aceleași acuzațiuni repetate la adresa liberalilor cari fac interesele străinilor. Aci e critica cunoscută împotriva intrării în războiu, împotriva cedării Basarabiei, împotriva chipului cum a fost tratată armata și expresia des întrebuințată „patrioți de industrie".

Menționat de *D. Murăraşu* în *Naționalismul* pag. XXVI, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

ȘI CUM VIN CU DRUM DE FIER (I-ul art. de fond în *Timpul*, 22 Ianuarie 1879, fără titlu).

Ideea de imigrare a străinilor în țările noastre mai ales în epoca drumului de fier se află și în poezia *Doină*. Pe lângă alte idei și expresii cunoscute se mai află aci „mlaștina de scurgere", „veniturile (cu accentul pe *ù*), „limba păsărească", proprii lui Eminescu.

Menționat de *D. Murăraşu* în *Naționalismul* pag. XXVII, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MIJLOACELE MENȚINERII LA GUVERN (I-ul articol de fond în *Timpul*, 24 Ianuarie 1880, fără titlu).

Ideea că anuitatea unui drum de fier și a unui pod peste Dunăre ne-ar costa de zece ori mai scump decât dacă s'ar plăti transportul din visteria țării se află și în articolul *Și cum vin cu drum de fier*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

OPTIMISM (I-ul articol de fond în *Timpul*, 1 Februarie 1880, fără titlu).

In ms. 2264 pagina 5 se află ideea că „moartea e aliatul poporului român în contra acestor stârpituri...", deci împotriva acestei generații în „disselecțiune" — cuvânt care se întâlnește foarte des în articolele lui Eminescu. — Asemenea împerecherea aceasta „balamuc și pușcărie" amintește versul din *Scrisoarea III* :

„Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni."

A fost retipărit în ediția *Clasicii români comentați* de *D. Murăraşu*, însă cu totul fragmentar, sub titlul *Optimism*.

In ediția noastră se reproduce în întregime.

NECONSECVENȚE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 9 Februarie 1880, fără titlu).

Expresii şi forme ca „târziori la minte", „omul a cărui părinţi", „ternul argumentului ad hominem", „adevăratul flagel al nostru... advocaţii", „în privire" şi a. sunt aci ca în atâtea alte articole ale lui Eminescu. Tot aci expresia „organul marelui om de stat" ca în *Independenţa* a cărui paternitate nu poate fi contestată.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

DUPĂ DETRONAREA LUI CUZA (I-ul articol de fond în *Timpul*, 12 Februarie 1880, fără titlu).

Se repetă aci idei din alte articole cu privire la înstrăinarea tuturor intereselor naţionale prin politica Pătărlăgenilor şi Seruriilor. De asemenea întâlnim aci expresii foarte mult folosite de Eminescu: „plebe de postulanţi şi advocaţi", „cu de prisos", „capital de palavre şi mistificaţiuni grosolane", „patrioţi de industrie", etc. Şi aci un citat din Faust.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXVII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

INDEPENDENŢA (I-ul articol de fond în *Timpul*, 14 Februarie 1880, fără titlu).

Pentru întâia oară a fost retipărit de *Gr. Păucescu* în *Culegere de articole d'ale lui Eminescu apărute în* Timpul *în anii 1880 şi 1881*. Bucureşti, 1891.

Nimeni n'a pus la îndoială paternitatea articolelor retipărite de *Gr. Păucescu* îndată după moartea poetului, mai ales că este cunoscut faptul că *Gr. Păucescu* a fost director al ziarului *Timpul* o bună parte din vremea activităţii lui Eminescu la acest ziar.

Legenda cu înţeles politic povestită aci de Eminescu o mai întâlnim şi în articolul *Vremea strămoşilor noştri* din *Timpul*, 19 Martie 1881, cu foarte mici schimbări de adaptare la situaţia politică a momentului.

Atât în ediţia *Păucescu* cât şi în ediţiile ulterioare articolul a fost retipărit numai fragmentar. Partea dela „A dovedi această ştirbire..." până la sfârşit lipseşte în ediţiile anterioare.

Cu titlul dat de *Păucescu*, se reproduce în întregime în ediţia de faţă.

STAREA ŢĂRANULUI ROMÂN (I-ul articol de fond în *Timpul*, 15 Februarie 1880, fără titlu).

Ideea independenţii noastre ca stat este la baza acestui articol ca şi în cel precedent. Starea ţăranului român în raport cu această *independenţă* îl preocupă pe Eminescu şi constată că această stare este rea, aşa cum a mai afirmat în articolele precedente şi că ţăranul n'are nici o speranţă de îndreptare, idee pe care a emis-o şi în *După detronarea lui Cuza*. Ideea că ţăranul este „talpa casei" se întâlneşte şi în alte articole ale lui Eminescu (ex. în *Degenerarea fizică şi morală* din 4 Dec. 1882).

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXVII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

STUDII ASUPRA SITUAȚIEI:

I. Despre program (cu titlul *Studii asupra situației I*, dar fără subtitlu, în *Timpul*, 17 Februarie 1880).

II. Independența română (cu titlul general de mai sus și cu numărul II, fără subtitlu, în *Timpul*, 19 Februarie 1880).

III. Ideea statului monarhic (cu titlul general de mai sus și cu numărul III, fără subtitlu, în *Timpul*, 21 Februarie 1880).

IV. Ficțiunea parlamentară (cu titlul general de mai sus și cu numărul IV, fără subtitlu, în *Timpul*, 22 Februarie 1880).

V. Declasarea (cu titlul general de mai sus și cu numărul V, fără subtitlu, în *Timpul*, 24 Februarie 1880).

Despre program, *Independența română* și *Declasarea*, au fost reproduse de *Gr. Păucescu* în ediția sa. Deși toate aceste cinci articole sunt capitole ale unui studiu unitar, cărora Eminescu le dăduse numere de ordine și un singur titlu: *Studiu asupra situației*, *Păucescu* reproduce numai trei din ele și numai fragmentar, ceea ce dovedește atitudinea lui cu totul subiectivă în culegerea ce a făcut din articolele lui Eminescu. Subtitlurile sunt date de Păucescu.

Ideea statului monarhic și *Ficțiunea parlamentară* au fost reproduse pentru întâia oară, însă fragmentar, de *D. Murărașu* în *Scrieri politice*.

Subtitlurile sunt date de *D. Murărașu*.

Noi le-am reprodus în întregime. Paternitatea lor nu poate fi pusă la îndoială. *Independența română* conține nu numai idei și expresii, dar și fraze întregi din *Influența austriacă*, iar în *Ficțiunea parlamentară* se află fraza: „Traducând această comparație luată din mecanică în termenii vieții statului... vom vedea lesne că frâul prea lung, ca să nu zicem desfrâul...“ se află întocmai în ms. 2264 pag. 226.

TOT DESPRE PROGRAM (I-ul articol de fond în *Timpul*, 23 Februarie 1880, fără titlu).

Locuțiunea *non idem est si duo dicunt idem*, pe care o întâlnim și în alte articole ale lui Eminescu, expresia „proletarii condeiului“ și ideile despre programul partidului conservator pe cari le-am întâlnit în articolele anterioare, dovedesc că este scris de Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

TRECUTUL PARTIDELOR NOASTRE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 26 Februarie 1880, fără titlu).

Ideea dela începutul acestui articol privitoare la responsabilitatea partidului conservator care a guvernat țara mai mult decât partidul liberal se află și în ms. 2264 pag. 355-56.

Articolul a fost retipărit de *Păucescu* sub titlul de mai sus.

IDEILE LIBERALE ȘI CONSERVAREA NAȚIONALITĂȚII NOASTRE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 2 Martie 1880, fără titlu).

Libertatea individuală însă mărginită de armonia intereselor naționale, precum și ideea unei familii domnitoare în trecutul nostru glorios, atât în Muntenia cât și în Moldova se află expuse

aci ca în *Influența austriacă*. Articolul conține foarte multe forme și expresii proprii lui Eminescu.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul* pag. XXVII, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

POLITICA NOASTRĂ EXTERNĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 6 Martie 1880, fără titlu).

Nu numai forme și expresii ca : „am trebui", „în privirea", „nici înțelegem, nici putem" etc., dar și mențiunea ce se face aci despre „studiile noastre asupra situației" precum și ideile ce sunt susținute aci, dovedesc paternitatea acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce aci pentru întâia oară.

RELIGIA (al doilea articol de fond în *Timpul*, 14 Martie 1880, fără titlu).

A fost retipărit de *Păucescu* fără o pagină în partea introductivă. Sunt aci idei despre catolicism ca în *Influența austriacă*.

In ediția noastră se reproduce în întregime.

ROȘII (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 15 Martie 1880, fără titlu).

Nu numai ideea că țara noastră e pe clina de despărțire între trei lumi deosebite, care se află și în art. *Contestarea alegerii d-lui Maiorescu* (8 Febr. 1878), dar și alte idei, precum și forme și expresii proprii dovedesc că articolul este scris de Eminescu.

Retipărit incomplet de *Păucescu*, se reproduce în întregime în ediția noastră.

REGATUL ȘI TITULATURA DOMNULUI (I-ul articol de fond în *Timpul*, 25 Martie 1880, fără titlu).

Se reamintesc aci ideile din articolul *Politica noastră externă* (6 Martie 1880), pe lângă cari întâlnim forme și expresii proprii lui Eminescu. Asemenea se explică înțelesul cuvântului „voevod" ca în ms. 2264.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MARTIRIUL LUCRATIV (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 2 Aprilie 1880, fără titlu).

Locuțiunea *vivat sequens !* pe care o întâlnim în *O scriere critică* sub semnătura lui Eminescu, precum și în articole ale lui, ideea despre sacrificiul oamenilor noștri mari din trecut cari au murit în sărăcie și în mizerie, etc., dovedesc paternitatea acestui articol.

Retipărit de *Păucescu*, însă fără partea finală, se reproduce întreg în ediția noastră.

ABDICAREA D-LUI C. A. ROSETTI (cu acest titlu în *Timpul*, 6 Aprilie 1880).

Tema din *Martiriul lucrativ* se reia în acest articol și se desvoltă mai departe. Se repetă de asemenea expresii ca „negustoria de principii și prăvălia de fraze", „martiriul lucrativ", precum și forme proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

VIOLENȚA STILULUI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 29 Aprilie 1880, fără titlu).

Locuțiunea *nomen legio* pe care o întâlnim și în alte articole ale lui Eminescu, forme și expresii ca : „dee-ni-se voe", „înșii", „pospăit", precum și motivarea violenței stilului pe care o vom mai întâlni și în alte articole ale lui Eminescu, ne dau siguranța paternității acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

PARTIDUL CONSTITUȚIONAL (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 15 Mai 1880, fără titlu).

Ideea că la noi în țară nu se află legitimiști este aci ca în art. *Reacționarism și liberalism în România* (5 Ianuarie 1879) și *Pomelnicul păcatelor roșii* (29 Noembrie 1879) a căror paternitate am stabilit-o.

A fost reprodus de *Gr. Păucescu*.

PARTIDUL ROȘU (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 6 Iunie 1880, fără titlu).

Ideea că adunarea ad-hoc din Moldova a introdus reformele liberale în țară o reia Eminescu de mai multe ori în articolele sale pentru a dovedi că nu Roșii sunt aceia cari au făcut democratizarea țării, ci așa zișii conservatori cari au renunțat de bună voie la privilegiile lor.

Retipărit de *Păucescu*, însă incomplet, se retipărește în întregime în ediția de față.

ESCAMOTAREA ELECTORALĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 15 Iunie 1880, fără titlu).

Fraza : „Dar asta-i soarta lucrurilor frumoase pe pământ, de pier fără urmă", amintește versurile :

„Și prea era de tot frumos
De-a trebuit să piară"
(S'a dus amorul)

Locuțiunea *vivat sequentes*, pe care am mai întâlnit-o, și expresiile „scabroasa afacere", „marele cordon al sfintei cânepe", cari se întâlnesc în ms. 2264 precum și acuzațiile aduse liberalilor în chestia Basarabiei dovedesc paternitatea acestui articol.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul* pag. XXVIII, se reproduce aici pentru întâia oară.

CLASA AVOCAȚILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 27 Iunie 1880, fără titlu).

Se repetă aci idei și expresii din ms. 2264 pag. 435 și din *Tinerimea franțuzită*. De altfel invectivele lui Eminescu la adresa avocaților sunt cunoscute și din alte articole.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

INVĂȚĂMÂNTUL CLASIC (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 28 Iunie 1880, fără titlu).

Idei și expresii din ms. se află și în acest articol, retipărit de *Gr. Păucescu* incomplet. Se reproduce în întregime în ediția noastră.

ȚARA OFILIȚILOR ȘI PARFUMAȚILOR CARAGHIOȘI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 29 Iunie 1880, fără titlu).

Articolul conține acuzațiuni cunoscute la adresa lui Brătianu și a partizanilor săi, cari-și „petrec zilele dormind și nopțile prin Bal-Mabille"; această expresie se află și în Scrisoarea III-a.

Menționat de *D. Murăraşu* în *Naționalismul*, pag. XXVIII, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

INVĂȚĂMÂNTUL DEMOCRATIC (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 8 Iulie 1880, fără titlu).

Expresia *sans phrase* am mai întâlnit-o în articolul *Scurtă comparație între ieri și azi* (22 Februarie 1879) și *Conservarea naționalității... suprema lege* (27 Mai 1879).

A fost reprodus în ediția *Păucescu*.

CLASA PATRIOȚILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 9 Iulie 1880, fără titlu). Expresiile „stâlpi de cafenele", „declasarea generală" și „cu asupra de măsură", care se găsesc și în poezia *Călin*, sunt ale lui Eminescu.

A fost reprodus în ediția Păucescu.

EDUCAȚIE ȘI INVĂȚĂMÂNT (al III-lea articol de fond în *Timpul*, 12 Iulie 1880, fără titlu).

Idei similare se află și în art. *Cărțile de citire* (17 Septembrie 1881).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

POLEMICA CU „STEAUA ROMÂNIEI" (al II-lea articol de fond în *Timpul*", 13 Iulie 1880, fără titlu).

Versurile reproduse fac parte dintr'o traducere a lui Eminescu, care se află în manuscris.

A fost retipărit de *Gr. Păucescu*, însă trunchiat. Se reproduce în întregime în ediția de față.

SFIDARE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 20 Iulie 1880, fără titlu).

Acuzația că se decorează oameni fără merit o aduce Eminescu liberalilor în multe articole ale sale. Sunt aici pasagii cari amintesc de versurile din Scrisoarea I și III.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

REACȚIUNEA (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 22 Iulie 1880, fără titlu).

„Logomahia", „gunoaele societăților vecine din câte-și patru unghiurile lumii" sunt expresii cari se află în ms. 2264. Aseme-

nea fraza : „Patriotismul nu este iubirea ţărânei, ci iubirea trecutului", se repetă adesea în articolele lui Eminescu.

A fost tipărit trunchiat în ediţia *Păucescu*.

CONSERVATORII ŞI LIBERTĂŢILE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 25 Iulie 1880, fără titlu).

Afirmaţia că adunarea ad-hoc a Moldovei a votat principiile constituţiei române o face Eminescu în mai multe articole. Aci întâlnim şi expresii proprii ca : „scabroase afaceri", „tagma patrioţilor", „turpitudinile unei demagogii corupte", etc.

A fost retipărit incomplet în ediţia *Păucescu*. Se reproduce în întregime în ediţia de faţă.

TEORIA STATULUI NATURAL ŞI A CELUI ARTIFICIAL (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 26 Iulie 1880, fără titlu).

Eminescu reia aci cunoscuta lui teorie despre statul natural şi o desvoltă mai pe larg. Marea deosebire între domniile vechi şi naţionale pe de o parte şi domniile străine în epoca fanarioţilor pe de altă parte se desvoltă aci ca în atâtea articole anterioare ale lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

MOLDOVA ŞI IDEILE LIBERALE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 29 Iulie 1880, fără titlu).

Se repetă aci tema din *Conservatorii şi libertăţile*. De asemenea conţine idei şi expresii din *La guvern şi în opoziţia aceiaşi (Timpul*, 18 Dec. 1879) şi din alte articole cu privire la curajul care piere în faţa unei compănii de dorobanţi, ori la „vitejiile din noaptea de 11 Februarie".

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

FENOMENELE ECONOMICE ŞI PRINCIPIILE DE GUVERNARE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 1 August 1880, fără titlu).

Se reproduce fraza lui Goethe : „Dacă cifrele nu guvernă lumea, ele arată cel puţin cum este guvernată", ca în *Clasa patrioţilor (Timpul*, 9 Iulie 1880). Asemenea întâlnim expresii proprii lui Eminescu : „naturi catilinare", „cu asupra de măsură", etc.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

REACŢIUNEA NOASTRĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 2 August 1880, fără titlu).

Ideea că discuţia cu „Steaua României" ca şi cu „Românul" despre „reacţie" este curată *logomahie* se repetă aci ca şi în articolul *Reacţiunea (Timpul*, 22 Iulie 1880) şi tot ca şi acolo se reproduce teoria din mecanică cu privire la reacţiune — ca în *Ilustraţii administrative (Timpul*, 18 Dec. 1877).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CE NE LIPSEŞTE IN MOMENTE GRELE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 8 August 1880, fără titlu).

Se repetă aci expresiile : „plebe uricioasă", „naturi catilinare", „cată să aibă", „cată să privim", „om înfumurat şi deşert", „secta demagogiei lucrative", etc., proprii lui Eminescu, pe lângă idei cunoscute despre guvernanţii noştri.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

MANOLACHE KOSTAKI EPUREANU (necrolog în *Timpul*, 10 Septembrie 1880, cu acest titlu).

Reproducerea lui în ediţia *Păucescu* este o garanţie a paternităţii eminesciene. Expresia „frazeologia goală a politicilor de industrie" este o dovadă mai mult despre aceasta.

CINE DĂ LECŢII DE URBANITATE !? (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 28 Septembrie 1880, fără titlu).

Este cunoscută acuzaţiunea ce aduceau lui Eminescu până şi amicii, pentru expresiunile tari ce întrebuinţează în articolele sale, fapt pe care-l relevează chiar Eminescu adese ori în articolele sale. De aceea se şi simte îndreptăţit să se explice. Paternitatea lui Eminescu se poate stabili şi cu ajutorul expresiilor proprii pe cari le întâlnim aci ca şi în atâtea articole ale lui : „pătura de paraziţi", „scabroasa afacere", „cinstitele academii dela Văcăreşti şi dela Mărcuţa", etc.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

AMESTECUL STRĂIN (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 26 Octombrie 1880, fără titlu).

Ideea că sub domniile anterioare unirii populaţia română creştea şi se înavuţea, se întâlneşte des în articolele lui Eminescu, iar expresiile : „proletariat de postulanţi", „tagma patrioţilor reversibili", „popor de slujbaşi", „în privirea", etc. sunt proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reperoduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CRITICA NOASTRĂ ŞI SUSCEPTIBILITĂŢILE „PRESSEI" (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 11 Noembrie 1880, fără titlu).

Ideea că „poporul nostru a fost până mai alaltăieri un popor păstoresc", se află şi în articolul *Din abecedarul economic (Timpul*, 21 Dec. 1877), iar expresia „Ghica bătrânul" se află şi în *Basarabia V (Timpul*, 10 Martie 1878). Acestea sunt argumente suficiente pentru a afirma pecetea eminesciană a acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ION BRĂTIANU ŞI... PRINCIPELE DE BISMARCK (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 12 Noembrie 1880, fără titlu).

Nu numai cuvinte şi expresii ca : „astuţie", „scabroase afaceri", „după noi potopul", etc., pe cari le-am întâlnit în articolele anterioare, dar expresia „mucul condeiului" pe care am întâlnit-o în

Influența austriacă, absolut proprie lui Eminescu, constitue dovada peceței eminesciene a acestui articol.

Identificat de noi se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

ADEVĂRUL DOARE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 14 Noembrie 1880, fără titlu).

Articolul acesta este continuarea discuției din Critica noastră. (*Timpul*, 11 Noembrie 1880), iar expresia „a vorbi în bobote", care se întâlnește în ms. 2264, ca și „lapsus calami" care se află și în *Observații critice* (*Curierul de Iași*, 12 August 1877), sunt o dovadă mai mult că amândouă sunt scrise de Eminescu.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul*, pag. XXVIII, se reproduce pentru întâia oară în ediția noastră.

RĂSTURNAREA NOȚIUNILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 21 Noembrie 1880, fără titlu).

Scurta caracterizare a partidului roșu și a principiilor lui se face aci cu expresiile cunoscute la Eminescu din articolele anterioare.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

ATENTATUL IMPOTRIVA D-LUI BRĂTIANU (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 9 și 17 Decembrie 1880, fără titlu).

Cu modificări de cuvinte și de topică, precum și cu altă redactare în genere a acelorași idei, materialul acestui articol se află în ms. 2264 pag. 366 și urm.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MARILE DECEPȚIUNI ALE SUVERANULUI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 10 și 21 Decembrie 1880, fără titlu).

Expresii și chiar pasagii întregi din acest articol se află în ms. 2264, pag. 260 ; astfel sunt : „uciderea regilor e permisă", „fiind în conivență cu gheșeftarul Stroussberg", „Carol Ingăduitorul e de parte de-a fi atât de puțin fin, precum le place unora a crede. ...In fața unei țări sărace, plină de un proletariat nesățios care și-a creat o organizație numai bună pentru a urca repede și fără control treptele sociale..."

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

RECAPITULĂRI ȘI RECTIFICĂRI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 30 Decembrie 1880, fără titlu).

Cuvintele lui Vasile Lupu : „Cel ce-și va vicleni moșia mai rău decât ucigașii de părinți să se certe", le folosește Eminescu și în articolul *Camerele de revizuire și art. 7* (Timpul, 25 Mai 1879), iar cuvintele „expresia geografică a României" constitue o expresie proprie lui Eminescu după mărturia lui Slavici (*Amintiri*, pag. 93 : „Statul român nu era, vorba lui Eminescu, o expresiune geografică...").

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

PATOLOGIA SOCIETĂȚII NOASTRE (cu acest titlu în *Timpul*, 4 Ianuarie 1881).

Ideea că „un stat unde funcțiunile publice se exploatează de-o gloată de oameni cari nu produc nimic, ci numai consumă resursele bugetare, se condamnă singur a fi neputincios și sterp" se află în multe articole ale lui Eminescu.

Asemenea, expresii și forme ca „nici este în stare...", „nici poate spera..." „o nouă clasă guvernantă s'au ridicat..." sunt foarte frecvente la Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

TRECUTUL ȘI PREZENTUL (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 10 Ianuarie 1881, fără titlu).

Critica liberalismului economic o face aici Eminescu așa cum o mai făcuse în alte articole precedente dintre cari amintim mai ales *Paralèle economice (Timpul*, 13 Dec. 1877). Și în alte articole se referă Eminescu la chipul cum administrau bătrânii ca de pildă Barbu Vodă Știrbei. Aci întâlnim de asemenea expresii și forme proprii lui Eminescu : „înșii", „negustoria de vorbe", „prăvăliile de principii", „clase pozitive", „companie de exploatare", etc.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

BOIERII DE ODINIOARĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul* 22 Ianuarie 1881, fără titlu).

Incursiuni în istoria Românilor face dese ori Eminescu în articolele sale, precum am văzut mai ales în *Influența austriacă*. Afirmația că între boierii de odinioară nu se află nici urmă de Caradale mai e undeva în articolele lui Eminescu. Forme ca : „s'au lățit puterea Turcilor", „atunci au fost conciliul dela Florența", „cine era acei boieri", etc. sunt foarte des întâlnite în articolele lui Eminescu. Și chiar fraza : „Noi le-am dori național-liberalilor un Vlad Țepeș, căci i-ar lecui pentru totdeauna..." amintește cunoscuta invocație din Scrisoarea III-a.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MIHAI VITEAZUL ȘI MATEI BASARAB IN OCHII LIBERALILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 25 Ianuarie 1881, fără titlu).

Se reproduce aci un pasaj din documentul lui Matei Basarab, pe care Eminescu îl folosește și în *Pătura superpusă*, articol reprodus în ed. *Păucescu* și în care se află fraze întregi din ms. 2264. Este continuarea polemicei din *Boierii de odinioară*

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

CONSERVATORII DE AZI ȘI CEI DE IERI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 6 Februarie 1881).

„Nu credem ca de dragul ochilor noştri celor frumoşi, cineva în Europa să pună în mişcare o baionetă sau să dea un ban", este o frază pe care Eminescu o mai întrebuinţează în articolele sale scrise cu privire la obligaţiunile tratatului din Berlin. Asemenea se repetă aci ideea că trecutul nu se poate reînvia întocmai, pe care am mai întâlnit-o în articolele lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ROMÂNIA.... AMERICĂ DUNĂREANĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 19 Februarie 1881, fără titlu).

Expresiile „pita lui Vodă", „ordinul Sfintei Cânepe", „plebea de sus" şi forme ca „s'au pregătit spiritul... s'au creat terenul..." sunt proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ŢARA LEGALĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 20 Febr. 1881, fără titlu).

Ideea că „Ţara legală" alcătuită din elemente parazite apasă deasupra adevăratei naţiuni care nu ia parte la viaţa publică, precum şi expresii ca „meserie lucrativă", „patrioţi de meserie", apoi forme stilistice ca : „dar bată războiul... dar vie peirea...", etc. sunt cunoscute din articolele anterioare ale lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

SPRE DISOLUŢIE ŞI ANARHIE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 21 Februarie 1881, fără titlu).

Afirmaţia că în fiecare an imigrează la noi douăzeci de mii de străini am mai întâlnit-o în *Marile decepţiuni ale Suveranului* (*Timpul*, 21 Dec. 1880).

Asemenea, expresia „după voi potopul!" am mai întâlnit-o în *Ilustraţii administrative* (*Timpul*, 18 Dec. 1877).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ELECTIVITATEA MAGISTRATURII (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 26 Februarie 1881, fără titlu).

In ms. 2264 pag. 249—254 se găseşte un articol despre electivitatea magistraturii. Expresia „proletariat al condeiului" se află în acest articol ms. la pag. 253. Ideea că Boerescu împreună cu mai mulţi elevi dela drept, ne-a croit codul pe de'ntregul din cel francez se află în ms. 2264 pag. 209.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

TITULATURA VECHILOR NOŞTRI DOMNI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 3 Martie 1881, fără titlu).

Forme stilistice interogative ca cele dela finele acestui articol am mai întâlnit în articolul *Reacţiunea noastră* (*Timpul*, 2 August 1880) a cărui paternitate au stabilit-o. Asemenea cuvintele *Basarabi şi Muşatini* se întâlnesc în alte articole precum şi în *Scrisoarea III-a*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

POLITICA ROȘILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 6 Martie 1881, fără titlu).

Acuzația adusă lui C. A. Rosetti că tatăl său nu știa românește și că pronunță românește „ca orice grec" o vom mai întâlni în *Pătura superpusă (Timpul*, 1 August 1881), precum și expresiile „fără tradiții hotărîte, fără patrie hotărîtă, fără naționalitate hotărîtă" cari sunt absolut eminesciene, sunt dovezi pentru paternitatea acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

VREMEA STRĂMOȘILOR NOȘTRI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 19 Martie 1881, fără titlu).

Ideea că „iubirea de patrie nu e iubirea brazdei, a țărânei, ci a trecutului" se repetă de mai multe ori în articolele lui Eminescu ; am întâlnit-o chiar în *Reacțiunea (Timpul*, 22 Iulie 1880), iar portretul lui C. A. Rosetti se află aci ca în articolul precedent și ca în Scrisoarea III. Mai mult chiar, legenda din acest articol o mai folosește Eminescu în articolul *Independența (Timpul*, 14 Februarie 1880).

Menționat de D. *Murărașu* în *M. Eminescu :* Literatura populară, pag. 102, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

CANCELAR ȘI MINIȘTRI FĂRĂ PORTOFOLIU (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 30 și 31 Martie 1881, fără titlu).

Caracterizarea aceasta că suntem un popor de plugari, păstori și prisăcari se întâlnește și în alte articole ale lui Eminescu. Asemenea „țăranul, adevăratul și singurul popor românesc" se află în *Influența austriacă*.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul* pag. XXVIII, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

CINE DETERMINĂ SOARTA ROMÂNIEI ? (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 1 Aprilie 1881, fără titlu).

Articolul se referă la cel din 3 Martie 1881 și conține idei și expresii din ms. 2264 : „mocanul din Săcele", „jus olachale", „rase intelectual sterpe, fizic decrepite" precum și din *Materialuri etnologice (Timpul*, 8 Aprilie 1882) care a apărut cu semnătura lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

INVIEREA (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 12 Aprilie 1881, fără titlu).

Pe lângă ideea fundamentală că statul e un product al naturii se mai desvoltă aci ideea că fiecine trebue să compenseze situația sa în societate prin muncă, teorie specific eminesciană.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

ERĂ NOUĂ? (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 16 Aprilie 1881, fără titlu).

Ideea cunoscută a lui Eminescu despre ocupaţia din trecut a ţăranului român şi constatarea că acesta lucrează cu acelaş plug ca pe vremea lui Mircea Vodă, precum şi ideea că revoluţia dela 1848 s'a făcut în folosul claselor dirigente de străini, dau marca eminesciană acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

PENTRU CE S'A RETRAS D. BRĂTIANU? (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 17, 19 şi 20—21 Aprilie 1881, fără titlu).

Sunt concentrate aci cunoscutele acuzaţii aduse liberalilor în articolele precedente şi expresii ca „nulităţi... fără patrie ori naţionalitate hotărîtă", „companie de exploatare", „să numere pietrele de pe bulevarde", şi forma inversată „permită-ni-se" ca în ms. 2264 pag. 210.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

MAJORITATEA ROŞIE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 23 Aprilie 1881, fără titlu).

Se reaminteşte aci lupta împotriva modificării art. 7 din constituţie şi se repetă idei şi expresii cunoscute din articolele scrise de Eminescu în acea împrejurare. Intâlnim şi aici forme ca: „Nu propunerea majorităţii au fost admisă..., Numai minimul posibil formulat de opoziţie au putut întruni majoritatea necesară..., Opoziţia singură au fost la înălţimea ei..."

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ADEVĂRATA ARISTOCRAŢIE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 26 Aprilie 1881, fără titlu).

Eminescu reia aci ideile expuse în articolele precedente despre condiţiile unei adevărate aristocraţii. Asemenea idei întâlnim şi în articolul *Desvoltarea istorică a României* (*Timpul*, 6, 22—23 Mai 1881).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

DESVOLTAREA ISTORICĂ A ROMÂNIEI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 6 şi 22—23 Mai 1881, fără titlu).

Sunt aici — pe lângă ideile cunoscute în unele din articolele anterioare — expresii proprii lui Eminescu: „lepădăturile orientului", „cavaleri de industrie", pătura de parveniţi şi scursături din câteşi patru unghiurile lumii" etc.

Partea I-a s'a retipărit în ediţia *Păucescu* sub titlul *Desvoltarea istorică*, iar a II-a tot acolo sub titlul *Desvoltarea istorică a României*.

Noi le retipărim sub un singur titlu.

CLASELE SUPERIOARE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 8 Mai 1881, fără titlu).

Teoria că statul e un product al naturii, ideea că o clasă superioară trebue să compenseze prin muncă intelectuală, munca materială a celor de jos, precum şi alte idei şi forme sunt ale lui Eminescu.

Articolul s'a retipărit în ediţia *Păucescu*, sub acest titlu.

PARTEA DECORATIVĂ A VIEŢII PUBLICE (al II-lea art. de fond în *Timpul*, 10 Mai 1881, fără titlu).

Întâlnim şi aici idei şi forme proprii lui Eminescu: „străini din câteşi patru unghiurile lumii", „ţara noastră străveche nu mai e patrie ci un otel mare", „am trebui să... ei înşii" etc.

Menţionat de *D. Murăraşu*, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

PATRIA ADEVĂRATĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 20 Mai 1881, fără titlu).

Deplângerea breslelor dispărute, expresia „om mare cu patru clase elementare şi c'un curs de violoncel" pe care am întâlnit-o şi în *Clasele superioare*, şi ideea că sub regimurile trecute porecl te reacţionare populaţia autohtonă creştea repede, pe care am văzut-o şi în *Adevărata aristocraţie*, ne dau certitudinea paternităţii acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ADEVĂR SAU COMEDIE? (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 13 Iunie 1881, fără titlu).

Cine era mai îndreptăţit de a scrie la *Timpul* aceste cuvinte decât Eminescu? „Am vorbit atât de mult de partidul roşu şi de individualităţile cari-l compun, încât mărturisim că uneori simţim că ne-a sleit dicţionarul şi nu mai aflăm expresii, cari să 'nsemneze într'un chip nou corupţiunea adâncă care s'a 'nrădăcinat în acest partid".

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

PROGRESUL MORTALITĂŢII POPORULUI ROMÂN (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 15—16 şi 19 Iunie 1881, fără titlu).

Cuvinte şi expresii ca „superfluenţă" (vezi *Contestarea alegerii d-lui Maiorescu*, *Timpul*, 8 Febr. 1878), „Carol Ingăduitorul", „patriotismul de industrie", precum şi locuţiunea „odium generis humani" pe care am mai întâlnit-o în *Desvoltarea istorică a României*, dovedesc paternitatea acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

SOCIALISMUL FRAŢILOR NĂDEJDE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 18 Iunie 1881, fără titlu).

„Trebuinţele aristocratice ale plebei ignorante, ale plebei liberale, intelectual sterpe şi moraliceşte decăzute" se află şi în ms. 2264. „Mii de oameni cari nu compensează prin nimic munca societăţii ce-i susţine" se află şi în ms. şi în articolele auterioare. In articolele lui Eminescu se întâlneşte foarte des ideea că „mi-

zeria la noi e produsă în mod artificial, prin introducerea unei organizaţii şi a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de desvoltare economică a ţării".
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

VĂLUL TURPITUDINILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 1 Iulie 1881, fără titlu).
Este aici o recapitulare a acuzaţiunilor aduse regimului liberal pentru fapte incorecte, în fruntea cărora stă Simeon Mihalescu, împotriva căruia Eminescu a scris multe articole. Forme şi expresii ca: „a cărui flori sunt cunoscute,... unor timpi mai buni... bandă de sceleraţi..." etc. sunt cunoscute din articolele anterioare ale lui Eminescu.
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CULTURA ROŞILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 3 Iulie 1881, fără titlu).
Expresia: absolvirea a „patru clase primare şi a unui curs de violoncel" este cunoscută din articolele anterioare. Asemenea „ad rem" se întâlneşte în foarte multe articole ale lui Eminescu. Eminescu reproduce des versurile lui Alecsandri la adresa liberalilor. Iar finalul acestui articol aminteşte clar versurile din *Scrisoarea III*.
Articolul s'a retipărit în ediţia *Păucescu* sub titlul de mai sus, însă incomplet.
Se reproduce în întregime în ediţia noastră.

CONDAMNAREA ORGANIZĂRII NOASTRE SOCIALE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 10 Iulie 1881, fără titlu).
Se repetă că sub sistemul vechiu — adică până la 1864 — „populaţia istorică a acestei ţări creşte repede". Expresii şi forme ca „generaţia de feneanţi", „malonest", „suma puterilor fizice", „declasare", „orbi am trebui să fim", „constituţia noastră au dat loc..." etc. sunt proprii lui Eminescu.
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CREDITUL MOBILIAR (cu acest titlul în *Timpul*, 16 şi 17 Iulie 1881).
Stadiul acesta se află în ms. 2264, dela pag. 78—101.

CREDITUL MOBILIAR ŞI JOCUL DE BURSĂ (cu acest titlu în *Timpul*, 18 Iulie 18881).
Se află în întregime în ms. 2264 dela pag. 102—115.

PĂTURA SUPRAPUSĂ I (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 29 Iulie 1881, fără titlu).
Expresia „fizic şi intelectual sterpi" se află în ms. 2264 pag. 24, „limba păsărească" idem pag. 309—310. Fraza că „între trădătorii dela 11 Febr. nu e nici un român, toţi erau greci, începând cu fiul făclierului grec dela Botoşani" se află în ms. 2264 pag. 10.

S'a retipărit pentru întâia oară în ediția *Păucescu* însă fără partea introductivă.

PĂTURA SUPERPUSĂ II (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 30 Iulie 1881, fără titlu).

Documentul lui Matei Basarab se mai află reprodus și în *Mihai Viteazul și Matei Basarab în ochii liberalilor* (*Timpul*, 25 Ianuarie 1881). Expresia „sediment de pungași și de cocote" se află și în *Pătura superpusă I.*

S'a retipărit pentru întâia oară în ediția *Păucescu*, sub titlul *Elementele streine*. Noi l-am înglobat sub titlul general *Pătura superpusă.*

PĂTURA SUPERPUSĂ III (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 1 August 1881, fără titlu).

Expresia „ad hominem" este foarte des folosită de Eminescu. Acuzația adusă lui C. A. Rosetti că pronunță peltic limba românească am mai întâlnit-o în articolele anterioare. Asemenea expresia „mlaștina de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale străinătății" se întâlnește des în articolele lui Eminescu.

S'a reprodus pentru întâia oară în ediția *Păucescu*, sub titlul *Românii de proveniență incertă*. Noi l-am înglobat sub titlul general *Pătura superpusă.*

PĂTURA SUPERPUSĂ IV (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 5 August 1881, fără titlu).

Expresia „Carol Ingăduitorul" este creată de Eminescu — după cum afirmă T. Maiorescu în *Istoria contemporană a României* pag. 419. „Expresia geografică" este de asemenea creațiunea lui Eminescu după afirmația lui Slavici. Cuvintele lui Radu Vodă (Leon) se află aci ca în ms. 2264 pag. 30. Fraze întregi din acest articol se află în ms. 2264 pag. 5—11.

Articolul a fost reprodus pentru întâia oară în ediția *Păucescu*, sub titlul *Veneticii*. Noi l-am înglobat sub titlul general *Pătura superpusă.*

PĂTURA SUPERPUSĂ V (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 9 August 1881, fără titlu).

Teoria lui Darwin și aplicarea ei, dela sfârșitul acestui articol, se mai află expusă în ms. 2264 pag. 284. Idei și expresii din acest articol se întâlnesc și în articolele anterioare.

Articolul a fost identificat și reprodus de *D. Murărașu* sub titlul *Teoria păturii superpuse*. Noi l-am înglobat sub titlul general *Pătura superpusă.*

PĂTURA SUPERPUSĂ VI (al II-lea articol de fond, *Timpul*, 3 Septembrie 1881, fără titlu).

Caracterizarea plebei de sus „fizic decrepită, moralicește putrezită" se face aci ca în *Materialuri etnologice* (*Timpul*, 8 Aprilie 1882) articol semnat *M. Eminescu*. Se repetă aci idei din *Icoane vechi și icoane nouă* precum și din *Studii asupra situației* cu privire la clasele dirigente și la munca țăranului.

Articolul s'a retipărit pentru întâia oară în ediția *Păucescu*, sub titlul *Fanarioții și clasele dirigente*. Noi l-am înglobat sub titlul mai general *Pătura superpusă*.

STUDII ETNOLOGICE I (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 9 August 1881, fără titlu).

Citatul din Mihai Cioran, adjutantul lui Tudor se află și în ms. 2264 pag. 5—11. Expresiile Zevzecopol și Pehlivanoglu se află de asemenea în acel manuscris. Se repetă aci idei și fraze din *Pătura superpusă*.

Menționat de *D. Murărașu*, se reproduce pentru întâia oară în ediția noastră.

STUDII ETNOLOGICE II (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 17—18 August 1881, fără titlu).

Documentul lui Radu (Leon) Vodă se află și în ms. 2264 pag. 283. Se repetă aci multe din ideile și expresiile cunoscute din articolele despre *Pătura superpusă*, precum și din manuscrisul 2264. A. V. Millo este citat în ms. 2264 pag. 32 din cartea căruia „Țăranul", Eminescu reproduce multe pagini atât în *Timpul* cât și în articolele sale.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

STUDII ETNOLOGICE III (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 23 Septembrie 1881, fără titlu).

Aci se comentează ecoul teoriei etnologice expusă în articolele precedente și se menționează acuzația că „terminația numelui redactorului „Timpului" e slavonă", prin care se identifică odată mai mult Eminescu — al cărui nume de familie se știe că era Eminovici.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

STUDII ETNOLOGICE IV (al II-lea articol în *Timpul*, 29 Septembrie 1881, fără titlu).

Acuzația că tot ce este mai prețios în neamul nostru : instituțiile, datinele, familiile istorice, etc. s'au distrus sub influența „veninului descompuitor, adus din Fanar", sub influența „păturei superpuse" de străini, de venetici, am mai întâlnit-o în articolele lui Eminescu. Forme inversate ca : „măcinatu-s'ar fi oare ?" „stinsu-s'ar fi ?" le-am mai întâlnit în articolul *Roșii (Timpul*, 15 Martie 1880).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

STUDII ETNOLOGICE V (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 3 Octombrie 1881, fără titlu).

Aceiași definiție a patriotismului am întâlnit-o și în articolul *Reacțiunea (Timpul*, 22 Iulie 1880). Expresia „Românii *Românului*" se află și în ms. 2264 pag. 210, unde se află un articol întreg întitulat *Convivii d-lui C. A. Rosetti* (pag. 218—233), unde se dă asemenea o listă de nume „tot românești !"

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

STUDII ETNOLOGICE VI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 9 Octombrie 1881, fără titlu).

Expresiile „maimuțirea străinătății", „importul de fraze costisitoare", „importul de legi și regulamente copiate din franțuzește" sunt proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MEODĂ ȘI FORMĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 2 Septembrie 1881, fără titlu).

Acest articol conține câteva idei privitoare la metoda urmată în *Studiile etnologice* precum și la forma lor, de care se știe că Eminescu a fost acuzat nu numai de adversari, dar chiar și de către unii „amici".

A fost identificat și retipărit de *D. Murărașu* în *Scrieri politice*, însă cu totul fragmentar.

Se reproduce întreg în ediția de față.

DREPTURILE ROMÂNILOR DIN MONARHIA HABSBURGICĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 19 August 1881, fără titlu).

Sunt aci idei exprimate despre Unguri ca în articolele din *Federațiunea* semnate *Varro*. Cuvântul „cosângeni" se află întrebuințat în ms. 2264 pag. 309—310. Cuvântul „malonest" l-am întâlnit în foarte multe articole de până aci ale lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

SPITALELE RURALE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 20 August 1881, fără titlu).

In ms. 2264 se află o polemică, despre spitalele rurale, cu „Pseudo-Românul", pag. 181—197. In acest ms. se întâlnesc idei și expresii pe cari Eminescu le-a folosit în articolul *Spitalele rurale*.

S'a tipărit pentru prima oară în ediția Păucescu.

PUTREJUNEA SOCIALĂ ȘI POLITICĂ DIN ROMÂNIA (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 22 August 1881, fără titlu).

Expresii ca „pătura de feneanți, grecotei, franțuziți, bonjuriști, demagogi", „exploatarea muncii poporului fără nici o compensație", „subrepțiune" (ca în ms. 2264 pag. 334), „feneantismul și cocoteria", „Carol Ingăduitorul", etc. precum și ideea că „clasele dominante cată să compenseze prin muncă intelectuală onestă cheltuiala de muncă musculară ce le susține", sunt proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față

EFECTELE DEMAGOGIEI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 24—25 August 1881, fără titlu).

Pasagii întregi din acest articol se află în ms. 2264, la pag. 181,

182 şi 183. Asemenea, fraze întregi se află în acelaş ms. pag. 24 şi 33.

S'a reprodus pentru întâia oară în ediţia *Păucescu.*

POLEMICA CU „ROMÂNUL" (al II-lea articol de fond în *Timpul,* 27 August 1881, fără titlu).

Expresia „fiul făclierului grec din Botoşani" se află în ms. 2264 pag. 10 „factor caprinus", în acelaş ms. 2264 la pag. 181, de asemenea „falsificarea lui Lamark şi Darwin" la pag. 181. Ideea că Miron Costin îşi punea capul pentru a înlătura un bir nou se află şi în articolul *Şi cum vin cu drum de fier (Timpul,* 22 Ianuarie 1880), iar expresia „Ce e Hecuba pentru ei?" am mai întâlnit-o şi în articolul *România şi Austro-Ungaria (Curierul de Iaşi,* din Noembrie 1876).

S'a reprodus pentru întâia oară în ediţia *Păucescu.*

IGNORAREA LATUREI EDUCATIVE (I-ul articolul de fond în *Timpul,* 3 Septembrie 1881, fără titlu).

Se ştie că în multe din articolele sale Eminescu pomeneşte de studiile lui A. V. Millo. Asemenea, este cunoscută expresia „Americă dunăreană" din articolele anterioare.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă

STERILITATEA INVĂŢĂMÂNTULUI NOSTRU (al II-lea articol de fond în *Timpul,* 6 Septembrie 1881, fără titlu).

Rolul educativ al studiilor clasice este o idee pe care Eminescu o subliniază şi în articolul *Invăţământul clasic (Timpul,* 28 Iunie 1880). Intocmai ca şi acolo se susţine aci că învăţământul clasic „nu stă în proporţie cu câştigul".

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă

ORGANIZAREA MAGISTRATURII (al II-lea articolul de fond în *Timpul,* 9—10 Septembrie 1881, fără titlu).

Despre inamovibilitatea şi electivitatea magistraturii, Eminescu are un articol în ms. 2264 pag. 249—254. Un alt articol, despre *Electivitatea magistraturii,* a publicat în *Timpul* la 26 Februarie 1881. Şi în articolul de faţă susţine aceleaşi idei.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă

CĂRŢILE DE CITIRE (al II-lea articolul de fond în *Timpul,* 17 Septembrie 1881, fără titlu).

Calificativele folosite împotriva unor personagii liberale sunt cunoscute din articolele anterioare. Expresia „factor caprinus" am mai întâlnit-o de asemenea şi în ms. şi în articolele tipărite, ca spre exemplu în *Polemica cu „Românul" (Timpul,* 27 August 1881).

S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Păucescu.*

STRĂIN IN ŢARA LUI (al II-lea articol de fond în *Timpul,* 18 Septembrie 1881, fără titlu).

Sunt aci invective şi expresii pe cari le întâlnim şi în poeziile *Doină* şi *Scrisoarea III*. Termenul de „xenocraţie" l-am întâlnit şi în *Pătura superpusă VI (Timpul*, 3 Septembrie 1881).

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul...* pag. XXVIII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

APOSTASIA LIBERALĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 25 Septembrie 1881, fără titlu).

Acuzarea adusă liberalilor că au părăsit principiile lor de bază şi au adoptat pe cele conservatoare, după ce însă au agitat în mod inutil ţara, este adusă aici ca în atâtea articole precedente.

S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Păucescu*.

PITA LUI VODĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 26 Septembrie 1881, fără titlu).

Nu numai ideile şi expresiile din acest articol sunt proprii lui Eminescu, dar chiar expresia „pita lui Vodă" care se află în *Ilustraţii administrative (Timpul*, 18 Decembrie 1877), pe care am găsit-o foarte nimerită ca titlu, aparţine lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă

TEORIA SOCIALĂ A COMPENSAŢIEI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 20 Octombrie 1881, fără titlu).

Elementele imigrate la noi au o influenţă dezastruoasă asupra ţării, aşa precum s'a văzut în articolele precedente. Nici Evreii deci n'au vre-o justificare de a intra în corpul nostru social — cu toată susţinerea ce face ziarul „Cumpăna" care caută să justifice prezenţa Evreilor în ţară pe baza unei compensaţii de muncă. Eminescu, care a înfăţişat şi în alte articole problema aceasta o *compensaţiei*, o reia aci desvoltând-o.

S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *D. Murăraşu* sub titlul *Teoria compensaţiei muncii*.

ECONOMIA POLITICĂ ŞI EVREII (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 30 Octombrie 1881, fără titlu).

Este continuarea discuţiei din articolul precedent.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

DATELE STATISTICE ŞI PERICOLUL EVREESC (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 1 Noembrie 1881, fără titlu).

Ideile lui Eminescu despre Evrei se repetă şi aci. Pe lângă forme şi expresii proprii, se citează aci scriitorul Platter, întocmai ca în *Cestiunea israelită*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

SEMI-BARBARIA NOASTRĂ I (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 22 Octombrie 1881, fără titlu).

Intrebarea privitoare la câte exemplare s'au vândut în România din lexiconul lui Cihac sau din operele altor scriitori se află aci

ca şi în ms. 2264 pag. 431. Se repetă aci ideea cunoscută despre „pătura superpusă".
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

SEMI-BARBARIA NOASTRĂ II (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 25 Octombrie 1881, fără titlu).
Este continuarea polemicei din articolul precedent.
S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Păucescu* sub titlul *Semi-barbaria.*

SEMI-BARBARIA NOASTRĂ III (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 31 Octombrie 1881, fără titlu).
In acest articol se menţionează polemica din celelalte două articole precedente şi se repetă expresii cunoscute în proza ziaristică a lui Eminescu.
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CHESTIUNEA DUNĂRII (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 4, 6 şi 14 Noembrie 1881, fără titlu).
Nu numai expresii cunoscute ca „pensii reversibile", „Carol Ingăduitorul", „poporul român... acea curiozitate etnologică", etc. dar chiar pasagii întregi, cari se găsesc în ms. 2264 pag. 292—298 şi 302—303, cum ar fi acuzaţia adusă lui Boerescu, determină paternitatea acestor articole.
Cel din 4 Noembrie este menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXIX, iar celelalte două sunt identificate de noi.
Se reproduc pentru întâia oară în ediţia de faţă

PROGRAM DE REFORME (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 6 Decembrie 1881, fără titlu).
„Proletariat al condeiului" este expresie proprie lui Eminescu. Asemenea ideea că „am copiat legi de organizare străină" şi că „această organizaţiune este prea costisitoare" se întâlneşte des în articolele lui Eminescu.
S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Păucescu.*

PROBLEMA EVREEASCĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 17 Decembrie 1881, fără titlu).
Forme şi expresii ca „am trebuit", „Românii Românului", precum şi ideea că ţăranul este cea mai importantă parte a poporului românesc şi că elementul românesc să rămâie cel determinant, sunt proprii lui Eminescu.
S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*, însă incomplet. Se reproduce în întregime în ediţia de faţă.

ATOTPUTERNICIA UNEI GUVERNĂRI NEFASTE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 22 Decembrie 1881, fără titlu).
Nu numai ideile şi expresiile, dar şi forme ca „stat-ar-fi", „avut-ar-fi" sunt indicii sigure de paternitatea acestui articol.
Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

RESPONSABILITATEA IN PUBLICISTICĂ (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 23 Decembrie 1881, fără titlu).

Pe lângă forme şi expresii cunoscute ca „în privirea", „oameni ...a cărora vorbe", se află aci „animal scribax" care aminteşte de acel „plebes scribax" din *Revista statistică (Curierul de Iaşi*, August 1876) şi de „proletarii de scribi" din *Influenţa austriacă*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

IARĂŞI „REACŢIONARISMUL" CONSERVATORILOR (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 14 Ianuarie 1882, fără titlu).

„Cu istoria şi cu documentele în mână" este o expresie pe care Eminescu o întrebuinţează în articolele *Conservatorii şi problema Basarabiei (Timpul*, 21 Februarie 1878) şi *Chestiunea de drept a Basarabiei (Timpul*, 1 Martie 1878). Şi în acest articol se repetă ideile cunoscute ale lui Eminescu în apărarea doctrinei conservatoare. De asemenea se află aci expresia „naturi catilinare" proprie lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ORGANIZAREA MUNCII (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 15 Ianuarie 1882, fără titlu).

Fraza : „Ce se poate prevedea cu siguranţă matematică e că proprietarii mari dau îndărăt", se află întocmai în ms. 2264, pag. 208. Pe lângă aceasta se află aci multe expresii şi idei cunoscute din articolele precedente.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

STRĂINI DE ORIGINĂ ROMÂNĂ ?!? (I-ul articol de fond în *Timpul*, 26 Ianuarie 1882, fără titlu).

Expresia „evreul lor fizic" se află în articolul *Materialuri etnologice (Timpul*, 8 Aprilie 1882) semnat de Eminescu. Cuvântul „consângeni" se află în ms. 2264. Forma „rămas-ar-fi oare" am întâlnit-o şi în alte articole. Asemenea expresiile „cavaleri de industrie", „feneantismul" etc. Pedeapsa prevăzută de Vasile Lupu cu privire la trădătorii de ţară se reproduce aici ca în art. *Camerele de revizuire şi art. 7 (Timpul*, 25 Mai 1879).

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXIX, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

LEGEA TOCMELILOR AGRICOLE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 27 Ianuarie 1882, fără titlu).

Pe lângă expresii şi idei foarte cunoscute, întâlnim aici pasajul : „Săteanul liber şi stăpân pe munca sa, pe vitele sale, proprietarul pe proprietatea sa", idee care se află desvoltată în ms. 2264 pagina 207.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

QUOUSQUE TANDEM...? (I-ul articol de fond în *Timpul*, 10 Februarie 1882, fără titlu).

C. A. Rosetti este înfăţişat aci în aceleaşi culori ca în alte articole ale lui Eminescu. Se menţionează părerea lui Eliade, Bălcescu şi Alecsandri despre el ca în articolele precedente. Sunt aci de asemenea forme şi expresii proprii lui Eminescu : „Malonestitatea, trădarea nocturnă, vicleşugul şi pehlivănia sunt merite şi titluri de înaintare.."

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CRIMINALI, NU CULPABILI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 13 Februarie 1882, fără titlu).

Ideea că „cea mai mare parte a păturii superpuse în aceşti din urmă treizeci de ani nu compensează prin merit şi ştiinţă munca poporului care-i susţine", este proprie lui Eminescu şi am văzut-o desvoltată în articolele precedente. „Simţul istoric" este o idee esenţială în articolele lui Eminescu. Locuţiunea „După voi potopul" este foarte des folosită de Eminescu, în afară de alte expresii ca „importul de fraze", „eroii nopţii dela 11 Fevruarie", „limba păsărească", „feneantism", „plebea, plebea uliţelor oraşelor, ...arhiplebea", etc. cari sunt de asemenea pur eminesciene.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXIX, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

RĂSPUNDEREA (I-ul articol de fond în *Timpul*, 14 Februarie 1882, fără titlu).

Este urmarea polemicei din articolul precedent.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

„TIMPUL" ŞI PROBLEMA ŢĂRĂNEASCĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 18 Februarie 1882, fără titlu).

In ms. 2264, pag. 347—352, Eminescu se ocupă de problema *sofismelor* şi acolo citează pe Gerard Hamilton, ca în articolul de faţă.

Expresia „neamul râzător al lui Miron Costin" se află şi în „Polemica cu „Românul" (*Timpul*, 27 August 1881), iar expresia „mare mult bine... şi ...mare mult la largul lor..." se găsesc în *Materialuri etnologice* (*Timpul*, 8 Aprilie 1882) semnat de Eminescu

In afară de aceasta articolul conţine idei proprii lui Eminescu despre ţăran, „acest unic şi adevărat popor românesc".

A fost retipărit pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*, însă fără partea introductivă. Noi îl reproducem în întregime în ediţia de faţă.

PROPRIETATEA IN TRECUTUL ROMÂNESC (I-ul articol de fond în *Timpul*, 6 Martie 1882, fără titlu).

Ca şi în articolul *Legea tocmelilor agricole* (*Timpul*, 27 Ianuarie 1882), Eminescu se ocupă aci despre raportul comisiei lui Barbu Ştirbei cu privire la relaţiile dintre proprietari şi micii cultivători şi se referă la aceleaşi idei expuse în ms. 2264 pag. 207 privind pe proprietar şi pe sătean.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

INSTITUŢIUNILE ŢĂRII IN LUMINA LOR ISTORICĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 20 Martie 1882, fără titlu).

Este continuarea polemicei din *Legea tocmelilor agricole* şi *Proprietatea în trecutul românesc*. Expresia „tagma patriotică" se află şi în ms. 2264 pag. 334—335.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXIX, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

ARTA GUVERNĂRII (I-ul articol de fond în *Timpul*, 1 Aprilie 1882, fără titlu).

Fraza „Toată lumea să piară, numai Manea să trăiască" se află şi în *Influenţa austriacă*. Iohn Stuart Mill şi Montesquieu sunt scriitorii din cari Eminescu menţionează adesea idei în articolele sale.

S'a reprodus pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*.

UNITATEA DE RASĂ ŞI DE LIMBĂ A ROMÂNILOR (I-ul articol de fond în *Timpul*, 3 Aprilie 1882, fără titlu).

Forme stilistice ca „Dar s'au întins Românii, dar au cuprins ţinuturi... dar..." am întâlnit şi în articolul precedent. Forma „Această muncă seculară au cucerit Ardealul" este iarăşi des folosită de Eminescu. Părerea lui Eminescu despre „suta a şaptesprezecea" cu rolul ei covârşitor în fixarea unităţii de limbă, precum şi ideea că o pătură de străini s'a superpus peste naţionalitatea română sunt cunoscute din articolele precedente. Rolul lui Varlaam şi al Domnilor din veacul al XVII-lea în unitatea limbii române e remarcat şi în articolul *Şi cum vin cu drum de fier* (*Timpul*, 22 Ianuarie 1880).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

NUVELE DIN POPOR de IOAN SLAVICI. Un volum de 456 pagini, Bucureşti, 1881. Editura librăriei Socec et Comp. (Cu acest titlu în *Timpul*, 28 Martie 1882, pag. II).

Articolul este semnat M. E. Noi l-am reprodus din buletinul *Mihai Eminescu*, an. VIII 1937 pag. 10, unde e retipărit de *Gh. T. Kirileanu*, de oare ce în colecţia *Timpului* dela Academia Română, numărul din 28 Martie 1882 lipseşte. Această lipsă l-a determinat pe *Gh. T. Kirileanu* să-l retipărească de pe un exemplar al *Timpului*, pe care l-a avut la dispoziţie dela un particular.

Nota cu totul personală şi polemică a acestui articol a obligat, probabil, pe Eminescu să-l semneze cu iniţialele numelui său.

MATERIALURI ETNOLOGICE PRIVIND IN PARTE ŞI PE D. NICU XENOPOL, CRITICUL LITERAR DELA „PSEUDO-ROMÂNUL" (cu acest titlu în *Timpul*, din 8 Aprilie 1882 şi semnat *M. Eminescu*).

A fost retipărit pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*.

ARTICOLELE NOASTRE ETNOGRAFICE (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 8 Aprilie 1882, fără titlu).

Se ştie că autorul articolelor etnologice din *Timpul* este Eminescu. Iar acest articolaş este o urmare polemică a acelora.

Identificat de noi, se retipăreşte pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CARACTERUL NAŢIONAL (I-ul articol de fond în *Timpul*, 1 Mai 1882, fără titlu).

Cuvinte, expresii şi idei din articolul *Materialuri etnologice* se află în acest articol, precum şi din *Unitatea de rasă şi de limbă a Românilor*. Asemenea expresia „părinţii din părinţi" aminteşte de versul :

. . . . . .

Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinţii din părinţi.

(Pe lângă plopii fără soţ)

REVENDICĂRILE ŢĂRĂNEŞTI (I-ul articol de fond în *Timpul*, 12 Mai 1882, fără titlu).

„A vorbi într'aiurea şi în dodii" e o expresie pe care o întâlnim în ms. 2264 pag. 181. Asemenea „târziu la minte" se află în *Actualitatea (Timpul*, 11 Decembrie 1877), iar „tagma patriotică" în ms. 2264 pag. 334—335. „Cafeneaua Procope" e în *Materialuri etnologice*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

MIC CURS DE ISTORIE NAŢIONALĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 16 Mai 1882 fără titlu).

Ideea privitoare la „rassa română" se află în întregime în ms. 2264 pag. 5—11 şi în 24—27.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXX, se retipăreşte pentru întâia oară în ediţia noastră.

FELONIE ŞI TRĂDARE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 21 Mai 1882, fără titlu).

Fraza privitoare la decorarea trădătorilor dela 11 Februarie se află şi în ms. 2264 la pagina 211, iar înfierarea liberalilor cari răsplătesc asemenea fapte este cunoscută din articolele anterioare.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

CINE PROVOACĂ RĂSTURNĂRILE ? (I-ul articol de fond în *Timpul*, 23 Mai 1882, fără titlu).

Acest articol este continuarea polemicei cu „Românul", începută în *Mic curs de istorie naţională*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

PRIVELIŞTEA CORUPŢIEI (I-ul articol de fond în *Timpul*, 26 Mai 1882, fără titlu).

Fraza finală din articolul *Mic curs de istorie na'ională :* „Singura cale a avuţiei e munca, singura a înălţării sociale meritul", este ideea fundamentală în introducerea articolului de faţă. Aseme-

nea se reproduc idei de acolo privitoare la organizarea țării în trecut.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul* pag. XXX, se reproduce pentru întâia oară în ediția noastră.

IN CE CONSISTĂ RĂUL (I-ul articol de fond în *Timpul*, 3 Iulie 1882, fără titlu).

In ms. 2264 pag. 36 se află expresia „logomahie" cu explicația că e o ceartă stearpă pe abstracțiuni inutile. Se face și aci cunoscuta critică a pseudocivilizației noastre și a clasei de intermediari.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

FISCALITATE EXCESIVĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 13 Iulie 1882, fără titlu).

Expresia „epoca noilor fanarioți" se află într'un articol din ms. 2264 pag. 181—188, iar ideea că „tot plugul lui Mircea Vodă brăzdează acest nefericit pământ" se află în mai multe articole precedente.

Menționat de *D. Murărașu* în *Naționalismul* pag. XXX, se reproduce pentru întâia oară în ediția noastră.

POLITICA IMPOZITELOR (I-ul articol de fond în *Timpul*, 15 Iulie 1882, fără titlu).

Este continuarea discuției despre impozite din articolul precedent.

Reducerea numărului de boieri mari la vreo doisprezece, în vremea Fanarioților, se află menționată tot așa ca aci, în ms. 2264, iar expresia „ortaua roșie" se află tot în acest manuscris la pagina 436.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

MUNCĂ ȘI PRODUCȚIE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 22 Iulie 1882, fără titlu).

Comparațiile luate din „mecanică" le-am mai întâlnit în articolele lui Eminescu. Intâlnim aci aceeași critică a liberalismului român ca în articolele precedente. Ideea că această clasă a negustorilor de vorbe nu adaogă „un centigram la greutatea grâului nostru" se află și în articolul *In ce consistă răul*. Asemenea ideea că „Românul e străin în țara sa proprie și străinul stăpân" se află exprimată aci ca în poezia *Doină*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

PERSOANA ȚĂRANULUI SCOASĂ LA MEZAT (I-ul articol de fond în *Timpul*, 3 August 1822, fără titlu).

Pe lângă ideile cunoscute despre țăran și despre pătura superpusă din această țară, întâlnim aci expresii ca „mlaștina... adunătura aceasta scursă din câteși patru unghiurile lumii", „Carol Ingăduitorul", etc., proprii lui Eminescu.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

C. A. ROSETTI ŞI BILANŢUL POLITICII SALE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 4 şi 5 August 1882, fără titlu).

Acuzarea că în ţara noastră s'au introdus străinii prin politica lui C. A. Rosetti şi că în loc de nume româneşti în clasele superpuse se află numai de alde Pehlivanidis şi Zevzecopol, am mai întâlnit-o în articolele despre *pătura superpusă* şi în *studii etnologice*.

Articolul din 4 August este identificat de noi, iar cel din 5 August este menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul*, pag. XXXI.

Se reproduc pentru întâia oară în ediţia noastră.

IERARHIA SOCIALĂ (I-ul articol de fond în *Timpul*, 17 August1882, fără titlu).

Eminescu reia aci idei pe cari le-a înfăţişat şi în articolele precedente. Ideea că omul trebue „să urce prin muncă şi prin merit ierarhia socială" a expus-o şi în *Mic curs de istorie naţională* (*Timpul*, 16 Mai 1882). Expresiile „panglicar", malonest", „feneant", etc. sunt asemenea proprii lui Eminescu.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXXI, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

COMEDIE, COMEDIE ! (I-ul articol de fond în *Timpul*, 19 August 1882, fără titlu).

„Acelaş plug ca la 1200", „oameni moralicește putrezi, intelectutli sterpi", „pătura de feneanţi", „stârpituri orientale", etc., precum şi idei cunoscute despre pseudo-civilizaţia noastră sunt dovada paternităţii eminesciene a acestui articol.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

REALITATEA (I-ul articol de fond în *Timpul*, 12 Septembrie 1882, fără titlu).

Se continuă aci discuţia din articolele precedente cu privire la reaua noastră administraţie şi la apăsarea nemiloasă asupra ţăranului român a unei „pseudo-civilizaţii stearpă economic şi intelectual". „Carol-Ingăduitorul" şi alte expresii proprii, precum şi ideea că Mânăstirea Cozia a ajuns o puşcărie în loc să fie panteon se află şi în alte articole ale lui Eminescu.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXXI, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

SCURTĂ RECAPITULARE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 21 Septembrie 1882, fără titlu). Locuţiunea „posito sed non concesso" o foloseşte Eminescu în manuscrise şi în *Influenţa austriacă*, precum şi în alte articole. Ideea că Vodă Cuza a încurajat liberalismul la noi se află şi în alte articole. De asemenea acuzaţia liberalilor că guvernarea conservatorilor a produs relele din ţară e respinsă de Eminescu în diferite articole anterioare. Citarea lui Macchiavelli este iarăşi obişnuită.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

PROGRESUL REAL ŞI CEL FICTIV (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 12 Octombrie 1882, fără titlu).

Teoria cu privire la principiul eredităţii şi al adaptabilităţii în baza cărora rassa se conservă şi progresează totdeodată, se află desvoltată întocmai în ms. 2264 pag. 284. „Noua aristocraţie cu totul improductivă şi cu trebuinţe prea mari faţă de poporul nostru incult, agricol" este iarăşi o idee pe care am întâlnit-o în multe articole anterioare.

S'a reprodus pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*.

DICTATURA D-LUI BRĂTIANU (I-ul articol de fond în *Timpul*, 2 Noembrie 1882, fără titlu).

Expresia „cordonul Sfintei-Cânepe" se află în manuscrise şi în articolele anterioare. Asemenea sunt aci expresii cari se întâlnesc des în articolele lui Eminescu : „mutre confiscate", „plebea asta politică", „maloneste" precum şi forme ca „tot ce sărmana vale a Dunării au avut de oferit."

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

AUTONOMIA ARDEALULUI (al II-lea articol de fond în *Timpul*, 4 Noembrie 1882, fără titlu).

Expresiile „suta a douăsprezecea, suta a cincisprezecea" sunt folosite des de Eminescu şi se află în ms. 2264 pag. 312. Fraza : „Ţinuturile în care locuiesc Românii sunt răpite pustietăţii şi codrului ; fiece palmă de pământ de hrană e câştigată prin extirpare de codri seculari", se află şi în articolul *Tinerii noştri domnişori dela Paris (Timpul*, 17 Februarie 1883).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

REFORME PĂGUBITOARE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 3 Decembrie 1882, fără titlu).

Forme stilistice ca : „Dar se va da Regelui...? Dar se va introduce noul titlu...? Dar se vor şterge din număr ?" le-am întâlnit şi în alte articole anterioare ale lui Eminescu. Asemenea şi acuzaţia că liberalii au prefăcut mormântul lui Mircea-Bătrânul în puşcărie. „Epoca de tină şi înjosire a Fanarioţilor" se află şi în *Basarabia V*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

ZIUA RĂFUELII (I-ul articol de fond în *Timpul*, 5 Decembrie 1882, fără titlu).

„Cam aşa în bobote" se află în ms. 2264 pag. 181 ; „scursături orientale" şi „scursături din toate unghiurile lumii" sunt expresii din acelaşi manuscris.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

MUNCĂ, ECHITATE ŞI ADEVĂR (I-ul articol de fond în *Timpul*, 9 Decembrie 1882, fără titlu).

Nu numai expresii obişnuite ca „malonestitate", „nulităţi venale", „naturi catilinare", „cavaleri de industrie", dar şi pasajul „Precum lumina unor stele ce s'au stins de mult, călătoreşte încă în univers, incât raza ajunge ochiul nostru într'un timp în care steaua ce a revărsat-o, nu mai există..." care aminteşte poezia *La steaua...*, sunt dovezi de paternitatea eminesciană a articolului de faţă.

A fost retipărit pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu* sub titlul *Guvernul care ni trebue*. Noi îl reproducem sub titlul de mai sus, care ni se pare mai potrivit.

LA UN AN NOU (I-ul articol de fond în *Timpul*, 1 Ianuarie 1883, fără titlu).

Locuţiunea „si fata favebunt" se află şi în *Basarabia V*. Micimea omului faţă cu globul pământesc, care şi el e cu totul neînsemnat faţă cu imensitatea universului, este o idee de bază în *Scrisoarea I*. De asemenea recunoaştem aci susţinerile lui Eminescu în favoarea colegiului I.

S'a retipărit pentru întâia oară în ediţia *Murăraşu*.

TINERII NOŞTRI DOMNIŞORI DELA PARIS (I-ul articol de fond în *Timpul*, 17 Februarie şi 18 Martie 1883, fără titlu).

Forme şi expresii ca „vorbit-ar-fi oare..." „suta a treisprezecea, suta a nouăsprezecea..." „am trebui să fim", „tagma de patrioţi", „numără pietrele şi mână muştele la apă", „pornoscopie pe bulevarde" sunt proprii lui Eminescu. Asemenea ideea că „mormintele eroilor noştri sunt bune de prefăcut în puşcărie" se întâlneşte aci ca în atâtea articole anterioare.

Identificate de noi, se reproduc pentru întâia oară în ediţia de faţă.

SĂ MODERĂM EXPRESIUNILE? (I-ul articol de fond în *Timpul*, 23 Martie 1883, fără titlu).

Intrebarea „politică e...? repetată de mai multe ori la rând, cu un efect stilistic rar, o mai foloseşte Eminescu şi în articolul *Ziua răfuelii (Timpul*, 5 Decembrie 1882). Citarea lui Macchiavelli este obicinuită la Eminescu. De altfel Eminescu a mai scris câteva articole cu privire la justificarea violenţei de limbaj, de care era acuzat chiar de către amicii săi dela *Timpul*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

NIMICIREA NAŢIONALITĂŢII ROMÂNE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 30 Martie 1883, fără titlu).

Expresia „Venus vulgivaga" se află şi în *Semi-barbaria noastră I (Timpul*, 22 Octombrie 1881), precum şi în *Puşcăria şi carantina (Timpul*, 17 Mai 1883). Asemenea expresiile „plebea de sus", „moralmente — imposibile şi intelectual — sterpe", sunt proprii lui Eminescu. Iar ideea că „tinerimea..... la Paris îşi culege preceptele la Mabille" ne aminteşte de versurile din *Scrisoarea III*.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXXII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

CAUZA MIZERIEI ȚĂRĂNEȘTI (I-ul articol de fond în *Timpul*, 7 Aprilie 1883, fără titlu).

Pe lângă expresii proprii lui Eminescu întâlnim aici ideea că pământul nostru e „smuls pas cu pas de străbuni prin desrădăcinare de păduri seculare și apărat cu sângele lor cel mai bun și mai nobil", ca în articolul *Autonomia Ardealului* (*Timpul*, 4 Noembrie 1882) și în *Tinerii noștri domnișori dela Paris* (*Timpul*, 17 Februarie 1883).

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

SCHIMBAREA LEGII ELECTORALE ORI INBUNĂTĂȚIREA MORAVURILOR? (I-ul articol de fond în *Timpul*, 14 Aprilie 1883, fără titlu).

Am văzut din alte articole că Eminescu împrumută exemple din „mecanică" spre a concretiza unele idei abstracte de sociologie. Tot astfel face și în articolul de față, în care apără drepturile electorale ale clasei istorice. Ideea aceasta a familiilor istorice este scumpă lui Eminescu și o scoate în evidență în toate ocaziunile, pentru a arăta că numai în jurul lor se încheagă ideea statului și a naționalității române.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

PUȘCĂRIA ȘI CARANTINA (I-ul articol de fond în *Timpul*, 17 Mai 1883, fără titlu).

Expresii ca „venera vulgivaga", „dolichodactilul Costinescu", „decrepitudinea morală", „malonestitatea", „cretinizarea morală" se întâlnesc în ms. 2264 și în multe articole ale lui Eminescu. Le vom întâlni de altfel și în articolul următor.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

STUDIU PSIHOPATIC (I-ul articol de fond în *Timpul*, 21 Mai 1883, fără titlu).

In ms. 2264, pag. 335—340 se află câteva notițe sociologice unde se găsește locuțiunea „neaude-neavede-neagreul pământului".

Se repetă aci, dozate, cele mai tari invective ale lui Eminescu pe cari le-am întâlnit în articolele lui politice și cari se reflectă chiar și în poezii ca *Scrisoarea III*.

Identificat de noi, se reproduce pentru întâia oară în ediția de față.

PRETENȚIUNI MAGHIARE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 15 Iunie 1883, fără titlu).

Fraza „Mai lesne se toc pusderiile, pe cari cineva le are în cap în loc de creeri, de cum se toarce cânepa reală", amintește versurile următoare din poemul *Călin*:

„O, tu craiu cu barba'n noduri ca și câlții când nu-i perii",
„Tu în cap nu ai grăunte, numai pleavă și pusderii".

Ideea că „Românul e de felul lui răzător" şi critica severă la adresa Ungurilor şovinişti le-am întâlnit de asemenea în articolele anterioare ale lui Eminescu.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Scrieri politice* pag. XXXIII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

IN FAŢA LUI ŞTEFAN VODĂ CEL MARE (I-ul articol de fond în *Timpul*, 18 Iunie 1883, fără titlu).

Fraza „...Se adună împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele Domn, nu spre a-l glorifica pe El, ci spre a lustrui nulităţile lor sub raza numelui său", aminteşte următoarele versuri asemănătoare din *Scrisoarea I*:

„Iar deasupra tuturora va vorbi vr'un mititel"
„Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el"
„Sub a numelui tău umbră....."

Asemenea fraza „...ale cărui raze ajung până la noi ca şi acelea ale unui soare ce de mult s'a stins, dar a cărui lumină călătoreşte încă mii de ani prin univers după stingerea lui", ne aminteşte versurile din *La steaua*....

Tot aci întâlnim expresiile „Carol Ingăduitorul", „mare mult ne-ai uitat", cari sunt proprii lui Eminescu.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Scrieri politice*, pag. XXXIII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

IMPERTINENŢE SEMITO-MAGHIARE am putea intitula introducerea făcută de Eminescu la un articol din *Pester Lloyd*, tradus şi tipărit ca I-ul articol de fond în *Timpul*, 24 Iunie 1883, în cuprinsul următor:

„Comparat cu tonul liniştit şi plin de demnitate, pe care organe oficioase şi neoficioase din Viena l-au avut faţă cu extravaganţele din Iaşi ale d-lui Grădişteanu, tonul articolului de mai la vale din *Pester-Lloyd* este impertinent, iar ideile sunt tixite de cele mai sfruntate neadevăruri istorice şi politice.

Pe acest ton sunt, din nefericire, ţinute toate apreciaţiunile, câte ne vin din partea Maghiarilor sau mai bine a gazetarilor *pseudo-maghiari*, de origine semitică.

Pentru a aprecia după adevărata lui valoare psihologică articolul din *Pester-Lloyd*, am trebui să fim semitologi.

Dar valoarea lui *istorică* şi *politică* ne rezervăm plăcerea de-a o discuta punct cu punct, căci daca nu putem descoperi origina etno-psihologică a impertinenţei parveniţilor ovrei, cunoaştem însă bine istoria română, maghiară şi polonă, şi ne rămâşim a nimici punct cu punct toate neadevărurile politico-istorice, afirmate de *Pester-Lloyd*.

Deocamdată, iată articolul foii *oficioase* din Pesta."

In afară de această introducere, Eminescu mai face o *notă* în legătură cu locuţiunea *in vino veritas* din fraza următoare din articolul amintit mai sus: „Dar ne mai aducem aminte şi de zicătoarea, asemenea adevărată, *in vino veritas*, în vin adevărul."

Iată acea notă:

„*Pester Lloyd* atribue un înţeles cu totul greşit locuţiunii *in vino veritas*. Ea a luat naştere în Polonia, sub influenţa latinităţii medie şi nu înseamnă de loc că „la vin *spune* omul *adevărul*".

Din contra, nu există stare mai amăgitoare în privirea caracterului decât cea de beţie. Cel sincer devine mincinos, cel fricos se laudă cu curajul, cel vesel devine plângător, cel tăcut vorbareţ.

Deci : *in vino non est veritas*.

Proverbul are cu totul alt înţeles. La Germani, la Slovaci, la Românii din suta a şaptesprezecea asemenea existau între amici *dueluri de beţie*, lupte frăţeşti de încercare în băutură, din cari să se vază care pe care îl va culca mai întâiu la pământ.

Deci, *in vino veritas* însemnează „nu-ţi amăgi pe amic la băut ; pe când el bea în realitate, tu nu turna vinul pe mânecă, pe gulerul cămăşii sau pe după spate, pentru ca el să bea mai mult de cât tine şi să-l biruieşti prin înşelăciune. — *Adevăr* la vin !"

Cantemir (Descriptio Moldaviae) descrie un duel de acest soiu, petrecut la Focşani între un moldovean şi un muntean.

„Şi au biruit moldoveanu pe muntean", zicea el.

O probă că în asemenea ocazii omul îşi schimbă firea e d. Grădişteanu însuşi. Senatorul acesta e acelaş Grădişteanu care, la 1867, îşi bătea joc, prin coloanele şi caricaturile *Scrânciobului*, tocmai de ideea, pe care — la chef — a preconizat-o : — (Nota Red. T.)".

Cine era Redactor al *Timpului* la această dată de 24 Iunie 1883 ? Aflăm dintr'o notă publicată în fruntea numărului din 2 Iulie în cuprinsul următor :

„Cu începere de astăzi, 1 Iulie, *direcţiunea politică* şi *redacţiunea* ziarului *Timpului* este încredinţată d-lui Mihail Paleologu".

De ce se încredinţa şi *direcţiunea politică* şi *redacţiunea* lui Mihail Paleologu la această dată ? Fiindcă cel ce deţinea această dublă funcţiune, Mihail Eminescu, se bolnăvise de o gravă maladie încă din ziua de 28 Iunie, şi nu mai putea conduce ziarul.

Dar nu numai această consideraţie ne îndreptăţeşte să atribuim lui Eminescu aceste rânduri, ci şi ideile şi expresiile folosite aci, cari sunt de factură eminesciană.

Expresia „pseudo-maghiar" aminteşte de „pseudo-Românul", expresie folosită atât de des de Eminescu în articolele sale anterioare.

Forma „am trebui" se află de asemenea în articolele ziaristice ale lui Eminescu. „In privirea" este o expresie pe care o întâlnim adesea în proza lui Eminescu — „Suta a şaptesprezecea" e pretutindeni unde Eminescu vorbeşte de secolul lui Matei Basarab. Iar mărturia lui Dimitrie Cantemir o invoacă Eminescu în *Basarabia I* (*Timpul*, 3 Martie 1878) ca în atâtea alte articole ale sale.

Introducerea şi nota la articolul tradus din *Pester-Lloyd* sunt ultimile rânduri scrise de Eminescu la *Timpul*, iar promisiunea ce făcea prin cuvintele „cunoaştem însă bine istoria română, maghiară şi polonă, şi ne rămâşim a nimici punct cu punct toate neadevărurile politico-istorice, afirmate de *Pester-Lloyd*", a rămas fără urmare, căci cruda boală care i-a învăluit mintea în zorii zilei de 28 Iunie, a frând condeiul aceluia care cu o legitimă

mândrie se „rămăşia“ a nimici pretenţiiile maghiare, aşa cum o mai făcuse de altfel nu numai în atâtea articole anterioare, dar chiar şi în studiile sale de debut sub pseudonimul *Varro*. E poate un secret al destinului lui Eminescu într'asta : In luptă cu Maghiarii şi-a început cariera ziaristică, în luptă cu Maghiarii şi-a încheiat-o !

ADAOS

ICONARII D-LUI BELDIMAN (cu acest titlu în *România liberă*, 13 Noembrie 1888, semnat *M. E.*).

Nu numai iniţialele M. E. dar şi expresii proprii ca „mlaştina de scurgere“, „muzica de Palestrina“, ne dau siguranţa paternităţii eminesciene a acestui articol.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXXIII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

IAR ICONARII (cu acest titlu în *România liberă*, 20 Noembrie 1888, fără semnătură).

Articolul este continuarea polemicei din cel anterior şi după idei şi stil are acelaş autor.

Menţionat de *D. Murăraşu* în *Naţionalismul* pag. XXXIII, se reproduce pentru întâia oară în ediţia de faţă.

FÂNTÂNA BLANDUZIEI (cu acest titlu în *Fântâna Blanduziei*, 4 Decembrie 1888, semnat *E.*).

Radu Popea mărturiseşte paternitatea eminesciană a acestui articol şi a celui următor. (*D. Murăraşu, Scrieri politice*, pag. XXXV). A fost reprodus şi în ediţia *Opere complete-Iaşi*.

FORMĂ ŞI FOND (cu acest titlu în *Fântâna Blanduziei*, 11 Decembrie 1888, semnat *M. E.*).

Iniţialele, mărturii ale contimporanilor şi repetarea unor idei cunoscute din articolele anterioare ale lui Eminescu privitoare la „introducerea formelor exterioare de cultură apuseană“ dovedesc că şi acest articol este scris de Eminescu.

Se reproduce pentru întâia oară în ediţia noastră.

TABLA DE MATERII

	Pag
Politica guvernului roşu şi interesele străinilor	7
Şi cum vin cu drum de fier	10
Mijloacele menţinerii la guvern	13
Optimism	16
Neconsecvenţe	18
După detronarea lui Cuza	21
Independenţa	24
Starea ţăranului român	27
Studii asupra situaţiei	31
I. Despre program	31
II. Independenţa română	35
III. Ideea Statului monarhic	40
IV. Ficţiunea parlamentară	44
V. Declasarea	50
Tot despre program	55
Trecutul partidelor noastre	59
Ideile liberale şi conservarea naţionalităţii noastre	63
Politica noastră externă	67
Religia	70
Roşii	73
Regatul şi titulatura Domnului	78
Martiriul lucrativ	81
Abdicarea d-lui C. A. Rosetti	84
Violenţa stilului	88
Partidul constituţional	91
Partidul roşu	95
Escamotarea electorală	98
Clasa avocaţilor	101
Învăţământul clasic	104
Ţara ofilităţilor şi parfumaţilor caraghioşi	108
Învăţământul democratic	111
Clasa patrioţilor	114
Educaţie şi învăţământ	116
Polemica cu „Steaua României“	118
Sfidare	122
Reacţiunea	124
Conservatorii şi libertăţile	128
Teoria statului natural şi a celui artificial	132

	Pag
Moldova şi ideile liberale	135
Fenomenele economice şi principiile de guvernare	139
Reacţiunea noastră	142
Ce ne lipseşte în momente grele	146
Manolache Kostaki Epureanu	150
Cine dă lecţii de urbanitate	151
Amestecul străin	155
Critica noastră şi susceptibilităţile „Pressei"	157
Ion Brătianu şi... Principele de Bismarck	161
Adevărul doare	163
Răsturnarea noţiunilor	165
Atentatul împotriva d-lui Brătianu	167
Marile decepţiuni ale Suveranului	174
Recapitulări şi rectificări	180
Patologia societăţii noastre	184
Trecutul şi prezentul	187
Boierii de odinioară	191
Mihai Viteazul şi Matei Basarab în ochii liberalilor	195
Conservatorii de azi şi cei de ieri	199
România... Americă dunăreană	202
Ţara legală	205
Spre disoluţie şi anarhie	207
Electivitatea magistraturii	210
Titulatura vechilor noştri Domni	213
Politica roşilor	215
Vremea strămoşilor noştri	218
Cancelar şi miniştri fără portofoliu	220
Cine determină soarta României?	223
Învierea	227
Eră nouă?	229
Pentru ce s'a retras d. Brătianu?	230
Majoritatea roşie	240
Adevărata aristocraţie	242
Desvoltarea istorică a României	245
Clasele superioare	250
Partea decorativă a vieţii publice	253
Patria adevărată	255
Adevăr sau comedie?	258
Progresul mortalităţii poporului român	260
Socialismul fraţilor Nădejde	265
Vălul turpitudinilor	267
Cultura roşilor	269
Condamnarea organizării noastre sociale	272
Creditul mobiliar	277
Creditul mobiliar şi jocul de bursă	284
Pătura superpusă	291
Studii etnologice	313
Metodă şi formă	330
Drepturile Românilor din monarhia habsburgică	333
Spitalele rurale	335
Putrejunea socială şi politică din România	338

Pag

Efectele demagogiei 341
Polemica cu „Românul“ 344
Ignorarea laturei educative 347
Sterilitatea învăţământului nostru 348
Organizarea magistraturii 350
Cărţile de citire 352
Străin în ţara lui 354
Apostasia liberală 356
Pita lui Vodă 358
Teoria socială a compensaţiei 361
Economia politică şi Evreii 363
Datele statistice şi pericolul evreesc 367
Semi-barbaria noastră 371
Chestiunea Dunării 379
Program de reforme 385
Problema evreească 388
Atotputernicia unei guvernări nefaste 390
Responsabilitatea în publicistică 392
Iarăşi „reacţionarismul“ conservatorilor 394
Organizarea muncii 398
Străini de origine română ? ! ? 402
Legea tocmelilor agricole 407
Quousque tandem ? 412
Criminali, nu culpabili 415
Răspunderea 418
„Timpul“ şi problema ţărănească 421
Proprietatea în trecutul românesc 424
Instituţiunile ţării în lumina lor istorică 428
Arta guvernării 429
Unitatea de rasă şi de limbă a Românilor 432
Novele din popor, de Ioan Slavici 437
Materialuri etnologice 440
Articolele noastre etnografice 446
Caracterul naţional 446
Revendicările ţărăneşti 449
Mic curs de istorie naţională 451
Felonie şi trădare 455
Cine provoacă răsturnările ? 457
Priveliştea corupţiei 460
În ce consistă răul 463
Fiscalitate excesivă 466
Politica impozitelor 469
Muncă şi producţiune 472
Persoana ţăranului scoasă la mezat 476
C. A. Rosetti şi bilanţul politicii sale 479
Ierarhia socială 484
Comedie, comedie ! 487
Realitatea 490
Scurtă recapitulare 493
Progresul real şi cel fictiv 497
Dictatura d-lui Brătianu 500

	Pag
Autonomia Ardealului	503
Reforme păgubitoare	507
Ziua răfuelii	508
Muncă, echitate şi adevăr	511
La un an nou	513
Tinerii noştri domnişori dela Paris	516
Să moderăm expresiunile ?	521
Nimicirea naţionalităţii române	524
Cauza mizeriei ţărăneşti	528
Schimbarea legii electorale ori îmbunătăţirea moravurilor ?	530
Puşcăria şi carantina	533
Studiu psihopatic	534
Pretenţiuni maghiare	537
În faţa lui Ştefan Vodă cel Mare	541
Adaos	545
Iconarii d-lui Beldiman	547
Iar Iconarii	550
Fântâna Blanduziei	551
Formă şi fond	555
Note	557
Tabla de materii	593

INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA"
P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
BUCUREȘTI, IV
STR. POPA NAN, 21

țăranul 423, 308-309, 328, 422, 540

Socialiști sau reacționari 311

Slavici, Creangă, Jane 439

Numele de botez 540

Moldova 399

Dăn. de seamă:

G. T. Kirileanu în Bulet. „M. Eminescu" (1941) nr. 19.

Radu Manolin în Annuarul Sc. Norm. „V. Lupu" 1942, p. 513.

Se arată multe greșeli și lipsuri.

G. Călinescu - Opera lui M. Eminescu 1936 vol V pag. 302-311: 340, 41

vol I 115 p. u

AMBELE VOLUME

LEI 300.—